CLAUDII CLAUDIANI

OPERA OMNIA.

VOL. IV.

CLAUDII CLAUDIANI

OPERA OMNIA

EX EDITIONE P. BURMANNI SECUNDI

CUM NOTIS ET INTERPRETATIONE

IN USUM DELPHINI

VARIIS LECTIONIBUS

NOTIS VARIORUM

RECENSU EDITIONUM ET CODICUM

ET

INDICE LOCUPLETISSIMO

ACCURATE RECENSITA.

VOLUMEN QUARTUM.

LONDINI:

CURANTE ET IMPRIMENTE A. J. VALPY, A. M.

1821.

XX.

IN EUTROPIUM LIB. II.

1 *Mygdonii*] Phrygiam videlicet omnem fere tum depopulatus erat Targibilus, uti noster appellat, quem Tribigildum Zosimus.

Cineres] Reliquiæ, velut omnis esset combusta.

Eoi Regni] Partis Arcadii, quam non semel sic appellat et alibi. *Barth.*

2 *Certe non augure falso*] *Certæ.* Sic apud Statium Sylv. libro v. Pietate Abascanti sub finem, ‘ certæ jurant in vota sorores :’ ubi pari modo peccatur ; ut et eadem Ecloga, illo versu : ‘ Ille etiam certæ rupisset tempora vitæ.’ Vide Gronovium Diatribes c. 47. et pag. 415. *D. Heins.*

Certe non augure falso] Ait enim tum demum eos intelligere certitudinem monstrorum, cum jam eventum videant. *Barth.*

4 *Præsagia discitis*] Eventus enim proditor rerum : quasi diceret, malis ingruentibus initio esse obsistendum, dum tenues adhuc sunt. *Idem.*

5 *Navita Corum Prospicit*] *Consulit* primus Med. et Palatinus. Val. Flaccus, lib. III. ‘ Ipse diem longe solisque cubilia Typhis Consulit, ipse ratem vento stellisque ministrat.’ Apud Lucanum, lib. v. ‘ si murmura ponti Consulimus.’ *D. Heins.*

6 *Prospicit*] Ante quam adsit, videt.

Tumidæ] Antequam erumpat in tempestatem. *Barth.*

7 *Jam puppe*] Licet non toto navigio. *Idem.*

8 *Quid lacrymæ delicta levant*] Vel, *Cum lacrymæ delicta luant ;* primus Vaticanus. *D. Heins.*

Lacrymæ delicta levant] Apud animum quidem dolentis levant, non tamen noxam datam emendant. Ovidius, IV. Tristium : ‘ est quædam flere voluptas, Expletur lacrymis erigiturque dolor.’

Stant] Eois partibus maculam hanc perpetuam adsignat, ut tollat saltim Occidentalibus, in gratiam Stilichonis sui. *Barth.*

11 *Detersum maculas*] Infamiæ.

Veteri post obruta morbo Viscera] Mature subveniendum malo præcipit, a morbo serpente. *Barth.*

12 *Pæonias herbas*] Medicas. *Idem.*

Admoveris herbas] *Artes* Isingrin. et Junianus cum Pricæano : rectius. *D. Heins.*

14 *Leviore manu*] *Tactu parcente*, ut loquitur Serenus, cap. 6. ‘ Leni manu,’ ut Augustinus.

Ferro sanantur et igni] ‘ Violenta enim mala violenta etiam quærunt remedia,’ ut loquitur Corn. Celsus. Ovid. I. Metamorph. ‘ immedicabile vulnus Ense recidendum est, ne pars sincera trahatur.’ *Barth.*

15 *Ne coëat frustra*] Docet non esse levi manu tangendum ulcus, ne ducat supra cicatricem, et pus virusque servet in medullis suis, mox erupturum in perniciem laborantis. Coire autem vulnus dicitur quod externis supremisque labris jungitur, intus servat putredinem. *Idem.*

Ne noceat frustra] Omnino adsentior Cl. Barthio *coëat* legentis vel sine libris. Ovid. ‘ Vulnera non agites, si qua coïre velis.’ Propert. ‘ Vulneraque ad sanum nunc coïere mea :’ atque ita medici veteres passim. Quod idem *irruptura* pro *eruptura* contendit reponi debere, non accedo ejus sententiæ. *D. Heins.*

16 *Funditus humor Defluat*] Ut ex

fundamentis usque imis fluctibus finem faciat, exhausto noxio et corrupto humore. *Barth.*

17 *Vacuis*] Vacuatis sanguine infecto. *Idem.*

18 *Arescat fons ille mali*] *Exundet* prim. ac tert. Vatican. et sex alii. Scribo *Exudet: exuberare* sic in Apono dixit. Virgil. 'exsudet inutilis humor.' Gratius: 'ut omne Exudet vitium subeatque latentibus ultro Quæ facta est medicina malis:' sic malo, quam *Exudent.* Sequenti versu *degere* pro *vivere* idem prim. Vatic. et tres ex nostris: etiam probe. Malim et *securo:* nam prima ed. *secure;* de quo videantur quæ notamus ad Epist. Hypermnestræ Nasonianæ, vs. 64. *D. Heins.*

Fons mali] Scaturigo, subjiciens sese semper. *Barth.*

20 *Aulam*] Imperium Orientale. *Idem.*

22 *Lustrare valebit Oceanus*] Etiamsi, ait, omnem maris universi undam insumatis, non poteritis eluere hoc tantum dedecus. *Idem.*

23 *Diluet*] Ἀντὶ *deluet.* Supra: 'immotis hæsere piacula fatis.'

24 *Mugitus ab axe*] *Ab alto* primæ edd. Gyrald. et unus ex nostris: vere. Altum enim quicquid profundum: septem alii *infernas;* ut cum *cavernis* construatur: et id admiserim. *D. Heins.*

Mugitus ab axe Redditus inferno] Tales mugitus fingunt prodigia rerum infelicissimarum. *Barth.*

25 *Rabies arcana cavernas Vibrat*] Ventos occultos intelligit, unde terræ motus. *Idem.*

30 *Instabilem rursus*] Nam a transitu Argonautarum constiterant. *Idem.*

32 *Tradi populos*] Ut Furiarum sit regnum in Mundo. *Idem.*

33 *Mulciber ignes Sparserat*] Ignium prodigia frequentissima. Nota fulgura, tonitrua, faces, Solis, Lunæ, labores, lapsus siderum, &c. quæ hic comprehenduntur paucissimis verbis. *Id.*

34 *Victo proruperat objice Nereus*] Lucens. *vincta:* prim. Vatic. et Mazar. cum Oiseliano *victa:* quod sequor. Gyrald. *rapta.* Aldus et scripti nonnulli *rapto,* quinque *rupto:* pro *Mulciber,* Lucens. *Mulcifer.* ut sæpe in vetustis libris scribitur, a mulcendo ferro: sequenti versu *Hæc flagrant, hæc,* non *hinc,* scripti: bene. *D. Heins.*

Nereus] Exundationes, portenta mala. *Barth.*

35 *Numina pœnam*] Occultat rerum semina Deus (ait Plin. in Paneg.) et plerumque bonorum malorumque caussæ sub diversa specie latent: ac teste Lucretio: 'Res humanas vis abdita quædam Obterit.' *Claver.*

37 *Incumbas tridenti*] Ut impellas in totas illas terras vim tuorum fluctuum. *Barth.*

39 *Urbem*] Satis equidem inclementer, ne dicam quid amplius. Sane Romæ veteris perpetuus et exquisitus amator non potuit amare hanc Novam, quæ crescere nequiit sine alterius decremento. *Idem.*

40 *Omnia tempus*] *Omina* nonnulli, et sequenti versu *discolor* pro *decolor.* *D. Heins.*

Tempus suum] Non enim habuerunt ab initio mundi tale, ut videri vult. *Barth.*

41 *Decolor imber*] Sanguine. *Idem.*

42 *Dissona partu Semina*] Transpositio est verborum ob versum. Nam dicendum erat seminibus incongrui partus. Sic alibi: 'Lætitiæ caussas ignorat dicere miles.' Cum velit perhibere, *dicere militem ignorare sese illas.* Idem.

45 *Sine more*] Præter usum communem. *Idem.*

46 *Pectora fatidici*] *Terrifici* exarati fere omnes: idque recte. Statius, Theb. III. 'terrificique aberit dementia Phœbi:' *terrifici* etiam *vates* apud Virgil. *D. Heins.*

Ignescere Phœbi] Ardere in prædictiones. *Barth.*

49 *Fatalem*] Ut nimirum ipsi etiam omni honore et felicitate velut execarentur. *Idem.*

50 *Omne futurum Despicitur*] Ab Epimethei quidem sobole, de cujus imprudentia infra hoc libro. Divina sunt hæc omnia. *Barth.*

54 *Tot signa*] Auget periculum ad indicandam Ducum Arcadianorum socordiam. Omnia in laudem Stilichonis, quem adversus eos Duces in Orientem iter molitum scribit Zosimus: quod si conficere fuisset datum, haud dubio omnia melius successissent. *Idem.*

55 *Proh sexus*] Non vult nominare dedecus etiam virilitatis amissæ, sed inclamatione dolorem sedat, et tamen proponit. *Idem.*

57 *Hortantesque licet*] Hunc versum Barthius delendum censet; mihi aliter videtur. Constabit enim versui sua elegantia, si pro *licet*, quod minus concinne repetitur, corrigas, *simul. Hortantesque simul sponderent prospera Divi.* D. Heins.

61 *Senis infandi*] Tiberii. *Barth.*

66 *Advolvi genibus*] Vide corruptos jam tum mores in Romano homini abominabili submissione. *Idem.*

67 *Ambitus*] His enim beatos se fieri credebant. *Idem.*

68 *Præsidium legum*] Romani magistratus tutores legum.

Genitorque vocatur Principis] Utpote Patritius. *Barth.*

69 *Regia*] Familiam domumve Imperatoriam totam dicit. *Idem.*

70 *Posteritas, admitte*] Exclamatio in re velut incredibili.

Monumenta Dedecoris] Statuæ, effigies, picturæ. *Barth.*

71 *Dedecoris, multisque gemunt*] *Mutisque* alter Leid. Deinde *hæc nitet* non *hic* scripti potiores. *D. Heins.*

74 *Fulget eques*] Equestres quoque statuas effœminato atque evirato homini datas multas intelligi vult: etiam in Curia consecratam imaginem, relatam scilicet in seriem Trabeatarum, quibus familiæ consulares erant conspicuæ. Notandæ autem effigies datæ ad habitum magistratus quo functus aliquis. *Barth.*

76 *Cunctas hoc ore laborant*] Non *hæc ora* scripti: prim. Vatic. *Instaurare* vel *Incestare:* ut fortasse scribendum sit; *cunctis hæc ora laborant Instaurare viis.* Mox *tuta* pro *pura* Patav. *pulchra* unus Med. et *considere* pro *consistere;* quomodo et Rottendorph. Mox *subtus* pro *subter* tres alii. *D. Heins.*

78 *Certaque*] Ne relabimini, ait, in tale aliquod iterum facinus, aut ne negetis aliquando hanc vestram insaniam. *Barth.*

79 *Subter*] In basi statuæ, ubi inscribebantur personarum iis titulis honoratarum laudes. *Idem.*

80 *Claro quod nobilis ortu*] Vir puta illustris natalibus, aut tale quid; nam ad obscurandam generis et peregrinitatis obscuritatem hæc maxime affectasse Eutropium clarissimum est: itaque et inusitatiores titulos accessisse memorat Claudianus. *Idem.*

81 *Cum vivant domini*] Supra in præfatione dominos Eutropii superstites dignitati ejus, dejectum certatim in servitutem vindicare voluisse asserit, et dedita opera libro primo infinitos eos descripsit. Quam indigna autem res natales hominis publicis monumentis laudari, cujus domini vivant adhuc et supersint! *Idem.*

Cum vivant domini] *Conviva domini*, Eutropius, quem Dn. Arcadius mensæ honore dignatus sit; qui summus honor ac præcipuus apud Curtium: unde et Lat. Pacatus: 'Ille mensa beatus, ille osculo consecratus est.' *Claver.*

Cum vivant domini] Hæc et sequentia inquinatissima erant. Veram lectionem ex scriptis libris deprehendit Cl. Gronovius in Observationibus, et post illum Barthius curis posterioribus: cui emendationi castigatiores membranæ adstipulantur. Frustra Claverius *Conviva et domini:* quod secutus tamen Raphelengius. *D. Heins.*

82 *Et patitur miles*] Quid enim tot numeris, tot legionibus magis adversum et indignius dici poterit, quam

Eunuchum solum omnia prælia implere, vacante opera tot fortissimorum et ducum et militum? *Barth.*

Miles] Pauci, quos amavit Mars, id nominis consecuti sunt. Inde Imperator ille commilitones dixit, quia et miles haberi voluit; multi enim duces, pauci milites. Hanc sane Rex in Europa maximus appellationem non renuebat olim, nec sine exemplo. Exstat enim vetus Romæ inscriptio, Stil. V. C. et inlustris, militis et magistri utriusque militiæ. *Claver.*

Tertius urbis Conditor] Summus honos, summus titulus, adscriptus apud Urbem Romam paucis omnino, et Camillo præcipue, ut supra dictum. Isto autem ævo Barbaris et Græcis Hellesponticisque adulationibus priscam disciplinam frangentibus, non adeo alte situs, quin capi potuerit non paucis. Dabatur autem instauratoribus iste honos etiam ab aliis urbibus. *Barth.*

83 *Byzas*] Unus e nobilissimis Heroibus prisci ævi, Conditor Byzantii, cum ejus oppidi Ligos ante nomen foret. *Idem.*

84 *Producere cœnas In lucem*] Luxuria prisca, et omnibus seculis continuata. Sic Acerra apud Martialem, l. I. Epigr. 85. ‘ Hesterno fœtere mero qui credit Acerram Fallitur; in lucem semper Acerra bibit.’ *Idem.*

85 *Fœtere mero*] Hesterno.

Plausum Empturas] Favorem vulgarem, quem hoc pacto nunquam ambiisse Heroëm suum Stilichonem Claudianus alibi sæpius testatur. *Barth.*

87 *Alieni prodigus auri*] Servus enim nihil tale poterat possidere, et involverat hereditatem Rufini, ad ipsum nihil pertinentem. *Idem.*

88 *At soror et uxor*] Una eademque mulier. Uxorem autem, aut pro ea, eam habuit Eunuchus, vel ad dissimulandum suam infelicitatem, vel et ob libidinem Eunuchis familiarem, qui intentissimi dicuntur amatores mulierum, adeo ut in sacris etiam litteris summum sed cassum desiderium comparetur Spadoni virginem complectenti. Et Martialis scortum suo ævo nobile Eunuchos aluisse, quibus turpia exerceret sine metu partus assertat. *Idem.*

90 *Vota*] Honores votivos. Ex usu seculi. *Idem.*

91 *Summa de re*] Statu Imperii et Reipublicæ. Virgil. XI. ‘ Ante equidem summa de re statuisse, Latini, Et vellem, et fuerat melius.’ *Idem.*

92 *Huic curas et clausa palatia mandat*] *Huic ceras* pro diversa lectione primus Vaticanus. *D. Heins.*

93 *Ceu stabulum vacuamque domum*] *Viduamque* Delrii codex et sex ex nostris. Ovid. Ep. Deianiræ: ‘ Ipsa domo vidua votis operata pudicis Torqueor.’ Statius, Achill. II. ‘ dilecta ad mœnia vultus Declinat viduamque domum.’ Apud Virgilium tamen: ‘ Sola domo mœret vacua, stratisque relictis Incubat.’ *Idem.*

Magna tueri Regna nihil] Vanitas, ait, in ambitione etiam summorum Imperiorum est, quæ nullo negotio etiam a vilissimis hominibus gubernantur. *Barth.*

97 *Jamque iter in gremio pacis*] *E gremio* prim. Vaticanus: etiam Oiselianus a manu prima. De *gremio pacis* vide hoc loco Barthium. *D. Heins.*

Iter in gremio pacis] Altissima quiete. Nam pro *secreta profunditate* gremium dicunt scriptores. *Barth.*

98 *Ancyra*] Urbs Constantinopoli remota millia passuum CCLXXX. et quod excurrit. Eo traducere solenni itinere pompam suam solitum ineunte vere, ut scilicet sese magnum faceret, scribit noster. *Idem.*

99 *Pelagi*] In cujus capite sita Constantinopolis. *Idem.*

100 *Discursibus æstas*] Non *ætas* vere scripti meliores: sequenti versu pro *laude* iidem *mole:* quomodo legendum in Observationibus jam monuit Gronovius. Val. Flaccus, l. V. ‘ Cernis, ait, Colchos, magna quos mole petamus?’ Stat. Theb. VII. ‘ Librabat magna venturam mole cupressum,’

Silius, lib. v. 'magna vexillum mole ferebat.' Seneca Œdipo: 'Magnum esse, magna mole quod petitur, scias.' Lib. II. in Stilich. 'Quid fugis et spernis, tanta quem mole tueris?' Epist. ad Hadrianum: 'Quid tanta dignaris mole clientem?' Sic enim eum membranis legendum. Statius, Theb. VI. 'quid enim hac opus, hei mihi, lethi Mole fuit?' *D. Heins.*

103 *Ab usque Gelonis*] Martis cultum in iis gentibus vide apud Jornandem Gothicis, cap. 5. *Barth.*

105 *Alteque sonoro*] *Altæque.* D. Heins.

107 *Fœmineasque togas*] Notavi supra. Sic l. v. vs. 266. *Barth.*

108 *Subrisit crudele*] Vide ad Papinium, l. VIII. vs. 581. *Idem.*

Tristisque micantem] *Cristisque* vere libri meliores, et *Quassabat* non *quassavit:* prior Moreti *Concussit;* ut apud Ovid. 'Concutiens illustre caput,' de Phœbo. *D. Heins.*

110 *Sanguine sordida vestem*] Cruenta virtus comes Martis. *Barth.*

111 *Illyricis*] Quas Gothi dabant: Eos vero a Rufino et Eutropio fotos et instigatos cladibus Romanæ Rei videri vult Claudianus. *Idem.*

Stragibus hydros] Non *cladibus* iidem scripti: pro *pectebat* unus Ambros. *pascebat:* prim. Vat. et Oisel. *spectabat;* forte *pexabat:* pro *alloquitur* Mazarin. *aggreditur:* placet: infra, 'Tandem Targibilum aggreditur,' pro, alloquitur: sic et alibi. *D. Heins.*

113 *Rigescent*] In serietatem virilem. *Barth.*

115 *Pallet Orontes*] Sic et scripti: malim nihilominus *squallet.* Vide Consulatu Olybrii, vs. 212. infra: 'Vastior expulsis Oriens squallebit aratris.' *D. Heins.*

119 *Obscœnum facinus*] Male ominosum, dirum.

Crinibus ora Protegis] Pudore tam turpium facinorum. Nam Deos ipsos pudere talium arbitrabantur. *Barth.*

120 *Protegis eu quales*] Scriptos sequimur; vulgo *heu quales. Diffundat* quoque pro *diffundit* unus Petav. *diffundit in artus* nonnulli: mox pro *partibus Hesperiis* tertius Vaticanus *patribus.* D. Heins.

121 *Otia ferri*] Per quæ cessaverunt admoneri sui. *Barth.*

125 *Vestigia juris*] Consulatu Olybrii, vs. 6. *fastigia* videri legendum monuimus. vide quæ illic notamus. *Idem.*

Juris] Imperii, et Majestatis Romanorum. *Barth.*

127 *Turpe relegasset*] Non igitur admissus est Consulatui apud Romam Romanam Eutropius. *Idem.*

Defenso a Tibride nomen] Τὸ *a* non agnoscunt libri plerique: agnoscit prim. et tert. Vat. *D. Heins.*

129 *Portum*] Tutum refugium. Vide ad II. Stilichon. I. in Rufinum, vs. 267. *Barth.*

Pulsata referret] *Referrent* Oxon. elegantius: mox omnes scripti *fastos* pro *fasces.* D. Heins.

130 *Majestas Latii*] Imperii Romani auctoritas. *Barth.*

133 *Quam similes hæc aula viros*] Abruptus sermo, ut iracundiam ipsa narratione concitantis. *Idem.*

Quam similes hæc aula viros] Livineius et Barthius curis posterioribus, *habet aula;* sed perperam. Lucan. lib. VIII. 'O superi, Nilusne et barbara Memphis Hos animos?' τὸ *habet* subintelligitur: horum et plenus Statius. Mox *num* pro *non* bis legendum cum libris melioribus. *D. Heins.*

136 *Graiosque Quirites*] In *Graiorum* voce latet Sarcasmus: notæ enim transmarinæ offuciæ, contemtibiles Quiritibus priscis. Per contumeliam ergo Graios Quirites, non Romanos, dixit. *Barth.*

Quirites] Cæsar hoc uno vocabulo militum animos depressit vel excitavit. Lucan. 'Tradite vestra viris ignavi signa Quirites.' *Claver.*

138 *Nulla virilem*] Hæc vera lectio: quod et Raphelengius vidit: et sic

quinque ex nostris. Val. Flaccus, l. v. 'patrias placidus reminiscere terras.' Vulgo *virilis sexum*. *Viriles* prim. Vatican. *D. Heins.*

140 *Cinctus nepotum*] A Romulo, qui Pater perhibebatur populi Procerumque Romanorum. *Barth.*

145 *Tartaream, Bellona, tubam*] Huic enim numini furor bellicus, et in eum præcipitatio adscribebatur, itaque et furentes perculsique animis sacra ejus mystæ obibant.

Stringere falcem] Gladium. In Gladiis autem magna veterum relligio. *Barth.*

146 *Qua populos a stirpe metas*] Sic sex libri, cum primo tertioque Vaticanis: adeantur quæ notamus IV. Cons. Honorii, vers. 466. vulgo *metis*, alii *meos*. Mox *Macetum* pro *Macedum* iidem libri: vere. Paulo post *gentes repulsas* non *sepultas* prim. et tert. Vaticani. *D. Heins.*

147 *Macedum*] Scribe *Macetum*. Μακετία enim Macedonia, non Μακεδία. Vide notata ad II. Rufin. vs. 279. *Barth.*

148 *Gentes sepultas*] Ex nugis Poëtarum, qui Martem continue belligerari apud Thracas et id genus barbaros fingebant. Innuit vero et clades iis locis a Gothis longo tum tempore illatas. *Idem.*

152 *Accito turbine*] Forte *excito:* ut infra: 'excitis iter irremeabile signis Arripit.' Bello Getico: 'aliasque excita per Alpes Cimbrica tempestas.' *D. eins.*

Turbine] Tempestate bellica, ut alibi loquitur. *Barth.*

153 *Mixtisque Gothunnis*] Recte vero mixtis, ab Gothis nimirum et Hunnis; cum hos tamen illi mirum in modum exsecrentur. *Idem.*

Gothunnis] *Grothungis:* dictum IV. Cons. Hon. vs. 623. *D. Heins.*

155 *Ad mores facilis natura reverti*] Horatius, I. Epist. x. 'Naturam expellas furca, tamen usque recurret.' *Barth.*

156 *Sic eat*] Scriptos hic secuti sumus: vidit et veram lectionem Barthius: vulgo *erat*. Lucan. lib. II. 'Sic eat: immites Romana piacula Divi Plena ferant.' Et lib. v. 'Sic eat, o Superi, quando pietasque pudorque Destituunt.' Noster bello Getico: 'Sic eat: hortatusque suos belloque viaque Instruit.' Ita vetus liber: vulgo *Sic ait*. Statius Epiced. in Filium: 'Verum eat: absumptæ vires, et copia fandi Nulla mihi:' sic legendum: *verum* pro sed; vulgo *verum erat*. D. Heins.

158 *Arctous advena*] Gothus insessor Provinciæ Romanæ. *Barth.*

161 *Percutit æthera nimbo*] Lucens. Gyrald. et prim. Vatic. cum Oiseliano, ac Vaticanæ bibliothecæ tertio codice, *ægida:* eleganter; de Jovis ægide plena Græcorum poëtarum scripta: tres libri *aëra;* et *perculit* prior Moreti. *D. Heins.*

164 *Mirantibus extulit undis*] Ita scripti plerique, non *excutit*. Sic 'elatis cornibus amnes' apud Val. Flaccum, l. I. noster VI. Cons. Hon. 'ille caput placidis sublime fluentis Extulit.' Ovid. v. Met. 'Tum caput Eleis Alpheïas extulit undis.' Silius v. 'Ut cum turbatis placidum caput extulit undis Neptunus.' Val. Flaccus, lib. I. 'trifida Neptunus in hasta Cæruleum fundo caput extulit.' *Idem.*

165 *Timor alligat*] Qui quodam velut vinculo rigoris constringit membra, animo torpente metu. *Barth.*

166 *Hastam*] Alludit ad morem indicendi belli, quo tortam hastam jaciebant in fines hostium, infestam eorum terram hoc modo facientes. Hastam vero ab Imperatore ipso finibus hostilibus intorquendam servabant Romani in templo Bellonæ. *Idem.*

167 *Jaculabile*] Ausonius: 'Nec præter dominum vibrabilis ornus Achillei.'

169 *Contenta*] Non interrupto impetu. *Barth.*

170 *Affigitur oris*] *Affligitur* quatuor scripti: et pro *oris, arvis* meliores omnes. Ovid. Met. XII. 'Cygnum Vi multa vertit terræque afflixit Achilles:' sic enim cum membranis legendum. 'Sævo afflictus saxo' Silio, lib. XI. idem lib. X. 'Jamque reluctantes stridens immane procellas Per longum tulit ad campi suprema, cavisque Afflictos ripis tumidum demersit in amnem.' Male *procella* in vulgatis exemplaribus. *D. Heins.*

172 *Inhorruit unda*] *Urna* scripti complures: bene; dictum Cons. Olybrii. *Idem.*

176 *Tandem Targibilum*] Libri meliores *Trabigilum*: alii *Tarbigilum*, quos inter primus Vaticanus: quidam *Turbigalum*, atque ita porro. Lego, *Trigibilum*. Τριβίγιλδος enim Zosimo, Socrati, aliisque. Pro *Geticæ dux improbus aulæ*, Vir Cl. Albertus Rubenius *alæ:* non dubitandum; manifeste æmulatus est illa Statiana Theb. X. 'Ecce et Dircææ juxta dux improbus alæ Venerat Amphion.' Sylvar. IV. ad Maximum Junium: 'Signa frænatæ moderatus alæ.' *Idem.*

Targibilum] Tribigildi nomen ob versum ita concinnasse existimo. *Barth.*

180 *Scythicum pectus*] Gothos Scythis annumerat. *Idem.*

181 *Simulatæ conjugis offert*] *Simulato* quatuor libri: *mentitæ* primus Vaticanus pro diversa lectione: mox *incedens* pro *incedit* Gyrald. Lucens. et Lovan. alii, *incendia:* corrupte. *D. Heins.*

182 *Ferox barbara*] Barbara natura, ferox indignatione. Gothos mulieribus Reges Reginis deditos in Alarici exemplo Bello Getico docet Claudianus. *Barth.*

185 *Mitra*] Muliebri ornamento tegumentoque capitis. *Idem.*

Redeunte capillum] Gyraldinus *redimente:* bene; sic *Copa* in Catalectis 'Graia redimita mitella.' Ovid. Fast. III. cum scriptis: 'Illa levi mitra canos redimita capillos.' Pro *strinxerat* sex codices *struxerat:* quomodo apud Prudent. Psychom. 'Turritum tortis caput accumularat in altum Crinibus, exstructos augeret ut addita cirros Congeries, celsumque apicem frons ardua ferret.' Pari modo D. Hieronymus ad Demetriadem, 'alienis capillis turritum verticem struere:' hunc ritum alii jam observarunt. Paulo post pro *Infunditque anima*, malim *diffunditque*. Pro *junxere remisso* cave admittas Barthianum *marito*. D. Heins.

188 *Infunditque animo virus per oscula*] Ut Cupido, Æneid. I. *Barth.*

190 *Rabiem motura*] Barbaram iracundiam. *Idem.*

193 *Tempore pandit*] Thuan. *prodit:* nihilo deterius. *D. Heins.*

200 *Quibus Argivæ*] Exemplum respicit Alarici, de cujus conjuge hæc omnia commemorat non semel alibi noster. *Barth.*

201 *Et quæ meruere Lacænas*] *Sibi quæ* duo veteres: mox forte a manu Claudiani: 'Quem refugit patriæ ritus.' *D. Heins.*

203 *Totum qui degener exuit Istrum*] Scythicam bellicositatem. Dicas morem Istri accolarum innuisse, per eum fluvium summa et interneciva hostibus vota concipere solitorum. *Barth.*

206 *Quam dominus rapto*] Locutio correpta: *potius* enim est omissum, quod ad integrum sermonem opus erat. Valerius Flaccus, lib. VII. 'occumbere tandem Possumus, idque sedet, quam non quæcunque subire Patris jussa tui.' *Idem.*

207 *Prætentas vitiis*] Male vulgo *pertentas*. Gyrald. et tres alii, *Prætendis*. D. Heins.

209 *Cum tela geras*] Lucanus: 'arma tenenti Omnia dat qui justa negat.'

Flebis inultus] Exprobratio animi mollis. Horatius: 'Inultus et flebo puer.' *Barth.*

210 *Custodibus urbes*] *Arces* Patav. et Put. Regius *ædes.* *Quippe metu pœnæ* malit Barthius, quam *metus.* D. Heins.

214 *Ditatur*] Fœdifragi ac perduelles illis temporibus ditabantur, iisque præsto erat venia. Lucan. 'Quicquid multis peccatur inultum est.' *Claver.*

Vastator Achivæ Gentis] Alaricum dicit. *Barth.*

215 *Epirum nuper populatus inultam*] *Adultam* Rottendorphianus et tres alii: *opimam* tert. Vatic. et pro diversa lectione Puteaneus. Sic 'opimam et fertilem Asiam' dixit Cicero. Apposite Maro, Æn. I. 'genitor tum Belus opimam Vastabat Cyprum.' Apud Horatium: 'Larissæ campus opimæ.' Emenda Senecam Phœnissis, quas *Thyesten* perperam inscripsere, vs. 54. 'Opulenta ferro regna germani petant. Pars magna opimo patris e regno mea est, Pater ipse:' qui versus homines eruditos valde exercuit; cum hactenus legatur: *Pars magna patris optimo e regno mea est.* D. Heins.

216 *Præsidet Illyrico*] Hæc vera lectio, quam Lucens. Regius, Oxon. prim. Vatic. et tres alii agnoscunt. Illyricum enim absolute dicitur. Sic bello Get. 'At nunc Illyrici postquam mihi tradita jura.' Lib. I. de laud. Stilich. 'Illyricum peteres.' Claverius, Raphelengius, et quinque scripti *Præsidet Illyricis.* Sed tum *Illyriis* legendum. Propert. 'Dic alias iterum naviget Illyrias.' Cæteri *Præsidet Illyricos.* Vulgo, *Possidet Illyricos.* Idem.

Præsidet Illyricis] Hæ enim provinciæ assignatæ erant Alarico. Ipse loquitur, bello Getico, vs. 545. 'nunc, Illyrici postquam mihi tradita jura, Meque suum fecere ducem, tot tela, tot enses, Tot galeas, multo Thracum sudore paravi.' *Barth.*

221 *Respicis*] Mazarin. *Despicis.* D. Heins.

222 *Bella dabunt socios*] Sane vero, modo *Dux* sit, militum et sociorum confluet copia, velut servi ad pileum. *Barth.*

223 *Si contra*] Id est, ex adverso. Virgil. 'Venus aurea contra.' Claudiani mens: Non te ita monerem, si tibi confligendum esset cum viris. *Pati* hoc loco est, experiri. *Claver.*

Si contra paterere viros] Vel *raperere* primus Vaticanus. *D. Heins.*

226 *Barbaricæ*] Dignæ te et majoribus tuis, dignæ gente tua. *Barth.*

228 *Prædaque repletus*] Prim. Vatic. *repleri Cum libeat.* Rottendorph. *repertus.* Puto *refertus.* D. Heins.

229 *Cum libeat, Romanus eris*] Omnino vere hæc et ex usu temporum istorum loquitur hæc Furia. *Barth.*

231 *Infernis tenebris*] Stygiis. *Idem.*

234 *Rigidæ sedere comæ*] Quæ metu et stupore surrexerant. Virgilius: 'Obstupui, steteruntque comæ, et vox faucibus hæsit.' *Idem.*

235 *Irritatque sequi*] Prim. Vatic. et Lucens. *Irritatque.* D. Heins.

238 *Pars Phrygiæ*] Ita scripti omnes. Frustra Raphelengius *Phrygiam*, ex viri maximi conjectura. Post τὸ *proxima* distinguendum, quod illum fefellit: nec opus *Bithyno* aut *Bithynis.* Paulo post pro *Quæ lævra* Delrius et Gronovius *levat* jam legendum monuerunt: nec aliter potiores scripti. Vidit ex parte veram quoque scripturam Barthius. Laude Serenæ: 'primo levat æquore solem India: tu fessos exacta luce jugales Proluis.' Quomodo legendum, non *lavat:* locus corruptus magno Casaubono persuasit Comment. in Persium, ut proluere plus esse crederet, quam lavare: atqui proluere, leviter lavare. Ovid. in Fast. 'niveos Luna levarit equos.' Male *lavarit* Passeratius. *Idem.*

240 *Quæ levat*] Loquitur partem Phrygiæ Orienti obversam. Est vero imperfectior hæc descriptio ob tum exstantes Chorographicas tabulas

minime accuratissimas. *Barth.*

247 *Thyni Thraces erant*] Quæ nunc, ait, Bithynia nominatur, olim Thraciæ pars erat, Thynis, ejus populo, habitata. *Idem.*

Thyni Thraces erant] *Arant* prim. Vatic. et quinque alii: optime. Virgilius Æneidos tertio: 'Terra procul vastis colitur Mavortia campis (Thraces arant) acri quondam regnata Lycurgo.' Rufus Festus Avienus Descriptione Orbis: 'tunc ipsi maxima Thraces Vomere sollicitant curvo loca.' Stat. Theb. v. 'Thraces arant contra: Thracum fatalia nobis Litora.' Priscianus Periegesi: 'Thraces arant post hos, latissima rura tenentes.' Lucan. lib. IV. 'Qua nudi Garamantes arant.' Silius, lib. IV. 'Huic cadit infelix niveis Varenus in armis, Mevanas Varenus, arat cui divitis uber Campi Fulginea:' sic ex optimo libro legendum. *Mevanas*, ut Arpinas, Privernas, Fidenas, Capenas, similia. 'Altinates genestas' habes apud Gratium. 'Fulginas municipium' et 'Fulginas præfectura' Ciceroni in Oratione pro L. Vareno apud Priscianum. *D. Heins.*

251 *Dat cuncta vetustas Principium Phrygibus*] Veritatis quidem ignara, et a diluvio. *Barth.*

252 *Nec Rex Ægyptius ultra Restitit*] Vide Historiam sive Fabulam apud Herodotum, libro II. *Idem.*

Nec rex Ægyptius] Vide apud Herodotum nobilem contentionem Psammetichi regis Ægypti cum Phryge: utra lingua aut natio esset prior aut antiquior. *Claver.*

253 *Uberis expers*] *Isidis* Lucensis. latet aliquid. *D. Heins.*

255 *Hic cecidit Libycis*] *Lyciis* Claverius ex veteri libro; sed puto Cujacii conjecturam esse, nostri enim omnes in contraria eunt: nulla opus mutatione, si de Tritoniaca palude intelligatur. Silius, lib. IX. 'Et Pallas Libycis Tritonidos edita lymphis.' Lucan. lib. IX. 'stagnique quieta Vultus vidit aqua, posuitque in margine plantas, Et se dilecta Tritonida dixit ab unda:' pro *cecidit*, Livineius *cecinit:* et sic Isingrin. et Florent. S. Marci; quod omnem difficultatem tollit. Pro *umbra*, *unda* prior Moreti, et *redderet*. Idem.

Heic cecidit Libycis jactata paludibus] Fabula est de Minerva recens inventam tibiam inflante, quæ cum in umbra aut fluvio inflatarum malarum tumorem vidisset, projecit fistulam, quam invenientes pastorum quidam, didicere modulamina. *Barth.*

256 *Fœdatam cum reddidit umbra Minervam*] Buccis tumentibus. Fabula exstat apud Ovid. *Idem.*

258 *Pelle*] Miserrimus ille cantorum. Versus expressus de Statii libro IV. 'Illustres Satyro pendente Celænas.' *Idem.*

259 *Quatuor hic*] Imo *hinc* cum Lucensi et duobus aliis. *D. Heins.*

261 *Toties lavere*] Cum unus ejus tactus potuisset eas aureas totas facere.

263 *Sangarium Galli*] Martianus Capella, VI. 35. 'Bithynia initium Ponti est, et ab ortu Thraciæ adversa a Sangario flumine primos habitatores habet, qui fluvius alii fluvio, Gallo, miscetur, a quo Galli dicuntur ministri matris Deum.' *Barth.*

267 *Dum suus est, flexuque carens*] *Flexusque carens*, secundo casu, primus et tertius Vaticani: venuste; etiam Oiselianus. Sic *egere* nunc secundum nunc quartum casum regit. *D. Heins.*

269 *Quos inter aprica Planities*] Inter fluvia videlicet Phrygiæ, modo nominata. *Idem.*

271 *Vitibus, et glaucos fructus*] *Glaucæ* unus Ambros. concinnius; pro *fructus*, prior Leidensis et quartus Vaticanus *fluctus:* eleganter; nam *fructus attollere* minus proprie dictum. Rufus Festus Avienus: 'Ipsa dehinc tellus, qua circumplectitur orbem, Et procerarum fluctu vernat

palmarum.' Epist. ad Serenam: 'Fluctuat et glauca pinguis oliva coma.' Lib. II. de Rapt. 'Fluctuat hic denso crispata cacumine buxus.' Rutil. Itiner. 'Pineaque extremis fluctuat umbra fretis.' Seneca, Hercule Furenti: 'Nec adulta leni fluctuat Zephyro seges.' Sic et *undare* de arboribus poëtæ. quomodo apud Maronem: 'Et juvat undantem buxo spectare Cytorum.' *D. Heins.*

272 *Dives equis, felix pecorum*] *Equis* unus Ambros. *pecori* etiam scripti fere omnes. Oxon. Reg. primus Med. *pecoris.* Lego *Dives equi, felix pecoris.* nisi mavis *equum* pro *equorum:* ut in illo Virgiliano: 'Dives equum, dives pictai vestis et auri.' *Idem.*

Pretiosa picto Marmore] Phrygium marmor celebrat. *Barth.*

273 *Purpureis cedit cui Synnada venis*] *Synnada* pro *Synnas*, ut *Persida* pro *Persis*, et similia apud posterioris ævi scriptores: sed quis tam barbarum credat Claudianum? Scripti quidam *Cui cedit.* Lego *cui cedant.* Synnas Latinis, Græcis τὰ Σύνναδα. Stephanus: Σύνναδα πόλις Φρυγίας. Nec aliter Strabo et Ptolemæus. Cicero Catoni, Epist. Famil. libro XV. 'Biduum Laodiceæ fui, deinde Apameæ quatriduum, triduum Synnadis, totidem dies Philomeli.' Lib. III. Ep. 8. ad Appium: 'Non arbitrabar te genere isto legationum delectari. Idque me arbitror Synnadis pro tribunali multis verbis disputasse:' et mox: 'Cum Apameæ, cum Laodiceæ, cum Synnadis, cum Philomeli, cum Iconii essem, quibus in oppidis omnibus commoratus sum:' et postea: 'Iisdem diebus meus conventus erat Apameæ, Synnadis, Philomeli; tuus Tarsi.' In Historia quoque Ecclesiastica Rufini scribendum est, *apud Synnada*, non *Synnadam:* in Eusebio est ἐν Συννάδοις: apud Prudentium, lib. II. in Symmach. perperam vulgo *maculosaque Synna* pro *Synnas* legitur: mox *Geticis populatibus* recte Raphelengius: scripti meliores confirmant. *D. Heins.*

279 *Partibus Idæ*] *Rupibus* Isingr. Lucens. Gyrald. prim. et tert. Vatic. cum Oiseliano, recte: ut lib. III. de Rapt. 'quales nec rupibus Idæ Miratur Simois.' Thuan. *fæcundis rupibus.* Idem.

283 *Turris*] Turritam qua mythologia fingant matrem Deorum Poëtæ, habes apud Lucretium et Varronem, nobis alibi productos. *Barth.*

284 *Crinalis*] Aptus crinibus. Incessunt usu hujus verbi Claudianum acuti Censores, velut trahentis aliquid de seculo. At non meminerunt Virgilii, scribentis lib. VII. 'Solvite crinales vittas, capite orgia mecum.' *Idem.*

285 *Imo Fixa metu*] *Uno* scripti fere omnes. Bello Get. 'quos ante pares effecerat una Nube timor.' Statius, Theb. libro I. 'Et populis mors una venit.' Theb. VI. 'jam cæco pulvere mixti Una in nube latent.' Theb. VIII. 'Sic ubi per fluctus uno ratis obruta somno Conticuit.' Theb. X. 'Una omnes eademque subit formido per annos:' et ibidem: 'pariterque horrore sub uno Vox, acies, sanguisque perit.' Theb. XII. 'atque uno vultus pallore gelati.' *D. Heins.*

287 *Irata profatur*] *Commota* libri meliores, et mox *grandæva* pro *longæva:* sic 'fera vulneribus commota ruit:' et 'Commotæ glomerantur apes.' Lib. II. in Rufin. Laude Serenæ: 'cumque ipsa timeret Commotum Flaccilla virum.' *Idem.*

291 *Quantusque cadavera lenti Mæandri passura moras*] Fuit cum reponi debere arbitrarer, *quantasque cadavere lentus Mæander passure moras.* Idem.

292 *Immobilis hæret Terminus*] Lucretius, lib. I. Virgilius, lib. IV. *Barthius.*

294 *Paret*] Hoc tam flebili funestoque omine. *Idem.*

Paret finitimis luctus] *Par et* Livi-

eius et tres ex nostris libris cum primo et quinto Vaticanis: optime. Alii *Paret finitimus:* sine sensu. *D. Heins.*

295 *Lydia*] Lydus enim Bacchus. *Barth.*

298 *Campi*] Virgilius: 'Et campos ubi Troja fuit.' *Idem.*

300 *Berecynthia*] Vibius Sequester: Berecynthus mons Phrygiæ, unde mater Deum Berecynthia.'

Berecynthia] Simillime alibi loquitur de Regibus a Stilichone subditis. Et de Gildone, I. Stilich. 361. 'Fracturumque reos humili sub judice vultus.' *Barth.*

308 *Ad sontes*] *In sontes* recte unus Ambros. *parari* pro paranda. *D. Heins.*

309 *Nec duce, &c.*] Elegans allusio: alibi de Theodosio: 'Non hostes victore cadunt, sed judice sontes Damnat voce reos.' *Claver.*

310 *Vasta velut Libyæ*] Struthiocamelum dicunt, avem nec nunc quidem rarissimam visu inter peregre advectas.

Vasta] Στρουθὸς ἡ μεγάλη Æliano semper fere nominatur: ut, II. 27. *Barth.*

311 *Cursu transmittit arenas*] Vide Ælianum, IV. 37. *Idem.*

313 *Pulverulenta volat*] Per pulverem videlicet, non tam volans quam currens; nititur enim pedibus. *Barthius.*

314 *Oblita fugæ*] *Fugam* sex scripti: sic IV. Cons. Honorii: 'Nec tamen oblitus civem cedentibus atrox Partibus infremuit.' Bello Getico: 'Patrios gens hæc oblita Triones.' *D. Heins.*

315 *Ridendum caput*] Semicalvum scilicet et sine superciliis, sed et hoc ipso actu ridiculum. *Barth.*

316 *Quem non ipsa videt*] Sic scripti: male *Quæ* vulgo; credit se illi latere, quem ipsa non videt. Sic intelligendum suadet Oppianus IV. Halieut. ubi Sciænam cum Struthione comparat. κάρη δ' ἄρα δίζεται οἷον φράξασθαι. κεφαλὴν δὲ κατακρύψασα καὶ ὄσσε Ἔλπεται οὐχ ὁρόωσα λαθεῖν ὁρόωντος ἐφορμήν. Plura habes illic ad rem. Paulo ante *Oblita fugam* pro *fugæ* quinque scripti; et *velata caput* non *revoluta* unus Petavianus cum duobus Vaticanis et Pricæano: inter frutices enim abscondit caput; qua de re Aristoteles, hist. animal. Plinius, alii. *D. Heins.*

318 *Nota dulcedine prædæ*] *Notæ* duo Med. cum Palat. et sec. Vatic. *Idem.*

319 *Servire*] Serviturum esse.

Nec grata timentum Munera] II. Stilichon. 149. 'scis nulla placere Munera, quæ metuens illis, quos spreverit, offert.' *Barth.*

320 *Prima cingula*] Principem militiæ dignitatem. Tam enim metu perditus erat Eunuchus, ut hosti offerret magisterium Militum. *Cingulum* jus militandi. Nisi malis, oblatum militare culmen respuisse, contemptu Eunuchi: munera enim dantis merito censeri solent. Absentibus sane mittebatur etiam cingulum illustris dignitatis. *Claver.*

321 *Consule tali*] Conferente, et sub eo. *Barth.*

325 *Tandem consilium*] *Concilium* tres scripti cum Claverio. Silius: 'Concilium vocat augustum.' Val. Flaccus, lib. I. 'Æquoreos vocat ecce Deos Neptunus et ingens Concilium.' Juvenal. Satyr. IV. 'vocantur Ergo in concilium proceres:' sic legendum: mox addet, 'exire jubentur Concilio.' *Confisus* pro *confessus* Palat. sed male. *D. Heins.*

Tandem consilium] Sunt hæc a distinctione intricatiora. Scribe: *Tandem consilium, belli confessus agendi, Ad sua tecta vocat; juvenes venere protervi Lascivique senes. Confessus agendi belli,* ideo dixit, quia coactum et quasi condemnatum necessitate aggredi bellica consilia facit. Potest etiam facilior sententia fieri, si τὸ *consilium* ἀπὸ κοινοῦ repetendum dicas, ut tam *ad confessionem* quam *ad convocationem*

pertineat. *Barth.*

326 *Ad sua tecta vocat*] Non in aulam, non in Curiam, non in locum aliquem publica religione venerabilem. *Idem.*

327 *Quibus est insignis edendi Gloria*] Tale concilium ad convivium Domitiani habes in Satyr. IV. Juvenalis, in quod venit etiam, 'venter Montani abdomine tardus.' *Idem.*

Lascivique senes quibus est insignis edendi Gloria, corruptasquè dapes variasse decorum] Quod autem *insignem edendi gloriam* in vituperio posuit, non caret egregio antiquitatis sensu. Nam *edaces* olim *Asinos* appellabant, ut abjectissimi animalis nomen indignissimis hominibus imponeretur. Quare Erisichthon ille voracitatis portentosæ κανθὼν dicitur Æliano, lib. I. Var. hist. cap. 27. Justus Vulteius interpres reddit, *asinus.* Hinc proverbium apud Arist. lib. III. Moral. ὄνος πείνων ῥοπάλου ἀμελεῖ: *Asinus famelicus fustem contemnit.* Dempster.

328 *Corruptas*] Non ad pastum, sed ad ingluviem; non ad cibum, sed ad gulam. Corrupta enim in deliciis gula corrumpit hominem totum deliciis. *Barth.*

329 *Qui ventrem invitant pretio*] *Irritant* malim; ut apud Silium, lib. X. 'Poculaque Eoa luxum irritantia gemma.' Ausonius, Idyllio V. 'Nec nostros reticebo cibos, quos priscus habet mos; Irritamentum quibus additur æquoreum sal.' Seneca, Epist. XXI. 'Non irritant, inquam, hi horti famem, sed exstinguunt.' *D. Heins.*

Ventrem] Ingluviem, voracitatem.

Ventrem invitant pretio] Nihil deglutientes nisi quod immanis sit pretii; non ad gustum, sed ad pretium epulas quærentes. Prodigalitatem gulæ describit, ut Petronius: 'vendunt conchylia cœnas Ut renovent per damna famem.' *Barth.*

330 *Sidereas Junonis aves*] Pavones luxui sui ævi exprobrat etiam jam dum Publius Mimographus: 'Tuo palato clausus pavo pascitur, Plumate amictus aulæo Babylonico.' Claudianus vero non solos hos, sed omnes illis similes intelligit, quorum species, raritas, pretium, commendet epulas.

331 *Coloratis*] Nigris: κατ' ἐξοχὴν, cum niger aut ater coloratior fieri non possit. Ipsam autem institutionem loquendi commendasse gulæ aves memorare vult. *Barth.*

332 *Quæsitos trans regna cibos*] Sic bene prim. Vat. vulgo *quæsitus cibus.* D. Heins.

Quæsitos trans regna cibos] Pulchre Seneca maledicit iis, quibus tam invidiosum Imperium angustum gulæ erat, qui aves petebant extra Romanum Orbem. *Barth.*

333 *Ingluviem, &c.*] Salust. 'Vescendi caussa terra marique omnia exquirere.' Seneca vero dicit: 'Conviviorum luxuriem et vestium, esse ægræ civitatis indicia.' *Claver.*

Non Ægæus] Si quoquam, in piscatu fuerunt dedecorum omnium contemtores Apicii illi prisci. Sic triremes ex Hispania et aliunde Vitellio piscium delicias advexisse scribit Suetonius. *Barth.*

334 *Mæotida piscibus explent*] Alii *Mæotica:* tres libri *Mæotia* cum primo Vaticano: bene; dictum IV. Cons. Hon. vs. 180. pro *explent* sex *implent:* unus *æquent;* ut infra: 'quem non Cyclopia solum Æquatura fames:' nil mutandum tamen. Virgilius, Ge. III. 'piscibus atram Improbus ingluviem ranisque loquacibus explet.' *D. Heins.*

335 *Vestis odoratæ studium*] Reg. et Oxoniensis cum Pricæano, *adornatæ:* alii multi *adoratæ:* mox *vanos sales* pro *varios* Gyrald. et complures alii: etiam bene. *Idem.*

Vestis odoratæ studium] Hoc quoque, jam renatum recens, habuere veteres. *Barth.*

336 *Movisse sales*] Histrionum gregem describit.

Minimeque viriles Munditiæ] Quibus

ridelicet provocabant in se perditis-imi libidinem. *Barth.*

337 *Onerique vel ipsa Serica*] Tam eneros, inquit, luxus et deliciæ plus-quam muliebres faciebant, ut etiam nerosas putarent sibi Sericas ipsas estes, quamlibet tenuissimas. Sic uvenalis, Satyr. VI. ‘tenui sudant in yclade, quarum Delicias et pannicu-us bombycinus urit.’ *Idem.*

338 *Sin Hunnus feriat*] *Si Chunus* uatuor scripti: recte: populus Sar-natiæ, Chuni. Ptolemæus, Μεταξὺ δὲ ιαστάρνων καὶ Ῥοξολάνων Χοῦνοι: nos-er lib. I. de Stilich. ‘Non vaga Chu-orum feritas:’ quæ vera lectio: me-ninerunt horum Ausonius et Sidonius Apollinaris non semel. prim. Vatic. liique nonnulli *sic hunus.* D. Heins.

339 *Romam contemnere sueti*] Ob nares ejus animos. Talem faciunt onnulli Honorium Romam contem-entem, Ludos cum Gallo æstiman-em. *Barth.*

340 *Alluit ædes*] Sic scripsimus ex estigiis Isingr. et Tholosani codi-um; in quibus *abluit:* quod et Livi-eio Barthioque visum. Alii libri, *bstruit, horruit, obluit: horruit* etiam rim. et tert. Vaticani: vulgo *obruit.* 'rudent. ‘Sospitant qui nunc colonos, uos Hiberus alluit.’ Paulo ante pro *enæ* Gyrald. Vatican. aliique multi *ænæ.* D. Heins.

341 *Aurigarumque periti*] *Aurigan-ique* unus Med. et Claverii codex: uod ille frustra damnat. Lamprid. Ieliogab. ‘Inde itum est in hortos, bi Varius invenitur certamen auri-andi parans.’ Posset et legi, *atque urigare periti;* vel, *aurigarique.* Idem.

Aurigarumque periti] Gnari et intel-gentes quis auriga, cujus factionis, uo alterius sit præstantior. Hæc it studia fuisse, hanc disciplinam ab neunte horum. Heroïcorum Proce-um. *Barth.*

342 *Humili de plebe*] De extremis ordibus et natalibus prorsus obscuris levati in Duces Legionum, Numero-um, &c. *Idem.*

343 *Crura liventia*] Ovidius II. A-morum: ‘Vidi ego compedibus li-ventia crura gerentem.’ *Idem.*

344 *Jura*] Magistratus, Imperia, Judicia. *Idem.*

346 *Hosio*] Omnia enim agit, ut Hosium hunc de Coquina ad dignita-tes venisse, ostendat, quem et voca-bulis ejus concinne adurit. *Idem.*

Subnixa secundo] Non *secunda* meliores libri: deinde pro *Dulcior hic sane cunctis*, sex veteres *Doctior;* quod prætulerim, *Doctus movendi ju-ris:* et sic a manu secunda in Oiseli-ano. *D. Heins.*

347 *Novandi Juris*] Hæc Claverii lectio. Val. Flaccus, lib. II. ‘Vacuæ-que in mœnibus urbis Jura novant.’ Vulgatum tamen *juris movendi* non vi-detur mutandum: ut *movere* pro tur-bare, invertere, dicat; atque ita am-biguitas rectius sibi constabit. Ad artem enim culinariam simul alludit. Vernacula nos Belgæ lingua dicere-mus, *de sausse roeren.* Sic *movere pacta* pro turbare, VI. Cons. Hon. vs. 204. ita enim capiendus iste locus, in quo magnum Cujacium se diu exercuisse testis Claverius: mox *temperet* pro *temperat* et *fumo* pro *naso* scripti: quod posterius recte secutus Raphe-lengius; quicquid alii dissentiunt. *Idem.*

348 *Admoto qui temperet omnia fumo*] Dicit autem hominem adeo coquinan-di sollertem esse, ut de nidore etiam possit temperiem justam dare cibis parandis, quæ laus sane sit incompara-bilis Coci; hunc autem promoverit ad proximam Eutropio dignitatem. *Barth.*

349 *Qui bene decoquat iram*] Fer-ventis nimirum juris aut aquæ. *Idem.*

350 *Apices*] Summa culmina. *Idem.*

351 *Defossi*] Magnis cicatricibus, ob iterata flagella. *Idem.*

Defossi verbere terga] *Defessi* Ra-phelengius: *defossi* pro *confossi:* nisi quod scribendum opinor *perfossi.* In primo tamen Vaticano *defessi.* Pri-cæanus *descissi:* malo etiam *Hinc co-quus, hinc leno.* D. Heins.

355 *Morbis*] Ambigua etiam vox, alterum perstringit libidini, alterum gulæ curandis artifices. *Barth.*

356 *Obliti subito*] Summi stuporis est præsentium urgentiumque negotiorum in ipsa eorum tractatione oblivisci. *Idem.*

Bellisque relictis] *Belloque relicto* scripti plerique. *D. Heins.*

359 *Quis melius vibrata puer vertigine molli Membra rotet; vertat quis marmora crine supino*] Licet alii non de disco, sed de puerili quodam exercitamento intelligi versum hunc velint; quo illi pedibus in altum sublatis, caput in terram dimittebant, et legunt ex fide Mss. codicum: *Verrat quis marmora crine supino?* Dempster.

Vertigine molli] Non obhærente. Mollia enim omnia quæ facile fiunt scriptoribus.

360 *Vertat quis marmora*] *Verrat* membranæ nonnullæ; quod aliis jam deprehensum: *crine soluto* non *supino* Palatinus: sequenti versu *laterum arcus* non *artus* cum tredecim scriptis legendum. Val. Flaccus IV. 'vitalia rupit Vincula, qua primo cervix committitur arcu:' hoc est primæ costæ; sic scribo: vulgo *artu.* Mox *motibus* pro *moribus* Raphelengius: optime; confirmant Lovaniensis et Puteanea excerpta: sic *motus Ionici* pro saltationibus Horatio: et in catalectis Pithœi, Epicedio Mimi: 'Motibus ac dictis, tragica quoque voce placebam:' et alibi de Mimo: 'Nam cum grata chorus diffundit cantica dulcis, Quæ resonat cantor, motibus ipse probat:' bene etiam idem Raphelengius *choro* pro *thoro:* atque ita libri. *D. Heins.*

Vetat quis marmora crine supino] Marmora, discum marmoreum. Crine supino, ex Hom. Odyss. Θ. Τὴν ἕτερος ῥίπτασκε ποτὶ νέφεα σκιόεντα Ἰδνωθεὶς ὀπίσω. *Brod.*

Verrat quis marmora crine supino] Capite per impactos solo lacertos trajecto, quo modo comatorum histrionum capilli solum tergunt. Hodieque ubivis gentium multos hujusmodi exosses saltatores videmus, qui, manibus in terram nixi, vix elabi videantur capitis afflictionem, dum se subjiciunt sibi, et in se, orbe quodam mirifico, convoluti, et mox illo evoluti, ultima primis trajiciendo, in manuum vestigia pedibus redeunt, in manus rursum elevatis et in orbem rotatis istis, ut perpetuo quodam globo prætereant sese, et toto corpore volvantur in aërem, excipiendi nunc manuum denuo, nunc iterum pedum subsidiis. *Barth.*

364 *Nec dum commissa choro cantatur Agave*] Citra ambages Claudianus novam et nondum scena traductam fabulam intelligit, quam recitent isti in concilio magnis de rebus agundis convocato. *Idem.*

366 *Nunc alias armorum incumbere curas*] *Altas curas* olim legebam: potest et vulgata ferri, ut armorum curas curis scenicis opponat. *D. Heins.*

367 *Cingi*] Militaria omnia munia obire. *Barth.*

368 *Subsistere*] Cui innitantur nimirum illa. Apuleius, lib. III. 'Nec hoc factum putes ulla benevolentia, sed ut ei redeunti medela salubri possem subsistere.' Versus qui sequuntur divini sunt, ut tota Antiquitate illustrius ad similitudinibus et comparationibus res illustrandas vix ullum fuit ingenium. *Idem.*

376 *Extemplo*] Ex improviso. Mira emphasis verborum et rerum, ad declarandam et ostendendam rem præsentem. *Idem.*

377 *Leo*] Poëtice hæc fingit ad dignos Eutropiano magistratu ministros posteritati exhibendos. Nam a Gaine missum hunc hominem, licet vecordem, et ventri deditum, officium suum non male expediisse Zosimus, deletumque cum suis copiis non ignavia sua, non virtute hostili, sed dolo et perfidia Gainis, qui omnia agebat hoc solo scopo ut everteret Eutropium. *Idem.*

380 *Acer in absentes*] Thersites et Drances Poëtarum. *Idem.*

Abundans Corporis] A crebritate talium Romani scriptores magnum pro stolido homine sumunt. *Barth.*

382 *Pectinis unci*] *Uncti* Gyrald. Lucens. et prior Moreti: vide notas lib. I. 276. Mazarin. *uncci.* Juvenali tamen Sat. VII. *obliquum ferrum* similiter: 'Qui docet obliquo lanam deducere ferro:' quare nil mutandum: paulo ante *linguæ* pro *lingua* cum scriptis. *D. Heins.*

385 *Producere rimas*] *Deducere* prior Moreti et tert. Vaticanus. utrunque probum. *Idem.*

Producere rimas] Carminis ferrei descriptio, ad nitidandam et producendam lanam, quod carminari dictum scribit M. Varro, lib. VI. de LL. quia ea ope careat lana quod in ea nequam sit. *Barth.*

386 *Ajax erat Eutropii*] Cujus sub clypeo ille sese tegebat, non aliter ac Teucer sub fratris Ajacis. Uti vero quæ ad Hosium superiorem omnia de culina petitis verbis edisseruit, sic nunc lanificii opera et instrumenta producit. *Idem.*

390 *Exsurgit tandem*] *Adsurgit* meliores, et recte: quia *expromit* sequitur. *D. Heins.*

393 *Gliscere desidia*] Gliscendi etiam verbum ex opere est. Lana enim gliscit, augetur, producitur, dum carminatur. *Barth.*

399 *Targibilum*] Manu exarati *Tarbigilum* vel *Trabigilum. Tribigilum* videri legendum et *Gruthungos* cum Gyraldino et Lucensi dictum supra: *timidum* etiam, non *tumidum* pr. Vat. aliique multi. *D. Heins.*

403 *Consilii clamor*] *Concilii* meliores scripti: pro *caveis* mox *cuneis* sec. Vatic. et Palat. cum primo Mediceo. *Idem.*

407 *Infaustoque jubet bubone moveri*] Non *infestoque* Gyrald. Isingr. Vatic. Lucens. quomodo et Raphelengius legendum vidit. *D. Heins.*

408 *Volucres*] Pabula daturos dicit milites vulturibus in Phrygia. *Barth.*

409 *Pulcher et urb.*] Declarat mollitiem ducum ejusmodi et militum, qui umbra et urbe potius, quam Sole et pulvere delectentur; quum teste Vegetio, exercitus dicatur, quod melior fiat exercendo. *Claver.*

411 *Multumque priori Dispar*] Eundem dicit esse exercitum quem in Orientem ducturus Stilicho deserere jubebatur ab Arcadio, quam Historiam II. in Rufinum descriptam habes, sed mirifice sub talibus moderatoribus effœminatum et disciplina militari exutum. *Barth.*

414 *Hebrum*] Debellatarum cum Theodosio Stilichoni Thraciarum sæpissime meminit hic Poëta. *Idem.*

416 *Ancyranique triumphi*] Supra lib. hoc, 96. iter hoc Eutropii solenne describit, unde triumphabundus redierit. Habuit speciem expeditionis illa profectio, ut liquet ex omnibus quibus describitur, ne videlicet exercitus Romanus tam strenuis ducibus torpesceret. *Idem.*

417 *Non peditem, &c.*] Hic notat imperitiam ducum Eutropiani exercitus a Leone supino et crasso homine educti, ubi omnia indisposita (sic enim Tacitus) pervigiliis et Bacchanalibus, quam disciplinæ et castris propiora. *Claver.*

421 *Opaca vagantur*] *Operta* prim. Vatic. et pro *vagantur* primus Med. et Palat. *feruntur*, et pro *passim* unus Amb. *sparsim;* quod placet: denique *ignotas angusto*, non *angustas ignoto*, potiores scripti. Puto, *ignotos angusto tramite calles:* ut apud Virgil. 'prædamque per herbas Convectant calle angusto.' *D. Heins.*

423 *Sic vacui rectoris equi*] Ab equo et navigio ducit rationem; non posse sine rectore sollerte et efficace regi exercitum. *Barth.*

Sic orba magistro] *Magistri* unus Ambros. et Pricæanus: sic *luminis*

orbus apud Ovid. et similia. *D. Heins.*

424 *Abruptum*] Præceps, pessum. *Barth.*

425 *Sic ruit in rupes*] Musculum autem dicit qui inter saxosa vel brevia Balænarum Corpulentiam prægubernat. Sidonius, v. Epist. 13. Plinius, lib. IX. c. 63. *Idem.*

426 *Cui prævius edocet undas*] Imo *qui* cum prim. Vatic. et aliis quatuor: mox idem Vatic. *tanto conjungit fœdere monstrum:* lege *tantum.* D. Heins.

427 *Immensum*] Vegrande, longissimum.

Pecus] Monstrum marinum. Horatius: 'Omne cum Proteus pecus egit altos Visere montes.' *Barth.*

428 *Temperat*] Moderatur, gubernat.

Conjungit] Jungit fœdera tantilla res cum tam immani monstro. *Barth.*

429 *Illa natat*] Amisso pisce sodali, quod modo dixit. *Idem.*

430 *Deprensa*] A navi quæ deprehendi dicitur cum est fluctibus inacta. *Idem.*

431 *Vanos scopulis illidit hiatus*] *Vacuos* prior Moreti. lib. II. in Rufin. 'vacuo qualis discedit hiatu Impatiens remeare leo.' Paulo ante *ignara natandi*, prim. Vatic. non *reverti.* D. Heins.

432 *Simulare fugam*] Sane miserrimus hic Comedo ita deceptus est a sollerte talium Barbaro, si quidem vera recenset Claudianus.

Flatusque Leonis] Jactantiam stolidam, tumorem imprudentem, a rebus inani vento tumentibus. Horatius, lib. II. Satyrarum, Sat. v. 'Crescentem tumidis infla sermonibus utrem.' *Barth.*

Flatusque Leonis Spe nutrire leves] *Levis* in multis veterum: etiam in Oiseliano; sed sic, ut *s* in *levis* postea esset deletum: de cujusmodi hiatibus egimus libro III. in Stilichonem, 167. *D. Heins.*

435 *Inter vina*] 'In circulis, et, si Diis placet, conviviis, sunt qui exercitum ducant,' ait Livius. At optime Curtius: 'Circumferri merum largius jubent, debellaturi super mensa Alexandrum.' *Claver.*

438 *Sine more*] Omni exemplo. *Barth.*

440 *Leo dama, &c.*] Huc plane respicit illud Homeri de Agamemnone: Οἰνοβαρὲς κυνὸς ὄμματ' ἔχων κραδίην δ' ἐλάφοιο. Nam Leo fuit vini gurges et meticulosus. Tales galeati lepores apud Liv. XIII. quibus nec in victoria decus putatur, neque in fuga flagitium. *Claver.*

442 *Cunctantia*] Moram cœnosa voragine facientia. Sic 'cunctans ramus,' qui non facile sequitur decerpturum. *Barth.*

443 *Subnixa*] Moles videlicet illa speciosissima. *Idem.*

446 *Hosius mucrone corusco*] Illum suum cocum de superioribus paginis huc accersit. Coquorum autem erat antiquitus mactare animantia culinæ destinata. *Idem.*

448 *Calenti Mandet aquæ*] Quibus elixis, quibusque assis opus sit herilem mensam instruere; quas partes in farcimina compingat, additis ei rei utibilibus. *Idem.*

449 *Cutem distendat Echino*] Non inepte de ovis Echinorum Delrio, quibus assam suillam dicit istum sapientissimum cocorum farcire voluisse Claudianus. Echinos ipsos marinos salutares fastidienti stomacho, levandæque vesicæ, auctor est Ælianus, lib. XIV. de Animal. c. 4. et per *Echinum*, fartum quorumvis farciminum intelligere, cum omasum, quod Latio pinguem talem molem notat, ἐχῖνον inter cætera dixerint etiam Græci. *Idem.*

450 *Flagrat opus*] 'Fervet opus.' Virgil.

Flagrat opus] Vel *Fervet* primus Vaticanus. quomodo Virgilius. mox

leves frondes non *levis aura* idem Vaticanus nihilo deterius. *D. Heins.*

Crebro pulsatus] Nihil verius quam scripsisse Claudianum: *Flagrat opus, crebro pulsu cos perstrepit icta.* Meditatur quibus modis suem mactatam dispertiat, et epulis accommodet Hosius, ne otiosus sit interim, et ut culter culinarius fiat subactior, eum coti identidem impingere. *Barth.*

451 *Contexit varius*] *Texitur et varius* excerpta Pomponii. Barthius *Contexit verubus* hoc loco legit, et *Contexti* in Adversariis ex Claveriano libro: superiori versu idem *cultri cos perstrepit:* frustra; secundis curis *crebro pulsu cos perstrepit icta: pulsatum* pro *pulsu* poni, jam ab aliis animadversum: *contexit,* quomodo *subtexit.* Virg. Æn. III. 'intremere omnem Murmure Trinacriam, et cœlum subtexere fumo.' Idem lib. XI. 'fundunt simul undique tela Crebra nivis ritu, cœlumque obtexitur umbra.' Avienus Descriptione Orbis: 'missilibus late subtexitur aër.' Prudent. Hamartig. 'sulphure cum jam Nimboso ignitus cœlum subtexitur aër:' ubi veterrimus liber Bodleianus *contexitur.* Statius, Hercule Surrent. 'nocturna cœlum subtexitur umbra.' Silius, lib. IV. 'Libycæ certant subtexere cornus Densa nube polum.' Noster lib. I. de laud. Stilich. 'Pœnus jaculis obtexitur aër.' atque ita sæpe. *D. Heins.*

Penetrat Calcedona] Vicina admodum ea Urbs Constantinopoli. *Barth.*

452 *Ecce levis frondes*] Terrore exanimatum miserrimum bellatorem dicit, quem interemtum cum omni sua copia dolo Gainis memorat desertum Zosimus. Ad strepitum autem foliorum timore percelli, descriptio est hominum extreme meticulosorum. *Idem.*

455 *Integer*] Illæsus. *Formidine saucium* quod dixit, Apuleii infinitis locis poterit illustrari, qui *saucii* vocem ad animum perlubenter refert. *Idem.*

456 *Quis tibi tractandos*] Tanquam fœminam alloquitur. Hæc enim talia viri imperabant mulieribus. *Idem.*

457 *Solio avito*] Ubi sedens lanam carminabas, sederantque retro majores tui. *Idem.*

458 *Laudabat carmina tutus*] Erat enim præfectus lanificorum, ut magnum, a natalibus et avis suis, eorumque carmina laudabat, cum belle lana pecteretur aut duceretur. Omnino enim intelligendum carmen lanificum, quod illustravit Janus Gulielmius, Verisimilium III. 20. *Barth.*

Laudabas carmina tutus] Sic scripti: vulgo *carmine.* Unde Raphelengius *ludebas carmine,* male: texentes ut plurimum canebant. Ovid. l. IV. Trist. El. 1. 'Cantantis pariter, pariter data pensa trahentis Fallitur ancillæ decipiturque labor.' Sed et carmina pro carminationibus sumi possunt, a carendo. Lucret. 'quasi carmine lana trahatur:' ut quidam legunt: apud Nasonem Trist. V. El. 3. ex vetusto codice: 'Scilicet hanc legem nentes fatalia Parcæ Carmina, bis genito bis cecinere tibi.' In veteri inscriptione apud Gruterum, p. DCLV. EN HOC IN TUMULO CINEREM NOSTRI CORPORIS INFESTÆ PARCÆ DEPOSIVERUNT CARMINE. Quæ ad carminationem refer: quanquam et Parcas inter lanificium canentes fata poëtæ describunt. ut in illis Catullianis: 'Hæc tum clarisona pellentes vellera voce Talia divino fuderunt carmine fata.' Fortassis tamen scribendum in Claudiano *laudabas stamina.* Frequenter enim hæ duæ voces inter se confunduntur. de quo ad Nasonem nonnihil. sic apud Propertium, l. IV. Eleg. 7. 'fatorum nulli revolubile stamen' corrigi debet. In codice Regio *tramina* legitur. *D. Heins.*

459 *Frigora mensis*] *Pensis* conjicit V. Cl. Albertus Rubenius: quod et Barthius viderat, curis prioribus; nam posteriores in contrarium eunt, perperam. *Idem.*

Mensis] Ingluvie cum ipso Solis

ortu cœpta. *Barth.*

462 *Pallentem*] Translatio a vultu humano, magno metu expallescente. *Idem.*

464 *Mæonios agros*] *Mygdonios* quintus Vaticanus: et unus Med. quomodo initio libri hujus, 'Mygdonii cineres.' Thuaneus *Chaonios.* D. Heins.

465 *Pamphylios Pisidasque rapi*] Lege *Pamphylos:* quomodo prior Moreti et unus Ambros. miror hoc fugisse interpretes. Secunda enim syllaba in *Pamphylios* producitur: sic apud Periegetem, Παμφυλίδες εἰσὶ πόληες. Scholiast. Πάμφυλος καὶ Παμφύλιος τὸ ἐθνικόν. *Idem.*

Metuendus ab omni] *Metuendus*, cujus metus non facile placabilis, φοβερώτατος. *Barth.*

466 *Sonat*] Velut stridor venientis audiatur. *Idem.*

467 *Incumbere*] Instar tempestatis. *Idem.*

470 *Verba pavoris*] Insulse. lege cum scriptis *vera:* vidit Barthius. Statii illa respexit, Theb. III. 'Deus omnia credere suadet Armipotens, geminatque acceptos fama pavores.' *D. Heins.*

471 *Puppibus urbes*] *E puppibus* Vatic. et multi alii. Forte *e rupibus:* præfatione hujus libri: 'Prospectant Paphiæ celsa de rupe puellæ, Sollicitæ salvam dum ferat unda ratem:' ubi pari modo variant libri veteres. Statius Theb. IV. 'Stant in rupe tamen: fugientia carbasa visu Dulce sequi, patriosque dolent crebrescere ventos: 'Stant tamen, et notam puppem de rupe salutant.' Sylvarum lib. V. Protreptico Crispini: 'Vela sequar, spectemque ratem jam lassus ab altis Rupibus.' Mox *Accensæ* et *citatæ favillæ* scribendum videtur: ut *spectari* pro spectantur dixerit; quomodo sæpe. *D. Heins.*

475 *Babylona*] Censentur hoc nomine tota Assyria et Mesopotamia. *Barth.*

478 *Unaque cuncto Pœna manet generi*] Si quis Regem occiderit, cum universo genere et tota familia sua exscinditur. Parthorum in Regem singularem amorem celebrat Virgilius, Georg. IV. Sed illam parendi etiam crudelibus naturalem velut miseriam, potius pœnam vocat Claudianus. *Idem.*

Unaque cuncto Pœna manet generi] Alii *cunctos generis:* perperam. Cicero Philipp. 'Quis autem meum consulatum præter P. Clodium, qui vituperaret, inventus est? Cujus quidem tibi fatum, sicut C. Curioni, manet.' Ita veterrimus Romanus. Bello Get. 'si cura tibi manet ulla tuorum.' Seneca Œdipo: 'Nec tibi longa manent sceleratæ gaudia cædis.' *D. Heins.*

481 *Fidumque sodalem*] *Saporem* Lucens. Gyrald. prim. Vatic. et Pomponii excerpta; optime. Est enim nomen plerisque Persarum regibus commune: unde factum, ut *Sapores* dicerentur promiscue Persarum Reges, quomodo Romanorum Cæsares. Sidonius Apollinaris Panegyrico Aviti: 'Parthicus ultro Restituit mea signa Sapor;' cum de Phraate loquatur: et Panegyrico Majoriani, 'Ventidio mactate Sapor:' cum Pacoro nomen fuerit illi Parthorum Regi quem Ventidius obtruncavit. *Sapor* et dictus ille, qui a Gordiano tertio præliis aliquot superatus, quique Valerianum seniorem vivum cepit: alterius etiam Ammianus meminit sub Constantio, et *Tamsaporis* ejus præfecti. Reddendum id nomen prisco epigrammati ex auctoritate vetustarum membranarum in catalectis Pithœanis. Epigrammatis initium est: 'Fata per humanas solitus prænoscere fibras Impius infandæ relligionis Aper:' cum scribendum sit, agitur enim de homine Persa: 'Impius infanda relligione Sapor.' Eusebius de vita Constantini, IV. 9. et Libanius in Oratione, quæ βασιλικὸς inscribitur, Saporis Persarum Regis sub

Constantini tempore meminerunt, qui is ipse forsan, cujus sub Constantio Ammianus Marcellinus mentionem facit. *D. Heins.*

486 *Septi latrantibus undique bellis*] Velut canibus maritimis Scylla. *Barth.*

489 *Eventu stolido*] Παθὼν δέ τε νήπιος ἔγνω vetus Hesiodæum est. *Idem.*

Eventu rerum stolido] Ita scripti. Barthius *stolidi:* frustra. Livius, lib. XXII. 'nec eventus modo hoc docet: stultorum iste magister est.' *D. Heins.*

490 *Geminos fratres*] Non tam tecte hoc profert, ut videri non velit simul Arcadium et Honorium spectandos proponi. *Barth.*

491 *Japetionidas*] Promethea et Epimethea, Japeti filios intellige. Totus vero hic locus, quasi ad verbum, ex Platonis Protagora desumptus est. *Claver.*

492 *Prometheus*] Per Prometheum intelligit Sapientia Poëtica προβούλευσιν. *Ætherem* autem animam intelligit Platonicus Poëta. *Barth.*

493 *Excoluit, multoque*] Non *multumque,* septem libri cum primo Vatic. unus etiam Ambros. *intexuit* pro *innexuit:* quod placet; neque aliter primus Vaticanus. Putabam aliquando *immiscuit.* D. Heins.

496 *Edidit auctor*] *Condidit* Isingrin. et quatuor ex nostris: ut IV. Consul. Hon. 'cum conderet artus Nostros, æthereis miscens terrena Prometheus.' *Idem.*

497 *Epimethea*] A sequente pœnitentia. Sic pedissequam Epimethei Pœnitentiam dicit Georgius Pachymerius, lib. III. Historiarum. *Barth.*

501 *Et seri transacta gemunt*] Non *sero,* in scriptis: *serie* primus Vaticanus. *D. Heins.*

Renidet] Resplendet. *Barth.*

504 *Procedere saltim*] Exemplo Rufini. *Idem.*

507 *Hunc tantis bellorum*] Sic Isingrini codex et tres ex nostris: vulgo *hoc;* atque ita sequenti versu. *D. Heins.*

Sidus] Alibi *te nostræ ceu sidus dulce carinæ.* Intelligit Castoris et Pollucis salutaria nautis sidera. *Barth.*

508 *Sperant*] Superventurum scilicet. *Idem.*

517 *Qui se tradiderint famulo*] *Famulis* Ald. et scripti: infra: 'Sic me ludibrium famulis risumque relinquis?' *D. Heins.*

518 *Mutati stupuere diu*] Amentiam illam suam incredibilem. Fabula Penthei lippis et tonsoribus nota est. *Barth.*

520 *Projectis fascibus*] *Prostratis* primus a ticanus. *D. Heins.*

526 *Et rabiem desisse dolent*] *Descisse* Aldus cum plerisque membranis: ut apud Statium, Theb. II. 'Respiciens descisse Deos.' Isingr. *cessisse.* Lucens. *descesse.* Petav. *discesse.* Gyrald. prim. Vatican. et septem alii vulgatam lectionem tuentur, bene. Lucan. lib. VII. 'Cum fureret Pentheus, vel cum desisset Agave.' quomodo illic legendum vir magnus jam monuit, pro desiisset. Martial. lib. VIII. 'Desisti, Macer, annulos habere.' Ovid. II. Pont. El. 5. 'Cum tu desisti, mortaliaque ora quierunt:' ita utroque loco codices scripti, non *desistis.* Idem.

Dolent] Qua ignorabant parricidium suum. *Barth.*

529 *Livida luctu*] *Lurida* quintus Vatic. et primus Petav. quod placet: paulo ante in Oiseliano solum hemistichium legebatur, *Non radiis redimita comam:* quod postea suppletum altero hemistichio, *non lucida vultu:* pro quo in nonnullis exemplaribus, *non lumine sueto:* in primo Vaticano pro diversa lectione, *non luce corusca.* D. Heins.

530 *Phrygio busto*] Tam procul a regno natali. *Barth.*

532 *Manum amplexa*] Veluti supplex, et pro magno cultu. Sequens

versus miram habet emphasim et rem velut audiendam spectandamque proponit. *Barth.*

533 *Altaque vix lacrymans*] Non *atque ita*, potiores libri.

536 *Dux meus*] Erat enim ibi omnia sub Theodosio quondam Stilicho. Cedrenus, universi Regni rebus præfectum fuisse scribit. *Barth.*

539 *Gallisque dedit*] Gallos hic scriptor dicit Occidentalis Imperii legiones, magno honore nobilissimæ nationis, quoties ex persona Orientalium sermo est. Hoc inde ortum quod in Gallia Cisalpina Mediolanum frequens coluerat Theodosius Magnus. *Idem.*

541 *Hoc auctore fuit*] *Fluit* malim. adeanturFescennina Nuptiis Honorii, vs. 63. *majora furenti* non *moventi* tertius Vaticanus. *D. Heins.*

543 *Reluxit*] Velut fulgur. Alibi 'cunctis inopina reluxit In Stilichone salus.' *Barth.*

549 *Cum subito monstrosa mihi*] *Monstrosa lues* codex Junianus: sic *pestem*, *labem*, *cladem* Eutropium passim vocat. de Rufino: 'vos pandite vati, Pierides, quo tanta lues eruperit ortu.' *Idem.*

550 *Castratus prosilit hæres*] Eutropius: qui damnati Rufini ad se bona traxit. Zosimus scribit partem tantum sibi sumsisse potiorem. *Idem.*

552 *Domini sexum*] Eunuchis enim novis affingitur: supra v. 223. 'nunc alter in armis Sexus, et Eunuchis se defensoribus Orbis Credidit.' *Idem.*

554 *Jubens*] Imperans. *Idem.*

556 *Sumere, nec tantas*] *Totas* Lucens. Gyrald. prim. Vatic. et quatuor alii. *D. Heins.*

Vertere leges] Contra jus et fas bacchari in Jura et Leges. *Barth.*

557 *Fæce*] Vulgarium et servilium hominum. *Idem.*

558 *Dignosque sodales*] *Dignusque satelles* cum scriptis et Aldo. *D. Heins.*

559 *Fiducia crevit*] Deprehende astum Eunuchi; qui, ut ait Persius, 'astutam vapido sub pectore vulpem Servabat.' *Claver.*

562 *Quos ipse regit*] Imo *gerit* cum libris: vidit Raphelengius. Paulo post *Insultant* Lovan. et unus Ambros. pro *Exsultant*. Bello Gild. 'faciles insultandique jacemus.' Ibid. 'Insultaret atrox famula Carthagine Maurus.' *D. Heins.*

566 *Squallebit aratris*] *Squallescit* rectius in Reg. et Oxon. *squallevit* pr. Vatic. *Idem.*

568 *Cursu*] Non interrupto, impetu. *Barth.*

570 *Terruit Antiochi muros*] Id est, ipsam Antiochiam, quæ urbs olim pulcherrima et ampla imprimis; nam et Syriæ caput: incolæ ipsius fuere leves admodum et pervicaces; ita ut barbæ Juliani Imperatoris non pepercerint: quinetiam Flaccillæ Augustæ statuam dejecere: in quos dum Princeps ultionem parat, Libanius seu potius Flavianus obviam iit, veniamque delicti meruit eloquentia sua. *Claver.*

571 *Caput Syriæ*] Antiochiam dicit amœnissimam urbem. *Barth.*

573 *Mucrone secundo*] Non *cruento*, libri plerique. Bello Gild. 'Tertia jam cervix solito mucrone rotetur.' *D. Heins.*

576 *Legio*] Cui, tanquam emeritæ, agri erant assignati apud Phrygiam. *Barth.*

580 *Nec duce, nec numero*] *Nec vi, nec numero* prim. Vaticanus. *D. Heins.*

581 *Proditioque*] Sic recte scripti meliores: quod et aliis deprehensum. Vulgo *Prodigiumque*. *Captiris* mox pro *captivus* cum iisdem legendum: mox *perdita curat* nonnulli pro *curant*. Idem.

582 *Teste Danubio*] Magna autem res est, quia Danubius nomen erat timoris Romani plenum, et Deus Gothorum istorum. *Barth.*

587 *Duplex*] In duas partes scissa. Avaritiæ commento. *Barth.*

588 *Sarcire peremptæ*] Forte *redemptæ:* vel *diremptæ.* D. Heins.

589 *Arte reperta*] *Fraude* prior Moreti: supra lib. I. ' nec fraude reperta Cautior elusi fremitus vitare mariti.' Vide quæ notamus Bello Gildonico, vs. 264. *Idem.*

595 *Offensa*] Læsio. Tertullianus, lib. de Oratione, cap. 10. ' Nec prius adscendamus ad Dei altare quam, si quid discordiæ vel offensæ cum fratribus contraxerimus, resolvamus.' *Barth.*

596 *Suprema pericula semper*] *Piacula* alter Moreti, Thuan. et unus Mediceus cum quinto Vaticano. quomodo et Oiselianus a manu secunda. *D. Heins.*

Suprema pericula semper Dant veniam culpæ] Convenit vulgatissimæ Jureconsultorum Regulæ, etsi in alium sensum hic prolatum. *Barth.*

600 *Splendore*] Ut salutiferi Solis.

602 *Unaque pro gemino*] Hic vir doctus putat quædam desiderari: ego vero minime: quamvis tertium designet antiquus liber; quid enim juverit mortuo insultare, quem ipsi vivere ad pœnam optaverant? ait enim: *Vive pudor fatis:* nihil tamen periculi video, si credas. *Claver.*

XXI.

IN I. CONS. STILICHONIS LIB. I.

Lucensis aliique nonnulli codices de Consulatu Stilichonis hunc librum inscribunt. Idque rectius; testatur ipse illo versu: ' Consule defensæ surgunt Stilichone curules.' Optimus tamen Vaticanus cum Oiseliano, Incipit Laus Stilichonis. Libri numero iii. Cæterum Barthius duos primos libros ad priorem Stilichonis Consulatum refert, tertium ad posteriorem. cui sententiæ subscribo. Sed quod additur his quartus ab illo liber, qui de Bello Getico in vulgatis editionibus nominatur, non possum assentiri. *D. Heins.*

Vetus liber laudes Stilichonis in tres libros dividit rectissime: sunt enim tres Panegyrici de uno eodemque Consulatu. duæ priores invitant Stilichonem, qui speciem recusantis præ se ferebat; sive id innata ipsi modestia evenerit; sive metu invidiæ. Constat enim Olympium et Heraclianum Principi Honorio, satis credulo, quædam detulisse, quæ hominem suspectum reddiderint. *Claver.*

1 *Continuant Superi*] Ut fluunt res mortalium, interpolata felicitas, nulla felicitas est. Ut autem ea continuetur, constanter etiam atque perseveranter virtutis studiis erit incumbendum viro Principi, adeo ut ab omnibus vitæ deliciis hoc nomine sese separet, somni sit parcissimi, sollicitudinum infinitarum, uti scribit ad Arcadium Synesius...nam ' dicique beatus Ante obitum nemo supremaque funera debet.' Deos autem Romana gaudia continuare ait, felicitatem indicans temporum.

Pleno favore] Quanto possunt, Optimo, Maximo. *Barth.*

2 *Successibus augent*] *Urgent* tres scripti: magis placet. IV. Cons. Honorii: 'longumque tueris Electos, crebris nec succedentibus urges.' *D. Heins.*

Augent] Mactant, beant. *Barth.*

3 *Connubii*] Honorii nuptiæ celebratæ Anno 398. tunc Gildo fusus est. Eutropius concidit anno sequente. *Claver.*

Conjugii necdum] *Connubii* Lucens. bene: mox pro *triumphos* Raphelengius *triumphus:* quomodo et plurimi ex scriptis, interque illos Lucensis, et optimus Ambrosianus: sed nil opus, si de regia intelligatur. Posset tamen et *cecini* legi: ut præfatione belli Getici, 'Consulis hic fasces cecini.' *D. Heins.*

Regia] Imperialem domum sive familiam dicit.

Festivos cantus] Fescenninos et Nuptiales. *Barth.*

5 *Calidis thalami sertis*] Adhuc calentibus, recentibus de halitu nuptialium festivitatum.

Successit laurea] Pariter idem Sidonius Paneg. Anthemii: 'Hos thalamos, Ricimer, virtus tibi pronuba poscit, Atque Dionæam dat Martia Laurea myrtum.' Proximam lauro myrtum collocat et Maro, scilicet memores omnes Veneris cum Marte conjugii. Regiam autem myrto et lauru coronatam dicit Claudianus, Veneris eam aulæ comparans, quam talibus sertis semper recentem fingunt Poëtarum filii. *Barth.*

7 *Crimen Eoum*] Eutropius, quem superum crimen, cœli terræque pudorem, inter alios titulos, ipsi congruos, appellat. Libyæ prælia Gildonem domitum denotant. Orientem, Orientale clima, dicit imperium Arcadianum. *Idem.*

9 *Consule*] Bis Consul fuit Stilicho, primum cum Aureliano, deinde cum Anthemio, ut ex Cassiodoro, Fastis, Chronologisque aliis constat.

Surgunt Stilichone] Eriguntur in pristinum decus. *Barth.*

10 *Ordine vota meant*] Velut ad ordinem præscriptum. *Vota*, optabiles successus.

Si carmen in unum] Dicit quod optimi scriptores solent, cum ad summopere aliquem laudandum veniunt, non posse assequi rei præsentis præstantiam. Petronius: 'Nulla vox est, quæ formam ejus possit comprehendere; quicquid dixero, minus erit.' *Barth.*

Carmen in unum] Duo *carmine in uno:* septem *carmine in unum:* ut 'colligere in unum' et similia. *D. Heins.*

11 *Advolvere*] Ob molem et copiam. *Barth.*

13 *Quodcunque relinquam Majus erit*] Tanta, ait, rerum narrandarum frequentia est, etiam paritas. Avarum quodammodo sibi animum facit res tantas prædicandi. *Idem.*

14 *Actus*] Res gestas, actiones.

Primam juventam] In omnibus suis Heroibus laudat adolescentiam prudentiorem aliorum virili ætate, vel et senili. *Barth.*

16 *Justitiam*] Togata decora, quorum summa est Justitia: Et in justitia perfectionem vitæ esse Diogenes auctor est in Sermone VII. Stobæi. *Idem.*

18 *Latio quod reddita servit Africa*] Exstinctis Gildonis Furiis, quo sane bello virtus et consilia summam felicitatem habuerunt. Gildonis quæ fuerit potentia, satis comparet ex inscriptione *l. 9. C. Theodos. ad l. Jul. de adulter.* Ubi Comes et Magister utriusque militiæ per Africam appellatur. *Idem.*

19 *Vicinum quod nescit Iberia Maurum*] Utique enim Africa abstracta bellum in Hispaniam translaturus erat Gildo. *Nescire*, acutius positum, præsentis hostis quandam absentiam ingerit. *Idem.*

20 *Quod miratur Gallia Rhenum*] Insessum alioquin semper et infestum Germanorum insultibus. *Idem.*

21 *Decertatosque*] Papinius, Thebaid. I. 'alternaque regna profanis Decertata odiis.' Sic *deprœliari* apud Horatium.

Labores] Instar Herculis illorum celebrium. Habet hæc vox apud Poëtas virtutem bellicam cum singulari effectu. *Barth.*

22 *Hebro teste*] Illic victos Gothos autumat. Initio Imperii Theodosiani apud Thraciam multi conflictus inter Gothos et Romanos fuere: donec Athanaricus Rex illi se tradidit; quam tamen infidam pacem fuisse Idatius atque alii scriptores commemorant. Stilicho vero earum pugnarum Theodosio perpetuus Comes.

Æquor] Mare vel Oceanum Laudum dicit Stilichoniarum. Infra: 'laudumque sequentibus undis Obruimur.' *Barth.*

23 *Lassant*] Non se posse ait tantarum rerum seriem enarrare, quin subsidat iis omnis vis eloquentiæ.

Proclivia currus] *Cursus* Gyrald. et duo alii. Paulo ante *Aut gelidam* pro *An* Lucens. aliique duo. *D. Heins.*

Pierios currus] Eloquentiam Poëticam, sæpe curribus et equis comparatam.

Proclivia] Loca prona. *Barth.*

25 *Nunquam sincera bonorum*] Nemo ab omni parte beatus. Plinius Panegyrico: 'Adhuc nemo exstitit, cujus virtutes nullo vitiorum confinio læderentur.' *Idem.*

26 *Sors ulli concessa viro*] *Uni* malim. et sic Barthius: mox *animus quem plurimus ornat*, non *pulchrior*, sex veteres. *D. Heins.*

Quem vultus honestat, Dedecorant mores] Juxta Petronium: 'raram facit mixturam Forma cum sapientia.' Terentius Andria 'Honestam et liberalem formam' jungit, quo respexit Claudianus. *Barth.*

27 *Animus quem pulchrior ornat, Corpus destituit*] Innumera vero exempla animi pulcherrimi in fœdo corpore degentis. Vel unus Phryx Æsopus divinus animo, corpore bellua fuit. Ad Principem autem Ducemque egregium tam corporis quam animi felicitas requiritur. *Barth.*

28 *Bellis insignior ille, Sed pacem fœdat vitiis*] Plinius Panegyrico: 'Enituit aliquis in bello? sed obsolevit in pace. Alium toga, sed non et arma honestarunt.' *Idem.*

29 *Hic publica felix*] Non *in publica*, scripti potiores, et Raphelengius eos secutus: sic 'felix omnia' pari Græcismo apud Pollionem in vita Censorini. Vide Salmas. ad Historiam Augustam, p. 324. *D. Heins.*

In publica felix, Sed privata minus] Plinius Panegyrico: 'Ille quæsitam domi gloriam in publico, hic in publico partam domi perdidit.' *Barth.*

30 *Partitum singula quemque*] *Partito* ex veteri codice Claverius: pri. Vaticanus, aliique complures *partitu*; unde *partite* Delrius: *partitim* præstantissimus Moreti liber; quod Barthium invenit approbatorem. *D. Heins.*

34 *In te mixta fluunt*] *Sparsioni* argute *fluxum* opponit. Victorinus Epitoma Cæsarum, Trajano: 'Tantus erat in eo maximarum rerum modus, ut quasi temperamento quodam virtutes miscuisse videretur.' *Barth.*

In te mista, &c.] Pacatus: Dixisse sufficiat, unum illum divinitus exstitisse, in quo virtutes simul omnes vigerent, quæ singulæ in omnibus prædicantur. *Claver.*

Divisa beatos] Prim. Vat. aliique plurimi *diversa*: et pro *collecta* tres *collata*. Barthius ex Palatino: 'tu, quæ divisa beatos Efficiunt, collecta tenes.' Nostri omnes dissentiunt. *D. Heins.*

36 *Protendere famam*] Ita prima editio et liber Farnesianus. Sic 'famam extendere factis' apud Virgil. Lucensis tamen cæterique omnes *producere*, nisi quod in tribus *procedere*. Forte *procudere*: vide notas lib. I. in Rufin. v. 114. *Idem.*

Protendere famam] Horatius: 'Vi-

vet extento Proculeius ævo Notus in fratres animi paterni.' 'Porrigere vitam,' idem sonat Ausonio. *Barth.*

38 *Rutilantes crinibus*] Barbarorum turmas dicit a Patre Stilichonis ductas. *Idem.*

39 *Sufficeret natus Stilicho*] Patris felicitatem ponit in virtute Filii, ut alibi non semel in rebus Theodosii et Filiorum. Contra infelicitas parentum, degenerans soboles.

Sufficeret natus Stilicho] *Stilichon* passim Pomponii Læti codex. quomodo in veteri inscriptione apud Gruterum, p. 110. L. POSTUMIUS STILICON. *D. Heins.*

Mens ardua semper A puero] Altam indolem, et spiritum excelsum agnoscit in primæva etiam ætate Heroüm suorum. *Barth.*

41 *Fortunæ majoris honos*] Ut in illo, 'nec te Troja capit.'

Erectus et acer] Tacitus, de Agricola adhuc puero: 'scilicet sublime ac erectum ingenium pulchritudinem ac speciem excelsæ magnæque gloriæ vehementius quam caute appetebat.' *Acer*, Constantem in urgendo proposito designat. *Erectus*, magnanimum omni ævo valet. *Barth.*

42 *Nil breve moliri*] Animum excelsum non applicare rebus frivolis, aut minoris momenti.

Nil breve] Minutum, exiguum. Cui contrarium *moliri*, quod conatu ingenti aliquid aggredi designat. Horatius: 'Quanto rectius hic, qui nil molitur inepte!'

Nil breve moliri] Nil exiguum aut parvum moliri. Posset tamen et legi *Nil leve moliri:* quo alludit glossa codicis Regii, qui super τὸ *breve* adscriptum habet, *id est*, *instabile*. Lib. II. 'futile ne quid Infirmumque geras.' *D. Heins.*

Hærere potentum Liminibus] Uti emendicabundus fortunam prosperiorem. *Barth.*

43 *Fastisque loqui*] Indole Consulari, quæ proxima Imperatoriæ. *Idem.*

Fatisque loqui jam digna futuris] *Fatis* pro fortuna: sic legendum ex Lucensi, Gyrald. prim. Vat. et tribus aliis. vulgo *fastisque*. sic et VI. Cons. Hon. 'magnis docuit prœludere fatis.' Pari modo in vulgatis illic peccatur. IV. Cons. Honorii: 'Major et utilior fato conjuncta potenti, Vile latens virtus:' ubi *facto* etiam legebatur. *D. Heins.*

45 *Spondebatque ducem celsi nitor igneus oris*] Ignea forma commendatur in Fescenninis Honorii. Ubi pluribus. Formæ inest Regia dignitas, et hæc illa exornatur. *Barth.*

46 *Nec carmina fingunt*] Etiam Poëtarum fictionibus præstantiorem temperiem membrorum dicit. Hanc enim *modus* hoc loco indicat. *Idem.*

Carmina fingunt] *Fingent* tres scripti. Puto *fingant* cum Palatino. *D. Heins.*

47 *Alte gradereris*] Incessum Heroïcum celsæ staturæ et speciosissimo vultui jungit.

Alte] Cum majestate et decore. *Barth.*

48 *Cedentes spaciis*] Hoc quoque cum assurrectione honoris delati indicium.

Assurgentesque] Honos habitus dignioribus penes Romanos. Isque a Poëtis adscribitur etiam primis hominibus. Juvenalis de his Sat. XIII. 'Credebant hoc grande nefas, et morte piandum, Si juvenis vetulo non assurrexerat.' *Barth.*

49 *Taciti suffragia vulgi*] Jam oculis omnium notabaris futurus Imperator, Principis affinis, &c. Nec ullus erat qui tibi non faveret. *Idem.*

50 *Reddidit aula*] Velut debitum. *Idem.*

Reddidit aula] *Debuit* Gyrald. Lucens. et undecim alii: forte *detulit;* vel *præbuit*, vel *credidit*. Infra l. II. 'Quid non intrepidus credas, cui regia tuto Creditur?' *Debuit* tamen nec temere mutandum, hoc est ex debito contulit. Unus Petav. *con-*

tulit: mox *paci,* non *pacis,* Oxon. *D. Heins.*

51 *Primævus*] Ephebos egressus. Hos enim primævos videntur Latini perhibere, usu vocis parum cognito. Legationem ait ad Parthos obiisse, instar maximæ rei, adhuc primævum. *Barth.*

54 *Babylona petis*] Regiam Persarum, ut olim Parthorum.

Severi Parthorum proceres] Disciplinam Parthorum innuit legum patriarum custodem talem, ut præ ea Romana fuerit fere ridicula. *Barth.*

55 *Parthorum proceres*] *Persarum* prim. Vatic. Isingrin. et novem alii: sed male, cum *Persides* paulo post sequantur. Mox cave *Thuris odorati* legas cum Barthio: cum *odoratæ* sit in optimis plerisque membranis, ut ad aras referatur. *D. Heins.*

Plebs pharetrata] Semper cum pharetris Persæ isti, quippe sagittandi exercitio a pueris destinati. *Barth.*

56 *Defixæque hospite pulchro*] Oculis in eum intentis, velutque attonitis. Hospitem vocat ex ipsarum admiratione, quibus omnia ipsius peregrina erant, nomen ignotum. Itaque appellabantur jam olim quorum ignorabantur vocabula, cæteri ipsis suis appellationibus. *Idem.*

Defixæ] In jure legimus, Defigere animos ad libidinem. Ovid. 'defigere votis.' *Claver.*

57 *Arcanum suspiravere calorem*] Non ausæ fateri Amorem tanti Herois. *Barth.*

58 *Thuris odorati*] Pacem juratam dicit, adhibitis sacrificiis. *Idem.*

59 *Ignem Sacratum*] Quem pro numine habent hoc genus Orientalium gentium. Ægyptii vero ignem ita honorabant, ut ejus cultui fuerint dedicatæ celeberrimæ illæ Pyramides. *Idem.*

60 *Ritu Chaldæo*] Adhibitis Chaldæorum ceremoniis. Magos Persarum dicit, quorum crebra mentio apud Xenophontem. Ritui Chaldæo Magos jungit, quoniam illis adscribebatur cura rerum cœlestium, his sacrificiorum; quæ duo jungi conveniebat. *Idem.*

61 *Rex ipse micantem*] Ad firmationem fœderis Regem ipsum ait sacrificio vinum adlibasse. *Idem.*

62 *Secretaque Beli*] Belum Chaldæis Jovem esse, notat Diodorus Siculus, lib. II. quem præsidem auctoremque fœderum, nescit nemo. *Idem.*

Secretaque Beli] Hæc indubitata Scaligeri conjectura. Vulgo *belli:* scripti quidam *cœli. D. Heins.*

63 *Mitram*] Solem Persis et Chaldæis hoc nomine cultum. *Barth.*

64 *Venatibus*] Meditatio Bellorum in Pace. Debitum enim hoc exercitium primæ ætati virorum Principum. *Idem.*

66 *Virgatas figere tigres*] Ita in suo libro legi monuit Claverius: nec aliter ex nostris Lucens. et unus Ambros. cum excerptis Pomponii Læti, et optimo Vaticano a manu secunda: vulgo inepte *virga transfigere;* cui lectioni tamen subscribit Barthius. Seneca Hippol. 'Tunc virgatas' India tigres discolor horret.' Auctor Herculis Œtæi: 'fera Caspia, Quæ virgata tibi præbuit ubera.' Silius, lib. V. 'Caucasiam instratus virgato corpore tigrim.' *D. Heins.*

Virga transfigere tigres] Virga est jaculum gracilius, figendis feris, ut ῥάβδος Græcis. *Barth.*

Cominus aut longe virga transfigere Tigres] Lege mecum: *longe virgatas figere Tigres.* Nam *tigres virgatæ* sunt maculis, instar virgarum transversis, distinctæ. *Dempster.*

67 *Medus tibi cessit*] Medi nobiles equitatu. Horatius l. I. Od. 2. 'Neu sinas Medos equitare inultos Te Duce, Cæsar.' *Barth.*

68 *Refugum*] IV. Consulatu Honorii: 'refugo quæ sit fiducia Partho.' *Idem.*

70 *Patrius suspenso Principe*] Se-

rena hæc erat filia Honorii, qui frater fuerat Theodosii Principis. Claudianus ob curam, et, ut loqui amat, Pietatem, Principis, ipsi filiam adscribit. Honorius ipse Imperator in Nuptiis suis Patrui sui germen vocat, 31. Vide Zosimum, lib. v. *Barth.*

71 *Ducis*] Titulus aptissimus Stilichoni. Non enim Augustus, non Cæsar, non Imperator, non Rex, non Princeps Imperii Romani, sed Dux fuit, Pater Tutorque Principum. *Idem.*

72 *Toto quærebat ab axe*] Summa Stilichonis gloria, prudentissimum principem toto Imperii Romani Orbe non invenisse quem liberis tutorem daret, Stilichone potiorem. *Idem.*

74 *Judicium virtutis erat*] Omnis omnium Heroum virtus vocabatur in Judicium et examen, ut certo præstantissimus caperetur. Non opes, non genus, non aliud quidvis, virtutem solam ait ponderatam. *Idem.*

75 *Animi cunctantis libra*] Eleganter animus librans momenta rerum, ut potissimam seligat, æquiparatur libræ, ut et aleæ, quarum rerum incerta sunt momenta, priusquam certi quid concludatur. Philo Judæus, improborum hominum semper incertam ait esse sententiam, et velut in lance pendentem, momento minimo in diversa vergere. *Barth.*

77 *Intra consilium*] *Concilium* pri. Vatic. *D. Heins.*

Consilium] Deliberationem, Judicium.

Sensumque] Animi acumen, ingenium. Claudian. III. Stilich. 'cujus libratur sensibus orbis.' *Barth.*

78 *Gener Augustis*] Tanquam Honorius cum fratre Theodosio principatum participasset, vel Serena filia hujus fuisset, non illius. Concordiam atque unanimitatem summam fratrum hæc tacite laudant, ut quibus Imperium vel ipsum, vel proles, pari fuerit in Potestate. *Idem.*

79 *Accedis*] In familiam scilicet eorum.

Tyriaque superbit Majestate torus] Toros nuptiales purpura cultos dicit; vestem stragulam purpuream cape. *Barth.*

80 *Comitata parentibus*] Ab iis ducta. *Idem.*

81 *Purpureis*] Augustis. Dignitate Principali. *Idem.*

82 *Regina gerebat Obsequium*] Gyrald. Lucens. et tredecim alii ex melioribus, *regebat.* D. Heins.

Matris r. g. o. g. subnectens flammea gemmis] Matris et pronubæ officium simul obiise Augustam ait: harum enim novam nuptam flammeo obducere, idque deinde demere. *Barth.*

83 *Flammea*] Lutei video honorem antiquissimum in nuptialibus flammeis. Lucanus: 'Non timidum nuptæ leviter tectura pudorem Lutea demissos velarunt flammea vultus.' *Claver.*

84 *Choreis astra*] Tripudiasse choreis suis astra dicit. *Barth.*

85 *Mellisque lacus*] Sidonius: 'Te nascente ferunt exorto flumina melle Dulcatis cunctata vadis.' Ovidius de Aureo ævo: 'Flumina tunc Lactis, tunc flumina Nectaris ibant, Flavaque de viridi stillabant ilice mella.' *Idem.*

87 *Evincta*] Virgilius, Ecl. VII. 'Puniceo stabis suras evincta cothurno.' *Idem.*

88 *Asiæ Europa*] Utraque gaudens Consiliis Stilichonis, utraque ab eo conservata. *Idem.*

89 *Congrua mundo Judicat*] Judicium Principis in eligendo genero laudat, diis hominibusque consentientibus. *Idem.*

90 *Et primus sensit*] *Censet* Isingr. et prim. Vatic. aliique novem ex nostris: bene. mox *nataque adjunxit et aulæ* cum uno Ambros. præstantioris notæ legendum. de nuptiis enim Stilichonis adhuc mentio. vulgo *natis.* mire hæc Claverius interpretatur. *D. Heins.*

Cernimus] Decernimus, arbitramur, udicamus. *Barth.*

91 *Talem quippe virum*] Vis singuaris in his verbis, commonstrans Heoëm omni velut posteritati. *Idem.*

92 *Blanda periclis Otia*] Catullus: Otium et Reges prius et beatas Peridit urbes.' Perit natura, ubi quis tii voluptatibus vincitur, ait Euriides. *Idem.*

93 *Lucis fructus*] Vita ipsa, jucunlissimus ille fructus lucis vitalis. *dem.*

94 *Laude*] Virtute, parente lauum. *Idem.*

Mysos] Thraciæ gentem. *Idem.*

Mysos Reppulit] Hic locus satis obcurus: constat enim Mysos fuisse ubditos Orientis Imp. et misere afictos a Getis: quare Stilichonis virute hostium incursu et populatu iberati, non possunt hostium numero aberi. Sic igitur interpretari libet: Quis enim Mysos feroces, id est, aniosos, reppulit, excitavit suo advenu, *in plaustra*, id est, in Getas? ' quoum plaustra vagas rite trahunt doos,' ut ait Horat. *Claver.*

Mysos in plaustra feroces] Lucens. rim. Vatic. et multi alii, *Visos:* foran recte. Apud Sidonium Panegyr. Iajorani *Vesi* sunt: hinc et *Visigothi;* uidam scripti *Nisos* vel *missos.* Pro *Promoti* etiam *Proponti* male legebaur vulgo; quod alii jam monuerunt. D. *Heins.*

95 *Promoti cæde tumentes*] Ducem ortissimum Promotum dolo ab Ruino, Barbaris immissis, trucidatum, uemorat Zosimus, lib. IV. Quæ histoia hic tangitur. *Barth.*

96 *Una ruina*] Pugna capitali. *Idem.*

97 *Pallantis jugulam*] *Tumulum* secundus Vaticanus. *D. Heins.*

98 *Tractusque rotis ultricibus Hector*] Vel vindictam vel quæstum caussam fuisse Hectoris tracti autumat: avens velut judicium interponere iti tam duræ. Accusatur enim hujus nundinationis gratia Achilles, a nobilissimis scriptoribus, vel Homerus potius, tantus viri præco. *Barth.*

100 *Vesano*] Ob indecorem iracundiam, cujus notatur Achilles. *Idem.*

101 *Funera*] Cadavera.

Vanam] Ubi spatium non est. *Barth.*

102 *Turmas equitum*] Hoc est, ταράσσειν ὅλας φάλαγγας. Sic in tumulos mactare, est parentare Papinio, lib. V. 675. Turmæ, equitum agmina peculiari significatu. *Idem.*

103 *Amici*] Socii enim Duces, Promotus et Stilicho. *Idem.*

105 *Fabricataque vatibus arma*] Elegantissime. Non enim fuerunt unquam talia: dicendum fuerat *fabricata Diis aut Cyclopibus.* Idem.

107 *Jampridem*] Longe etiam ante Valentis tempora. *Idem.*

108 *Conclusa*] Et dimissa, adjicit Orosius. Eum cum Zosimo lege. *Idem.*

109 *Nec te terrisonus stridor*] Malim *ferrisonus:* ut *ærisonus.* Mox *Chunorum* cum Lucensi et Gyrald. libro legendum pro *Hunnorum* dixi supra. *D. Heins.*

Venientis Alani] Repræsentat stridorem cum metu ipso procul ingruentis atrocissimi hostis. Emphasis ingens in voce *venientis.* De Alanis vide Josephum, lib. VII. Excidii: ' Qui mirificam eorum pugnandi rationem tradit;' procul missis in acie laqueis trahere hostes; uti pene ceperant Tiridaten Regem, ægre fuga elapsum, fune inciso. *Barth.*

110 *Falce Gelonus*] Falcato gladio, ei genti usitato. *Idem.*

111 *Sarmata conto*] In Papinii modo adscriptis pariter legimus *quo turbine contum Sauromates.* Idem.

113 *Occultus proditor*] Rufinum dicit. Potest tamen ut intelligatur etiam occultior alius: ut miræ tenebræ sunt in personis hujus ævi.

Proditor] Rufinus: de quo supra. *Barth.*

116 *Assiduus*] 'Quanto quis obsequio promptior,' ait Tacitus, 'honoribus et opibus extollitur. Ergo ad famam suam gestis exultare oportet; sed ad auctorem fortunam referre.' *Claver.*

Urbi] Constantinopolim dicit, quo secedebat Theodosius, non præsentibus periculis, si fides Zosimo, lib. IV. *Barth.*

117 *Trepida pietate*] Timens Liberis suis. *Idem.*

118 *Vixque salutatis laribus*] Exemplo strenui militis, qualem exhibet in actis Hebræorum Regum Urias. Salutabant autem Lares, domum ut primum revertebantur. *Idem.*

119 *Deterso nec dum sanguine*] Adhuc ense rubens. *Idem.*

120 *Eucherii*] Miserabilis hic fuit: nam patre Stilichone occiso, Romam aufugit, ubi ab Arsacio et Terentio Eunuchis perquisitus, violenta morte obiit. Zosimus. *Claver.*

Oscula saltem Per galeam] III. Consulatu, vs. 30. De Eucherio ipso, ut paganus fuerit, ut Imperio paratus a patre, multis Christiani Chronologi. *Barth.*

121 *Ignesque mariti*] Quatuor *ignemque.* Languet nonnihil versus; qui erigetur, si legas *patrios stimulos ignemque maritum:* nisi mavis *ignisque mariti* quod in Pulmanniano codice legebatur. Vide notas bello Gild. vs. 407. et quæ ad Nasonem notamus, Epist. XIV. 29. *D. Heins.*

122 *Vincit cura ducis*] Ingenitis omnibus affectibus majorem virtutem et fidelitatem Stilichonis laudat.

Sub pellibus] Tabernacula dicta sunt, licet ex tentoriis et pellibus fiant. *Barth.*

123 *Ædonas hyemes*] Riphæas, Thracias. *Idem.*

125 *Tunc iste rigentem*] *Igne* Patavin. et Puteau. *teste* Junianus: legendum *triste;* et sic editio Claverii, haud dubie ex libris scriptis: quod confirmatum postea a Farnesiano codice deprehendi. *Ister agentem* a manu prima primus Vaticanus. Statius Abascantii pietate: 'Nec frons triste rigens, nimiusque in moribus horror.' Pro *diro* unus Med. *dio,* et pro *Edonas, Sithonias.* D. Heins.

126 *Viribusque profundum*] Tolerantiæ talis exemplum Adrianus Imperator apud Spartianum. *Barth.*

132 *Stragibus æquavit*] Hyperbole Poëtica. *Idem.*

134 *Bisaltæ*] Servius, Georg. III. 'Bisaltæ populi Scytharum, qui fugientes equorum sanguine aluntur, lacte permixto.' *Idem.*

135 *Quantæ sub vomere putres*] Malim *quantis.* Excerpta Gyraldi *quanto:* pro *putres* malit Barthius cum Palatino suo *ruptis;* aliter nostri omnes. *D. Heins.*

137 *Ossa regum*] Barbarorum Regum immanem staturam ex ossibus peremtorum dat conjiciendam posteritati. *Barth.*

139 *Laudum undis*] Fluctibus. Omnem copiam fluminibus, torrentibus, &c. comparari notissima res est. *Idem.*

140 *Genitor*] Præsentium Principum. Tyrannum cape Eugenium, qui cum Arbogaste suo ultimus Theodosio peremtorum. *Idem.*

Tyranni] Eugenii scil. qui vere scenicus rex. *Claver.*

141 *Commissis terris*] Utriusque Principis regno. *Barth.*

142 *Ruituro culmine*] Ruinam minabundo. *Idem.*

143 *Cervice subis*] Nusquam inclinante; quali ante sustentaverat ipse Theodosius. *Idem.*

148 *Nil ibi barbariæ motus*] *Nulli* ex scriptis et primis edd. pro *rapto ordine* prim. Vatic. aliique meliores *rupto;* quomodo ex evulgatis etiam multi. *D. Heins.*

Turbida rupto ordine tentarit novitas] Novitatem sive mutationem rerum non sine turbis esse Platonicum est. *Barth.*

150 *Mutatas orbis non sensit habenas*] ...ccessore eadem benignitate ani...i in subditos, qua fuerat præcessor. ...arth.

151 *Ceu libera frenis*] *Freni* scrip...rat, ut puto, Claudianus: sic 'liber ...borum Rusticus' Horat. Silius, 'It ...ber campi pastor:' neque aliter Lu...nus, Prudentius, alii frequenter. ...deantur, si tanti est, quæ ad Maro...em congessimus hanc in rem Ænei...os decimo, vs. 151. ubi ex optimis ...embranis castigavimus: 'tum libe... fati Classem conscendit jussis gens ...ydia divum.' *D. Heins.*

152 *Nec tantis dissona linguis*] Obi...s Theodosii tot diversorum popu...rum numeris constanti exercitui ...œna laxaverat. Reverentia tamen ...tilichonis nullæ omnino turbæ vel ...imore perceptæ sunt. *Barth.*

154 *Populus*] Turba. *Idem.*

156 *Mitra velatus Arabs*] Arabes ...ffœminationis notantur multis scrip...oribus. *Mitra* autem insigne molli...arum.

Crine decoro] Armenium militem ...rispitie capilli insignit. *Barth.*

Hic crine decoro Armenius] Pleri...ue cum primo Vaticano *decorus:* ...uinque *cum crine decoris Armeniis:* et ...c duo codices Andreæ Schotti: bene. ... *Heins.*

157 *Saces*] Sacæ nobilis Orienta...um populus. Meminerunt hujus ...entis et Strabo, lib. II. Ælianus, Va...ar. lib. XII. cap. 37. *Barth.*

158 *Gemmata*] Copiam gemmarum ...b Indis peti nemo nescit. Tentoria ...mmis opibus excolunt nunc etiam ...urcæ. *Idem.*

159 *Rhodani procera cohors*] Galli ...ermanique proceri corporibus; com...aratione Romanorum.

Miles alumnus Oceani] Quatuor ejus...em Schotti et viginti ex nostris *Ala...us*, mutata distinctione: sed nil mu...andum. *D. Heins.*

Alumnus Oceani] Accola. Sic ipsum ...heodosium Oceano oriundum dicit Fescenninis, qui erat natus Chancæ, civitate Gallæciæ, provinciæ Hispaniarum. *Barth.*

161 *Quas vel progrediens*] Alii, *quos.* Isingr. et prior Leid. *quot:* sequor. Pri. Vatic. *Quod.* D. Heins.

Occiduus sol] Venustate affectata, velut repræsentetur descensus. *Barth.*

162 *Tumultu*] Varietate incondita. *Idem.*

163 *Jurisque metus*] Servatæ Justitiæ. Disciplinæ militaris vindicem Heroëm suum facit. *Idem.*

165 *Vel seges erepta*] Ita scripti omnes. Vulgo *ut:* unde *aut* Raphelengii. *Exsecta* octo etiam libri: infra lib. II. 'Exsectis inculta dabant quas sæcula silvis:' sic et 'resecta seges' apud Ovidium. *D. Heins.*

166 *Rabies*] Iracundia militaris, qua constat bona virtutis ejusce pars.

Turpe] Proprie turpe quod fit per libidinem. *Barth.*

167 *Suaderet*] *Suaderent* rectius meliores libri. *D. Heins.*

170 *Denique felices aquilas*] *Victrices* malim cum Puteaneo et Patavino; quomodo et Lucanus de aquilis. *Idem.*

171 *Arebant epoti amnes*] Græca de Xerxe fabula II. Rufin. 'Haud aliter Xerxen toto simul orbe secutus Narratur rapuisse vagos, exercitus, amnes.' *Barth.*

173 *Vexillum navale dares*] Vexilli propositio, indicium Belli. *Idem.*

174 *Nullis*] Nimbis succincta Ceraunia nullis deterrebant. Frustra hic hæreas. De locis ipsis omnia sunt protrita, nihil scripsisse novellum. *Idem.*

177 *Securo milite*] Tanta in fortuna ducis erat fiducia. *Idem.*

181 *Rustica Musa Lycæi*] Propter cicuticinem ibidem Pana illum rurestris Musæ præsidem. *Idem.*

183 *Quod te pugnante resurgens*] *Quo* verior scriptura. *D. Heins.*

185 *Parrhasius*] Arcas. *Barth.*

186 *Alphæus Geticis*] Eo Epigram-

mate: 'Alpheus late rubuit, Siculumque per æquor Sanguineas belli rettulit unda notas.' Certum ad lib. II. in Rufinum id Epigramma spectare. *Barth.*

188 *Miramur rapidis*] *Rabidis* Isingrin. et prima ed. probe. Sequenti versu *num* pro *non* potiores scripti. Proximo versu malim *ruat* quam *ruant*; ut ad hostem referatur. *D. Heins.*

Rapidis bellis] Fulmineis, alibi. *Barth.*

189 *Solo terrore ruant*] Ne minor scilicet sit Alexandro Magno Stilicho; de quo Historici consentiunt solo terrore nominis gentes multas subegisse.

Classica Francis Intulimus] Merito hos nominat, quos Fama ferebat tantæ magnitudinis animi, uti nihil metuerent, nisi ne cœlum quandoque irrueret. *Barth.*

191 *Contudimus*] Ad repetita cum his nationibus bella alludit. Non enim semel vinci potuerunt populi tam bellicosi. *Idem.*

192 *Ante tubam*] Congressum, conflictum. *Idem.*

193 *Cedant, Druse, tui*] Drusi res obscuriores, deletis, insigni damno posteritatis, XX. libris Plinii de Bellis Germanicis. Eutropius, lib. VIII. 'Trajanus Rempublicam ita administravit, ut omnibus principibus merito præferatur. Gloriam tamen militarem civilitate et moderatione superavit.' *Idem.*

195 *Transcurrens egit Stilicho*] Aliorsum velut properans.

Totidemque diebus] Strenuitas felix, magna parvo tempore exsequi. *Barth.*

196 *Potuistis*] Summum laborem denotat hoc verbum. IV. Cons. Hon. 'Quod longis alii bellis potuere mereri.' *Idem.*

197 *Solus*] Distinctionem colloca ab hac voce. *Idem.*

199 *Ad bifidos tractus*] Ubi in duos alveos Rhenus scinditur. *Idem.*

200 *Fulmineum*] Rapidissimum. *Idem.*

Fulmineum perstrinxit iter] *Flumineum* frustra alii. Infra: 'Barbara fulmineo secuit tentoria cursu.' Ita et 'fulmineum tigris cursum,' Silius, lib. XII. dixit. Duo etiam codices, *præstrinxit*: quod magis placet. *D. Heins.*

201 *Pax a fonte profecta, &c.*] Divine dictum. *Barth.*

203 *Crinigero*] Gentibus his coma fere, ut dicere solitum nobis, pro patrimonio erat; certe maximi æstimata. *Idem.*

205 *Paruerant*] *Paruerint* meliores libri an *Paruerunt?* de quo infra. *D. Heins.*

206 *Lintribus*] Ne moram facerent naves exspectando. Amnis κατ' ἐξοχὴν Rhenus. *Barth.*

208 *Fidelem*] Servantem promissa. *Idem.*

210 *Otia vendere semper*] Principes quidem ad emendam pacem sæpius compulerant. *Idem.*

213 *Revincti*] Non aliter ac si triumphentur. *Idem.*

215 *Fontesque interjacet Istri*] Non *fontemque* in scriptis.

216 *Servitio Boreas*] Ambros. optimæ notæ *Servit io.* bene. Mox *conficis* pro *perficis* Oxon. ut præfat. lib. II. in Eutrop. 'Confecit sævum littera Martis opus.'

219 *Luna nuper*] Rem incredibilem ob temporis brevitatem, tam eo certe assignato pene est ut credibilem faciat. *Barth.*

221 *Cornibus infractis*] Obstinatione populorum Rheni accolarum. *Idem.*

223 *In falcem curvent gladios*] *Cuneent* excerpta Pomponii Læti. Forte *cudant*, vel *lunent*: 'sic lunare arcum' apud Nasonem in Amoribus pro curvare. *Lunata Harpe*, Persei gladius apud eundem Nasonem et Lucanum prim. Vatican. aliique complures *Sycambrus curvet*, scripto τῷ *Sycambrus*

per *y*. In Oiseliano *Sigambrus*. D. Heins.

221 *Cum rideat ripas*] Rhenum utrimque Romanis moribus cultum indicare cupit. *Barth.*

225 *Non indignante Cayco*] Tres *Cherucho:* duo *Caucho* cum primo Vaticano: alii duo *Chauco*. Legendum *Cauco* alibi monuimus. Cauci enim frequenter Belgas invadebant. Spartianus in Didio Juliano: 'Inde Belgicam sancte ac diu rexit. Ibi Cauchis Germaniæ populis, qui Albim accolebant, erumpentibus restitit.' *D. Heins.*

226 *Mediumque ingressa per Albim*] Tam profundam stabilitamque pacem dicit his populis indultam, ut per medium etiam flumen, qua illud profundissimum, vacaverit nationi alteri in alterius pascua pecua sua agere. *Barth.*

227 *Gallica Francorum*] Vides clarissime hic quam hi populi, hæ regiones, fuerint omnino tum diversæ. *Idem.*

229 *Lucos*] Hercyniorum Lucorum meminit Seneca Medea: 'Lucis Suevi nobiles Hercyniis.' *Idem.*

230 *Religione truces*] Horrendos, cum horrore visendos. *Idem.*

233 *Victorique favent*] Mente simul et corpore devicti. Alibi: 'non est victoria major Quam quæ confessos animo quoque subjugat hostes.' *Idem.*

234 *Alemania*] Totam Barbariam et Danubii et Rheni accolam dicere videtur. Non habuit olim certam gentis significationem hæc vox, dici enim non potest quam varie diverseque ea utantur scriptores. Pro diversis gentibus, et totis ejus oræ tractibus. *Idem.*

236 *Provincia missos*] Hæc corruptissime hactenus legebantur. *Mysos* quidam; frustra. Pro *fallax* sequenti versu recte codices nonnulli *fasces:* quomodo et prim. Vatic. Mox perperam *Quos dederis servat* vel *feriat* vel *servet* vulgati et scripti; quidam etiam *acies;* quod Raphelengius secutus. Proxime veram lectionem, quæ tertio Vaticano Codici, Florentino S. Marci, secundo Mediceo, ac Oiseliano, in quibus *acie nec jam pulsare rebelles*, debetur. Simili sensu iv. Cons. Hon. 'Non hostes victore cadunt, sed judice sontes.' Lib. ii. in Eutrop. 'Non duce frangendas jactat, sed judice, vires.' Ultima syllaba τοῦ *dederis* producebatur nonnunquam: nam et *dederitis* dicebant. Ovid. 'vitam dederitis in undis.' Adeantur, quæ notamus ad Nasonem Artis Amat. i. 447. *D. Heins.*

237 *Quam Francia, &c.*] Ergo Franci Reges a Stilichone accipiunt. Magnam vero curam injiciebant Romanis, licet parva manu: quos ni paulo ante Arbogastes, itidem Francus, sed patriæ hostis, diversis præliis debilitasset, non adeo facile Rheni ripas deseruissent. *Claver.*

241 *Marcomeres Sonnoque docent*] Nota tunc vocabula Regum Francicorum.

Marcomeres Sonnoque docent] Sic pr. Vaticanus cum aliis nonnullis; atque ita Raphelengius: nisi quod ille *docet*. Lucensis *Marcomares Sannoque*. Gyrald. aliique complures *Marcomanes:* quidam *Somnoque, Summoque, Suenoque, Suevusque*, et similia. Scaliger in ora libri sui *Marcomirus*. Cum his Valentiniano res fuisse videtur. Chronicon Altissiodurense: 'Egressi inde Marcomiro, Summone, et Genebaudo ducibus, venerunt et habitaverunt circa ripam Rheni in confinio Germaniæ et Alemanniæ. Quos cum multis idem Valentinianus præliis attentasset, nec vincere potuisset, Francos, id est, feroces, appellavit.' Plura ad rem congessit Barthius. *D. Heins.*

Hetruscum Pertulit exsilium] Sua fide isthæc narrat. Omnino tamen aliquid veri inest. Nam et ad pacta adactos Reges illos, Francorum Historiæ affirmant. *Barth.*

244 *Res avidi conscire novas*] Imo *concire;* atque ita primus Petavianus: sic 'concire seditiones' Livio. Plauto 'concire lites et turbas.' *D. Heins.*

245 *Scelerumque cupidine fratres*] Non minus, ait, quam Natura. Hinc enim concludi debet fratres fuisse hos sive Reges, sive, ut Sulpitius Alexander appellat, Regales: quæ et caussa est quod junctim fere ubique a scriptoribus ponantur. *Fratres,* pares per omnia. *Barth.*

246 *Arctos*] Septentrionales, Occidentalesque populos. *Idem.*

248 *Moverat amens*] Non *omnes* octodecim ex nostris. *D. Heins.*

251 *Cynies*] Flumen Libyæ. *Barth.*

252 *Triton*] Vide Plinium, l. v. c. 9. *Idem.*

Et Gyr notissimus amnis] Alii, *Gil, Ger, Gis:* nec opus virorum doctorum conjecturis. Γεὶρ est Ptolemæo et Γεὶρα civitas ad hunc fluvium sita. Paulo etiam post *Nuba* pro *Juba* membranæ meliores; ut aliis jam monitum: apud Silium sæpe nomen idem corruptum. Νοῦβαι Græcis hic populus. *D. Heins.*

Gir] Sidonius, Panegyrico Aviti: 'Indorum Ganges, Colchorum Phasis, Araxes Armeniæ, Gir Æthiopum, Tanaisque Getarum.' Vides ab hoc notissimis amnibus adscribi. Facile vero Æthiopum notissimus, cum cæteri plerique minus noti forent, et commercia pene nulla. *Barthius.*

254 *Nuba*] Nomen populi ejus tractus. Stephanus: Νοῦβαι ἔθνος Λιβύης παρὰ Νεῖλῳ. *Idem.*

257 *Stipantur Numidæ campis*] *Campi* legendum vel sine libris; nisi quod eam conjecturam a primo tertioque Vaticanis ac aliis duobus aut tribus codicibus confirmatam offendi. Sic *stipare fora* auctor Panegyrici ad Pisonem: 'Olim turba vias impleverat agmine denso; Ardua nunc eadem stipat fora.' *Numidæ campi,* ut *Numidæ leones* apud Ovidium, lib. II. Art. Am. in antiquis codicibus: 'Obsequium tigresque domat Numidasque leones.' Sic *Pœnus aër* nostro paulo post, et *Pœna vis* Silio lib. VI. 'nubes subito cum densa Laconum Saxosis latebris intento ad prælia circum Funditur, et Pœna insurgit vis sæva virorum:' ita locus ille ex veteri libro legendus. Mox dicet, *Cur usque ad Pœnos miseram fugis?* ubi et perperam vulgo *pœnas.* D. Heins.

Stant] Obducuntur. *Barth.*

259 *Virga*] Bello Gildonico, de iisdem populis: 'sonipes ignarus habenæ Virga regit.' *Idem.*

263 *Splendent vipereæ*] Isingr. Lucens. prim. et tert. Vatican. nec pauci alii cum Aldo *Pendent.* Epithal. Palladii: 'Pendentes placido suspirant igne pharetræ.' Stat. Theb. VII. 'Pendentesque sonant aurata lynce pharetræ.' *D. Heins.*

Vipereæ] De prægrandium viperarum pellibus. Quod autem jaculis aërem obtexi dicit, sæpe legitur apud scriptores. Lucanus, lib. II. 'cæca telorum in nube.' Lib. III. 'Emissaque tela Aëra texerunt.' *Barth.*

264 *Simois*] Nobilis olim amnis Phrygiæ, nunc vix rivus. *Barth.*

269 *Fervidus Austrum*] Nil temere mutem; malim tamen *perfidus:* agit de rebellibus. *D. Heins.*

271 *His ille*] Arcadianis partibus Gildo. Pietatem inter fratres dicit. *Barth.*

273 *Fallax legitimam, &c.*] Hic notatur Gildo, qui regnum Africæ præsumpserit, quia sane fuit locuples in illa regione, ita ut ejus patrimonium Codice Th. sit nobilitatum. *Claver.*

Legitimam] Velut ad Arcadii partes Africæ regnum pertineret. Hoc colore, ait, sumserat arma Gildo, interim suas res agens.

Umbram] Speciem, Colorem. *Barthius.*

274 *Geminum bellum*] Rufini dolos dicit, Eutropii, &c. Sed potius Arcadium ob Africam Honorium im-

pugnaturum. *Barth.*

Geminum] Distinguit duo bella surgentia contra Occidentem: quorum alterum apertum fuit, ut Libycum; alterum vero tacitum, ut Orientale. pudebat enim fratrem fratri civile bellum indicere. *Claver.*

279 *Fames obsederat Urbem*] Attinebat enim frumentationem Africanam Gildo, nec classes Libycæ populo Romano subveniebant. *Barth.*

281 *Tacitum*] Occultum. Affectiones autem tacitæ periculosiores. *Idem.*

282 *Laterumque alternis ictibus anceps*] Placuit hæc Raphelengio lectio, quam Aldus et scripti quidam agnoscunt: alii *Latiumque;* etiam non male, quod Barthio curis secundis probatum; quidam *lacerumque,* quod verum puto. Infra l. II. ' te sospite fas est Vexatum laceri corpus juvenescere regni.' Mox *minacia fata* non *minantia* Pricæanus. *D. Heins.*

285 *Eventusque sibi latura*] Sibi ipsi virtute viam fecisse dicit Heroëm suum. *Barth.*

287 *Vexat Orion*] Non *versat* decem scripti. Prudent. Cathem. Hymno VIII. ' Increpas ventum furentem, quod procellis tristibus Vertat æquor fundo ab imo, vexet et vagam ratem.' Vide notas l. I. in Rufin. vs. 65. *D. Heins.*

288 *Clavi flexu*] Gubernaculi, quo flectitur navigium. *Barth.*

292 *Noxia furto*] Clam agebant, Claudiani sensu, hac Aulici Orientis, uti dolo intervertercnt Africa Honorium, eamque in sese transferrent. *Barth.*

293 *Pretio manus inflammata*] Eorum qui Epistolas et Edicta nomine Arcadii componebant. De Edictis supra: ' illinc Edicta meabant Corruptura Duces.' Tale quod armis abscedere, militem relinquere cogit Stilichonem, II. in Rufinum. *Idem.*

Laterit] *Laterent* prima ed. bene. *D. Heins.*

295 *Responsa quod ardua semper Eois dederis*] Imo contra ita magnanimitate sua utebatur Stilicho, certe ipso fine ut Arcadii Imperium Honoriano subderet, certe omnibus illius ducibus, fortior, melior, felicior. Vide Zosimum. Quod innuit Claudianus, neminem scilicet ejus temporis Stilichone Procerum auro minus fuisse obnoxium, quo nemini tamen non vendebantur dignitates. *Barth.*

301 *Inveniens animo*] Animus laudatur ob promptitudinem et dexteritatem inveniendi.

Animo quæ mente gerenda] Distinctio nota inter animum, animam, et mentem. Claudianus noster animum inventioni, mentem judicio assignat: ' Anima vitæ est, animus consilii.' Hinc cum totam vim interni hominis dicere voluerunt, mentem animi dixerunt scriptores. *Barth.*

Mente gerenda] Sine hac enim, ratione scilicet judicioque, omnia cæca sunt. *Idem.*

302 *Manu*] Opere ipso, strenuitate.

Dictare paratus] Promtus, expeditus. Quod in Cæsare ad prodigium usque laudatur. *Barth.*

303 *Quæ brachia centum, Quis Briareus*] *Non brachia centum, Non Briareus,* Gyrald. Vatican. aliique nonnulli: putem etiam *humero crescente* non *numero,* at apud Ovid. in Amor. ' Ante meos humeris vellem cecidisse lacertos.' *D. Heins.*

304 *Briareus*] Centimanus. *Barth.*

305 *Confligere*] Eas devincere legitimo velut certamine. *Idem.*

308 *Quæ fruges vel bella*] Mutatis nimirum oneribus. Fruges vecturæ erant in Italiam; inde militem in Africam. τὸ *vel* etiam *et* designare potest, cum de duplici Classe loquatur.

Tumulum] Turbas, seditionem. Intelligit dissidium Arcadii et Honorianarum partium. *Barth.*

309 *Romæ famem*] Tot capitum scilicet penuriæ prospicere. *Idem.*

Quot nube soporis] Multi ex libris *nubis apertæ:* mendose: scribendum videtur *nube sopora:* sic *noctem soporam* Virgil. Lucan. et Statius dixerunt. Prudent. Cathem. ex veterrimo codice: 'Auferte clamat lectulos Ægros, soporos, desides.' *D. Heins.*

310 *Immunes oculi*] Vigilantiam commendat Stilichonis. *Barth.*

312 *Fama canit*] Alto sono, Fabulæ notissimo.

Lumine, cinctum] Lege cum prim. Vatic. et priore Moreti, *centum Corporis excubiis:* neque aliter Helmæstadiensis. *D. Heins.*

Cinctum] Undique obsessum. Ovidius: 'Centum luminibus cinctum caput Argus habebat,' &c. *Barth.*

313 *Corporis excubiis*] Non animi, ut Stilicho servavit Rempublicam. *Idem.*

316 *Emicuit*] Sic Isingrin. et tres ex nostris; quod et Raphelengius secutus, et Barthius curis secundis probavit. Vulgo *enituit;* minus bene. Mox perperam idem Raphelengius *sub vomere,* prava distinctione deceptus, ut Barthio jam deprehensum: *dilectu* etiam pro *delectu,* ut apud alios quoque auctores antiquissimi codices. Denique *conceptas* pro *concepto* multi veteres: sed vulgatum non est temere mutandum. Sic Idyllio Phœnicis: 'Hic neque concepto fœtu, nec semine surgit.' *Concepto* etiam a manu prima primus Vaticanus. *D. Heins.*

Senio] Senium de detrimento rerum dixisse omnium probat Nonius. *Barth.*

327 *Censeret bella Senatus*] *Censerent* codex Rottendorphianus. *D. Heins.*

329 *Ducibus mandarent prælia Patres*] Patres censerent bellandum, et hostem declararent, in quem arma forent sumenda. *Barth.*

330 *Decretoque togæ*] Curiæ Romanæ, Senatus. Illud Ciceronianum verum fuisse dixeris: 'Cedant arma togæ.' *Idem.*

331 *Remeasse fatemur*] Sic prior Moreti: vulgo *rediisse.* Gyrald. et Lucens. *Romuleæ leges rediere.* D. Heins.

332 *Procerum jussis famulantia cernimus arma*] Reverentiam Patrum laudat in Stilichone. *Barth.*

333 *Junctis transmittere signis*] Sic conjeceram, cum id mox confirmatum a Regio libro animadverti. Vulgo *cunctis.* Vid. Cons. Olybrii, vs. 231. *D. Heins.*

334 *Maniplis*] Quid manipulus, et unde dictus, habes apud Vegetium. *Barth.*

335 *Consilio*] Prudentia, Judicio. Sic nullo consilio agere, temere omnia administrare valet.

Stetit] Coërcita, alioquin ruitura in hostem recta. *Barth.*

Consilio stetit ira minor] *Ira ruens* primus Vatican. cum duodecim scriptis: ut apud Horat. 'Vis consilî expers mole ruit sua.' *D. Heins.*

336 *Te duce*] Audito tuo rebellibus fatali nomine. *Barth.*

Te duce, suscepto] *Suspecto* Isingrin. prim. Vatic. et tredecim alii: bene: hoc est, ne magnus ille apparatus suspectus esset. *D. Heins.*

339 *Solatia mortis*] Ultionis aliquid; damnum contra hosti illatum, quod genus mortis jam certi pro ejus solatio habebant. *Barth.*

340 *Res mira relatu*] Prior Moreti, *res digna relatu, Ne timeare, caves;* et pro *profuit* idem *contulit.* IV. Cons. Honor. 'vitam tibi contulit idem Imperiumque dies.' *D. Heins.*

341 *Ne timeare times*] Pacatus Panegyrico: 'Quo quidem tuus maxime exercitus gaudebat, cum se ultro videret lacessi, qui nihil magis timuerat quam timeri.' Stilicho autem metuebat, ne nimio metu virtutis suæ hostem noxium amitteret. *Barth.*

Ne timeare times] Inde Sidonius de rege Gothorum, 'Timet timeri,' inquit. Tacitus plane ad rem: 'nihil æque cavebatur, quam ne bellum metu eluderet.' Pacatus: 'Tuus exer-

citus nihil magis timebat, quam timeri.' *Claver.*

342 *Fiducia*] In arma sua. Qui, si initio statim perculsus fuisset, tot nobilissimas civitates in solatium cladis suæ perdidisset. *Barth.*

345 *Spe captus inani*] Tanquam metueretur a Stilichone, qui obrui poterat, nisi sic periturus cum damno Reipublicæ. *Idem.*

350 *Solibus effœtos*] Africani caloris impatientes: cum primum isthuc trajecerint, inquiebat Barbarus, robur omne ipsa aëris vehementia et Solis inadsueto calore amittent, tum eos ego pulvere turmarum mearum enecabo. *Effœtus*, exsuccus. Virgilius, lib. v. ' frigentque effœtæ in corpore vires.' *Idem.*

Solibus effœtos mersurus pulvere Gallos] Malim, *Solibus effœto pulvere.* D. Heins.

351 *Geminata venenis Vulnera*] Mos gentium versus eas plagas spicula veneno linere, duplici morte, ut loquuntur Poëtæ. *Barth.*

355 *Intorquet Garamas*] *Jam torquet* scripti, paucis exceptis. *D. Heins.*

Fugaces Autololes] Populi Mauritaniæ, ut et Mazacum natio. *Barth.*

356 *Autololes*] Gyrald. *Audolopes.* Lucens. aliique multi *Autolopes:* alii aliter. Ambros. optimæ notæ *Autolales:* quod cum Solino et Plinio convenit, quibus *Autolalæ* dicuntur; ut pateat mendum esse in Ptolemæi codicibus, et αὐτολάλλαι pro αὐτολάται scribendum. Deinde *Mazax* meliores libri: quomodo etiam Suetonius ac Lucanus, in Cunegetico Gratius; alii *Matax*, vel *Mazas* vel *Mazar.* Pro *projecit* duo Medicei *projectat:* unus Ambr. *paridum projectat:* eleganter. Lucani illa respiciebat, lib. iv. ' tremulum cum torsit missile Mazax.' *D. Heins.*

358 *Lembo*] Minuto navigio. *Barth.*

359 *Merito*] Quia illic pœnas dedit. Quid Gildone revera factum est incertum. Claudianus hic expresse scribit pœna ordinaria exceptum, passum prius ludibria populi.

Tabraca] Urbs Libyæ. *Barth.*

361 *Lætæ jurgia plebis*] Ludibria ante mortem; cum traduceretur spectandus velut in triumpho. *Idem.*

362 *Fracturumque reos*] Multi *Perfractumque:* duo *Perfunctumque.* Forte *Frangendumque.* D. Heins.

363 *Nil tribuat fortuna sibi*] Alias utramque paginam faciens. Laudantur ergo summe, qui virtute sua omnia fecisse dicuntur, exclusa illa gubernatrice omnium. *Barth.*

Sit prospera semper] Lego *sic.* D. Heins.

365 *Alea*] Belli. Non, ait, uno ictui Fortunæ umquam omnia credidimus. *Barth.*

368 *Dux major*] Ipse videlicet Stilicho. *Idem.*

369 *Optatior*] De omnibus suis ita loquitur. *Idem.*

373 *Hi propagandi ruerent*] Ita plerique scripti: alii cum editis *ruerant.* Puto *ruerunt:* quod et Barthio videbatur, ex veteris libri auctoritate: sic apud Virgil. ' tulerunt fastidia menses,' et sæpe alibi; de quo notis ad Ovidium; qui multis in locis pari modo corruptus. *D. Heins.*

374 *Stabat Romana*] Consistebat. Romam autem et Italiam fame conficere poterat Gildo. *Barth.*

Tempora tuto] Lege *tutas* cum tribus scriptis: quinque alii *tutæ moræ:* ut hiatus relinquatur: qua in re multus Virgilius. *D. Heins.*

375 *Vincere tarde*] Livius: ' Si tu occasionis momento, cujus prætervolat opportunitas, cunctatus paululum fueris, nequicquam mox omissam queræ.' *Claver.*

376 *Vinci pene fuit*] Acute rem in acie versantem insinuat. *Barth.*

377 *Supplicium deforme*] *Famem*, miserrimum genus mortis. *Idem.*

378 *Et tantum Libyam*] *Tanto*, et mox *quanto*, Scaliger: confirmat liber

Patavinus. *D. Heins.*

382 *Lentum caneret Fabium*] Cunctatorem. *Canere* Famæ est. Supra: 'Argum Fama canit centeno lumine cinctum.'

Jure peremto] Romanis moribus, barbarie inducta. In illis ponit omne jus. *Barth.*

383 *Famula Carthagine*] Subdita ea urbe servitium Romæ auguratur: non fefellit hominem prudentissimum augurium, ut tempora mox sequentia, Vandalis ea potitis, et inde Roma devastata, contestantur. *Idem.*

384 *Adorea*] Victoria. *Idem.*

XXII.

IN I. CONS. STILICHONIS LIB. II.

1 *Qualibus urbem*] Veteres plerique *orbem.* Infra: 'si non, ut ductor, ab orbe Quem regit, accipiat saltem cognatus ab aula.' *D. Heins.*

Qualibus Urbem] Aliquoties alibi utrumque Imperium Stilichonis curæ a Theodosio commissum celebravit. Urbis frænatio Præfectum ejus deceat, non Patrem Imperii, Principumque moderatorem. *Barth.*

2 *Moribus*] Pacis virtutes omnes intellige.

Metuendus amore] Amori mixto metu: quæ duo juncta venerationem faciunt. *Barth.*

3 *Actore*] Quo medio, intercessore, negotii gestore. *Actor,* qui gerit, offert, impetrat, conficit rem alterius suove nomine. Nolentem enim recusantemque Consulatum subiisse Stilichonem videri vult. *Idem.*

Auctore rogantes] Frustra Raphelengius *rogante;* et mox *temperet* pro *temperat* contra scriptos: frustra etiam Barthius, qui *actore* cum mendosis codicibus amplectitur, eamque vocem ter Statio reddendam opinatur, cum nihil istis locis sit mutandum. Sic *vulneris auctor* et *teli auctor, auctor pugnæ,* et similia passim apud Nasonem occurrunt. *D. Heins.*

4 *Suum annum*] Nomine suo signatum. *Anni* enim sunt Consulum. *Barth.*

5 *Fidibus remissis*] Intentus enim sonus bellicarum laudum. Pacatæ res breviore gyro, ut Papinius loquitur, absolvuntur.

Musa] Filia Mnemosynes. *Barth.*

Musa remissis] *Diva* unus Med. ut Musa intelligatur; et tum *incipias* malim. *D. Heins.*

6 *Custos Clementia mundi*] Hac enim moderante omnia constant, ne ardore, frigore, vi, violentia, pessum eant. *Barth.*

7 *Jovis zonam*] Summa enim Potestas, a qua dependent omnia, omnesque cæteræ, necesse est sit tranquilla, placida, pace divina et inturbabili omnia moderans. Jupiter autem consensu omnium est illa suprema, omnia moderans, gubernansque, potestas, quo nihil tranquillius, clementius; unde nomen habet. Itaque Jovis Sidus Clementiæ adscribitur a Poëtis proprium, quæ servat, custodit, supremo suo numine, omnia.

Incoluit zonam] Inde velut nunc in pectus Stilichonis translata. *Barth.*

8 *Frigoris et flammæ mediam*] *Medio* prim. Vatic. a manu prima; quomodo et alii plurimi cum Aldina editione. *D. Heins.*

Maxima natu] Imo æterna ideo, quia citra eam nulla temperies; sine temperie, nulla progeneratio; sine progeneratione nullum exordium, Theologia quidem Poëtarum, qui ex elementorum contemperie et partibus mundi Deos etiam suos oriundos scripserunt. *Barth.*

9 *Chaos Clementia solvit*] Materiam confusam rerum dicit, quam digesserit et explicaverit Clementia, ut alludunt literas veritatis Poëtæ fabulatores. *Idem.*

10 *Congeriem*] Indigestam.

Materiem rudem] Impolitam. Virgilius, lib. IX. 'rudem nodis et cortice crudo Hastam.'

Congeriem miserata rudem] *Partita* Regius. *D. Heins.*

Vultu sereno] Placido, divino. Vultum autem Serenum et Serenificum Diis tribuunt omnes Poëtæ suis. *Barth.*

11 *Discussis tenebris*] Lux enim prima nascentium fuit, unde rerum formæ paruere.

Secula] Tempora, in quibus sunt vivuntque omnia. Potest vitam omnium animantium hominumque hac voce intelligere. *Barth.*

12 *Pro templis*] Divina Philosophia Deum immortalem habere non alibi sedem, non alibi domicilium, ipso dignum, quam apud mentem hominis, ipsi videlicet dignitate proximam. Laudantur ita summi Heroës, ut hic Stilicho, qui virtutes in animo suo fixas firmasque habent, ut ingenita humanitas Principibus habetur.

Thure calentibus] Perpetuo et ubere numinis cultu. *Barth.*

14 *Pœnis hominum*] Sævitiam scitissime ipsis penetralibus Heroïs sui avertit, indignum testatus gaudere sanguine, et pœnis delectari tantarum rerum effectorem. Clementia tamen sic erit restringenda cordato principi, ne impunita scelera crescant.

Sanguine pasci Turpe ferumque putes] Panegyr. Manlii: 'Qui finitur pœna, ferus est.' Feritas enim speciatim appellatur hoc vitium, &c. Verbum *pasci* voluptatem hanc feritatis ingerit, quod delectari animum indicat. *Barth.*

15 *Ferrum Marte cruentum, Siccum pace*] *Siccum pace*, hoc est, adeo sis pacificus extra bellum, ut non sentiat, nesciat omnino, sanguinem mucro tuus, aut gladius. Tingas ensem sanguine hostium, civium cruore siccum serves. *Idem.*

16 *Siccum pace premas*] *Sic cum* male sejunctim ante legebatur. Infra lib. III. 'Maneant clausis nunc sicca pharetris Spicula.' Statius, Theb. VIII. 'Stat medius campis etiamnum cuspide sicca.' Ita et 'sicci sanguine dentes' apud Silium, l. VII., et l. VIII. 'cæde sine ulla Insolitum sibi bella geri, siccasque cruoris Inter tela sui Mavortis hebescere dextras.' Sic conjecimus: nam vetus liber *cruori.* Vulgo *cruore*, et *siti Mavortis. Sicca mors* Juvenali, Sat. X. 'Ad generum Cereris sine cæde et sanguine pauci Descendunt reges, et sicca morte tyranni.' Ita ex Servio legendum; non, *sine vulnere*, quod alterius glossema; *sine sanguine*, *ἀναιμωτὶ*, Homero et Oppiano. Cæterum in primo Vaticano et aliis decem, *siccum pace feras*, non *premas;* quod arridet præ altera lectione: nam *premere ferrum Marte cruentum* minus concinne dixerit. *D. Heins.*

Infensus] Tacite eos odio habens, nec facile placabilis. Quomodo qui persequitur aliquem, certe materiam alendis odiis præstat. *Barth.*

17 *Ultro Ignovisse velis*] Etiam non rogatus. Ut potius tibi sit ultro ignoscere etiam merenti, quam stricte ulcisci crimina. Ita Cicero se ignoscendi caussas quæsivisse, cum in ali-

quem animadvertendum foret, affirmat. *Barth.*

18 *Ocius*] Promtius. *Idem.*

19 *Implacabilis*] Crimen a Stilichone removet, quod in Achille reprehendunt Græci ejus Laudatores: stolide scilicet eum fecisse, qui aliis suaderet avertendæ Deorum Iræ nihil non facere, cum suæ ipse fræna imponere nesciat. *Idem.*

20 *Obvia prosternas*] Est illud: 'Parcere subjectis et debellare superbos.'

Prostrataque more leonum Despicias] Pulcherrime Seneca, I. 5. de Clementia: 'Magni est animi proprium, placidum esse, tranquillumque; et injurias atque offensiones semper despicere. Muliebre est furere in ira. Ferarum vero, nec generosarum quidem, præmordere, et urgere projectos. Elephantes Leonesque transeunt, quæ impulerunt. Ignobilis bestiæ pertinacia est. Non decet Regem sæva, nec inexorabilis ira.' *Barth.*

21 *Alacres tauros*] Resistendi promtos.

Sternere] Speciatim id verbi robori summo ferarum adscribitur. *Barth.*

Ardent qui frangere tauros] Ita scripti fere omnes. Gyrald. et Palat. *cum frangere.* Male vulgo *cum sternere.* III. Cons. Honor. 'Magnaque taurorum fracturæ colla Britannæ.' τὸ ἄγειν Homericum expressit. Iliad. E. Ὡς δὲ λέων ἐν βουσὶ θορὼν ἐξ αὐχένα ἄξει Πόρτιος ἠὲ βοὸς ξύλοχον καταβοσκομενάων. Iliad. Λ. Τῆς δ' ἐξ αὐχέν' ἔαξε λαβὼν κρατεροῖσιν ὀδοῦσι· qui versus et alibi apud illum occurrit. Homericam phrasin Statius quoque expressit Theb. V. 'Massylo frangi stupuere sub hoste juvencæ.' Lib. XI. 'Armenti reges magno leo fregit hiatu.' Val. Flaccus, lib. II. 'Qualiter implevit gemitu cum taurus acerbo Avia, frangentem morsu super alta leonem Terga ferens.' Pro *ardent* etiam *audent* vel *gaudent* scripti nonnulli frustra. Lib. I. in Rufin. 'Romanas ardet prosternere vires:' quæ vera lectio: atque ita noster, Statius, alii passim. *D. Heins.*

22 *Hac ipse magistra Das veniam victis*] *Iste* prim. Vatic. a manu prima: quæ scriptura et in aliis multis exstat. Forte *hac sponte magistra Das veniam.* Idem.

23 *Das veniam victis*] Non ultra prælia sæviens, idem enim odiis et armis terminus. *Barth.*

Hac exhortante calores] *Exorante* undecim libri: vere. In primo Vaticano a manu prima *exorare.* Epigr. de Apono: 'Parcarumque colos exoratura severas.' Silius, l. XI. 'nigroque undantia pectora felle Tandem tot titulis totque exorata tropæis Infelix muta.' Quomodo eleganter Codex Modii. Dausqueius solens facit, qui obloquatur. *D. Heins.*

24 *Quæ numquam nocitura timentur Jurgia*] Jurgiorum ait eam esse naturam ut timeantur, licet nocitura non sint. Quæ res in Principe viro verissima est; tremunt enim omnia eo vel leviter commoto, ne dum in irata verba prorumpente. Dicit sola auctoritate aut majestate cohibere litigia, et officio suo homines adtinere Stilichonem, nec in quemquam calore iracundiæ, aut verbis gravibus commoveri. *Barth.*

26 *Ætherii patris*] A Jove enim Reges. *Idem.*

27 *Concutiens tonitru*] Pulchre Statius de Domitiano: 'Venturi fulminis ictu Horrentem, tonitru tantum tenuique procella Contentus monuisse fuit.' *Claver.*

30 *Divæ germana Fides*] Fides et Clementia germanæ sorores, primæ virtutum pectus Heroicum habitantium, ut crudelitas nulla timeatur, quia constet, propositi fideique tenacem Principem, nusquam utrimque remittere. *Barth.*

Eademque sorori] Sic in ora libri sui magnus Scaliger, quod secutus Raphelengius; nec aliter octo scripti: hoc est, eadem cum sorore. Vulgo

Sororis. Ovid. lib. I. Amor. El. 4. 'Vir tuus est epulas nobis aditurus easdem:' quæ vera lectio; non *nobiscum.* Horat. 'Invitum qui servat, idem facit occidenti:' hoc est, idem quod occidens facit. *D. Heins.*

32 *Inserit*] Imperium velut habens omnium tuorum actuum et negotiorum. Placiditatem Numinis constantissimi notat hoc verbum. Fidem omnia humana negotia regere late demonstrat Arnobius, lib. II. contra Nationes.

Nullo livescere fuco] *Alba* quippe *fides*, albaque ejus indumenta. *Barth.*

33 *Numquam falsa loqui*] Mentiri enim Injustitiæ est. *Idem.*

34 *Odisse*] Præstat renunciare amicitiam more majorum, et exemplo Germanici, ut est apud Suet. Honestius vero est offendere, quam odisse, clanculum scilicet: vide Tacitum. *Claver.*

Virus in alto] Sic vocant omnem dolum optimi Scriptores. *Barth.*

35 *Prætendere fraudi*] Sic Gyrald. cum Farnesiano: ut mox, 'Prætendens proprio nomen regale furori.' Aldus et scripti plerique *præmittere:* quinque *promittere:* duo *committere.* D. Heins.

36 *Certum*] Quo viso de mente possis esse securus. *Barth.*

37 *Prodesse remittit*] Sensus sit: Fides permittit clam prodesse hominibus, sævire autem et explere tecte odia, non itidem. *Remittit* sit, permittit. *Idem.*

38 *Amicitias firmat*] Vincula mox agnoscit. Sic de Fide Publius: 'Amicitiæ coagulum unicum est Fides.' *Idem.*

Hæc et amicitias longo post tempore firmat] Ita scripti plerique: nisi quod in primo Vaticano, *plus tempore firmat;* omnino elegantius: quam scripturam unus Petavianus, Bononiensis, et uterque Oxoniensis agnoscunt. *D. Heins.*

39 *Ligat*] Amici animis velut colligati, invicemque connexi; ut vinculis tota ea res apprime bene comparetur. *Barth.*

40 *Ingenium parvæ*] Sic bene cum scriptis Raphel. et Barthius. *D. Heins.*

Strepitu noxæ] Errore aliquo, aut culpa leviuscula. *Barth.*

41 *Fastidire priorem*] Vetus est: Amicos parans novos, ne obliviscare veterum. *Idem.*

42 *Allicitur veniente novo*] Locus corruptus. Gyraldinus cum tribus Mediceis et secundo Vaticano *Illicitum.* Puto, *Fit licitum.* Lucensis, cum prim. et tertio Vaticanis, Oiseliano, et novem aliis, *Illicitur;* unde olim *Ilicet adveniente* conjectabam: septem *Allicitum;* quomodo et prim. Vatican. pro diversa lectione: undecim *Illicite:* tres *Allectum;* quod Scaliger probare visus: unus *Illectum:* prior Moreti, *Allicitus:* fuit cum et *Neglectum* vel etiam *Ejectum* reponi debere opinarer. Infra, 'neque enim neglectas pace cohortes Tum ditas, cum bella fremunt.' *D. Heins.*

Benefacta tenere] Quæ ab aliis scilicet in te fuerint collata. *Barth.*

44 *Laborat*] *Laboras* scripti nonnulli. Forte *laborans.* D. Heins.

46 *Fovet absentes*] Impervio calumniæ et delationi pectore. *Barth.*

47 *Nullis avidam rumoribus*] Et hoc Principi dictum sit. Civiles rumores inquirere, et secundum fidem amicitiæ alterum alteri privatorum narrare convenit. *Idem.*

Avidam rumoribus] Mæcenas apud Dionem: οὐ χρὴ πᾶσιν τοῖς λεγομένοις πιστεύειν· 'nam quis innocens erit, si accusasse sufficiet?' ait ille apud Ammian. *Claver.*

48 *Pandit et ignarum*] *Ut* Raphelengius bene cum scriptis. *D. Heins.*

Ignarum numquam læsura] More tyrannorum, quibus jussi duci, nihil minus exspectantes. Non autem delationes aut rumores captari a Stilichone dicit, quoniam ille animi minime habeat indemnatum inauditum-

que quempiam interimere. *Barth.*

49 *Insidiosa murmura*] Delatorum. Adsentatores ideo fugiendos monet Sosicrates apud Rutilium Lupum, quod id genus hominum primo loco insidietur iis quos coluerit antea, cum primum Fortuna rotam verterit. *Idem.*

50 *Nec viris annexus amor*] Libri quidam *innexus, anixus, obnixus.* Putean. *amplexus.* Forte, *viros amplexus amor:* sed nil mutandum temere. *D. Heins.*

51 *In prolem transcurrit gratia patrum*] Lege et exemplo veræ et perennantis amicitiæ. Servavit hoc in amicis Regibus et clientibus, amicisque præcipue Populus Romanus. *Barth.*

53 *Post fata colis*] Vera amicitia hæc: quæ cum moriente homine perit, imaginariam contra dicas. *Idem.*

54 *Ille monendos*] Duo *movendos:* unus Med. *fovendos:* quod verbum amat noster. Sic paulo ante, 'Hæc fovet absentes.' Sed tamen mox habebis, 'patriis gubernare Imperium monitis.' *D. Heins.*

Monendos] Instituendos. *Barth.*

57 *Maluerint*] *Maluerunt* Farnesianus et Rottendorphianus: et *possint* paulo ante, non *possent*, meliora exemplaria. *D. Heins.*

Violati] Corrupti, contaminati. *Bart.*

59 *Reserrat*] Apud sese videlicet repositum. *Idem.*

60 *Depositum teneris*] Lucens. et viginti alii *terris:* nil muto. *D. Heins.*

Quantum Sol igneus ambit] Romanum Imperium intelligit, quod ambitio scriptorum æquat toti mundo. *Barth.*

61 *Regia*] Domus, Familia Imperatoria. *Idem.*

62 *Clypeo*] Præsidio. *Idem.*

63 *Non genuit patrem*] Velut superstitem sibi in Stilichone.

Vitæque et lucis] Distingue: 'Vitæque et lucis in ipso Limine, contemtus nunquam, dat jura subactis Gentibus.' Orbi, inquit, tot gentibus constanti suo Imperio a prima infantia præest Honorius, ob ætatem tenerrimam nulli unquam contemtus, te Tutore, sub tuo Præsidio. *Barth.*

64 *Limine contemptus*] Non *contentus:* veram lectionem Raphelengius vidit, quæ in scriptis extat melioribus. *D. Heins.*

66 *Formas*] Instruis, in statum sapientis viri. *Barth.*

Mente severa] *Serena* Gyrald. Lucens. et tredecim alii; non probo: media Stilichoni mens inter placidam et severam. *D. Heins.*

68 *Contra nixus*] Summa inconsultaque vi, quo genere generosi animi franguntur velut, et indolis nobilitatem amittunt. *Niti*, vim denotat maximam.

Ovantem] Exsultantem, alacri lætaque indole se exserentem. *Barth.*

69 *Confringas animum*] Unde servilia fiunt ingenia, loqui non audentia, constricta, hæsitantia, et assueta timiditate incerta sui, incerta rerum, sermonum; qualia amissa libertate sub tyrannico Imperio fieri etiam bene notat Dionysius Longinus περὶ ὕψους, cap. 39. *Frangere* translatum est, et debilitare denotat.

Ceu cernas consona regno] Vera scriptura meliorum Belgarum videtur *secernis consona regno*, eligis, seponis, ad quæ tuum pupillum moderere; ut majestas illi servetur, nec tamen vel justo minus, vel amplius æquo illi indulgeas. *Barth.*

Secretus consona regno] Sic Aldus et scripti plerique cum primo Vaticano, Lucensi, et Gyraldino. quomodo et Cl. Gronovius in Observationibus, libro I. cap. 21. jam monuit legendum: novem, *secreto;* ut pri. Vatic. a manu prima: novem *secerni;* quod Barthius amplectebatur: vulgo *ceu cernas.* Mox *patriisque obsequiis* meliores, non *patriisque obsequio.* D. Heins.

71 *Sanctum venerere senem*] Non

alio cum honore venereris quam qui debetur et ab omnibus defertur senili ætati. *Barth.*

Ceu sanctum, &c.] Quidam Theodosium, alii B. Ambrosium intelligunt, qui magno affectu prosecutus est Stilichonem: sane si diutius post mortem Theodosii vixisset, mutuas tradidisset operas cum Stilichone in fovendo ac regendo Honorio; sed maturius decessit: unde imo Stilicho dixisse fertur (ait Paulinus) tanto viro recedente de corpore, interitum imminere Italiæ: obiit vero ante bellum Gildon. quod fuit triennio post mortem Theodosii. *Claver.*

71 *Hinc fuit*] *Sic fuit* prim. Vatic. et sex alii. *D. Heins.*

Primos in conjuge disceret ignes] Non exhaustus adolescentiam vulgivagis libidinibus, sed integram famem ad ovum afferens. *Barth.*

75 *Virum*] Virilem concubitum, primam Venerem. Martialis: ‘ Et quæ te faciet prima puella virum.’ Prima te fructur. *Idem.*

76 *Lege tori*] Nihil in ore frequentius Græcis Poëtis, quam Lex Veneris, Amoris, &c. *Lex* autem *tori* hic legitimos thalamos notat. *Idem.*

77 *Felicior ille Te socero*] Certe omnem in eo felicitatem habuit Honorius. *Idem.*

79 *Iners aut impia*] Eutropium dicit et Rufinum ex suis quemque moribus. In Arcadium longe aliter animatum fuisse Stilichonem tradit Sozomenus, lib. IX. cap. 4. Sed ex rumoribus. *Idem.*

82 *Cum fremuit*] *Fremeret* libri plerique: sed *fremuit* exstat in prim. Vatic. excerptis Læti et sex aliis. Deinde pro *Stilichonis* prim. Vatic. et alii multi *Stilicho sic.* Nihil ergo opus Raphelengii conjectura, *lacessiti* et *petiti* pro *lacessitus* et *petitus* reponendis. Frustra ille etiam secutus Lingrinianum *odiisque* pro *gladiisque;* quod et in quatuor nostris exstabat. Frustra Barthius Raphelengianæ lectioni subscribit, et *lacessiti* ac *petiti* in secundo casu approbat. Male idem *Stiliconia ira* reponebat, nam τὸ *sic* necessarium est, cum τὸ *ut* subsequatur. *D. Heins.*

Canduit ira] *Candere*, summam commotionem animi notat. *Barth.*

86 *Cujus fulta fide*] *Hujus* pr. Vatic. et decem præterea. *D. Heins.*

87 *Stabat*] Inconcussa permanebat, florebat. *Stare fidem*, quæ non vacillet, dixit Plautus. *Barth.*

88 *Sidonias chlamydes*] Omnem Vestem augustam dicit.

Cingula] Inter insignia Majestatis Regiæ hi balthei. *Barth.*

90 *Renidentes hyacinthis*] *Redundantes* prim. Vatic. et sex alii: non placet. Infra in Epigr. ‘ Dumque auro phaleræ, gemmis dum frena renident.’ Pro *Smaragdis* rectius Lucens. *Smaragdo;* et a manu prima secundus Vatic. *D. Heins.*

91 *Capulis radiantibus*] Manubriis gemmis fulgentibus. Capulus enim fortium factorum monumenta habebat cælata. *Barth.*

92 *Igne*] Fulgore. *Idem.*

95 *Mittitur et miles*] Ad partes scilicet Orientales. Dicit exercitus etiam fratrum ex æquo divisisse. Meliorem tamen partem sibi et Honorio suo servasse Stilichonem memorat Zosimus, lib. V.

Partes] Imperia duo Occidentis et Orientis. *Partes*, adversæ factiones. *Barth.*

96 *Tumeant*] Ex dissensione in Bellum. *Idem.*

97 *Quam peccare fide*] Sic quidam veteres; plerique tamen *fidem:* quatuor *spectare fidem:* Ald. *violare fidem: peccare fidem* probum est: peccat fides, quæ non præstatur. Mox lege *quicquid fuerit* vel contra libros. *D. Heins.*

99 *Mereri*] Obtinere, capere. Sic alibi *Meritum* pro præmio. *Barth.*

100 *Quæ crimina pellunt*] Sex scripti *poscunt:* hoc est, provocant, vel im-

petunt, ut glossa unius Petaviani: vide notas ad lib. II. in Rufin. vs. 302. Unus Med. *posito quæ crimina pescunt. Pellunt orbe* etiam pro *ore* secundus Vaticanus: non male. Mox *junxere choros* Raphelengius; confirmant veteres plerique: doctissimus tamen Gronovius ad Silvas Statii Diatribes cap. 50. *vinxere* est secutus. *D. Heins.*

101 *Junxere choros*] Connexæ enim sibi invicem quodammodo cohæreant virtutes.

Receptæ Pectore] Velut adscitæ. Quæ enim discit aliquis dicuntur animum ejus penetrare, et inseri menti, et intrare pectus. *Barth.*

102 *Cinguntur*] Militaturæ velut tibi. Cingulum militiæ primum insigne, post omnis dignitatis et officii apud Romanos. *Idem.*

105 *Largiri sociis*] Τὸ *sociis* haud placet: forte *largiri facilis.* Adeantur quæ notamus III. Cons. Hon. vs 90. *D. Heins.*

Corpus Instruit] Quale decet Imperatorem habere. Sic Ammianus Juliano corpus laboribus induratum, ab omni voluptate, cibo, somno, venere, temperasse scribit, lib. XXV. *Barth.*

106 *Cupiat*] Ne velit quidem. *Idem.*

Cupiat cessisse labori] *Cupias* secundus Vaticanus, et Mazarinianus cum Oiseliano. *D. Heins.*

107 *Casta petas*] Eundem Julianum adamasse Bacchylidis dictum ibidem idem testatur Ammianus: ' ut pictor egregium vultum exornet omni industria, et ipso sese formosiorem faciat, ita Pudicitiam vitam honorare ad excelsa surgentem.' *Barth.*

108 *Inconsultus agas*] Ne quid facias sine deliberatione. Leo.

Constantia futile ne quid] Turpe dicit, et fortitudine animi indignum. *Barth.*

109 *Infirmumque*] Nullo nixum solido robore. *Idem.*

110 *Tartarus edidit*] Monstrorum pater. *Idem.*

111 *At primum scelerum matrem*] *Ac primam* scripti. Mox *fidissima nutrix* Aldus et manu exarati sex; quod conveniens nutrici epitheton: prior Moreti *sævissima.* D. Heins.

Scelerum matrem] Paulus Apostolus, ' omnium malorum radicem' dixit.

Habendo Plus sitiens] Nunquam enim avari mens divitiis exsatiatur. Ovid. Fast. I. ' Quo plus sunt potæ, plus sitiuntur aquæ.' Horat. Od. II. 2. *Barth.*

113 *Trudis avaritiam*] Hujus extrusione cedunt aliæ etiam pestes, alia vitia.

Nutrix Ambitio] Utpote mater rapinarum. *Barth.*

115 *Pretiis commercia poscit honorum*] Mercaturam et Nundinationem facit Honorum et Magistratuum.

Poscit honorum] *Pascit* undecim libri cum primo tertioque Vaticanis: optime. Sic apud Silium, lib. XIII. ' domibus deprompta talenta Pascere longinquum non deficientia bellum.' Vide quæ noto III. Cons. Hon. vs. 99. Congessit nonnulla de eleganti usu hujus verbi Barthius curis secundis supra hoc libro, vs. 14. *D. Heins.*

116 *Gurges ævi*] Corrupta tempora. *Barth.*

117 *Quod*] Exemplum videlicet. *Idem.*

118 *Legem*] Consuetudinem, quæ vicem Legis habet. *Idem.*

Verterat usus] Sic recte meo judicio Raphelengius: scripti tamen omnes, Pricæano excepto, *usum.* Monui libro primo in Eutropium, vs. 249. si vulgatam lectionem sequamur, malim, *quæ jam firmaverat usum*; avaritia, scilicet: nam *qui* in multis codicibus: *gurgitem avaritiæ* Prudentius quoque dixit Hamartig. *D. Heins.*

119 *Rure paterno*] Spoliandus. *Barth.*

120 *Vel luribus pallet*] *Pendet* prim. Vatic. et duodecim alii, opinor, pro *pendit. Pendit*, damno vel pœna affi-

citur. *D. Heins.*

Oberrat] Delator emissarius; quales emissi occulte a tyrannis in populum, subornati divitum eversores, quos aliquid contra tempora aut Principes fecisse, dixisse, calumniarentur. *Barth.*

121 *Facturus quemcumque reum*] *Fracturus* primæ edd. Junian. Oxon. Pricæan. et Petav. bene: supra lib. I. 'Fracturumque reos humili sub judice vultus.' Posset tamen et legi *Acturus*. *Reum agere* elegans et Latinum. *D. Heins.*

Obruta virtus Paupertate] Infra felicitati temporum accenset, 'Quod nec inops jaceat probitas, nec inertia surgat Divitiis.' *Barth.*

122 *Lectos ex omnibus oris Evehis*] Non secundum Patriam. Dicit hoc utique in favorem Barbarorum, et Ducum, et militum, Politicos etiam Magistratus gerentium, quibus tum Res Romana nitebatur. Alioquin censu legitimo legendorum ad honores, prævalere utique Patriæ virtus debet. *Idem.*

123 *Et meritum, non quæ cunabula, quæris*] Sic Delrii Codex et Cujacii apud Claverium: ille tamen vulgatum *et nunquam meriti cunabula* perperam probat; quod in primo Vaticano plurimisque præterea scriptis exstabat: alter ejusdem *et meritum nunquam cunabula* cum duobus Pulmannianis et quatuor nostris; quod et Raphelengius secutus. duo *meriti non quæ*. Lectio, quam exprimendam curavimus, a Lucensi, Gyrald. et octodecim aliis confirmatur. Mox malim, *Et quales, non unde sati*; ut ad τὸ *lectos ex omnibus oris* referatur: quanquam scripti cum editis constanter, *Et qualis, non unde satus*. D. Heins.

Meriti] Non inquiris natales ortumque ejus, qui provehi meretur virtute. *Barth.*

Meritum] Eum scil. qui meritus est honoris gradum. *Cluver.*

124 *Benigno*] Benigne omnia interpretante, bonis amico, non fingente vitia, et præ virtutibus ea dissimulante. Secus omnia agunt Tyranni. *Barth.*

126 *Priscæ redeunt artes*] Symmachus, lib. I. Epist. 37. *Idem.*

127 *Ingeniis aperitur iter*] Quæ sub libertate pleraque floruere, pauca sub tyrannide.

Despectaque Musæ Colla velant] Avaritia, et crudelitate atque inhumanitate priorum Ducum velut oppressæ. *Barth.*

128 *Opibusque fluens et pauper*] Vera æstimatio virtutis. Vera justitia. Sententiarum vetus Auctor Manuscriptus: 'Virtutem si colit Sapiens, nullo discrimine juvat pauperem et potentem.' *Idem.*

129 *Fructum*] Utilitatem jucundam. *Idem.*

130 *Jaceat*] Contemnatur, nullius pretii habeatur.

Inertia surgat Divitiis] Inertiam probitati opponit. Ea enim improbitas mera est: 'Pigro enim homine nemo est nequior.' *Barth.*

133 *Hebetat*] Obtundit, contundit. Silianum illud huc facit: 'nec ira Deum tantum, nec tela, nec hostes, Quantum sola nocet animis illapsa voluptas.' *Idem.*

134 *Circæis herbis*] Proverbio nota Circes incantamenta. Voluptatem Veneream iis a Poëta circumscriptam docent Mythologi. *Idem.*

135 *Blanda quidem vultus*] Ita libri plurimi: *vultu* minus bene vulgo. *Tetrius* etiam, non *tetrior*, iidem: et pro *Interius* Gyrald. Lucens. et septem alii *Ultrices*: bene. Pro *fucata*, plerique *fuscata*: tres *sulcata*: unus *signata*. *Blanda vultus*, ut bello Gild. 'nec flammea vultum:' sic *gratus ora* apud Silium, lib. XII. 'Dilectus Pœno Cinyps, quo gratior ora Non fuit.' Sic bene scripti, lib. XVI. 'Omnes primævi flaventiaque ora decori:' sic et paulo post apud nostrum legendum: 'tetrica nec Pallade vultum Inferior,

nec Marte minor.' *Illyricas genas* Helmæstadiensis. *D. Heins.*

137 *Auro circumlinit hydros*] Isingrini codex, Gyrald. aliique nonnulli *circumligat:* quidam *circumluit, circumfluit, circumvenit;* sed perperam. Adeantur quæ notamus ad Artem Amatoriam Nasonis, l. III. 232. *Idem.*

139 *Nunquam conata capit*] Quamlibet conata sæpe, nunquam tamen decepit. Perstat in comparatione cum nexu hami, qui sæpius conatur priusquam quod vult efficiat. *Barth.*

140 *Non tempora somnus agendi Frustratur*] *Fraudatur* codex Patavinus. Forte *Furatur:* ita et 'fures temporis amicos' dicebant: vulgata tamen scriptura inconsulte non est sollicitanda. *D. Heins.*

Tempora somnus agendi Frustratur] Οὐ χρὴ παννύχιον εὕδειν βουληφόρον ἄνδρα. Barth.

141 *Nullo citharæ convivia cantu*] Alludere videtur Edictum Theodosii, quo sublatæ sunt de conviviis operæ cantorum. *Idem.*

142 *Non pueri*] *Pueris* sex libri; ut ad convivia referatur. *D. Heins.*

143 *Tota mente remissum*] Ut non simul videres sentiresque gravitatem Terrarum Orbis moderatricem. *Barth.*

145 *Indecores*] Luxui, ejusque instrumentis imputatæ. *Idem.*

147 *Absentum condonat opes*] *Condemnat* prima editio, unus Mediceus, et prior Leid. Placet. Pricæanus *commendat* vel *condemnat*. Pro *spreverit* paulo post *spreverat* Lucens. Vatic. et alii nonnulli: et paulo ante *gesserit* pro *gesserat* meliores. *D. Heins.*

Parcus Diligeris] Non ob aurum, sed virtutem. Multis autem Principibus Romanis in militem talis parcimonia exitiosa fuit. *Barth.*

148 *Neglectus in pace cohortes*] Id perdidit Probum optimum Principem: nec eum perdidit solum, sed ab eo cæso milites Principum creandorum jus venale sibi tenuere, contra Senatum. *Idem.*

149 *Tum ditas*] Effusis largitionibus. Sero quidem hoc. *Idem.*

Tum ditas] At Nemesis voluit, ut Heliocrates quidam, cæso Stilichone, omnium facultates quos ille evexerat ex mandato principis publicaret. Vide Zosimum. *Claver.*

150 *Quos spreverit*] Non subveniens egentibus, aut merita virtuti præmia per avaritiam denegans. *Barth.*

151 *Prodigus*] Ne perdat totum, partem prodigere studens. Cui tamen hæc ipsa donatio donatio non est, nec pro tali accipitur ab iis quibus coacta confertur. *Idem.*

153 *Mensisque adhibes*] Victoria parta, aut re bene gesta.

Nomine quemque Compellas] Blandimentum efficax apud milites, et iis gratum, Imperatori decorum ac gloriosum, posse eos nomine compellare. *Barth.*

155 *Admonitor facti*] Sic Gyraldinus: cæteri omnes *admonitum*, nisi quod prior Moreti *admonitu*. *D. Heins.*

Figenda sensibus] Ob amorem loquentis. *Barth.*

Figendaque sensibus addis Verba, quibus magni geminatur gratia doni] *Geminetur* rectius scribas. Deinde prim. Vatic. et Pricæanus a manu prima *nodi* non *doni;* quæ scriptura et in Regio codice exstat et Oiseliano: etiam pro diversa lectione in tertio Vaticano. *Nodum* dixit pro vinculo et nexu: 'animi vinclum nexusque fideles' Licentio ad Augustinum. Jethaldus Monachus Cluniacensis: 'Qui tibi præcipui nodis jungebar amoris.' *Nodus Veneris* apud Nasonem, quod Maroni *Veneris vinculum*. *Nodus amicitiæ* Ciceroni de Amicitia: 'Atque etiam mihi quidem videntur, qui utilitatis causa fingunt amicitias, amabilissimum nodum amicitiæ tollere.' *D. Heins.*

156 *Verba*] Pauca ea sint Principi. *Barth.*

Gratia doni] Symmachus ad Stilichonem: 'Nihil ad integrandas hominum fortunas virtutibus tuis promptius; novos beneficiorum gradus invenis; inconstantem putas amorem, qui incrementum non capit; tu instrumentum boni sæculi; tuæ familiæ debetur, quicquid singuli sumus.' *Claver.*

157 *Jactatum sæpius*] Arrogantia, et exprobratio beneficiorum odiosa. Nulla res auditu intolerabilior, quam sui ipsius exaltatio. Nam: 'istæc commemoratio Quasi exprobratio est immemoris beneficii.' *Barth.*

158 *Quos promoveris*] Evexeris ad honores. *Idem.*

159 *Flatus Attollunt*] Inanem superbiam. *Idem.*

160 *Ipsa superbia longe*] Superbia Comes felicitatis. Salvianus: 'Pedissequa plerumque novi honoris est Arrogantia.' Superbiam ut plurimum malæ et sceleratæ vitæ caussam et principium dare scribit Gregorius Nyssenus in vita Thaumaturgi. *Idem.*

162 *Contingere passim*] Non ut tyranni solent, quorum dextram contigisse pars fuerit voti, ut apud Maronem: 'Pars mihi pacis erit dextram tetigisse tyranni.' Ubicunque, ait, obvium accedere licet et contingere. *Idem.*

163 *Affarique licet*] *Datur* unus Ambros. et Medic. ut apud Virg. 'datur ora tueri.' *D. Heins.*

Affarique licet] Affabiiitas inter commendati Principis virtutes.

Non inter pocula sermo Captatur] Cum nefas quasi repellere allocuturum. Cum Genio indulgerent veteres, offendi illum, et sese facinus piaculare admittere credebant, triste si tum facerent aut dicerent aliquid. *Barth.*

164 *Pura libertate*] Non subfulta adulationibus, non parata et elaborata artificiis, ut aures fastu turgidas palpationibus intraret. *Idem.*

165 *Seria quisque jocis*] Mira in dicteriis et scommatis ferendis patientia. *Idem.*

166 *Regni parentem*] Publicus Parens Stilicho. *Idem.*

167 *Miratur conviva parem*] Ob comitatem conviviorum et participatum epulandi commendantur Principes.

Tanta potestas] Homo tantæ potestatis. *Barth.*

168 *Civem agat*] Civilitatem commendat Stilichonis, civibus se parem gerentis.

Doctus prisca loquentem] Acute omnem eruditionem in eloquio et notitia Antiquitatis collocat. *Barth.*

170 *Aspersis salibus*] Non infusis. Faceta autem et comis oratio in Proceribus commendatur, ingeniositatem demonstrans. *Idem.*

171 *Aonios meditantem carmine muros*] Verissima Lectio; cum fabula notissima sit, Amphionis cantu muros Thebarum compositos. *Idem.*

Aonios meditantem carmine muros] Multi ex nostris *Aonias Musas;* quomodo ex suis Delrius et Schottus legendum contendunt: perperam. Vidit et veram scripturam Gronovius, Diatribes Statianæ cap. 50. Statius, Theb. I. 'Quo carmine muris Jusserit Amphion Tyrios accedere montes.' Lib. II. 'alio tibi carmine muros Amphion auditus agat.' Lib. X. 'faciles carmenque imbelle secuti, Et mentita diu Thebarum fabula, muri.' Silius, XI. 441. 'Exaudita chelys lapidem testudine felix Ducere, et in muros posuisse volentia saxa. Hæc Amphionio vallavit pectine Thebas:' ita versus isti ex antiquo codice legendi. *D. Heins.*

173 *Fallentibus omnes*] *Fallacibus* cum scriptis Raphelengius: bene. *Idem.*

175 *Auratis figuris*] Effigies, simulacra, statuas inauratas dicit viventi positas. *Barth.*

176 *Quæ non incudes streperent*] Instar earum, quæ imagines principum

conficerent, quarum ingens copia erat, cum ubique gentium ii adorarentur. *Barth.*

177 *Quantis fluerent fornacibus æra*] Sic idem Raphelengius cum manu exaratis plerisque, ac primis editionibus; bene: nec carpi a Cl. Barthio hac de causa curis prioribus debuit. Rutilius, lib. I. Itiner. 'Non Biturix largo potior strictura camino, Nec quæ Sardoo cespite massa fluit.' sic ista capienda, quæ interpretes assecuti non sunt. Vide notas lib. I. de Rapt. 241. *D. Heins.*

179 *Quæ non pro numine vultus*] Instar beneficorum, qui divinis cultibus culti. *Barth.*

180 *Talem ni semper honorem Respueres*] Exemplo Agesilai apud Græcos, qui moriens etiam talem honorem sibi haberi vetuit. *Idem.*

181 *Rapiat*] Cupide, et ambitiose. *Idem.*

183 *Hic solus sprevisse potest*] Imo *Hoc* cum libris. *Tuetur* pro *meretur* Helmæst. *D. Heins.*

Sprevisse potest, qui jure meretur] Alterius enim animum non subiverit tanta generositas. Auctor in Funere Mæcenatis: 'Majus erat potuisse tibi nec velle triumphos, Major res magnis abstinuisse fuit.' *Barth.*

184 *Undique legati properant*] Ad Stilichonem, Imperii Administratorem. Ejus enim potentia tanta erat, ut nutui obtemperantes haberet tam Romanos quam Barbaros. *Idem.*

185 *In tua centenas aptant*] *Optant* Delrius et Schottus ex suis libris; quod et multi ex nostris confirmant. Nihil magis obvium apud poëtas, quam ut laudaturi aliquem centum aut mille linguas optent. Pro *milite* mox recte *limite* Raphelengius: codices scripti confirmant. Sic in Historia Augusta passim, *limes Transrhenanus, Orientalis, Scythicus, Libycus, Illyricianus, Thracius, Rhaticus, Africanus*, et similia: *limes Hesperius* IV. Consulatu Honor. 129. ex optimis membranis. *D. Heins.*

186 *Limite tutus inermi*] Noti exercitus ad limites rebellantium gentium. *Barth.*

187 *Culmina totis Ædificet ripis*] *Tectis* Delrii liber et unus Ambrosianus. Pricæanus *notis*. Lego *tutis*: ab hostili scilicet incursu: supra habuimus: 'Tuta quod imbellem miratur Gallia Rhenum.' *D. Heins.*

188 *Sævum gentibus amnem*] Rhenum dicit: cujus accolas pro invictis Romanæ rei hostibus semper in ore habet. *Gentibus*, quod infinita vocabula sint Barbararum gentium, quæ ex illis partibus infestarunt Romanos. *Barth.*

189 *Domibus amœnis*] Prætoriis, amœnitatis ergo ripis Rheni impositis. *Idem.*

Prævelet amœnis] *Prævallet* scripti aliquot: probe. *D. Heins.*

190 *Rura tyranno Libera*] Gildonem suum intelligit. *Barth.*

191 *Obsidione*] XXX annorum, qua pressus fuerat ab Alarico. *Idem.*

192 *Savi*] Fluvii Pannoniarum, cujus nomen inepte hic turbant libri. *Idem.*

194 *Nigras rubigine falces*] Unus Med. *rubras*: *rubeas* pro diversa lectione primus Vaticanus. Forte *scabras rubigine falces*; quod proprium rubigini epitheton: tamen Lucanus dixit lib. I. 'scabros nigræ morsu rubiginis enses.' Sic et *obscuram rubiginem* Propertius, lib. II. Eleg. 25. 'Sed tamen obscura teritur rubigine mucro Ferreus.' Ita codices nonnulli scripti cum primis editionibus; nisi mavis *sed tamen et scabra*. Naso enim libro I. Eleg. 1. Pont. 'Roditur ut scabra positum rubigine ferrum:' apud eundem Metam. VIII. 'scabri rubigine dentes:' apud Maronem: 'Exesa inveniet scabra rubigine tela:' Prudentius Psychomach. 'ne sorde latenti Occupet ablutum rubigo scabra nitorem:' idem libro II. contra Symmach. 'scabra aut ærugo

peresam Conficit effigiem.' In Propertio tamen *obscura rubigine* omnino placet; cum vulgo legatur *Sed tamen obsistam*, in quibusdam sit codicibus *obsita*. D. Heins.

195 *Ligones*] Ad faciendum opus rusticum. *Barth.*

196 *Agnoscitque casas*] Sic bene Raphelengius cum Aldo, Isingrin. et octo nostris: unus Ambros. *Agnoscit caulas*; quomodo Barthius ac Schottus conjecerant. Vulgo *Agnoscit causas*; et *cedit* pro *credit*: τὸ *cedit* perperam curis secundis tuetur Barthius, cum membranæ omnes meliores et ipsa ratio pro altera lectione pugnent. *D. Heins.*

Collibus] Relligio osculatæ terræ illustratur nobis alibi. *Barth.*

197 *Non cedit aratro*] Sciens non iri interturbatum opus hostium repentino incursu, sed pro sua jam subigens terram. *Idem.*

198 *Inculta dabant quas sæcula*] Longi anni. Proprie hic autem loquitur. Sæculum enim solos XXX. annos quandoque notat. *Idem.*

200 *Patrium vectigal*] Non auctum per tot militum Romanorum labores, quos innuit. *Idem.*

202 *Juvenescere*] Senium enim omnem morbum, omne detrimentum notat. *Idem.*

203 *Sub tot Principibus*] Invenies mirificas turbas ante hæc tempora, convulsiones Imperii, tumultuationes, rebelliones perpetuas; quod refloruit quodammodo, Stilichonis potissimum opera, sub Honorio. *Idem.*

204 *Tu reddis*] Scripti multi *Te reddi solo poterunt*, et *crescet* sequenti versu. *D. Heins.*

205 *Romanum vulnus tectura cicatrix*] Non audet sanationem integram polliceri, prudens plerumque veritatis, etiam in mediis adulationibus: de cute ergo leviter clausa loquitur, sub qua purulenta lateant omnia. *Barth.*

208 *Cœleste judicium*] Deorum. *Idem.*

209 *Judicium*] Favor, charitas, electio, æstimatio. *Idem.*

Cingunt Superi] Ammian. Id agit benignitas numinis aut meritum hominum, aut affectio sincera, qua divinitas tangitur, ad prodenda ea, quæ ipsis impendeant. Hom. ὄναρ ἐκ Διός ἐστιν. *Claver.*

210 *Aut litore produnt*] Ut ad Aquileiam Maximum: Andragathius præceps in undas sese abjecit: Gildonem Tabracam pontus expulit. Sed de isto capiendum, quod sequitur, ' totum oppositi claudunt f. æquor.' *Barth.*

212 *In se vertunt*] Arbogastes, Eugenii Dux bellicosissimus et strenuissimus sua se manu peremit.

Militis ense] Rufinum dicit. *Barth.*

214 *Cubilia fraudum*] Penetralia arcana, a cubilibus ferarum ingeniose effossis. *Idem.*

215 *Tenera nare*] Sagacem dicit Seneca Hippolyto: ' Nunc demissi nare sagaci Captent aures, lustraque presso Quærant rostro.'

Venantem nare Molossi] *Molossum* a manu prima primus Vaticanus et Pricæanus: quomodo et alii novem. *D. Heins.*

217 *Certa dignantur imagine somnos*] Exempla non pauca suppetunt, Principes etiam veritatis ignaros, somniis futurarum rerum admonitos. *Barth.*

218 *Terræ*] *Provinciæ.* Sic enim Consulatus veterem dignitatem tueri Claudianus laborat, ut ob servatas Provincias collatum asseveret. *Idem.*

220 *Aliorum prona favori, Judex dura sui*] Moderatio Stilichonis Zosimo notata. *Idem.*

221 *Facibus succensa pudoris*] Largo velut igne. *Idem.*

223 *Tantos annos*] Tot. Numerum et amplitudinem vox ista simul notat. *Idem.*

225 *Cogere certe*] Lege *certæ*. Mox *annueres* bene potiores scripti et Raphelengius. Vulgo *annuerit*. Aldus et Mazar. *annueris*. Male postea et

contra scriptos Raphelengius, *lucet* pro *lucent*. D. Heins.

227 *Tecta Deæ*] Templum in se habebat sibi suum Roma, cum Venere commune, Cæsarum nempe progenitrice. *Barth.*

228 *Prima*] Quia Patria Theodosii. *Idem.*

229 *Foliis Minervæ*] *Olea*, *legatorum* ramo. Tagum addit, ut præcipuum et singulare Provinciæ decus. *Idem.*

233 *Potuit*] Tanquam rem arduam dicat. Notatum supra. *Augusti fasces*, quia tertium Consul fuerat Theodosius, cujus fratris filiam, ab ipso Principe liberis accensitam, matrimonio habebat Stilicho. *Idem.*

234 *Ab orbe, Quem regit*] Revera sub Principe Princeps erat. *Idem.*

236 *Exiguumne putat*] *Putet* duo libri. *D. Heins.*

237 *Immoto jure*] Imperio. Quod tuebatur utrique Principum. *Barth.*

238 *Purpura*] Culmen Imperatorium in Hispana familia. *Idem.*

239 *Mariæ facundet*] At Maria Aug. sine prole obiit, unde illud vaticinium perit. *Claver.*

240 *Quod Dominis speratur avus*] In aliis *Domini:* primus Vaticanus utramque lectionem agnoscit. *D.Heins.*

Dominis] Honorio enim filius sperabatur, cui avus futurus Stilicho. *Barth.*

241 *Torque decoro*] Veteri Gallorum cultu. *Idem.*

242 *Gæsa*] Gallicum telum. Gellius, lib. x. cap. 25.

Animoso pectore] Gallis propria laus. *Barth.*

244 *Pagina*] Immortalis consignatio. *Idem.*

247 *Caledonio velata Britannia monstro*] Putabam aliquando *vallata Britannia ponto:* ut bello Getico: 'vallata mari Scironia rupes.' *D. Heins.*

Caledonio monstro] Ignotæ feræ, dicere vult, allusione ad intima Britanniarum tum nondum satis perspecta, unde monstrosa censita Provincia. Quasi damnatæ fuerint hæ oræ talibus ferendis portentis. *Barth.*

248 *Ferro picta genas*] Immanitatem gentis, et voluptatem in sanguine etiam sic indicat. vide Julium Solinum, cap. 25. Caledonii Britanni a Silva Scotiæ, ejus nominis.

Vestigia verrit] More Heroinarum priscarum: quibus pepli tam longi in usu, ut pedisequas alerent vestium laciniis ferundis. *Barth.*

Vestigia verrit] *Lambit* prior Moreti, eleganter. Pro *ferro picta genas* forte *secta;* de Alanis alibi: 'frontemque secari Ludus:' posset et *puncta;* sic 'puncti Threiciis notis.' *D. Heins.*

249 *Oceani æstum*] Fluendo et refluendo. *Barth.*

251 *Munivit Stilicho*] Ut Vopiscus in Caro, 'Civitatem religione munivit.' Infra lib. III. 'popularibus illi Munito studiis languebat gratia patrum.' Regius tamen *Me juvit;* quod efficacius. Pro *Hibernum*, quod omnes fere libri tuentur, *Iernam* Raphelengius. Lucens. *Ivernen.* Oxon. *Incrmem.* Lego, *Iernen.* Stephanus, Ἰέρνη νῆσος. Sic et Strabo. *D. Heins.*

Scotus Iernen] Hiberniam dicit a Scotis sociis in stragem Britanniæ excitam. *Barth.*

253 *Bella timerem*] *Tela* multi scripti. Sed censeo *vela* reponi debere. Mox *tuto* pro *toto* Reg. et Oxon. *Santona* quoque non *Saxona* unus Ambros. tam hic quam alibi. Male etiam *Aspicerem* pro *Prospicerem* Raphelengius. Lucan. VIII. 'Rupis in abruptæ scopulos extremaque currens Littora, prospiciens fluctus, nutantia longe Semper prima vides venientis vela carinæ.' Ovid. Epist. Phyllidis: 'Hinc ego vela tuæ prospexi prima carinæ:' quæ vera lectio. Epist. Ariad. 'Aut mare prospiciens in saxo frigida sedi.' Epist. Herus: 'Aut freta prospiciens odioso concita vento.' Raphelengii errorem etiam Bar-

thius deprehendit. *D. Heins.*

251 *Ne Pictum tremerem*] De Pictis alibi. Saxones vero circa hanc tempestatem Britanniam in suam potestatem redegerant. Tiro Prosper Chronico. *Barth.*

255 *Dubiis venturum Saxona ventis*] Tanti Piratæ Saxones, ut Britannicum Oceanum pellibus consutis navigare ludum haberent. *Idem.*

257 *Calido die*] Multo Sole. *Idem.*

261 *Nomen ignorare*] Tam secura ab hoste, ut ne nomen quidem ejus auribus esset grave. Supra lib. I. 'vicinum quod nescit Iberia Maurum.' *Idem.*

262 *Post hæc Œnotria lentis*] *Post has* Lucensis, prim. Vatic. et octo alii. Rectius *lentas* etiam alter Moreti, et tertius Vaticanus. *D. Heins.*

264 *Curules*] *Curulem* prim. Vaticanus et Oiselianus. *Idem.*

265 *Augeri*] Honorari. *Barth.*

Sola juvare Fama potest] Re in Italia præsente. *Idem.*

266 *Incitat ardor*] *Incitet* libri quatuor. *D. Heins.*

268 *Anni pandentem claustra*] Exordientem Consulatum, eoque novum annum. Ceremoniam aliquam affuisse indicatur, qua temporis novi ingressio proponeretur. *Prosequar*, ad deductionem pertinet, ab amicis, clientibus, necessariis. *Barth.*

269 *Romam*] Divinis honoribus hinc inde per Provincias cultam. *Idem.*

271 *Raptis sed protinus*] Romæ effigies in monumentis priscis armata semper visitur. *Idem.*

272 *Per nubila sidere*] 'Quod si non cecidit, potuit cecidisse videri.' Tanta enim celeritate hoc fieri aiunt, ut oculorum acies prætereatur. *Idem.*

274 *Jam fulgurat umbra*] *Subfulgurat* alter Moreti et unus Ambros. cum Delrii codice. *D. Heins.*

275 *Nec Pallade vultu*] *Vultum* Gevartii excerpta et prim. Vatic. dictum supra. Sequenti versu *orbe corusco* non *ore* ex suis libris Schottus ac Delrius: nec aliter nostri; bene: orbem clypei intelligit; vulgatum frustra tuetur Barthius. Mox pro *tangunt* primus Med. et Palatin. *tergunt:* vide not. præf. lib. I. in Rufin. Mox *Transvehitur Thuscus* non *Thuscos* Barthius: perperam. *Idem.*

Tetrica Pallade] Quæ vultum habeat in virginitate masculum. *Barth.*

276 *Ore corusco*] Totum vultum habitumque a Poëtis *os* nuncupari notamus alibi. *Idem.*

277 *Tangunt laquearia*] Conjectare hinc licet quanta altitudine fuerint Romana Procerum Palatia. *Idem.*

278 *Attonitum*] De insperato adventu carissimi numinis. *Idem.*

280 *Quid profuit anni*] Malo *annis.* *D. Heins.*

281 *Servilem notam*] Eutropium Eunuchum Consulem consiliis Stilichonis eversum videri vult. *Barth.*

282 *Tanta quem mole*] Tanto conatu, tantis machinis. *Idem.*

Tanta quem mole tueris] Lucens. et Gyrald. *tota:* non placet. Vide lib. II. in Eutrop. vs. 100. *D. Heins.*

284 *Quænam caussa moræ*] Modestiam ego arbitror, Zosimo non semel laudatam; qua neque unicum suum filium ultra Tribunorum Notariorum, e quibus et Claudianus fuit, nomen evectum voluit. *Barth.*

Quonam cunctabere rursus] Alii *quo jam.* Aldus et sexdecim nostri cum quinque Vaticanis melioris notæ, *quo me;* vere: *cunctari aliquem* pro morari. Nupt. Honor. 'quonam usque verendus Cunctatur mea vota socer?' Lib. III. de Rapt. 'non me Riphæa tenebunt Frigora, non dubio Syrtis cunctabitur æstu.' Statius, Theb. III. 'magnos cunctamur, Nata, paratus.' Lib. VI. 'furit undique clamor Dissonus, ambiguumque senis cunctatur Adrasti Consilium.' Lib. VII. 'Atque ea cunctantes Tyrii primordia belli Jupiter haud æquo respexit corde Pelasgos.' Lib. XI. 'Ut dubium et pugnas cunctantem Etheo-

clea vidit.' Val. Flaccus II. 'Acclinem scopulo inveniunt, miserantque foventque Alternos ægro cunctantem poplite gressus.' Virgilianum illud imitatus: 'Alternos longa nitentem cuspide gressus.' Idem Valerius, lib. I. 'Talia cunctanti lævum Jovis armiger æthra Advenit:' sic vetus editio. Eodem libro: 'quam multa leo cunctatus in arcta Strage virum.' Lib. IV. 'Argus et in scopulos et monstris horrida saxa Ignotas jubet ire vias, heu multa morantem Cunctantemque preces inclusaque pectore verba:' ita et illic scribendum puto. Ovid. lib. II. Fast. 'Cætera cunctantem cubito Tirynthius heros Reppulit:' quomodo vetus liber; vulgo *tentantem:* sed jam nimii sumus. Virgil. Æneid. IV. 'Linquens multa metu cunctantem, et multa parantem Dicere.' Apud Nasonem epistola Leandri: 'Atque ita cunctatus monitum nutricis amaræ:' quomodo codex omnium optimus in Puteanea bibliotheca; nam hactenus lectum, *monitu contactus.* D. Heins.

285 *Ingenio*] Caussa ingeniose excogitata.

Boreæ metus] Septentrionalium populorum.

Omnis et Austri] *In Austrum* Junianus: eleganter, pro ora quæ in Austrum vergit: quinque libri *Eos et Auster*, contra legem metricam. Forte *Auster et Eos. Eos ora*, pro *Eoa:* in quibus loquendi modis noster multus est: *omnis et astra* Oiselianus. *D. Heins.*

Austri] Gildonis apud Africam debellatis. *Barth.*

287 *Janum pax alta ligat*] More priscæ Reipublicæ. *Idem.*

289 *Quo se decorare fatentur*] Duo scripti *quod:* tres *qui.* Lego, *quem se decorare.* D. Heins.

291 *Non si*] *Num* unus Med. Placet. Pro *Omen* quinque *Crimen.* Tertius Vaticanus *Opprobrium.* Lego *omen* vel *crimen eat:* ut apud Statium, Theb. III. 'et tibi tuto Nunc eat iste furor.' Ovid. 'Inque nurus Parthas dedecus illud eat.' Pro *rebus Eois* quinque libri cum duobus præcipuæ notæ Vaticanis, *reris;* et sane *rebus* mox sequitur. Reg. *renus.* Forte, *quod reris, Eois Omen erat. quod nomen Eois Omen erat* prim. Medic. et Thuaneus; ut ad nomina Fastorum alludat. Mox *nullis mihi credita rebus*, non *cognita*, Helmæstadiensis. *Idem.*

Prodigiis] Deprecatur autem Stilichonem ne hujus mali ominis gratia Consulatum contemnat; eventum enim Orientalibus partibus impendere. Ad sese in Occidentem nihil de rebus tam fœdi Consulis pervenisse. *Barth.*

293 *Rebus*] Negotiis, usu ipso. Fabulam inde meram in Occidentem perlatam fuisse ait; res hæsisse in Oriente. *Idem.*

294 *Risit*] Velut portentum fuerit risu dignum. *Idem.*

De crimine rumor] *Discrimine* sec. Vatic. Farnes. et Lovan. Mox *Opprobrii* Lucens. *D. Heins.*

296 *Maxima virtus Est tua*] In hoc maxime, inquit, Heroica tua Prudentia elucet, quod taceas in Curia de monstris pellendis, cum alia omnia ad Patres Senatumque referas. Opprobriis nullam fidem constare ait, hoc est, non exstare Senatus consultum aut rescriptum ullum Senatus, quo mentio fiat Eutropii Consulis; sed rem abolitam in usu pro fabula. *Dedecoris oracula*, dedecus illud nunciantia, Consulem Orientalem Romanis Fastis inferentia. *Barth.*

298 *Pellendi denique nullum*] Prim. Vaticanum et octo alios secuti sumus. Vulgo *pellendis: denique nullum.* D. Heins.

300 *Curia nomen*] Omnia agit ut Eutropii nomen Romæ Occidentali ignotum faciat; certe ejus fastis minime admissum. *Barth.*

301 *Pars sceleris dubitasse fuit*] Legebam olim *Par sceleri:* quam conjecturam viris harum litterarum peri-

tissimis tunc laudatam memini: et sane *Par sceleris* a manu prima in primo Vaticano legebatur, et Oiseliano. Vulgata tamen lectio ex illo Virgiliano potest defendi: 'Pars mihi pacis erit dextram tetigisse tyranni.' Sequentia videntur corrupta: pro *factorum* mox novem libri *fatorum*. D. Heins.

303 *Ante fretum deleta mihi*] *Deluta* prim. Vatican. et alii octo; ad me delata, et suppressa meo studio. *Idem.*

Ante fretum deleta mihi] Priusquam navim scanderet, aut mari nuncius crederetur. *Mihi*, meo commodo; Romæ enim dignitatem servasse Stilichonem ubique videri vult. *Barth.*

304 *Exempla*] Exempla sunt Historiæ priorum, servientis instructioni sequentium. *Idem.*

306 *Secretum meruit*] Ne innotesceret apud veterem Romam. *Idem.*

Quisquis Eoos Scribere desierit] *Eois* legit Barthius: et mox *rasisse* pro *tersisse*, quod placet, pro *erasisse*; propria significatione: 'eradere nomen ex fastis.' In prim. Vatic. aliisque multis est *texisse:* sec. Vatic. *strinxisse:* alter Oxon. *traxisse*, cum Moreti duobus; quæ lectiones ad veram alludunt; ut et duo Medicei, in quibus *ramsisse:* proxime tamen omnium Patavinus, qui *rosisse* præfert: pari modo apud Ciceronem 'radere nomen fastis,' pro, eradere: potest tamen et *tersisse* ferri hoc loco. Lego etiam *Eoos*, ut ad *fastos* referatur; atque ita Lucensis. Pro *desierit* octo codices *deseruit:* an *desuevit? Fastus* quoque pro *fastos* Patavinus: dictum alibi. D. Heins.

307 *Gabinos*] Romanos. Vetustatem morum et ceremoniarum hoc nomine commendat. *Barth.*

309 *Cur ego quæ nunquam*] *Quem et gratuler* ex scriptis: et deinde *Nos nec credidimus:* non *Nec nos*. D. Heins.

Creatum] Consulem Eutropium. *Barthius.*

313 *Plus ideo*] Eo magis, amplius. *Id.*

Fastigia juris] Prior Leid. *rerum*. Lucens. et Gyrald. *ritus:* nihil muta. Adi notas lib. II. in Eutrop. vs. 124. Barthius versum esse adulterinum affirmat. *D. Heins.*

314 *Qui portus honorum*] Portus, tutum supremumque confugium denotat. *Barth.*

317 *Titulo tunc crescere*] Aliquoties adulatur Stilichonem suum hoc modo: 'Principe tu genero felix, felicior ille Te socero.' *Idem.*

319 *Consulibus*] Annis scilicet, quos a condito Consulatu Romano contaminatos ubique, ubi locus fert, clamat Eutropii fascibus. *Idem.*

320 *Annum redde tuum*] Malo *suum:* ut alibi; 'Restituit Stilicho cunctos tibi, Roma, triumphos.' *Quicunque*, subintellige consul: aliter Barthius. *D. Heins.*

323 *Tunc consule Bruto*] *Te consule, Brute* primus Med. *Idem.*

324 *Per fasces*] Consulatum Regno substitutum. *Barth.*

325 *Sublimem honorem*] Papinius: 'Lucemque a Consule ducit Omnis honos.' *Idem.*

326 *Plus est servasse*] Liv. l. XXXVII. 'Quæ parare et quærere arduum fuit, nescio an tueri non sit difficilius.' *Id.*

327 *Ore verendo*] *Rubenti* pri. Vatican. et undecim alii; bene: rubenti præ verecundia; hinc *rubor* pro pudore passim apud poëtas; ut lib. I. in Eutrop. vs. 253. 'Aut quid in hoc vultu poterit flagrare ruboris?' ubi perperam *superare* rescribunt: adeantur quæ notamus illic. Mox pro *insolitus* Scaliger *et solitus:* quomodo Delrii codex et undecim nostri cum primo Vaticano. Ego olim *en solitus;* nec adhuc damno penitus. Pro *ignis* quindecim *amnis*. Glossa libri Regii, *id est sudor ex verecundia*. Barthius ex Palatino *an solitus frontem circumfluit ignis?* quod minus arridet: verius est debere reponi, *ut solitus frontem circumfluit ignis!* Sic libro proxime sequenti ex optimis membranis, *ut, Stilicho, cunctis inopina reluxit Te victore*

salus! Apud Juvenalem, Sat. VI. 'ut sæpe emungeris!' ita enim contra scriptos editosque, quotquot vidi, codices est reponendum. Noster bello Gildonico: 'ut te mortalia pridem Implorant!' *D. Heins.*

328 *Et solitus frontem circumfluit ignis*] *Pudorem* dicit, verecundiam ob honorem oblatum. *Circumfluere* ignem pulchre dixit a contrario ipsi elemento.

Circumfluit] Ut illa vehementia pudicæ flammæ generet humorem quendam per ora labentem. *Barth.*

329 *Vincis qui cuncta, pudorem*] *Vincis quo* quinque libri, quos inter Oiselianus; argute: vulgatum tamen ex illo Ovidiano defendi potest: 'Vince animos iramque tuam, qui cætera vincis.' *D. Heins.*

331 *Te certum est*] *Posse queas* veteres multi cum Aldo: unus Vatican. *nosse queas.* Idem.

Mirare libens] Trabeam Consularem dicit mirifico auri pondere constantem, intextis imaginibus Heroum, ab imperatoribus mitti consueta designatis Consulibus. *Cinctus*, ab cingulo cætera continente, omnia vestimenta denotat. *Barth.*

333 *Repetito murice*] Bis tincta lana. Palladi omne artificiosum opus tribuisse veteres alibi notamus. *Idem.*

334 *Nerimus auro*] Auro in fila ducto. *Idem.*

335 *Aurea quo Lachesis*] Parcas Heroüm felicium tempora non lana, sed auro, nere et ducere censebant Poëtæ. *Idem.*

336 *Hic ego*] *His ego* malim, si liceat per codices antiquos. *D. Heins.*

Promissam sobolem] Responsis videlicet Deorum, ut de omnibus feliciorum temporum auctoribus Poëtæ. Sobolem noster dicit ex Maria Stilichonia et Honorio. *Barth.*

337 *Prælusi*] Præpinxi in trabea. *Præludere* est per ludum velut rem aliquam præfigurare. *Idem.*

340 *Insigne Minervæ Spirat opus*] *Minervam* legendum ex Lucens. Gyrald. et quatuordecim aliis: dictum IV. Cons. Hon. vs. 591. Paulo ante perperam *cuncta fila*, non *tincta*, potior scriptorum pars. *D. Heins.*

341 *Spirat opus*] Instar vivi animatique. *Barth.*

342 *Lucina labores*] Non *dolores* primæ editiones et plurimi scripti; quod et recte Raphelengius secutus: hinc *laborare* puerperæ dicuntur, et *labor* pro puerperio. *D. Heins.*

343 *Fulgente*] Auro, gemmis, purpura. *Barth.*

Fulgente lecto] Auro vel argento scilicet. *Claver.*

344 *Pallescunt gaudia*] Metuentem simul et gaudentem facit. *Barth.*

Pallescunt gaudia matris] Malo *matri.* Mox *in stamine* pro *de* potiores scripti. *D. Heins.*

345 *Susceptum puerum Nymphæ*] Ut Deorum puerperiis. His enim adsignantur Nymphæ. *Barth.*

347 *Vagitus audire putes*] Fictio Poëtica, ad vivum effigiatam speciem etiam auditui admovens. *Idem.*

348 *Ore ferens patrem*] Testata matris pudicitia. *Idem.*

Stilicho maturior ævo] *Sed avus matura verendo* Gyrald. Lucens. et tredecim alii. *Stilicho maturior ævi* undecim: nonnulli *sed avus maturior ævi;* ut τὸ *Stilicho* ex Glossa sit. Sic apud Virgil. 'ævi maturus Acestes:' et apud Statium, Theb. V. 'ævi matura Polyxo.' Veram lectionem jam vidit in Elencho Antidiatribes Statianæ Gronovius noster. *D. Heins.*

350 *Fucantem serica frena*] Sic cum Isingriniano Raphelengius, et Mazarinianus ex nostris: alii cum vulgatis *fumantem* vel *spumantem:* alter Moreti *undantem;* non male: prim. Vaticanus *fugantem*, solemni errore pro *fucantem.* Pro *purpureo*, quæ vox paulo post repetitur, lege *sanguineis* cum prim. Vaticano et undecim aliis: noster de Equo Honorii in Epigrammatis: 'Sanguineo virides morsu

vexare smaragdos, Et Tyrio dignus terga rubere toro.' Lucan. IV. 'Siccaque sanguineis durescit spuma lupatis.' *Sanguinem*, pro spuma, noster lib. II. de Rapt. 'Sanguine frena calent.' IV. Cons. Hon. 'spumosis morsibus aurum Fumat, anhelantes exundant sanguine gemmæ.' Statius, Theb. VI. 'Qui dominis, idem ardor equis. face lumina surgunt. Ora sonant morsu, spumisque et sanguine ferrum Uritur.' Ita et *spumæ cruentæ* Virgilio Georg. 'spumas aget ore cruentas.' Silius, lib. XVI. de equo Asture: 'siccumque cruento Spumeus admorsu gauderet mandere ferrum.' Idem lib. XII. 'Immitem quatiebat equum, spumantia sævo Frena cruentantem morsu.' Oppianus V. Halieut. Ἀφρῷ ὑφ' αἱματόεντι γένυν σκολιοῖσι χαλινοῖς Ἐμπρίει. ubi de equo. Apud Dionem Chrysostomum locus insignis est in hanc rem, ubi Apelles equi spumam pingens describitur Orat. LXIII. sed exemplar non est ad manum. *D. Heins.*

354 *Aureus ipse*] Auro totus factus, assimulatus, indutus. *Barth.*

355 *Tertia regali*] Primum Conjugium Stilichonis cum Serena. Secundum Honorii, cum ejusdem paris fœmina. Tertium addit non ex Historia sed ex voto et præsagio, quorum tamen neutro vates fuit. Intelligas igitur Eucherii cum sorore Honorii; sequentia hoc volunt. *Idem.*

356 *Pennatique nurum*] Multi ex scriptis *torum*. D. Heins.

Nurum] Placidiam innuit, quæ filia Theodosii magni ex Galla sorore Valentiniani Jun. Satis vero apparet Claudianum eam quasi destinare Eucherio. *Claver.*

358 *Eucherius timido*] *Trepido* libri meliores: alii *tepido*. Junianus *tumido*; ut noster Laude Serenæ: 'Utraque luminibus tumidum micat, utraque blandas Excitat ore faces:' sic bene codices scripti. Nupt. Celerinæ, 'matura tumescit Virginitas.' Statius, Theb. II. 'Deïphilen tumida jam virginitate jugari.' Achill. 'Virginitas matura thoris, annique tumentes,' de Lycomedis filiabus. Dracontius Hexamera: 'Virgo decora, rudis, matura tumentibus annis.' Sequenti versu pro *lato* prim. Vatic. et Reg. *retro:* tert. Vatic. pro diversa lectione *tetro*. D. Heins.

Flammea sublevat ore] Amoris conjugalis pudica et decora significatio. *Barth.*

359 *Arridet*] Puerili quodammodo affectu. *Idem.*

Thermantia] Stilichonis filia minor natu, quæ sorore defuncta nupsit Honorio, integro adhuc et casto, ut aiunt, quantum ad illam. *Claver.*

360 *Utroque petit diademata sexu*] Utraque stirpe Imperium complexa. *Barth.*

361 *Reginasque*] Sic olim Regum filiæ apud nos.

362 *Dextræque regendum*] Meliores *gerendum*. Plantini editio *tegendum* mendose: unde Raphel. *tenendum*. D. Heins.

363 *Ebur*] Sceptrum Consulare ex Ebore.

Solennibus urnam Commovet auspiciis] Servatis omnibus ceremoniis et observationibus veteris Instituti. *Barth.*

364 *Avibusque*] Addicentibus. *Idem.*

365 *Habiles armis*] Ex quotidiano usu perpetuaque gestatione. *Idem.*

366 *Latii cultus*] Summo quondam Latii Magistratui destinati.

Sederunt] Apto modo. Habilem idoneumque togato magistratui indicat. *Barth.*

369 *Deposito mitis clypeo*] Militarem pulchritudinem dicit, gratam in pacato habitu. *Idem.*

371 *Currumque patris*] Bellona Martis filia. *Idem.*

Bellona cruentum] Sic plerique scripti. Cl. Gronovius, Diatribes Statianæ cap. 50. *cruentam;* cui accedo: nam Gyrald. prim. Vatic. et decem

alii cum primis edd. *cruentat*. Idem *tendens* non *tendentem*; et sic scripti. *D. Heins.*

373 *Fratre Pavore*] Inepte alii *Pudore*. Homero et Hesiodo δεῖμός τε φόβος τε θεράποντες Ἄρηος. Val. Flaccus, lib. III. 'Terrorque Pavorque Martis equi:' et sic poëtæ passim. *Idem.*

374 *Terga catenis*] *Colla* meliores; ut VI. Cons. Hon. 'Colla catenati vidit squallentia Cimbri.' *Idem.*

376 *Ingentem securim*] Antiquissimorum Heroüm gestamen, telumque cumprimis formidatum. *Barth.*

380 *Famæ vulnere*] *Vulnera Famæ* vocat exsecratam sæpius Eutropii Consulis Historiam. Sic *vulnera Pacis*, civile et detestatum Bellum Petronio: 'et læsæ vulnera Pacis.' *Idem.*

Famæ qui vulnere nuper Calcatam flevere togam] *Calcatam Famæ vulnere togam* minus concinne censeo dici: quare minimum abest quin opiner *vulnera* reponendum, cujusmodi appositiones multum amari a nostro alibi jam ostendimus. *D. Heins.*

382 *Lusisse Catones*] Exempla severitatis omni post ævo ambo Catones, uterque tamen, si Historias exacte consulas, non prorsus sine nota iniquitatis. *Barth.*

384 *Damnis*] Ita vocat pericula famæ et famis, ab Eutropio et Gildone. *Idem.*

387 *Urbique tuum*] Consules apud Urbem Magistratum inire et gerere maximi facit, veneratione morum antiquorum perpetua, licet inconsulta. *Idem.*

389 *Depulsa*] Barthius *Depulsam*: confirmant prima editio et quatuor aut quinque scripti. *D. Heins.*

Depulsam] Regimine nimirum antiquo illo pene dejectam atque excussam. *Barth.*

390 *Camillum*] Tertium Urbis Conditorem. Camillus enim tali titulo cultus. *Idem.*

391 *Quirites, Et populus*] Proceres, et plebem. *Idem.*

392 *Quem ductor amas*] *Ames* cum Aldo et plerisque scriptis. *D. Heins.*

393 *Nec prius auditas*] Gallicum frumentum industria Stilichonis Romæ laboranti subvenisse aliquoties celebrat. *Barth.*

395 *Messesque ferat*] *Ferant* multi. Gyrald. Lucens. Vatic. *vehat*: decem alii *vehant*; bene, ut infra: 'Vexit Lingonico sudatas vomere messes.' *D. Heins.*

Auster] Ab Africa annonam dicit. *Barth.*

396 *Horrea*] In Urbe Roma condendo frumento 306 horrea fuerunt, memorante Publio Victore. *Idem.*

398 *Fallax o quoties*] Ut solet exspectanteis rumor illudere. *Idem.*

Rumor deludet amorem] *Pulvis* primæ edd. prim. Vatic. et octo alii; optime. Infra: 'jam tempora desine longæ Dinumerare viæ, visoque adsurgere semper Pulvere.' Bello Getico: 'Pulveris ambiguam nubem speculamur ab altis Turribus, incerti socios apportet an hostes.' Lucan. 'Cæsareas pulvis testatur adesse cohortes.' Pluribus eam lectionem confirmare tædio sit. *D. Heins.*

400 *Spargentur et omnes Flore viæ*] Notissimus honor omnibus pompis, et notarunt ubertim docti. *Barth.*

401 *Superet*] Transeat.

Pythia limina] Templum Apollinis, aut vicum. *Barth.*

Superet cum Pythia limina Consul] *Superes* malo, cum septem scriptis. *Culmina* etiam bene octo cum primo Vaticano. Idem Vaticanus *Pincia culmina*: in aliis multis *Phicia* et *Phitia*; mons Pincius Romæ satis celebris; sed vulgatam scripturam non temere damnem. *D. Heins.*

402 *Species Romana*] Roma digna. Pompam dicit. *Barth.*

403 *Pompeiana proscenia*] Theatrum Pompeii Magni. *Idem.*

404 *Vallis tibi Martia ducet*] *Murtia* scribendum. Varro, l. IV. de L. L.

'Intimus Circus ad Murtium vocatus, ut Procilius aiebat, ab urceis. quod is locus esset inter figulos. alii dicunt a murteto. cujus vestigium manet, quod ibi sacellum etiamnum Murtiæ Veneris.' Vidit Barthius quoque veram scripturam curis secundis, qui illic adeundus. Primus Vaticanus a manu prima *Murcia:* in aliis compluribus *Marcia.* *Tollet nomen* non *ducet* optimus liber Moreti et quatuor alii. Libro III. 'exultant avidi, quocunque decorus Conspiciare loco, nomenque ad sidera tollunt.' *D. Heins.*

Ducet] Pulchra lectio, ad longum clamoris tenorem capienda. Cœlum autem dicit, alludens opinionem Populi Romani, continuantis tam diu eoque usque plausum, donec ab æthere ipso reddi videretur. *Barth.*

405 *Nomen*] Vocabulum Stilichonis, iteratum a plebe, favore ejus, et redditum ab Echo. *Idem.*

Pallanteoque recessu] *Recussus* vel *recussu* prim. Vatic. et emendatum a secunda manu *recussum:* pari modo et Oiselianus: tertius Vaticanus *recussis:* quatuor alii *recursu. recussum* placet, ut in illo Maronis: 'uteroque recusso Insonuere cavæ gemitumque dedere cavernæ.' *D. Heins.*

407 *Cum genero*] Non obtigit illi votum hoc. Cum secundum enim Consule Stilichone Magistratum gessit Anthemius. *Barth.*

408 *Jam Fama loquacibus alis*] De *alis loquacibus* nugæ sunt: lego *Fama ales,* quicquid obstant scripti; distinctione locus etiam juvandus: dictum bello Gild. vs. 477. Sic et *alitem Victoriam* facit VI. Cons. Hon. vs. 607. ubi plura. Cæterum in Pricæano *volacibus alis:* ut forte scribendum sit: 'Hæc dum Roma refert, jam fama sonacibus alis Pervolat Oceanum: linguis et mille citatos Festinare jubet proceres.' *D. Heins.*

409 *Linguis et mille*] Nota Famæ Maroniana descriptio. *Barth.*

411 *Non iter*] Signum veræ amicitiæ. Horatius: 'Septimi, Gades aditure mecum, et Cantabrum indoctum,' &c. *Idem.*

412 *Vincit amor meriti pridem*] Puto: *Vincit amor: meritis pridem clarique vetustis Fascibus ad socii properant et consulis annum.* Naso, Metam. X. 'Vicit Amor: supera deus hic bene notus in ora est.' Posset etiam vocibus transpositis, *pridem emeriti;* ut Consulatu Mallii: 'Emeritum pridem, desudatisque remotum Judiciis, eadem rursum complexa potestas Evehit, et reducem notis imponit habenis.' Infra l. III. 'Et post emeritas moderator quisque secures Discrimen letale subit.' *D. Heins.*

Vetustis Fascibus] Qui longo ante tempore Consulari dignitate functi fuerant. *Barth.*

413 *Vindicis*] A masculis Eutropianis. *Idem.*

416 *Nilique ad littora tandem*] Gyrald. et undecim alii *tendens:* recte. Alibi de Phœnice: 'velox alienum tendit in orbem.' Paulo ante pro *fœcunda,* perperam quidam *fœcundam.* Eidyll. de Phœnice: 'Emeritos artus fœcunda morte reformat.' *D. Heins.*

417 *Procedit ab Euro*] Procedere hic emphasin habet singularem. Virgilius: 'Ecce Dionæi procedit Cæsaris astrum.' *Barth.*

419 *Solis mirentur avem*] Cum eo nimirum æternam. *Idem.*

420 *Redolent cui cinnama busti*] Recens enim nativitate de busto patrio Phœnix. *Idem.*

421 *Chorus est*] Exsultatio tripudians. *Idem.*

422 *Divique*] Deum honor, ait Tacitus, non ante Principi habetur, quam agere inter homines desierit. Tertull. 'Maledictum est ante apotheosin Deum Cæsarem nominare.' *Claver.*

424 *Est ignota procul*] Humanis cæteris. Poëta enim afflatu divino percitus videt aliis mortalibus invisa. *Barth.*

426 *Immensi spelunca ævi*] Æternitatis quodammodo, et temporis, sub mensuram non cadentis, et hoc est ævum.

Tempora vasto Suppeditat revocatque sinu] Ordinem, distinctiones, nomina ævi, tempora vocat. *Barth.*

429 *Perpetuumque viret*] *Virens* Gyrald. et *reductam* prim. Vatic. aliique non pauci. Pro *lapsu* Lovan. *morsu*. D. Heins.

435 *Stabilesque moras*] Fixas currentesque stellas dicit: sic tamen ποιητικωτέρως hæc capias, ut cursus stabiles simul cum moris dicantur.

Quibus omnia vivunt Ac pereunt] Omnia enim tempus suum habent, aut affixum astris, aut indicatum. *Barth.*

436 *Fixis cum legibus*] Puto *fixis ceu legibus*. frequens error, quo Apuleium non semel liberavimus. prim. Vatic. aliique non pauci distinguunt, *fixis cum legibus ille recenset*. ut forte *fixis tum legibus* sit scribendum. *D. Heins.*

437 *Incertum Martis*] Incerta Martii sideris temperies, Jovis stabilis. Hinc errores in vita humana Martis sideri subditi. *Barth.*

441 *Illius ut Phœbus*] Undecim cum prim. Vaticano: *Illius ut magno Sol limine constitit antri*. D. Heins.

442 *Occurrit Natura potens*] *Accurrit* meliores scripti. *Parens* etiam prior Moreti, quod perpetuum Naturæ apud poëtas epitheton. At prim. Vatic. a manu prima *duce*, pro *duci*; ut Solem Naturæ ducem appellet. *Idem.*

446 *Hic habitant*] Putem *His* legendum, ut ad τὸ *locis* referatur. *Idem.*

449 *Eximia regione*] Scribe: *Eximia regione domus, contingere terris Difficilis, stabat, rutili grex aureus anni.* Sequentia temperiem anni felicis moderatam innuunt. *Barth.*

450 *Difficilis, stabat Rutuli*] *Rutuli stabant* tres scripti: optime Cl. Gevartius *Difficiles, stabant Rutuli*: in uno certe Ambros. *Difficiles stabat*: scribendum etiam videtur *Eximia regione domus*, ut cohæreant. *D. Heins.*

454 *En, cui distulimus*] *In quem distulimus* prim. et tert. Vatic. cum aliis quatuor. Sic IV. Cons. Honorii, 'sed prælia differ In Juvenem,' 385. ubi plura ad rem diximus. *Idem.*

457 *Hilares Baccho*] *Bacchi* unus Ambros. non ineleganter. Multus est in hisce secundis casibus Silius Italicus. *Idem.*

462 *Prærupto dissolvat Aquarius imbre*] Ita et scripti. Malim nihilominus, *prorupto imbre*, pro prorumpente: quomodo apud Maronem: 'Unde per ora novem vasto cum murmure montis It mare proruptum.' Lib. VII. 'ossaque et artus Perfudit toto proruptus corpore sudor.' Sed magis ad rem illa Valerii Flacci, lib. VI. 'velut hiberno proruptus ab arcu Imber agens scopulos.' Noster ipse bello Gildon. 'Mergi prima peto. veniant prorupta Pachyno Æquora:' ubi pari modo peccabatur. Apud eundem Valerium Flaccum: 'prorupti tonnit cum forte Vesevi Hesperiæ lethalis apex.' Apud Statium, Theb. II. 'atque illi voce repleta Intercepta natat prorupto in sanguine lingua:' quomodo et illic optimæ membranæ. *Idem.*

463 *Rosco cornu*] Blando. *Barth.*

465 *Scorpius*] Libri multi mendose *scorpion* pro *scorpios*; ut sæpe veterrimi codices peccant. Pro *gramina* Aldus et cum primo Vaticano plurimi scripti *germina*: vere: pro pomis, quod et Barthio curis secundis videbatur. Alcimus Avitus, lib. III. 'sed postquam fœdere rupto Interdicta tuus perstrinxit germina gustus.' *D. Heins.*

466 *Allatret Seirius*] Canis æstus latratui canino æquatur. Latratus, omnis inconditus sonus. *Barth.*

467 *Croceis rorantes*] Cum Solis illi horti non alio dignius quam pulcherrimo ejus elemento irrorentur. *Idem.*

Ignibus hortos] *Finibus* Isingrin. et septendecim nostri: unus *crinibus*:

prior Leid. Pamel. et Lovan. *floribus.* Forte *croceis halantes floribus hortos.* Vide quæ notamus ad Nasonem libro Metam. VIII. 677. Virgiliana est æmulatio, apud quem, 'Invitent croceis halantes floribus horti:' *alantes* scriptum fuerat. Priores literæ τοῦ *rorantes* ex præcedenti voce perperam geminatæ sunt. Statius *spirare* dixit, Lacrymis Etrusci: 'Semper odoratis spirabunt floribus aræ.' Pro *flagrantibus* mox *fragrantibus* lego cum duobus Vaticanis; quod optimus ille quoque pro diversa lectione agnoscebat. Oiselianus *flaglantibus.* Sic peccatur et apud Silium, lib. xv. 'Nec donum deforme viro fragrantis amomi.' Apud Val. Flaccum de Harpyis: 'fœdataque turbant Pocula: fragrat odor, surgitque miserrima pugna.' Non opus ex Carrionis codice reponi *sævit odor. Fragrare* enim pro fœtere. Mox eodem libro: 'Fragrat acerbus odor, patriique expirat Averni Halitus.' Sic et *fragrare hesterno vino* apud Martial. *D. Heins.*

468 *Vallemque suam*] Domum, regiam, thronum, hortos, mensas, pecora etiam, ut bono scilicet villico. Soli largitos de votis Poëtas suis nemo ignorat. *Barth.*

469 *Largum jubar*] Egregium acumen. Irriguæ sunt herbæ larga luce, quibus pro Jove est Solis infusi instillantisque sese splendor. Larga autem omnia Deorum fingunt: ut quos copia omni abundare norunt. *Idem.*

472 *Gelidas*] A rore primæ diei, ultimæ noctis. Blando quodam gelu præcurrente Solis vim, ad capiendam eam majore, scilicet, cum voluptate.

Lucifer ornat] Ornatricum aut Ornatorum, si qui fuerunt, vicem adscribit famulitio Solis Luciferum et Auroram. *Barth.*

473 *Arridet habenis*] Prim. Vatican. et duodecim *alludit:* tres *illudit:* *arridet habenas* secundus Vatic. *D. Heins.*

474 *Aureus annus*] Felix; aurei seculi proles.

Nomen prætendit Consulis] Non enim alia erat anni censio, nisi ab Urbe Condita, et titulo Consulis. Unde et Consulum nomina ipsis annis adscribebantur. *Barth.*

475 *Novos iterum*] Anno novo veteri succedente. Ingeniosior est hic versus quam prima fronte censeas: τὸ *revoluto* enin finem emensi, τὸ *novos* initium ingredientis anni præpingit, cum cætera eundem tamen et unum, de quo sermo sit, indicent. *Idem.*

476 *Æthereis fastis*] Cœlo ipso felicitatis, perennandæque memoriæ ipsius gratia, in suos illos æternitatis fastos tanti Consulis titulum referente.

Sidera] Dii ipsi. *Barth.*

XXIII.

IN II. CONS. STILICHONIS PRÆFAT.

Hic sane primus, ut antea dicere non sum veritus, Consulatus Stilichonis, quem honeste deprecabatur, quamvis Roma instaret ejus videndi cupida, post fusum Gildonem: libenter sane in locum Entropii ipsum suffectura fuit; sed finem anni consultius exspectavit Stilicho. *Claver.*

1 *Italis qui solus ab oris*] *Qui ductus* Isingr. Forte *ductor.* D. Heins.

2 *Proprium caput*] Similitudo ducta videtur a fluviis vi in fontem retro versis; eorum enim fontes capita dicuntur. Horatius: 'nunc ad aquæ lene caput sacræ.' *Barth.*

3 *Non sine Pieriis exercuit*] Favorem in homines Musicos, præcipue Poëtas, Scipionis commendat, Stilichonem etiam nominis sono illi comparandum præpingens, seque interim etiam melioris ævi vatibus non inepte componens. *Idem.*

5 *Gaudet enim virtus testes sibi jungere Musas*] Sane vero, et exemplo Omnipotentis Divinæ Majestatis, quæ contra immensa omnia beneficia tua aliud nihil poscit, quam laudari. Gloria Musas comitatur, quia res Heroum grato ipsis officio concelebrant. *Idem.*

11 *Hærebat lateri*] Summæ familiaritatis documento.

Doctus Ennius Catonem sane majorem litteris instituit, quo omni genere literatiorem ea ætas non habuit. Ovidius: 'Ennius ingenio maximus, arte rudis.'

Castris omnibus] Omnibus bellis, omni expeditione. *Barth.*

12 *In medias Ennius ire tubas*] Et quidem non immerito. Erat enim Centurio. *Idem.*

15 *Gemina Carthagine*] Fuit enim Carthago in Africa, et nova Carthago in Hispania, utraque virtute Scipionis debellata. *Claver.*

Carthagine victa] Claverii codex et Thuan. *victor.* D. Heins.

16 *Hanc vindex patris*] *Patri* prim. Vatic. et undecim alii. *Idem.*

Vindex patris] Novam eo die cœpit quo appulit. *Barth.*

17 *Funera belli*] Incredibilem hominum Bellis Punicis peremtorum multitudinem invenies, si subduxeris numerum. *Idem.*

18 *Cogeret ire rotas*] Triumpharet prælata effigie. *Idem.*

20 *Martia laurus*] Non Apollinea, quæ solebat; sed Martia, in gratiam Victoris. *Idem.*

21 *Quo concidit alter*] *Qui* Pricæanus: lege *cui concidit.* D. Heins.

22 *Sævior Hannibale*] Hannibal pro atrocissimo hoste Romanis Proverbium ejus loco fecit. Horatius: 'Parentibusque abominatus Hannibal.' *Barth.*

23 *Te mihi post quintos*] *Quinos* Raphel. placet. *D. Heins.*

Te mihi post quintos] Ex his colligitur Claudianum a Consulatu Olybrii et Probini, seu mavis a morte Theodosii, qui obiit Mediolani, ibidem consedisse, ac recitasse Panegyres in tertium ac quartum Honorii Cons. et postremo Theodori Paneg. Ne quis vero fallatur secundus Stilichonis Consulatus, qui cum Anthemio fuit quadriennio post hunc, qui quidem secutus est Honorii VI. Cons. anno 405. *Claver.*

Post quintos] Sane quinquennio post primum iteravit Consulatum Stilicho. Romæ vero ideo medio tempore desedisse Claudianum verosimile non est, qui hoc ipso Epigrammate innuit sese expeditionum Bellicarum Comitem, cum eo in urbem rediisse post victorias. *Barth.*

24 *Votis suis adesse*] Coram ipsa, inque sinu ejus, Consulatum gerere. *Idem.*

XXIV.

IN II. CONS. STILICHONIS.

1 *Populi plausu, procerum voce*] Proceribus consultiorem acclamationem assignat; quamquam constet in ipso Senatu Romano stultas stolidasque sæpe voces jactatas, notantibus Historicis Augustis. *Barth.*

Quem populi] Senatus populusque Romanus in votis habuit adventum Stilichonis Consulis renunciati. *Clar.*

Voce] Dictum innui Acclamationes, quæ adeo solennes iis temporibus, uti in certas velut formulas redactæ, requirerentur vel ab invitis, nisi aliqua peccare vellent in morem temporum. *Barth.*

2 *Aspice, Roma, virum*] Sic suum Principem votis et Urbi, hoc est, totius Pop. Romani et Senatus desideriis redditum. Plinius Panegyrico celebrat. *Idem.*

3 *Dinumerare viæ*] *Moræ* duo veteres. *D. Heins.*

Dinumerare viæ tempora] Quod sane poterat quivis facile, stationibus et mansionibus Principali auctoritate designatis.

Visoque assurgere semper Pulvere] More impatienter desiderantium adventum optati Principis. *Barth.*

4 *Torquebere votis*] Spei tormentum vel magnis adnumerat sapientia prisca. Papinius: ‘spes anxia mentem Extrahit, et longo consumit gaudia voto.’ *Idem.*

5 *Adest oculis*] Summa votorum. *Idem.*

6 *Spe major, fama melior*] Rem sane magnam dicit, cum vero verius sit quod alibi agens dicit, ‘minuit præsentia famam.’ *Idem.*

7 *Quæ tibi restituit fasces*] Majestati Urbanæ, id est ipsis domesticæ.

Complectere dextram] Quod solebat fieri sospitatoribus. *Barth.*

8 *Pœnos*] Mauros. *Idem.*

9 *Excipe*] Amplexu. *Idem.*

10 *Libratur*] Ne in hanc aut illam partem peccet. *Idem.*

11 *Os sacrum*] Vultum, personam.

Ære colis, miraris in auro] Heroïcam et proprie divinam speciem non semel alibi Stilichoni adscribit. Hic de omni genere statuarum, effigierum, imaginum, fusilium sculptiliumque loquitur, quem honorem tamen Stilichonem non magni fecisse libro superiori memoravit. *Barth.*

12 *Felix bellator ubique*] *Pro te bellator* plerique veteres, quod ex Cujacianis libris probat Barthius; neque aliter Aldus, Gyrald. Isingrin. Lucens. ex melioribus. At prim. Vatic. *felix:* forte, *pro te qui bellat ubique.* D. Heins.

13 *Rheni pacator*] Vera autem laus; solus enim Rheni, cum Theodosio Danubii accolas pacavit Stilicho. *Barth.*

Rheni pacator et Istri] *Calcator* Isingr. aliique multi: ut VI. Cons. Honor. ‘Colla catenati proculcat Honorius Istri.’ Nihil tamen muto. Supra lib. II. ‘Usque adeone levis pacati gloria Rheni?’ Epith. Celerinæ: ‘quanto pacatur milite Rhenus.’ *D. Heins.*

15 *Vulgo monstrare*] Triumphis, arcubus, statuis, inscriptionibus, mille modis memoriarum: quo genere optimi etiam Principes fuere ambitiosi. *Barth.*

16 *Certarent*] *Certassent* prim. Vatic. et decem alii: rectius. *D. Heins.*

18 *Flavente Sycambri*] *Flavam* earundem cæsariem indicat noster alibi. IV. Consulatu: 'flavam sparsere Sycambri Cæsariem.' *Barth.*

19 *Nigris Mauri crinibus*] Et contortis. *Idem.*

21 *Laurigerum*] Currus triumphantium lauro ornati.

Festo fremuisset carmine, miles] Acclamatio vetus erat, *Io triumphe, Io triumphe.* Barth.

22 *Facta metallis*] Rectius quidam *metallo: ficta* etiam malim; ut Cons. Olybr. 'Fingunt æra lupam.' Vide quæ curis secundis ad Nasonem notamus Pont. IV. El. I. 32. *D. Heins.*

Facta metallis Oppida] Expressa, fabre facta. *Barth.*

23 *Captiva flumina*] Mœrentia vastationem patriarum terrarum, in ipsis effigiebus. *Idem.*

25 *Catenato Rheno*] Maxime. Bonæ Fortunæ, immanisque egregii facinoris ioco. *Idem.*

26 *Non immodicus*] Contemtor enim honorum vulgarium, virtutumque propter ipsas amans. *Idem.*

28 *Labor ipse juvat*] Virtus; quæ cum sine labore nulla sit aut fuerit adeo unquam, in vocabulum etiam hujus venit. Sic Maro: 'Disce, puer, virtutem ex me verumque laborem, Fortunam ex aliis.'

Strepitus inanes] Famæ, gloriæ, rumoris, auræ popularis, sermonum vulgi. *Barth.*

29 *Inque animis hominum*] Vero amore ipsi addictorum, quos sibi devicit atque subdidit benignitate, comitate, omni genere virtutum. *Idem.*

32 *Fabricius Pyrrho*] Ad eum diem triumphus insignior splendidiorque non fuerat actus, quam de Pyrrhi rebus quem duxerunt victores ejus. Vide Florum, l. I. 18. *Idem.*

33 *Paulus*] Is amplius de spoliis Macedonicis ærario intulit, quam etiam Orbe Terrarum pene subjugato Pompeius. *Barth.*

35 *Post Numidas Mario*] Victo Jugurtha captoque; quem atrocissimi Populi Romani hostibus etiam alibi comparat. *Idem.*

37 *Quæ gravis obstreperet laudi*] *Laudes* sec. Vatican. opt. Moreti, optimus Leid. et decem alii cum Aldina editione: duo veteres *laudis.* Adeantur quæ notamus ad Nasonem, Met. XI. 18. *D. Heins.*

Gravis laudi] Clam inimica. Martialis de Delatoribus: 'Turba gravis paci, placidæque inimica quieti.'

Stimulis malignis] Duplicibus, insidiosis. *Barth.*

39 *Invidiæ fines virtute reliquit*] Summa virtus et felicitas. *Idem.*

40 *Quis enim livescere possit*] Non tangit summas et mortalitati subductas res livor. *Idem.*

41 *Quod Jupiter olim*] *Altum* octo libri, cum primo et tertio Vaticanis; bene. *D. Heins.*

Olim] Tempore immemorabili. Cum natura sane Rector fuit semper. Itaque et ei impositum, per eam Imperium nactum Poëtæ aiunt. *Barth.*

42 *Noverit omnia Phœbus*] Huc spectat quod Solem omnia contuentem, omnia audientem facit Homerus. *Idem.*

43 *Est aliquod meriti spatium*] *Meritis* malo. *D. Heins.*

Meriti spatium] Virtutis, multos demerentis. *Barth.*

45 *Præterea diversus erat favor*] *Divisus* prima ed. et Puteanus codex; recte. Vide notas lib. II. in Rufin. 25. atque ita Barthius curis secundis. *D. Heins.*

48 *Variis Ordinibus*] Inter se maxime dissidentibus. Allaborat non tam Principum, sed liberæ Romæ Heroïbus Stilichonem præferre, quem æquat data opera quum potest. Statum vero temporum consideranti magis ridiculæ quam magnanimæ aut quidvis aliud parebunt hæ laudes. *Barth.*

51 *Parentem*] Hæc vero verissima aus. *Barth.*

Parentem] Symmachus eundem Stiichonem *publicum parentem* nuncuat; neque renuit Ambrosius. *Clar.*

52 *Mundi communis amor*] Alibi le Honorio. *Barth.*

55 *Meruit*] Pro re magna. *Idem.*

56 *Virginibus flores*] Divitiæ puelarum, Poëtis adscriptoribus. *Idem.*

58 *Numine tanto*] Apollini Stilichoem componit. *Idem.*

59 *Littora Delia*] Insula tam præente Apolline clara, ut oracula inde eterentur, non secus atque Delphis. *dem.*

Lauros] *Laurus* Gyrald. aliique ionnulli. *D. Heins.*

Fulsit Apollinis arcus] Ita subium numinis adventum aut declaraionem describunt ab ornamentis ?oëtæ. *Barth.*

63 *Tecta latere Matribus*] Studio isendi etiam altissima ædificiorum oca compleri. *Idem.*

64 *Matribus? his Stilicho*] *Ut Stiicho* Lucens. et duodecim alii; opime; admirantis est. Adi Notas uperiori libro 327. In quibusdam *ic*, quod Barthius amplexus est. *D. Heins.*

His, Stilicho, cunctis] Aspice hos mnes, ait, qui, nisi tua virtus immaem barbariem avertisset, aut Gildoiis molitiones, famem inferentes, comescuisset, omnes interiissent. Alii eg. *Hic Stilicho.* In urbe enim velut n pectore, animaque ipsa Imperii, eluxisse salutem omnibus dicit. Huanum enim genus solens Romano enset.

Reluxit] Instar insperatæ lucis, suito ingruentis. *Barth.*

65 *Septem montes*] Colles, quibus Roma inædificata. *Idem.*

66 *Auri fulgore*] Tectis auro vesitis. *Idem.*

67 *Indutosque arcus spoliis*] *Inducosque* frustra quidam: alibi, 'vestita poliis donabere quercu.' *D. Heins.*

69 *Quantum profueris*] *Quam tum* unus Ambros. Lego *Quantæ:* alibi: 'Proxime dis consul, tantæ qui prospicis urbi.' *Idem.*

70 *Metire oculis*] Expende.

Fabula] Pene nihil, quodque proximum nihilo. De quibus nihil superesset præter sermones hominum, nudumque nomen. Hoc enim *fabula* denotat. *Barth.*

71 *Incumberet*] Impediret ejus proventum. Verbum summam vim continet. *Idem.*

72 *Quercu velaret*] Vide Gellium, v. 6. Stilichonem post victum Rhadagaistum, omnium Romani nominis hostium immanissimum, coronatum cum toto exercitu rediisse auctor Zosimus, lib. v. *Idem.*

77 *Nec solam*] Sic meliores scripti: vulgo *non solum.* D. Heins.

78 *Sed quo jucundior esset*] Sic scripti potiores; quomodo et alii jam legendum viderunt. Vulgo *quod;* unde *quod jucundius:* et mox *fructu* pro *fructus*, male Raphel. nec necessarium, quod Barthius, curis secundis, *ut amissas vires* pro *et* reponit. *Idem.*

Sed, quo jucundior esset] Ut enim Africam ipsam cum classibus frumentariis, sic gloriam etiam restituisse Romæ indicat Stilichonem. *Barth.*

79 *Venerabile famæ Pondus*] Quæ cum vitæ ipsius scilicet pretio æstimetur. *Pondus*, auctoritatem, majestatem notat. *Idem.*

82 *Famulosve precatur*] Fame et penuria coacta. *Idem.*

83 *Robore Gabino*] Italico, Latino, Romano, prisco. *Idem.*

84 *Romana ira*] Digna Romana virtute. Ovidius: 'dignas Jove concipit iras.' *Iram* pro omni re Martiæ virtutis multoties usurpat Papinius. *Idem.*

85 *Jubet signis*] Imperat. *Idem.*

Bellaturoque] *Bellatorique* unus Med. et *expectant* pro *et spectant* mox libri omnes. *D. Heins.*

86 *Spectant*] Observant, suspiciunt, colunt, respiciunt. *Barth.*

88 *Obtulit hæc ultro fastos*] Tres *ultori fastos:* unus *ultori fasces:* alii multi *hæc ultro fasces;* quod ferri non potest, quia *fasces* mox sequuntur: septem, cum primo Vaticano, *Obtulit, ultori fastosque.* Supra lib. II. 'Ultorem videant servatoremque Quirites.' *D. Heins.*

Fastos ornare] Alibi: 'ornatur Fortuna viro.' *Barth.*

89 *Nec libera quærit Sæcula*] Infra hoc libro: 'nunquam libertas gratior exstat Quam sub Rege pio.' Roma ita parens libertatis, et libertatem pro arbitrio donabat, velut optimo jure rerum ad eam Imperium pertineret. *Idem.*

91 *Crevisse videt*] Novo vectigali, frumentatione Gallica accedente, ea inopiæ Urbanæ Bello Gildonico subvenisse Stilichonem, non semel attestatur Claudianus. *Idem.*

Quis Gallica rura] *Rutra* legebam aliquando, quia *ligones* sequuntur. De ea voce diximus ad librum v. Fast. Nasonis. *D. Heins.*

93 *Ab Arcto*] Sic sæpe Germaniam vicinosque ei populos dicit. *Barth.*

95 *Auxilium non illa seges*] *Illa seges non auxilium* omnes. *D. Heins.*

97 *Admonuit dominæ gentes*] Ex ambitione prisca. Belli Getici insignis clausula est: 'Discite, vesanæ, Romam non temnere, gentes.' *Admonere* etiam vim violentam infert. *Barth.*

Dominæ] Domina hic est Roma: Gentes vero Germani, hactenus invicti. *Claver.*

99 *Majestas Quirini*] Romani Imperii auctoritas. Majestas enim eminens omnis potestas, coli digna.

Plena] Justa, absoluta. *Barth.*

100 *Rectores Libyæ*] Sic Gyrald. Vulgatum *Libyci* glossa est alterius. *D. Heins.*

Populo judice] Velut stante Republica; antequam populus jus suum in Principes conferret. *Barth.*

101 *Emeritas secures*] Magistratus quibus rectæ provinciæ. *Emeriti,* qui honorum tempora constituta expleverunt. *Idem.*

102 *Discrimen lethale*] Accusatus male gestarum rerum, spoliatæ, expilatæ, Provinciæ, Repetundarum, &c. Gildonem punitum supplicio Legibus constituto tradidit etiam supra, lib. I. *Idem.*

Quod Pœnus arator Intulerit] *Quid* lege ex prim. Vatican. Lucensi, aliisque nonnullis. *D. Heins.*

103 *Madidus Auster*] Venti enim pluviis ingruentes Africam fœcundant, unde horrea Romana complebantur. *Barth.*

105 *Hinc trepidant*] Prim. Vatic. et alii multi *Hic:* quidam *Hi.* Pro *tremuit* prim. Vatican. aliique non pauci *timuit:* posset et legi, *Nunc trepidant;* quod pro diversa lectione in Oiseliano erat notatum. *D. Heins.*

106 *Cani virtutibus ævi*] Priscæ reverentiæ. *Barth.*

109 *Magnos calcet metuendus honores*] Ut summo Magistratu functos vocet in jus, et secundum Leges judicet facta potentium. Eximas hinc Honorem Principis, cui quamdiu sua habetur reverentia, tamdiu stare Rempublicam Cicero scripsit Libris de Republica. *Idem.*

110 *Pietate*] Clementia. *Idem.*

111 *Puros*] Animum sordibus vitiorum non inquinatos. *Idem.*

112 *Patrias artes*] Gubernandi Mundum. Virgilius, lib. VI. 'Tu regere imperio populos, Romane, memento; Hæ tibi erunt artes.' *Idem.*

113 *Fallitur egregio quisquis sub Principe credit Servitium*] Omnem legitimi Principatus virtutem complexus est paucissimis verbis; ut nimirum infinita ejus commoda, nullam subditi sentiant gravitatem. *Idem.*

115 *Proficit ipse regendis*] Ut Tutor Imperii et Parens Publicus. *Idem.*

116 *Plebis patrumque*] Senatus et Populi. *Idem.*

118 *Purpura*] Magistratus summus. Ipsum Imperatorem Legibus se sub-

mittere dicit. *Purpura* Principatus index etiam Romanis. Loquitur autem de Honorio hactenus Claudianus, ut in eo Stilichonem clare agnoscas. *Barth.*

120 *Sic casta juventæ Frena dedit*] Patav. *fossa juventæ;* corrupte: unus Petav. et alter Leid. *siccata.* Regius, *sic tanta*, pro *sic cauta ;* quomodo Lucens. et Oxon. unus Med. *sic sacra:* prima ed. et tres scripti *sic apta:* prior Leid. *arta;* quod etiam impense placet; alludit eo et opt. Moreti, in quo *sic acta.* Possent et *parca frena* restitui. Apud Lucan. l. VII. manu exarati codices, *frenorumque artat habenas.* De voce *cauta* dictum l. II. de Rapt. vs. 11. *D. Heins.*

121 *His moribus imbuit annos*] *Induit* potior scriptorum pars; vere. Plinius, l. XXVIII. c. 8. 'Mores pudicos et severos induere' dixit. *Idem.*

122 *Verior Augusti genitor*] Illum enim necessitas et natura dedit, hunc studium et institutio. Phædrus: 'Facit parentes bonitas, non necessitas.' Sic verus Rex Deus Christianis, præ quo cæteri figmenta et nugæ.

Fiducia belli Pacis consilium] Ita vocat Stilichonem, velut animam mentemque ipsam Imperii et Reipublicæ. *Barth.*

124 *Infloruit*] Cape ad insitam diuturnitatem quandam. *Idem.*

Artibus ætas] *Arcibus* legendum cum libris decem: supra; 'Non alium certe Romanæ clarius arces Suscepere ducem.' Virgil. 'Inbellem avertis Romanis arcibus Indum.' *D. Heins.*

125 *Translataque pene*] Constantinopolim, præ qua deflorere et decrescere vetus Roma videbatur. Iniquior semper Orientali Imperii parti hic vates, non abs re quidem, in Patroni sui gratiam; tangitque laudibus veteris Romæ degenerantem illam novam. *Barth.*

126 *Servilibus arvis*] Subjectis vi armorum Romano Imperio. *Idem.*

127 *In proprium seducta larem*] A servilibus illis arvis et urbibus Romæ subjectis. Incessit Consulatus aliorum alibi quam in capite Orbis urbe sumtos gestosque, cum Romæ ingenuus hic sit honos. *Idem.*

In proprium seducta larem] *Sed ducta* Lucens. bene: quomodo et Barthius curis secundis conjecit. *D. Heins.*

128 *Hæserat*] Inhæserat, infixa fuerat. *Hærere* enim constantem permansionem denotat. *Barth.*

129 *Reponit*] Ordine suo collocat. *Idem.*

130 *Proxime Diis Consul*] Summa felicitas proximum perhiberi Deo. *Idem.*

133 *Luce metalli Æmula*] Auro collucens relucensque undique. *Idem.*

134 *Fastigia conserit astris*] Ob altitudinem molium sive ædificiorum. *Idem.*

135 *Septem scopulis zonas*] Tot numero zonas statuunt nonnulli, alii quinque solas. *Idem.*

Zonas] Fuit etiam Romæ Septizonium, index forte septem planetarum. *Claver.*

136 *Armorum legumque parens*] Quartus Vaticanus pro diversa lectione *potens:* quo alludit et Rottendorphianus, qui *patens.* IV. Cons. Honorii: 'Cernis, ut armorum proceres, legumque potentes Patricios sumunt habitus.' Sic *legum potens* Pompeius Lucano; ubi *regum* male legitur: 'Non domitor mundi, nec ter Capitolia curru Invectus, legumque potens, vindexque Senatus.' 'Divæ nemorumque potentes' noster infra; et 'potens volucrum aquila' Præfatione tertii Consulatus Honorii Aug. 'Nemorum potentes Sylvani et Nymphæ' apud eundem lib. III. 'Pelagi potens Rhodos' lib. V. 'Potens veri Pæan' ibidem. 'Animal potens lethi' lib. VI. *D. Heins.*

138 *Exiguis quæ finibus orta*] Principia Romanæ Potentiæ omnibus notissima sunt.

Tetendit] Dicas velut sagena cepisse populos, qua rupta exciderunt postea Provinciæ et Urbes. *Barth.*

139 *Parvaque a sede profecta*] *Profectus* meliores libri. Pro *Dispersit* vir maximus *dispescit*: male. Val. Flaccus, l. I. 'Saltem in vacuos ut brachia ventos Spargat.' *D. Heins.*

140 *Dispersit cum Sole manus*] Potentiam suam cum Solaris cursus amplitudine æquavit. *Barth.*

Obvia fatis] *Votis* Prim. Vatic. aliique multi. *D. Heins.*

141 *Pugnas*] Bella, quæ duella olim. *Barth.*

142 *Submitteret urbes*] *Obsideret* exarati fere omnes; bene: ut Delrius jam legendum vidit ex illo versu: 'Meque minabatur calcato obsidere vallo.' *D. Heins.*

144 *Numquam succubuit damnis*] Horatius verbis Hannibalis: 'Gens quæ cremato fortis ab Ilio, &c. Per damna, per cædes, ab ipso Sumit opes animosque ferro.' *Barth.*

145 *Post Cannas major*] Florus: 'Magna populi Romani Fortuna, sed semper malis major resurrexit.' *Idem.*

146 *Murumque feriret Hostis*] Alluditur Hannibal ad Portas. *Idem.*

Murumque feriret Hostis] *Ferirent* optimus Vatic. Adeantur quæ observo ad Nasonem Remed. Amor. 164. *D. Heins.*

149 *Alio Orbe*] Eatenus incognito. *Barth.*

150 *In gremium victos quæ sola recepit*] Ut aleret, tueretur, suis civibus adscriberet, diligeret, foveret; contra mores tyrannorum. *Idem.*

152 *Matris, non dominæ, ritu*] Exserto ubere. Symmachus, l. II. Epist. 7. Ubi famem Gildonianam deplorat. *Idem.*

155 *Patriis regionibus*] Roma omnium communis Patria, in qua nemo, nisi servus aut barbarus, peregrinabatur. *Idem.*

156 *Sedem mutare licet*] Ubique inventa patria.

Cernere Thulen] Extremam regionem dicere vult, ut mediarum facillima habitatio, salvo jure Civitatis Romanæ, patesceret. *Barth.*

Cernere Thulen Rursus] *Lusus* Lucens. Gyrald. prim. Vatic. et Rottendorphianus; bene: supra l. II. in Rufin. 'frontemque secari Ludus, et occisos pulchrum jurare parentes.' III. Cons. Honorii: 'regnumque recentes Exuviæ tibi ludus erant.' Virgil. Æn. IX. 'Flectere ludus equos et spicula tendere cornu.' Sidonius: 'Ludus erat puero raptas ex hoste sagittas Festina tractare manu.' Val. Flaccus, l. III. 'Ludus et ille Deo, pavidum præsepibus aufert Cum pecus.' Silius, l. XVI. 'Cui ludus nullam cursu non tollere damam.' Statius, Achill. II. 'Spargere cæstus Ludus erat requiesque mihi.' Avienus Ora Maritima: 'Gens hic docta sali tumido freta gurgite currit, Inque procellosos lembum convertere fluctus Ludum habet.' *D. Heins.*

157 *Horrendos recessus*] Barbarie omni expulsa et moribus Romanis subdita omni regione. *Recessus*, extremæ regiones. *Barth.*

161 *Luxuries vitiis*] 'Otium Reges prius et beatas Perdidit Urbes.' *Idem.*

162 *Male sublimes*] Inconsulte, improvide. *Idem.*

164 *Tulit*] Abstulit. *Idem.*

167 *Hæc sacris animata Numæ est*] Scripti τὸ *est* non agnoscunt: quales hiatus in Virgilio occurrere frequentes supra jam diximus. Noster Epithalamio Honorii: 'Et platanus platano, alnoque assibilat alnus:' ita illic scripti complures et ex veteri libro, secundo in Eutrop. 'Tarbigilus simulare fugam, flatusque leonis Spe nutrire levi, improvisusque repente:' deinde pro *hinc*, *huic* cum libris nonnullis legendum: *librat* etiam recte unus Petav. et unus Vatic. Apud Horatium, l. III. Od. 14. 'pueri et puellæ Jam virum expertæ, male omi-

natis Parcite verbis:' eam enim lectionem cum vetusti codices castigatiores, tum vetus Scholiastes quoque agnoscunt, non *male nominatis verbis.* Scripserat Suetonius librum integrum, ut ex Grammaticis discimus, *de Vocibus male ominatis.* Idem Horatius, l. II. Od. 20. 'Jam Dædaleo ocior Icaro Visam gementis littora Bospori.' Epod. 5. 'Post insepulta membra different lupi Et Esquilinæ alites.' Epod. 13. 'Nunc mare, nunc siluæ Threicio Aquilone sonant: rapiamus, amici, Occasionem de die:' quibus locis nihil est mutandum. Idem Horatius, l. II. Sat. II. 'num vesceris ista, Quam laudas, pluma? cocto num adest honor idem?' sic constanter membranæ veteres, non, *coctore num adest.* Ubi tamen fortassis legendum, *coctone adest* sine elisione. Statius, Theb. IV. ex optimis membranis: 'unde hæc furibunda cupido, Nate, tibi? tenero unde improba pectore virtus?' Apud Juvenalem, Sat. XII. 'decidere jactu Cœpit cum ventis, imitatus castora, qui se Eunuchum ipse facit, cupiens evadere damno Testiculi. adeo medicatum intelligit inguen:' quomodo illic loci non solum veterrima exemplaria a me inspecta, sed Servius quoque l. I. Georg. Virgil. vs. 58. agnoscunt; cum in vulgatis codicibus sit *Testiculorum.* Pari modo sæpe alibi Juvenalis idem, ut Satyra secunda: 'Si fur displiceat Verri, homicida Miloni:' et Satyra III. 'Hic Andro, ille Samo; hic Trallibus aut Alabandis.' Sat. XII. 'dorso ferre solebant Partem aliquam belli, et euntem in prælia turmam.' Sat. XIII. 'Egregium sanctumque virum si cerno, bimembri Hoc monstrum puero, et miranti sub aratro Piscibus inventis, et fœtæ comparo mulæ:' sic et ibi vetusti codices; ut et Sat. XIV. meliores: 'nec tu pueri contempseris annos, Sed peccaturo obstet tibi filius infans:' non, *obsistat*, quod est in vulgatis. Sat. XV. quoque scribendum videtur, 'Illic cæruleum, hic piscem fluminis, illic Oppida tota canem venerantur, nulla Dianam:' non *cæruleos;* intelligit autem marinum piscem. *D. Heins.*

Animata] Inspirata. Cultus enim Numinis, anima salutis in Republica. Etiam fiducia in Deos hoc verbo indicatur. *Barth.*

Fulmina vibrat] Hic locus mihi se obtulit commodum, explicat enim Statii mentem, Theb. VIII. 'Nec fragor Ausoniæ tantus cum Jupiter omni Arce tonat.' *Claver.*

169 *Orgia secum*] *Orgia Bacchus* Lucens. Gyrald. prim. Vatic. et Farnesianus; probe. VI. Cons. Hon. 'dubitassent orgia Bacchi Cui furerent.' Oxon. *Orgia sacer;* corrupte. Statius, Achill. I. 'Lucus Agenorei sublimis ad orgia Bacchi Stabat.' Libro II. 'quid, si Bacchea ferentes Orgia, Palladias aut circum videris aras?' Atque ita in Thebaïde non semel. Virgil. Georg. IV. 'Inter sacra Deum, nocturnique orgia Bacchi.' Naso, Metam. XI. ubi de Baccho agit: 'cui Thracius Orpheus Orgia tradiderat.' Pro *velut* paulo ante unus Med. *vellat.* Puto *vallat.* D. Heins.

171 *Huc depulsurus morbos*] Codices vetusti magna ex parte *defensurus;* optime. Deinde pro *Epidaurius hospes* prim. Vatic. et quinque alii *ultro.* *Defendere* pro arcere, quomodo et apud Græcos ἀρήγειν et ἀρκεῖν ambigua significatione, lib. II. de Rapt. 'sic me crudelibus umbris Tradere, sic toto placuit defendere mundo?' quomodo vetus codex: in Eutrop. libro I. 'contagia fascibus oro Defendas ignava tuis.' IV. Consul. Honor. 'defensura calorem Aurea submoveant rapidos umbracula soles.' Bello Gild. 'Extremam defende famem.' Epithal. Celerinæ: 'Defendunt alii luco Dryadasque procaces:' ita enim legendum. Sic apud Statium Protreptico Crispini, 'Defensare metus:'

et Hercule Surrentino, 'defendere arbore soles.' Et apud Maronem: 'hunc oro defende furorem.' Theb. I. 'haud passi sociis defendere noctem Culminibus.' Theb. IX. 'Vestrum opus, ire retro, et senium defendere famæ:' hoc est a fama: quæ ibi vera scriptura, quomodo apud Virgil. 'Solstitium pecori defendite:' et apud Horat. lib. I. Od. 17. 'æstatem capellis defendere:' et apud Silium, lib. V. 'defendere nescia morti Dedecus,' ut veterrimus liber, non *morte*. Idem lib. XVII. 'Haud valuit misero defendere Daunia tela;' pro, a misero. Plaut. Mostellar. Act. IV. Sc. 2. 'Heus ecquis hic est, maximam qui his injuriam foribus defendat?' hoc est, a foribus. Sic apud Euripidem Troasin: παιδί τ' οὐ δυναίμεθα θάνατον ἀρῆξαι. Idem Silius, lib. VII. 'Fonte sitim et pura soliti defendere lympha.' Ovid. Epist. Œnones: 'Defensa est humili cana pruina casa:' ut illic sine dubio scribendum; ubi plura, jam enim nimii sumus. Cæterum in optimo Vaticano aliisque nonnullis scribi animadverto, *Epidaurius ultro Venit*, non *Epidaurius hospes*. elegantius est, quam videatur primo conspectu. Augustinus de Civitate Dei, lib. III. cap. 12. 'Æsculapius ab Epidauro ambivit Romam, ut peritissimus medicus in urbe nobilissima artem gloriosius exerceret:' ita monuit in optimis membranis legi Gronovius, quem nihil elegantiarum fugit, Diatribes Statianæ cap. 26. vide totam de Æsculapii hac emigratione historiam apud Nasonem, Met. XV. Mater Deorum apud eundem Nasonem, Fast. IV. 'Ipsa peti volui: nec sit mora: mitte volentem. Dignus Roma locus, quo Deus omnis eat.' Denique scribendum *Huic defensurus morbos*, non *Huc reptarit*: quod manifeste falsum est, cum Romam non reptarit Æsculapius, sed vectus sit, ut noster mox addit. *D. Heins.*

Epidaurius hospes] In Draconis effigie Æsculapius Epidauro Romam advectus. *Barth.*

174 *Cum Superis*] Pari, dicere vult, dexteritate. Hoc est, pari cum Regibus veneratione. *Idem.*

175 *Clypeo*] Tuitione armata. *Idem.*

Protegis hanc clypeo matrem] *Patriam* scripti fere omnes: non placet. Supra de Roma: 'Hæc est in gremium victos quæ sola recepit Matris non dominæ ritu.' De eadem Rutilius Itiner. 'Exaudi genitrix hominum, genitrixque Deorum.' *D. Heins.*

176 *Præcipueque tuam*] Qui tam præclare ultra priorum merita eam tueris. Sequentia jam participem Imperio puerum augurantur. *Barth.*

177 *Hic regia mater*] *Hinc* pri. Vatic. et alii non pauci. *D. Heins.*

179 *Sustulit*] Ut Consulatu III. 28. *Barth.*

180 *Venturi fati*] Non clam neque obscure Imperii successionem Eucherio spondet. *Idem.*

181 *Toto meruisset pignore civem*] *Tanto* potiores libri; et quidem recte: sic apud Propert. 'famæ pignora tanta meæ.' Prudent. Peristeph. hymno Vincentii: 'Tantique custos pignoris Fiscella fertur fluctibus.' *D. Heins.*

184 *Hinc prælia sumsit*] *Sumere*, sponte suscepisse indicat. *Barth.*

187 *Fudit*] Copia plena. *Idem.*

188 *Hæc omnibus egit*] *Hoc* libri; nisi quod prim. et tert. Vatican. *non omnibus egit*, cum aliis quinque. Puto *quis enim princeps non omnibus emit Obsequiis, dominum sese patremque vocari?* Bello Gild. 'hoc damnis, genitor, Cannensibus emi?' ubi *egi* similiter veteres quidam. Laude Serenæ: 'Emturus thalamum dubii discrimine lethi.' De piis fratribus: 'Emtum est ingenti clade perenne decus.' Sic Virgilius, Silius, Statius, alii passim. *D. Heins.*

Egit] Nemo peregit, omnibus licet obsequiis annixus. *Barth.*

189 *Dominum patremque*] Roma Pa-

trem Patriæ Ciceronem libera dixit. Miranda felicitas Barbaro, Patrem et Dominum simul Romanorum perhiberi. *Barth.*

190 *Quod tibi continuis resonant*] Sic scripti: quam veram lectionem esse jam alii viderunt. *D. Heins.*

Resonant convexa] Plausu populi, voce Procerum. *Barth.*

191 *Mavortia plebes*] Populus Romanus. *Idem.*

192 *Bruto non indignante*] Expulsore Tyrannorum, inductore libertatis Romanæ, a quo Dominorum nomen Romæ inauditum. *Idem.*

193 *Terrore coacta*] *Subacta* Delrii cod. unus Ambros. et Petav. cum duobus Vaticanis: dictum lib. II. in Rufin. 314. *D. Heins.*

195 *Exsultant avidi*] Formam Stilichonis commendat, fine Nuptiarum Honorii, et superioribus hic libellis. *Barth.*

198 *Circum*] Circum maximum ad spectacula venationum, cursuum.

Trabeis fulgentibus] Auro ductili netoque. *Barth.*

199 *Solio eburno*] Sella Curuli. *Idem.*

200 *Jure*] Magistratus insignibus, officioque jus dicturi. Habitum jus dicentis ab eo separat quo crimina puniebantur. *Idem.*

Denso seu turbine vulgi] *Densi* Oxon. Pro *Cingas jure forum,* malim *Stringas:* unde et *Strictæ leges* Statio in Silvis: ‘Nulla foro rabies nec strictæ jurgia legis:’ quo tamen loco invenisse me memini in vetusta editione: ‘Nulla foro rabies nec scita Lycurgia leges.’ ‘Stringere volatu terras,’ et ‘stringere venatu saltus’ noster alibi dixerat. Adeantur notæ bello Gildonico, 356. ‘Cingere jure forum’ tamen dictum videri possit, ut ‘fora fascibus circumdare’ alibi nostro. *D. Heins.*

201 *Circumfusa*] Vide Doctissimi Lipsii Admiranda, III. 8.

202 *Certa fuere Gaudia*] Non adulandi studio, non ambitione extorta; vera, ingenua, solida, certa. *Barth.*

204 *Panderet ædes*] *Alas* Gyrald. prim. Vatic. et multi ex nostris, primæque edd. Virgil. Georg. IV. de apibus: ‘Pontibus ut magnis possint consistere et alas Pandere ad æstivum solem.’ Horat. de Pavone: ‘picta pandit spectacula cauda.’ Ovid. lib. III. Amor. ‘Prima loco fertur passis Victoria pennis:’ ubi perperam vulgo *sparsis.* Prudent. lib. II. contra Symmach. ‘aurea quamvis Marmoreo in templo rutilas Victoria pennas Explicat:’ quo loco confirmatur lectio unius Medicei, qui pro *ardua pennas* agnoscit *aurea.* Quod paulo post sequitur, *Stilico tua sæpius ornet Limina,* vulgatam scripturam adstruere videtur. *D. Heins.*

205 *O palma viridi*] Sic ex prim. Vatic. et quindecim aliis legendum. Vulgo *Et palma.* Pro *gaudens,* tres *florens:* de quo verbo alibi dictum. *Idem.*

Amicta tropæis] *Amicta,* cincta, incincta undique. *Barth.*

206 *Custos Imperii*] Tutela, tutrix. *Idem.*

207 *Vulneribus*] Quæ intulit Senium Urbi et Romanis rebus. Et *demis Laborum sensum;* hoc est, Tanta es dulcedine, ut omnis labor respectu tui vanescat, vilescat, pro nullo prorsus habeatur. *Idem.*

208 *Dictææ*] Quam Bacchus Ariadne puellæ Cretensi paravit. *Idem.*

211 *Fessi mulces suspiria Martis*] A perpetuis belligerationibus quibus eum astringunt Poëtarum filii. *Idem.*

214 *Teque reducat*] Potitus te, profligatis hostibus. Sed et signa Victoriæ habebant in exercitu prisci Duces. Eadem dono oblata ob primitias sive auspicia Imperii Principibus, exemplum apud Ammianum, lib. XXVIII. *Idem.*

216 *Placidis te moribus egit*] Semper mitis et clemens fuit in victoria. *Idem.*

217 *Servavitque piam victis*] Libri *vita, victa, victam, justis, vitas:* duo

juncta: ut ad τὸ *sævitia* referatur: deinde, *cives* pro *civem* meliores scripti. *D. Heins.*

219 *Vexat legionibus Urbem*] Vexare est ejus qui potestatem in aliquem habeat. *Barth.*

Vexat legionibus] At Rutilius postea contrarium cecinit: 'Ipsa satellitibus pellitis Roma patebat, Et captiva prius, quam caperetur erat.' *Claver.*

221 *Contentus lictore*] Olim teste Livio, fores a lictore percutiebantur, Consule ipso domum redeunte. *Idem.*

222 *Solo munitus amore*] Ad cujus tutelam et munimenta nihili omnia cætera armorum et militaris virtutis. *Barth.*

223 *Nec porcus opum*] Non parcus, nec prodigus tamen. Postquam edidit spectacula, majora beneficia in militem et plebem reservat genero. Non vult sumtibus in militem et populum Romanum profundendis privati modum excedere, ne præjudicare videatur Principibus. *Idem.*

224 *Et post miracula*] *Sed* prim. Vatic. et quatuor alii: male etiam hæc vulgo distinguebantur. *D. Heins.*

228 *Jam pulsante*] *Laxante*, prim. Vatican. Oxon. Pal. Pricæ. et Rottendorph. cum Oiseliano: alii quidam *lassante.* Idem.

Jam pulsante femur] Jam prodire inde gestiente. *Barth.*

229 *Votique famem*] E voto natam; Cum etiam cibi in aurum commutarentur. *Idem.*

233 *Obscurat veteres*] *Obscuras* et *obscurabisque futuras* Regius: *futuras* etiam tres alii, ut ad *manus* referatur. *D. Heins.*

234 *Par donis*] Contemtor pretii, nec parce donans nec ut ambitiose. *Barth.*

235 *Vili pro pondere*] Evilescente pondere. *Idem.*

Pro pondere, massas] *Sub pondere* prim. Vatic. et alii nonnulli. *Quot* etiam pro *Quas* a manu prima primus et tertius Vaticani; etiam Oiselianus: lego, *quot dedit immanes massas.* Posset etiam reponi: *Quod dedit immanis, vili ceu pondere, massæ.* D. Heins.

242 *Inviolabile*] Virgineum, pudicum, castum, quales comites Dianæ. *Barth.*

243 *Humeros et brachia*] Exsertæ ad pugnandum in belluas. *Idem.*

245 *Sudoribus ora Pulverulenta rubent*] Sic Gyrald. et prim. Vatic. aliique melioris notæ non pauci: multi *horrent.* Thuaneus *trahunt;* opinor scribendum *Pulverulenta rigent.* Adeantur quæ curis secundis ad Nasonem, Epist. XVII. 16. annotamus. *D. Heins.*

246 *Pulverulenta*] A pugna silvestri. Pulvis enim belli indicium.

Cruda virginitas] Infesta Veneri, non blanda. *Barth.*

247 *Duo cingula*] Altius cinctæ, ad expeditiorem operam. *Idem.*

249 *Flava Leontodame*] Hæc sunt Nympharum nomina, apud Ovid. canibus adsignantur. *Claver.*

251 *Ignea*] A cursu pernicissimo. *Barth.*

252 *Nunquam cessura Lycaste*] Malo *nusquam.* D. Heins.

253 *Metuenda feris Hecaërge*] Isingrin. *Erymanthe:* prim. et tert. Vatic. aliique nonnulli *Acaerce;* in reliquis codicibus monstra lectionum extant. Gyrald. Lucens. et prima ed. *silvis metuenda Nicarce:* nihil muto. *Opis* et *Hecaërge* sorores. Utramque Callimachus conjunxit Οὖπίς τε Λοξώ τε καὶ εὐαίων Ἑκαέργη. Sequenti versu male *venatibus* Raphelengius. Mox *Progenitæ Scythia* pr. Vatic. et quinque alii; non *Progenies Scythiæ.* In Oiseliano mendose, *Progenites Sirothie.* Idem.

256 *Delos*] In gratiam ibi regnantis et natæ Dianæ. *Barth.*

257 *Exercitus*] Omnes copiæ hoc nomine censentur. *Idem.*

258 *Acies formosa Dianæ*] *Famosa* multi ex scriptis, id est, nota, celebris; sed in malam partem plerumque sumitur. *D. Heins.*

259 *Centum Taygeti*] Unus *Taygetis:*

quindecim *Taygete.* Lego *Taygetæ*, pro *Taygetiæ*; et sic unus Mediceus. Steph. Ταΰγετον, ὄρος τῆς Λακονικῆς· τὸ ἐθνικὸν Ταϋγέτιος. Sic et Virgilius *Taygetique canes* videtur dixisse III. Georg. nam *Lacones* Servius interpretatur. *D. Heins.*

260 *Casto flumine*] Ob notam Spartanarum pudicitiam. *Barth.*

261 *Quas ubi*] Lucens. *Has*; bene. *Quas* præcesserat. *D. Heins.*

266 *Ab orbe*] Omni orbis parte. Neptunus primus equum domitor.

Donet ab urbe greges] Rectius alii cum Raphelengio *ab orbe*. Forte, *Donet habere*. Pro *laudi quam nulla canendæ Fratris plectra vacent*, prim. Vatic. aliique complures *quod nulla*. Forte, *laudique ut nulla canendæ*. D. Heins.

Nulla] Non. Quam omnino nullum otium det celebrandi istum Consulem Musicæ suæ Apollo. *Barth.*

272 *Retibus, et claustris*] Lege *clathris* cum Gyrald. et Lucens. Horat. Art. Poët. ‘ ac velut ursus Objectos caveæ valuit si frangere clathros.’ Scholiastes, ‘ Clathri sunt robusti postes et rotundi, repagula quibus obfirmatur cavea.’ Hinc *elathrare* apud Columellam et *clathrata fenestra* Plauto. Noster VI. Cons. Honor. ‘ perpetuisque immoto cardine clathris Janus bella premens :’ sic Gyraldi codex. Glossæ Stephani, *Clathri*, Κανόνες, οἱ ἐν θύραισιν ὀβελίσκοι. Propertius, lib. IV. El. 5. ‘ Et nimis in nostros canis experrecta dolores, Cum fallenda meo pollice clathra forent.’ Sic meliores libri ; ita et *clathratæ fores* in epigrammatis antiquis, et *faliscæ clathratæ* apud Catonem de RR. cap. 14. Lucanus, libro X. ‘ Sic fremit in parvis fera nobilis abdita clathris, Et frangit rabidos præmorso carcere dentes :’ sic malo ; nam *claustris* nunc legitur ; quanquam et alterum defendi potest ex Statianarum Silvarum libro secundo, de Leone Mansucto : ‘ Quid quod abire domo, rursusque in claustra reverti Suetus.’ *D. Heins.*

273 *Ducendæque*] Vivæ ad Spectacula Stilichonis exornanda. *Barth.*

274 *Monstris*] Inusitatæ magnitudinis feris. *Idem.*

275 *Mihi cursus anhelas*] Lucens. et Gyrald. prim. Vatic. aliique multi, *dum cursus:* quidam *mihi currus;* ut paulo post ‘ cervi currum subiere jugales.’ *D. Heins.*

276 *Dictæa Lycaste*] *Dictynna* quatuor scripti cum prim. tertioque Vaticanis et Palatino ac Oiseliano ; eleganter, pro Dictynnæa. Δικτύννη civitas in Creta Straboni. Sic Dicte mons, Solino Dictynnæus. nisi mavis dictam ἀπὸ τοῦ δικτύου, a rete : quomodo et Britomartim Virgilius in Ciri Dictynnam fuisse nuncupatam contendit. *Idem.*

277 *Æstus*] Arenas æstuosas. Syrtes describuntur a Salustio. *Barth.*

279 *Ceu victa, tributum*] Lucens. et multi alii, *sed victa*. D. Heins.

282 *Posita formidine*] Captis Feris latrocinantibus. *Barth.*

Laudat formidine pastor] *Laudet* Palatinus : quod a Barthio jam monitum. *D. Heins.*

284 *Parent numinibus montes*] Munera sint spectacula, quibus ad Stilichonis obsequium non minus pareant montes, quam ejusdem legibus urbes. *Barth.*

Parent Numinibus montes, ut legibus urbes] Quis non videt ridiculam esse hanc comparationem inter numina et leges? Deinde cur soli montes numinibus parere dicuntur? Animadvertit et Claverius nihili hæc esse, ac proinde versum ex auctoritate codicis sui delendum censet ; pari modo Barthius : uterque frustra. Pro *Parent*, alii inter scriptos, *Parcet*, *parcent*, *placet :* prima editio et quatuor exarati, *Parent muneribus :* unus Petav. *Paret muneribus.* Prior Moreti et unus Med. *Parcet muneribus.* Regius *Pascet muneribus.* Oiselianus

Paceet muneribus. Vera lectio est: *Pacet muneribus montes, qui legibus urbes.* ita enim tres melioris notæ Vaticani et septem alii; nisi quod quatuor *ut legibus.* *Munera arenæ* intelligit, de quibus lib. II. in Rufin. 396. dictum. *Pacare montes*, ut apud Statium, Thebaïd. IV. ‘ Saltus tum forte remotos Pacabat cornu gelidique arbusta Lycæi.’ Virgil. de Hercule, Æn. VI. ‘ utque Erymanthi Pacarit nemora et Lernam tremefecerit arcu:’ sic enim legunt antiquissimi libri. Hinc idem Hercules *Nemeæ pacator* Silio dictus lib. II. ‘ Quam tali alloquitur Nemeæ pacator honore:’ quomodo ex præstantissimo codice scribendum viri docti jam monuerunt. Dausqueius tamen vulgatum *veniæ pacator* malit, juratus veterum elegantiarum hostis. Apud Manil. lib. IV. ‘ Ille novas semper pugnas, nova bella ferarum Apparat, et pecorum spolio, vivitque rapinis. Hoc habet, hoc studium, postes ornare superbos Pellibus, et captas domibus præfigere prædas, Et pacare metu silvas et vivere rapto.’ Apud Horat. ‘ incultæ pacantur vomere silvæ.’ Apud Apuleium, Met. VII. ‘ pacata itinera,’ quæ a latronibus non infestantur; ubi *pausata* ridicule Colvius reponit. *D. Heins.*

286 *Cervi jugales*] De vectura Lunæ vide Commentarium Delrii ad Senecæ Hippolytum. *Barth.*

287 *Decus esse Deæ*] Ut essent.

Primi sub lumine cœli] *Limine* prim. Vatic. et plerique alii; ut Scaliger conjecerat. Lovan. *sub limina.* Virgil. ‘ insueti miratur limen Olympi.’ Homerus βηλοῦ voce plerumque utitur, ut Iliad. A. ‘Ρίψε ποδὸς τεταγὼν ἀπὸ βηλοῦ θεσπεσίοιο. *D. Heins.*

Primi sub lumine cœli] Cum primum Luna cœlo illuxit. *Barth.*

288 *Fœcundis Luna cavernis*] Ex eorum opinione qui Lunam habitabilem animantibus crediderunt. *Idem.*

291 *Procera metallo*] *Spatiosa* primus Med. Farnes. et Palat. Ovid. III. Metam. ‘ Bos stetit attollens spatiosam cornibus altis Ad cælum frontem:’ sic bene libri, non *speciosam.* D. Heins.

296 *Ducitque cohortem*] *Ducuntque* quinque libri; rectius. Similes loquendi modos Nasoni passim reddidimus. *Idem.*

297 *Variæ formis et gente*] Junxit duas canum notas; ad patriam enim et formam legebantur. *Barth.*

298 *Ingenioque*] Natura. Ingenium est naturalis potentia ad videndum discendumque res. *Idem.*

300 *Hirsutæque fremunt Cressæ*] *Argutæque* Ulitius emendat ad Gratium curis secundis. *D. Heins.*

Cressæ] Canes Cretenses. Quos pugnaces vocat Seneca initio Hippolyti. *Barth.*

301 *Taurorum fracturæ colla Britannæ*] Britanni canes, nunc granditate notissimi. *Idem.*

303 *Agit*] Versat, excutit, exigit. Ut ἄγειν καὶ φέρειν, agere et ferre. Nihil reliquum sibi facere ad omnia exigenda, differenda, auferenda. *Idem.*

304 *Germanorumque paludes*] Nobilissima cultissimaque regio hodie, paludibus olim insessa. Contra loca olim felicissima, hodie aspera, et non agnoscenda sterilitate priscis cultoribus, ut Palæstina. *Idem.*

305 *Arundine Rheni*] Amnis olim arundinetis obsitus, hodie cultissima loca permeans. *Idem.*

306 *Curvaverat ævo*] *Curvaverit* sex scripti; et id bene. *D. Heins.*

307 *Nubiferas Alpes*] Ut suspicientibus videntur vicina cœlo Alpium juga quibus Italiam natura vallavit. *Barth.*

310 *Informes ursos*] Comparatione aliorum. *Idem.*

314 *Cyrnæis*] Corsica Cyrna Græcis. *Idem.*

317 *Pompam*] Ornamentum tantum spectaculi caussa quæsitum. Di-

stinctio sequens ingeniosissime omnia fere quadrupedum genera complectitur, qualium imitatio corrupit sequentium Poëtarum stilos. *Barth.*

320 *Non caute latent*] Multi veterum *cauta;* quomodo legendum lib. II. de Rapt. vs. 11. monemus. III. Cons. Honorii: 'cauto nec profuit hosti Munitis hæsisse locis.' *D. Heins.*

323 *Ilignis domibus*] Caveis ligneis. *Barth.*

325 *Caveæ*] Caligula quosdam bestiarum more caveis coërcuit. *Claver.*

326 *Per freta vel fluvios*] *Per fluvios* prior Moreti; concinne. *D. Heins.*

329 *Montanis plena triumphis*] *Montani triumphi* meliores: et mox pro *rehitur* prior Moreti, Putean. et unus Ambros. *trahitur.* Idem.

Montani triumphi] De spoliis silvarum et montium. *Barth.*

330 *Sollicitis juvencis*] Natura enim bruta etiam animantia hostes suos agnoscere facit. *Idem.*

331 *Quibus*] Quorum similibus, genere. *Idem.*

332 *Pavidi temone recedunt*] Quantum possunt. *Idem.*

335 *Hesperidas*] Mauritanas Nymphas, quales nobiles ibi aureis olim malis hortos coluerant.

337 *Impune numquam*] Secuta de proximo strage pecorum. Genera capiendarum ferarum mox recensentur, ignis, foveæ, fossæ pendens præda. *Barth.*

338 *Pastores nunquam excepere per aures*] *Pastorum nunquam venere.* Vatic. et novem alii ex emendatioribus. Scaliger et Barthius cum Delrii libro, *pastores excepere per auras;* et sic quinque nostri. *D. Heins.*

339 *Tædæ ardentes*] Timor etiam generosissimorum animalium.

Strata superne Lapsuro virgulta solo] Fovea tecta virgultis, quæ pro terra solida calcantes feræ ferantur in cavum. *Barth.*

340 *Vocibus hædi*] Qui noto clamore ad prædam convocaret fame furentes belluas. *Idem.*

342 *Ultro se volvere capi*] Blanditiæ, quales apud Martialem Spectaculis. *Idem.*

344 *Reserant*] Cratibus ante clausa, et a ferarum incursu munita. *Idem.*

345 *Virides pardos*] Glaucis et viridantibus maculis sparsos. *Idem.*

346 *Dentes*] Vel *barros* tertius Vaticanus. *D. Heins.*

347 *Qui secti ferro*] Pro hisce duobus versibus prim. Vatic. unum nobis exhibet, ut et Oxoniensis, cum Regio atque Oiseliano: *Qui mox in tabulas inscripto Consule secti.* Idem.

Secti ferro in tabulas] Tesseras eburneas dicit, quibus inscriptum Consulis nomen; vel eburneos pugillares dicit, qui inter cætera munuscula consulibus novis elargiti in populum. *Barth.*

349 *Stupor omnibus Indis*] *Amnibus* Barthius legit. *D. Heins.*

351 *Insedit nigra cervice gementum*] Malim *insidit.* Idem.

352 *Penitusque cruentis*] Ex ipsa usque cranii propagine. *Barth.*

353 *Stirpibus avulsis*] Durus ablativorum concursus. Lego igitur *avulso:* ut ad τὸ *ebur* referatur. *D. Heins.*

Exarmat] Ferarum armis evulsis: sic sæpe locuti scriptores. *Barth.*

355 *Cunctari mole*] *Moles,* omnis res difficulter movenda. *Idem.*

356 *Amplexa per undas*] Scripti nonnulli *adnixa, advexa, complexa, adnexa.* Latet aliquid mendi; quamvis vulgatum tueatur Claverius, pri. Vatic. aliique complures ex scriptis. Forte versus exciderit; nolo conjecturis abuti. Pro *Classica turba* prim. Vatic. cum plurimis aliis *Classis;* in nonnullis *Classi:* an pro *Clathris?* ut paulo ante Palatin. *classibus.* D. Heins.

358 *In proram jacet usque leo*] *Jacit* ex suis Claverius. aliter nostri, a quibus non recedo. *Idem.*

360 *Terrenaque*] Id est, terrena monstra superant maris monstra. *Claver.*

361 *Sed non æquare fatetur*] *Et non* meliores. *D. Heins.*

364 *Insudant*] *Adsudant* nostri plerique; sed prim. Vatic. aliique meliores, *Insudant;* et sic Claverius. Qui et bene mox *saliunt* pro *solvunt:* quomodo et quidam ex nostris, interque illos prim. Vaticanus. *Idem.*

Insudant] Bacchi comitatus Satyri, Sileni, Bacchæ, Fauni, idque genus Semidei. *Barth.*

365 *Bromios remos*] Recte ex Cujacianis editum *pronos* velut sentientes Deum quem veherent, ducique cupidos. *Idem.*

Bromios invitant tympana remos] *Pronos* edidit Claverius, approbante Barthio: aliter nostri omnes, nisi quod in optimo Moreti, *Bronios. Bromii* voce non uno loco alibi est usus Claudianus, quare et hoc loco ea est admittenda. *Lenæa dona* apud Statium, IV. Sylvarum, Hercule Vindicis. *Latex Lyæus* apud Maronem. Alludit ad celeusma nauticum. *D. Heins.*

367 *Ebria serpens*] Indicans blando quodam veneno Bacchi munera infecta esse, quæ mentem quodammodo intoxicent. *Barth.*

369 *Lynces et tigres*] Bacchi pompæ sacrum utrumque animal. *Idem.*

Insolitæ] Vet. Cod. habet *Insolitas.* quæ si lectio vera est: Carbasa inanima tigres sibi hactenus incognitas mirantur. His vero tribus Panegyricis satis superque laudatur Stilicho vir magnus, sed parum felici exitu. Nam Olympius, teste Zosimo, specie religionis valde formidabilis, eum Honorio maligne detulit: aiebat enim in Orientem nulla alia de causa iter suscipere, nisi ut Theodosio juniore interfecto, filium suum Eucherium diademate insigniret, &c. *Claver.*

Insolitæ tigres] Barthius cum libris Claverianis mavult *insolitas. D. Heins.*

XXV.

DE BELLO GETICO PRÆFAT.

LIBER iste sine controversia argumentum habet generale Laudes Stilichonis; speciale, Bellum sive Victoriam ejusdem Geticam, Alarico Gothorum Rege ad Pollentiam superato. *Barth.*

Hujus libri titulus variat in antiquis codicibus. Unus habet, De bello Pollentiaco: alter, De victoria Stilichonis contra Alaricum: quod magis placet. *Claver.*

1 *Resides annos*] Clementiore nota inertiæ. *Barth.*

Post resides, &c.] Non adeo in occulto posita sunt Claudiani studia, ut ignoremus quamdiu fuerit immunis a Poëtica prurigine, si hoc verbo in tam præclara re utendum est. Scripserat igitur anno 398 Consul. IV. Honorii et Gildonem. Anno 399 Eutropium. Anno 400 Stilichonem. At duobus annis sequentibus feriatus est, in hunc usque annum, qui 403 numeratur, Theodosio Juniore Aug. et Rumorodio Coss. *Claver.*

Velut excita somno] Veterno quodam seu sopore, in quem lentum ducit pigrities. *Barth.*

2 *Romanis choris*] Publicis gaudiis. *Idem.*

4 *Pythia domus*] Apollinis Templum, quo Stilichonem Romæ divertisse, aut certe prope id, testatur lib. II. supra. Et constat Augustæ Aulæ Templum Apollinis fuisse vicinum. *Catus* vocat Senatum. *Idem.*

5 *Consulis hic fasces cecinit*] *Cecini* cum nonnullis scriptis et Raphelengio. Mox *ahenam* pro *amœnam* bene Claverius. Confirmant Luccns. et Gyraldinus, cum excerptis Pomponii Læti. *D. Heins.*

Libyamque receptam] Quod biennio ante priorem Stilichonis consulatum factum, Gildone profligato, docent Idatius aliique Chronologi. *Barth.*

6 *Prostratis*] Ingentem cædem hæc vox notat. Nec negem tamen Gothos non inultos cecidisse. *Idem.*

7 *Effigiem amœnam*] Statuæ autem ob dotes igeniorum Romanis moribus ponebantur. *Idem.*

Effigiem] Hunc honorem statuæ meruit Claudianus, præsertim, poëmatio de Gildone, cujus basis marmorea eruta est ante sæculum in foro Trajani. eam Pomp. Lætus, ævi sui Quintilianus possedit, atque in honore habuit. Inscriptio talis est: CL. CLAUDIANO. V. C. INTER. CÆTERAS. INGENTES. ARTES. PRÆGLORIOSISS. POETARUM. LICET. AD. MEMORIAM. SEMPITERNAM. CARMINA. AB. EODEM. SCRIPTA. SUFFICIANT. ATTAMEN. TESTIMONII. GRATIA. OB. JUDICII. SUI. FIDEM. D. D. N. N. ARCADIUS. ET. HONORIUS. FELICISSIMI. AC. DOCTISS. IMPERATORES. SENATU. PETENTE. STATUAM. IN. FORO. DIVI. TRAJANI. ERIGI. COLLOCARIQUE. JUSSERUNT. *Claver.*

Sed prior effigiem tribuit successus amœnam, &c.] Lege opera Ms. mei Bongarsiani et Cujacii, &c. 'At prior effigiem tribuit successus ahenam.'

8 *Patritius honos*] Nos Patritium Honorem a Senatu exhibitum capimus; petente enim hoc statuam Poëtæ dedisse Principes verba ejusdem Epigrammatis clare attestantur.

Honos] Honoris continuandi diuturnitas origo statuarum viris illustribus ponendarum, ut quamdiu laudabilium personarum opinio superesset, tam diu et similitudinem vivæ substantiæ imago corporis custodiret. Hinc quo merita potiora, eo statuis imaginibusque potiundis cura adhibebatur acrior. *Barth.*

9 *Annuit hic*] Imo *hunc* cum melioribus libris. *D. Heins.*

Annuit hoc Princeps] Cujus erat peculiari indulgentia opus.

Titulum poscente Senatu] Titulis ornatæ statuæ honoratiores cæteris, erant enim communes sine his.

Poscente Senatu] Senatus decernebat statuas, concedebat Imperator. *Barth.*

10 *Judicium quam grave, Musa, subis*] Velut iterum in aleam descendas, coacta tanto judicio inscriptionis publicæ satisfacere. *Idem.*

11 *Merces*] Præmium, quod sibi jam receptum canit. *Idem.*

14 *Legimur*] In statua. Honos vero summus principibus collatus est ingeniorum conservatio, et perpetuata memoria.

Medio foro] Utique enim et locus ipse addit honori. *Barth.*

15 *Solitumque timorem*] *Timoris* Lucens. et Gyrald. eleganter. Sic 'clausa viarum,' taliaque infinita, de quibus alibi. *D. Heins.*

18 *Vel meritum libri*] *Belli* excerpta Puteana: optime. *Idem.*

Meritum libri] Materiæ dignitas, nobilitas. *Barth.*

XXVI.

DE BELLO GETICO.

Liber hic in uno Claverii codice *de bello Pollentiaco*, in altero *de victoria Stilichonis contra Alaricum* vocatur: utramque inscriptionem in nostris quoque deprehendi. Lucens. *De bello Gothico.* Putem, *De pugna vel victoria Pollentiaca.* Poëma hoc in primo Vaticano manu recentiori erat exaratum. *D. Heins.*

1 *Intacti*] Argo enim prima navium, secundum nonnullos. Valerius Flaccus initio Operis: 'Prima deum magnis canimus freta pervia nautis, Fatidicamque ratem.' *Barth.*

Intacti, &c.] Bella similitudo navis cum Imperii gubernatione. Horatius eleganti Allegoria usus est re minime dispari, quum ait: 'O navis, referent in mare te novi Fluctus,' &c. *Claver.*

Claustra freti] Ipsum eousque clausum.

Coëuntibus æquor] Fabulis Poëtarum decantatæ Symplegades, sive rupes Cyaneæ. *Barth.*

2 *Armatum scopulis*] *Arctatum* Raphelengius contra libros veteres; frustra. Scio quidem *Symplegadas arctas* ab Ovidio dici: novi et illud Statii, Theb. v. 'oraque primum Cyaneis arctata vadis.' Etiam Senecæ illa ex Hercule Furenti: 'quæ pontum Scythen Symplegas arctat:' atque hujus notæ plura; sed vulgata

lectio se tuetur illis Laude Serenæ, ‘quod stagna Charybdis Armarit, quod Scylla canes.’ In epigrammate XXXV. etiam habes, ‘exarmatum terris cingentibus æquor:’ mox *Æetan* excerpta Læti. *D. Heins.*

Irrumperet Argo] Festino enim cursu concita pervolabat Argo, ne a collidentibus petris tacta elideretur. Pariter Seneca Medea: ‘qui freta primum Rate tam fragili perfida rupit.’ *Barth.*

3 *Æetam*] Alii leg. *Æeam*, quæ Colchus ipsa.

Propiore periclo] Symplegadibus jam in collisionem sublimibus. *Barth.*

4 *Post numina*] Junonem et Minervam, Tutelas Argus. *Idem.*

Typhis] Orpheus.

5 *Tenui damno*] Extrema puppe ruina montium conquassata. *Barth.*

8 *Stupuere superbæ*] Valerius, l. IV. ‘Tum freta quæ longis fuerant impervia seclis Ad subitam stupuere ratem.’ *Idem.*

Stupuere superbæ] *Superbi* tres scripti: unus Mediceus *superba*, quod Livineio placebat: neque aliter a manu secunda in Oiseliano. Mox pro *cunctis puppibus* Oxon. *certis*. Pro *jura soli* unus Vatic. *sali*. D. Heins.

9 *Passæ Jura Soli*] Inviti qui quid ferunt, pati dicuntur. *Barth.*

10 *Jura Soli*] Naturam. Ante enim erant mobiles illæ rupes, fato constituto ut quamprimum aliqua navis transiret, figerentur solo.

Cunctis faciles jam puppibus hærent] Orpheus Argonaut. *καὶ ἔμπεδον αἰὲν ἔμιμνον, Οὕτω γὰρ μοῖραι τάδ᾽ ἐπεκλώσαντο βαρεῖαι.* *Discere* ad magnum opus insignemque difficultatem pertinet. *Barth.*

12 *Navis ab innocuæ*] Illæsæ. Raro usu. *Idem.*

13 *Tanti regni*] Quantum Sol aureus ambit. *Idem.*

Tanti pulso discrimine regni] *Tantis regnis* malo. Pro *sufficient* alii *sufficerent*. Gevart. *sufficiant*; bene. *D. Heins.*

15 *In majus celebrata ferant*] Et hoc est artificium eloquentium virorum in majus efferre minus celebrari digna. *Barth.*

16 *Sudasse Minervam*] Minerva texendæ Argo navi præfecta. Hinc ‘Tritonis pinus’ et ‘Palladia puppis’ dicitur Nasoni. *Idem.*

18 *Tomari Jovis augure luco*] *Tomarus* autem mons est Dodonæ, Tmarus aliis nuncupatus, auctore correptore Stephani. In Dodona vero quercus fatidicæ, unde responsa dabat Jupiter. Duas finxere columbas alii Ægypto profugas in oracula venisse, quarum altera in quercum Dodonæam, altera Ammonis Afri consederit delubrum. Vide Herodotum, Silium, lib. III. &c.

Augure] Fatidico. *Barth.*

Teneri Jovis augure luco] Sic scripti fere omnes. Oxon. et Reg. *tenari*: unus Petav. cum Oiseliano, *toneri*. Alii quidam *summi Jovis*. Tert. Vatic. *totum*: vulgo *monitu Jovis*. *Tomari Jovis* primus, quod sciam, Janus Parrhasius emendavit. Mox alii *Tomari*. quod idem: sed cum secunda syllaba in *Tomarus* producatur, ut in illo Orphei Argonauticis, ubi de Argo agit, *Δὴ τότ᾽ ἐπιβρομέουσα Τομαριὰς ἔκλαγε φηγὸς*, mihi *Tmarii Jovis* a Claudiano scriptum videtur. Hesychius: *Τμάριος, Ζεὺς ἐν Δωδώνῃ.* Stephanus, *Τόμαρος, ὄρος Δωδώνης, ὃ τινες Τομοῦρον, καὶ τοὺς κατοικοῦντας Τομούρους· οἱ δὲ Τμάρους* (sic lego, non *Τμάρας*), *οὗ τὸ ἐθνικὸν Τμάριος.* Virgil. Eclog. VIII. ‘Aut Tmaros, aut Rhodope, aut extremi Garamantes.’ Sic enim antiquissimus liber Florentinus. Vulgo *Ismarus*. Nec dubito apud eundem libro V. Æneidos pari modo scribendum esse: ‘Fit Beroë Tmarii conjunx longæva Doryeli:’ pro quo *Ismarii* nunc circumfertur. Certe omnium vetustissimus codex Florentinus *Mari*: unus Leidensis *Tarii*. Pierius quoque Valerianus in plerisque suis *Marii* invenisse se testatur. Sic libro IX. apud

eundem Virgilium codex Mediceus longe veterrimus pro *præceps animi Tmarus* habet *Marus;* quod nomen apud Silium Italicum quoque occurrit. Cæterum, ut ad *Tmarium Jovem* revertar, apud Callimachum etiam Hymno Cereris Ὤρεσιν ἐν Τμαρίοισιν habes. Superiori versu *junxisse* pro *vinxisse* jam emendarunt alii, et sic scripti. Malim præterea *cæsa Tmarii Joris augure luco Arbore. cæsa arbore,* inquam, malo, quam *cæso luco.* D. Heins.

19 *Arbore præsaga*] Fatidicam ratem vocat Valerius Flaccus. *Barth.*

Animasse] Quæ enim loquebatur, erat anima quodammodo navigii. *Animare,* vivificare, vitam donare. *Idem.*

21 *Vincturi carmine mentes*] *Victuro* sex libri: totidem *victuri:* tres *vincturo;* bene. *D. Heins.*

Vincturi carmine mentes] Poëtas dicit. *Barth.*

22 *Insopitisque refusum Tractibus*] Valerius Flaccus, Apollonius, Ovidius, Metamorph. VII. *Idem.*

25 *Fœtasque novales Martis*] Usum Græcismi notamus ad Rufinum. *Idem.*

28 *Unaque excludere mensa*] Phinei. Apollonius II. *Idem.*

29 *Nobilior titulus*] Laus, honor, commendatio. A *titulis* quibus laudatur quod per eos spectandum proponitur. *Idem.*

30 *Geticas*] Veteri vocabulo Gothorum mavult uti, priscæ rei amore.

Fauces] Præsentia pericula, a feris. *Barth.*

31 *An ego*] *Anne ego* novem libri: rectius. *D. Heins.*

Terrigenas] Satos ex tellure. *Barth.*

34 *Aluit Bellona*] Prosperos omnes successus bellicos hoc numine sæpe indicat. *Barth.*

Tropæis] Victoriis. Tropæa post omnem felicem pugnam statuebant Græci.

35 *Mavortia canuit ætas*] Virilem armisque habilem ætatem omnem in bello, usque ad canitiem ipsam, insumserunt. Martia ætas, apta pugnæ, ab anno XXX. usque XLV. stipendiorumque eousque capax. Vide Censorinum, cap. 14. *Barth.*

36 *Exuta tenebris*] Obducta indutaque iis ante. *Idem.*

Exuta tenebris] *Excita* prior Moret. et unus Med. quod placet. Pro *unum* Isingr. et Florent. S. Marci *virum:* forte *iterum.* D. Heins.

38 *Exsangues leges*] Velut spirantes loquitur. *Barth.*

39 *Potestates*] Magistratus. *Idem.*

40 *Justitiæ*] *Juris dicundi,* administrandæ per partes et officia Justitiæ. Dicit metum tumultumque bellicum omnia togata officia conturbasse. *Idem.*

Quas ante pares effecerat una Nube timor] Puto *suffuderat una Nube,* vel, *infecerat:* sic libro III. Raptus: ' nox oculorum infecerat ignes.' *D. Heins.*

41 *Nube timor*] *Nubes,* quicquid confusionem, turbationem, inducit. *Timoris* id ingenium est, ut mentes adeo confundat, uti futura etiam mala sentiant. *Barth.*

43 *Damnati fato populi, virtute renati*] Philosophicum, qui, ut virtutem Stoïci fato opponant, omnem sapientiam insumunt. *Idem.*

44 *Formidine clausi*] Formido est terriculamentum, retibus in agendis feris olim usitatum, versicoloribus terrificisque avium pennis textum. *Idem.*

46 *Metimur flumina votis*] Qui hostem fluvio diremtum metuit, metitur, vovetque insuperabilem amnem ipsum. *Idem.*

Flumina votis] *Fulmina* Gyrald. et quatuor alii. *D. Heins.*

48 *Undosam fidem*] Cum fluvio crescentem et decrescentem. *Barth.*

49 *Conjuratum serenum*] Favens hostibus. *Idem.*

50 *Ipsa quoque interius furiis*] *Internis* duodecim scripti; bene. Silius, l. VIII. ' His super internæ tabes et

civica vulnus Invidia augebant:' sic lego; *labes* locum hic non habet. Salust. IV. Histor. ' Qui quidem mos, ut tabes, in urbem conjectus.' Sic et ' tabem fori' dixit Tacitus: quandoque enim pro peste sumitur. In Pricæano *furiis exercita belli.* Forte *interni belli.* Mox pro *levat* optimus Ambros. *leva;* ut Romam alloquatur: sequentia confirmant. *D. Heins.*

51 *Levat arces*] Papinius XVII. Cons. Domit. ' Et Septemgemino jactantior æthera pulsat Roma jugo.' *Barth.*

52 *Secundis Deis*] Fortunæ faventi. *Idem.*

54 *Æquæva polo*] Ex illo: ' His ego nec metas rerum nec tempora pono.' *Idem.*

Urbs æquæva polo] Claudianus urbis æternæ statum inviolabilem auguratur; sed frustra: nam post obitum Stilichonis Roma capta ac direpta est ab Alarico duce Gothorum. *Claver.*

Ferrea Lachesis] Inexorabilis. *Barth.*

56 *Novis*] Inusitatis, horrendis. *Idem.*

58 *Promat ab Indis*] *Prodat* primus Petav. duo Vaticani et Patav. diximus alibi. *D. Heins.*

61 *Hucusque*] Romæ discrimina Deorum ipsorum infortuniis excusat. Quæ catenus grassata affirmat ut Stilichonis hæc victoria finita sint cum ipso metu. *Barth.*

64 *Si fas est timuisse*] *Tremuisse* meliores: et mox *spiramque.* D. Heins.

Si fas est] Impietatem dicto deprecatur. *Barth.*

66 *Lamberet*] *Tangeret.* Horatius: ' quæ loca fabulosus Lambit Hydaspes.' *Idem.*

67 *Labor*] Inconstantia, afflictio. *Idem.*

68 *Gemini fratres*] Othrys et Ephialtes. *Idem.*

70 *Steteritque*] Omisso suo cursu. Dicere vult pene cœlestem machinam constitisse cum tres montes contulissent Gigantes. *Idem.*

72 *Caret eventu nimius furor*] Euripides Helena: Μισεῖ γὰρ ὁ Θεὸς τὴν βίαν. Prudentius: ' frangit Deus omne superbum.' *Idem.*

73 *Pervenere juventæ Robur*] Subaudi voculam *ad;* pro *ad robur* non pervenere. *Idem.*

74 *Aloïdæ*] Stultæ et effrænis audaciæ violentiæque exempla, ad terrendos animos inconsultorum.

Pelion] Montem Thessaliæ. *Barth.*

Pelion Otrys] *Otus* legendum alii jam viderunt. In scriptis certe nonnullis *Otys* et *Otis* est. *Oton* et *Ephialten* Virgilius quoque in Culice conjunxit. *D. Heins.*

77 *Aspice, Roma, tuum*] Geminata acclamatio ejusdem vocis auget sententiam vimque vociferantis. *Barth.*

78 *Rarum*] Velut decerptis plurimis aristis de manipulo frugum. *Idem.*

79 *Italia detrusus*] Quam spe jam devoraverat, ejus potiundæ gratia ex Epiro contendens per Illyricum. Stilichone jam exstincto Romam Alaricus occupavit.

Detrusus] Eadem jactat VI. Cons. Honorii. *Barth.*

81 *Patrii numen juraverat Istri*] More gentium accolarum Danubii. *Idem.*

84 *Romanas nurus*] Cœperat enim jam fastidire alias.

Sua pignora vidit] Alludit captivitatem Gothorum profligatorum, quæ tanta fuit, ut vilissimarum pecudum modo singulis aureis greges venderentur. *Mens profunda* spem, præsumtionem immensam notat. *Barth.*

89 *Manibus et armis*] Milite et apparatu sive instrumento bellico, spoliisque tot annorum spatio convasatis, ut noster late. VI. Consulatu Honorii. *Idem.*

91 *Positis odiis*] Quæ cum hoste vincit vir fortis et sapiens.

Ignoscere pulchrum Jam misero] Exemplo leonum. *Barth.*

95 *Magis*] Potius. *Idem.*

97 *Ne pejor in arcto Sæviret rabies*]

Sæpe clausum, sæpe dimissum cum Gothis suis Alaricum alio refert Orosius. Desperationem autem innuit Claudianus, qua hostem urgente monent persecutione abstinendum sapientes. *Barth..*

98 *Venturæ conscia mortis*] Non *nuncia*, scripti: vidit Barthius. *D. Heins.*

100 *Procul arceat altus Jupiter*] Non arcuit diu post hoc scriptum: abominatio solita, ubi de hostium successibus sermo est. *Sedem Quirini* vocat Romam, cujus casu diu apud Capitolium ostentata. *Barth.*

101 *Delubra Numæ, sanctumque Quirini*] Sic in meo Ms. antehac legebatur: *Delubra Numæ, sedemque Quirini.*

103 *Arcanum tanti regni*] Sacra, penetralia, Sedem Imperii: quibus visis admiratio tanti Regni imminuatur; non visis, Majestas exterior numen quoddam intus habitans fingit. Spargebantur veteri more Arcana quædam Deorum deposita penetralibus magnarum urbium servari, quibus salus imperii salvis constaret. Tale *Palladium* Trojæ erat; Vestæ ignis Romæ.

Deprendere] Non enim enarrabatur alioquin, nec oculis exponebatur.

108 *Vires Exercere dabat*] *Dabant* cum membranis omnibus legendum. Vulgata lectio Raphelengium decepit, qui ex conjectura Viri maximi, *virtus Exercere dabat*: malim et *tutas*, pro *tuto*; certe duo Vaticani *totas*. Pro *diversa* Gyrald. et quatuor alii *divisa*. D. Heins.

109 *Regumque catenæ*] *Catervæ* rectius novem libri. *Idem.*

Currus regumque catenæ] Capti triumphatique Reges. *Barth.*

110 *Abundantis fati*] Quo carere poterant citra detrimentum. *Idem.*

111 *Circumstetit*] Ut magna pericula videri solent. Virgilius, Æn. II. 'At me tum primum sævus circumstetit horror.' *Idem.*

113 *Ratio ventosa favoris*] Vento auræ æquatur favor popularis. *Idem.*

Ratio ventosa favoris] *Furoris* Gyrald. et duo alii; duo Medicei et Palat. *timoris*; forte *tumoris*. Pro *spectata* duo libri *suspecta*. D. Heins.

118 *Nec pro successu tumidus*] *Nimius* eleganter scripti plerique. *Præ successu* etiam opt. Ambros. apud Tacitum, lib. II. Hist. 'Galeria Imperatoris uxor non nimia tristibus:' sic et Livius Manlium 'nimium animi' appellat. Vopiscus in Aureliano: 'Nimius est, multus est, gravis est, ad nostra non facit tempora.' Capitolinus in Gordianis, 'Moribus ita moderatus, ut nihil possis dicere, quod ille aut cupide, aut immodeste, aut nimie ageret.' Seneca Agamemnone, vs. 84. 'Quæque superbos urit Erinnys Nimias semper comitata domos:' sic optimus Mediceus. Vulgo *tumidas.* Martialis Spect. 'Qualiter in Scythica religatus rupe Prometheus Assiduam nimio pectore pavit avem.' *Nimio pectore*, hoc est, in pœnas semper crescenti et nimis fœcundo, ut Virgilius loquitur. Male ergo *nudo* et *vivo pectore* conjiciunt. Statius Epicedio Patris: 'nimius fortasse avidusque doloris Dicor:' et ibidem; 'raperis, genitor, non indigus ævi, Non nimius.' Achilleide: 'Nunc nimius lateri non evitantis adhæret.' *Idem.*

Nec pro successu tumidus] Efferri rerum successu, contra consilium Sapientiæ est. Horat. l. II. Carm. 10. 'Rebus angustis animosus atque Fortis appare: sapienter idem Contrahes vento nimium secundo Turgida vela.' *Barth.*

122 *Parcendoque secat*] Utrumque simul agens, parcere et secare. *Idem.*

Longius acto] *Largius* scripti fere omnes: prior Mor. *latius.* D. Heins.

127 *Niveis quadrigis*] Camillo hoc invisum. *Barth.*

130 *Nulli pervia culpæ*] Contemto auro Regio. In quo animositas. *Idem.*

131 *Vel armis*] Et armis. *Barth.*

134 *Validam gentem*] Apud Jul. Imp. in Cæss. gloriatur Ulpius Trajanus, quod Geticas nationes omnium bellicosissimas et corporis viribus prævalidas fuderit paulo minus quam quinquennio. *Claver.*

138 *Lento luctamine*] Quasi lucta congressus. *Barth.*

Lento luctamine Pœnum] Non damno hanc lectionem : malim tamen *cunctamine*, quod postea confirmarunt excerpta Pomponii Læti : ita fere semper poëtæ, cum de Fabio agitur; unde et *Cunctatoris* nomen illi impositum. *Meditamina* vocat Silius : ‘ lenti meditamina belli Cautus ama:’ sic scribo ; insulse vulgo *medicamina*. D. Heins.

139 *Ausus*] Absolute : *congredi* enim addendum erat. *Barth.*

140 *Virtus Scipiadæ*] Græcismus. Horatius : ‘ Virtus Scipiadæ et mitis Sapientia Læli.’ Hincque descendit, quod in abusum rapuit sequior ætas, dignitatem virtutemve hominis pro ipsomet dicere. *Idem.*

143 *Tres potuit complere duces*] *Superare* Isingrin. Pricæan. tert. Vatic. et Florent. S. Marci, quod plus est ; neque aliter Pricæanus pro diversa lectione. Mox *frangit* Raphelengius contra scriptos ; probat tamen Barthius, qui et *vincit* reponendum censet : certe τὸ *vincit* in plurimis membranis exstat. *D. Heins.*

Tres potuit] Τὸ *potuit* arduum opus designat.

Fregitque] Claudianum scripsisse arbitror *frangitque fur. C. vincitque m. victumque relegat.* Quæ scriptura insuper hoc etiam egregium habet, quod indicat raptim unoque velut impetu facta ista omnia. *Barth.*

145 *Miscentem incendia Pyrrhum*] *Prælia* Isingr. tert. Vatican. et Rottendorp. ut apud Virgil. ‘ ipsis prælia miscent Aggeribus murorum.’ Post τὸ *brevi* cum Barthio distinguendum. *Tanto lustro* etiam pro *toto lustro* Helmæstadiensis. *D. Heins.*

147 *Itali per graminis herbas*] Cl. Barthius *Latii per gramina brumas* conjicit, sed timide. Editio Amstelodamensis Cæsiorum *Latii per gramina messes*, et mox *bellorum* pro *terrorum*, contra auctoritatem omnium scriptorum ; quæ audacia minime ferenda. Vulgata lectio non fuit sollicitanda. *Graminis herba* pro ipso gramine. Virgil. ‘ nec graminis attigit herbam.’ *Gramen* autem pro æstate ponit, ut *aristas* idem divinus poëta : ‘ Post aliquot mea regna videns mirabor aristas.’ Sic et *messes* frequenter poëtæ. *Idem.*

Ter senas herbas] Toties renatas. *Barth.*

148 *Massylus*] Numida, Pœnus. *Idem.*

149 *Hannibalemque senem*] Vincendo senem. *Idem.*

151 *Bruma ne longior una*] In Italia quidem. Nam alioquin integro tricennio partes Græciæ vastatas ab Gothis iisdem mox dicet, repetetque VI. Cons. Hon. *Idem.*

152 *Esset hyems rerum*] Male hæc vulgo distinguuntur. Sic *amoris hyems* apud Ovid. ‘ Pessima mutati cœpit amoris hyems.’ Pro *messibus* plurimi veteres *mensibus ;* recte : quod et curis secundis vidit Barthius. *D. Heins.*

Hyems] Tempestas belli. *Barth.*

155 *Vilis cum Spartacus*] Ob gladiatoriam artem, quod genus vitæ auctoratæ contemtissimum Romanis moribus. *Idem.*

Vilis cum Spartacus] *Vili* excerpta Vaticana Pomponii Læti ; ut ad ferrum et ignem referatur. Eadem excerpta pro *ferro*, *furto:* perperam. *D. Heins.*

159 *Servilibus armis*] Servos enim ad pileum vocabat Spartacus. *Barth.*

162 *Ergastula nobis, &c.*] Servi non jure militant, neque infimi e plebe Romana seu proletarii, nisi tumultu subito. *Claver.*

163 *Conjurantis arenæ*] Triginta pri-

mum gladiatores fuerunt exercitus Spartaci, carcere fracto in cladem Italiæ prodeuntes. *Barth.*

164 *Dejecerit*] Magno scilicet opere. *Idem.*

166 *Frigida ter decies*] Ergo triginta anni sunt, cum Alaricus orbem Romanum invasit: id confirmat Prudentius auctor elegans: 'Illic ter denis gens exitiabilis annis.' *Claver.*

167 *Totiesque solutis*] *Totidemque* Lucens. eleganter: sic 'ter senas graminis herbas' supra dixerat. Idyllio de Phœnice pari modo peccatur; ubi legendum: 'Namque ubi mille vias longinqua retorserit æstas, Tot ruerint hyemes, totidem ver cursibus actum.' *D. Heins.*

168 *Amictum*] *Vestiri* terram gramine, Poëticum. *Barth.*

170 *Semel vestigia fixit*] *Simul* Oiselianus. *D. Heins.*

Vestigia funesta] Pestilentiæ loco ingentisque luis divinitus immissa talia discrimina gentium. *Barth.*

173 *Ex illo, quocunque*] Hæc scriptorum meliorum lectio; quod et Barthius vidit. Vulgo *Exilio quoscunque.* Raphelengius, *Ex illo quoscunque.* D. Heins.

Quoscunque vagos] Scribe *quocunque:* apertum hoc miror nec Scaligerum conspexisse. *Barth.*

Erinnys] Omnis fatalis clades Poëtis. *Idem.*

174 *Grandinis aut morbi ritu*] Torrentis, locustarum, fulminis. *Idem.*

175 *Per claustra, ruunt*] Isingr. *lustra;* tredecim nostri *clausa,* quod verum: sic 'dura viarum,' IV. Cons. Honor. et apud Silium non semel: 'secreta Nili' l. I. in Rufin. Plurimus in his loquendi modis noster: supra in præf. 'solitum timoris' ex veteri libro, et apud Prudent. Cathem. Hymno I. 'Linguæ locutus lubrico est.' Vulgo *lingua lubrica.* D. Heins.

177 *Nil profuit Hæmus*] *Hebrus* malit Barthius curis secundis, ex Cujacianis et uno suo; quomodo et potior pars nostrorum: sed meliores pro vulgata stant; et sane duo montes hoc ipso versu jam præcessere. *Idem.*

178 *Contemnunt Strymona saltu*] *Contemptum* ex scriptis: et *gemit* pro *gerit:* quod et Barthio deprehensum. *Idem.*

179 *Alyacmona*] Plinius, IV. 10.

Bessi] Durissimi Thraciæ populi. *Barth.*

180 *Nubibus intactum*] Lego *hinc tectum;* vel *en tectum.* Lucan. l. III. 'tectumque cacumen Nubibus et dubios cernit vanescere montes:' nisi quis malit *hinc tactum,* ut apud eundem Lucan. 'Æthera tangentes silvas liquere Coatræ:' sed fortasse *intactus nubibus,* quia nubibus altior. *D. Heins.*

182 *Irrisam cautibus Œtam*] *Œten* et *cotibus* plerique libri. *Idem.*

183 *Virginibus dilectus Enipeus*] Ob spacia choreis ducendis apta in campis Thessaliæ, cujus flumen Enipeus. *Barth.*

186 *Quæ durius olim*] *Qua* unus Med. rectius. *D. Heins.*

188 *Thermopylæ*] Vide Herodotum, l. VII. Diodorum, l. XI. *Barth.*

Thermopylæ] Hunc Alarici ingressum describit Eunapius, unde hæc. Quare dixit Poëta, *prim. conamine.* Quis vero has Græciæ angustias prodidit exercitui Getico? an solitaria quædam natio pullata, veste a cæteris distincta? Cætera vide apud auctorem citatum. Constat autem Thermopylarum jugo mediam Græciam dirimi, ut Italiam Apennino. *Claver.*

Scironia rupes] Illi olim nobili latroni insessa. Isthmi Corinthiaci promontorium *Murum* vocat, quod situs Isthmi Corinthiaci munitionem habeat velut manu factam. *Barth.*

190 *Claustra Lycæi*] *Lechæi* Raphelengius ex conjectura viri maximi; et sic in ora optimi Ambrosiani. Lechæum Achaiæ promontorium. *Claustra* etiam, non *templa,* vere scripti. *D. Heins.*

193 *Taygeti*] Mons Laconiæ. *Amy-*

clr, Sparta. *Barth.*

196 *Eridanus*] Ad Pollentiam cecidit Alaricum Stilicho.

Alte Fatorum secreta tegi] Adeo quidem, ut ipsis etiam Diis ignota faciat Quintus Smyrnæus. *Barth.*

198 *Latii fore credidit umbram*] Vel tenuem figuram. Persius docte 'tramam figuræ' dixit. *Idem.*

200 *Pyrenæumque*] Idem Pyrenæi montes seu Pyrene, quæ Stephan. Πυρήνη. Dionysius: Πυρηναῖον ὄρος καὶ δώματα Κελτῶν. *Claver.*

201 *Alas*] A celeritate rumoris loca pervagantis alas Famæ tribuunt Poëtæ. *Barth.*

202 *Cuncta trahens*] In sententiam suam, hoc est, timorem, horrorem et concussionem, cæterosque belli tumultus. *Idem.*

204 *Belli murmure*] Terrore hostico. *Idem.*

205 *Noti flabris*] *Ventis dare*, oblivisci, memoria et æstimatione penitus deponere, atque abjicere. *Idem.*

206 *Festæ doleant ne tristibus aures*] Lætis enim festisque diebus sub arridente fortuna vulnerari aures credebant tristibus rebus memorandis. *Idem.*

207 *Meminisse juvat*] Animo recreando. *Idem.*

208 *Gaudia præmissi cumulant inopina dolores*] Repetitur sententia infra, 294. *Idem.*

209 *Occidua Pleiade*] Ubi tempestuosa cœlum et mare. *Idem.*

213 *Adamante rigentes*] Quo summa durities indicatur. *Idem.*

214 *Turribus invalidis fragiles*] *Infragiles validis* prior Moreti: sic *infractus* et *fractus* eadem. *D. Heins.*

Fragiles procumbere muri] Egregie exprimit ingenium rumoris ante bella manifesta miracula de hostium viribus canentis. *Barth.*

218 *Sardoosque habitare sinus*] Notis ad bellum Gild. 510. hanc veram lectionem monuimus, quam ex veteri libro Claverius protulit, et secutus Raphelengius: qui et bene mox *Cyrni* pro *Cypri*, vel contra scriptos. Corsicam innuit Sardiniæ vicinam. *D. Heins.*

Sardoos habitare sinus] Timore cupiunt profugere in insulas. *Barth.*

Sardoosque] Alii *Sardonios* imperite. Steph. recte Σαρδῷος. Virgil. 'Imo ego Sardoïs veniam tibi amarior herbis.' Ovidius dixit, 'Sardoa regna,' pro Sardinia. *Claver.*

Inhospita Cyrni] Saxosa loca Corsicæ. *Corsicam* cæcis saxis infestam memorat fine belli Gildonici. *Barth.*

220 *Ipsa etiam diffusa*] Mazar. *perfusa:* duo *divisa:* quatuor *distincta*: unde olim *distenta* faciebam. Raphelleng. cum uno Pulmanniano, *diffissa*, quod arrisit Barthio nequicquam. Excerpta Pomponii Læti, *divulsa*. Sed verum, quod in duodecim nostris, *diffisa*, pro diffidens. Paulo post lego *optet*, non *optat: sinas* etiam pro *sinat* Putean. eleganter. *D. Heins.*

Diffissa brevi] Male sibi metuens ob vicinitatem. Siciliam ob exiguum intervallum putabant olim Italiæ adhæsisse, evulsam vi ponti. *Barth.*

223 *Fultaque despiciens*] Nihil mutandum. Vide Notas VI. Cons. Hon. 168. *D. Heins.*

223 *Fulta auro*] Inauratis trabibus. *Barth.*

224 *Æoliis cavernis*] Montium speluncis unde venti erumpunt. *Idem.*

225 *Tandemque libido*] Sensus: Tum demum constitit avaritia et gravioribus curis, de vita nempe, concessit. Libido avaritiæ, ipsa, ut libido regnandi, ambitio, priori in Eutropium: 'Regnandique palam flagravit aperta libido.' *Idem.*

227 *Ingenioque loquax*] Natura sua. *Idem.*

228 *Tum somnia vulgo*] Puto *tunc omina*. quæ cum monstris etiam conjungit l. II. in Eutrop. 'Utque semel patuit monstris iter, omina tempus

Nacta suum properant.' *D. Heins.*

229 *Monstra Deum*] Portenta, ostenta.

Monitus] Deorum sic nominantur portenta, admonentibus Diis. *Barth.*

231 *Fulmineo ore*] Per fulmina enim suam mentem indicabat Jupiter. Unde procurari moris ea. *Idem.*

232 *Carbasus*] Carbasus linteum tenuissimum, opulentiæ nomine non necessitatis, ut sericum, amictui usurpatum, auctore Nonio. Talium usus in scribendo, et inarata huic generi Sibyllina carmina. *Idem.*

Fatidico custos Romani carbasus ævi] Quæ tamen non ita intelligenda velim, ut soli Sibyllini libri in hujusmodi linteis tabulis, seu lintea tela inductis, scriberentur, cum alios etiam sic scriptos reperiam, leges scil. &c. *Dempster.*

233 *Lunæ labor*] Creditus veteribus in Eclipsibus. *Barth.*

234 *Noctibus horrisonas*] *Ærisonas* bene scripti fere omnes cum Barthio: sic 'ærisonus Nilus' Statio Theb. I. propter sistra: et 'ærisonus Stymphalos' Theb. IV. 'ærisona Curetum antra' Silio, l. II. quomodo et 'ærisonas oras' Val. Flaccus, l. I. ubi de Creta: et l. III. 'ærisonum montem' Idam vocat. Cave audias Isingrinianum et ex nostris nonnullos, in quibus 'Ausonias urbes.' *D. Heins.*

Horrisonas] Omnes libri *ærisonas*, a vasis nimirum æreis quibus pulsatis credebant Lunæ succurrere. *Barth.*

236 *Subeunte globo*] Intercedente.

Castra secutas Barbara] Thessaliam maxime spoliaverant barbari. Lege Zosimum. Penes eam gentem Incantationum Magiæque notus fuit principatus. *Idem.*

237 *Venenis*] Noxiis herbis. *Incestare*, contaminare. *Idem.*

239 *Neglexerat omen*] *Neglexerit* duo libri: parum refert. *D. Heins.*

240 *Addit cura novis*] Etiam quæ non erant, cura condebat omina. Aut effossum ipsa oblivione dicit, ingenio timoris vana veris affingente, modo fieri possint aut facta fuerint umquam.

Lapidosos grandinis ictus] Hic quoque inter prodigia. *Barth.*

241 *Molitasque examen apes*] Prodigiorum infestorum celebre unum. *Idem.*

242 *Incendia*] Ignem cœlo missum prodigiis belli civilis accenset Petronius. *Idem.*

243 *Nunquam cœlo spectatum impune cometen*] Quamlibet non unum aliquod ostentum faciant, ait, nemo tamen dixerit penitus indemnem mundum vidisse Cometen. *Idem.*

246 *Lycaonia ab Arcto*] Lege *Lycaoniam ad Arcton* cum Lucensi et tribus aliis; sic sensus postulat: neque aliter excerpta Pomponii Læti. *D. Heins.*

247 *Getici*] Omen aptat Getis. Et veram rem puto. Raro enim omnino fingit. *Moriens*, paullatim evanescens, quod de igne pulchre dicitur. *Barth.*

250 *Horrificant*] Adigunt in horrorem. *Idem.*

Horrificant] *Terrificant* Palatinus. *D. Heins.*

253 *Prodigium miramque notam*] *Verique notam duxere futuri*, scriptum a Claudiano putem. Ovid. Met. VIII. 'Fibra quoque ægra notas veri monitusque deorum Perdiderant.' *Idem.*

Notam] Observationem, documentum. *Barth.*

256 *Ventre latebant*] *Latebat* frustra contra scriptos Raphelengius. *D. Heins.*

259 *Ore sub Augusti*] Sic Claverius. Cujus alter codex et quinque nostri *Ora*: supra, 'duo quippe lupi sub Principis ora,' ubi et *ore* duo veteres. Vulgo *orbe*. Idem.

Ore sub Augusti] Ipso adspectu: modo 'sub principis ora.' *Barth.*

260 *Virides*] Vivo plenæ sanguine. *Viridia* enim omnia, quæ in flore. *Idem.*

Patuere retecto] Lego *resecto*, vel sine scriptis; duo Vaticani tamen *recepto*. Apuleius, libro IV. Metam. 'Lanius paulo fidentior utero bestiæ resecto ursa magnificum despoliavit latronem.' *D. Heins.*

261 *Romula virtus*] Romana. *Barth.*

262 *Malus interpres rerum metus*] Papinius, lib. III. 'Pessimus in dubiis augur Timor.' Quippe rationem turbans, prudentiam et sapientiam expectorans, ut ex Ennio relatum. *Idem.*

265 *Tunc reputant annos*] Ad illos usque ab urbe condita, quos præscripserant augures, nimirum M. C. C. Censorinus, cap. 17. Nec sane multum aberat ille fatalis limes, nam Stilichone et Aureliano Coss. hæc gesta sunt, Anno Urbis M. C. LII.

Interceptoque volatu Vulturis] Hoc est, ob metus vehementiam, demsetunt illi vulturum Augurio aliquot annos, ne MCC. illi implerentur, et clades, metu augure, anticiparet limitem, XLVIII. ipsi anni sic decerpebantur. *Barth.*

266 *Vulturis*] Bonum felixque augurium. Papinius, libro III. 'Non venit augurii melior quam vultur, et altis Desuper accipitres exsultavere rapinis.' *Idem.*

267 *Solus erat Stilicho*] Eximia laus divino carmine celebrata, ut hic liber egregium Epos est; haustaque ista ex Papinio III. Theb. 668. Sane victis Gothis coronatum rediisse Stilichonem (ita enim capienda ejus verba) scribit Zosimus cum toto exercitu. *Idem.*

268 *Meliora manu*] Sibi suisque felix augurium manu fecisse Stilichonem virtute perrumpentem metum et pericula, dicit. *Idem.*

269 *Dux idem vatesque*] Et spondens meliora, non perculsi animi exemplo, et adversa profligans manu atque animo.

Durate parumper] Securo pectore ipse præcepta dat animositatis cæteris. *Barth.*

270 *Muliebribus querelis*] Ad mulieres remissis, quæ nihil norunt aliud. *Idem.*

271 *Fatorum toleremus onus*] Stoice. *Idem.*

274 *Toto pectore*] Omni vi. *Idem.*

Pectore niti] *Robore* meliores. vidit Raphelengius. Mox idem etiam bene cum scriptis *Non si perfidia.* Pro *succurrere velis*, prior Moreti *succedere*. D. Heins.

276 *Exhaurire fretum*] *Aquam* marinam navi egerere. *Barth.*

278 *Penetrabile tempus*] Tempus penetrabile, aptum penetrare Gothis, laxatis nimirum excubiis Romanis. *Idem.*

282 *Calle reperto*] Invio hactenus, quod fecit Hannibal. Loquitur de Maximo et Eugenio, quorum exemplo, post inruptam Italiam pariter cæsorum, consolatur populum. *Idem.*

284 *Nunc vero geminis*] Maximum et Eugenium indicat. legimus vero Alaricum ab Oriente cum Theodosio venisse, magna manu Gothorum stipatum, unde ipsi Alpium iter innotuerit. *Claver.*

285 *Famosum*] Celebre cum nota. Vox inter pretium et convitium hic media. *Barth.*

286 *Præstructum*] Præinstructum bellis civilibus itinere tyrannorum, qua iter capessendum esset ad Italiam penetrandam. *Idem.*

287 *Aditusque sequendos*] Aldus et prior Moreti *secandos*: ut alibi, 'Barbara fulmineo secuit tentoria cursu.' Tres alii *secundos*. D. Heins.

Sequendos] Παθητικῶς, non sine usu prisco. *Barth.*

288 *Barbarico Romana dedit*] Summum Politicum monitum est quod hic tangit. Sic Imperium Romanum cum summum culmen adscendisset conversum in se magnatum discordia. *Idem.*

291 *Senonum sanguine*] Vindice Camillo. Ubi tamen omnis majestas una

arce clausa fuit. *Barth.*

293 *Colla catenati v. s. Cimbri*] Cimbrorum Regem eo prælio a Mario captum, Teutobochum nomine, auctor Eutropius, lib. VII. *Idem.*

294 *Vile decus*] Vide ad Augustinum, lib. I. cap. 1. *Horror*, timor, metus; periculum ipsum. *Idem.*

295 *Ingentes geminant*] *Generant* Lucens. et Gyrald. sed male. Infra: 'Cum Trebiam sævo geminassent vulnere Cannæ:' sic et alibi noster. *D. Heins.*

297 *Post terga*] Retro. *Barth.*

300 *Considet regn. Rhodano*] Hic Stilicho incitat suos male cunctantes, atque a fuga in Galliam deterret. Legimus vero Honorium Alarico, agros et provincias petenti, Galliam concessisse. Cavendum est sane bono duci ne dubitantem aut formidantem exercitum ad pugnam producat: quamvis Cæsar 'Verbere conversæ cessantes suscitet hastæ.' *Claver.*

301 *Stimulant si pignora*] Necessitudines: aliis in discrimine ipso ablegatæ prorsus, ut Tyriis, urbe ab Alexandro obsessa, Carthaginem. Curtius, lib. IV. *Barth.*

302 *Remordet*] Sæpius tangit. Morsus enim stimulus affectuum. *Idem.*

303 *Ferro corda rigent*] Proverbialis locutio, rigidissimum hominem indicans. *Idem.*

Ut nosse recusem] Ita meliores. Vulgo *aut n. recusant*. D. Heins.

304 *Sanctum soceri*] Adulatio occulta; omnibus affectibus præponentis Imperatoris generi curam. *Barth.*

305 *Quantus prolis amor*] Quo nulla umquam strictiore caritate homines natura devinxit. *Idem.*

306 *Obscœnam*] Turpem, pudendam. *Latebra* numero unitatis insusitatior.

Pietas ignara] Talis facta ob metum et adversas res, vel amore nimio suorum. *Barth.*

307 *Nec vobis fortis*] Uti solet verti magnanimitas, sibi cauta, aliis libera, contemtrixque periculorum. *Idem.*

308 *Hic conjux, hic progenies*] Pignora, inquit, fidelitatis meæ in Rempublicam. Pertinet huc quod consultior Reipublicæ Princeps cum liberis, quam improlis. *Idem.*

Hic conjux] Demonstrat insignis ille Dux, nec suos periculo subtrahi; Romam pro solo natali et parente adgnoscit. *Claver.*

Carior omni luce] Summæ formula dilectionis. *Barth.*

309 *Procellæ*] Tempestati, adversæ Fortunæ. *Idem.*

310 *Nostræ mentis*] Vincula, animi amicitiæ propior nexus. *Idem.*

311 *Pignora*] Cl. Gronovius ad Statium, cap. 12. Diatribes cum scriptis castigatioribus *Vincula* scribendum jam vidit; atque ita Barthius. Rutil. Itinerar. 'Ille meæ secum dulcissima vincula curæ, Filius affectu, stirpe propinquus, habet.' Propert. 'Sanguinis et chari vincula rupit amor.' Seneca Hippol. 'Quanto parentes sanguinis vinclo tenes Natura?' *D. Heins.*

312 *Muris impende tuendis*] Ea irruptione Gothorum Urbem novis muris munitam Honorii jussu alibi his libris notamus, et indicat hic vir doctus. Sed an non simpliciter potius urbis tuitionem loquatur, dum ipse aberit, Stilicho, hoc loci, nescio; nec est tanti. *Barth.*

Muris] De horum restauratione exstat præclara inscriptio, quam referimus Paneg. VI. Honorii, ubi multa huc pertinentia. *Claver.*

313 *Lectum robur*] Militem ex omnibus stipendiariis auxiliisque electum XXX. numeros militum habuisse, quibus Rhadagaisti copias confecerit, Stilichonem, scribit Zosimus, eumque exercitum illum totum fuisse quem in Liguria habuerit Respublica. *Barth.*

Lectum robur] Ergo non subitarii milites, aut desueta bello agmina, sed

legiones olim probatæ a Stilichone desiderantur. quare ipse paucis comitatus Rheticas Alpes transit; unde quasi curriculo revertit, Romam ipsam et Honorium Imp. ab hostibus quasi obsessum redempturus. *Claver.*

315 *Migrantisque*] Principe jam cum omni aula Italia decessuro. Ravennæ autem tum fuisse Honorium constat ex auctoribus. *Barth.*

316 *Tenebris pulsis*] Periculorum nocte. Rebus adversis. *Idem.*

318 *Stetit obside fati*] Egregium exemplum Civilis apud Tacitum, Histor. IV. 'a tergo matrem, sororem, pignora cætera pugnaturis collocans.' *Idem.*

319 *Protinus, &c.*] Hic locus mire excitat Lectorem, neque puto meliores versus exstare uspiam; est enim hic Poëta Nili sui cataractis uberior. *Claver.*

320 *Dulci mentitur Nerea fluctu*] *Fluxu* unus Vatic. *D. Heins.*

Mentitur Nerea] Speciem marinæ aquæ præferre ait Larium, cum dulci tamen constet. *Barth.*

321 *Prætervolat*] Hoc est, *pervolat.* Idem.

322 *Brumali sidere*] Frigore. *Idem.*

323 *Nil hyemis cælive memor*] Oblitus magnanimitate eorum quæ natura ipsa opponebat, et attendere cogebat, tantus ardor erat virtutis, et amor eripiendæ cladibus Italiæ.

Ille] Excellens aliquis, aliorum præcipuus. *Barth.*

332 *Flumina regno*] In hanc rem D. Ambrosius tradit, Rhenum Imperii Romani, adversum feras gentes murum esse. *Claver.*

335 *In nomen transire suum*] Pulchre Ausonius Mosella: 'celerant in te consumere nomen.' Ipsa autem sexaginta capere Danubium priusquam Ponto evolvatur scribit Jornandes Geticar. Orig. cap. 12. *Barthius.*

336 *Bifido meatu*] Vide Strabonem, lib. IV. *Idem.*

338 *Glacialia secti Terga rotis*] Mirum hoc in barbaris et septentrionalibus fluviis Romanis hominibus. At in Cappadocia etiam Asiana, ejusque ad urbem celeberrimam Cæsaream gelu paris violentiæ agnoscit Gaudentius. *Idem.*

339 *Boreæ Martique sodales*] Ab interrupto cultu. *Idem.*

Martique sodales] *Martisque* tres; quod nescio cur maluerit Raphelengius: qui mox bene *quo* pro *qua* cum scriptis. *D. Heins.*

341 *Panditque tremendam*] Lego *premendam;* ut apud Silium, lib. III. 'dubio devexa per invia nisu Firmabat gressum atque humentia saxa premebat:' nisi quis malit ex Delrii conjectura *terendam,* quod præstat. Livineius *tenendam;* quomodo in Regio: minus bene, proxime tamen verum. *Idem.*

342 *Ceu Gorgone visa*] Saxifico vultu Medusæ. *Barth.*

343 *Hausere profundæ nives*] Pulchre. Silius, lib. III. 'haurit hiatu, Nix resoluta viros, altoque a culmine præceps Viventes operit turmas delapsa ruina.' *Idem.*

345 *Barathro*] Omnis vorago irremeabilis hac voce censetur. *Idem.*

347 *Trepidis fundamina subruit, &c.*] Poëtica enim licentia eo adscendit ut nivium jugis ipsa astra machinamque cœlestem incumbere pronunciare audeat. *Idem.*

Tepidis fundamina subruit Austris] Sic ex conjectura Raphelengius. Lovaniensis liber confirmat; ut et Pomponii Læti excerpta. Vulgati et scripti plerique *tepidis astris.* Isingr. et plurimi ex nostris *trepidis astris;* quod et Livineio placebat: ut apud Silium, lib. VIII. 'Phlegræus tetigit trepidantia sidera vertex.' secutus etiam est Barthius. *D. Heins.*

348 *Malefida*] Non servantia quod polliceri videbantur. *Barth.*

349 *Nulla Lyæi Pocula, nulla Ceres*] Expressit virtutis hanc violentiam in

Anthemio, de milite ipsius Sidonius: 'Cui deesset cum sæpe Ceres, semperque Lyæus, Disciplina tamen non defuit.' *Barth.*

350 *Rara Ceres*] *Cruda* Oxon. *Nulla* Maz. *D. Heins.*

351 *Oneratus amictu*] Plurimum enim aquæ pluviæ nivalisque imbiberat. Omnem spem prævenisse in occupandis cæde hostibus Stilichonem tradit Zosimus. *Barth.*

352 *Nec mollia fesso Strata dedere torum*] Heroica cubilia corpus mollibus tomentis fovere indignantia. *Idem.*

354 *Metuenda*] Aliis. *Idem.*

355 *Pastorali culmine*] Tugurio. *Idem.*

Sub culmine fultus] *Tegmine* prior Moreti, pro tecto. Statius, Thebaid. I. 'liquentia nimbis Ora comasque gerens [malo *rigens*] subit uno tegmine, cujus Fusus humo gelida partem prior hospes habebat.' *D. Heins.*

356 *Stat pallidus hospite magno Pastor*] Admirans ignoti Herois speciem, inconsuetum tugurii hospitium. *Barthius.*

357 *Ignoto nomine*] Homine simplice et rustico magnum imaginante, non tamen rogare auso. *Idem.*

358 *Sordenti*] In casæ talis vita. *Sordes tales* vitam innocuam commendant. *Idem.*

360 *Illis sub viribus*] *Illi* decem codices cum Livineio et Barthio. *D. Heins.*

361 *Hanc requiem terris*] Illi labores dederunt Reipublicæ quietem. *Barth.*

363 *Casæ*] Minuta ædificiola rustica.

Gentes] Quas pacarat antea, quibusque formulam fœderis scripserat Stilicho. Gentes, omnes populi extra Romanum. *Barth.*

365 *Rura tenebant*] Duo Florent. tertius Vatican. Rottendorph. et Isingrin. *castra.* Puto *claustra.* D. Heins.

370 *Reducem dominum*] Exempla in Plauti Mostellaria. *Barth.*

Si reducem dominum sors improvisa revexit] Nam et ibi *revinxit* legunt vulgati codices. *Torrent.*

Sors improvisa revexit] *Fors*, cum Regio et Thuaneo. *D. Heins.*

372 *Conscia servilis*] Hic profecto notantur æmuli Stilichonis, qui de eo multa sinistra ubique sparserant; eos tamen viri reduci præsentia tacitos et quasi exanimes reddidit. *Claver.*

Servilis horror] Adsuetus flagris et tormentis. *Barth.*

374 *Latium*] Gravitas Latina.

Tota refulsit in uno Roma viro] Summa laus Herois alicujus, cum pro omnibus unus fuisse dicitur. *Barth.*

375 *Læta parum, non tristior æquo*] Lætam serietatem alibi dicit. *Idem.*

376 *Mista sed nobilis ira*] Est in *ira* enim *nobilitas* animi, quam pro hac plurimis locis usurpat Papinius. *Idem.*

378 *Fuit ore dolor*] Decem libri *color.* Pro *in atram* Junianus *iniquam;* ut Græcismus sit. *D. Heins.*

Atram nubem] Densam, obscuram. *Barth.*

379 *Mæsto Jove*] Aëre turbato.

Cogitur æther] Qualis facit nubilum. *Barth.*

382 *Non ita Romanum*] Plena Heroicæ Romanæ fortitudinis Oratio. *Idem.*

383 *Nequeant punire tumultus*] *Nequeat* Delrius et scripti. *D. Heins.*

Tumultus] Non dixit bella aut rebellionem. Florus, III. 19. *Barth.*

387 *Et Trebiam saxo*] *Socio* Isingrin. tert. Vatic. et pro diversa lectione Pricæanus; eleganter: de qua voce alibi. *D. Heins.*

388 *Spes vana Philippum*] Adeo contemtim de hoc Rege loquuntur Romani, ut eum bello umbrasse urbes dicat Silius Italicus. *Barth.*

392 *De culmine rerum*] Summo orbis terrarum Imperio. *Idem.*

396 *Philippus*] Fuit tamen virtutis non contemnendæ princeps, manu etiam strenuus, ut in obsidione Athenarum illustre documentum narrat

Livius, l. xxxi. *Barth.*

398 *Prætereunte manu*] Velut aliud agente. Alibi eadem sententia noster transcurrentem Stilichonem egisse, quod magno labore vix exegissent alii canit. Regis Philippi res tam exiguæ aut contemtibiles non fuere, quin gravibus accenseri mereantur. *Idem.*

401 *Precantes*] Deprecantes noxiam, veniæ loco, et probandæ fidelitatis precantes admitti in stipendia. *Idem.*

402 *Mensus numerum*] Fuit is exercitus Stilichonis ad xxxv. aut præter propter millia militum. *Idem.*

Mensus numerum] Panegyris ad Constantium: 'Magnus Alexander, cum præter Macedonas suos cunctæ Græciæ et universo Illyrico innumerabilem delectum posset indicere, nunquam majores quadraginta millium copias duxit: inhabile regenti ratus quicquid excederet.' *Claver.*

406 *Animi Stilichone recepti*] Malo *animis receptis*, ut cum sequentibus hæc cohæreant. *D. Heins.*

407 *Lacrymosaque gaudia*] Viso incolumi Principe militiæ, ut in gaudiis maximis lacrymæ solent oboriri. *Barth.*

409 *Sibila nota*] Tauros docebant ingenia veterum pastorum ad sibila cognoscenda, et ad eorum nutum mira bovinis ingeniis patranda. *Idem.*

410 *Vel notæ pascua vallis*] Luccens. et Gyrald. *et avitæ*: optime. Lib. ii. in Rufin. 'Ut fera quæ nuper montes demisit avitos.' Maro Georgicon tertio describens victum certamine taurum: 'Et stabula aspectans regnis excessit avitis.' Statius, Thebaid. iv. 'Tuque prior, tu cede, nocens, qui solus avita Gramina communemque petis defendere montem:' atque ita fortassis et apud eundem libro secundo corrigendum: 'veluti cum taurus avita Valle carens, pulsum solito quem gramine victor Jussit ab erepta longum mugire juvenca:' quanquam nec vulgatum *amata valle* temere istic damnandum. Pro *pascua* Oxon. *pabula.* Pro *regunt* sequenti versu scripti quidam *rogant;* quod Delrio placebat; idque Scaliger in ora codicis sui probare visus. Epigr. de mulabus Gallicis: 'Cum pronas pecudes Gallica verba regant.' *D. Heins.*

411 *Inque vicem*] Mutuo. Lucanus, l. i. 'Inque vicem gens omnis amet.' *Barth.*

413 *Rara per obscuras apparent cornua frondes*] Ut 'Apparent rari nantes in gurgite vasto.' Mihi tamen rectius fore videtur, si reponas, *Vara:* de qua voce multis egi ad Nasonem. Paulo post pro *Vindelicis spoliis* prima ed. et multæ membranæ *Vandalicis:* quam lectionem approbare visus est Marcus Velserus Rerum Augustanarum Historia, p. 162. *D. Heins.*

416 *Extremis Britannis*] Ultra illos enim nihil Romæ serviebat. Virgil. 'Et penitus toto divisos orbe Britannos.' *Barth.*

417 *Scoto dat fræna truci*] De Barbarie tum Scotorum alibi Claudianus. *Idem.*

418 *Picto moriente*] Hujusdem moris supra facta mentio. *Idem.*

419 *Sycambris*] Hic milites limitanei designantur. de quorum disciplina et fortitudine multa in Panegyricis. *Claver.*

420 *Quæque domant Cattos*] Sic Luccens. et Gyrald. cum Pulmanno. Cæteri codices corrupti sunt maximam partem: in Oiseliano *Cattos.* D. Heins.

422 *Rhenum solo terrore*] Alibi inter summa facinora. Quis domitum meminit sola formidine Rhenum? *Barth.*

423 *Ullane posteritas credet*] *Credat* prior Moreti: rectius. Et mox *ferox populi* eleganter excerpta Puteanea secundo casu. *D. Heins.*

Germania quondam Illa ferox populis] Germanos a germinando dictos quidam autumarunt propter copiam se semper subjicientem. Ferox autem populus ab instituto vitæ venatui et

incursionibus deditæ, tum et ob proceritatem corporum, quibus excellentes faciunt Manilius, Vegetius, alii. *Barth.*

Germania quondam] Hæc omnia in laudem Germaniæ hactenus fere indomitæ; quod Stilichoni virtutis admiratione se placidam exhibuerit; id quod ipsi honori est: necesse enim fuit eam virtutibus abundare, quæ alienas amaverit. *Claver.*

426 *Jam sese placidam præbet*] *Tam* Barthius; probo. *Præstat* etiam primus Petav. duo Vaticani. et Pat. *D. Heins.*

427 *Nudato limite*] Notæ excubiæ Romani militis; castra limitanea opposita Barbararum gentium semper metuendis incursionibus. Habebant ei rei et munitiones, aggeres, castella, quas prætenturas non semel vocat Ammianus. *Barth.*

430 *Celsior o cunctis*] Potestatem habuit Stilicho qualem vix quisquam antea.

Unique æquande Camillo] Quem assertorem urbis censet præ cæteris Romana Antiquitas. *Barth.*

433 *Divinam*] Ἀπὸ μηχανῆς, insperatam. *Idem.*

434 *Tu sospitis ultor*] Acute. Ultus es eam antequam periret. Invenit unde Camillo hominem præponat. *Idem.*

436 *Pariter*] Cum regressu tuo, opem consiliumque ferentis. *Idem.*

437 *Vivusque redit calor*] Rectius scripti plerique *color;* quod et Barthio curis secundis videbatur. *Virus* pro vividus. Manil. l. v.: 'lapidum vivos miscere colores' dixit. Martial. l. vi. 'Et placido fulget vivus in ore liquor.' Sic et Ovidio: 'macie male viva puellas.' *D. Heins.*

Vivus color] Genuinus. Ægro potius deest color vivus quam calor, cum citra hunc nec æger esse possit. *Barth.*

438 *Renovasse lacertis*] *Reparasse* unus Ambros. ut vi. Cons. Honor. 'trabeis reparatur et urbi Majestas.' Præf. l. ii. de Rapt. 'Desuetæ reparat fila canora lyræ:' sic enim vetus liber. *Revocasse* excerpta Læti. *D. Heins.*

439 *Fœmina*] Alcestis. *Barth.*

440 *Juvenem*] Hippolytum. *Idem.*

442 *Vere narratur fabula*] Fabulam omnem sermonem, verum quoque, dici. *Idem.*

443 *Minoum rupto*] Minoi filius erat Glaucus. Glaucus casu in grande vas oppletum melle decidens, obierat fatum. Pater Minos eam ob rem graviter succensens Medico filii Polyido, hominem cum puero exstincto vivum sepeliri voluit. Polyidus erat sagacissimus medicinæ: ita observaverat quondam Draconem mortuo pari herbam in os ingessisse, ea herba vitam rediisse cadaveri. Ipse quoque idcirco præfatus Deos herba inventa eadem, cum eorundem opitulatione, os opplet Glauco. Res eventum habuit: ex mortuo filium furibundo Regi restituit vivum. Pœna negligente sese, morte herilem, Regem mœrore exuit. *Idem.*

Minoum] Hæc fabula satis recondita explicatur ab Hygino. *Claver.*

444 *Avium clangore*] Bubonis, qui indicium fecit. *Barth.*

446 *Anguis*] Polyidus augur a Minoë cum Glauco filio, qui ante in mellis dolium lapsus animam efflaverat, vivus sepulchro destinatur; cui mœsto, cum duo serpentes apparerent, alterum occidit; alter vero occiso herba salutari vitam reddidit, cujus ope homo anxius Glaucum ab orco reducem fecit. *Claver.*

448 *Sub morte*] Desperata salute. *Barth.*

450 *Ipso Roma die*] Ne quid priscarum rerum deesset, etiam portenta de more Antiquitatis accersit. *Idem.*

451 *Lætis Vocibus*] Acclamationibus. *Idem.*

452 *Auspicium plausere*] Felix omen. Auspiciorum enim vox late patet.

Res designans auspicatas, et ipsa exordia rerum. *Barth.*

453 *Muniti Stilichone suo*] Instar muri et clypei, ut alibi dixit. Sic in uno Imperatore esse bona omnium civium, auctor est Cleocharis Vetus Rhetor.

Quis gaudia vero] Non fucatum amorem Principis, non fucatos amplexus Procerum Aulicorumque intelligit. Et sic alibi l. II. supra: 'Hinc amor; hinc veris et non fallentibus omnes Pro te solliciti votis.' *Barth.*

Quis gaudia vero] *Veri* Aldus et unus Petav. cum excerptis Pomponii Læti. Editiones nonnullæ *veros:* cave Barthium mutantem audias. *D. Heins.*

454 *Disserat*] Edisserat. *Barth.*

457 *Globus*] Agmen pulvere de longinquo involutum, visum.

Librant] Ambigentem etiam. *Barth.*

458 *Donec pulvereo sub turbine*] Primus Med. et prior Moreti, *vertice.* Quintilian. VIII. 2. 'Vertex est contorta in se aqua, vel quicquid aliud simile vertitur:' malim tamen *vortice.* *D. Heins.*

Sideris instar] Exori subito suum Heroëm dicit, ut cœleste quid ei affingat. *Barth.*

460 *Canities*] Eam commendat in Stilichone et Epithalam. Hon. *Idem.*

Repens] Repentinus, insperabilis. *Idem.*

461 *Ipse venit*] Velut in nullo alio spes auxilii. *Idem.*

462 *Turba salutatis*] Malo, *salutandis.* D. Heins.

Salutatis signis] More et honore militibus debito: ut vicissim salutabant populum miles et Princeps. *Barth.*

463 *Delectus miseri*] Priorum aliorumque ducum tarditatem notat in Laudem Stilichonis, qui paratum habet, eumque exercitatum, militem, ne miseros delectus agere, inhabilibus bello agricolis sub signa redactis, clade propinqua cogatur. *Idem.*

Non jam delectus] Non igitur debilitatos, murcos, servos, aut libertinos eligit et conscribit; sed veros milites. C. Th. ad militiam nemo aspiret, nisi quem liberum inquisitio cauta deprehenderit. *Claver.*

464 *Messor*] At viri fortissimi et milites strenui, auctore Vegetio, ex agricolis etiam: minus enim timet mortem, qui minus delitiarum novit. *Idem.*

467 *Vera juventus*] Dignam militia ætatem ha ens. *Barth.*

Juventus] Juventutis nomen a juvando pulchre deducitur. hic vero *Juventus* virilibus annis propior est. *Claver.*

468 *Virida Martis imago*] Qualis erat veterum, qualis speciem Romanam habet, exercitu priscis æquando. Conspectu dicas victores futuros. *Barth.*

Vivida] Ingenua non adscititia. *Idem.*

470 *Vertice proximus astris*] Proverbialis locutio de animo supra modum elato, et quo superbior fieri vix possit. Dicit igitur Getam sese eatenus supra modum magnificum fecisse, non secus atque Plautinus ille Longurio. *Idem.*

472 *Tot flumina pulsis*] Lego *pulsus* cum optimo Ambros. Pricæi codex *pulsa* vel *passim.* Reg. et Oxon. *passis.* Putabam aliquando *vallis.* Barthius versum hunc tollendum censet. *D. Heins.*

Pulsus] Ipsius stulta imaginatione. *Barth.*

474 *Tot subito pedites*] *Subitos* Lucens. aliique multi bene. *D. Heins.*

477 *Sperata teneri*] Velut manu jam comprehendenda. Deinde vero longe visam ait abesse, cum spes omnes in contrarium fuerint versæ. *Barth.*

479 *Occultat ore metum*] Spem vultu simulans. *Primi,* sunt Proceres. Senatus; concilium senum. *Idem.*

Occultat tamen ore metum] *Ira* unus Med. argute; quomodo et Palatinus. *D. Heins.*

481 *Crinigeri sedere patres*] Capillati patres conscripti Getarum: omnes Barbari hoc genus in comæ prolixitate majestatem ponere consueti. Ut intonsum Catonem Horatius: 'fertur et intonsi Catonis sæpe mero caluisse virtus.' *Barth.*

Pellita Curia] De consutis pellibus Barbarorum habitus, ob inclementiam cœli in patria: unde pelliti, nota barbariæ, audiunt Romanis. *Idem.*

482 *Curia*] Senatus.

Decorat numerosa cicatrix] Cicatricum copia virtutis indicium Barbaris, a prima ætate bellatoribus. *Barth.*

483 *Tremulos*] Ultimæ senectutis Proceres omnia expertos ait convenisse. *Idem.*

484 *Contis*] Hastis quibus innitaris.

Non exarmata] Ne plane exarmata incedat: pro baculo nixa conto. Erant hoc genus Barbaris gladii sive tela thecis condita, quibus pro baculis simul et gladiis uterentur: buxos vocabant, quæ vox nunc quoque Germanis thecam notat. *Barth.*

485 *Gravior natu*] Aliud est, quod refert Christ. historia; ubi vir quidam venerabilis monuit eum ne talia auderet. Cui Alaricus: Non ego volens Romam peto, sed quidam quotidie ad me: Perge et Romam destrue. *Claver.*

Dictis consiliisque] *Dicti consiliique* quidam veteres; concinnius. *D. Heins.*

486 *Defixus lumina terræ*] Cogitabundus, misto pudore, ad Musæum. *Barth.*

487 *Capulo eburno*] Vides gladiorum in theca rem esse: quomodo enim contus sit capulo eburno? *Idem.*

490 *Eludimus*] Vim Romanam. Non ausi palam viribus experiri. *Idem.*

492 *Per tot certamina docto*] *Ducto* cum novem scriptis et Aldo. *D. Heins.*

494 *Gestatum*] Auctoritatem sibi hinc adsciscit. *Barth.*

495 *Humeris*] In Corytho suspendebatur humero arcus. *Idem.*

496 *Icti Fœderis*] Gothi Imperio Romano fœderati, φοιδέρατοι. Malcho excerptus Legationum. *Idem.*

497 *Emathia*] Thessalia. *Idem.*

498 *Flamma juventæ*] Inconsulto impetu. *Idem.*

500 *Agmina longe*] Ultricia Stilichonis. *Idem.*

503 *Scelerum*] Rapinarum, populationum. *Idem.*

504 *Uber*] Proventus, fertilitas. *Idem.*

505 *Proprio cum Tibride*] Fluvius peculiaris, alicujus Numinis personam sustinet. *Idem.*

507 *Hanc urbem*] At postea Romam cepit Alarichus, vastavitque misere, teste Hieronymo. *Claver.*

508 *Lætatus violasse*] Certe verum. Nec improbavit post direptam Romam exemplo suo iste idem Alaricus, ut aliis ipse fuerit pro novo; non sustinentibus vastare, quamvis non difficulter possent, urbem.

Numina sedem] A Templorum copia. Ausonius: 'Divum domus aurea Roma.' *Barth.*

510 *Dirinique volant pro mœnibus ignes*] Ut Pœno ingruente. *Idem.*

511 *Seu Roma*] Jam pro Dea ubique per Imperium suum culta.

Olympum] Deos omnes. *Barth.*

513 *Fortuna famulante*] Quam in suo habet arbitrio.

Scis ipse, perosis] Hoc est, tantam aggesserit vim ossium de peremtis hostibus, ut etiam rogis ea fuerit ob copiam dare perosus. Avertit hoc dicto crudelitatis et impietatis suspicionem, quam ponebant veteres utramque in prohibitione sepulturæ. *Barth.*

Scis ipse, perosus] *Perosis jugis* lego; id est, invisis: passive posuit. Alcimus Avitus, lib. III. 'tristi tum luce perosam Expavere diem.' Raphelengius *percsis* contra libros. Mox *stimu-*

lante pro *famulante* novem, et *rogis* pro *jugis* omnes: *perosis rogis* Lucensis; quod Barthio curis secundis probatum est. Mihi tamen *jugis* arridet, quod in primis editionibus exstat, et excerptis Pomponii Læti, uno Vaticano, Farnesiano, et altero Leidensi; non enim verisimile est, profligato hostium exercitu cadavera a Stilichone rogo fuisse mandata. *D. Heins.*

515 *Sanguine calefecerit amnes*] Silius ipsa flumina natasse sanguine in ingenti clade tradit. *Barth.*

516 *Sub nomine legum*] Rescriptum dolo Rufini de hoste dimittendo exprocatum innuit, cujus et alibi mentionem habet. Vide infra ad vs. 565. *Idem.*

517 *Regnique favor texisset Eoi*] *Fratrisque* Lovan. ut III. Cons. Honor. 'curis æqualibus orbem Eoo cum fratre regis:' et in Epigr. 'Quem decus Eoo fratri, pignusque propinqui Sanguinis Hesperio misit ab orbe soror.' *D. Heins.*

518 *Flammata fronte*] Ut solet ira commotis rei alicujus indignitate, frons æstuare. *Barth.*

519 *Obliquis oculis*] Obliquum ex ira contuens. *Idem.*

520 *Sed rupit rapidas*] *Rabidas* primæ edd. et scripti octo. *D. Heins.*

Superbia] Barbarus fastus in Juvene Rege, successibus et spe efferato. *Barth.*

521 *Fraudataque sensibus ætas*] 'Enim senibus delirat linguaque mensque' secundum Lucretium. Sensus extremos, hoc est, prope jam evanescentes, in ea ætate constituto esse agnoscit Laberius, cum ait: 'Necessitas Quo me detrusit, pene extremis sensibus?' *Idem.*

523 *Danubius*] Numen patrium, quod lædi contumelia hac, quam putabat, videtur. *Idem.*

524 *Tot Augustos*] In Thracia dicit ante Theodosium. Non videas tamen quomodo Alarico tempore conveniant, qui juvenili ætate post captam Romam obiisse traditur: Urbem autem trigesimo post elevationem Theodosii anno cepit. Mendacium ergo hoc Barbarum. *Idem.*

525 *Te patiar suadente fugam*] *Suadere* Raphelengius contra veteres libros male. Val. Flaccus, lib. VIII. 'Ut gener Æsonides nostra consideret aula, Nec talem paterere fugam.' Sic 'pati privatos lares,' Nupt. Honor. et alibi 'pati jocos ac jurgia,' similiaque. Val. Flaccus, lib. V. 'Interea læto patitur convivia vultu;' ubi perperam *potitur* ex codice veteri Carrio libro VII. 'Ipsam flammigeros cogam compescere tauros, Amplexumque pati:' male idem illic, 'Amplexuque peti.' Eodem libro scribendum puto: 'Tune, ait, Æsoniden quicquam te velle relicta Credis, et ulla pati sine te loca?' nunc legitur *peti*. D. Heins.

Cesserit omnis Obsequiis natura meis] Jactantia Barbarica. Hunc ipsum Alaricum, cum Romam contenderet, monitum quantum opus aggrederetur non insulse respondisse accepimus, densum gramen melius sequi falcem. *Barth.*

528 *Non ita Dii Getici faciant*] *Faxint* lego cum Gyraldino aliisque sedecim scriptis. Capitolin. Clodio Albino: 'Ego Cæsareum nomen, quod mihi Commodus detulit, nolo. Dii faxint, ut ne alii quidem velint.' Lamprid. Diadum. 'Dii faxint et bona Juno, quam colis, ut ille Antonini meritum effingat.' Plura ad Ovidium congessimus. *D. Heins.*

Dii Getici] Deos Italos Maronis alludit.

Manesque parentum] More magnatum majores suos contestandi. Manes parentum in omnibus diis suis colebat antiqua superstitio, ne dum Barbara. *Barth.*

529 *Converso*] Id factum Stilichonis consilio gloriatur Claudianus VI. Consulatu Honorii. *Idem.*

530 *Vel victor regno, vel morte tenebo*

Victus humum] Generosissima vox in Rege belligero, et in Regem educato. Getæ utique de Scythis. Scytharum autem vetus religio mortem contemnere, quam sive virtutem sive persuasionem sequuntur illa quæ de Scythis memorant fide digni scriptores. *Barth.*

532 *Galeisque Padum victricibus hausi*] More militari, inter frugalitatis mores relato. Lutatius: 'Poculum militis galea est.' Sic Cæsari potum in galea miles fert. *Idem.*

535 *At nunc Illyrici*] Antea, Zosimo teste, nunciatum est Romæ Alaricum relicta Epiro expeditionem parare, et legatos de stipendiis exigendis ad Stilichonem venire. quibus auditis Stilicho adiit Honorium (qui Ravennæ tenebatur, odio Romanæ urbis) deliberaturus cum eo, cui vel comitibus bellum placuit. Pacem vero Stilicho præferendam esse pronunciavit, quia revera Alaricum sciebat Honorii partibus adhæsisse, cui servavit Illyriam contra Orientales. Et eventus docuit paci potius consulendum fuisse. Sed omnia Stilichonis consilia aliorsum rapiebant invidi. *Claver.*

Illyrici] Insederat eam provinciam, aque partibus Orientalis ad Occidentale Imperium traduxerat Alaricus Stilichonis consiliis; quibus in hoc Rege, Rei Romanæ addictissimo, si paruisset Honorius, nec inerti imbellique potius nebuloni, Olympio, nec Roma capta, nec Africa Barbaris insessa aut exspoliata unquam fuisset; nec quicquid deinde cladium Occidentem inundavit, tam facile Rempublicam evertisset.

Illyrici mihi tradita jura] A Romanis. Qui et Ducem suum agnoverunt, fidelitatem experti, dum Stilichonis consiliis uterentur. *Barth.*

537 *Tot galeas*] Milites. *Idem.*

Parari] *Parari* primus Mediceus et Palatinus: forsan recte; ut τῷ *coëgi* cohæreant hæc. *D. Heins.*

540 *Quos omnibus annis*] Malo *arvis*; ut IV. Cons. Honor. 'Omnibus arvis Et toto dotanda mari.' Vulgata scriptura Barthio jure suspecta est. *Idem.*

Quos omnibus annis] A prima, dicere vult, ætate. *Barth.*

542 *Arma dabunt*] *Dabant* et *rubebat* potiores scripti: bene. Gyrald. *jubebat*; forte *fluebat*: dictum lib. I. de Rapt. vs. 241. unus Ambr. *redibat*: duo Anglic. *fremebat*. Puteaanus *rudebat*. Mox *edita luco*, non *reddita* cum scriptis Raphel. *D. Heins.*

544 *Hortantes*] Per omnia superstitionum genera. *Barth.*

547 *Alpibus ruptis*] Facile obsidendis a defensoribus, et distinendo hoste, si quis custos adfuisset. *Idem.*

550 *Sic ait*] Prior Moreti *sic eat*: dictum lib. II. in Eutrop. vs. 157. Deinde *hortatusque* et *viæque* meliores: prior Moreti et secundus Vaticanus *bellique viæque*; quod non est de nihilo. *D. Heins.*

551 *Vanos fastus*] Illudentia stolidæ arrogantiæ. *Barth.*

552 *Semper tacita sortes ambage malignæ*] Pulchre Apollonius Rhodius, ideo incerta a Diis dari responsa, ut opem eorum etiam porro mortales apprecentur. *Idem.*

553 *Eventuque patens*] Stolidorum magistro. *Ambagem* dicit incertitudinem oraculi, in utramque bonam malamque partem torsilis.

Noxia vatibus ipsis] Quæ sola malorum Spirituum Justitia est. *Barth.*

554 *Veri sacra fides*] *Verum*, argumentum Oraculorum, ipsa responsa. *Idem.*

Sacra fides] Arcana, divina, non temere inquirenda. *Idem.*

Veri sacra fides] Scripti fere omnes *sera*: optime: ut Gronovius jam animadvertit. Idem bene pro *noxia*, *nescia* conjectat in Observationibus: ne dubita. *D. Heins.*

555 *Pervenit ad fluvium*] Asterisco hæc notarat Raphelengius. Vir maximus in ora libri sui *Pervenit ad Flavi*, cum hac nota, 'Flavia colonia cog-

nomine Pollentia:' nihil difficultatis. De Urbe fluvio vide Italiam Cluverii. *D. Heins.*

Pervenit ad fluvium] Urbem nomine. *Barth.*

Cognominis Urbem] Ænigma et ambiguitas latet sub hoc nomine, quod est fluvii proprium, qui in Liguria. *Claver.*

559 *Pleno castra gradu*] Sermonis majestas rem exprimit. Non dispersim, non propere, non incaute, non timide. Ingressum ad pugnam gravi sermone indicat.

Dictis instigat] Brevibus quidem, ut poscere videtur usus militaris, quem optimi Historiarum scriptores parum attendunt. *Barth.*

560 *Socii*] Commilitones. Apta voce Imperatoribus militi blandientibus.

Temeratæ] Barbaro citra Sacrilegium non tangendæ. *Barth.*

561 *Obsessi*] Gothi tale quid fecerant, per ignaviam Romani militis usque ad ipsius Principis injuriam provecti. Est omnino illa obsessio quam Honorius ipse solutam Stilichonis auspiciis innuit in Sexto suo Consulatu. Mediolani contigisse id ibi indicat. *Idem.*

Obsessi] Alloquitur forte legiones antea rebelles, et quæ Maximo tyranno militaverant: eas vero Theodosius, obsessas cum suo duce Aquileiæ ad Timavum, deditione subita recepit. Nisi mavis Honorii mentionem fieri, obsessi ab Alaricho. *Claver.*

563 *Alpinum pudorem*] Nullo negotio Alpes hosti penetratas. *Barth.*

565 *Odiisque anceps civilibus orbis*] Dum fovetur a Rufino ex parte Arcadii Imperatoris. *Idem.*

567 *Vindicat aulæ*] Bene *venditat* Raphelengius: atque ita Lucensis et tres alii ex nostris. *D. Heins.*

568 *Dira Britannia*] Majorem partem incognita Romanis. *Barth.*

570 *Prælia vincite*] Durius dictum videatur; nec tamen est. *Idem.*

572 *Campus*] Concursus, pugna, congressus. *Idem.*

573 *Sancit*] Confirmat, consecrat velut. Sic *sanciuntur* Nuptiæ, quas postea scindi nefas et piaculum. *Idem.*

574 *Hæmi*] Ita scribendum montis hujus Thracii nomen nullibi constanter exaratum, ab Hæmo scilicet tyranno, quem ibi interemit Byzas Heros, primus Conditor Byzantinæ civitatis. *Idem.*

577 *Ipsoque in corde*] Romam *cor* vocat Imperii Romani. Sic *Senatum* ejusdem *pectus*. Idem.

581 *Ibat patiens ditionis Alanus*] Militabat Romanis contra barbaros alios.

Ditionis] Imperii. *Barth.*

583 *Gentis præclarus Alanæ*] Sic 'præclarus fidei' apud Tacitum: 'præclarus formæ Narcissus' Statio Theb. VII. quæ vera illic scriptura. Eidem Theb. I. 'præstans armorum animique Corœbus;' taliaque infinita. Claverius tamen *prælatus* notat ex veteri libro: unde Raphelengius, *genti prælatus.* Barthius *gentes præclarus.* Delrius *gentis dux clarus;* frustra: ita et 'egregius morum' noster bello Gild. 'egregii juvenum' Stat. Thebaid. II. apposite, 'Egregii juvenum, quos non sine numine regnis Invexit nox atra meis:' 'egregius fati mentisque,' idem lib. III. et 'eximii regum' l. VI. *D. Heins.*

Genti prælatus Alanæ] Gentes docuit pro Latio mortem oppetendam præclarus Alanæ, Rex scilicet, dux, vir, miles, homo. Repetitio tamen vocis et gentis tam de propinquo mihi non spirat tam castigatum vatem; et suspicor, cum de natione dictum sit, sequaturque *Cui natura breves,* nomen viri excidisse. *Barth.*

Præclarus Alanæ] Mira structura et quæ Hellenismum sapiat: mendosam crederem ni optimo codice niteretur. Fuit vero ille dux Alanæ gen-

tis bello ferox, et qui Saulus opinor fuerit nominatus: unde quidam paupertini historici Hebræum perhibent. *Claver.*

584 *Cui natura breves*] Citra Alanorum alioquin conditionem, qui statura procera gens erat.

Breves animis ingentibus] Quod sæpius fieri certum est, docentque exempla. *Barth.*

585 *Oculos infecerat ira*] Torvi aspectu Alani. *Idem.*

586 *Vulneribus pars nulla vacat*] Potest abesse totus hic versus. Et sane assutitius mihi videtur. *Idem.*

Vulneribus pars nulla vacat, recisaque cunctis, &c.] Certissima conjectura, me duce, rescribes: *Vulneribus pars nulla vacat, rescissaque contis, &c.* Sensus est, gloriosum Getis videri, si faciem hastis militaribus vulneratam habeant. *Dempst.*

Rescissaque contis] Ita in Electis Philippus Rubenius conjecerat; quomodo et scripti nonnulli. Vulgo *cunctis.* Claverius *cuncti.* Barthius *punctis* curis primis, nec felicius secundis *invisaque comptis.* Ammianus Marcellinus, lib. XXXI. Hunnis, quos Alanis eosdem facit, frontem secari asseverat. Vid. lib. I. in Rufin. vs. 324. 'Obtusus per barbara vulnera contus' apud Sidonium Panegyrico Aviti. *D. Heins.*

587 *Gloria fœdati splendet jactantior oris*] Virtutis testibus cicatricibus aut vulneribus censetur militaris formositas. *Barth.*

Gloria fœdati oris] Eleganter: idque mihi renovat memoriam cujusdam ducis strenuissimi, ne quid præterea dicam. Alia vero ratio est nautarum in Batavia, qui quasi ludendo, sed plus poti, sibi invicem ora cultris dissecant. *Claver.*

588 *Ille tamen*] Suspectum hic latet aliquid. Docuit exemplo suo vir fortissimus mortem pro Latio subeundam. Tamen acceleratur equis citatis Stilichonis mandato. *Barth.*

589 *Acceleravit*] Affirmat enim hæc lectio ipsius studium, junctum obsequio Stilichonis.

Italamque momordit arenam] In Italia est occisus. *Barth.*

590 *Carmine dignus*] Memoria Musarum æterna. *Idem.*

592 *Judice ferro*] Aliquando sane eo veniendum est, et quasi Martis alea subeunda, ut veritas pateat. At cavendum, autore Tacito, ne aliquod vulnus per nimiam fiduciam accipiatur; nam et modica damna famam victoriæ partæ lacerant. Sed neque hastam abjicit Stilicho; neque prælii unius eventa pavescit. *Claver.*

593 *Diluit, &c.*] Hinc satis conjicio Stilichonem suspectum fuisse magnæ parti Italiæ, seu potius aulicis, qui Honorio insusurrabant nescio quid de novis rebus, quas moliri putabatur; quod falsum esse hic Alanus morte obita probare voluit. *Idem.*

Immeritum] Famam dicit sparsisse, Alanum clam collusisse Alarico; eum rumorem morte sua vir fortissimus delevit. *Barth.*

594 *Morte viri turbatus eques*] Equitem ait auxiliarium Duce cæso tota acie fluctuasse. Hæc nimirum tota est illa fuga Stilichonis, quam post abominabilem ejus cædem tantopere odio flagrantes scriptores auxerunt. *Idem.*

595 *Mutassent agmina cornu*] Meliores *nutassent:* vidit Barthius. *D. Heins.*

596 *Celer*] Opportune sane. Omnique occasione laudat celeritatem Stilichonis, ut ne Cæsaribus aut Alexandris faciat relinquatque deteriorem. *Barth.*

597 *Subsidiis peditum*] Robur præcipuum fuit in militia Romana, quod hic advertere est. Stilicho autem, ne quis ulterius fugeret, ex equo, opinor, descendit, ac suam probavit in rebus dubiis constantiam. *Claver.*

598 *Recepto*] Toto intra pectus. Sic primo Raptus: 'totum spirant

præcordia Phœbum.' *Barth.*

601 *Toto descendimus ense*] A gladiatoribus, qui missione a populo negata occidebantur, victoribus ferrum imis visceribus immergentibus. *Idem.*

Altius descendimus] Hoc verbum satis tumidum, sed mire efficax. *Claver.*

603 *Tanain, Istri*] Danubium et Tanain, quæ diversissima duo flumina imperite nonnulli confundunt. Flumina pro populis usurpare, Claudiano usitatissimum. *Barth.*

606 *Cædis avarus*] Sic libidinem sanguinis Arnobius dixit. Est enim et in cæde inimicorum avaritia, cupide grassans etiam ultra vindictam aut iram. *Idem.*

609 *Ira furens*] Notissimum veteris Sapientiæ scitum, Iram esse furorem. Augustinus Epistolis: 'Furor est ira brevis, quæ non tam malitiæ proposito, quam eventu subito contingit.' *Idem.*

610 *Assumtas igne*] Igne ereptas, cum Valentem exurerent Gothi. Inepte libri nonnulli de ignibus gemmarum, quibus docti inconsulte assentiuntur. *Idem.*

Assumptas igne valentes] Scripti *assumptoque, absumptasque, absumptoque.* Pro *valentes* recte *Valentis* Claverius. Lego *absumptique igne Valentis:* male vulgatam Barthius tuetur. *D. Heins.*

Igne Valentis] Alii leg. *valentes exuvias,* quod si verum est, pretiosas expono. Sed enim constat Valentem Imp. in tugurio ustulatum, ejusque gazam ab Alarico direptam, ubi inter cætera poterunt esse vestes regiæ gemmeo splendore fulgurantes.

611 *Miseris ab Argis*] Spoliatis in clade illa totius Græciæ urbibus, Athenis et Thebis tantum exceptis. *Barth.*

612 *Spirantia signa*] Corinthium æs notissimum, notissima etiam vasa Corinthia. Spirantia, viva pene; vivis simillima.

Corintho] Nobilissimum æs Corinthium, nobilissima etiam opera Corinthi facta. *Barth.*

613 *Callidus ante pedes*] Ut intentus spoliis miles a persecutione fugientium desisteret. *Idem.*

615 *Justos præbent stimulos monumenta doloris*] Ad pœnam de scelerato sanguine hauriendam. *Idem.*

616 *Captivum vulgus*] Mulieres puerique. *Idem.*

619 *Oscula dextris*] Loquitur hic de Italis potius captivis Claudianus, quam aliis, scilicet quos ad Timavum ceperat, ubi vulnus accepisse Rempublicam supra memoravit. *Idem.*

620 *Desertosque Lares*] *Desuetosque,* excerpta Pomponii Læti. *D. Heins.*

621 *Domus*] Familia omnis hoc nomine censetur. *Barth.*

622 *Ordine cognati*] Non audio hic Claverium post τὸ *ordine* distinguentem, cui Barthius tamen subscribit. Libri plerique, *cum grati,* quod Barthio placet: alii *congrati:* Lucens. Gyrald. et sex nostri, *tum grati:* grata enim belli finiti commemoratio: noster VI. Cons. Honor. 'Grataque patratis exordia sumere bellis.' Multa in hanc rem possent congeri. Raphelengius, *cognatis.* Rottendorphianus *congressi.* D. Heins.

Cognatis referunt] Cognatos in gratiam Stilichonis narrasse postliminio restitutis ait, domi suæ cuique, quanto miraculo virtutis bellum hoc confecerit Stilicho. *Barth.*

623 *Cum Marte perirent*] Auget dolorem homini militari, inque armis educato, totque victoriis glorioso, aperto Marte perdere, quæ nullis non artibus acquisiverat. Utpore non de Fortuna ejus solum, sed et de virtute et gloria hoste triumphante. *Idem.*

625 *Conjugis aures*] *Flebilis* quinque libri. Statius, Theb. V. 'Argolicas ululatus flebilis aures Impulit.' *D. Heins.*

626 *Invicto quæ dudum freta marito*] Mirifica festivitate muliebrem morem

et naturam indicat, quæ in mariti prosperitate semper se indigna committere videtur, nisi omnes arrogantia superbiaque excedat, rata parum sua virum fortuna uti posse. Monilibus inest superbia potiundis, qualem magnas sæpe clades dedisse notum. *Barth.*

628 *Romanasque alta*] Conjugum mulierumque vexatio et raptus in rebus adversis bellicisque tristissimorum eventuum vel primus. *Idem.*

Cervice petebat] *Parabat* Isingrin. et Florent. S. Marci, cum tertio Vaticano: supra; 'qui fœda parabat Romanas ad stupra nurus:' sic et alibi. Amat enim hoc verbum noster. Mox idem tertius Vaticanus *Argolidas*: rectius quam *Argolicas*: de quo dictum ad Nasonis Epist. vii. 81. *D. Heins.*

630 *Pulchras lacænas*] Spartanarum mulierum celebris formositas. *Barth.*

631 *Dea quæ nimiis obstat Rhamnusia rotis*] Nemesis Justitiæ Vindicis nomine culta contra elatos animo et verbis. *Idem.*

632 *Ingemuit*] Invidia scilicet.

Domat aspera victos] Non insultandum victis aut miseris. *Barth.*

634 *Acies*] Martem enim illum, ob quem oculos dolere Alarico modo dixit, uno conflictu prospero Romanis rependisse ait multorum annorum sequiores successus. *Idem.*

635 *Pollentia*] Urbs Liguriæ quæ Ptolemæo dicitur Πολεντία. *Claver.*

636 *Apta triumphis*] Adepta. *Barth.*

637 *Virtutis fatale solum*] Malo *Virtuti.* D. Heins.

639 *Quirino*] Rei Romanæ. *Barth.*

640 *Oceani stagnis excita supremis*] Florus, iii. 3. *Idem.*

641 *Tempestas*] Exercitus, instar tempestatis ingruens, ob ingentem vim Barbarorum. *Idem.*

642 *Jam protenus*] Statim ex hinc. Usus vocis *protenus* non satis est agnitus vulgo. Vide Servium. Momentum pugnandi esse in loco nemo it inficias. *Idem.*

644 *Et duplices signet titulos*] Probe compertum habeo appositiones hujusmodi Claudiano in deliciis esse: hoc tamen loco rectius opinor: 'Et duplici signet titulo commune tropæum.' *D. Heins.*

645 *Stilichone peremtos et Mario*] Stilichonem æquat Mario instar summi Ducis huic adscribens. *Barth.*

647 *Discite vesanæ*] Sumtum ex formula castigationis publicæ, ubi plagis et verberibus addebatur: Noli hoc facere. Disce hoc agere.

Romam non temnere] Insignis Nobilissimi Pæanis conclusio. Elidens ingenio præstantium, sed judicio parum cantorum hominum nugas, qui defici spiritu ad extrema operum Claudianum, nec pervehi ad portum capta favoris Musici aura ganniunt. *Barth.*

Non temnere gentes] *Non tendere* ex veteri codice Claverius: nihil opus; quanquam approbante Barthio ad Præfationem lib. ii. in Eutropium. Respexit illa: 'Discite justitiam moniti et non temnere Divos.' Ipse noster libro ii. in Eutrop. 'Romam contemnere sueti.' *D. Heins.*

XXVII.

IN VI. CONS. HONORII PRÆFAT.

PRÆFATIONEM hanc hoc inserendam loco alii jam monuerunt. Nec dissentiunt meliores membranæ. In pervetusto Vossiano Ausonii codice quinque priora disticha hujus epigrammatis legebantur. *D. Heins.*

Hanc Præfationem quidam præpostere ingeniosi, alio transtulerant, rati opinor, librum III. Proserp. hoc de se mereri, quum etiam hic fiat aliqua Ætnæ mentio; sed næ illi frustra sunt; nam de Honorio loquitur, cujus auspiciis Enceladus, id est, Alarichus, paulo ante debellatus est. Hic vero Consulatus VI. Honorii cum Aristoneto incidit in annum 404. *Claver.*

1 *Sensu*] Quæ videt nimirum per hunc homo.

Vota] Quæ quisque in vita agit, agendaque sibi aliis negotiis præponit, *vota* appellantur. *Barth.*

2 *Pectore sopito*] Homine toto in soporem dato. Quo nomine inquieta somnia excludit, quæ pectoribus quietem etiam in somno negant.

Reddit] Reponit, a voce quæ repercussa reddi perhibetur.

Amica quies] Æquat enim felicibus (nec semper tamen) infortunatos; omniumque votorum mactat, quibus favens venit. *Barth.*

3 *Venator defessa toro*] Primo loco ponit primum vetustissimumque humani corporis exercitium. *Idem.*

4 *Sua lustra*] Quæ habitat quasi assiduo usu. *Idem.*

5 *Aurigæ somnia*] Nominat hos ob frequentia etiam tum Spectacula Circensia. *Idem.*

6 *Vanaque nocturnis*] Per somnium visa, et sic nec visa simul. Meta cauta laborem summum studiumque aurigarum indicat, quibus hoc opus unicum et necessarium nisi frangi vellent. *Idem.*

7 *Furto gaudet amans*] Clandestino amicæ usu.

Permutat navita merces] Usum navigationis antiquissimæ docte tangit. Certum enim a primis aureisque temporibus degenerantia, ob commutandas merces pelagus primum tentasse. *Barth.*

Permutat] Hic conventio juris gentium elucet. Permutatio equidem honestior est, et contractus innominatus; neque enim discerni potest, uter emptor, uter sit venditor. *Clar.*

8 *Vigil avarus*] Cui avaritia non concedit quietem suam.

Elapsas] Quærit enim quod jam habet, et amissum putat quod nondum. Vetus est tam deesse avaro quod habet quam quod quærit: 'Inter opes inopes.' *Barth.*

9 *Ægris*] Quorum morbus irrestincta sitis. *Idem.*

10 *Irriguus sopor*] Flumine quodam liquido. *Idem.*

11 *Me quoque Musarum studium*] *Studiis* prior Moreti: Florent. S. Marci *studio;* ut ad τὸ *sopor* hæc referantur, et per appositionem *studium Musarum artes* vocet. Sequenti versu optimus Ambros. *invigilare jubet.* Pro

artibus assuetis multi veteres *assiduis;* sed perperam. *D. Heins.*

Musarum studium] Sic alibi vatem se, non alio magis nomine gloriaturus, appellat, Aganippes et Pieridum clientem, epotis jam Musicis scilicet fluentis. *Barth.*

14 *Ante pedes*] Habitu supplicis. *Idem.*

15 *Favet somnus*] In re præclara etiam nocturnæ imagines virtutem animi commendant: contra nocentibus hominibus evenit, quos ipsa quies conturbat. *Idem.*

16 *Corona chori*] Locus enim oranti medius datur. *Idem.*

17 *Enceladus mihi carmen erat*] Etiam pueris notæ Fabulæ. *Idem.*

Victusque Typhoëus] *Vinctusque* novem scripti cum Oiseliano; probe: dictum III. Cons. Hon. vs. 158. *D. Heins.*

18 *Hic subit Inarimen*] Ita plerique codices. Vulgo *Hunc premit Inarimes*, quod ferri non potest, cum *Inarime* dicendum fuerit: nam Claverium corruptus Servii codex decepit. Pro *domat* duo libri *premit.* Idem.

Inarimes] Montis nomen quem Typhœo, aut Encelado, injecerunt Poëtæ, cum suo Jove.

Inarimes] Mons fuit, qui terræ motu diffissus alteram insulam fecit, quæ *Prochyta* ab effusione dicta. Vide Servium in IX. Æneid. *Claver.*

Gravis Ætna] Proverbium notum. Istam Typhœo injectam constantior fama. *Barth.*

19 *Quam lætum*] Non *lætus* meliores scripti: ad Gigantomachiam suam videtur allusisse. *D. Heins.*

20 *Præmia militiæ*] Imperii cœlestis firmationem. *Barth.*

21 *Imago*] Species somno oblata: quæ cum nihil sit, aliquid tamen referat, imago rerum existentium perhibetur. *Idem.*

22 *Irrita*] Nullius momenti; unde irritare, in vanum redigere sequior ætas dixit. *Idem.*

Misit ebur] *Mittit* prior Moreti et duo alii. Mox *æquandus* pro *æquatus* Delrii codex et ex nostris unus: placet. *D. Heins.*

Ebur] Duæ portæ somniorum apud inferos Poëtis, quibus emissa ea sese ingerant sopitis mortalibus, Cornea verorum, Eburnea vanorum.

23 *En Princeps*] Per *Principem* intellige Honorium Aug. qui Dei personam sustinet in terris. Per *Deos*, intellige viros inlustres, clarissimos, spectabiles: vel potius purpureum Senatum. *Claver.*

Apex] Summus cujusque rei honos. *Barth.*

24 *Quales memini*] Senatum comparat Diis. *Idem.*

Turba verenda, Deos] *Dei* Raphelengius contra scriptos et Claudiani mentem. En turba verenda, quales esse Deos memini: nihil difficultatis. Pro *vati* multi *menti:* quos inter prim. Vatic. *D. Heins.*

26 *Cœlo aula parem*] Palatia Romana, aliud cœlum. *Barth.*

XXVIII.

DE VI. CONSULATU HONORII.

1 *Aurea*] Romæ templa auro tecta agnoscunt scriptores: inde ipsam Romam auream dicunt.

Fortunæ reduci] Culta Romæ hoc titulo, quia absentes Principes votis omnium reposcebantur. Inscriptio Vetus, Divione: J. O. M. ET. FORTUNÆ. REDUCI. PRO. SALUTE. ITU. ET REDITU. Unde paret ipso exitu Principum talia vota facta. *Barth.*

Fortunæ reduci] Varia olim epitheta Diis gentium adsignata; sed *Fortunam reducem* non legi, nisi sub imperio Domitiani. Martialis: 'Hic ubi Fortunæ Reducis fulgentia late Templa nitent, felix area nuper erat.' *Claver.*

Priores] Majores, inquit, nostri. *Prius* enim *olim* denotat. *Barth.*

2 *Ob reditum ducum*] Vota pro *Reditu Ducum* concepta. Horatius, lib. IV. Od. 2. 'Concines lætosque dies et Urbis Publicum Ludum, super impetrato Fortis Augusti reditu.' *Idem.*

Non dignius unquam] Primus Med. *num.* Tholos. *nunc* corrupte. *Pro reditu* quoque sec. Vatican. non *Ob reditum.* Idem mox *Latias arces* pro *amplas ædes.* D. Heins.

4 *Trabeis reparatur et Urbi*] Præsentia Principis, Consulatum ineuntis. Is enim et Urbem et honorem eum pristinæ dignitati restituit.

Repetatur et Urbi] Claverius et Raphel. cum Isingr. et quatuordecim nostris *reparatur:* quos inter et prim. Vatic. Malo tamen *reparetur* cum Lucens. et Gyrald. *D. Heins.*

5 *Majestas*] Consularis dignitas. *Barth.*

Campus solennis et urna] *Campi* et *urnæ* Raphelengius ex conjectura viri Illustris. non sequor. campum et urnam (quæ duo Lucanus quoque conjungit lib. V. 392.) pro suffragiis ponit, quæ ludebantur. In primo tamen Vaticano a manu prima *campo solennis;* non male; ut *luditur* ad *majestatem* referatur. *D. Heins.*

Urna] In quam collecta suffragia. Versabatur urna, inde sortes eximebantur. *Barth.*

Urna] Lucan. V. 'Decantatque tribus et vana versat in urna.' *Claver.*

6 *Luditur in morem*] Ut mori satisfiat, gesticulatur quodammodo auctoritate aliorsum translata.

In morem] Ex sola consuetudine, uti solus mos servetur. Ceremoniæ enim solæ mera ludibria.

Species nec dissona cœtu] Figura rei inconveniens. Cœtus non coactus ob eam rem, quam specie præ se tulit. Species est ubi solam simulatamque rei figuram denotat. *Barth.*

7 *Peregrina imago*] Potestate in unum collata a populi suffragiis. Vel et armis omnia tenentibus, aut re non agnoscente speciem. Simulabatur jus eligendi, quod penes principem erat, populi adhuc esse, adhibebanturque ceremoniæ suffragiis liberis olim sancitæ, quæ nunc cassæ erant, et non agnoscebant rem quam prætexere jubebantur.

Simulati juris imago] Vix extrema umbra fictitii Juris. Vix enim reliquiæ quædam prisci Juris Populi Romani in ceremoniis comitiorum supererant, armis et majestate principum

omnia tenentibus. Imago enim est, quo absens res ipsa aliquatenus cognoscitur et repræsentatur. *Barth.*

8 *Indigenas habitus*] Romanos, Consularibus Comitiis ab origine destinatos.

Nativa Palatia] In quibus natus honos, quæ ad eum honorem exstructa. Dicit hoc exsultabundus, principe jam Romana sua palatia repetente, quæ non brevi ante tempore erant spreta.

Nativa Palatia] In ipsa sede Imperii. *Barth.*

9 *Plebem castris*] Quirites Militibus. Sæpius meminit Principem suum Consularem habitum sumsisse armis undique circumstipantibus. Gaudium hic urbanum celebrat, præsente in ipsis Imperii et Consulatus cunabulis Consule Principe. *Idem.*

10 *Mars Augusta sui*] Legentia nimirum Augustum in Consulem. Suffragia videri vult ab Honorio reddita populo; quod ingens popularitatis argumentum. *Idem.*

11 *Qualis erit terris*] *Erat* tredecim libri. Forte *eat;* ut alibi, *ita optati mortalibus anni.* Mox pro *annus* duo nostri *amnis,* quod Claverio et Barthio placet, non mihi. Palatinus et sex alii præstantioris notæ *annum:* rectius. *D. Heins.*

Mons Evandrius] Ab Evandro olim cultus. Palatinum dicit Maro.

12 *Romanis*] Imperio cujus æternitatem vetustissimæ sortes pollicitæ sunt. *Barth.*

13 *Tui cognominis*] Tuo nomine nominati. Ita possessos annos consulibus dicit Plinius Panegyrico. *Idem.*

14 *Inoffensum successibus omen*] Ut omini responderint eventus semper. Felicissimum anno omen quod veteri more intra mœnia urbis initus Consulatus. *Idem.*

16 *Miro ortu*] Quem secutura sit mira felicitas. Urbi Principique debitum.

Promittitur felix] Alludit de proximo morem Romanum, voventis sibi felicem annum Populi, quem ingredientem viderent. *Barth.*

Promittitur ortu] Putean. *protenditur;* hoc est, *portenditur:* ut lib. I. in Entrop. ' Quæ nova portendunt superi?' *D. Heins.*

17 *Urbis et Augusti*] Magnus Scaliger in ora libri sui *ter bis in Augusti:* ut ad VI. Consulatum Honorii alludat, quod in textum Rapheleugius admisit; nolim factum. Duplici nomine felicem annum vocat, et ob Augustum consulem, et ob Urbis ædificia ac mænia restituta: qua de re infra vs. 530. et alibi. Sic et supra, ' sua cum trabeis reparetur et Urbi Majestas.' Pro *nomine* Lucens. aliique complures *numine;* quod Barthio se probabat: quidam *munere;* nihil muto. Inter aureos æreosque Augusti Cæsaris ac Tiberii nummos vidi, qui inscriptum templo haberent, ROMÆ ET AUGUSTO. Vetus inscriptio:

SERVILIO. MARCIANO.
ARVERNO.
C. SERVILII. DOMITI. FILIO
SACERDOTI. AD. TEMPLUM
ROMAE. ET. AUGUSTORUM
TRES. PROVINCIAE. GALLIAE. *Idem.*

Geminato nomine] *Hic miro tamen ante alios promittitur ortu Urbis et Augusti geminato numine felix.* Barthius.

18 *Babylonia cura*] Mathesis universa inventio Chaldaïca, præcipue Genethliace, quam omnes norunt. *Idem.*

Babylonia cura] Horat. Babylonios numeros eadem significatione dixit. Lucano *Cura Assyria* est studium astrorum, quo gens Chaldaïca primitus effloruit. *Claver.*

20 *Cælicolæ*] Non omnes, sed quos salubres antea stellas dixit. *Barth.*

21 *Radios humili statione recondunt*] Gyrald. *recumbunt:* forte *radiis recumbunt:* duo Vaticani *radios retundunt;* quod verum est. Adeantur quæ de hoc verbo notavimus Consulatu

Olybrii, vs. 22. *D. Heins.*

22 *Signifer*] Imperium dicit, aut ipsum adeo Stilichonem. *Barth.*

23 *Imperii sidus*] Sidus, ornamentum præcipuum cujusque rei. *Idem.*

Prima] Liquet de excelsissima loqui, non de propria.

Propria cum sede locavit] Sic scripti omnes, non *prima:* vere, quicquid alii dissentiant. Bello Get. 'Quid mihi nescio quam proprio cum Tibride Romam Semper in ore geris?' Infra hoc ipso libro: 'nec te mutare reversum Evaluit propria nutritor Bosporus arce.' Et ibid. 'nec contigit ullis Amnibus aut scopulis proprias defendere terras:' sic et alibi. Mox *omina* pro *omnia* pri. Vaticanus et quatuor alii: quomodo Pulmannus conjecerat, applaudente Raphelengio. *D. Heins.*

24 *Certius omina surgunt*] Omina *imperii* notat prosperi. *Barth.*

25 *Cum*] Sensus est illa decantatissima loca nil distare vulgaribus alibi degente Apolline. *Idem.*

26 *Hyperboreas*] Celebre Templum Apollinis Hyperborei.

Delphis cessantibus] Ab ordinariis responsis. *Barth.*

Delphis, &c.] Hic notat Phœbum seu solem hyemalem, qui medio cœli relicto, ac parte orbis media, Hyperboreis tractibus inlucet. *Claver.*

28 *Laurus*] Qua coronabantur vaticinaturæ Phœbades. *Barth.*

29 *Antra mæsta, inconsulti recessus*] Unde solebant promi Oracula. Res notissima ex Mythologia et Tragicis præcipue Poëtis. *Idem.*

30 *Grypha jugalem*] Si in curru Apollinis. Sic in nummis Galieni inscripti Phœbo Gryphos præferunt. *Idem.*

31 *Tripodas repetens*] Ordinariam suam sedem. *Idem.*

32 *Antra loqui*] Spiracula: quibus voces emugiebant vel Dæmones, vel ipsis plenæ Sacerdotes.

Vivere fontes] Quos loqui et Oracula promulgare traditum Poëtis, habitante nempe Apolline. *Barth.*

33 *Sacer horror*] Religio, Veneratio. *Idem.*

34 *Spirant præsagia rupes*] Adeo præsentiam apud Delphos Apollinis omnia sentiunt, ut etiam durissimæ cautes fatidicinam fecerint quandoque. *Idem.*

35 *Palatino crevit reverentia monti*] Palatinus autem mons eam reverentiam cepit a domo Cæsaris, quæ inibi fuit, propagato splendore ad Principes successores. Vide Dionem, lib. LIII. *Idem.*

37 *Oracula*] Responsa principalia. *Idem.*

38 *Ad signa jubet reviviscere*] Consule Augusto, reflorescunt omnes dignitates.

Suas laurus] Domesticas nimirum, et patrias, imo avitas. Apollinem ipsum Honorio σύνοικον canit, cujus mystæ Lauru velut toti induebantur. *Barth.*

Lauros] *Laurus* prim. Vatic. et alii multi: sic et infra vs. 120. iidem, *Bellorum duplicat laurus.* D. Heins.

40 *Esse larem*] Satis constat Impp. habitasse in monte Palatino. *Claver.*

Potestas] Κατ' ἐξοχὴν, summa videlicet. *Barth.*

41 *Sentit*] Ut autumare possis splendorem ejus contemplans. *Idem.*

43 *Deorum Cingitur excubiis*] Templis undique circumpositis. *Idem.*

44 *Juvat intra tecta Tonantis*] Ex Principum Lare, Palatio, ait dari prospectum in Fana Jovis Capitolini et Tarpeii, ubi monumenta pendeant superatorum Gigantum. *Idem.*

Intra tecta Tonantis] *Infra* Ald. et plerique scripti; bene: prim. Vatic. *intra tela*, ut et Oiselianus. Pro *Gigantes* bene idem prim. Vatic. *Gigantas.* Consulantur quæ notamus ad Nasonem curis secundis Met. I. 152. *D. Heins.*

45 *Tarpeia rupe*] Quæ sedes erat Jovis, Imperium Urbemque tutantis.

Propertius de Roma nondum exstructa: 'Tarpeiusque pater nuda de rupe tonabat.'

Pendentes rupe] In signum victoriæ. Possis et adscensum molientes imaginari. *Barth.*

46 *Cælatasque*] De his foribus memorabile exemplum Zosimus prætulit: Fertur, inquit, Stilicho arcana vindictæ non effugisse: cum enim is mandasset, ut fores Capitolii, quæ auri laminis erant obductæ, nudarentur, sinistrum illud elogium repertum est: 'Misero regi servantur.' Atque huic inscriptioni respondit eventus: nam dux ille, regia affinitate conspicuus, misere obiit. *Claver.*

Volantia signa Nubibus] Vexilla dicit, summis templis figi solita, uti monumenta nonnulla prisca indicant. Vel et simulacra Deorum, qualibus fastigia fanorum oppleta ostendunt nummi. *Barth.*

47 *Densum æthera*] Ut totus plenus videatur, ægre visus præ templorum tot apicibus. *Idem.*

48 *Æraque*] Rostra navium ærata. *Idem.*

Numerosa puppe columnis] Nihil quod lectorem offendat. Plurimi tamen veteres, *numerosa veste:* quomodo et prim. Vaticanus pro diversa lectione; ut *numeroso vecte* scripsisse Claudianus videri possit, et hastæ intelligantur: quomodo apud Ovidium: 'Vecte Pelethronius Macareus in pectus adacto Stravit Erigdupum.' Optimus certe Ambros. *numerosa vecte.* possit et pro contis sumi. Sic apud Silium, l. I. tonsæ inter trophæa suspensæ: 'Et Ligurum horrentes tonsæ, parmæque relatæ Hispana de gente:' ita namque Oxoniensis codex; vulgo *horrentesque comæ.* Colon. *horrentes coni.* D. Heins.

Columnis] Augustus, victo Antonio et Cleopatra, ex rostris navium Ægypti quatuor columnas erexit, quæ postea positæ in Capitolio a Domitiano. *Claver.*

49 *Consita*] Alterum alteri proximum dicit. *Conserere*, jungere. *Barth.*

50 *Manu*] Opere humano. *Idem.*

51 *Innumeros arcus*] *Innumeris* malo. *D. Heins.*

Acies stupet igne metalli] Fulgore aureorum gemmatorumque monumentorum. *Barth.*

52 *Trepidans obtunditur*] Aciem oculorum trepidare, celebris locutio. Auro autem strata erant tecta, auro fulgebant parietes. *Idem.*

54 *Primis miratus in annis*] Ait puero etiam Honorio placuisse Occidentis Imperium, ob Sedem veram principum, Romanum Palatium; idque a Patre exorasse. *Idem.*

56 *Meruit felicius*] *Agere* videlicet, quod ἀπὸ κοινοῦ huc respicit de sequente versu. *Idem.*

57 *Quam quod*] Lego *Quam quos.* D. Heins.

58 *Melioribus exemplis*] Priorum Principum, cumprimis Trajani. *Barthius.*

60 *Alternos cum plebe jocos*] Communem omnibus indidem dicit Victorinus. Sic et Stilichonem laudat noster, l. II. Laudum: 'pura sed libertate loquendi, Seria quisque jocis, nulla formidine, miscet.' *Idem.*

61 *Patriciasque domos*] Summa laus Principis etiam Nobilitati Romanæ potuisse placere. *Idem.*

62 *Deposito fastu*] Solo se habitu differre putans, ut Victorinus loquitur. *Idem.*

63 *Publicus hinc ardescit amor*] Verum, nil pariter amorem facere Principi, quam cum popularem se affabilemque reddit subditis. *Idem.*

64 *Regale culmen*] Quod eo solo augere potest Princeps, si se ipse demittat, non efferat, securus scilicet magnitudinis suæ, cum fortuna ejus nulla re certius absit quam ab humilitate aut vilitate coacta, ut scite demonstrat Plinius Panegyrico. *Idem.*

65 *Diademate nec dum cingebare*] Quod factum rebellante demum Eugenio, Tertio Consulatu Theodosii. *Idem.*

66 *Socium sumebat honorum*] Induxit enim triumphans secum urbi, et congiarium cum eo populo dedit. *Barth.*

67 *Purpureo fotum gremio*] Tertio Consulatu: 'cum tu genitoris amico Exceptus gremio, mediam veherere per Urbem,' &c.

Parvumque triumphis Induit] Sic meliores libri: alii, *imbuit*, quod miror Raphelengium secutum: sic 'induere moribus,' l. III. in Stilich. vs. 121. ubi plura. Infra, 'quem non aliena per arva Induit hospes honos.' Cons. Olybr. 'te messibus æstas Induat.' IV. Cons. Hon. 'Auspiciis iterum sese regalibus annus Induit:' duo libri *trophæis*; non refert. Mox *fatis* pro *fastis* cum Lucensi, prim. Vatic. priore Leid. et uno Ambros. legendum dixi l. I. in Stilich. 43. *D. Heins.*

Parvumque triumphis induit] Ut puerum, viribus nondum suis utentem; similitudine a vestiendo. *Barth.*

68 *Præludere*] Exercitando velut animo ad capiendam dignitatem. Consulari dignitati fataliter destinari homines jam ab ipsa nativitate sæpius noster dixit. Et ita de puero Stilichone, alibi: 'fastisque loqui jam digna futuris.'

70 *Persarum proceres*] Paria de Stilichone primævo: 'stupuere severi Parthorum Proceres, et plebs pharetrata videndi Flagravit studio.' *Barthius.*

71 *Positoque tiaram Submisere genu*] Sic Aldus, et omnes fere scripti; optime. Curtius, l. VIII. 'Tu Macedonas voluisti genua tibi ponere, venerarique te ut deum.' Ovid. Fast. II. 'Suppliciter posito procubuere genu.' Lib. III. 'In terram posito procubuere genu.' Lib. V. 'Ipse genu posito flammas exsuscitat aura;' sic quidam codices, non *genu nixus, flammas excussit ab aura*, quod in vulgatis. Lib. VI. 'dubitare videbat, Et pavidas posito procubuisse genu.' Met. III. 'Et genibus positis supplex similisque roganti Circumfert tacitos tanquam sua brachia vultus:' quomodo vetustus liber; vulgati *genibus pronis*. Petronius: 'Positoque in limine genu sic deprecatus sum numina versu:' atque ita passim boni scriptores; vulgo *positaque tiara*. Raphelengius, *positoque tiara*; quomodo et scripti nonnulli. Mox *præclara* pro *prælarga* prim. Vatic. et duo alii. *D. Heins.*

73 *Ditandas ad dona tribus*] Congiarium innuit, quod post victoriam de Maximo et Victore Populo Romano præsens dedit, ob auspicia puto filii, Theodosius. *Barth.*

74 *Collecti Senatus*] *Collecto Senatu* rectius duo Anglicani et Oiselianus. *D. Heins.*

Delubra Senatus] Senatus non poterat convocari nisi in locum consecratum. *Barth.*

75 *Gaudens offerre favori*] Commendare Populo, quod solebant Principes præstare liberis suis. *Idem.*

76 *Imperio assuesceret*] Ut rei gravissimæ et difficillimæ. *Idem.*

77 *Concreta radice*] Tecum velut crescentem radicem agens. *Idem.*

78 *Inolevit*] Elegans sane et locutio et verbum, quod linguæ aliæ vix est ut exprimant, ab stirpibus ac frugibus. Virgilius, Georg. II. 'aliena ex arbore germen Includunt, udoque docent inolescere libro.'

Romæ] Mirificum studium in Urbem vatis. *Barth.*

79 *Teneris conceptus ab annis*] Elegantissime prim. Vatic. et Oiselianus, *tenero ab ungue*. ἐξ ἁπαλῶν ὀνύχων, Græcum adagium. Horat. 'et incestos amores De tenero meditatur ungui.' Cicero, l. I. ad Famil. Ep. 6. 'Sed præsta te eum, qui mihi teneris (ut Græci dicunt) unguiculis es cognitus.' Pro *urbis* primus Med. *urbi*: placet. *D. Heins.*

80 *Tecum crevit amor*] Non adeo tamen, quin Ravennæ considere præ-

ferret.

Reversum] Reduxit enim Constantinopolim Honorium, ut eodem loco Principem scilicet faceret quo fecerat fratrem Arcadium. Unde reversus est patre Mediolani jam ægrescente, ut notatum est supra. *Barth.*

81 *Evaluit*] Licet omnibus viribus admisus.

Nutritor] Educabatur enim ibi Regia soboles. *Barth.*

82 *Optare tibi*] Id agit quod alias semper, ubi datur copia, Honorium ut præferat Arcadio. *Idem.*

Optare] Verbum satis delicatum, quo animi nostri desiderium potius quam electio videtur exprimi. *Claver.*

84 *Sortemque paratam*] Paratos servire populos, Orientem dicit et Asiam, vel fœminis parere suetos. *Paratus*, facilis acquiri. *Barth.*

85 *Volentes Assyrios*] Alibi: 'Assyriam rexit quam fœmina gentem.' Tanta Romæ in hoc scriptore reverentia, ut patriam etiam, Ægyptum, tantus Philosophus, postponat. *Idem.*

87 *Mea Roma*] Quasi dicat, veterem Romam esse nova Roma splendidiorem ac potiorem. quæ sane prærogativa vel invito Constantino ei servata est. In Novellis Theod. Junioris, qui Orientis Imperator, constat sane Occidentale imperium prævaluisse Orienti. *Claver.*

88 *Fortuna, novum molita tyrannum*] Eugenium dici clarum, quo dejecto Victoria Patris Imperatorem Occidenti induxit Honorium. *Barth.*

89 *Quærebat*] Magno scilicet labore. *Idem.*

90 *Velox accitus ab aula*] Tot Provinciarum celerem transitum laudat. *Idem.*

91 *Receptam*] Quam jam tenuerant Maximus et Eugenius. *Idem.*

93 *Serena comes*] Regiam mulierem patronam Claudiano singularem fuisse indicant multa ejus loca. *Idem.*

Serena] Hæc filia Honorii Senioris fratris Theodosii, quam ipse cum sorore Thermantia adoptavit, ac dedit nuptum Stilichoni. Profecta est Byzantio cum Honorio, quem fovebat ut par erat: is vero ad patrem properabat, ut imperium Occidentis, occiso Eugenio, pacatum sortiretur. Illa sane multis animi et corporis dotibus insignis fuit, sed parum fausti exitus. Mariam enim Aug. filiam adhuc tenellam sepeliit: alteram solio dejectam recepit. Maritum ac filium Eucherium violenta morte ademptos luxit miserabili nænia, dum ipsa feritate Placidiæ interiret; dicebatur enim Alaricus ea viva non soluturus obsidionem. *Claver.*

95 *Generumque sibi*] Callidam fœminam non dubito jam dum id egisse.

Seniore] Errant tamen qui vitam ejus ultra annum L. protendunt. *Barth.*

96 *Repetente*] Inde enim venisse Principes videri volunt. Notum illud celebratissimum, ἐκ Διὸς βασιλεῖς. *Idem.*

98 *Sceptris patrui*] Fratre enim Theodosii nata erat Serena. *Idem.*

99 *Domus*] Stilichonia, isti Regia agnata. Illico autem mortuus Theodosius, Honorio Mediolanum appellente. *Idem.*

100 *Conjugis officio*] Sic cum scriptis plerisque Raphelengius et Aldus. vulgo *officiis:* unus Ambros. *obsequiis;* bene: ut noster sæpe. lib. I. de Stilich. 'inde pium matris Regina gerebat Obsequium.' l. II. 'Obsequio moderere ducem.' l. III. 'Quis enim princeps hoc omnibus egit Obsequiis?' Infra hoc ipso libro: 'Cum tamen Eucherius fratri præberet ovanti Militis obsequium:' sic libri meliores. Præfat. Nupt. Celerinæ: 'Officio vatis, militis obsequio.' *D. Heins.*

101 *Felix ille parens*] Sane bona indoles Honorii, quem malitiæ nemo umquam. Patrum felicitas, Liberorum splendor. *Barth.*

103 *Se factis crevisse tuis*] Virtus Liberorum, gloria parentum.

105 *Alaricum barbara Peuce Nutric-*

rat] Secundæ post Amalos nobilitatis hominem, cujus res compendio, sed omnino falsis plurimis, narrat Jornandes. *Barth.*

106 *Sæpe sprevere profana mente*] Profana mente, quia exstabat Regis ipsorum Atanarici vox, cum Theodosii accitu Constantinopolim vidisset: Deus, inquit, sine dubio terrenus est Imperator, et quisquis adversus eum manum moverit, ipse sui sanguinis reus existit. *Idem.*

107 *Thracum veniens e finibus alter*] *Venientem* Isingrin. et plerique ex nostris; quod malo: aliter tamen tres Vaticani, quos inter et primus. *D. Heins.*

108 *Hebri clausit aquis*] Præcepta scilicet non ultra secutus. *Barth.*

109 *Auxiliis ad proxima bella negatis*] Gildonem dicit, qui secessit a Theodosio negatione auxilii. *Idem.*

110 *Abjurata*] Contra fidem sacramento datam sibi vindicata. *Abjurare* rem est sibi creditam negare, contraque fidem retentam usurpare. *Idem.*

111 *Meritam repetens non immemor*] Amolitur a Theodosio mollitiem non vindicatarum injuriarum, cum a morte etiam memorem puniendorum criminum facit. Iracundiam in eo promtiorem, sed quæ modico tempore flecteretur, agnoscit. *Idem.*

112 *Suppliciis fruitur*] Punientibus scelera: sine quibus punitis nequaquam animum potest componere Regia indoles. Alibi non semel ingerit: 'pœnis hominum vel sanguine pasci Turpe ferumque putes.'

Ultori] Scelerum, spretarumque Imperii Legum. *Barth.*

113 *Ense Thyestiadæ*] Affert nunc Heroum Priscorum facta, quæ omnia de more premit, ut Honoriana emineant. *Idem.*

Ense Thyestiadæ] Lucens. et sex alii *Thyestiadem:* quidam *Thyestiades;* male. Similiter bello Get. locutus: 'Tandem supplicium cunctis pro montibus Alpes Exegere Getis.' Apud Nasonem, Fast. IV. vs. 230. 'huic pœnas exigit ira Deæ:' ita illic optimæ membranæ, non *hinc*. D. Heins.

114 *Mixtum nefas*] Fabulæ Orestis, vel de Cothurno, notissimæ.

Pietate] 'Αρχαϊσμός. *Pietati* enim dicendum erat.

Dubitanda] Dubia inter laudem et vituperium. *Barth.*

115 *Gloria maternæ*] *Materno* cum Delrio et Scaligero scripti. *D. Heins.*

116 *Parit*] Refecit. *Barth.*

117 *Augustus: sed falsa pii*] *Sed sæva* Putean. et unus Ambr. Mox *parentans* recte Isingrin. et quinque nostri, non *parentis:* aliis monitum. *D. Heins.*

Falsa pii præconia sumsit] Evolvas accurate res gestas, vix reperies crudeliorem Augusto Principem. Pius enim Theodosius in vindicanda nece Gratiani; quam si inultam voluisset transmittere, nullis conflictibus aut periculo contra Maximum opus habuisset. *Barth.*

119 *Caussa patris*] Lucanus: 'Victrix caussa deis placuit, sed victa Catoni.'

Rerum] Romani Imperii. *Barth.*

120 *Duplicat lauros*] Laudes geminat. *Libertatem orbi redditam dicit:* quia pristino nitori restitutam videri vult ab Honorio Romam. *Idem.*

123 *Egit*] Velut in triumphum. *Idem.*

124 *Apud socerum*] In castris aut contubernio Stilichonis. Patet hinc Bellum Gildonicum ad res Stilichonis pertinere; et merito nos eis junximus hac recensione. *Idem.*

125 *Sacra*] Mysteria velut.

Musis] Cantu Musico. *Barth.*

126 *Exordia*] Cantus ipsos. *Idem.*

Patratis bellis] Confectis. Est enim patratio effectus rei; unde Patres, sobole perfecta. *Idem.*

127 *Tonuatus funere campi*] Vide Prudentium supra initio hujus Panegyrici productum. *Idem.*

128 *Concessaque sibi*] Et hoc verum, Alaricum cum suis Gothis sæpe po-

tuisse deleri a Stilichone, sed dimissum esse: vide Orosium, VII. 37. et 38. Qui adeo verum scivit, ut perfidiam etiam hinc Stilichoni imputet. *Barth.*

129 *Omnibus una Direptis opibus*] Quas tricennio toto congesserat. *Idem.*

132 *Retexit iter*] Remetitur, velut iisdem vestigiis.

Piratica puppis] Similitudo appositissima. Græco cuidam scriptori par. *Barth.*

135 *Bellatricemque triremem*] Verba exprimunt molem navigii, non facile mobilem scilicet, tricosis istis syllabis. Talis non unus in hoc scriptore. *Idem.*

136 *Dum prædam de more putat*] *Parat* duo Angl. et duo Florent. cum Palatino; rectius: quod et Barthio videbatur curis secundis. Paulo ante *triremim*, prim. Vatic. *D. Heins.*

Prædam de more putat] An ergo illi tam experti rerum maritimarum, ut sunt omnes piratæ, non agnoverint bellicam triremem? Puto veriorem scripturam a nostro libro servatam, *de more parat:* cæcus enim ardor vires suas non æstimat, prædam solam inhiat, illuc velis remisque incumbit. *Barth.*

137 *Scissis velorum debilis alis*] Similitudine dicta a volucri aliqua. Navium pennæ vela. *Idem.*

139 *Ludibrium pelagi*] Lucanus, l. VIII. 'hausto per vulnera fluctu Ludibrium pelagi.' *Idem.*

140 *Profundo*] Mari. *Idem.*

141 *Ab Urbe minas*] Vide finem l. I. de Bello Getico. *Idem.*

142 *Italiam fugiens*] *Italia* prim. Vaticanus et Oisel. *D. Heins.*

143 *Prona fuit*] Ingressu videlicet Italia. *Barth.*

144 *Clausa putat sibi cuncta pavor*] Omnia angusta sunt metuenti exitum. Timoris enim id ingenium est, ut cladem clade anticipet, et imminentis vim fati accersat pusillanimitate, ut Diogenes ait, apud Stobæum, Sermone VI. *Idem.*

145 *Quos modo terrebat*] *Temnebat* prim. Vatic. et quinque alii; non male. Sic 'facili contemptum Strymona saltu' bello Get. et lib. II. in Rufin. 'stratumque pedes contemneret æquor.' *D. Heins.*

148 *Pater Eridanus*] Vide Jornandem Geticis, c. 29. *Barth.*

150 *Romana quies*] Tuta vita sub Imperio Romano. Urbs enim hæc humanum genus in gremium maternum coëgit. *Idem.*

151 *Ad priscos pecudum*] Qualis fingitur humana vita sub Saturno. *Idem.*

Sæcula ritus] Junian. *victus:* tres alii *rictus.* D. Heins.

152 *Secum*] Intra se solum. *Barth.*

153 *Resoluta comam*] Ut pingi Heroinæ solent, cum maxime formosæ videri volunt, præcipue nudæ.

Complexaque patrem] Velut rei gratæ nuncia. *Barth.*

154 *En Alaricus ait*] *En Alaricus adest* prim. Vatic. *D. Heins.*

Orantem] Constat tamen moderata admodum postulata ejus fuisse, cum Italiam intraret. Et in plerisque omnibus hujus Regis rebus agnoscas mitem animi alacritatem, virtutemque minime sanguinariam. *Barth.*

156 *Manum*] Manipulum velut unum, qui tantus modo, tot spoliis dives, tot provinciis terrori erat exercitus.

Tanta ex gente] Tanto militum populo. *Barth.*

157 *Breves*] Minutas, parvas.

Mæsta Fronte] Austerus senex contraxerat frontem rebus non succedentibus. *Barth.*

158 *Nymphasque choris jam redde sorores*] *Sonoris* Isingr. prim. Vatic. et præterea duo ex nostris, quod temere secutus Raphelengius. Apud Maronem Georg. III. 'Fortunatus et ille Deos qui novit agrestes Panaque Silvanumque senem nymphasque sorores.' Georg. IV. 'simul ipse precatur Oceanumque patrem rerum

nymphasque sorores.' Malim *i, redde*, quam *jam redde;* sed codices vetusti abnuunt: egimus de eo loquendi modo ad Raptum Proserpinæ, et ad Nasonem. *D. Heins.*

Choris] In quibus perennibus vivere Nymphæ finguntur, ut mortali scilicet conditione majores.

Redde] Restitue. Horatius: 'Redditum Cyri solio Phraaten.' *Barth.*

160 *Extulit*] Effigiatio in Tiberino alibi proposita. *Idem.*

161 *Aurea*] Electrifer fluvius, dignus aureis cornibus. *Idem.*

164 *Electra*] Padum nobilitantia, in omni arborum genere. *Idem.*

165 *Palla tegit*] Pallam virilem etiam esse vestem notamus non paucis ad Papinium. Muliebre alioquin ingerunt multa loca Plauti.

Latos humeris] *Heroüm*, fortiumque virorum habitu.

Curruque paterno] Alludit verba Epitaphii in Ovidio: 'Hic situs est Phaëton, currus auriga paterni, Quem si non tenuit, magnis tamen excidit ausis.' *Barth.*

166 *Incendit*] Flammis ipsis velut repræsentatis. *Idem.*

167 *Fultaque sub gremio*] In eum enim inclinans lævo gremio pingebatur fluvius.

Fultaque sub gremio] *Fulvaque* Isingrini codex. *Sculptaque* alter Leidensis. Sed nil mutandum. Adeatur Diatribe Statiana doctissimi Gronovii, cap. 54. bello Getico noster: 'Fultaque despiciens auro laquearia dives.' Statius, libro I. Theb. 'Crasso laquearia fulta metallo.' 'Stant fulti pulvere crines,' apud eundem Theb. III. *D. Heins.*

Cælatis nobilis astris] Sphæram cœlestium corporum urnæ incælatam dicit. *Barth.*

168 *Luctus Argumenta*] Solem ait omnem Phaëthontis fabulam exscripsisse cælo. *Idem.*

170 *Senem plumis*] Cygnum. *Idem.*

171 *Vulnera lavit*] Ovidius, lib. II. 'Excipit Eridanus, fumantiaque abluit ora.' *Idem.*

173 *Hyades*] De quibus alii alia omnia fabulantur.

Sodalis] Vicinus loco, cultuque. *Barth.*

174 *Lacteus circulus*] De eo quanta mira commenti sint veteres Mythologi, videas vel apud solum Manilium sub finem libri primi. *Idem.*

175 *Stellifer Eridanus*] Eridanus, fluviorum rex Maroni. *Idem.*

Sinuatis fluctibus errans] Lucens. prim. et tert. Vaticani, unus Ambros. et Medic. *flexibus*. noster infra: 'Flumina non crebro vincant Mæandria flexu.' Silius, l. XV. 'Nam qua curvatus sinuatis flexibus amnis Obliquat ripas.' *D. Heins.*

176 *Noti convexa rigat*] Hyginus: 'Eridanus a sinistro pede Orionis profectus, et perveniens usque ad pistricem, rursum diffunditur ad Leporis pedes, et protinus ad Arcticum circulum tendit,' &c.

Gladioque tremendum] Sidera enim terret ejus conspectus armati. *Barth.*

Gladioque tremendum] *Gladiique* Oxon. venuste: sic 'vitæ laudandus opacæ' Silio lib. I. Videantur quæ noto ad Metamorphoses Nasonis lib. II. 765. *D. Heins.*

177 *Gurgite sidereo*] Curvaturis enim tribus Eridani stellæ finguntur. *Barth.*

178 *Prospexit euntes*] *Prospectat* scripti fere omnes. Præf. lib. II. in Eutrop. 'Prospectant Paphiæ celsa de rupe puellæ.' *D. Heins.*

179 *Tunc talia*] Illud *tunc* absolutam considerationem, et post eam sermonem occulta quadam Energia denotat. Maronis exemplo, qui sermoni de rebus gravibus præmittere voculam istam solet. *Barth.*

180 *Siccine*] Amara cum sarcasmo percontatio. *Idem.*

181 *Italæ*] Quam provinciam spe jam deglutiverat. *Idem.*

182 *Cornipedem Tiberino gramine*

pascis] Militaris jactantia, ex antiquiore tamen ad Istrum voto Alarici. *Barth.*

183 *Thuscis nec figis aratrum Collibus*] Urbibus dirutis, quæ in collibus olim sitæ. Non enim tam de cultu agrorum, quam eversione civitatium loqui Poëtam existimo. *Idem.*

184 *Cunctis Erebi dignissime pœnis*] Summa crudelium imprecationum II. in Rufinum, loquente inferorum judice: ‘genus omne dolorum In te ferre lubet: dubio tibi pendula rupes Immineat lapsu, volucer te torqueat axis,’ &c. *Idem.*

185 *Gigantæis furiis*] Proverbium. Romam pro cœlo habet, tot nempe Deorum sedem. *Idem.*

188 *Cæli*] Solis. Cœlum notat omnes Deos. *Idem.*

190 *Diem diffundere*] Quem Solis vultus solet. Pulchre eo sensu *diem* Solis filiam appellat Pindarus. *Idem.*

192 *Adspirat Romæ spoliis*] Magnifica et Romana vox. *Idem.*

Aut solis habenis] *Ut* contra libros Raphelengius. *D. Heins.*

193 *Amnes*] Plane ita Tiberis in Panegyrico Probini. *Barth.*

197 *Novem ora*] Virgilius, Æn. I. ‘Regna Liburnorum et fontem superare Timavi, Unde per ora novem, vasto cum murmure montis, It mare præruptum.’

199 *Pana Lycæum*] Arcadem, a Lycæo monte Arcadiæ. *Barth.*

201 *Getico, Verona, triumpho*] Certum hic indicari notas Gothorum tum clades, invidia scriptorum post interfectum Stilichonem pressas. *Idem.*

Verona] Euganeorum Urbs, auctore Plinio: eam Gallienus Imperator suo nomine illustrari voluit, atque opinor instauravit, ut patet ex veteri inscriptione: COLONIA AUGUSTA VERONA NOVA GALLIENIANA. Notandum est vero Claudianum de secunda clade Alarici agere, quæ nihilo minor Pollentina fuerit; unde conjicias medio tempore fuisse aliquod pactum inter Honorium et ipsum, ut nimirum in Gallias recederet; quo Geta se non obligatum ratus, progredi quam regredi maluerit. *Claver.*

202 *Pollentia*] Non ignobilis tunc, ut apparet, civitas; nunc pagum volunt ignobilem, *Palanzam* nomine. *Barth.*

203 *Mœnia vindicis Astæ*] Addunt aspirationem huic civitati membranæ veteres. *Hasta* quoque oppidum occurrit apud Agrimensores. Pro *pacta movet* mallem paulo post, si per vetustos codices liceret, *pacta novat.* D. Heins.

204 *Pacta movet*] Concutit, conturbat, contemerat. *Barth.*

205 *Extremo casu*] Malens rem extremæ aleæ committere, quam in desperationem pronam ambigue sustinere. *Idem.*

206 *Sensit prodesse*] *Sentit* prim. Vatic. aliique nonnulli ex melioribus. *D. Heins.*

207 *Converti nec fata loco*] Opinio multorum summorum Ducum, sæpius male felix quam eventu prospero. *Barth.*

208 *Diras pavit aves*] *Aquas* Putean. dictum III. Cons. Hon. *D. Heins.*

210 *Oblatum Stilicho violato fœdere Martem*] At Stilichonem ipsum contra fidem pactam Gothos irruisse declamant Orosius, Jornandes, quique catervatim hos sunt secuti. Quis nescit nosse melius præsentem in aula et ad summos Principes Claudianum omnia potuisse? *Barth.*

212 *Medius Padus*] Inter hostem et Romam. *Idem.*

Medius Padus arbiter ibat] *Medio* si legas cum prim. Vatic. Oisel. Oxon. et Regio, molliorem versum reddideris. Barthius curis secundis transponit voces hoc modo, ‘et medius belli Padus arbiter ibat;’ recte: in quarto Vaticano *medi* mendose. Paulo ante *ut* pro *ubi* in Farnesiano. Mox *præbensque exempla labori* Helmæstad. *D. Heins.*

214 *Exempla labori*] Præcepto Theodosiano ad Honorium filium, IV. Cons. 345. *Barth.*

215 *Accensos æstivo pulvere soles*] Rectius fore videtur, *æstivos accenso pulvere soles.* Infra: 'Solibus effœto mersurus pulvere Gallos:' quomodo et illic castigandum videtur, non *effætos:* sterilem pulverem designat. *D. Heins.*

216 *Ipse manu metuendus*] Contra Orosium et alios, qui summam belli commissam Barbaro et pagano duci Saulli, scribunt. Vide Orosium, lib. VII. 37. *Barth.*

217 *Et, qua vocat usus*] Malim *quo.* D. Heins.

Ab omni Parte venit] Quem hostis, notam expertamque habens industriam, undique ingruiturum metuat. *Barth.*

220 *Cognatis viribus*] Barbaros Barbaris profligandis inducens.

Istrum] Scytham, Gothum, ex Istri accolis. *Barth.*

224 *Ni calor*] Alanorum ducem, Romanis militantem sub Stilichone, nimio pugnandi fervore ait non attendisse Imperatoris Imperium; itaque cum antecaperet tempus destinatum excidio Gothorum, fecisse ut elaberetur Alaricus. *Idem.*

225 *Dispositum opus*] Consilia Stilichonis, quibus circumclusus erat Alaricus. *Idem.*

226 *Vitasse*] Captionem, dispositum opus. *Idem.*

227 *I potius gentis reliquum*] *Genti reliquus* cum tribus Vaticanis, quos inter optimus quoque, et septem aliis legendum. Lucens. et duo nostri *genti reliquum:* quinque *gentis reliquus;* quomodo 'Samnitium reliqui,' apud Florum, libro I. cap. 17. nisi legis illic 'Samnitium reliquiæ;' ut libro II. cap. 11. de Gallogræcis, 'adulteratæ reliquiæ Gallorum.' Apud Statium, Theb. XI. corrigo: 'Sera quidem extremus socium, gentique superstes Argolicæ consulta, pater, jam rebus in artis Aggredior:' ubi *gentisque* minus bene legebatur. Sequenti versu pro *et nostrum*, novem *in nostrum:* undecim *i, nostrum;* vere. De similibus mendis vide quæ collegimus ad Epist. Heroid. Nason. XIV. 126. *D. Heins.*

228 *Danubii populis*] Non unam enim gentem traxisse verosimile est.

Vive tropæum] Elegantissime. Si enim ita exsutus et profligatus fuit, uti noster memorat, tantus Rex, sane vivum fuit monumentum fortitudinis Romanæ. *Barth.*

229 *Ingenium atrox*] Crudele, indomitum. *Idem.*

230 *Tentabat tramite montis*] *Montes* prim. Vatican. et duodecim alii ex melioribus. Cum iisdem sequenti versu *si qua* pro *quas* legendum; quod et Barthius vidit. Hoc ipso versu Palat. *Obliquo tentabat vertice montis.* D. Heins.

231 *Subitas exquirere posset*] Subito tum inventas, nulli notas antea. *Barth.*

232 *Fortior obstat Cura ducis*] Et hæc enim præviderat Stilicho. *Idem.*

233 *Divinum pectus*] Præsagum, compos quodammodo divinitatis. *Idem.*

234 *Excubiis vigilantia lumina regni*] Malo *excubias;* ut lumina excubias per appositionem vocet. Sic lib. I. de Stilich. 'Argum fama canit centeno lumine, centum Corporis excubiis unam servasse juvencam.' *D. Heins.*

Excubiis vigilantia lumina regni] Divinitatem in Prudentia Stilichonis agnoscit, cujus oculos ait vigilare pro Imperii Romani universi salute. *Barth.*

235 *Cujus consilium non unquam repperit hostis*] Etiam omni ope scrutatus. Prudentiæ Imperatoriæ est consilia sua ita administrare atque instituere, ne quid eorum emanet ad hostem, quod cautiorem eum præscitæ cladis faciat; si qua autem senserit innotuisse, uti sunt mortalia, omnia retexere. *Idem.*

238 *Omnibus exclusus*] Nullæ urbes

accipiunt, nulla mœnia, deterior indies fit loco alieno; unde nec mirum si quasi sedendo superari queat, ex sententia Livii. *Claver.*

Consedit in imo Colle tremens] Ait enim ima latibula quæsivisse tantarum modo copiarum Regem. *Barth.*

Consedit in imo] Scripti plerique *confidit.* Lege *considit*, quomodo quatuor ex nostris. *Uno* etiam pro *imo* iidem scripti cum prim. Vatican. vere; utrumque Farnesianus agnoscit. Libro II. in Rufin. 'se cogit in unam Planitiem.' IV. Cons. Hon. 'Et quorum turbæ spatium vix præbuit orbis, Uno colle latent.' Adi notas ad lib. II. in Eutrop. vs. 285. Barthius, qui pro vulgata scriptura stat, non est audiendus. *D. Heins.*

241 *Tetris cibis*] Quos abhorruisset citra summam necessitatem quilibet.

Anni] Æstatis. Eo enim tempore rem gestam arguit, quod supra dixit Stilichonem contemsisse pulverem fervidum. Militem Romanum intellige, obsessorem. *Barth.*

Amnique vapore] *Amnisque* unus Med. Thuaneus et prim. Vatic. *annisque:* sex alii *animique:* Gyrald. et Farnesianus, *animique pavore;* hoc est, animi angore: perspicue. *Omnique* Helmæstadiensis. Mox pro *morbi tabes* tertius Vatic. *rabies:* quomodo et Isingrini codex et ex nostris quinque alii. *D. Heins.*

244 *Omne periclum Docta subire fames*] Omnium quippe pestium pessima, omnium dolorum dolor sævissimus. *Barth.*

245 *Prædæ luctus*] Non minimam Romanis cessisse, indubitabilem testem Prudentium supra produximus. *Idem.*

246 *Dictis*] Dicta sunt salsa convitia, scommata acutiora, injuriis proxima. *Idem.*

247 *Campo*] Marti, pugnæ. *Idem.*

249 *Animo quoque subjugat hostes*] Ut sese nempe ipsos pro victis habeant agnoscantque. *Idem.*

Animo subjugat] Polybius id etiam tradit: nullam esse firmam victoriam, nisi animos quoque hostium dejeceris. *Claver.*

250 *Frequens rarum*] Eleganter autem dictum: etsi enim raro quid detrahatur, ipsum tamen robur imminuit frequentia detractionis. *Decerpere*, clandestino etiam gestam rem indicat, quomodo numerus imminui dicitur, decerptis aliis. *Barth.*

252 *Nec jam deditio*] *Seditio* opt. Ambr. et tres alii; bene. Mox pro *discedere, descendere* duodecim libri. Conjiciebam jam olim *desciscere:* quod opt. Ambrosianus confirmat: ut infra, 'quæ sponte relictis Descivere favis.' Palat. *discernere:* Rottendorph. *decrescere.* D. Heins.

253 *Discedere turmæ*] In nostro est *descendere.* Nempe quia in colle obsessum Alaricum supra memoravit. *Barth.*

255 *Mox numina supplex*] *Nomina* potiores manu exarati; probe: nihil enim magis ad conciliandos sibi militum animos facere potest imperator, quam si nomine eos compellet: lib. II. in Rufin. 'Nomine quemque vocans natosque patresque reversis Nunciat incolumes:' quod Virgilianum hemistichium Æneid. XI. 'variis instigat vocibus alas Nomine quemque vocans:' et Æneidos XII. 'Rutulos simul increpat omnes Nomine quemque vocans, notumque efflagitat ensem.' Lib. II. de Stilich. 'et nomine quemque Compellas, clari, sub te quod gesserit olim, Admonitum facti.' Val. Flaccus, lib. IV. 'Hortatur, supplexque manus intendit Iason, Nomine quemque premens.' Silius, lib. I. 'Monstrabat furibundus iter, cunctosque ciebat Nomine.' *D. Heins.*

257 *Jugulum parcentibus offert*] Ut solet extremo discrimine fieri. Artificioso sermonis initio balbutientis, nimirum instar attoniti. *Barth.*

258 *Defixoque malis animo*] Attonito velut, nec se moventi satis.

Sua membra] Elegantissime. Omnis enim Alarici spes, fortuna, et ipsa vita consistebant in hoc milite, quem cedentem videns, suum sibi sanguinem decedere velut sentiebat. *Barth.*

259 *Cybeleia æra*] Tintinnabula, qualibus strepebant matris Deum illi egregii sacerdotes semiviri. *Idem.*

261 *Tinnitu conatur*] *Conatus* cum Tholos. *D. Heins.*

262 *Exhaustus*] Fatigatus. Videns nihil se proficere. *Barth.*

264 *Perfida*] Non enim illam de se spem dederant. *Idem.*

265 *Præclusæ voci*] Maximi enim affectuum tumultus vocem præcludere solent. *Idem.*

266 *Frena dolor, notasque*] Τὸ *que* delent scripti. *D. Heins.*

Alpes] Illyricos montes intelligit. Illac enim Italiam ingressus fuerat Alaricus, maxima omnia spe complexus. *Barth.*

269 *Solo peragens cum murmure bellum*] Sola jussione, solo motu linguæ strages daret undique, cum hasta protenta frangeret opposita mœnia. *Idem.*

270 *Conto*] Barbarica hasta, qua et in equo utebantur. *Idem.*

272 *Debita spectacula*] Nemesi suas res gerente. Credebant enim veteres hoc numen vindicare omnia magna dicta et facta. *Idem.*

275 *Nocentum*] Fatemur, inquit, nos meritos hanc cladem, non enim nostrum erat contra fata tua niti. *Idem.*

278 *Ante tuum felix aditum*] Infinitas sane divitias collegerat Alaricus, spoliatis Achaia, Attica, Epiris, Illyrico; quaque iter habuerat, nec parva erat cum virtute ei felicitas.

Ceu legibus exsul] Jure velut ordinario Italia pulsus ob commissa facinora. *Barth.*

279 *Addictus*] Pœnæ; Lictori jam traditus.

Flatu propiore sequentum] Jam jam imminente, qui comprehendat. *Barth.*

280 *Quæ prima miser*] Non invenit unde incipiat miseriarum ordinem incipere, sic principium canendarum laudum non invenire dicit Claudianus, I. Stilich.

282 *Cruciatis*] *Cruciastis* rectius libri: pro *captæ* male *raptæ* Raphel. Mox lego *Fors tulerit*, vel sine libris. *D. Heins.*

288 *Finibus ab Ligurum*] Sic prim. Vatic. quomodo Raphelengius et Barthius ex conjectura. Reliqui *a Ligurum.* Vulgo *ad Ligurum. Complectitur* etiam libri omnes. *Finibus ab Liguris* Oiselianus. *Idem.*

290 *Perpetuo tractu*] Apenninus enim mediam secat Italiam. *Barth.*

Discriminat æquora] *Disterminat* duo Vaticani et unus Petav. quod placet: ita et libri veteres libro I. in Rufin. 175. *D. Heins.*

291 *Hunc ego continuum*] Variant scripti: vera lectio *huc;* quomodo unus Pulmanni et septem e nostris. Hæc ex conjectura Raphelengius. Unus etiam Ambros. *continuo cursu:* sed male; sic *fugam tendere* paulo post. In Rottendorphiano *hinc ego;* quo et multi veteres alludunt, in quibus *Hic.* 'Hæc memorans, instante fugam Stilichone tetendit.' *Idem.*

293 *Jam desperata voluissem*] Imo *valuissem* cum eodem Ambros. uno Petav. sec. Vatic. et Farnesiano. Deinde *majore*, non *meliore*, scripti. Pro *omnibus perustis* Oiselianus et Palatinus pro diversa lectione, *peremptis. Idem.*

294 *Fama meliore*] Ut ante obitum tamen ægre faciens hostibus, et ultus suum casum. *Barth.*

295 *Propius te*] Ut vel solo truculento aspectu satiarem odium, quo excidium tibi voveram. *Idem.*

299 *Exsertum*] Promtum, paratum, ab pugnaturis brachio exserto. Omnia autem discrimina sibi objecta spernit Alaricus præ eo quod se vi-

det pene captum, fusum, fugatumque, suis artibus a Romano Duce. *Barth.*

Succinctior] Paratior, ob habile et mobile agmen. *Idem.*

301 *Fatalis semper*] Bello Getico, quod huic libro conferendum: 'A magno Stilichone cave.' *Idem.*

302 *Rettulit hostiles*] Vir doctus est qui oblique hic notari Stilichonem dicat. Minime vero, cum priorem fœdus fregisse Alaricum, et suis artibus merito circumventum tota narratio Claudiani indicet. *Idem.*

Rettulit hostiles animos] *Rettulit* vere octo libri: quod et Barthio in mentem venit; sed curis secundis perperam damnasse visus est, cum ejus illic non meminerit: alii aliter. *Feralis* etiam *Stilicho* Palatin. *D. Heins.*

303 *Transferre*] Ultra fluvium; ut is pro muro Romam ab Alarico tueretur. *Barth.*

305 *Violentior armis Omnibus clementia*] Clementia autem ista securum fecerat hostem et opportunum cladi. *Idem.*

306 *Expugnat*] Securitate quodammodo exemtam virtutis tenori. *Idem.*

307 *Gravior sub pace latet*] Caveri nempe difficilior. *Idem.*

308 *Fesso*] Omnibus subsidiis spoliato. *Idem.*

309 *Consiliumve ferat*] *Dabit* pri. Vatic. aliique multi. Iidem mox *O utinam*, non, *atque utinam.* D. Heins.

310 *Atque utinam*] Collectio in iracundiam animi.

Cunctos perdere] Universos amittere. *Barth.*

312 *Desinet esse meus*] *Desinit* plerique: quinque *desiit.* Vulgata scriptura proba est. Auctor Elegiæ in obitum Mæcenatis: 'Nec tibi qui moritur desinit esse tuus.' Paullo ante *atque utinam meritos*, non *cunctos* Helmæstadiensis. *D. Heins.*

314 *Victa manus*] Queritur neminem sibi victo fidum; Stilichoni favere omnes suos. *Barth.*

315 *Infensi comites*] *Offensi* in nostris. *D. Heins.*

317 *Naufragii fragmenta mei*] Fortunæ reliquias. *Barth.*

319 *Nomen circumsonet*] Ipsam memoriam cladium suarum abspellere animo vovet, inque loca sola deferri, ubi nomen Romanum non audiat. *Idem.*

Circumsonat aures] *Circumsonet* cum plerisque. *D. Heins.*

321 *Aquilas*] Congressum militarem. Illatio enim signorum, conflictus. *Barth.*

322 *Saucia lividus*] Verberibus. Plangentes, ora pugnis obverberabant. *Idem.*

323 *Inferno agmine morbi*] Innumeri, male habentem animum secuti. *Idem.*

324 *Lustralem sic triste facem*] Sane triste visu hoc, ut hactenus descripti Alarici spectaculum cum agmine toto morborum.

Lustralem facem] Quam circum expiandum sive lustrandum hominem, rite confectam, in orbem rotaverat antistes Operis; eam facem aversim trans caput abjiciebat, piacula scilicet secum omnia ablaturam. Circumibant cum face talia sive corpora sive loca. *Barth.*

Lustralem sic triste facem] *Sic rite* prim. Vatic. Oisel. et quatuor alii; optime. Val. Flaccus in descriptione lustralis sacri, 'Rite locat quercus.' Miror virum summum Isaacum Casaubonum, qui ad Theophrasti characterem περὶ δεισιδαιμονίας multa erudite, ut solet, de lustrationibus congessit, hoc etiam loco adducto, nihil de mendo suspicatum esse: sed Barthio minus ignoscendum, qui cum hanc scripturam in Claveriana editione reperisset, ex vetustis membranis haud dubie depromptam, vulgatam tamen lectionem mordicus ar-

ripuit. *D. Heins.*

325 *Sulphure cæruleo*] Fumat enim cæruleum incensum sulphur. *Barth.*

326 *Doctus*] Superstitionis ceremonias. *Idem.*

327 *Rore pio*] Aspergine sacra.

Dira fugantibus herbis] Summa talibus superstitio veterum. Dæmonia fugantes herbas sic memorant Apuleius, Macer, aliique id genus. *Barth.*

328 *Numina terrificumque Jovem*] Scripti multi *turificum:* duo *turrificum.* Putabam olim *lustrifico;* ut apud Val. Flaccum: 'Atque ita lustrifico cantu vocat:' sed Lucens. Gyrald. prim. Vatic. et duo alii, *purificum;* vere: hinc et *purificare* in lustralibus sacris. Plinius, x. 41. 'Villaribus gallinis et relligio inest. Inhorrescunt edito ovo, excutiuntque sese et circumactæ purificant, ac festuca aliqua sese et ova lustrant.' *Jupiter purificus* idem, qui Græcis καθάρσιος, cujus Herodotus et Pausanias meminerunt. In Actis Apostolorum, cap. x. 15. 'Quæ Deus purificavit, tu commune ne dixeris.' Martialis, Præfatione lib. VIII. 'Meminerit non nisi religiosa purificatione lustratos accedere ad templa debere:' sic scribe. Auctor Queroli in Præfatione: 'Parasitus magus domum purificat, et puram facit:' *et puram facit* Glossa est. Et mox: 'Nullam unquam domum sic purificatam retineo.' Apuleius, Met. XI. 'Alacer exsurgo, meque protinus purificandi studio, lavacro marino trado.' Libro XI. 'Navem purissime purificatam Deæ nuncupavere.' Apud Plautum Amphytrione *Jovis prodigialis* fit mentio: 'Sed mulier postquam experrecta est, prodigiali Jovi Aut mola salsa hodie, aut thure comprecatam oportuit:' quod Turnebus in Adversariis, l. VII. c. 15. et Lambinus ad hunc locum recte interpretantur pro *depulsore prodigiorum:* ἀποτροπαίῳ, τεραστίῳ. Mox *aversis* cum scriptis et Raphelengio, non *adversis* legendum. *D. Heins.*

Terrificumque Jovem] Occultis terrificisque sacris præsidem. Magicus Jupiter Scriptori Ceiris. Tartareus, Valerio Flacco, lib. I.

Triviam] Dianam, Lunam. Præsidem lustrationum. *Barth.*

329 *Trans caput aversis manibus*] Aversi enim lustrationum reliquias abjiciebant. Sic nefas erat respicere illum qui purgamenta illa lustralia efferebat.

In Austrum] Contra ventum. *Barthius.*

330 *Cantata piacula*] Quibus mala illa incantata. *Devotata* dicat Apuleius. *Idem.*

334 *Caluisse*] Ob frequentiam. Calent enim omnia a motu. *Idem.*

335 *Dacia*] Magni momenti bellum, quod ideo tanto post tempore peculiari opere exsecutus est Dio Cassius.

Bellipotens] Ad reprehensionem laurearum studiosus, ut notum. *Barth.*

Fregerat] *Et redegerat* Raphelengius: quod scripti multi confirmant; ut et prim. Vaticanus; non *fregeris* et *redegerit.* Pro *Dacica* primæ edd. et quidam scripti *Dacia:* sic *Parthia* pro *Parthica, Pharsalia* pro *Pharsalica,* et similia. *D. Heins.*

336 *Indignantes*] Ob crebram rebellionem. *Barth.*

337 *Cum cinxere faces Hypanim*] Quis usus facibus ad Imperium Romanum indicandum? Scribe ex Belgicis libris *cum fasces cinxere:* vere. Ubi enim tribunal Legesque Romanæ, quid dignius legi fascibus? Ait eas provincias Romano juri subdidisse Trajanum. *Idem.*

Cum cinxere faces Hypanim] Recte cum scriptis Barthius, *fasces cinxere.* Deinde *Mæotia* pro *Mæotica* libri quinque cum prim. Vaticano: bene; jam alibi dictum. *D. Heins.*

339 *Ad templa*] Aras focosque patrios. Nota ejus Principis in Deos suos Pietas, utinam in verum; quem

nec voluisse agnoscere clarum ex fragmentis scriptorum. *Barth.*

340 *Marce*] M. Antoninus Imp. teste Xiphilino, Quados ope legionis ex eventu κεραυνοβόλου seu fulminatricis profligavit. Hoc vero Claudianus non adserit magicis artibus effectum, sed Ducis optimi pietate. *Claver.*

Gentibus undique cinctam] Bella Marci auspiciis gesta, tanta sunt ut omnis ævi principibus opera ejus opponi possint. *Barth.*

342 *Flammeus imber*] Intelligit auxilio cœli patratam victoriam contra Quados et Marcomannos, quod Christianorum tamen precibus, non Principis moribus, obtentum est.

In hostem] DCCCC. amplius millium exercitum trahentem. Marci robore admodum contra exili. Vide Xiphilinum et Capitolinum. *Barth.*

343 *Flammante*] Prim. Vatic. et Isingr. *fumante:* quod secutus frustra Raphel. Apud Statium, Theb. IV. 'Cornipedum flammata sitis.' *D. Heins.*

344 *Tabescente*] Liquente vi impacti fulguris aut fulminis. *Barth.*

345 *Subsedit*] *Subsidit* cum undecim scriptis. *D. Heins.*

348 *Chaldæa mago*] Magicas incantationes loquitur, Chaldæis oriundas. *Barth.*

350 *Marci mores*] Summa animi tranquillitas, sapientia, constantia, justitia, æquitas, æquanimitas, fortitudo, clementia, eruditio, omnibus Principibus hunc merito præponunt.

351 *Præsidium*] Auxilium, subsidium. *Barth.*

Præsidium] *Subsidium* Vatic. et mox *vestra manus* unus Ambr. *D. Heins.*

352 *Æther*] Dii ipsi, ejus incolæ. *Barth.*

353 *Titulos*] Honorem, laudem. Ait non juvando Stilichonem Deos ipsi favisse, ut solius esset ejus gloria. *Idem.*

354 *Soceri sudore*] Summa virtute, summo labore. *Idem.*

355 *Fulmina laurum*] Quidam *vulnera*. Puto *fulgura*. D. Heins.

357 *Differri longius urbis Communes non passa preces*] Assentior Barthio curis secundis reponenti *orbis:* agitur enim de ipsa Roma. Nævus hic antiquis membranis pertinaciter inhæret, nisi quod *urbem* in nonnullis. Mox *prosiluit* non *prosiliit* meliores. *Idem.*

361 *Dissimulata diu*] Queritur Roma instar neglectæ amatricis se esse præteritam, suaque vota principem dissimulasse. *Barth.*

362 *Auguste, queror*] *Precor* Oxon. Reg. et tert. Vatic. quod placet. Mox *discernens* pro *decernens* cum scriptis et Raphelengio. *D. Heins.*

363 *Prælatus mea vota Ligur*] *Ligus* Lucens. prim. Vatic. et unus Ambros. ut 'Vane Ligus' Maroni, 'Ligus ora' Persio, et Silio 'pernix Ligus:' sic et alii. *Idem.*

Ligur] Mediolanum dicit, Urbem amatam Theodosio, ubi aliquoties Consul etiam Honorius fuerat, inibique nuptias celebraverat. *Barth.*

365 *Rubicon*] Limes olim Galliæ, Italiam inde dispescens; Liguribus tum adscriptus, sive Galliæ Cisalpinæ, non procul Mediolano ad Ariminum. *Idem.*

369 *Frænabam geminos*] Non loquitur de triumpho. Sed Consules tum temporis hac pompa Urbem ingrediebantur. *Idem.*

371 *Radiante toga*] Trabea, auro intexta. *Idem.*

372 *Dicabam*] *Ferebam* Isingrin. Lucens. *docebam:* prior Moreti *parabam*, ut sæpe noster: sed nil mutandum. Sic in Priapeis Epigrammate IV. scribendum: 'Obscænas rigido deo tabellas Dicans ex Elephantidos libellis Dat donum Lalage, rogatque tentes Si pictas opus edat ad tabellas.' *Ducens* perperam nunc legitur in vulgatis exemplaribus. *D. Heins.*

375 *Spectanda Jovi*] In Capitolium enim ibat pompa omnis trium-

phalis.

Cælata metallo Classis] Talia monumenta dicabantur in Capitolio, translata triumphali pompa. *Barth.*

376 *Auratos fluctus*] *Auratum fluctum* plerique cum prim. Vaticano. duo *auratum pontum.* Mox pro *equis* prim. Vatic. *aquis*, et quindecim alii; recte: nam de Tritone palude intelligendum. Malo etiam *trementi* quam *trementem;* ut infra de piis fratribus: 'Fusus in attonito palluit ære tremor.' Silius, lib. I. 'stant marmore mæsto Effigies:' non *mæstæ* codex optimus. *D. Heins.*

377 *Oppida*] Auro, argento, ære, ebore, citro aliquando, ficta, cælata. *Barth.*

378 *Palladiaque*] Oliva, arundini innexa. *Idem.*

384 *Num præsens*] Sic bene ex conjectura Raphelengius: confirmat primus Vaticanus. *D. Heins.*

386 *Tua te benefacta morantem Conveniunt*] Hoc est, alloquuntur, compellant, convincunt. *Barth.*

387 *Meritisque suis obnoxia virtus Quod servavit amat*] Virtus amat quod servavit, huic, alioquin nulli, obnoxia adfectui. *Idem.*

Meritisque suis] *Tuis* Isingrin. et tres alii. Nescio an jure damnatum a Barthio. Mox *quos servavit*, non *quod*, prim. et tert. Vatican. excerpta Pomponiana, et nonnulli alii; bene: codex Regius *quem:* unus Medic. *quam:* ut seipsam Roma designet; argute. *D. Heins.*

389 *Gargara*] Horæ anni Poëtica potatio. Gargara locus Mysiæ fertilissimus. Vide Macrobium, Saturnal. lib. V. cap. 20. *Barth.*

390 *Spectatosque iterum nulli*] Ludos seculares dicit ex formula qua proclamabantur. *Idem.*

Spectatosque] Malo *spectandosque* cum uno Mediceo. *D. Heins.*

391 *Circumflexa*] In se redeuntia.

394 *Tropæi*] Statuti intra Urbem. Noluit triumphum dicere ob civilem sanguinem. *Barth.*

Tropæi] *Tropæis* rectius cum uno Mediceo. *D. Heins.*

398 *Favere tyrannis*] Prim. Vatic. Oisel. et alter Moreti *periere tyranni;* etiam Pricæanus a manu secunda, quod verum puto. Mox *putet* pro *putat* cum scriptis quibusdam. *Idem.*

Favere tyrannis] Quos illi occiderant cives mei, dicere vult. *Barth.*

399 *Cum Gallica vulgo*] Sæpe primo res suorum Cæsarum exæquat. *Idem.*

400 *Pharsalica Cæsar*] *Pharsalia* meliores: ut nupt. Hon. 'Pharsalia rura Pervolat:' et apud Catull. 'Pharsalia tecta frequentant.' *D. Heins.*

402 *Numquam vicisse decorum*] Imo in vetitis, contraque Leges, certaminibus, deterior est qui vincit eo qui superatur. *Barth.*

404 *Verior*] Justior.

Fructum] Delectationem. *Furorem* vocat sæpius quicquid contra Romæ majestatem fit. *Barth.*

405 *Desuetum*] *Desuetæ* plerique; bene. Mox pro *sumptisque* Lucens. et Gyrald. *fultosque;* probe. Et tum malim *sontesque* paulo post. Verius tamen primus Vaticanus et pro diversa lectione tertius ejusdem bibliothecæ ac Pricæanus cum Oiseliano, *justisque furoris Externi spoliis.* Bello Gildonico: 'justo magnoque triumpho Civiles abolete notas.' *D. Heins.*

407 *Laribus sejuncta potestas*] Romæ nimirum habitare debens. *Barth.*

409 *Cunctis tribuere Palatia nomen*] A Palatio Romano sedes Regiæ *Palatia* nominantur. *Idem.*

410 *Neglecto senio*] Cui honos cultusque contra debebantur. *Idem.*

411 *Illic posse regi*] *Illinc* pri. Vatic. Isingr. et sedecim alii: quomodo Barthius conjecit. *D. Heins.*

Medium non deserit unquam] Apposita comparatio. Medium illi adsignasse ait Clementiam, ne propinquior ureret, semotior a rigore non defenderet. *Barth.*

414 *Leviusne timebant*] *Tremebant* opt. Ambros. *D. Heins.*

415 *Et Indus*] Aliquot annorum itinere venit venerabundus Augustum. Florus, IV. 12. *Barth.*

417 *Mutua virtus*] Qui enim virtuti studebat, honorem sperare præmium poterat. Qui ei in alium sententia sua conferendo adfuisset, parem ab eodem exspectare habebat. Sic erat virtutum quædam series, lubensque favebat quisque alteri, intra conscientiam suam eorundem præmiorum præstolator. *Idem.*

418 *Nomen*] Consulatum, summum tum magistratum, dicit. *Idem.*

420 *Ælia*] A Nerva Ælios se nuncupabant Antonini. Ego tamen Adriano laudatissimo Imperatori id debitum nomen potius autumem, qui eo velut proprio Urbes monumentaque varia complevit. *Idem.*

421 *Tranquillique Pii*] Lipsius ad Panegyricum Plinii, *Tranquillique, Pii:* sed perperam, quod et Barthius vidit. Paulo ante pro *mutua virtus* tres scripti, *nuncia.* Forte *unica virtus.* D. Heins.

Tranquillique Pii] Pios dicit, quia et Marco id cognomen fuit, ut aperte nummi indicant, imo etiam Commodo, Pertinacique, iisdem auctoribus. Primi autem *Pii* tranquillitas summa fuit, qui miranda majestate sine bello rexit Imperium. Vise Victorem, Victorinum, alios.

Bellatoresque Severi] Aurelius Victor: 'Severus, felix ac prudens, armis præcipue, adeo ut nullo congressu nisi Victor discesserit.' *Barth.*

422 *Hic civis*] *Hoc* Scripti plerique et Barthius. *Hunc chorum* pri. Vatic. Oiselianus, et pro diversa lectione Pricæanus; vere: *chorum* vocat Cæsares paulo ante nominatos. Ne dedignare, inquit, imitari hunc chorum. Sic Epistola ad Serenam: 'me jungeret auspex Purpura, me sancto cingeret aula choro:' ut illic castigandum; et Præfatione hujus Poëmatii: 'Utque favet somnus, plaudebant numina dictis, Et circumfusi sacra corona chori.' Pro *sub mente* Lucens. et duodecim alii, *ut;* probe: prim. Vat. *su;* et emend. *sub.* Idem cum aliis nonnullis *priorum,* non *priorem.* D. Heins.

Hoc civis] Romana majestate etiam Principem civitati velut subjicit. *Barth.*

425 *Duce*] Utriusque militiæ. *Idem.*

426 *Orantem*] Orabat enim simul et perorabat. *Idem.*

428 *O Dea, nec legum matri*] Ergo Roma legum mater, non Constantinopolis, quæ potius Noverca. *Claver.*

Occurrere matri] Secundus Vaticanus *obstare parenti.* Mox *adrectæ secures* non *curules* quinque veteres. *D. Heins.*

429 *Post Libyam*] Receptam nempe. *Barth.*

431 *Adrectæ*] Principes vero Curulibus peculiaribus Consulari schemate usos, hinc patet. *Idem.*

433 *Vidistis in illo me quoque*] Blandimentis intimorum amicorum. *Idem.*

434 *Pietas*] Nostra videlicet. *Idem.*

437 *Mundoque*] Nedum Romano Imperio.

Ab omnibus unum] Ab uno omnia, dicere vult. *Barth.*

440 *Spectator vel caussa fuit*] Lege *fui* cum Barthio et scriptis. *D. Heins.*

Spectator vel caussa] Elegans transitio ad Laudes Stilichonis, excusatio Honorii, quod ipse Romam non venerit, sed vicem suam tantum virum miserit. Ait in conspectu suo hæc esse gesta Honorius, cum tertium tantum ab eo miliare abfuerint castra Alarici, Ravennæ nempe degente. Jornandes, c. 29. *Barth.*

441 *Bistoniæque plagæ*] Thraciam, Græciam, Epirum, multis lustris spoliaverant Gothi. *Idem.*

442 *Ruptas Alpes*] Vi transitas. *Idem.*

444 *Quod gentibus illis Frigore consuetis*] Prim. Vatic. et Oiselianus,

quo gentibus illis Sidere consueti ; optime : *hiberno sidere* pro tempore ; ut apud Virgil. ‘ Quin etiam hiberno moliris sidere classem.’ Ovid. II. Pont. El. 4. ‘ Longa dies brevior brumali sidere :’ *quo sidere* etiam quinque ex nostris : alii quinque, *quod sidere :* totidem, *quod fœdere :* duo *quo fœdere :* duo item *quo frigore.* Vulgo *quod frigore.* supra IV. Consul. Honorii, vs. 30. ‘ Quid rigor æternus cæli, quid sidera prosunt, Ignotumque fretum ?’ sic et illic scribendum esse monuimus, non *frigora* ; et pluribus adstruxit curis secundis, ut video, Barthius : quare miror hoc loco sui oblitum pro vulgata scriptura pugnare. Statius, Thebaid. VII. ‘ Bistonias super usque domos axemque nivosi Sideris.’ D. Heins.

445 *Frigore consuetis*] Ordo est, quia gentibus hujus census ipso frigore favet inclementia, consuetis videlicet. *Barth.*

Sidere cons.] Alii *Frigore.* Gens gentem præcedit in bello, ait Vegetius, et plaga cœli non tantum ad robur corporum, sed etiam animorum facit. *Claver.*

447 *Si forte remotis*] *Ni forte* quinque libri, cum primo et secundo Vaticanis. *D. Heins.*

450 *Et duce venturo*] *Hoc duce* contra scriptos Raphelengius. *Idem.*

Memoremque tuorum] Quibus se comparat. *Barth.*

452 *Fœdus lucisamor*] ‘ Quippe mori satius, vitæ quam ferre pudorem.’ *Idem.*

453 *Mox et per Latium*] Prim. et tertius Vatic. prior Moreti et prim. Med. cum Palatino, et Pricæano, *Nox erat, et late :* quomodo Delrius ac Schottus ex suis legunt, et probat Barthius : recte. Val. Flaccus, III. ‘ Nox erat, et leni canebant æquora sulco.’ Ita Virgilius, Naso, Horatius, alii frequenter. *D. Heins.*

Mox et per Latium] Obsessum intra vallum Principem, liberatum a Stilichone canit, quo omnia hæc conveniunt.

Stellarum more videbam] Ad indicandam multitudinem. *Barth.*

454 *Primos vigiles*] Vigilia prima vix excitata, succedente secunda, patuisse dicit opitulatorem. Quatuor vigilias, singulas trium horarum, fuisse, notum ex iis quæ de Militia Romana viri doctissimi illustrarunt. *Idem.*

455 *Pulcher*] Ita potius quam alium quemvis dixit. Omni enim loco et tempore bene ominata Pulchritudo. Virgilius, lib. I. Æneid. ‘ Nascetur pulchra Trojanus origine Cæsar.’ *Idem.*

457 *Inter me socerumque*] Veterum librorum lectionem expressimus; quomodo et alii emendandum viderunt : vulgo hæc inquinatissima erant. *D. Heins.*

458 *Addua*] Magnum flumen, Lario lacu oriundum, Padum influit. *Barth.*

460 *Adeunda*] Siquidem me salvum vellet. *Idem.*

463 *Extera vel nostras acies*] Auxilia Barbarica, et Romanos numeros liquerat procul, audito discrimine Principis. *Idem.*

Hæc ille locutus] *Hoc ille locatus* ex conjectura bene Raphelengius : scripti meliores confirmant. *D. Heins.*

467 *Virtute pia*] In Principem et generum. *Barth.*

468 *Prosternens obvia*] *Præsternens* contra libros Raphelengius. *D. Heins.*

469 *Fulmineo secuit tentoria cursu*] Verba indicant velocitatem transeuntis. *Barth.*

470 *Nunc mihi*] More suo antiquitatem Græcam Heroum suorum comparatione deprimit. *Idem.*

Nunc mihi] *Tibi* prim. et tert. Vatican. et quatuor alii. *D. Heins.*

477 *Ecce virum*] Comparatione cujus, fœminas dicas cæteros, qui noctu cædundis adversariis famam gloriamque quæsiverint. *Barth.*

479 *Tantum præclarior*] *Tanto* et *quanto* lego: sic et alibi peccatum. Mox *nec rigitem* pro *non* scripti potiores; quomodo et Barthius. *D. Heins.*

480 *Furtis*] Cædibus furtivis. *Barth.*

481 *Ripis munitior*] Transeundo prius flumine, quam ad eum adesses, cujus ripæ ipsius erant tutela. *Idem.*

482 *Fas est*] Malim *fas sit*; sed obstant libri. Proximo etiam versu pro *Thrax erat, hic Thracum domitor*, videtur reponi debere: *Thrax ille, hic Thracum domitor*, vel, *Thrax erat hic, Thracum hic domitor*: libri tamen veteres vulgatum mordicus tuentur. *D. Heins.*

484 *Minacem*] Minax Tyrrhenus pulchre totam Porsenæ aciem notat, quam manu dicit sua repulisse Coclitem: neque aliter videri vult Stilichonem, cum ait: 'Ense palam sibi fecit iter.' *Barth.*

485 *Tyrrhenam manum*] Non *manu* Raphel. scripti confirmant. Barthius curis secundis: *sic ille minacem Tyrrhenum labente manu pro ponte repellens.* D. Heins.

486 *Texerat Urbem*] Veluti manibus tegi posset. *Barth.*

487 *Superbus*] Ut solus Victor tot Porsenæ manipulorum. *Idem.*

489 *Sulcatur socero*] *Sulcatus* libri meliores. Deinde pro *bellis* Raphelengius *telis*, contra scriptos: non opus. Lucan. IV. 'Incertus qua terga daret, qua pectora bello.' *D. Heins.*

491 *Tantæ certamine laudis*] *Certamina* per appositionem quindecim codices: vide notas ad bell. Gild. 136. *Idem.*

492 *Choros*] Tota agmina vatum et Encomiastarum dicit. *Barth.*

493 *Parentem*] Stilichonem, qui parens publicus Symmacho. *Idem.*

494 *Antiquæ Ravennæ*] Zosimus, l. v. Vide Jornandem, Getic. XXIX. *Idem.*

Ravennæ] Illic Honorius Romam perosus habitabat. Nam cum Alaricus ab eo, ut fertur, suscitatus, Romam diripuisset, quasi communi sensu destitutus est. utque nuncius dixit, Romam captam esse: respondit, Roma hic modo fuit, quomodo capta est? alebat vero gallinam magnam seu struthio-camelum, aut meleagrida, quam in contumeliam urbis vocabat *Romam.* Claver.

495 *Ora Padi*] Jornandes: 'Ravenna Urbs inter paludes et pelagus, interque Padi fluenta uni tantum patet accessui,' &c.

497 *Amne secundo*] *Ore secundo* Lovan. nam et *ora* fluviis dantur. Pri. Vatic. et sex alii *retruso*: duo *refuso*: tres *retuso*; quomodo et prim. Vatican. a manu prima. Sic Lucanus: 'Occurrit gelidus Boreas, pelagusque retundit.' Nil temere tamen mutandum. Auson. Mosell. 'amne secundo Laberis.' Oiselianus *recuso.* D. Heins.

499 *Lunaribus æmula damnis*] Æstu ad Lunam reciproco. *Barth.*

500 *Fano Fortunæ*] Civitas hujus nominis. *Idem.*

501 *Metaurus*] Fluvius Umbriæ, in sinum Adriaticum exonerans. *Idem.*

502 *Mons arte patens*] Partim vivum arcum, partim arte factum transitum dicit, junctam operi naturam. *Idem.*

503 *Admisitque*] *Admittitque* duo. Pro *saxoque minantes* quintus Vatican. *micantes*; ut templum marmoreum innuat. Pricianus et Lovan. *minaces.* D. Heins.

506 *Clitumni sacras victoribus undas*] Pompis Romanorum Procerum; inde lecti albi Equi. Servius: 'Clitumnus fluvius est in Mevania, quæ pars est Umbriæ.' *Barth.*

507 *Candida*] Albis enim Equis triumphabatur. *Idem.*

508 *Visere cura fuit*] *Trahunt* Farnesianus. Forte *trahit*: ut 'trahit sua quemque voluptas.' *D. Heins.*

Miracula fontis prætereunt] Fontium miracula non pauca apud Ovidium, l. XV. *Barth.*

511 *Commistis fervebat aquis*] *Commotis* manu prima primus Vatic. neque aliter secundus ejusdem bibliothecæ, excerpta Puteanorum fratrum, et pro diversa lectione Pricæanus; quod magis arridet. Forte tamen *admissis fervebat aquis;* ut apud Nasonem, 'sacer admissas exigit Hebrus aquas.' *Fervor* proprie fluviis datur cum impetu labentibus. Statius Tiburtino Vopisci, 'Nusquam fervor aquis.' mox *similes ut corporis umbras*, cave in *undas* mutes cum vitioso Barthii codice: nihil hic difficultatis. Quis enim ignorat umbras corporum in aqua nonnunquam exhiberi? *D. Heins.*

512 *Similes ut corporis umbras*] An ergo miraculosus iste fons non tam umbras ostendit hominum quam mores? Quomodo autem mores, si non umbras? Noster Codex clare habet *ut corporis undas.* Uti dicat hunc undis concipere non tam corpora quam mores hominum. Prodigiosa utriusque lectionis res est, et explicatam vellem. *Barth.*

515 *Narnia*] In via Flaminia est civitas Narnia, in montibus posita, quibus subest Nar fluvius, qui Tiberino jungitur: notandum vero in isto tractu pulverem labente pluvia excitari. Vide Serv. et Plin. lib. XXXI. *Claver.*

516 *Rarique coloris*] Sulfurei. Nar scilicet. *Barth.*

518 *Silvis arctatur opacis*] Lucens. et opt. Ambros. cum Pricæano, *arctatus:* quomodo et Raphelengius cum Livineio. Lovan. *arcatur.* Forte *arcatus,* ab arcu: ut apud Ovid. l. XI. Metam. 'Iris et arcato cœlum curvamine complet.' Extat et id verbi apud Livium. Paulo post pro *lymphis* Lucens. et tres alii *Nymphis:* de quo ad Nasonem. *D. Heins.*

520 *Salutato libatis*] More prisco venerandi flumina. *Barth.*

521 *Operosaque semita vastis Molibus*] Magnitudine molium arctata semita, ut operosus sit transitus. Potest et operosa semita maximis molibus strata dici. Mos etiam accedentibus principibus, ornamentis stipare vias. *Idem.*

523 *Officiis trepidantibus*] Incerta adhuc spe proci. Trepidant omnia quæ properant. *Idem.*

526 *Angustat iaspide pectus*] Ponebant in gracilitate corporis decus puellarum veteres, idque procurabant cingulis et deducto cibo. *Idem.*

527 *Substringitque comam gemmis*] Ornamenta muliebria dudum doctis expedita. *Idem.*

528 *Baccis*] Margaritis.

Baccis oneret aures] Mos Romanus matronarum aures pretiosissimis margaritis onerare. *Barth.*

530 *Nota major*] Quales fingebantur Dii. *Idem.*

531 *Nova mœnia*] Recens tum instaurata. Inscriptionem ponunt Aldus Manutius, Gruterus, alii: S. P. Q. R. IMP. CÆS. DNN. N. N. INVICTISSIMIS. PRINCIPIBUS. ARCADIO. ET. HONORIO. VICTORIBUS. AC. TRIUMPHATORIBUS. SEMPER. AUGUSTIS. OB. INSTAURATOS. URBIS. ÆTERNÆ. MUROS. PORTAS. AC. TURRES. EGESTIS. IMMENSIS. RUDERIBUS. EX. SUGGESTIONE. V. C. ET. ILLUSTRIS. MILITIS. ET. MAGISTRI. UTRIUSQUE. MILITIÆ. FL. STILICHONIS. AD. PERPETUITATEM. NOMINIS. EORUM. SIMULACRA. CONSTITUIT. CURANTE. FL. MACROBIO. LONGIMANO. V. C. PRÆF. URBI. DN. M. Q. EORUM. Atque hic vides candorem simul et magnanimitatem Stilichonis, imo reverentiam erga Honorium. *Idem.*

533 *Decori timor*] Metu enim Gothorum mœnia refecta. *Idem.*

534 *Senectus*] Ruinæ et rudera collapsarum molium. *Idem.*

538 *Quamvis assiduo*] Allusisse dicas distichon Maronis, ipso dignum: 'Nocte pluit tota, redeunt spectacula mane, Divisum imperium cum Jove Cæsar habet.' *Idem.*

Fœdaverat imbre] *Fœdaverit imbri*

prior Moreti et quinque alii. Mox octo scripti *omnem ante diem*. Paulo ante fortassis reponendum, *solitoque serenior aër*, pro *decentior*. D. Heins.

539 *Detersa*] Eleganter, velut manu. *Barth.*

541 *Lunamque rudem*] Novam. *Idem.*

543 *Qua pons a colle recedit*] Libri meliores *quod pons;* vere: diximus Cons. Mallii 57. Lucens. etiam et Bonon. *Mulvius*, non *Milvius:* recte, ut et prim. Vatic. qui etiam *in quantum* pro *et quantum:* quo loquendi modo et alibi noster usus. *D. Heins.*

545 *Undare*] Fluctibus velut. Populi copia talis. Virgilius: 'Mane salutantum totis vomit ædibus undam.' *Barth.*

546 *Matribus ædes*] De summo loco spectantibus. *Idem.*

548 *Prospera fata*] *Fati* in plerisque scriptis; bene: quod et aliis deprehensum. Vide notas bell. Gildon. 103. vulgatum tamen Barthius tuetur. *D. Heins.*

550 *Quod tempore solus*] *Quo tempore solos* Raphelengius ex conjectura: sed *tempora* jam hoc ipso versu præcesserant. Libri antiqui fere omnes *quod pectore solus:* placet, si bene distinguatur; vidit quoque Barthius curis secundis veram scripturam: *quo pectore* Oiselianus. *Idem.*

551 *Romanos vetuit*] Adeo pulchre educatus fuit a Stilichone Honorius, ut Senatui plurimum deferret, quod est imprimis laudabile; alias nihil regium aut egregium de Principe speraveris. Moris erat quidem, ut Senatores et sanguis patricius, Imperatori triumphanti obviam procederent: sed hunc honorem modeste ac generose recusavit. *Claver.*

Vetuit currum præcedere Patres] Notes mores priorum Principum. *Barth.*

552 *Cum tamen Eucherius*] Unicum pignus virile suum ut habuerit, pari nimirum cum ipso vate nostro, dignitate, Stilicho, notarunt jam alii ex Zosimo. *Idem.*

554 *Militis officium*] *Obsequium* prim. Vatic. Mazarin. et unus Medic. cum Oiseliano: dictum supra. *D. Heins.*

556 *Quique neget nato*] Quotquot fuere illa tempestate viri in rerum fastigiis constituti, eos longe animi moderatione anteivit Stilicho. Licet enim ultimo Theodosii elogio, utriusque Imperii summa ei commissa fuerit, et annos XXIII. militare culmen obtinuerit, nunquam tamen numerata pecunia duces creavit, aut annonam in suum commodum vertere sustinuit: cumque unius filii pater esset, hanc ei metam posuit, ut dignitatem Tribuni ac Notarii non transcenderet. *Claver.*

557 *Hoc sibi cura senum*] Multi *hæc*, et mox *tum flore*. *Hic* sec. Vatican. *D. Heins.*

Sibi cura senum] Suo scilicet commodo. Cura senibus adscribitur, quod omnia expendant, metuant.

Matura ætas] Robusta, media inter Juventutem et Senectam. *Barth.*

558 *Aulæ*] Imperii. *Idem.*

560 *Flore*] Lanugine prima. *Idem.*

561 *Gemmato*] Uti erant vestes Imperatoriæ. *Idem.*

562 *Certatura Lyæo*] Inter formosissimos Bacchus. *Idem.*

563 *Inter Erythræos*] *Erythræas* novem libri cum quatuor melioris notæ Vaticanis: recte. Sic apud Lucan. l. x. vetus codex: 'foribus testudinis Indæ Terga sedent, crebra maculas distincta smaragdo.' Ovid. Met. II. 'Sedebat In solio Phœbus clara lucente smaragdo.' Lib. III. Art. Am. 'Hic Paphias myrtos, hic purpureas amethystos:' ut quidem in antiquis exemplaribus uterque locus extat. *D. Heins.*

565 *Calet ore pudor*] Alter Moreti et Lovan. *ille pudor*. recte. nam τὸ *ora* sequitur. vide IV. Cons. Hon. vs. 284. *rubor* unus Vatic. *Idem.*

Calet ore pudor] Ruborem modesti

pudoris suffusum sæpius dicit. *Barth.*

566 *Draconum*] Vexilla temporibus istis usitata. *Idem.*

569 *Ut chalybe indutos*] *Chalybem* Gyrald. et decem alii: unus Vatican. *chalybem inductos:* primus ejusdem bibliothecæ, *chalybem dutos;* et sic a manu prima in Oiseliano fuisse videtur. Silius, l. iv. 'Indutosque simul gentilia lina Faliscos.' Vetus Epigr. 'Fulget honorificos indutus mensis amictus.' *D. Heins.*

Chalybe indutos equites] Cataphractos. Vide ad ii. in Rufin. *Barth.*

571 *Metallo informat equos*] Ammianus, l. xxv. 'Erant omnes catervæ ferratæ, ita per singula membra densis laminis tectæ, ut rigentes juncturæ compagibus artuum convenirent.' *Idem.*

573 *Addidit hinnitum*] *Indidit* pri. Vatic. et *belli* pro *bellis;* quomodo et tertius. *D. Heins.*

Simulacra viva] Statuas dicit. *Barthius.*

575 *Junonia cristas Ornet avis*] Vide Lipsium, l. iii. de Militia Rom. c. 5. *Idem.*

Junonia avis] Pavo scil. In pictura Aquileiensi (ait Panegyristes) puella offert Constantino galeam auro gemmisque radiantem, et pennis pulchræ alitis eminentem. *Claver.*

576 *Rigidos vibrata per armos*] Sericas fascias intelligit, quibus enses suspensi, ut galearum coni ornati. Cataphracti auratis squamis ornabantur. *Barth.*

577 *Rubra subaurato*] *Subærato* iidem Vat. de equis cataphractis intelligendum. *D. Heins.*

578 *Mercem*] Mercedem, præmium. *Barth.*

579 *Curru vectus eodem*] Ut ante Theodosius pater. Honos enim iste summus, et dignationis patriæ. *Idem.*

583 *Infantem moriens*] Annorum tamen undecim, ut Idatius notat. *Idem.*

585 *Fides*] Vide ii. Stilich. 30. *Idem.*

587 *Hic est ille puer*] Mirifica Energia.

Ad Rostra Quirites] More Consulatum ingredientium. *Barth.*

588 *Solio eburno*] Curuli sella Consulari. *Idem.*

591 *Digerit imperii*] *Dirigit* Tholos. unus Medic. et alii duo: ut apud Statium Pietate Abasc. 'notat ista Deus, qui flectit habenas Orbis, et humanos propior Jove dirigit actus:' *fata* quoque pro *facta* unus Petav. ut olim conjeceram: *fata imperii*, ut *Latia fata* Val. Flacco, lib. iv. 'non ulla meo te carmine dictam Abstulerint, durent Latiis modo sæcula fatis:' sic scribo: quid enim Hypsipylæ cum Latiis fastis? Silius, lib. xvi. 'adjunget Latiis tua nomina fatis.' *D. Heins.*

594 *Agnoscunt proceres*] Unum velut ex ipsis. Ait omnia ad veterem morem redacta, Senatoribus jus velut conferentibus Principi. *Barth.*

597 *Talis victoria templis*] Primus Mariangelus Accursius Diatribe in Ausonium *ales* legendum monuit: atque ita Isingr. Gyrald. tres Vaticani et duo Medicei; etiam Pricæanus pro diversa lectione. Facilis hic error. Sic apud Val. Flaccum, lib. ii. cum vulgo scribatur: 'Attamen hos tales forsan solabere casus Tu thalamis,' legendum *hos aliis.* Sic et *præpetem victoriam* vocat Prudentius, et *alitem famam* noster lib. ii. in Stilich. ubi plura. *D. Heins.*

Victoria] Cicer. de Nat. Deor. 'Res in qua vis inest major aliqua sic appellatur, ut ea ipsa vis nominetur Deus, ut Fides, Mens, Concordia, Libertas, Victoria: quarum quia vis est tanta, ut sine Deo regi non possint; ipsa res Deorum nomen obtinuit.' Atque hæc sunt arcana theologiæ, si fas dicere, paganæ. *Claver.*

598 *Romanæ tutela togæ*] Assignata velut Romano Imperio.

Tutela] Custos, tutrix. *Barth.*

Quæ divite penna] *Pompa* quindecim; ut triumphum intelligat. Lucens. et excerpta Pomponii Læti, *parma:* qualis in antiquis nummis nonnunquam exhibetur. *D. Heins.*

599 *Patritii sacraria cœtus*] Curiam Romanam dicit. Victoriam ab Hierone dono missam, pondo cxxx. auri pendentem, in Templum Jovis Capitolini, arcem Romanæ Urbis, dedicavit, ut mansuram semper, Senatus Romanus. Livius, lib. xxii. *Barth.*

601 *Nunc tandem fruitur votis*] *Junctis* quatuor scripti. Te scilicet et Roma. Mox concinnius legas, si per libros veteres liceat, *omne futuri ævi:* prior certe Moreti *ævo.* D. Heins.

602 *Promittit in ævum*] Par votum illi Hieronis. *Barth.*

603 *Patriis laribus*] Palatium dicit petiisse via sacra.

Nomine vero] Te illuc iter faciente. *Barth.*

604 *Flagrat studiis concordia vulgi*] Colendo in adorandoque te. *Idem.*

605 *Non illecebris dispersi colligis auri*] Sparsionem in vulgus pecuniæ intelligit, solennem prioribus Principibus. Consulum ea consuetudo. *Idem.*

609 *Adstringit sua quemque salus*] *Obstringit* meliores. *Obstrinxit* prim. Vatic. et mox *erret* ac *quærat:* et *muneris* non *numinis.* Prim. tamen Vaticanus a manu prima, aliique nonnulli, *nominis.* Pro *vitam qui debet amori* prim. et tert. Vaticani *dedit*, a dedendo. *D. Heins.*

Sua quemque salus] In Salute Cæsaris consistens. *Barth.*

611 *Secreti numinis*] Quod veneretur in præsente Principe. *Idem.*

612 *Imperii præsens species*] *Genius* ex scriptis legendum jam monuit Cl. Gronovius ad Statium, cap. 31. atque ita duodecim ex nostris. Pricæanus *gemitu:* sic in antiquis nummis Genio Populi Romani, et similia in vetustis passim inscriptionibus. *D. Heins.*

613 *Regia Circi Connexum gradibus ven. pur. vulgus*] Connexum ob densitatem, velut unum corpus opponit Principi populum in Theatro Circove considentem. Ingrediens autem Theatrum Princeps populum adorabat. *Barth.*

614 *Connexum gradibus*] *Connixum* Raphelengius contra libros: *convexum* sex; quod verum puto. Optime enim rotunditatem Circi exprimit, quam in rem vetus epigramma extat, cujus initium, 'Circus imago poli.' Glossæ Stephani. *convexus*, περιφέρεια. Apud Lucanum, ix. 502. 'convexa galea;' ut quidem in nonnullis scriptis. Virgilio 'convexa silva' et 'convexus nemorum trames.' *D. Heins.*

615 *Consensuque*] *Assensuque* prim. Vatic. et tres alii ex melioribus: *consessuque* quintus Vaticanus, quod Gronovio non displicebat: quomodo 'consessum caveæ' dixit Maro Æneidos quinto et octavo. Bullengerus de Theatro: 'Consensu caveæ sublatus in æthera clamor;' sed male. Paulo post *septenis arcibus* non est mutandum: quanquam variant libri veteres, qui *vocibus, collibus,* aliaque supponunt. *Arces* enim pro *montibus* ponit: quomodo et Sidonium Apollinarem frequenter loqui recordor. *Idem.*

Cavæ vallis] Cujus speciem Theatri aut Circi cavitas facit. *Barth.*

Assensuque cavæ sublatus in æthera vallis, &c.] Cæsar Bulengerus in Theatro suo i. 51. putavit hunc locum aliter legendum, interpungendumque hoc scilicet pacto: 'Consensu caveæ sublatus in æthera clamor,' &c. Sed corrupta et vitiosa indubie ista lectio, omnibus Mss. excusisque codicibus contraria; quippe natura vallis optime per τὸ cavæ exprimitur. Lucan. lib. iv. 'cava regni vires in valle retentat.' Deinde et meus Poëtæ alia, qui Circenses describit, in Circo au-

tem illo ævo nullæ caveæ; sed tantum in Amphitheatro. *Dempst.*

616 *Plebis adoratæ*] Etiam triumphantes Principes venerabantur Plebem. *Barth.*

Plebis adoratæ] Claudius Cæsar, ait Sueton., spectacula edentes voce ac manu veneratus est. Otho apud Tacitum protendens manus adorat vulgum. *Claver.*

617 *Septenis arcibus Echo*] Veteres nonnulli *vocibus* et *montibus* et *partibus* et *collibus:* perperam. *Arces* pro collibus aut montibus poni jam alibi monuimus. Fescenninis Honorii: 'Aurea septemgeminas Roma coronet arces.' Libro III. in Stilichonem, quomodo illic castigavimus: 'Pristina Romuleis infloruit arcibus ætas.' Apud Maronem: 'Imbellem avertis Romanis arcibus Indum.' *D. Heins.*

618 *Nec solis hic cursus equis, assueta quadrigas Cingit rava tigris*] Tigrides quadrigis junctas discimus ex Æl. Lampridio in Heliogabalo: et *ravam*, a colore, optimo sensu dictam, quis inficiari possit? similiter et vide Horat. lib. III. Od. 37. *Dempst.*

Assueta quadrigis Cingunt arva tigres] *Tingunt* legendum monent sequentia: et sic tres scripti. Val. Flaccus, lib. I. 'niveique greges altaria tinguent:' male *cingent* vulgo et illic legitur. Virgil. in Dedicatione Æneidos 'maxima taurus Victima sacratos tinguet odore focos.' Vir magnus in ora libri sui *assueta quadrigas Cingunt rava tigres*, atque ita commentariis in Manilium citat: quod me non intelligere fateor. Raphelengius asteriscis locum notarat. Barthius *Cingunt arma:* certe *arma* in septem scriptis nostrorum exstat. Pro *assueta* multi veteres *advecta*. Pricæanus *attrita* non male. In Gyrald. Lucens. prim. Vatican. et tribus aliis pro *tigres*, *trabes;* ut pegma aut scenam intelligat. In Oiseliano *cingunt arma traves: trabes* pro pegmate etiam Consulatu Theodori habes: 'varios effingat Mulciber orbes Per tabulas impune vagus, pictæque citato Ludant igne trabes.' *D. Heins.*

619 *Cingunt arva tigres*] Implent, dicas. Scribendum arbitror *arma*. *Arma quadrigis* equorum sueta addi, Tigridum curribus ait juncta. De iis in Circo nemini res ignota: junxit Tigres currui cum Bacchum præferret, Alagabalus, scriptore Lampridio.

Subitæque aspectus arenæ] Subito immissas feras, eo loco eaque forma non exspectatas. *Barth.*

620 *Libycos cruores*] Africanas feras, notatissima spectacula. *Idem.*

621 *Hic et belligeros*] *Hæc* meliores. *D. Heins.*

Hæc et belligeros, &c.] Quæ sane de Circo perperam, ut puto, Jos. Scaliger interpretatur, Isag. II. in Manil. Nam Claudianus antea de Circensibus, isto vero loco de campestribus agit, sive militaribus exercitiis, quæ in Campo Martio, aut verius ejus area. *Dempst.*

Belligeros lusus] Gladiatorum, in speciem verorum; aut commissa simulacra bellorum.

Area] Spatium Circi. *Barth.*

623 *Textas lege fugas*] Cursus, recursusque. *Idem.*

624 *Et pulchras errorum acies*] Malim *erronum:* quamquam invitis vetustis membranis: certe in uno Petaviano *heroum*. Videantur quæ ad Nasonem notavi Epist. XV. 53. *Artes* hic in vulgatis legebatur: quomodo et veteres multi cum prim. Vatic. ut *erronum artes* dicat; quomodo Silius, libro IV. 'Aut illi dextros lunatis flexibus orbes, Aut illi lævos sinuant in cornua gyros. Texunt alterno glomerata volumina cursu, Atque eadem refuga cedentes arte resolvunt.' Ita scribendum. Claverius ex suis *pulchras errorum acies:* quomodo et ex nostris quatuor aut quinque; quo alludunt veteres plurimi, in quibus *arces*. Sed *artes* loco movendas non esse censeo. *D. Heins.*

Jucunda] Jucunditates: spectacula pulchra et delectantia. Sequentes versus mirifice sonum rei ipsius referunt. *Barth.*

626 *Tunc pectore motus*] *Tot* ex scriptis legendum: et mox *allisis* pro *illisis*, quod alii jam viderunt. *D. Heins.*

628 *Mucronis acutum Murmur*] *Acuti* libri nonnulli. Lego minima mutatione *grave parma sonat, mucronis acutum Murmura;* vel, *sonant: grave* sonat parma, ensis *acutum; acutum* certe in melioribus membranis exstat. Mox *resultat* pro *resultans* libri. *Idem.*

630 *Clauditur ense*] *Plauditur* Raphelengius contra scriptos: optime tamen ad sensum, quamvis dissentit Barthius. Sic apud Statium, Protrept. ad Crispin. ‘Quis tibi tam tenero permisit plaudere collo Nubigenas clypeos?’ Gallæci apud Silium, lib. III. ‘Ad numerum resonas gaudentes plaudere cetras.’ Vulgata tamen lectio temere non est sollicitanda. Sic apud Horat. lib. II. Sat. I. ‘pedibus delectat claudere verba,’ et ‘claudere versum’ Persio. *Idem.*

631 *Salutant*] Adorant. *Barth.*

632 *Galeæ*] Milites armati, Galeati.

Partitis inde catervis] In partes diductis. *Barth.*

633 *Ordine gyros*] *Agmine* opt. Ambros. et mox *vel crebro* Gyrald. sequentia male vulgo distinguebantur. *D. Heins.*

634 *Semiferi*] Gyrald. Lucens. et duo alii *semiviri:* atque ita promiscue in antiquis libris. *Semivirum bovem* hunc eundem Minotaurum Naso appellavit: sic et *Nessum semivirum* vocat Epist. Deianiræ. *Idem.*

Semiferi Juvenci] Labyrinthum Cretensem dicit. *Barth.*

637 *Immoto*] Nunquam post movendo. *Idem.*

Cardine claustris] *Clathris* Gyrald. dictum lib. III. in Stilich. 272. *clautris* in Oiseliano. *D. Heins.*

638 *Læta sub imagine pugnæ*] *Lætæ* unus Ambros. et Petav. *Idem.*

639 *Paci largitur*] Dum non abstrahit usibus belli. *Barth.*

641 *Ore coronatus*] Facie.

Tibris] Magnum hujus momentum in rebus Romanis. *Barth.*

646 *Fora Ulpia*] Forum Trajani ait Fascibus Consularibus ab Imperatorio Lictore cinctum, ut concursum summarum dignitatum indicet. *Idem.*

647 *Getica fronde*] Laurea, victoriæ ejus indice. *Idem.*

648 *Colla triumphati proculcat Honorius Istri*] Ex pictura omnique Victorum repræsentatione. Mos autem debitus victoriis insignibus plurium gentium hostium pede imposito colla calcare. Eutropius, lib. X. ‘Valerianus Imp. captus apud Persas ignobili servitute consenuit. Nam, quamdiu vixit, Rex ejusdem provinciæ, incurvato eo, pedem ejus cervicibus imponens solitus erat equum conscendere.’

Istri] Accolarum gentium. Omnes fluvii nobilissimi nomine intelligit. *Barth.*

649 *Cunctis illustrior annus*] *Annis* prim. Vatic. et decem alii. *D. Heins.*

651 *Induit hospes honos*] *Imbuit* frustra contra libros Raphelengius: qua de re supra, 68. *Hospes honos*, ut *hospes dolus* apud Ovid. Epist. Phyll. ‘Hic est cujus amans hospite capta dolo est:’ ita enim codices nonnulli, non *hospita*. Idem.

Hospes honor] Peregrinus. *Barth.*

653 *Auspex*] Omnia primi Consulatus auspicato facta, notatum alibi. *Idem.*

655 *Regesque priores*] *Retroque* major scriptorum pars cum primo Vaticano: et placet. Lib. I. in Eutrop. ‘quantis injuria mille per annos Fit retro ducibus!’ Cod. Theod. lib. VII. Tit. VIII. ‘ex suspicione ream conjugem facere veteres retro principes abnuerunt.’ Lamprid. Alex. Severo: ‘Si quis ei recitavit Alexandri Magni laudes aut meliorum retro

principum :' atque ita sæpe ævi ejus scriptores. *D. Heins.*

656 *Numen*] Ipsis Principum Consulatibus genium adscribebant. *Barthius.*

657 *Vel quos habiturus in urbe*] *In urbem* primus Vaticanus. Pricæanus *in orbe: in orbem* Oiselianus; quomodo et ex Mediceis unus recentior, addita glossa, *in circuitum;* eleganter. Sic apud Livium, lib. v. 'Senæ horæ in orbem operi attributæ sunt.' Libro III. 'Ut unus fasces haberet, et hoc insigne regium in orbem suam cujusque vicem per omnes iret.' Ita et 'in numerum' sæpius occurrit apud Poëtas. Moreti liber optimus, *honores.* D. Heins.

660 *Præteritis melior, venientibus auctor*] Melior præteritis, ob ceremonias et omnia cætera Romæ facta solemnia. *Barth.*

XXIX.

LAUS SERENÆ.

Fuit Serena hæc Theodosio ex fratre neptis, auctore Zosimo. Mortem ejusdem miserabilem, strangulatæ ob vanam suspicionem proditæ Alarico Romæ, idem recenset. *Barth.*

1 *Dic mihi Calliope*] *Mea* scripti: sic *nostra Thalia* Præfat. in Cons. Mallii. Mox pro *tanto cur tempore,* plerique *cur tanto.* Claverii liber et ex nostris novem, *cur tantum in tempore:* opt. Ambros. *cur tanto in tempore:* primus Med. *cur tantum interprete.* Puto *cur tanta in tempora differs.* Val. Flaccus, lib. IV. 'in quænam tempora differs Caucasium, Rex magne, senem?' Silius VII. 'in lucem prælia differ.' Vide plura IV. Cons. Honorii, 385. *D. Heins.*

2 *Pierio serto*] Musicis hymnis, quomodo sæpe loquitur Pindarus. *Barthius.*

3 *Consurgere gemmis*] Adulatur Reginam. Diademata autem aliaque regia capitum ornamenta præalta erant. De Tiara IV. Cons. Hon. 'Barbarus Arsacio consurgeret ore Tiaras.' *Idem.*

4 *Et rubro radiare mari*] *Aut* pri. Vatic. aliique nonnulli. Mox *si floribus illis,* non *sed,* quidam rectius. *D. Heins.*

Rubro mari] Spoliis ejus, ut alibi loquitur.

Floribus ornes] Carmina sua, conscius suavitatis, comparat vernorum florum perpetuis Graiis. *Barth.*

5 *Reginæ regina*] Serena Princeps tum Fœmina. Calliope Dux et Imperatrix Musici chori. *Idem.*

6 *Urit*] Tam frigus urit, quam calor. Vide Aristotelem, IV. Meteor. *Idem.*

8 *Fons Aganippea Permessidos*] *Permessius* Gyrald. prim. Vatic. Palat. et opt. Ambros. bene. *D. Heins.*

9 *Unde piæ pascuntur apes*] *Pascantur* tert. Vatic. aliique nonnulli, cum quibusdam editionibus: et tum *transmittant* versu proximo sit reponendum. *Idem.*

Apes] Poëtas dicit, qui floriferis ut apes in saltibus omnia libant aurea perpetua semper dignissima vita.

Prata legentes] Flores in iis. *Barth.*

11 *Dignius an vates*] *Haud vates* Gyrald. et Isingr. Mox pro *quod sponte redempto*, opt. Ambros. *consorte redempto:* cujus glossa in Gyraldino, *quod sponte marito*. D. Heins.

13 *Thessala*] Alcestis, Thessalorum regis Pelei filia. Vide Hyginum, Fab. 51. *Barth.*

14 *Suos annos*] Ex voto voventium felicitatem longæ vitæ Romanorum, de suis nimirum annis addi ad illius. Propertius, libro IV. 'Quod mihi detractum est, vestros accrescat ad annos, Prole mea Paullum sic juvet esse senem.' *Idem.*

Migrare virum] Buslidianus codex *viros:* lege *viro*. D. Heins.

16 *Tanaquil*] Uxor quondam Tarquinii Prisci, fatidica. *Barth.*

18 *Claudia*] Vestalis Claudia. Vise Valerium Maximum; Silium, l. XVII. *Idem.*

Crine Cybellen] *Fune* scribendum putabam olim, ex illo Propertii: 'Vel tu quæ castam movisti fune Cybellen Claudia, turritæ rara ministra Deæ:' sed oportune erroris me admonuit Vir Cl. Albertus Rubenius, summa literarum ac bonarum artium cum jactura e vivis nuper ereptus. Adferebat ille Sidonii Apollinaris locum carm. XXIV. qui vulgatam in Claudiano nostro scripturam prorsus confirmat, hisce versibus: 'Qualis nec Phrygiæ dicata Vestæ, Quæ contra satis Albulam tumentem Duxit virgineo ratem capillo.' Alii cingulo Claudiæ navem ductam asseverant: quos inter Tertullianus et Hieronymus, cum Lactantio et Minucio Felice. *D. Heins.*

19 *Carminis actu*] Velut fabula. Ego *actum* hic orbem, κύκλον, exponere malim, toto illo absoluto Orbe sui Poëmatis scilicet. Ita Maro: 'redit agricolis labor actus in orbem.' *Barth.*

20 *Mens alta*] Vatum tales, ut inaccessi populo afflatus, ipsis quidem testibus. *Idem.*

21 *Armavit*] *Armarit* Buslid. *D. Heins.*

25 *Penelope decus atque suum*] Locus vexatissimus. Raphelengius ex conjectura viri maximi *Penelopes decus æquævum;* et mox *paratu*. Behotius in Apophoretis, *Penelopæ decus atque suum*, minima mutatione: Penelopæ decus et Homeri. Claverius ex veteri libro, *Penelope decus ausa suum:* sed illam Cujacii potius conjecturam existimem. Torquet et se hic valde Barthius: prim. Vatican. Palat. et Petav. cum duobus Medd. *Penelopæ decus est: atque uni tanta paratur;* quod verum opinor, etiam approbante Alberto Rubenio: octodecim alii, *Penelope decus atque uni cui:* ex quorum vestigiis, Barthii curæ secundæ corrigunt: *Penelopea decus, uni cui tanta paratur:* cui et alias conjecturas subtexit. *Idem.*

Penelopes decus æquævum, &c.] Videtur Maroniani Culicis versum Claudianus allusisse, ubi *semper decus* velut una omnibus semper fœminis prælata Penelope dicitur, præcipue cum adjiciat illam tantam scenam pudicitiæ huic parari. Verba sunt Maronis: 'Alcestis ab omni Inviolata vacat cura, quod sæva mariti Ipsa suis fatis Admeti fata morata est.' *Barth.*

26 *Scena pudicitiæ*] Actus velut mimicus, Poëticum Spectaculum. *Idem.*

27 *Et totidem sævi bellis*] Ita scripti. Raphel. *bello*. *Ut totidem* Barthius: deinde *sit* pro *sic* iidem; bene: quomodo Behotius conjecerat. *Decuere fidem* non *docuere* Palatin. *D. Heins.*

31 *Trahat*] Vanis spebus ductitet. *Barth.*

32 *Sollertia telæ*] Sic prim. Vatic. quindecim alii *Laërtia:* quinque *certissima* cum Aldo. *Lacertia* Oisell. et emendatum *lassantia*. Buslid. *laxantia* pro *lassantia*. *Stamina* etiam probe Raphelengius; scripti confirmant. Pro *titulis certare Serenæ* prim. Vatic. *serrare*. Forte pro *se æquare*. D. Heins.

35 *Redeunt in semina caussæ*] Virtutum et laudum scilicet. Horatius: 'Fortes creantur fortibus et bonis; Est in juvencis, est in equis patrum Virtus.' *Barth.*

37 *Regalis*] Imperatoria. Eum enim Regem dicit, quo nemo Regalior. Romanum nempe. *Idem.*

Non te privata] *Non hoc* Gyrald. Lucens. et tredecim alii: vere. Mox *numen* pro *nomen* opt. Ambros. *D. Heins.*

38 *Tantum nomen*] Fœmina tantarum virtutum. Nomen pro persona. *Barth.*

40 *Illustrat avus*] Quem communem parentem cum Theodosio habebat, cujus erat fratris, Honorii nimirum Senioris, filia. *Idem.*

43 *Dotata tropæis*] In dotem enim puellæ per superbiam computabant, id est, maritis pro pretio velut imputabant paternos triumphos. *Idem.*

46 *Cingeris excubiis*] *Exuviis* prim. Vatic. et opt. Ambros. vidit Barthius. Paulo ante *laurus avitas*, non *lauros*, pri. Vatic. *D. Heins.*

Excubiis] Pro Romano Imperio. *Barth.*

48 *Adderet astrorum radiis*] *Ederet* ex conjectura Viri politissimi Gasparis Gevartii reponendum, ut felici sidere Serenam natam fuisse innuat: atque ita Palatinus codex. *D. Heins.*

Adderet astrorum radiis] Sideribus mundi. Hoc est, principalis familiæ personis. Tamen consensum siderum per adulationem tamdiu dicit distulisse Imperium illi familiæ dare, quousque nasceretur Serena. *Barth.*

49 *Post genitam didicit regnare*] Parem laudem Arcadio adscribit in libro de Regno Synesius, scilicet eo feliciorem esse, quod editus foret ante patrem Imperantem. *Idem.*

Didicit] Indicat Theodosium paulo post natam Serenam ad Imperii gubernacula accitum esse. *Claver.*

50 *Hispania*] Iisdem rebus laudatam Hispaniam habes in Panegyrico Pacati. Vide et Justinum, libro XLIV. *Barth.*

Hispaniæ] Ejus sane laus perpetua, quod bonos principes mundo præbuerit, quales fuere Trajanus, Hadrianus, Theodosius. *Claver.*

51 *Primo lavat æquore solem*] *Levat* Isingr. prim. Vat. cum quinque aliis: dictum lib. II. in Eutrop. 241. malo et *primum.* D. Heins.

53 *Tuo fluctu*] *Tuos fluctus* libri plerique: aliter tamen prim. Vatic. *Idem.*

54 *Pretiosa metallis*] Singularis laus Hispaniæ. *Barth.*

55 *Principibus fæcunda*] Pulchre infra: 'novum vectigal Iberia rebus Contulit, Augustos.' *Idem.*

57 *Hinc senior pater*] Majores Theodosii occulte stirpi Æliæ admovere videtur. A Trajano enim originem repetebat Theodosius. *Idem.*

60 *Phariæ segetes et tunica messis*] Horrea Populi Romani Africa et Ægyptus. *Idem.*

61 *Gallia robur militis*] Fortitudine enim Galli censentur. *Idem.*

62 *Militis Illyricis*] Puto *Illyricæ.* D. Heins.

Illyricis equitatibus] Nunc quoque equestris gloria penes eas nationes. *Barth.*

69 *Flacillam Mariamque daret*] Flaccilla Mater Honorii, conjux Theodosii. *Idem.*

71 *Undasse Tagum*] Felicis seculi Poëtica descriptio.

Gallæcia risit Floribus] Patria Theodosii. *Barth.*

72 *Duria*] *Turia* aliis. Vibius Sequester: 'Turia Hispaniæ flumen, quod Valentiam parvo intervallo præterfluit,' &c. Est et Thusciæ flumen *Turia*, in Silio, lib. XIII. *Idem.*

73 *Vellere purpureo*] Maronis: 'Sponte sua sandix pascentes vestiet agnos.' *Idem.*

Vellere purp. p. m. ovile] *Vellera* quidam scripti. Lucens. *Vellere ovili.* Lego *vellera ovili;* et sic duo

Mediceci, cum prim. Vaticano et Palatino. Mox distinguendum *Cantaber Oceanus:* vide nupt. Hon. 88. *D. Heins.*

75 *Nec pallidus Astur*] Capias de Asturum aurifossorum pallore. *Barth.*

76 *Sacris natalibus*] Doni natalitii nomine. Natalibus enim diebus mittebantur munera. *Idem.*

77 *Pirenæique*] Nomine ipso indicatur genus gemmæ unde sit. Fulmine nasci e scopulis argutatur Sidonius. *Idem.*

Pirenæique sub antris Ignea fulmineis] Lege *Pirenæisque* et *flumineæ* cum duodecim scriptis; quomodo et prim. Vaticanus. Deinde *relabentes* pro *rebellantes* scripti meliores; quod merito secutus Raphelengius. Aldus et quatuor scripti *relegentes:* opt. Ambros. *recedentes.* D. Heins.

81 *Dominam*] Quæ tum nasceretur. *Barth.*

82 *Auspicium thalamis*] Adeo hoc fatale fuisse conjugium dicit, ut jam primum natæ Serenæ cecinerint Carmen Nuptiale Nymphæ patriæ. Alludit veterem morem ad fores thalami concinentium novos nuptos puellarum indigenarum. *Idem.*

83 *Votique*] Nuptiarum fatalium votivarumque. *Idem.*

84 *Penitusque remoto*] Certe, si genere Vandalus Stilicho, ut scribunt Orosius aliique temporum Historici. *Longe,* de *longinquo.* Idem.

85 *Concordia*] Conjugium, quod totum illa constat. Concordia novis nuptis in auspicio cornicis dabatur vovebaturque, ut notarunt pridem docti. *Idem.*

87 *Horæ*] Quarum ministerio hoc genus plurima adscribunt Poëtæ Græci. *Idem.*

Gremiis redolentibus auræ] Sic Gyrald. et prim. Vatic. ac reliqui plerique. Claverius ex suo libro *Horæ;* atque ita Raphelengius: sex veteres *gremio redolentibus aulam:* opt. Ambros. *gremio redolente napes.* Lege *Napææ.* Mox *Trinaque* Buslid. Pari propemodum modo Marcianus Capella, libro IX. ‘Conscia jam Veneris nova serta parate Napææ, Crocumque lecto spargite. Inque torum violas certatim effundite conchis, Pulvinar almum et comite.’ Vulgata tamen scriptura temere non est sollicitanda, cum Pindari illa respexisse videatur noster, Pyth. Od. IX. Τόθι παῖδα τέξεται, ὃν κλυτὸς Ἑρμᾶς εὐθρόνοις Ὥραισι καὶ Γαίᾳ ἀνελὼν φίλας ὑπὸ ματέρας οἴσει· ταὶ δ' ἐπιγουνίδιον θηκάμεναι βρέφος αὐταῖς νέκταρ ἐν χείλεσσι καὶ ἀμβροσίαν στάξοισι. Præsidebant enim Horæ puerperio. Nonnus Dionys. III. ἧς τόκον Ὧραι Ὑγρὸν ἐμαιώσαντο λεχωΐδες. *D. Heins.*

89 *Afflavit*] Septem *affluxit:* opt. Ambros. *allusit:* deinde *quocunque* cum scriptis lego. *Idem.*

Afflavit] Afflatu omnia conferre credebantur sua dona Gratiæ.

Quacunque Reptares, fluxere rosæ] *Rosæ* omnibus jucunditatibus adhibitæ vetustati, unde purarum voluptatum feliciumque deliciarum indices. *Barth.*

92 *Purpura violæ*] De purpura, augurio et testimonio principatus, omnia nota. Veste stragula purpurea usos Principes Proceresque alibi his libris notamus. *Idem.*

Purpura fulgebat] *Surgebat* pri. Vatic. et plerique alii. Pro *factura* prior Moreti et Patav. *fractura;* ut ad Statium conjecit doctissimus Gronovius, qui videndus Diatribes cap. 16. Tertius Vaticanus *fertura.* Ausonius, Epist. 9. ‘Gramineum nunc frango torum.’ In Catalectis Pithœi, ‘Frange toros, bibe vina, rosas pete, tinguere nardo.’ Mox *vernansque* et *omina* bene Raphelengius, pro *vernatque* et *omnia.* D. Heins.

99 *In sua tecta*] *Ad sua* libri: mox distingue, *ferebat Lætior.* Idem.

101 *Quid me de propriis*] Malo *patriis.* Mox *inquis* pro *inquit* scribendum cum Lucensi; quod Livineio

Barthioque visum cum eodem Lucensi ac duobus Medd. Postea *quid me Imperat hic semper?* male vulgo distinguunt. Barthius curis secundis: *Qui me de propriis auferre penatibus, inquis, Imperat!* Augurium, quod subindicat, est in *imperandi* verbo. *D. Heins.*

Quis me de propriis auferre penatibus] Sermonem infantis Serenæ recenset, qui balbutiens omina dederit futuri in manu Patrui Theodosii Imperii. *Imperat*, Imperiale verbum: Imperat ille, qui me jubet transferre de propriis penatibus. Infantia linguæ, et error in hoc sermone sunt, alioquin nullibi. *Proprii penates, privata domus.* Unde adoptione Serenam in Augustam suam post transtulit Theodosius. *Imperare*, Augustum esse. *Barth.*

106 *Propius*] Fidelius. *Idem.*

108 *Ledæos Laconas*] Castoras. *Idem.*

Devinxit cura Lacones] *Dilexit* prim. Vatic. et duo alii. *Carior* Lucens. *Laconas* Tuan. *D. Heins.*

109 *Germana vocabula*] Germani sui, Honorii. *Barth.*

111 *Electus*] A Gratiano, non vi aut dolis se intrudens. *Idem.*

Delectus habenas] *Electus* pri. Vatic. multi alii, *elatus*. Dixi ad Valerii Flacci l. II. 270. Deinde pro *intendit* scripti bene *impendit*: sed alterum tamen in prim. Vatic. exstat. Infra: 'Stilico cunctis cedentibus unus Eligitur ductor.' *D. Heins.*

114 *Littus ad Eoum*] Constantinopolim dicit, quam in littore sitam gemino mundo commercia facere dicit. *Barth.*

115 *Zephyri sedibus*] Occidente. Ovidius: 'Vesper, et occiduo quæ littora Sole tepescunt, Proxima sunt Zephyro.' *Idem.*

116 *Famulas*] Adoptatæ nimirum ab Augusto. *Idem.*

120 *Juga*] Conjugii. *Idem.*

121 *Utraque luminibus timidum micat*] *Tumidum* septem libri; eleganter: dictum lib. II. in Stilich. 358. Post *pulchro ore* prim. Vatican. non *pulchrus faces*: probe. *D. Heins.*

Timidum micat] Timore et pudore modestissimæ, vixque audentis contra tueri aliquem. *Barth.*

122 *Excitat ore faces*] Pudoris colore genuino. *Idem.*

123 *Solo Jove*] Ex cerebro nimirum illius, Vulcania securi. *Idem.*

124 *Sortem*] Partem sortito datam. *Idem.*

125 *Gressus venerata*] Humani amoris more, cui etiam gressus amasiorum arrident. *Idem.*

126 *Improbus*] Lascivus. *Idem.*

127 *Tangere Cymothoën*] Hujus venatio amatoria tangitur et libro de Nuptiis Honorii. *Tangere*, inescare, decipere. *Tangere* alioquin et inter Veneris verba, Petronio, Martiali, &c. *Idem.*

128 *Inducit mores*] Scripti fere omnes *Indicit*; recte; ut monui bello Gild. 16. Malim etiam *totique*: apud Ammianum, lib. XVI. de Juliano: 'Temperantiam sibi ipsi indixit:' et initio l. XVII. de eodem: 'plus laboris sibi quam militibus indicere.' *D. Heins.*

Pudor] Reverentia majoris personæ.

Ipsaque Proteus monstra] Proteus Pastor Marinorum Monstrorum, sui nimirum armenti. Horatius: 'Omne cum Proteus pecus egit altos Visere montes.' *Barth.*

130 *Parentis*] Cui erant adoptatæ. *Idem.*

133 *Ibat*] Sua sponte inclinata. *Idem.*

135 *Flagrante rediret*] *Redibat* meliores. *D. Heins.*

138 *Blando sermone*] Hoc genere valuisse Serenam indicat Historia Zosimi. *Barth.*

139 *Hærere*] Stare, acquiescere. *Barth.*

Secreta fidelis] *Fideli* constanter scripti, ut appareat versum alterumque excidisse. *D. Heins.*

140 *Prisca*] Digna senili ætate. Antiquum et veterem pro sene et an-

nis affecto a probatis scriptoribus etiam dici, notatum est alibi. Taciturnitas Serenæ pulchre commendatur, quæ acceptissima virtus summis Principibus. *Barth.*

142 *Alcinoo genitam*] Nausicaam. *Idem.*

144 *Naufraga somni Otia*] Ulyssis ipsius, naufragio ad Phæacum terram delati. *Idem.*

145 *Expavit*] Hoc verbum nisi adhibito in consilium Homero haud quis percipiat. Odyss. Z. ὣς εἰπὼν θάμνων ὑπεδύσετο δῖος Ὀδυσσεύς. Deinde Οἴη δ' Ἀλκινόου θυγάτηρ μένε, τῇ γὰρ Ἀθήνη Θάρσος ἐνὶ φρεσὶ θῆκε, καὶ ἐκ δέος εἵλετο γυίων. Nausicaa ergo primo aspectu pavit ut puella; sed Palladis ope, pavore statim defuncta est, et quod uno hoc verbo dixeris eleganter, *expavit*. Claver.

147 *Ludus erat*] *Erant* cum opt. Ambros. Mox *Elissæ* bene codices; ut apud alios etiam auctores in veterrimis libris: et paulo ante *Ulixem* prim. Vatican. *D. Heins.*

Ludus erant] His legendis insumebas tempus, quod ludo aliæ puellæ impendebant.

Quos Smyrna dedit, quos Mantua] Componit par incomparabile. Papinius, l. IV. Sylvar. ' non si mihi vertice læto Nectat adoratas et Smyrna et Mantua Laurus, Digna loquar.' Smyrnam Patriam Homero consensu dant duo hi summi vates. *Barth.*

Mantua libros] Serena fuit igitur utriusque linguæ perita. *Claver.*

148 *Nec parcis Elisæ*] Noster ob pudicitiam non *ignoscere Elisæ* Serenam ait, quam excusabat contrario affectu altera. *Barth.*

149 *Nobiliora tenent*] Quæ seligis, inquit, ut sequaris. Sic velut in speculum ' introspicere facta fortunasque aliorum,' ad suam vitam instruendam, monetur adolescens in Adelphis Terentii.

150 *Laodamia*] Fabula apud Hyginum CIV. A quo et cum Capanei conjuge inter castissimas refertur, CCLVI. Cur autem *Phylaciden* vocat Protesilaum, cui genitor Iphiclus? Sane Evadne filia fuit Phylacis, quæ cum Capanei funere obiit. *Barth.*

151 *Prona ruens*] Hyginus CCXLIII. *Idem.*

160 *Votis*] Procerum, aulæ præsentium. *Idem.*

Votis erexerat aulam Incertis] *Aulæ Ingentis* pri. Vatic. puto pro *erexerat aulam Intentis;* nempe *votis.* D. Heins.

162 *Musarum pagina*] Libri Poëtarum. Martialis, l. I. Epig. V. ' Lasciva est nobis pagina, vita proba est.' *Barth.*

163 *Quod dura sub lege*] *Dira* scripti novem: aliter tamen potiores cum prim. Vatic. *D. Heins.*

Juberent] Jussissent. Enallage temporis. *Barth.*

166 *Curru Pisæa marino*] Pisis dominabatur Œnomaus. Ejus fabula notissima, decepti a Myrtilo, qui cereos obices axibus præfixerat. *Idem.*

Curru Pisæa marino] *Maligno* Buslid. *marito* Scaliger; confirmat Puteaneus: dixi bello Gild. 407. de Rapt. III. ' marito Mobilior Zephyro,' ubi Gyraldi codex simili modo *marino: marinus* tamen *currus* hoc loco videri possit dictus, ut *rotæ natantes* Statio de eadem re Theb. VI. ' Parte alia victor curru Neptunia tendit Lora Pelops, prensatque rotas auriga natantes.' Mox pro *providus* prim. Vatic. et decem alii *perfidus;* bene. Gyrald. Lucens. et tredecim alii *fervidus:* tertius Vatic. *pervidus.* Lego deinde *deceptum axem,* non *deceptus.* Bello Getico, de Tiphye: ' Deceptoque vagæ concursu rupis in altum Victricem duxisse ratem:' posset tamen et refingi *Œnomai deceptor Myrtilus.* Seneca Thyeste: ' proditus occidit Deceptor domini Myrtilus, et fide Vectus, qua tulerat, nobile reddidit Mutato Pelagus nomine.' *Prodidit,* ut in illo Virgiliano; ' Lucage, nulla tuos currus fuga segnis equorum Prodidit.' Pro *ambitione* opt. Ambros. *conditione.* D. Heins.

169 *Cursu ferroque*] Eleganter eruditeque. Ab ea enim cursu vinci, erat vita spoliari, ipsa conditione certaminis. *Barth.*

171 *Fluvio*] Acheloo, ob Deianciram. *Idem.*

172 *Pretiumque laboris*] Quindecim *labori* rectius cum prim. Vaticano. Mox *pectora premeret*, non *pectore fremeret* tres: quod placet. *D. Heins.*

174 *Acheloius*] Achelous idem amnis, qui eadem lucta perpetuo suo cum luctu cornu alterum amiserat. *Barth.*

176 *Saucia truncato pallebant*] Malo *squallebant*. D. Heins.

178 *Judice dignus Augusto*] Primo Stilich. 77. 'dubius toto quærebat ab axe Dignum conjugio generum, thalamisque Serenæ. Judicium virtutis erat.' Generum sæpe vocat Stilichonem ob adoptatam a Theodosio Serenam, ut clare jactat noster libri hujus vers. 104. *Barth.*

180 *Regni dotes*] Regiæ familiæ, in qua consortium Regni. *Idem.*

181 *Sæpe duces meritis*] Lege *meritas* cum Patavin. et Rottendorph. *D. Heins.*

184 *Solus*] Nec solus tamen. Infinita enim exempla produci possint quibus affinitates Regiæ strenuis ducibus pro laborum bellicorum præmiis sunt indultæ. *Barth.*

186 *Thermantia*] Soror Serenæ, de qua supra. Maritum huic fuisse dicam Bathanarium, Libyæ propositum, Magistrum militum, ex Zosimi loco libro v. *Idem.*

188 *Alio tibi numine*] Majore Fortuna. Nactæ nimirum illum maritum qui Romanæ Salutis sit verus clypeus, verus parens publicus, &c. *Idem.*

Alio tibi numine tædas] Quinque *munere*. Buslid. et quart. Vatican. *virere*; lego *lumine*: et sic Livineius, lib. II. de Rapt. 'Et faustas alio succedunt lumine tædas.' Ovid. 'Conde tuas, Hymenæe, faces, et ab ignibus atris Aufer: habent alias mæsta sepulchra faces.' *D. Heins.*

189 *Magnisque coronis*] Maximis Proceribus, quas Coronas vocat ob ornatum iis eorumque virtutibus Imperium. Vel hoc sensu: Conjugium Serenæ Stilichonem ad summos honores evexisse. Et ita aduletur illam.

Magnisque coronis Conjugium fit cura tuum] *Choreis* Gyrald. *coloris* Patav. et pro *cura* Lucens. prim. Vatic. et tredecim alii *causa*. Hæc sine dubio corrupta. Forte *magnisque choreis Conjugium junctura tuum*: vel, *magnisque trophæis Conjugium fotura*, aut *fultura*; ut 'fultos spoliis triumphos' VI. Cons. Honorii dixit. Seneca Hippolyto: 'contra divites Regnoque fulti plura quam fas est petunt.' *D. Heins.*

190 *Delectus equorum*] Curam stabuli Augustalis primum honorem Stilichonis fuisse ait. *Barth.*

191 *Argæaque gramina*] Cappadoces equos equasque laudat: ii commendatissimi modo nominatis venaticis scriptoribus. Sacra præsepia, Imperatoria. *Idem.*

193 *Primus honor, &c.*] Oportet Stilichonem fuisse magni pretii, et equitandi peritia valde commendatum, qui id honoris apud Theodosium obtinuerit. *Claver.*

Gemino mox Idæ germine duxit] Inde ex cura stabuli ad Magisterium Equitum Stilichonem fuisse evectum. Sed si *culmine* receperis, dicaturque inde a stabuli cura ad utriusque Militiæ Magisterium venisse Stilichonem. Fuisse utriusque Militiæ Magistrum testantur Historici, et Inscriptio vetus: FL. STILICHONI. ILLUSTRISSIMO. VIRO. MAGISTRO. EQUITUM. PEDITUMQUE. COMITI. DOMESTICORUM. TRIBUNO. PRÆTORIANO, &c. Verum cum penitius intueor illud, *gemino germine*, Militem Barbarum Romanumque, quem duxerit Stilicho, indicari autumo, et eam utique veram genuinamque esse Claudiani scriptu-

ram. *Barth.*

Gemino mox Idæ germine duxit] Hæc inquinatissima. Scaliger θέματα τῆς ἑκατέρης Φρυγίας intelligit: sed non persuadet geminum Idæ culmen pro utraque Phrygia sumi. Videamus primo diversas lectiones. A quibusdam scriptis versus hic abest, hiatu relicto. Oxon. *gemino nex in germ.* unus Ambros. *geminæ nex inde:* alii quidam *geminæ mox inde:* Ald. et prior Moreti *gemina mox inde germ.* prim. Vatican. *inde e germine duxit:* Buslid. *geminæ nexu tibi germ.* unus Med. *gemino mox inde e gramine:* Putean. *geminæ nec inde germania:* unus Petav. *geminæ nec inde germina:* Lucens. *gemino nec inde gemin. ...duxit:* sec. Vatic. *geminæ veximum gramine:* tertius, *mox ide germine:* quartus, *geminæ mox inde germine:* Palat. *gemino mox inde e gramine:* Oiselianus, *geminæ nex inguiam duxit:* a Viennensi hæc absunt, lacuna relicta: Helmæstad. *gemino nox inde germina duxit:* opt. Ambros. *Primus honor, tantaque fide victricia duxit Agmina;* sensu commodo, nisi quod suspicor ab interpolatrici manu esse: pro *germine* liber Claverii *culmine;* quo nunc quidem melius nihil succurrit. Lego igitur *gemino mox idem culmine duxit.* Magister enim utriusque militiæ Stilicho, ut ex antiquis patet inscriptionibus. Noster alibi, 'Culmen utrumque tenes:' et infra, 'legum culmine fultæ Convenere domus.' Barthium curis secundis eodem collineare postea vidi. *D. Heins.*

194 *Labor*] Industria. De Equitum magisterio loqui clare docent sequentia. *Barth.*

196 *Deberet majora tamen*] Puto *deferret:* quartus Vatic. *auderet.* D. Heins.

Bellica nubes] Incursus Barbarorum. *Barth.*

199 *Committere Martem*] *Permittere* meliores magno numero. *D. Heins.*

200 *Gradus*] Dignitas ipsorum militaris major. Innuit militiam sub Timasio modo indicatam verbis Zosimi, quem egregium Ducem interemtum insigni virtute ultus est Stilicho, ut docet noster alibi. *Barth.*

201 *Flumine molli*] Pacato, strato. *Idem.*

Flumine molli] Rectius scripti *flamine:* sic *mollis aura* Ovid. Fast. 'A Zephyris mollior aura venit:' non *mitior.* D. Heins.

205 *Seseque pavere Confessi finem studiis fecere procellæ*] Ita hæc vulgo legebantur: nos ex prim. Vatic. et decem aliis versum, qui exciderat, addidimus, cæteraque in integrum restituimus. *Confessis* a Puteaneo est: cæteri *confessæ,* vel *confessi.* Idem.

207 *Studiis*] Favoribus, quibus in partes ante discesserant. *Barth.*

208 *Thracia Tempestas*] Thracas initio Imperii, Stilichone adjuvante rem strenue, domuit Theodosius III. Cons. *Idem.*

209 *Tempestas*] Supra dixit *nubem.* Idem.

210 *Suffragia quippe peregit*] Loco verorum suffragiorum fuit timor certi periculi, qui ex reipsa, veraque virtutis æstimatione dedit Stilichoni summam Potestatem. *Idem.*

212 *Jacuit formidine livor*] *Tacuit* Buslid. quod præstat. *D. Heins.*

213 *Per membra tremor*] *Rigor* quartus Vatic. *Idem.*

Quis tibi tunc tremor] Pro conjugali videlicet Amore. Is vero tantus, ut, quo natura majorem non inseruit hominibus, tamen et parentum in liberos vindicat. *Barth.*

215 *Madido respectans limina vultu*] Suspicio est abhinc excidisse aliquid; non enim erat Serenæ, quam alloquitur, utique manentis; sed peregre ad Bellum, vocantibus jam classicis, euntis Stilichonis, limina respectare. An scribas *respectans Lumina?* Observans scilicet oculos. Tamen et dum osculum galeæ inserit, vultu la-

crymis pleno admonere potuit maturandæ maritum reversionis. *Barth.*

Respectans limina vultu] *Lumina* scripti: an *numina?* D. Heins.

216 *Optares reducem*] Memoria voti hoc genus Serenæ nostræ exstat in Epigrammate veteri. *Barth.*

219 *In ulnas*] Egregie amplexum redeuntis in sua conjuge describit Papinius, lib. II. Sylvar. *Idem.*

220 *Castæ tuto per dulcia noctis*] Duo *dubia:* prior Moreti *dcria.* Forte *Castæque tibi.* D. Heins.

222 *Non illo nitidas*] Sordidatam dicit omni tempore, velut in luctu aut reatu, absente marito, vixisse; nulli alteri se scilicet exornantem. *Barth.*

224 *Supplice crine Verris humum*] Solenni more voventium reditum, et alioquin Deos contentius invocantium, profuso capillo limina templorum verrere. *Idem.*

225 *Tegitur neglectæ gratia formæ*] Cum Aldo et Claverio *teritur* nostri omnes, tertio Vaticano excepto. *D. Heins.*

229 *Vigili sensu*] Ingenio minime somnolento, sed perspicaci. *Barth.*

230 *Obvia*] Contraria. *Idem.*

231 *Fervor iniquus*] Sex scripti *femur:* unus Ambros. *rumor:* optimus *fulgor;* Palat. *seu fervet;* tertius Vatican. *neu sem.* latet aliquid. In Gyraldi codice notatum multa hujus poëmatii desiderari. *D. Heins.*

232 *Furto subsederit*] Clam. Sed et subsidere tale quid, ut subsessor. *Barth.*

236 *Pila*] Romanas acies. *Idem.*

XXX.

EPITHAL. PALLADII ET CELERINÆ PRÆF.

Hoc elegans Epithalamium subita exultatione compositum est a Claudiano, qui se comitem aut socium Palladii, ac militem Stilichonis profitetur. *Claver.*

Claudianus in Epithalamio *Palladii et Celerinæ;* non ut vulgo *Serenæ.* Nam Celerina Palladii Cos. fuit uxor. Tum ipse Claudianus gentilitium nomen insinuat: ‘Immensamque trahit Celerini robore lucem.’

1 *Carmina per thalamum*] Periphrasis Epithalamii. *Barth.*

2 *Nec potui socero*] Quod Stilichonem hic intelligi nonnemo volunt, nos sententiæ subscriptores non habent. Summus enim Militiæ Romanæ Dux, alios sub se minores utique habuit, quorum alicui scriptum est hoc Epithalamion. *Idem.*

Socero] Stilicho socer Palladii; quia Celerinam filiam, forte adoptivam, dedit ei nuptum; sic etiam Theodosius fuit socer Stilichonis. Gens vero Palladiorum inclyta et nobilis fuit ad usque tempora Sidonii: quin etiam non procul ab urbe Biturica visitur prædium insigne, inde ut fertur denominatum. *Claver.*

4 *Emicat*] Barbarismum sunt qui Claudiano ex hoc loco impingant. Prudentiæ suæ homines inconsulti, quos fugere potuit læsa distinctio. *Barth.*

XXXI.

EPITHAL. PALLADII ET CELERINÆ.

Epithalamium] Lucensis, *Epithalamius dictus Palladio...tribuno et notario et Celerinæ.* Gyrald. *Incipit Epithalamium dictum Palladio V. C. tribuno ac notario:* cætera legi non poterant; ex utraque lectione hanc concinnavimus, quam contextus exhibet. Prim. Vatic. *Incipit Epithalamium dictum Palladio V. C. et Celerinæ:* in Oiseliano *Epulamus dictus. præfatio.* D. Heins.

Palladii] Palladiorum nomen hoc ævo nobile constat ex pluribus scriptoribus. Vide Commentationes Doctorum ad Symmachum. *Barth.*

1 *Blando quæsitum frigore*] Aura blanda aspirante et horridula, unde ad rivi strepentis spiritus aërem tali temperie moderantes Poëtici sopores et finguntur et optantur. *Idem.*

2 *Vitibus intexti*] Contexti vitibus. Nam umbracula talia de vitibus expetebantur. *Idem.*

Successerat antri] *Susceperat* Claverius ex veteri libro, cum neget in vulgata lectione sensum esse, quod et Raphelengius secutus: sex ex nostris scripti *secesserat.* Patavin. *quæsitans somnum;* ut ambiguitas vitetur, scribo: *Forte Venus blando quæsitum frigore somnos Vitibus intexti gremio successerat antri: successerat quæsitum somnos,* pro, ad quærendos somnos: *succedere antro* habes apud Virgilium quoque Eclog. v. ‘Sive sub incertas Zephyris motantibus umbras, Sive antro potius succedimus:’ et mox, ‘Sed tu desine plura, puer, successimus antro.’ *D. Heins.*

3 *Siderios artus*] Summæ pulchritudinis. *Barth.*

4 *Acclinis florum cumulo*] Gyrald. *Acclinis foribus:* Lucens. *floribus;* nil muto. *D. Heins.*

Acclinis florum cumulo] Acclinis, rei se cuipiam acclinans. *Barth.*

5 *Sudantem*] Pondere uvarum. Sudat vitis uvis, cum rumpuntur hæ, tempore et calore. *Idem.*

Vitem sudantem ventilat uras] Τὸ *vitibus* jam præcesserat: optime igitur Claverii codex, *mites undatim ventilat uvas;* atque ita Lucensis: nisi quod *sudanti* in eo corrupte. Gyrald. *mites sudanti v. uva:* prim. Vatic. *multos sudantem; undare* ut *fluctuare.* Vid. notas lib. II. in Eutrop. 273. *Undantem segetem* dixit Sidonius Apollinaris Panegyrico Anthemii. In Oiseliano, *Pampinus et musto vitem sudantem ventilat uva.* Puto, *et musto sudantem ventilat uvam.* D. Heins.

7 *Æstus, et exutæ*] Prior Moreti *excusso.* Puto scribendum *fastidit amictum Cestus.* Cesto Veneris nihil venustius in rerum natura fuisse Poëtæ testes: nihilque Momum in eo carpere potuisse: hinc φωνεῦσα κεστοῦ μαγώτερα Philodemus in Epigrammatis. Hoc ergo vult, cestum pro vestitu Veneri fuisse. *Balthcum Veneris* vocat Apuleius libro II. Met. Vetus Inscriptio Eboræ: DIVO. JULIO. LIBERALITAS. JULIA. EBORA. OB. ILLIUS. MUN. ET MUNIC. LIBERALITATEM. EX DDD. QUOJUS DEDICATIONE. VENERI. GENETRICI. CÆSTUM. MATRONÆ. DONUM. TULERUNT. Statius, Theb. v. de Venere: ‘Nec vultu, nec crine prior solvisse jugalem Ces-

ton, et Idalias procul ablegasse volucres Fertur.' Sic apud Lucianum dialogis Deorum, judicio Paridis, jubetur Venus cestum deponere, ne eo tanquam præstigiis judicem incantet. *D. Heins.*

Exuto translucent pectore frondes] Albissimo virides. *Barth.*

8 *Vicissim Nexa*] Ita ut unum orbem, unam catenam jaciat chorus trium. *Idem.*

9 *Gratia*] Quare Comes Veneris, enarrat Seneca. Noster etiam dormientes nexas facit, ne Gratitudo scilicet ullo tempore memoria exeat. *Idem.*

10 *Pennati pueri*] Horum ingens exercitus juxta Venerem, illius Filio Rege. *Idem.*

Quo quemque vocavit] *Vocabat* Ambros. puto *vocarat.* D. Heins.

11 *Ramisque propinquant*] *Propinquis;* et mox *pendentes* cum melioribus scriptis legendum, non *prudentes;* quod et Raphelengius vidit: prim. Vatican. et Ambros. *pendent et:* etiam Oiselianus. *Idem.*

Ramisque propinquant] Ut non longe ab Prætorio Imperatricis armamentarium Amores finxerint. *Barth.*

12 *Suspirant igne*] Sagittæ enim igne armatæ: Ignis scintillans suspirare quodammodo videtur, quia nunquam Amatores sine gemitibus. *Idem.*

13 *Pars vigiles*] *Pervigiles ludunt et per* prim. Vatic. et Ambros. *D. Heins.*

14 *Scrutantur nidos avium*] *Nidos alii* legendum; nisi mavis, *aut per virgulta vagantes* (vel *vagati*) *Scrutantur nidos avium:* vel, *aut per virgulta vagantur Scrutati nidos avium.* Mox pro *flexusque sequuntur:* quart. Vatic. *flexumque;* lege *flexumve.* Idem.

15 *Donum Veneris*] Veneri donandum.

Flexusque sequuntur Palmitis] Repunt ad palmitum curvamina. Levitatem indicat simul et petulantiam Amorum. *Barth.*

16 *Ulmos*] Quibus vites affixæ. *Barth.*

17 *Defendunt alii lucum*] *Lucos* prim. et quart. Vatic. et Ambros. Lege *luco,* et vide quæ diximus ad lib. III. in Stilich. 171. *D. Heins.*

Lucum] Nemora densis arboribus obsita. Talibus coli volebat Auctor malitiæ sub plerisque Numinum personis. *Barth.*

20 *Lascivis Faunis*] Qui finguntur obscœnis modis in Venerem semper parati. *Idem.*

22 *Fausti plausus*] Hymenæum iterantium. Nam ante ostia domorum quibus nuptiæ incelebrandæ, canebatur tibicinibus Hymen, acclamante populo, ut clarum vel ex Comœdiis. Quo illustriores sponsi, eo amplior plausus populi. Ante ostia autem Nuptialium tam sponsi quam sponsæ (si tales) ædium, omnis magistratus, omnis procerum copia, et vulgi turba aderat, mane primo. *Idem.*

23 *Auditæ per rura lyræ*] *Tubæ* opt. Ambr. *D. Heins.*

Celerina per omnes] Ad honorem sponsæ pertinet longe lateque cani Hymenæum; id quod adeo necessarium putabant, ut deficientibus humanis cantibus inanimas ipsas res ad concubitum nuptiales odas accinere dictitarent. *Barth.*

27 *Detersit pollice somnum*] Ut solent manibus oculos tergere somno excitati. *Idem.*

28 *Utque erat interjecta comas*] Sic prim. et tert. Vatic. aliique nonnulli ex melioribus. *Utque fuit intexta* quinque scripti. *Utque fuit interjecta* duo. *Utque fuit intecta* alii quatuor. *Utque erat intexta* Lucens. An legendum *Utque erat indepexa comas,* vel, *indigesta?* opt. Ambros. *Utque fuit detecta.* Rottendorph. *Utque erat intecta:* sec. Vatic. *Utque erat intertexta.* Forte pro *rejecta* aut *neglecta.* Statius, Theb. IV. 'neglecta comam, nec dives amictu.' Gyrald. *Utque fuit turbata comas.* Mox pro *turbata capillos,* Lucens. *intecta.* Gyrald. *merita*

vel *incompta*. Adscripsi religiose diversos codicum lectiones, ut alienis quoque conjecturis locus esset. Mihi impense placet, *Utque erat indigesta comas*. Helmæstadiensis a manu secunda, *Utque fuit impexa comas*. Pro *turbata capillos*, ne bis idem dicatur, Oiselianus *turbata papillas*. Deinde *assurgit stratis* non *exsurgit* in plerisque vetustioribus. *D. Heins.*

Interjecta comas] Coma, capillus densus aut involutus: *Interjecta*, quia alius cincinnus alteri erat interjectus, et orbes non suffixi orbibus per acus, ut solent negligentes. *Barth.*

29 *Sociumque requirit Agmen*] Prior Moreti *revocatque suorum*, sed manu recenti, ut interpolatoris figmentum esse facile appareat: admisit tamen nimia facilitate Raphelengius. In aliis plerisque scriptis aut lacuna relicta, aut manu minus vetusta suppleta erant. Certe prim. Vaticanus omnium, quos ipse inspexi, veterrimus, lacunas passim in hoc Poëmatio prodebat: septem nostri cum Claveriano *interque suorum Agmen et innumeros Hymenæum quærit Amores*: quart. Vatic. *procul ecce sonorum Agmen*. In Viennensi post lacunam priori versu relictam: *Inde per immensos Hymenæum quærit amores*. Pro *quærit* Gyrald. et Lucens. *poscit*; recte: vide quæ notamus de eo verbo l. II. in Rufin. 298. Raphelengius contra scriptos *in numeris Amoris*. Pro *interque suorum* Lucens. *Hymenæus it omne*. Lego minima mutatione et optimo sensu: *Hymenæon et omne Agmen et innumeros Hymenæon poscit Amores*: accusativus Græcus loco corrumpendo occasionem dedit. *D. Heins.*

31 *Musa genitum*] Hymenæum fere totum cum suis sibi natalibus, cultu, officioque, Epigrammate declaravit Martianus Capella.

Ducem Præfecit thalamis] Hymenæi nomen ortum ex acclamationibus faustis, quibus in conjugium convenientes omnis Antiquitas prosecuta est. *Barth.*

32 *Nullum vinxisse cubile*] *Junxisse* libri cum Barthio; sic et 'sociare cubilia,' Ovid. Stat. Epith. Stellæ: 'Ergo adjunge toros atque otia deme juventæ.' *D. Heins.*

33 *Attollere tædas*] Producendis in conjugium novis nuptis. Allevatis enim facibus producebantur, ut de duabus domibus convenirent in unam, de familiis constituendam unam novam. *Barth.*

34 *Platano*] Omnium arborum umbriferarum nobilissima. *Idem.*

35 *Inæquales*] Succedentibus semper longioribus.

Texebat] Jungebat, ut texere naves.

Arenas] Cavos omnes frutices aut herbas, quæ inflari possunt, ut cicutarum etiam vox sumitur. *Barth.*

36 *Mænaliosque modos*] Arcadios, ob Panem Arcada, qui Princeps tutorque fistularum. *Idem.*

37 *Orisque recursu*] Licet notare veterum simplicitatem in usu fistularum, quas non unas diversis foraminibus inflabant, sed ore secundum sonum tollendum aut premendum, legebant ipsas cicutas, sive tubulos, qui non alia ratione modos variabant, quam quod altero alter esset brevier. *Idem.*

38 *Dissimili tenuem*] *Dissimilem tenui* prim. Vatic. et Ambros. ut *tenuis arena* apud Virgil. Mox *flatu* pro *lapsu* opt. Ambros. et prim. Vatic. tum pro diversa lectione Oiselianus. Adeantur quæ notamus ad Nasonem, Fast. VI. 701. *D. Heins.*

41 *Dulce micant oculi*] Laudibus Serenæ Reginæ. *Barth.*

Infecerat igni] *Interserit* Lucensis; alii etiam *igne*: forte *niveis interserit ignem Solque pudorque genis*. D. Heins.

42 *Solque*] Calor diei, quem fugerat Venus.

Umbram] Inumbrantem potius genas quam tegentem. *Barth.*

43 *Silentem*] Reverentia Domini Numinis. *Idem.*

46 *Nimiumque parentis Æmule*] In-

dignatio quædam occulta in Musas, quarum cantatrix et Philosopha castitas invisa Veneri. Cur Musas non incendat Amore Cupido, caussas non invenuste narrant Luciani Dialogi. *Barth.*

47 *Tecum*] Solo, nemine conscio. *Idem.*

48 *Cithara*] Urbanus omnis cantus, quem Lyræ etiam vocabulo indicavit supra.

Lycæi] Mons Arcadiæ quem perpetuo habitare cantui pastorali indulgens fingitur Pan. *Barth.*

49 *Atque pecus cordi*] *Jamque* duo Medd. Palat. et unus Petav. *Atque nemus* Ambros. Puto *Jamne nemus.* Mox pro *tantæ* Lucens. et Gyrald. *tantas:* prior Moreti *tacitæ:* prim. Vat. et opt. Ambros. *tandem.* D. Heins.

Pecus] Quod tali cantu mulceri solet. *Barth.*

50 *Huc ades*] Seriuscula increpatiuncula. Verum tu, inquit, ades huc nobis, et illud edissere, quod potius est, atque tui muneris. *Idem.*

51 *Quæ pompa thoro*] Lege cum Vatic. et Ambros. optimis, *cui thoro.* D. Heins.

56 *Dira, morantem*] Prim. Vatic. et Ambros. iidem, *morari.* Mox *mirabar quid* non *quod* scribo ; quomodo Barthius quoque curis secundis. Virg. 'Mirabar quid mæsta Deos, Amarylli, vocares.' Propertius, l. III. Eleg. 9. 'Mirabar quidnam misissent mane Camœnæ Ante meum stantes Sole rubente torum :' quo loco scribendum *visissent;* ut et paulo post, 'Natalis nostræ signum visere puellæ :' scribendum etiam *Sole oriente.* Terentius Eunuch. Act. II. Sc. 2. 'Miror quid in Piræo abierit.' Cicero Trebatio l. VII. Ep. Famil. 12. 'Mirabar quid esset, quod tu mihi literas mittere intermisisses.' *Idem.*

57 *Quod adhuc*] Quid maneres, quid tantum tibi obvenire aut objici potuerit, ut non adesses sponte tua tali conjugio. *Barth.*

58 *Tibi mandatur*] Tuis sacris initiatur, tuo Imperio submittitur. Originem vocat successionem votivam sobolis, cujus sine legitimo conjugio nulla est æstimatio, quo nomine Hymenæum Diis omnibus cæteris præfert Catullus. *Idem.*

59 *Legum culmine*] Magistratibus gestis. *Idem.*

60 *Lætissimus urbi*] *Lectissimus* septem scripti. Vatic. et Ambros. *lectissimus orbi;* sic 'juvenes lectissima bello Pectora.' Mox bene *fluctibus* cum scriptis Raphelengius. *Qui locus* non *Quis* pri. Vatic. *D. Heins.*

61 *Rubris quæ fluctibus insula latrat*] Sonum videtur alludere fluctuum littus ferientium. *Barth.*

63 *Successit regio*] *Secessit* cum libris et Barthio. Sequenti versu *penetrarit* malim. *D. Heins.*

Rumore secundo] Fama favente. *Barth.*

64 *Benigna Temperies*] Quam Regenti Populos aut Urbes alibi præ cæteris omnibus virtutibus commendat Claudianus. *Idem.*

65 *Doctique sales*] Scripsisse aliquid Musicum hunc Palladium, patrem ejus cui Epithalamion hoc canitur, ex hoc loco arbitreris.

Grata senectus] Quæ suavitate morum maxime commendatur. *Barth.*

Et grata senectus] Duo Florentini et tert. Vatic. cum Oiseliano, *terga;* puto pro *tersa:* quatuor alii *amica.* Juvenal. Sat. IV. 'Crispi jucunda senectus.' Mox *benignæ* recte opt. Ambros. *D. Heins.*

68 *Eoum stabili*] Præfectum Prætorio Orientis fuisse indicat. Potest et *Urbi* Præfectus, novæ videlicet Romæ, indicari. Consulatum excludit τὸ *stabili.* Barth.

69 *Hic splendor juvenum*] *Juveni* cum scriptis legendum, quod ab aliis jam occupatum. Lege, *Hinc splendor juveni;* ut alibi 'hinc honor Eutropio.' *D. Heins.*

70 *Veteres Tomi*] Vide J. Cujacii Commentar. ad Novellam CXX. *Barthius.*

Veteresque Tomi] Hæc gens, licet barbara, Romanos ipsos urbanitate superavit et amore literarum. Itaque Ovidius charam sibi Tomum denunciat, quæ aliquibus *Tomis* dicitur, unde *Tomitæ:* quod minime miror; sunt enim Græcæ originis: quinimo et Flaccia a duce Romano dicta iis quasi finitima est: apud eos profecto immunis egit Poëta, et coronam publico sibi consensu impositam velut diadema gessit. *Claver.*

Mavortia matris] Lego *patris* vel *patri;* nam Moreti codex *Marti:* alii quidam *Martis.* D. Heins.

Matris nobilitas] Celerina patrem habuit Tomitanum seu Getam: ex qua regione etiam opinor Stilicho. Nobilitas vero matris est alicujus momenti. Ovid. 'Hinc fuit Evander, qui, quamquam clarus utroque, Nobilior sacræ sanguine matris erat.' *Claver.*

71 *Spoliis*] Victoriis de Getis. Victorem enim Getarum Celerem, Romanorum Procerum aliquem, in Tomitanis oris consedisse innuit. *Barth.*

72 *Celerini robore*] De materna nobilitate, qui de omni commentati ubertim sunt. *Idem.*

Celerini robore] Claverius ex veteri libro *Celeris de.* Celerina gens iis temporibus nobilissima, in qua etiam martyres nonnulli. Adi Cyprianum Epistola XXXIV. et quæ illic notat Pamelius. *D. Heins.*

74 *Cum sibi, post domitas*] Domitas ad Parthica flumina Carras Poëtice dicit fusum fugatumque exercitum Parthorum ad flumina ipsis patria. *Carrhæ* enim Parthorum totum nomen et Imperium notant, ut Rhenus nostro omnes Germaniæ populos, Danubius et Tanaïs Scytharum. Sententia igitur sit; Celerinum istum post cladem insignem Parthis illatam a militibus oblatum imperium abnuisse.

Sibi] Ipsi. Non enim sibi dederat miles, aut dare volebat, sed Celerino, de quo sermo est. *Barth.*

Domitos et Parthica fulmina claros] Nonnulli, quos inter secundus Vaticanus, *domitos Carros: domitas Carras* Raphelengius cum opt. Ambrosiano. Claverius ex antiquo codice, *domitas ad Parthica flumina Carras;* quod nec mihi displicet: cum post domitas Carrhas sceptra sibi miles daret ad Parthica flumina. Carrhæ cum ab aliis Imperatoribus, tum a Gordiano tertio captæ: qui in expeditione illa occubuit, a Philippo nefarie trucidatus, sepultusque in castro Circesso seu Circensi, quod inter duos fluvios situm, Euphratem videlicet et Aboram, testibus Ammiano, libro XXIII. et Procopio, lib. II. Persic. qui id castrum Cercusium appellant. Circeum est Capitolino, Evagrio Circesium, Circusium Zosimo lib. III. qui id pari prorsus modo inter duos ponit fluvios: ut appareat cur *ad Parthica flumina* dixerit Claudianus. Apposite Ammianus, lib. XXIII. de Juliano: 'Mœstus exinde digressus venit cursu propero Carras, antiquum oppidum, Crassorum et Romani exercitus ærumnis insigne: unde duæ ducentes Persidem viæ regiæ distinguuntur, læva per Adiabenam et Tigridem, dextra per Assyrios et Euphratem.' Oiselianus, *post domitos et pax thica fulmina caros.* Gyrald. tamen Lucens. et prim Vatic. *post obitus et Parthica fulmina caro* vel *claros:* scribe, *Cum sibi, post obitus et Parthica fulmina Cari, Sceptra daret miles;* ut de Caro Imperatore intelligatur, qui ad Ctesiphontem fulmine sublatus, ut quidam volunt. Confirmat unice hanc conjecturam summus Claudiani imitator Sidonius Apollinaris Narbone: 'Nam quis Persidis expeditionem, Et victricia castra præteribit Cari Principis, et perambulatum Romanis legionibus Niphaten; Tum, cum fulmine

captus Imperator Vitam fulminibus parem peregit?' versu penultimo legendum *fulmine tactus*, vel *raptus*. D. Heins.

77 *Respuit incestum*] *Ingestum* Gruterus ad Senecam: et sic Lucens. ac prim. Vatic. *incêrtum* Scaliger. Delrius ad Senecam *hoc sceptrum*: perperam; Sidonius Panegyrico Aviti: 'Ut primum ingesti pondus suscepit honoris.' Plura adstruendæ huic scripturæ congessit curis secundis Barthius. Mox *tum* pro *non* scripti. *Idem.*

Ingestum] *Ingerere* rem dicitur qui invito obnitentique obtrudit, quo pacto obtrusum Imperium singulari magnanimitate et æquanimitate refutasse ait Celerinum suum. *Barth.*

78 *Purpura primum*] Dignitas minor virtute. Vicit, ait, Fortunam et Ambitionem, contemnendo utramque. *Idem.*

79 *Metuitque repulsam*] Imo *meruitque* cum libris. Statius Surrentino Pollii: 'Spemque metumque domas, indignantemque repellis Fortunam:' sic lego, non *refellis*. D. Heins.

81 *Se confessa viro*] Bene iidem scripti *concessa*. Mox *delata* bene Pulmannus cum prim. Vatic. et Ambros. pro *delecta*. Idem.

82 *Majorem contemta probat*] Paulinus Benedictus, l. 1. Martin. 'majorque probatur Dum cupit esse minor; nam Laudem temnere Laus est.' *Barthius.*

83 *Plena ducum*] Magistrum Militiæ supremum fuisse indicat. Plena dicit sumsisse, quia nullum prius gradum iniverit. *Idem.*

Plena ducum] Florent. S. Marci et Buslid. *ducit*; lege *ducis*: *diem* Oiselianus. *D. Heins.*

Vectus ad altum] *In altum* quatuor libri. Lego, *evectus in altum. subrehere* dixit Statius Lacrymis Etrusci, ubi *subrexit* minus concinne nunc legitur: 'Præcipuos sed enim merito subvexit in actus Nondum stelligerum senior dimissus in axem Claudius.' *Idem.*

84 *Princeps militiæ*] Togatam dicit, cujus prius fuerit Princeps. Sed verius est de duobus hic sermonem esse Claudiano, Patre nimirum Celerinæ, cum de propagine materna antiquissima jam locutus sit, avoque materno: quorum ille jam sit dictus militiæ Princeps, hic vero jam dicatur Primicerius Notariorum, vel alia talis potestas constituta ad Rationes militiæ Romanæ. *Barth.*

Quo non illustrior extat Alter] *Qua* et *altera* cum libris. Pro *assignat*, *adsignat* prim. Vatic. Forte *ac signat*. D. Heins.

85 *Alter cunctorum*] Interpretatio hæc sit: Celerinus fuit ille præstantissimus stirpis auctor Celerinæ, a matre. Hujus cognomen assumsit Pater Celerinæ, utpote multis præclaris ducibus eodem vocabulo eandem successionem ornantibus. Sic genitor Celerinus dicitur Celerinæ non a sua stirpe, sed conjugis materna, quæ plena fuit scilicet magnorum virorum. Vel et *sumsit* illud ad Patrem Celerinæ ita pertinet, ut nepoti ex filia maternus avus indiderit, ad memoriam præclarorum majorum ejus nominis. Clarum ex historiis ipsisque titulis, a materno genere sumsisse illustrium avorum nomina Proceres Romanos. Nihil vero verisimilius quam, ut dixi, de Celerinæ utraque stirpe sermocinari, cujus cum matrem ob res gestas laudare non posset, nec id ab eo exspectaretur, laudat recensetque munus et dignitatem avi ejus materni. Sic clara omnia. *Barth.*

Tabulas assignat] Non dubito quin Celerinæ pater fuerit Primicerius Notariorum in Occidente, vir spectabilis, ad quem pertinuit cura Laterculi majoris, ut est in Notitia. Sub eo omnium dignitatum et administrationum notitia, tam militarium quam civilium. Scholas et numeros tractat,

quæ omnia recenset Claud. Tribunus et Notarius, ideoque hujus rei sciens si quis alius. Vide Cod. l. XII. Tit. 7. *Claver.*

86 *Regnorum numeros*] *Rectorum numerum* prim. Vatic. ut l. II. in Entrop. 'Rectorum numerum terris pereuntibus augent.' *Rectorum numeros* Oiselianus; de Præfectis Provinciarum ait. Mox prim. Vatic. 'constringit in unum Sparsas imperii vires, cuneosque recenset.' *D. Heins.*

Numeros] Militares cohortes. Quas olim cohortes, eo ævo numeros dici cœptos scribit Sozomenus in Historia Ecclesiastica. *Barth.*

88 *Depositum*] Tabulas ita videtur appellare modo dictas, quas apud ærarium, aut Scribam publicum, deposuerit, vel et alio loco Imperatoriorum thesaurorum. *Idem.*

Depositum quæ] *Dispositos* Lucensis et Oiselianus: *dispositos quam* Gyrald. *dispositis quæ* prim. Vatic. secundus *depositam.* Scribe ex vestigiis optimorum codicum, transposita verborum serie: *Rectorum tractat numerum, constringit in unum Sparsas imperii vires, cuneosque recenset Dispositos: quæ Sarmaticis custodia ripis, &c.* Aliter Barthius, quem boni codices hoc loco defecere. *Dispositi cunei*, quomodo in veteri inscriptione Ariminensi: 'Ausoniis populis gentiles rite cohortes Disposuit, sanxit fœdera, jura dedit.' Mox *Getis* pro *Rhætis* libri. *D. Heins.*

90 *Quantum cinxere cohortes*] *Quantæ;* et mox *quanto* bene Raphel. scripti confirmant. *Idem.*

93 *Elegit Stilicho*] Evexit ad eas dignitates. Vel certe ut nuptiarum conciliator fuerit Stilicho, non secus ac Claudiano sponsam contulit Serena; docente ipsomet in Elegia ad eam. Quæ doctissimus Claverius de adoptione, minus credibilia autumo. *Barth.*

96 *Marcentes cupio quassare coronas*] Hoc enim Hymenæi officium. *Idem.*

98 *Mihi fistula*] *Jam fistula* prim. Vat. et Ambr. *D. Heins.*

99 *Responsura choris*] Vario modulamine, quali constant chori. *Barth.*

101 *Prælisque solutæ*] Præla erant in usu vestiaria, quibus vestes subditæ coërcebantur, ut nitorem formamque servarent. *Idem.*

102 *Dionææ*] Maternæ: quam mater Dione ipsi neverat. Hoc enim opificium indicat per maternam telam, exquisitum, rarum, sepositum, ornatum talibus Nuptiis protulisse atque impendisse Venerem significans. *Idem.*

Dionææ sumit velamina telæ] *Cleoneæ reddit miracula telæ* prim. Vatic. *miracula* etiam unus Ambros. alii quidam *peplisque:* Buslid. *peplumque solutæ:* Lucens. et prim. Vatic. *præliisque:* et τὸ *solutæ* in mendo cubat. Lego *prælisque polita;* vel certe *prælisque solutis.* Ammianus, l. XXVIII. 'Solutis pressoriis vestes luce nitentes arbitra diligenter explorant.' *D. Heins.*

103 *Exstruitur currus*] *Currum* unus Ambros. ut Græcismus sit. neque aliter secundus et tertius Vaticani. *Idem.*

Juga floribus halant] Omnia Veneris armamenta floribus rosisque ornata dicit, inter ea et currum. *Barth.*

104 *Columbas*] Vectura Veneris, Columbæ. *Idem.*

105 *Quæcunque frementem*] *Fremente* cum Lucensi malo. Mox *rauci Padusæ*, non *raucæ* Palatin. *raucas volucres* olores dixit Maro, Æn. VII. noster *raucam Padusam* ob olorinum concentum. Auctor Pervigilii Veneris: 'Jam loquaces ore rauco stagna cygni perstrepunt.' *D. Heins.*

108 *Ereptis obmutuit unda querelis*] *Abruptis* magis placet; ut alibi: 'abrumpit mutas in fila querelas.' Statius, Theb. VI. 'sic fata repente Concidit, abruptisque immutuit ore querelis.' Lib. V. 'moriens vagitus in auras Excidit, et ruptis immutuit

ore querelis.' *Obmutuit unda*, ut in illo Petronii: 'Jam Phasidos unda Orbata est avibus, mutoque in litore cantum Solæ desertis adspirant frondibus auræ.' *D. Heins.*

110 *Diffugiens mudavit olor*] *Viduavit* puto. *Idem.*

111 *Truces*] Satagentes, festini, serio operi intenti. Puerilis impetus innuitur. *Barth.*

113 *Confligunt*] Ludicris pugnis, dum quisque Deæ proximus venire vult. *Idem.*

114 *Impune cadunt*] Dum impelluntur, incitatur vis volandi, et sic impune cadunt, cum alis excipiantur, et inde melius volent. *Idem.*

Lapsu meliore volantes] Ordo horum versuum in vulgatis libris turbatus erat. Deinde *lapsus meliore volatu* cum Lucensi et octo aliis. *D. Heins.*

115 *Consequitur*] Et ipse pennipotens nempe. *Barth.*

117 *Desuper invertunt calathos*] Malo *invergunt*; de quo verbo adeantur quæ notamus ad Nasonem Pont. I. 9. 54. Pro *plenis pharetris*, vide ne scribendum sit *plenis canistris*: in *canistris* enim flores legebantur. Adi Notata ad Fastos Nasonis, libro IV. 451. *D. Heins.*

119 *Ipse pepercit Seirius*] Talia de campis Ennæis in Raptu Proserpinæ. *Barth.*

121 *Balsama*] Nuptiis adsueta, more Romano. *Idem.*

123 *Niliacus cortex*] Hic nobilissimi liquoris proventus. *Idem.*

124 *Aggreditur Cytherea virum*] *Nurum* scribe cum melioribus libris; et mox *pudico* pro *cupido*. D. Heins.

Virum] Inepte. Scribe *nurum* cum Cujacianis libris. Cupidinem enim et Venerem simul extraxisse matris gremio puellam indicat.

Flentem] Metu primi vulneris, et amore virginitatis. *Barth.*

127 *Flavis crinibus Istrum*] Flava comas, ut Bissala Ausoniana, indidem et ipsa petita. *Idem.*

128 *Dextram viri dextramque puellæ*] Pronubarum officio. Sic Trebellius Pollio scribit Gallienum tenentem manus sponsi et sponsæ inter centum Poëtas illud nobilissimum Epithalamium recitasse. *Idem.*

129 *Tradit*] Mutuo junctis alternas manus. *Tradere*, absolute cedere cum omni re et jure. *Idem.*

130 *Vivite concordes*] Votum novis nuptis primo loco debitum. Unde *Concordia* Nuptiarum matrimoniorumque præses.

Nostrum munus] Concubitum. *Barth.*

132 *Labra ligent animos*] *Animas* lege; ut nuptiis Honor. 'labris animam conciliantibus;' quomodo recte illic Cl. Gronovius ex illo Græco τὴν ψυχὴν Ἀγαθῶνα φιλῶν ἐπὶ χείλεσιν ἔσχον· et illo Latino: 'Animula ægra et saucia cucurrit ad labias mihi:' quod utrumque exstat apud Gellium, XIX. 11. vide totum carmen; plura enim illic ad rem. Adde Propertium, libro I. Eleg. 13. 'Et cupere optatis animam deponere labris:' ita enim scribendum, non *verbis*, quod est in vulgatis, multo minus *membris* cum Scaligero. Petronius: 'hæsimus calentes, Et transfudimus hinc et hinc labellis Errantes animas.' Theocritus in Oaristi, ubi lusum similem Venerium describit, τὰν ψυχὰν ἐπιβάλλειν dixit. Apuleius epigrammate, ubi de Osculis similiter agit: 'Quod si animam inspires, jam dona et carmina nostra Cedent victa tuo dulciloquo calamo.' Bion epitaphio Adonidis: Τοσσοῦτόν με φίλασον ὅσον ζώει τὸ φίλαμα· Ἄχρις ἀπὸ ψυχῆς ἐς ἐμὸν στόμα κεἰς ἐμὸν ἧπαρ Πνεῦμα τεὸν ῥεύσῃ. Manilius, libro V. 'Oscula et in proprias animam transferre medullas.' Mox, ut ad Claudianum revertamur, pro *virtute paterna* Gyrald. et pri. Vatic. *proterra*. D. Heins.

134 *Sed precibus placanda*] *Pacanda* lege cum Vat. ut nupt. Hon. 'Inpacata licet sæviat unguibus.' *Idem.*

135 *Scythicas iras*] Velut et has

patrias dicat a Danubio. *Barth.*

137 *Sic uxor sic mater eris*] Malo *eas*; sic apud Ovid. Fast. 'Sospes eas semperque parens.' Adeantur quæ notamus ad Epicedium Drusi Nasonianum, 472. et libro II. in Eutropium, 157. de formula, *sic eat*. D. Heins.

Sic mater eris] Ratio optima persuadendi assensum in virginitatis spolium. *Barth.*

139 *Dixit et aligeros*] *Aligera*. Mox *respersi* pro *dispersi* cum libris. *D. Heins.*

140 *Æthon*] Nomina a Solis equis apud Ovidium mutuata. *Barth.*

142 *Puro melle*] Non admixtis venenis, quæ cum melle armare tela cupidinum memorat Nuptiis Honorianis. *Idem.*

XXXII.

DE RAPTU PROSERP. LIB. I. PRÆFAT.

Poema hoc ἀτελὲς et mutilum ad nos pervenit, ut et alia nonnulla ex Claudiani operibus. *Raptum Proserpinæ* auctor, puto, inscripserat, non *de Raptu*; quod barbarorum commentum. Sic *Tristia*, *Fasti*, *Amores*, *Ars amatoria*, et similia, apud Ovidium, non *de Tristibus*, *de Fastis*, atque ita porro. *L. Junii Moderati Columellæ Rei Rusticæ libros*, non *de Re Rustica*, optimus ac vetustissimus codex S. Germani Parisinus inscribit. Florentino dedicatum hoc opusculum ex Præfatione libro secundo præmissa colligimus; ut omnino mihi persuadeam, hinc errorem quorundam profluxisse, qui Claudianum Florentinum fuisse suspicati sint; cum nihil tam certum sit, quam in Ægypto et quidem Alexandriæ natum: quod argumentis multis evinci a me posset, nisi alii id jam præstitissent. Quid quod Alexandrinos dicacissimos fuisse constat? qua in re tam assiduus est noster, non tantum in epigrammatis, verum etiam in versibus epicis, et ubi maxime deberet esse serius, ut jure censeri possit decori hic non valde studiosus, et ad satyram quandoque descendat. Cæterum *Raptus* hic in V. Cl. Patricii Junii codice, in utroque Oxoniensi, priore Moreti, Puteaneo, Regio, tribus Petavianis, quatuor Mediceis, Florentino S. Marci, Bononiensi, et duobus Ambrosianis, tribus Vaticanis et Palatino legebatur. In excerptis quoque Gyraldi et Livineii Vaticanis extabat: quanquam prim. Vaticano codici manu recentiore poëmatium hoc erat adscriptum; in reliquis codicibus desiderabatur. Habui præterea alium Patricii Junii codicem, alium item Petavianum, duos Vossianos, duos meos, duos Vaticanos, unum V. Cl. Thomæ Bartholini, in quibus poëmatium hoc tantum, cæteris Claudiani omissis, exhiberetur. Florentino hæc inscribunt vulgati codices, quod scripti non confirmant. *D. Heins.*

Argumentum hujus Epigrammatis est, Poëtam minutis et velut extemporalibus hactenus Poëmatis opera data, confirmatum Famæ, audere

nunc majora, et Opus egregium condere velle, unde gloriam sibi inter prima nomina consecret. Apparere autem facile hinc potest non vilis operæ opus Claudianum suscepisse, ut et propositio arguit, totam videlicet vitæ humanæ meliorem fortunam et disciplinam cantaturum pollicentis. *Barth.*

Proserpinæ raptus, trita veteribus fabula, dat operi nomen : quem Nicomachus pinxit: Plin. xxxv. 16. Praxiteles ex ære finxit: idem xxxiv. 8. sed nec hujus color et juventus, nec illius cœlum, cum divinis Claudiani versibus conferri possunt. Fabulam fuse descripsere Ovid. lib. v. Metam. Fab. 6. et Fast. lib. iv. Tull. act. 6. in C. Verrem ; qui tamen ex Ennensium nemore raptam a Dite virginem contendit ; nostro reclamante, qui sub Ætna id factum vult : cui favet Diodorus, vi. 2. Argumentum autem pete ex Servio ad illud Georg. i. 'Nec repetita sequi curet Proserpina matrem.' Mythologiam ex Plutarch. lib. *περὶ τοῦ ἐμφαινομένου προσώπου τῷ κύκλῳ τῆς σελήνης*. *Dempster.*

1 *Inventa, &c.*] Maria navibus adire Phœnicas instituisse, Mela auctor est. Et Tibullus: 'Prima ratem ventis credere docta Tyros.'

Inventa] Excogitata : *invenire* ergo et *reperire* hoc inter se distant, quod alterum studii sit, alterum fortunæ. Sic Ovid. 'Tu non inventa, reperta es.'

Profundum] Mare. *Parrhas.*

2 *Rudibus remis*] Rude est quicquid inexpertum propositæ rei est, ideoque ad eam ineptum etiam. Sic rudes remi hoc loco, et rude æquor, non adsuetum vehendis navibus. *Barth.*

Rudibus] Non elaboratis. Ad ipsos etiam homines referri potest, qui tum navigationis non satis periti erant. Sic Ovid. 'Vela dabat ventis, nec dum bene noverat illos.'

Sollicitavit] Sic terram vertere proprie *sollicitare* dicitur. Tibullus: 'Et teneram ferro sollicitavit humum.' Componitur ex *solo* et *cito*, pro moveo : *solum* vero, maris etiam nomen. Virgil. 'Subtrahiturque solum.' *Parrhas.*

Sollicitavit aquas] Sollicitari ad difficultatem pertinet, ab animatis ad inanima traductum. *Barth.*

3 *Dubiis flatibus*] Incertam ventorum fidem incessere vult, ut *dubia* omnis tempestatum vis. *Idem.*

Ausus] Quoniam rem arduam et inconcessam tentavit. Sic Horat. 'Audax...Gens humana ruit per vetitum nefas.'

Dubiis] Incertis, quod iidem semper non spirant: et qui se ventis committunt in dubio vitam habent. *Parrhas.*

Committere] Fidei velut eorum credere.

Alnum] Lucanus, lib. iii. 'et fluctibus aptior alnus.' *Barth.*

4 *Natura negat*] Uti clarum ex corporum, ut Christiani loquuntur, factura. Similiter in alia re Juvenalis : 'Si natura negat, facit indignatio versum.' Veteres vero navigiorum usum contra voluntatem Deorum et conditionem humanæ naturæ inventum aiebant. *Idem.*

5 *Tranquillis undis*] Lacum aut stagnum intelligit.

Credidit undis] Commisit vitam iis suam. Ut navigantium audaciam describant Poëtæ, credere se eos aiunt fluctibus, ventis, mari, quorum omnium tamen nullam prorsus esse fidem nemini non constet. Seneca : 'Animam levibus credidit Auris.' *Barth.*

6 *Littora securo tramite summa legens*] Vetus liber Vossianus *secreto.* Prudentius : 'Invenit expositam secreti in littoris acta.' Apuleius, Met. x. sub finem : 'electo secreto littore :' sic et apud Val. Flaccum, libro iii. 'Tum secreta trahens Phœbeum ad

litora Mopsum.' *D. Heins.*

Securo tramite] *Trames* iter est tutum per medios errores, ambiguasque vias.

Littora legens] Nautica locutio, *ἀντὶ prœterire, transire.* Virgilius: 'Littoraque Epiri legimus.' *Barth.*

Littora summa] Mari et terræ confinia. *Parrh.*

7 *Longos tentare sinus*] Immensos, longinquos. Sic *μακρὰ θάλασσα* Poëtis Græcorum. *Barth.*

Sinus] Littorum flexus et oras interius recedentes, quas Græci *κόλπους* appellant. *Parrh.*

8 *Leni cœpit*] Nondum ausus vehementi, tentavit primo leni vento, quomodo vela credere posset. *Barth.*

9 *Paullatim præceps*] Audaciam, quæ perpetuo præceps est, nunc paullatim crevisse dicit de industria. *Idem.*

Præceps audacia] Quæ nihil pensi habet, et omnia temere aggreditur. *Parrhas.*

Præceps audacia crevit] Eustathius Swarthius in Analectis, et curis prioribus Barthius, legunt, *in præceps;* non sequor. Lib. I. in Rufin. 'cæco præceps audacia vultu.' Ammianus Marcellinus, l. xxx. 'Horum obstinatione libertatem temeritas, constantiam audacia præceps, eloquentiam inanis quædam imitatur fluentia loquendi.' Lib. xx. 'Defensores, ni vigilassent, exitium adfore jam sperantes, in audaciam ruere præcipitem.' Ovid. Halieut. 'Quæ laus prima canum, quibus est audacia præceps.' Ita *præceps amentia* et *discordia* Statio. *D. Heins.*

10 *Languentem*] Qui torpore nos alligat, et ignavos reddit. *Parrhas.*

Dedidicere metum] Non quidem eum didicerant, sed tamen habebant, nempe a natura. *Dediscere* rem, est eam paullatim scientia et usu amittere aut deponere. *Barth.*

11 *Jam vagus irrupit pelago*] *Exsultat* Isingrinus; eleganter; ut apud Ovid. Met. lib. I. 'Fluctibus ignotis insultavere carinæ:' et apud Silium, lib. XIV. 'Insultant pariter pelago.' Pro *irrupit* plerique tamen *irrumpit:* et *pelagus* duo Petav. cum uno Mediceo; quod præstat. Sic 'Intacti cum claustra freti ...audax irrumperet Argo,' bello Get. Et bello Gild. 'talique supernas Irrumpit clamore fores.' et 'cohors experta pontum irrumpere' Statio, VI. Theb. *D. Heins.*

Irrupit Pelago] Papinius, libro VI. 'pontum irrumpere freta Longius.' *Barth.*

Exsultat] Parrhasius leg. *Irrupit*, q. d. contra naturæ fœdus invasit et penetravit.

Cœlumque secutus] Eleganter Nauta cœlum sequi dicitur, qui ab astris pendet, ut loquitur Valerius Flaccus. *Barth.*

12 *Ægæas hyemes*] Mare Ægæum, cujus tempestates pro sævioribus Poëtis; quia Ægæum mare turbidissimum. Jungit vero Ægæum mari Ionio, quod tempestates tam atroces inibi oriri consueverint, ut misceantur ipsi illi sinus. *Idem.*

Ægæas hyemes Ioniasque domat] Statius Propemptico Crispini: 'Ceu super Ægæas hyemes abeuntis amici Vela sequar.' *D. Heins.*

XXXIII.

DE RAPTU PROSERPINÆ LIB. I.

1 *Inferni raptoris equos*] Recte sive a Claverio sive Cujacio observatum est insigne artificium horum Claudiani carminum, tantum opus concinna gravitate ordientium, quæ granditate et assurgendo in numeros Raptoris velut prodeuntis vehementiam non tam indicant solum, quam et simul exprimunt, cum stridore et horrore quodam litterarum, torvum et tetrum illum effigurantium. *Inferna* dicuntur loca speciatim illa destinata pœnis damnatorum. *Infernus*, Orcus sive Ἅδης pro ipsis pœnis inferorum.

Raptoris] Proprie de virginibus rapi, ut in libris Juris Romani, quippe quæ resistere non possunt. *Barth.*

Inferni raptoris, &c.] Mira in hoc versu gravitas, et quæ tamen instar orationis paulatim adsurgentis. Exordium mutuatus est a Silio, qui ita habet Punicorum VII. 'Ceu quondam æternæ regnator noctis ad imos Quum fugeret thalamos, Ætnæa virgine rapta, Egit nigrantem picea caligine currum.'

Adflataque] Alibi Claud. 'Adflatus vicino Sole refugit.' Apud Petron. 'Ventosa loquacitas animos juvenum pestilenti sidere adflavit.' *Claver.*

Adflataque curru] Temerata, attonita, perculsa. Nam a vi ignium supernorum, a pestilenti et vehemente quolibet spiritu, *adflari* talia denotat. Afflare fulminibus proprium fecit, quod etiam quæ procul sunt leni, et tamen valenti aura, ignis ille subtilissimus attingat.

Curru] Quo vectus Pluto erupisse inferis credebatur. *Barth.*

2 *Tænario*] Infero. Tænarus Spartiatarum promontorium, quo loco descensum ad inferos fingunt Poëtæ. et Maro: 'Tænarias etiam fauces, alta ostia Ditis.'

Caligantes] Tenebrarum enim Regnum apud inferos. *Caligo*, obtenebratio visus, aut densiores nebulæ. Merito ergo penes eum tenebræ qui est omnis lucis consumtor.

Profundæ] Inferæ. Lucanus, l. I. 'Ditisque profundi Pallida regna petunt.' *Barth.*

3 *Junonis*] Proserpinæ, quæ inferorum Juno. Silius, l. XIII. 'conjux Junonis Avernæ.' *Idem.*

Junonis] Proserpina *Juno Lucina* a Latinis dicta, ut ex duplici ratione disces a Varrone, IV. de Ling. Lat. *Stygia*, a Statio, IV. Theb. 'Stygiæque severos Junonis thalamos.' Ab eodem etiam, *Ætnæa*, lib. V. Sylv. III. 'umbrarum reges, Ætnæaque Juno.' Et *Averna* a Silio, lib. XIII. 'Conjux Junonis Avernæ.' A Marone *inferna*, VI. Æneid. 'Junoni infernæ dictus sacer.' Forte quod 'inferius terræ hemisphærium per illam a Physicis antiquis significatum.' Macrob. l. I. Saturn. c. 21. Sic et *profundus Jupiter*, pro Plutone. *Dempster.*

Audaci cantu] Quia de rebus divinis non citra temeritatem loqui humanum os censetur, aut eas omnino homo contingere. *Barth.*

Audaci promere cantu] *Prodere* Isingr. et ex nostris octo; vere: quod et Claverius expressit, et probat curis secundis Barthius. Glossæ Mss. Balthasaris Moreti, 'Prodo, decipio, manifesto, vel credita detego, vel secreta in lucem produco.' Sic vates

dicebantur deos prodere, quorum mentes aut arcana revelabant. Multus in ea locutione Lucanus. apposite, lib. v. 'nec tantum prodere vati, Quantum scire licet:' et l. x. Achoreus vates: 'Fas mihi magnorum, Cæsar, secreta Deorum Prodere:' ita vetus liber Lovaniensis; non *parentum*. Paulo ante Cæsar Achoreo: 'quodcunque vetustis Insculptum est adytis profer, noscique volentes Prode Deos:' atque ita ille sæpe, ut libro primo Arruns: 'vix fas, superi, quæcunque monetis Prodere me populis:' et mox, 'rapitur matrona per urbem, Vocibus his prodens urgentem pectora Phœbum.' Ovid. Fast. III. 'Sed poterunt ritum Picus Faunusque piandi Prodere:' ita meliores libri; vulgo *tradere*. Flavius Vopiscus Aureliano: 'Itum deinde est ad templum, inspecti libri, proditi versus:' ubi de Sibyllinis oraculis. Val. Flaccus, lib. III. 'Ille mihi quæ danda forent lustramina cæsis Prodidit, ille volens Erebum terrasque retexit:' et paulo ante, 'vos prodite, Divæ, Eumenidum noctisque globos.' Phineus apud eundem, lib. IV. 'Fata loquax mentemque Jovis, quæque abdita solus Consilia et terris subito ventura parabat, Prodideram.' Noster infra lib. III. 'Quod si quis Cereri raptorem prodere divum Audeat:' et paulo post, 'passurus prodita regna:' sed jam nimii sumus. *D. Heins.*

4 *Mens congesta*] Meditantis hoc est, ut animo plura complectatur, ac inde post eligat, idque *cogitare* dicitur. *Parrhas.*

Congesta] In se ipsam, nullis adscititiis, aut aliunde accersitis viribus; neque est insolens dictu, unam tamen, licet virium inconclusarum, animam in sese adigi, ut oblita omnium externorum vacet sibi, et ita collecta et inspirata Deo efferat in vulgus quæ concepit illa sui divina congestione. Sic contra extra se spargi anima perhibetur, quæ, suæ dignitatis oblita intrinsecæ, abit in diversa studia rerum vanitati subditarum. *Barth.*

Congesta] At codex Gryphii *concussa:* sed nostra lectio probatur Brodæo ex Platone; ac si dicat, congerie rerum confusa mentem implicitam non facile posse ordiri. At ego memini me legere puerum in Vaticano, *commota*, quod confirmat Seneca, lib. de Tranq. animi ad finem: 'non potest grande aliquid et supra cæteros loqui, nisi mota mens.' *Dempst.*

Gressus removete profani] *Profani* perhibentur cujusque rei ignari, aversi ab ea, et indigni. Hos tales arcebant rebus sacris, ut auctoritatem earum facerent majorem, et religionem jam acceptam animis augerent veneratione, non admissis, nisi qui videbantur cultu irremisso digniores. Unde Horatius: 'Odi profanum vulgus, et arceo.' *Barth.*

5 *Jam furor*] Adflatum, perculsum, inspirationem, dicit; quales adfectant, sæpe etiam adipiscuntur, Poëtæ. Furor autem Poëticus est ἐνθουσιασμὸς ille divinus quo cœlitus adflata natio scribentium carmina de potestate sua exit, et furentis animi, ut loquitur Petronius, gerit speciem. *Impetum*, quia videlicet præcipitatur velut mens, appellat Ovidius, lib. I. Fastorum: 'Est Deus in nobis, agitante calescimus illo, Impetus hic sacræ semina mentis habet.' Poëtæ autem adflatum hunc videntur ea ratione maxime probasse, quod uberem et velut divinitus indultam fingendi licentiam eo sibi adsciverint, non invito vulgo æstimationi eorum subscribente. *Idem.*

Furor] Id est, furentis animi vaticinatio. *Claver.* Sic Ovid. 'Est Deus in nobis, sunt et commercia cœli: Sedibus æthereis spiritus ille venit.'

Humanos sensus] Nihil enim horum relinqui in adflatorum pectoribus vi-

deri volebant. *Barth.*

6 *Totum spirant præcordia Phœbum*] A Phœbo incitari se et compelli ad eructanda velut carmina, et iter Poëticum ingrediendum dicunt vates. *Totum* dicit Claudianus, ad magnificentiam carminis et Operis majestatatem respiciens; Spiritus enim nunc totus,' nunc tota mente capi dicitur, nunc magnus, nunc major, secundum Operis præsentis effectum.

Spirant] Anhelant.

Præcordia] Pectora, quæ divinus ille spiritus subit. Alludere videtur inspiratam vatem Maronis: 'Bacchatur vates magnum si pectore posset Excussisse Deum,' &c. *Barth.*

7 *Delubra*] Fana Pagana hoc titulo præcipue signantur.

Moveri sedibus] Quo genere majestatem suis nugis faciebant impuri spiritus. Lucanus, lib. v. ubi falso simulat adflari Phæmonoë: 'nulloque horrore comarum Excussæ laurus, immotaque culmina templi.' *Barth.*

Trepidis] Emotis et evibratis.

8 *Claram dispergere culmina lucem*] Inepte hæc aliter quam de Dei luce totum templum implente intelligantur, cum ipse doceat sequentibus verbis, 'Adventum testata Dei.' Sic autem lucem insuetam comitari adventum Deorum sciscebant. *Barth.*

Dispergere culmina lucem] Libri omnes *lumina* vel *limina*. Nihil muto. Stat. Theb. I. 'radiant majore sereno Culmina.' Val. Flaccus, l. v. 'Currere per summi fulgor laquearia tecti.' Ovid. Fast. I. 'Flamma nitore suo templorum verberat aurum, Et tremulum summa spargit in æde jubar.' Male ergo vir doctissimus Johannes Meursius in libro de sacris Eleusiniis *fulmina* legendum hic censet. Si quid mutandum, *culmine* rescribam, ut ad τὸ *delubra* referatur. Aldi certe editio *lumine*. Mox *Cecropium* et *attollit* meliores libri; non *Cecropidum*, nec *extollit*: noster Epithal. Celerinæ: 'primas nec fas attollere tædas.' Statius, Theb. II. 'Multifida attollens antiqua lumina cedro.' Silius X. 'Ipse manu celsam pinum flammamque comantem Attollit ductor.' Apud Apuleium: 'Erant, qui præacutas sudes attollerent,' lib. VIII. Met. et postea: 'brachiisque humero tenus renudatis attollentes immanes gladios ac secures exsiliunt.' Seneca Hippolyto, apposite de eadem re: 'Mentem relaxa, noctibus festis facem Attolle.' *D. Heins.*

9 *Dei*] Non nominat quem, cum in genere omnes ita venire soliti fingantur. Intelligas de Apolline. *Barth.*

10 *Fremitus*] Hinnitus equorum Plutonis. Virg. Georg. 'Tuque o, cui prima frementem Fudit equum,' &c. *Parrhas.*

11 *Cecropidum*] Atheniensium. Non enim procul Eleusis ab Athenis. Eleusinia autem mysteria in honorem Cereris et Proserpinæ quotannis celebrabantur.

Sanctasque faces] Nam ad faces jactatas mysteria Eleusinia obibantur. Procurrebant autem simul, et faces coruscabant. *Barth.*

Sanctasque faces] *Faces sanctæ* ideo quod in sacrificiis Eleusinis adhiberentur, exemplo Cereris, quæ filiam quæsitura, tædas inflammavit, ex ignibus qui ex Ætna erumpunt, ut ait Tull. VI. Verr. et noster lib. III. de Raptu ad finem: 'notæque jugis illabitur Ætnæ Noctivago tædas inflammatura labori.' Hinc in iis sacris solennis erat δᾳδουχία *tædæ gestatio:* et Callias sacerdos Cereris δᾳδοῦχος *Facifer* dicitur. Plut. Aristide princip. Ita intellige Poëtas: Ovid. Epist. Phyllid. 'tædiferæ mystica sacra Deæ:' et III. Fast. 'Quos cum tædifera nunc habet ille Dea.' Juvenal. Sat. II. 'Secreta coluerunt orgia tæda.' Et Dianæ Segestanæ simulacrum dextra manu facem ferebat, ex Tull. VI. Verr. eandem autem esse Dianam et

Proserpinam, disces ex Isid. lib. VIII. cap. 11. et ex versu illo vulgato sed ingenioso: 'Terret, lustrat, agit, Proserpina, Luna, Diana, Ima, suprema, feras, sceptro, fulgore, sagitta.' *Dempster.*

Attollit Eleusis] *Eleusin* rectius codices nonnulli. de quo ad Nasonem pluribus. *D. Heins.*

12 *Angues Triptolemi stridunt*] Quos illi munerata erat Ceres. *Barth.*

13 *Attrita*] Id est, Polita seu levia.

Lapsuque sereno] Placido, Clemente. Tales enim finguntur Dracones qui Deos vehunt. Hinc factum ut pro cœlo pacato et clementi, *Serenum* absolute dictitetur. *Barth.*

14 *Roseas*] A colore et placiditate. *Rosea* vero *lux* omnis grati ruboris.

Cristas] Poëtas aiunt cristas de sua illa notissima liberalitate affinxisse draconibus, cum nullæ iis sint probatæ testimonio Jubæ Regis. *Barth.*

15 *Ternis Hecate variata figuris*] Tria enim numina hoc solo comprehenduntur, quod eleganter enarravit Prudentius, lib. 1. in Symm. 'Denique cum Luna est, sublustri splendet amictu: Cum succincta jacit calamos, Latonia virgo est: Cum subnixa sedet solio, Plutonia conjux.' Virgil. 'tria virginis ora Dianæ.' *Idem.*

Ternis Hecate variata figuris] Petavianus unus et Bonon. *ternas figuras*, eleganti Græcismo: Prudentius contra Symm. 'terque suas eadem variare figuras Creditur.' Statii illa respexit noster, Thebaïd. x. 'arcanæ moderatrix Cynthia noctis, Si te tergeminis perhibent variare figuris Numen.' *D. Heins.*

16 *Exoritur*] Subitam præsentiam indicat.

Lenisque simul] Hoc est, Clemens, favens. Alii libri habent *lætusque*, quod faciat lætos. Hinc Bacchus *Lenæus* dictus, quod mentem leniat (ut vult Donat.). Alii volunt *Lenæos* Bacchi ludos esse, qui circum torcularia, quæ ληνοὺς Græci vocant, exhibebantur. Sed et *lenis* hic intelligi Bacchus potest, quoniam placide, nec a lymphatis, ut alibi, per insaniam colebatur. *Parrhas.*

Lenisque simul procedit Iacchus] Sic multi codices; alii *lætusque*, quod Barthius amplectebatur curis secundis: sed nil necesse. Ausonius, Epist. 13. 'Sollicitat lenem comi sermone Lyæum.' Possis tamen et *levis Iacchus* pro imberbi reponere; quomodo *levis Agyeus* de Phœbo apud Horatium, libro IV. Od. VI. *D. Heins.*

Simul procedit] Cum Triptolemo nimirum Cereris ministro. Vel Cerere ipsa et Proserpina. Tribus enim his initiabantur, qui mysteria Eleusiaca capiebant. Vides *Iacchum* horum contubernio jungi, velut perpetuo affixum, et numine Divarum velut comprehensum. Et quis tot Deorum Cereri et ejus propagini amicior fingi aut gratior sociari possit Libero, præsertim ad Nuptiarum pompam ornandam, quam iste omnium festivitatum Choragus?

Lætus procedit Iacchus] Virgilius: 'Lætitiæ Bacchus dator, et bona Juno.'

Procedit] Pertinet ad pompam mediate velut euntis. *Barth.*

17 *Crinali florens hedera*] Apta crinibus.

Florens] Ornatus. Hedera autem ornamentum Bacchi. Fortassis quia hedera capiti imposita genus quoddam ebrietatis, ut et vino permixta, inducit, ut Plutarchus, libro III. Symposiacorum testatur.

Parthica velut Tigris] Hyrcanæ Tigridis pellis velamentum Baccho datum.

Velat] Non prorsus operit. nam Tigris una pellis obire totum non posset. *Barth.*

Parthica Tigris] Victa India curri-

bus triumphalibus Bacchus junxit tigres. Ovid. I. Amor. Eleg. II. Martial. lib. VIII. Epigr. 26. noster de IV. Honorii Consulatu: ' irent blandæ sub vincula tigres:' ideo hoc fictum, quod vinum ferocia quæque corda domet. Fulgent. Mytholog. II. Notum satis heroas pellibus ferarum vestiri solitos quas superassent: sic Herculi Leonis, ut et Antæo, datur tergus. Stat. XI. Theb. ursæ Acestæ. Stat. lib. I. Sil. 2. ' flavam maculoso nebrida tergo.' Sidon. carm. X. princ. Imo et Bacchæ sic indutæ: Sidon. carm. XI. ' Distincta latus maculosa nebride Thyas.' Auratos ungues ad mimesin Statii, VI. Theb. ' extremos auro mansueverat ungues.' *Dempst.*

Parthica velat Tigris] Unus Med. *Parthia:* sic *Arcadia nemora* pro *Arcadica* apud Senecam Hercule Fur. in vetusto exemplari: noster *Armenia ora* IV. Cons. Hon. *Galliæ mulieres* Salust. apud Nonium: *Pharsalia tecta* Catullo: *gens Massylia* Luc. lib. IV. et similia. Πάρθιοι ἄνδρες pari modo apud Anacreontem Od. LV. *Acrisia puella* pro Acrisionea Sulpicio Luperco in Catalectis Pithœi. *Lydius infans* et *Lydia virgo* pro *Lida* in iisdem Catalectis: *Græcia tellus* in Periegesi Prisciani. *Mausolus rex terræ Cariæ* Ciceroni apud Gellium, libro X. cap. 18. *Eurimedon Pamphylium flumen*, pro Pamphylo apud Ammianum, libro XVII. *D. Heins.*

19 *Ebria vestigia*] More ebriosorum, ut Bacchum decet. *Barth.*

Mæonius] Mæones antiquo nomine Lydi vocati sunt, ut discimus ex Herodoto: apud eos præcipuo cultu Bacchus colebatur. *Parrhas.*

Fulcit vestigia] Alii *firmat;* recte. Thyrso autem in hoc negotium utebantur Mystæ Bacchi, Principis sui æmulantes morem. Virgil. III. Æneïd. ' Trunca manum pinus regit et vestigia firmat.'

Vestigia] Pedes.

Thyrsis] Thyrsus est hasta hederis involuta. *Barth.*

Mæoniis fulcit vestigia thyrsis] *Mæonius firmat vestigia thyrsus* meliores: alii *figit*, minus bene. Virg. III. Æneïd. ' Trunca manum pinus regit et vestigia firmat.' Lucan. IV. ' Dum labat et fixo firmat vestigia thyrso.' Statius, Theb. II. ' Medica firmat vestigia virga.' ' Firmare conto vestigia' apud Sidonium Majorani Panegyrico, et Epithalamio Ruricii, ' vestigia pinnis firmare.' Alcimus Avitus, lib. I. ' Surgit et erectis firmat vestigia plantis.' Noster IV. Cons. Hon. ' Mox ubi firmasti recto vestigia gressu.' Juvenalis tamen Sat. XIV. quamquam minus ad rem, ' ancipiti figens vestigia planta.' *D. Heins.*

20 *Innumerum*] Sine numero, ultra numerum. Una enim vox est, nec bene Scaliger qui disjunxit.

Famulantur Averni vulgus] Non *famulatur*, potiores scripti et primæ edd. probe. *D. Heins.*

Vacui Averni] Ita dicuntur loca inferorum, quod omnium, ut sequitur, capacia sint, et tamen vacua, cum umbræ nihil expleant, erudita fictione Poëtarum. *Barth.*

21 *Vulgus iners*] Nullius rei capax aut efficax. Vulgus omnis confusa turba. *Averni* quæ loca sint, vide apud Philostratum Apollonii, libro II. capite 5.

Opibus avaris] Omnia ad se trahentibus. Pluto enim ideo vocatur *Dis*, quod omnia et recidant in terras, et oriantur e terris. Sic *avarum mare* dixit Horatius, quod omnia injecta sorbet. *Barth.*

22 *Orbe*] Viventium.

Styx] Horrendum numen et juramentum superis, inferorum fluvius. vide Apollodorum, lib. XX. de Diis. *Barth.*

23 *Interfusa vadis*] Novem ipsis. Virgilius: ' palus innabilis unda Alligat, et novies Styx interfusa coërcet.' *Idem.*

24 *Æquora*] Capaces ipsius amnis ripas intelligi vult.

Vorticibus anhelis] Scripti quos vidi omnes *gurgitibus.* ut apud Silium, lib. III. ‘ quem gurgitibus complexus anhelis Cunctantem immergit.’ *D. Heins.*

Perlustrat] Circumit et perlabitur.

Anhelis] Ardentibus. *Parrhas.*

Vorticibus Phlegethon perlustrat anhelis] Ab incendio quo perpetuo uri et flagrare dicitur hic fluvius. Flammarum enim globos evolvere dicitur. *Liventem Stygem* dicit, velut venenatam. *Barth.*

25 *Sacrarum rerum*] Absconditarum a vulgo, venerandarum, et divinitati proximarum.

Pandite] Sacrum verbum. *Barth.*

26 *Vestri poli*] Sunt enim et illic sidera. Vide lib. II. vs. 283.

Lampade] Flamma, face. *Barth.*

27 *Ferox Proserpina*] Sane merito ferox, unicum pignus summi numinis, tot procis petitum, et pro virginitate nihil non ausura Proserpina. *Idem.*

28 *Dotale Chaos*] Novus usus, vetus tamen, vocis *dotis,* quæ hoc loco id denotat quod a sponso accipit sponsa, cum contra sit in usu usitatiore. Sic Tacitus de Germanis: ‘dotem non uxor marito, sed uxori maritus offert.’

Chaos] Ipsa regna inferorum: nam rapta Proserpina regni parte discessit, et ut æquo jure secum dominaretur permisit. Magis proprie Christiani scriptores *Chaos* vocant quod interjectum dicitur inter loca Damnatorum et Beatorum in Evangelio. *Barth.*

29 *Anxia*] Sollicitudine animum affligens. *Idem.*

30 *Unde datæ populis fruges*] *Leges* Claverii codex, quod placet: ita leges et aristas conjunxerit; utræque enim Cereris munus; unde et *legifera* Virgilio dicta libro IV. ubi *frugifera* multi codices perperam: hinc et θεσμοφόρια ejus sacra, et θεσμοφοριάζουσαι: sed et θεσμοφόρος Ceres ipsa: utrumque etiam conjunxit Ovidius, lib. v. Met. de Cerere: ‘Prima dedit fruges alimentaque mitia terris, Prima dedit leges:’ et Callimachus: Μὴ μὴ ταῦτα λέγωμες, ἃ δάκρυον ἄγαγε Δηοῖ. Κάλλιον, ὡς πολίεσσιν ἑαδότα τέθμια δῶκε, Κάλλιον, ὡς καλάμην τε καὶ ἱερὰ δράγματα πράτα Ἀσταχύων ἀπέκοψε. Triptolemus quoque tam leges quam fruges Atheniensibus dedisse credebatur: quam rem Porphyrius de abstinentia animalium, libro IV. et Hieronymus contra Jovianum libro primo attigerunt. *D. Heins.*

Datæ populis leges] Hoc enim beneficio Ceres junctim leges dedit hominibus. Ovidius, libro v. ‘Prima dedit leges, Cereris sunt omnia munus.’ *Barth.*

Et glande relicta] Malo *ut:* tres scripti *tum.* Forte *cur.* D. Heins.

Glande relicta] Veterum cibos glandes fuisse tritissimum ex Juvenal. Sat. VI. princip. Val. Flacc. Argon. I. princ. Georg. I. princ. Plin. VII. 56. princ. Sidon. carm. 9. Arnob. lib. II. ‘Sit panis ex farre, aut, ut sæcula imitemur antiqua, ex cinere calido glandes:’ quod inventum fuit Pelasgi regis Arcadum, qui ob id βαλανηφάγοι vocantur: apud Herodot. in oraculo Pythio. Rhodig. XVI. 3. ubi tamen nota J. C. glandis appellatione *omnes fructus* continere, ut ait *Caius. l. qui venenum.* 236. *ff. de verb. signif.* Dempst.

31 *Dodonia quercus*] Per excellentiam hæc habet instar omnium. *Barth.*

Dodonia quercus] Alludit ad morem Græcorum qui sponsam curru vehebant ad maritum comitante affini, qui *parochus* seu *chamæpus* dicitur. Pollux, lib. III. Onomast. cap. 3. eum Pausanias *paranymphum* appellat: licet de curru Plutonis nude intelligi possit, ut II. de Raptu habetur. Vide nostrum, ubi inquit: ‘Pilentaque sacram præradiant ductura nurum.’ *Dempst.*

32 *Dux Erebi*] Pluto. *Barth.*

Exursit in iram] *Exivit* Vossianus al-

ter, et secundus Vaticanus; ut apud Lucan. III. 'tamen exit in iram.' Plinius, Nat. Hist. lib. VII. cap. 19. 'Exit hic animi tenor aliquando in rigorem.' Vulgata tamen lectio non est sollicitanda. Martial. Spectac. 'O quam terribiles exarsit pronus in iras.' Mox *connubii* pro *connubiis* meliores libri; quod altero elegantius. *D. Heins.*

34 *Sterilesque diu consumeret annos*] Incusatur et hoc loco Claudianus, quod sterilitatem eo in regno indignari faciat Plutonem, ubi perpetua ea sit. Ego vero Poëtas, ut sunt ambigui oris in talibus, minime tam stricte etiam apud inferos sterilia conjugia ponere scio, quin et in locis mortis nasci faciat sobolem, ut Nympha ibi Orphne pepererat sane Ascalaphum. *Barth.*

35 *Nullasque mariti*] Vetus liber habet: *nudasque maritæ:* quasi illecebræ et blanditiæ sint magis propriæ feminarum. *Claver.*

36 *Nomen*] Ipsum parentis, ut sic dicam, statum. *Barth.*

37 *Barathro*] Ipsum inferorum locum *Barathrum* dicunt, qua Græci, qua Latini Poëtæ. *Idem.*

39 *Sontibus Hydris*] Pastis sanguine scelerate profuso. *Sontes* noxios denotant. Sic nocentes vicissim pro sontibus ponuntur. *Idem.*

40 *Quatiens*] Facem instar signi bellici extulisse Tisiphonem dicit.

Infesto lumine pinum] *Infausto* Aldus cum Parrhasio et scriptis; recte. Ovidiana Hypsipyle: 'At mihi nec Juno, nec Hymen, sed tristis Erinnys Prætulit infaustas sanguinolenta faces.' Statius, Theb. III. 'Movitque infausta sinistram Juno facem.' *D. Heins.*

Pinum] Hac infelix arbor ludibrio Poëtarum faces Furiarum instruit. Faces autem præcipua earum arma. *Barth.*

41 *Armatos*] Suo quodam modo. *Pallentia* autem omnia infera, a colore mortis. *Idem.*

42 *Pene reluctatis*] Valet idem quod reluctari ausis, aut reluctantibus, aut quæ tum reluctatæ fuissent. *Idem.*

44 *Pubes Titania*] Gigantes post victoriam Phlegræam a Jove in carceres avernales compacti. *Idem.*

46 *Ægæon*] Unus fratrum terrigenarum. Sidonius: 'Sternitur Ægæon, Briareus, Ephialta, Mimasque,' &c. *Idem.*

Arcto de corpore] Constrictus nimirum erat arctissime. Nodi innexa sunt vincula. *Vincula* autem illa erant *adamantina.* Papinius, lib. IV. 'Quid tibi monstra Erebi, Scyllas, et inane furentes Centauros, solidoque intorta adamante Gigantum Vincula, et angustam centeni Ægæonis umbram,' &c. Quem locum respexit Claudianus noster. *Idem.*

Arcto de corpore] Prim. Vatic. *pectore.* Pro *arcto pectore* multi *aucto,* hoc est *aucto,* quomodo tres quatuorve ex nostris codicibus: *arcto corpore,* quomodo *arctare* et *angustare animum* Lucanus dixit. Mox pro *vultu* minus bene alii *fletu.* Complecti et osculari genua, supplicantis indicium.

47 *Motu*] *Centimanos* Gigantas vel pueri norunt. *Motus* autem hoc loco notat celeritatem, promtitudinem. *Barth.*

48 *Vetuere*] Respicit ad formulam Tribunorum, *Veto.*

49 *Ante pedes*] Supplicantium habitum componit. Lucanus, libro VII. verbis Pompeii: 'Imperii salva si majestate liceret Volverer ante pedes.' Hoc est, supplex genibus vestris acciderem.

Fudere sereram canitiem] Ultimum supplicantis ab humilitate indicium, crines evulsos projicere. *Barth.*

50 *Genibusque suas*] Vetustissimus mos supplicantium manu altera barbam, altera genua amplecti.

Supplice vultu] Major pars librorum *fletu:* siquidem ea numina flere fas est. Ovid. 'Neque enim cælestia

tingi Ora licet lacrymis.' *Barth.*

51 *Admovere manus*] Supplicantum mos genua contingere. Plin. lib. XI. cap. 45. quod multis locis Tiraquellus in Alexandrum docet. Vide Suet. Tiber. cap. 21. Claud. 44. quod quam sit antiquum ex Homero patet, Iliad. I. 407. Iliad. VI. princ. Ratio pulcherrima est apud Isidorum, lib. XI. quod 'ad genua prostrati lachrymantes uterum maternum animo reputent; nam in homine formando genua genis hærent.'

Quarum sub jure tenentur Omnia] Ipse etiam Jupiter. *Barth.*

52 *Fatorum pollice ducunt*] *Fatali* Gyrald. et mox pro *pensis* Moret. et primus Petav. cum uno Vatic. *fusis;* ut apud Virg. de Parcis: 'Talia sæcla suis dixerunt currite fusis.' *D. Heins.*

53 *Ferratis*] Ob necessitatem fatorum. Aurata autem pensa rebus lætioribus. *Barth.*

55 *Noctis*] Tenebrarum, noctis, Inferorum. Virgilius, lib. X. 'in æternam clauduntur lumina noctem.'

Noctis arbiter] Pluto. *Barth.*

57 *Finem cunctis et semina præbes*] Ex doctrina veterrimi illius Musæi, qui princeps scivit ab eodem omnia proficisci, et in idem omnia resolvi. *Idem.*

58 *Nascendique vices*] Vide Lucretium, lib. I. et III. Aristotel. lib. de Ortu et Interitu. *Idem.*

59 *Qui vitam lethumque regis*] *Seris* primus Petav. eleganter. Statii sui illa lib. VIII. respexit, 'Fata serunt animas, et eodem pollice damnant:' et mox illa, ubi Amphiaraus ad Ditem: 'o cunctis finitor maxime rerum, At mihi, qui quondam causas elementaque noram, Et sator.' Janus a Septimio apud Terentianum de metris 'catus rerum sator.' 'Hominum sator atque deorum' Jupiter Virgilio, et 'divum sator' Statio, et 'ævi sator' Silio Italico. 'Sol lucis sator' Rufo Aviceno, 'aries ovium sator' in Catalectis Pithœi. Arnobius, libro primo, de Deo: 'Ipse est enim fons rerum, sator sæculorum ac temporum.' Paulo post *certique* malim. *D. Heins.*

60 *Gignit materies*] Ὕλη illa, quam nunquam deficientem, æquævam mundo commentati sunt. *Barth.*

61 *Certis ambagibus ævi*] Mille annos definit Claudius noster lib. II. in Rufinum, secutus Virgilium. *Ambages* sunt illi abitus reditusque in idem venientes. *Idem.*

62 *Animæ mutantur in artus*] Hæc vera lectio, quam primæ editiones agnoscunt et meliores scripti. Male ex suo libro Claverius *mittuntur in ortus.* Μετεμψύχωσιν Pythagoricam respexit, Statium suum denuo imitatus, qui Theb. VII. 'pigetque Tot mutare animas, tot reddere corpora vitæ.' Pythagoras ipse apud Ovidium, Metam. XV. 'Omnia mutantur, nihil interit.' *Animas* et *artus* Maro etiam conjunxit Æneidos quarto: 'Et cum frigida mors anima seduxerit artus.' Mox ibidem: 'Quæ luctantem animam nexosque resolveret artus.' *D. Heins.*

63 *Pacis*] Amorem vocat IV. Consul. Honor. Quo amplexa se per suas partes universi istius catena conservat tenorem suum. *Barth.*

64 *Novitque colus*] *Nostra* dicere vult, quod eleganter subintelligitur. *Idem.*

65 *Civili converte tuba*] Hoc est, muta. Vir maximus in ora libri sui *convelle;* perperam. Epist. ad Olybr. 'Canescet Geticis Meroë conversa pruinis:' ubi frustra legunt *conspersa.* Si quid mutandum, *committe,* cum tribus Mediceis et codice Bartholini, corrigam. Mox pro *incestis* Vatic. Isingr. et quatuor alii *illicitas:* non sequor. *D. Heins.*

Converte] Id est, Everte.

66 *Incestis*] Impuris, sceleratis. *Barth.*

67 *Posce Jovem*] Atrocis animi personam habet Pluto, qui bello po-

tius præsentario quam misso nuncio volebat quæsitum conjugium, idque illico, priusquam quosquam de hoc ejus consilio constare posset. Jupiter autem plurimis Poëtarum locis et auspex et confector et sancitor fœderum conjugialium. *Barth.*

Posce Jovem] Mos prius uxorem petere, quam ducere. noster in epist. ad Serenam. Sidon. lib. VII. Ep. 2. 'adolescens uxorem petit, impetrat; conscribuntur tabulæ nuptiales.' Metam. I. Fabul. 9. Catull. Ep. 68. Isid. IX. 8. 'proci, nuptiarum petitores.' l. unic. C. Theod. 'si quis eam cujus tut. fuer. corrup.' Plaut. Curcul. act. V. scen. 2. fine. et Aul. sc. *Præsagibus:* unde formulam petendi spondendique disces. *Dempst.*

Vix ille pepercit] Scribendum: *vix illa: pepercit, Erubuitque preces.* Ut subitus tyranni motus ad bellum, ita et repentina ad meliora consilia admoniti reversio. Hoc velle Claudianum prorsus indicat, quod sequitur, 'Quamvis indocilis flecti.' *Barth.*

Vix ille pepercit] *Vix illa: pepercit* Barthius; probe. Paulo post *bella cupit* pro *flare* e Claverii libro est. Stat. Theb. XII. 'Hinc Notus, hinc Boreas, hinc fuscis Africus alis Bella movent.' *D. Heins.*

68 *Animusque relanguit*] *Elanguit* idem Barthius, ex illo Statii loco: 'his paulum furor elanguescere dictis Cœperat.' *Idem.*

71 *Getica*] Thrax enim ventus Boreas. *Barth.*

72 *Bella cupit*] Procellis et tempestatibus pugnant venti.

Sonoro] Maronis, 'tempestatesque sonoras.' *Barth.*

73 *Rapturus*] De vehementi turbatione etiam immobilium rerum hoc utuntur scriptores. Pertinet ea vox simul et ad celeritatem. *Idem.*

74 *Vanescit inanis Impetus*] Elegans loquendi genus, quod geminationem rei sive Pleonasmum occultum licet dicas, *inanis vanescit.* Si enim inanis, hoc est, jam evanidus, jam vanuerat quidem. *Idem.*

75 *Fractæ*] Retusæ, confractæ.

76 *Maia genitum*] Mercurium accersit Oratorem. Mercurius Rhetoricen et Oratoriam docuit homines, ejus beneficii ergo cultum Divinum adeptus, et Deorum Legationibus destinatus.

Fervida dicta] Qualia ferebat animus ira turbidus. *Barth.*

77 *Cyllenius*] Vibius Sequester: 'Cyllene, mons Arcadiæ; unde Cyllenius Mercurius.' Mons autem ille altissimus, Mercurio sacer.

Adstitit] Ad repentem adventum intellige.

Ales] Hoc censetur, ob alas additas galero et pedibus, Mercurius sæpius. *Barth.*

78 *Somniferam*] Homerus, Il. Ω. Papinius, Thebaid. I. 'Tum dextræ virgam inseruit, qua pellere dulces Aut suadere iterum somnos,' &c. *Idem.*

Tectusque galero] Mercurii petasum intellige, quo Solis et siderum ardorem defendit, dum per aëra magnum remigat. *Claver.*

79 *Rudi fultus solio, nigraque*] Picturam Plutonis spectandam velut proponit.

Nigra Majestate] Nigra enim omnia Mortis, et nigror ejus colos.

Verendus] Terribilis. *Barth.*

80 *Majestate*] Majestas enim quædam cum horrore gravitas est.

Fædo situ] Non enim in lucem venerant eatenus umquam. *Barth.*

81 *Mœstissima nubes Asperat*] Ipsam mortem describere satagit, quæ a Plutone tamen aliud numen habebatur. Cujus officium erat thesauris Ditis mortuos adnumerare. *Idem.*

82 *Asperat*] Timendum facit, terrificat.

Riget] Velut immobilis. *Barth.*

83 *Terrorem*] *Horrorem* primus Petav. et quintus Vaticanus pro diversa lectione; ut de formæ squallore et

inclementia intelligatur. Mox *Cocytos* meliores scripti. *D. Heins.*

81 *Ore tonat*] Virgilius, l. IV. 'Ter centum tonat ore Deos.'

Silent Atria] Ut Jove loquente cœlum. *Barth.*

85 *Ingens Janitor*] Cerberus. *Idem.*

86 *Lacrymarum fonte*] Allusum Cocyti Etymon. *Idem.*

87 *Tacitis Acheron*] Alioqui a planctibus et querelis nominatus. Ut vero hi Acheron et Cocytus vere flumina sunt, sic et Styx. *Idem.*

89 *Tegeæe*] Notissima appellatio Mercurii. Statius: 'Et de Mænalia volucer Tegeaticus umbra.'

Commune profundis Et superis numen] Usibus amborum hac et illac commeans. Horatius: 'superis Deorum Gratus et imis.' *Barth.*

90 *Fas*] Pro jure fandi seu copia hic dici videtur. *Claver.*

91 *Facis commercia mundo*] Ultro citroque negotia expediundo. *Barth.*

92 *I celeres præscinde notos*] Sic Isingr. et Claverius: cæteri male *I celer et*; et sane elegantius τὸ *et* subintelligitur, quomodo frequenter Statius: ut omnino existimem, lib. VII. Theb. legendum: *I medium rapido Borean prælabere saltu;* non *Boreamque elabere:* noster infra l. III. 'Illa colorato zephyros prælapsa volatu:' lib. VIII. 'Sed quid ego hæc? I, Tartareas ulciscere sedes, Tisiphone.' Prudent. Peristeph. passione Agnetis: 'I stringe ferrum, miles:' et Apotheosi: 'I, scriba, tripictis Digere versiculis:' sic utroque loco ex optimis exemplaribus scribendum. *D. Heins.*

I celer et proscinde Notos] Statianum. Theb. I. 'Portantes præcede notos, Cyllenia proles.' *Barth.*

94 *Si nobis noxia vires*] Lege *sic nobis noxia vires.* Ita nihil deerit ad tyranni expostulatoriam orationem, qui non ideo jactat sese servire datum tyrannidi fratris, quia regno cœlesti, ut videri indignabundus vult, sit ab eo interversus: esse et in locis horridis illis et tenebrosis viriles animos, et robur in armis. *Idem.*

Sic nobis noxia vires] Hæc et sequentia scriptis debemus; quæ mendose vulgo leguntur: vidit et Barthius. *D. Heins.*

95 *Fortuna tulit*] Pro abstulit. Virgil. 'Omnia fert ætas.' Sic *robur et arma* hic prope eædem res sunt. Respexit forte ad illud Juvenal. 'spoliatis arma supersunt.'

96 *Rapta dies*] Diem comparatione inferorum Poëtæ dicunt quicquid illorum non est, quicquid sub sole est.

Jacentes] Desperabundos, animum despondentes. *Barth.*

97 *Cyclopia tela*] Arma quæ Jovi fabricabantur Cyclopes. Fulmina nimirum. *Idem.*

98 *Stringimus*] Duo veteres *spargimus.* Ovid. Fast. III. 'Ecce Deum genitor rutilas per nubila flammas Spargit.' Mox pro *vanas auras*, legendum *aures*, quod secundus Vaticanus confirmat: codex Pomponii Læti, *vano tonitru deludimus auras.* Virgilii illa cogitabat: 'an te, genitor, cum fulmina torques, Nequicquam horremus, cæcique in nubibus ignes Terrificant animos, et inania murmura miscent?' Isingrini certe codex *vanas hominum deludimus aures:* sic 'stolidas aures' Prudentius dixit Apotheosi: et Hamartigenia: 'Auditus felix stolida conservet ab aure:' ita antiquissimus Puteanorum codex; vulgo *ab arce.* Ovid. Met. lib. XI. 'nec aures Humanam stolidas patitur retinere figuram.' *D. Heins.*

Tonitru deludimus aures] Exprobratio iracundiæ aut fastus, quam dictat inconsultus fervor alia omnia de re scienti. *Barth.*

99 *Grati luminis*] Quid enim eo gratius? *Idem.*

Grati quod luminis expers] *Superis* prior Moreti: lego *superi luminis;* ut *superum* lumen lumini infero opponat. Virg. Æn. VI. 'Inclusas animas su-

perumque ad lumen ituras Lustrabat.' *D. Heins.*

100 *Tertia supremæ*] Adeo non comparabilis cum superna sorte, ut Eucherius Homilia in III. Adventus, merito inferos cloacam mundi appellaverit.

Sortis] Partis quæ sorte est translata in Plutonem. *Barth.*

Supremæ sortis] Divisionem fratrum Deorum infinitis pene locis Tiraquellus confirmat, reclamante tamen Callimacho in hymno Jovis. Ego puto consuetudinem illam manasse ex eo, quod regna ambigua sorti subjicerentur; quod de Tyrrheno et Lydo narrat Patercul. Rom. hist. lib. II. Serv. ad II. et VIII. Æneid. et successoribus Alexandri Plutarch. Eumene: hinc Sidon. lib. VI. Epigr. 6. 'Limes Gothicæ sortis:' et lib. VIII. Ep. 3. 'Promotæ limitem sortis,' id est, regni; quod in re incerta tantum valebat. *L. sed cum. ff. de judiciis. L. si quæ. ff. famil. creiscundæ.* Antiquitas ejus ritus a bello Thebano petitur. Stat. I. Theb. 'Sorte cadebat dilatus Polynicis honor:' et ipse Etheocles, l. II. 'quæ sors justa mihi.' *Dempst.*

102 *Signifer*] Zodiacum dicit, quo intelligit ipsum cœlum. *Barth.*

103 *Sed thalamis etiam prohibes*] Non *thalamos* meliores scripti et editiones nonnullæ; recte. Simili modo apud Ovidium multis locis peccatum: qua de re ad illum poëtam. Cæsar, l. II. de bell. Gall. 'Sin minus possent, agros Rhemorum popularentur, qui magno nobis usui ad bellum gerendum erant, commeatuque nostros prohiberent.' Sic veterrimus liber Lovaniensis, atque ita alibi quoque Cæsar; vulgo *commeatusque nostros sustinebant.* Mox quartus Vaticanus, *Nereïda glauco Neptunus gr. c. Amphitriten.* D. Heins.

105 *Consanguineo sinu*] Soror enim. In conjugum autem gremiis inveniunt solatia laborum Heroës.

Consanguineo] Sororio. Soror Jovis Juno. *Barth.*

106 *Latonia furta*] Unde Apollo et Diana. *Idem.*

Latonia furta] Jovis adulteria cantarunt Græci Latinique Poëtæ: ex Latona suscepit Apollinem et Dianam: ex Cerere Proserpinam: ex Themide Astræam. *Dempst.*

107 *Cererem*] Unde Proserpina.

Magnamque Themin] Hanc quoque complexus est bonus ille Jupiter.

Creandi] Generandi. Sic *Creatorem* sæpe Ennodius pro patre usurpat. *Barth.*

Tibi tanta creandi] Q. d. Tot arva genitalia tibi sunt exposita, ut ubivis queas vomerem figere. Venuste vero Seneca ridet hunc sobolis propagatorem, quærens cur post tot natos liberos sterilescat. *Claver.*

108 *Natorum turba coronat*] Sunt enim copiosi illi ornamentum unicum felicitatis paternæ. *Corona* circulus est, itaque circulo quodam natorum ambiri Jovem ait. *Barth.*

Felix natorum turba] 'Qui liberos plures habebat, prior fasces sumebat,' ex capite septimo Legis Juliæ. Gell. l. II. 15. notum est jus trium liberorum habenti multa supra alios licuisse, ex Martiale. Suet. Cæs. cap. 20. Et ἀτεκνία, primi divortii caussa ex Valer. lib. II. 1. et Gell. lib. XVII. cap. ult. et IV. 3. Halicarnass. lib. II. Ideo 'felicem natorum turbam' vocat, quod multa commoda afferret: ut post 'gaudia nostri sanguinis.' *Dempst.*

109 *Deserta aula*] Alludit illa Didus apud Maronem: 'si quis mihi parvulus aula Luderet Æneas.'

Mærens] Imperfecta enim domus sine liberis, ut alibi loquitur. Et filiam sic gaudia vocat matris. *Barth.*

110 *Implacidas*] Nunquam quiescentes. *Idem.*

111 *Non adeo toleranda quies*] Non huc usque se extendat ille noster torpor notissimus; placet vero nunc otium illud seponere.

Primordia testor] Arcanas origines,

mysteria initialia. *Barth.*

112 *Intemerata*] Nunquam pejerata, sacrosancta. Stygiam autem paludem intelligit, Deorum sacerrimum juramentum. *Idem.*

113 *Ciebo*] In prælia. *Idem.*

114 *Tartara*] Quicquid sub terra regnorum fingebatur, hoc habebat nomen.

Saturni] Qui miser eviratus a filiis et in avernalem erat carcerem, sine spe emissionis, compactus. *Barth.*

Saturni laxabo catenas] Saturnus catenatus, ob tarditatem motus sui, Fulgent. seu quod tardi sint Dii ad vindicandum; seu quod pueri in utero quibusdam vinculis detineantur. Macrob. ex Apollodoro, lib. I. Saturn. cap. 8. Saturnalibus solvebatur, Stat. lib. I. Silius, lib. VI. princip. 'Saturnus mihi compede exolutus.' *Dempst.*

Tartara, Saturni veteres laxabo catenas] Inde in omnibus fanis Romanorum, vincula statuis Saturni injecta erant, quæ festo ipsius solvebantur, in memoriam securitatis et felicitatis, quam sub illo egerunt homines. *Idem.*

115 *Obducam tenebris solem*] Non *lucem* scripti. *D. Heins.*

117 *Vix ea fatus erat*] Summam expeditionis celeritatem arguit. *Barth.*

118 *Pater*] Jupiter. *Idem.*

119 *Diversos ducens animos*] In diversa; ut in illo: 'se matutinus agebat.' Hoc est, matutino tempore. *Animos* pro adfectibus.

Diversos ducens animos] *Diverso* Claverius ex libro suo. Putem *divisos ducens animos* ut in illo Maronis: 'Atque animum nunc huc celerem nunc dividit illuc.' Adeantur curæ nostræ secundæ ad Nasonis Met. III. 380. *Fulgidus* etiam pro *Lucidus* ab eodem libro est. *D. Heins.*

Sequatur Conjugium] Non invita. *Barth.*

120 *Pro sole*] Vice Solis. *Idem.*

121 *Sententia*] Quicquid post diuturnam animi alternationem concluditur et pro rato habetur, dicitur *sententia.*

Sedit] Placuit firmiter et constanter. *Barth.*

122 *Ætnææ Cereri*] *Ennææ* Turnebus in Adversariis; quod Gyrald. codex et Oxoniensis confirmant, nisi quod aspiratio addenda: in tertio Vaticano mendose *Eunææ.* Frustra igitur Claverius Gyraldum Syntagmate XIV. de Diis gentium sic emendantem carpit; frustra pro vulgata scriptura velitatur Barthius. *Hennæa Ceres* tam ab oppido Siciliæ, quam pago Attico, cui colebatur, dicta. Callimachus in ejus Hymno: θεὰ δ' ἐπεμαίνετο χώρῳ Ὅσσον Ἐλευσῖνι, Τριόπῳ θ' ὅσον ὁκκόσον Ἔννα. Ubi Scholiastes, Ἐλευσὶν καὶ Ἔννα, δῆμοι Ἀττικῆς· nisi lapsus est. Statius, Theb. IV. 'Hennææ Cereri negat avia Dyme:' sic et illam Silius, lib. I. vocat. Lycophroni etiam Ἐνναῖα ἐριννὺς dicta. *Ennæam divam* eandem idem Silius non uno loco appellat, et *Ennæam virginem* Proserpinam. *Ennensis Ceres* apud Firmicum de errore profanarum religionum. Lucan. lib. VI. 'quæ te Detineant Hennæa dapes:' ubi male vulgo *contineant Ætnæa.* Sidonius Panegyr. Majorani: 'Enna Persephone, Minerva Hymetto:' plura alii congesserunt, quos non compilo. Cæterum *Henna* non tantum constanter veterrimi apud Ovidium, Silium, Solinum, Arnobium, alios agnoscunt addita aspiratione codices: sed nec aliter scribendum Plinii auctoritate evincitur, III. 8. Naturalis Historiæ, ubi Siciliæ civitates ordine alphabetico recenset. In antiquissimo Livii codice Mediceo, 'Emendavi Nicomachus Flavianus III. Præf. Urb. apud Hennam.' Nummus æreus vetustus apud virum rei antiquariæ perquam studiosum Franciscum Gothofredum Romæ mihi conspectus, ab una parte caput muliebre exhibebat, Cereris ut puto, hisce additis literis, M. CEST. ... MUNATIO. ab altera parte vir et fœmina currui quadrijugo in-

sistentes, quo Raptus Proserpinæ exprimebatur emblemate, addita inscriptione. MUN. HENNÆ. *Municipium Hennæ.* Columella lib. x. 'Cum Cereris proles vestris intenta choreis Æquoris Hennæi vernantia lilia carpsit.' Ita veterrimus codex S. Germani, non *Ætnæi.* Statius Sylvarum quinto Epicedio Patris: 'At vos umbrarum reges Hennæaque Juno:' sic scribendum: idem Achilleïdos secundo: 'qualis Siculæ sub rupibus Ætnæ Naidas Hennæas inter Diana feroxque Pallas et Elysii lucebat sponsa tyranni:' quomodo necessaria correctione emendamus, ne *Ætnæ* et *Ætnæas* superflua et incondita repetitione aures delicatas offendant. Auctor Pervigilii Veneris: 'Hybla florum rumpe vestes, quantus Hennæ campus est.' In veterrimo quoque Minucii Felicis codice Regio, qui Lutetiæ exstat, *Hennæis ignibus,* et *ignes Hennæ* scribitur, pro *Ætnæis* et *Ætnæ.* Apud Julium Firmicum libro contra gentes bene passim cum aspiratione vox ea occurrit in vulgatis exemplaribus, etiam apud Arnobium, libro v. bis terve in exemplari Regio jam laudato. Infra quoque eam vocem in hoc Poëmate semel iterumque restituemus. *D. Heins.*

Ætnææ Cereri] Alii leg. *Ennææ.* Sed Ætnæam tamen etiam Cererem quid rationis vetat admittere, consentientibus tot libris, cum tota præcipue Sicilia ei idolo fuerit addictissima? Unde ipsam Proserpinam Siculam vocat Juvenalis, Sat. XIII. 'Sicula torvus cum conjuge Pluto.' Quid quod raptus ipse Proserpinæ contigit apud Ætnam, teste Hygino, cap. 146. *Barth.*

Hennææ Cereri] Alii leg. *Ætnææ Cereri.* Ætnæa ab Ætna, vulgaris lectio, faventibus Silio, lib. VII. Stat. IV. Theb. 125 At *Ennæam* recepere docti ex VI. Verr. Arnob. lib. v. ab Enna Siciliæ oppido, juxta quod rapta fuit Proserpina. Silius, lib. I. 'Ennææ numina Divæ:' et lib. XIII. 'cæditur Ennææ casta cervice juvenca.' Senec. Herc. Fur. scen. II. act. 3. *Dempst.*

123 *Lucina*] Diana: vis pariendi hoc idolo intelligitur. *Barth.*

124 *Viscera*] Materna. *Idem.*

125 *Altior exstat Matribus*] Superat eas veneratione. *Idem.*

126 *Proserpina*] Talis, tantaque, qualis hoc nomen habet. De Etymo Proserpinæ, quod fruges videlicet terra proserpant, vide Fulgentium. *Idem.*

127 *Vitulam, &c.*] Hæc videtur satis humilis comparatio, sed oppido quam venusta; neque sine Ovidii exemplo. *Claver.*

128 *Terra parens*] Cavet *vaccam* aut *bovem fœminam* nominare, ne humili aliqua voce carminis virtutem contaminet. *Barth.*

129 *Lunatæ curvavit germina frontis*] Nondum integra cornua fronte produxit. *Idem.*

130 *Plenis annis*] Virgilius: 'Jam matura viro, jam plenis nubilis annis.' Alibi noster *tumentem virginitatem* dicit, a fructibus arborum maturis. *Plenum* alioquin quod justi est ponderis aut vigoris. *Idem.*

Jam vicina toro plenis adoleverat annis Virginitas] Sic Virgil. VII. Æneid. de Lavinia: 'Jam matura viro, jam plenis nubilis annis.' Puellas hasce nubiles ac viripotentes Græci βαθυζώνους appellant. Pind. Olymp. Od. III. σὺν βαθυζώνου διδύμοις παισὶ Λήδας. Cujus vocis illa ratio est, quod ante primum concubitum zonæ virginalis solutio fieret. *Magius.*

131 *Pronuba flamma*] Nuptias inferens; jam inquit virum desiderare cœperat. *Barth.*

132 *Mixta tremit formidine votum*] Votum virgineum sunt nuptiæ, quas formidant timore amittendi floris; quæ mira brevitate extulit juncta. *Idem.*

Tremit votum] Pro nuptiis. Metam.

lib. XII. Fab. 4. lib. VII. Fab. 1. 'stant mecum vota sororis.' *Dempst.*

133 *Procis*] Procorum copia gloria puellarum. Revera autem non paucos habuit Proserpina. *Barth.*

135 *Rhodopen*] Thraciæ mons, quæ tota olim regio ob Barbaram immanitatem gentium sacra Marti. *Idem.*

137 *Despexit utrumque*] *Utramque* primus Petav. et Delrii liber; recte: de Junone enim et Latona sermo. *D. Heins.*

139 *Siculis*] De Sicilia lege Pontanum in III. Æneid. Ovid. IV. Fast. Flor. II. 2. Diodor. lib. V. cap. ult. fin. *Dempst.*

140 *Ingenio confisa loci*] *Ingenium* est promtitudo et aptitudo ad aliquid amplectendum, discendum, tenendum. Minutius Felix Octavio: 'Apparet ingenium non dari facultatibus, nec studio parari, sed cum ipsa mentis formatione generari.' Ubi simpliciter ingenium felicitatem ejus designat.

Trinacria] Triquetram hinc appellat Lucretius. Scholiastes Apollonii, lib. IV. ἡ Σικελία ἐκαλεῖτο Τρινακρία τὸ πρότερον διὰ τὸ τρεῖς ἄκρας ἔχειν. *Barthius.*

Æthera deseruit] Versus duos superfluos expunximus, nam vulgati codices conjungunt huic istos: *Commendat Siculis furtim sua pignora terris. Infidis natam laribus commisit alendam:* quorum modo hunc, modo illum codices præstantioris notæ omittunt. Mihi uterque visus est delendus, ne ter idem dicat importuna repetitione. Si quis priorem malit tueri, non repugno; et tum *gaudia* pro *pignora* rectius legas cum Moreti libro; ut postea, 'gaudia nostri Sanguinis, et charos uteri commendo labores.' In scriptis quibusdam magnus hiatus est usque ad vs. 215. ut pateat hæc inquinata admodum esse: pari modo hæc curis secundis castigasse Barthium postea vidi. *D. Heins.*

141 *Italiæ pars una fuit*] Ita creditum, antiquitus continentem Italiæ fuisse Siciliam, sed interrumpentem pontum fecisse insulam, freto immisso. *Barth.*

144 *Parvaque cogn. &c.*] Eleganter, nam et Jurisconsultus quasi continentem Italiæ facit Siciliam. *Clar.*

145 *Nunc illam*] Optimi libri: *Nunc illam sociæ raptam tellure trisulca Opponit Natura mari.* Quæ lectio omnino vera est. Nunc illam ereptam alterius societati sive conjunctioni opponit triangulam mari natura. Hoc est, insulam fecit tribus capitibus in mare eminentem; nihil facilius et certius. Jam ait propriam tellurem factam a natura, sicque mari oppositam. *Barth.*

Nunc illam socia raptam] Vulgo *ruptam;* quod ferri non potest, quia *rupit* præcessit. Puto etiam *trisulco mari* legendum, ut Tyrrhenum, Libycum et Ionium intelligat. *Respuit* etiam et *prætentis rupibus* bene mox scripti. Vulgo *respicit* et *protentis;* unde Claverius *despicit* Bello Gild. 'Tarpeias si needum respuis arces.' IV. Cons. Hon. 'Torquati respue mores.' Aliter hæc curis secundis Barthius. *D. Heins.*

146 *Caput*] Promontorium. *Barth.*

147 *Iras*] Fluctus pelagi. Sic *rabiem* mox vocat. Periculosum autem fretum quam maxime circa Siciliam. *Idem.*

152 *Ætna*] Deflectit ad memorabilissimum omnium, quibus natura insulam illam insignivit, Ætnam nimirum, sane miraculum naturæ. Non tamen sola Ætna talis, sed et Vesuvius Italiæ, et alii montes aliarum Provinciarum. *Idem.*

Numquam tacitura] Hoc est, semper laudatura. *Idem.*

153 *Enceladi bustum*] Hunc immanem Gigantem Jupiter injecta Ætna domuisse dicebatur, qui sub ea adhuc exspiret flammas et saxosa illa incendia. *Idem.*

Membra revinctus] Lucan. *vincti*

membra gigantes. scripti meliores tamen *terga.* D. Heins.

154 *Flagranti pectore sulphur*] Variant libri: sed nihil muta. Val. Flaccus, de Typhoeo: 'sacras removentem pectore flammas.' Severus in Ætna: 'Gurgite Trinacrio morientem Jupiter Ætna Obruit Enceladum: vasti qui pondere montis Æstuat, et patulis exspirat faucibus ignes.' *Idem.*

155 *Et quoties detrectat*] Isingrin. *dejectat.* Puto *rejectat;* non enim *dejectat:* sequentia probant, 'In dextrum lævumque latus.' Seneca Thyeste: 'num rejecto Latus explicuit monte Typhoeus?' *Idem.*

Quoties detrectat onus] Hinc egeri illa saxa et flammas eas fingebant: unde Ovid. 'Nititur ille quidem, tentatque resurgere sæpe.' *Barth.*

161 *Indigenas nimbos*] Eo loco natos. *Idem.*

162 *Motibus astra lacessit*] Puteaneus *molibus;* recte: de saxis enim agit, quæ ex Ætna prosiliunt. Severus in Ætna: 'Pellitur exustæ glomeratus nimbus arenæ; Flagrantes properant moles.' Paria habes et apud Virgilium, Æneidos tertio: cujus imitatione plenus hic locus. *D. Heins.*

165 *Scit servare*] Servat. *Barth.*

Servare fidem] Fides nil aliud hic significat, quam fœdus elementorum.

Pariterque favillis] Cum favillis. *Barth.*

167 *Fumo fideli*] Non noxio nivibus. *Idem.*

168 *Lambit*] Molliter attingit.

Contiguas] Vicinas. *Barth.*

169 *Quæ scopulos tormenta rotant*] Sic præstantiores libri, et mox *glomerant* et *ruit.* Severus: 'Nunc quoniam in promptu est operis natura solique; Unde ipsi venti, quæ res incendia pascit, Cur subito cohibent vires, quæ causa silendi, Subsequar:' quomodo illa castiganda sunt ex veteri codice. *D. Heins.*

170 *Vulcanius ignis*] Putean. et unus Petav. *amnis;* optime: qua voce etiam usus Severus in Ætna: 'Donec confluvio revolutis æstibus amnis Exilit, atque furens tota vomit igneus Ætna:' hinc *undans Ætna* Virgilio et Lucano. *Redundans* nostro in Idyllio de piis fratribus. Senec. Hippolyto: 'qualis Ætnæo vapor Exundat antro.' Ποταμὸς πυρὸς pari modo apud Æschylum alicubi occurrit in Prometheo: 'flammarum fluenta' Apuleio de Mundo; et 'flammarum flumina,' de Ætna, quæ ex Græco feliciter transtulit: 'undam ignis' auctor Ætnæ. Lucanus, libro VI. 'cum tota cavernas Egerit, et torrens in campos defluit Ætnæ.' Valde luxuriant hic Poëtæ Græci. Pindarus Pyth. A. *Τᾶς ἐρεύγονται μὲν ἀπλάτου πυρὸς ἁγνόταται ἐκ μυχῶν παγαί· ποταμοὶ δ' ἁμέραισι μὲν προχέοντι ῥόον καπνοῦ αἴθωνα;* quæ Macrobius et notavit Saturn. V. cap. 17. 'Virgilius quidem Græcos fontes imitatus, ignes eructari, et fluere amnes fumi, et flammarum fulva et tortuosa volumina in plagas maris ferri, quasi quosdam igneos amnes dixit.' Vetus Poëta apud Longinum *περὶ ὕψους* de flamma agens *πλεκτάνην χείμαῤῥον,* quasi torrentem, appellat. Apud Alcimum Avitum, libro III. non longe ab initio locus est, ubi Sodomam conflagrantem describit, plenus audacissimis translationibus: sed liber non est ad manum. 'Ignes irriguos' habes apud Severum in Ætna, et 'exundantem flammam,' et 'undam ignis.' 'Flammarum torrentem' Silius Italicus, libro XIV. ubi de Ætna agit. Virgilius de Caco flammam vomente, 'qua plurimus undam Fumus agit.' Gratius de Vulcano: 'ruptoque e pectore montis Venit ovans austris, et multo flumine flammæ:' ubi *ovans auris* fortassis legendum, ut 'fulminis aura' apud Poëtas; et 'venti fulminis' apud Maronem. Val. Flaccus lib. VII. 'Taurus et immani

proflavit turbine flammas, Arduus atque atro volvens incendia fluctu.' *D. Heins.*

Vulcanius ignis] Vulcanus ignis inventor. *Vulcanius* autem hic *ignis*, quia officina ejus apud Ætnam fabrilia facientis fingebatur. Aliud specus ignivomum in Sicilia, Vulcano sacrum, ejusque miram et religionem et efficaciam lege apud Gratium Cynegetico, qui locus sane mirifice pulchre ibi descriptus est. *Barth.*

171 *Objicibus opertis*] Male *apertis* Claverius: noster II. in Eutrop. 'terræ Bacchatus per operta tremor.' Statius, Theb. VIII. 'dum per cava viscera terræ Vado diu pendens et in aëre volvor operto:' quæ vera lectio. Unde et alter locus ejusdem Statii castigandus Silvarum quarto, Domitiani Epulo: 'Tanta patet moles, effusæque impetus aulæ, Liberior campis, multumque amplexus operti Ætheros, et tantum domino minor:' certe *operti Ætheros* manifeste exhibet vetus editio Parmensis. Severus: 'Flumina quin etiam latis currentia rivis Aut occulta fluunt tectis adoperta cavernis.' *D. Heins.*

179 *Turrigeramque petit Cybelen*] Cur turrigera fingatur nemo melius enarret Lucretio, cujus hæc sunt verba, de libro II. 'Hanc veteres Graium docti cecinere Poëtæ Sedibus in curru bijugis agitare leones. Aëris in spatio magnam pendere docentes,' &c. *Barth.*

Sinuosa draconum] *Squamosa* Vatic. *D. Heins.*

182 *Frontem crista tegit*] Virgilius Culice de Serpente alio: 'cui crista superne Edita purpureo lucens maculatur amictu.' *Barth.*

184 *Spiris*] *Spiræ* sunt flexus serpentum, draconum, aut his similes aliorum, quam vocem Latinam fecerunt optimi auctores. *Idem.*

186 *Flavescit aristis Orbita*] Fruges undique succrescere et sequi iter Cereris ait. *Idem.*

187 *Condunt vestigia culmi*] Sic Isingrini codex, et Claverii editio. Vulgo *scindunt vestigia fruges.* Alii libri *condunt vestigia messes.* D. Heins.

188 *Vestit iter*] Usurpat *vestire* Prudent. lib. II. in Symmachum: 'Densius et gravidis se vestiet æquor aristis.' Isid. lib. VIII. cap. 81. in Vesta. Noster de bello Getico: 'Dulci vestit qua littus oliva,' &c. *Dempster.*

189 *Decrescit*] Donec plane abscondatur. *Barth.*

191 *Rore*] Lacrymis sponte fluentibus, præsagio venturi luctus. Lib. III. ipsa Ceres queritur Cybelæ: 'quoties flaventia serta comarum Sponte cadunt, quoties exsudat ab ubere sanguis,' &c. *Idem.*

192 *Salve gratiss.*] Thetis apud Statium: 'Chara mihi tellus, magnæ cui pignora curæ, Depositumque ingens timido commisimus astu, Sis felix taceasque precor.' *Claver.*

195 *Nullos paticre ligones*] Ergo jam certa erat dandi mortalibus frumenti; nisi si per oblivionem dicas *Poëtæ* hoc excidisse, velut jam usu sationis noto mortalibus, quæ tamen post, jam amissa et quæsita longe lateque Proserpina, demum data per Triptolemum. *Barth.*

196 *Versabere vomeris*] Poëtica arationis descriptio. *Idem.*

Versabere vomeris ictu] *Vexabere* prior Petav. ut sæpe noster: dictum alibi. *D. Heins.*

197 *Sponte*] Solo cultu divino placata tellus primis cultoribus fruges dedisse fingebatur.

Cessante juvenco] Hic errorem videas Poëtæ subesse: quomodo enim cessationem a re promittat, quæ eatenus non sit nota aut facta? *Barth.*

199 *Sic ait*] Simul ut hoc dixit. Celeritatem vecturæ intelligit. Deorum enim voluntatem solam omnia sequuntur.

Idam] Montem Phrygiæ. Unde Idæa olim illa regio. *Barth.*

200 *Hic ædes augusta Deæ*] Ita Aldus et scripti meliores: alii *sedes angusta;* quod perperam arripuit vir doctus. Ovid. 'augusta vocantur Templa sacerdotum rite dicata manu.' Idem alibi: 'Quis locus est templis augustior?' *D. Heins.*

Augusta] Cultu, non spatio; non ornamentis, sed religione. *Barth.*

201 *Quam pinus obumbrat*] *Opacat* cum melioribus scriptis legendum jam vidit Gronovius noster. Habes id verbum apud Virgilium, Val. Flaccum, et alios. Silius, l. XIII. 'Cingit acuta comas et opacat tempora pinus.' Paulo post *coniferis modulatur carmina ramis* cum prima editione et quibusdam membranis scribimus: *coniferi modulantur rami* contra libros Raphelengius. *D. Heins.*

Pinus] Sacra Deum matri. Vide doctissimi Turnebi Adversariorum, lib. XI. 22. *Barth.*

Pinus opacat] Alii leg. *obumbrat.* Cybeli matri Deum altissima arbor Pinus ex II. Georg. sacra, quia Atys in eam mutatus, Metam. X. Fab. 2. Stat. lib. II. Senec. Troad. Choro. 1. templum ejus in Luco Pineo. Æn. IX. 'Pinea sylva mihi multos dilecta per annos.' Cybele Jovem alloquitur, et mystæ pineam hastam vibrant, ut bacchantes thyrsum. Noster lib. I. in Eutrop. 'Cymbala ferre licet, pectusque illidere pinu.' *Dempst.*

202 *Nulla agitante procella*] Dearum enim sedibus ventos et tempestates excludunt Poëtæ.

Lucos] Pleraque Idola veterum in lucis culta observamus alibi. *Barth.*

203 *Coniferi rami*] De sola pinu puto sermonem esse, qua constiterit totus iste lucus.

Carmina] Quæ in arborum ventis inspiratorum susurris agnoscunt Poëtæ. *Barth.*

204 *Thyasi*] Chori matris Deum. notissima omnia. *Idem.*

205 *Gemunt*] Obscuro et gravi sono. *Idem.*

206 *Gargara*] Vide Macrobium Saturnalium l. v. c. 20. Idæ est vertex fertilitate nobilis. *Idem.*

207 *Mugitum*] Qualis boatus taurorum. *Idem.*

208 *Corybas*] Corybas Jasonis et Cybeles filius τοῦ πατρὸς εἰς Θεοὺς μεταστάντος, in Asiam sacra Deum matris princeps intulit. Hinc perpetua successione Corybantes dicti ejus Divæ sacerdotes furibundi. Erat enim eorum officii simulato repentino furore in orbem currere et ferro sonora arma pulsare. *Idem.*

209 *Buxus*] Has inflabant his sacris operantes.

Æra sonant] Illisi enses. Sono æris inesse voces Dæmonum opinabantur nonnulli δοκησισόφοι veteres. *Barth.*

Blandasque leones] Non *blandique,* codices. *D. Heins.*

211 *Intendit ad oscula turres*] Libri quidam *extendit;* ut infra: 'Extendunt socios ad pocula plena cerastas.' *Idem.*

212 *Arce*] Cœlo. *Barth.*

213 *Mentis penetralia nudat*] Tres nostri *monstrat:* duo Pulmanni, *pandit;* quomodo supra: 'Vos mihi sacrarum penetralia pandite rerum.' De *nudandi* verbo tamen hac significatione videatur eruditissimus Gronovius Notis ad Livium libro XLIV. c. 38. *D. Heins.*

Nudat] Id est, indicat. *Clav.*

217 *Sic cecinit Themis*] Olim oraculum penes Themidem, lib. I. Metam. Fab. 7. Interp. Juvenal. ad Sat. I. Lucan. l. v. vs. 81. Sidon. Carm. v. 'Si denique verum Phœbe, Themis Dodona canis.' Et Carm. IX. 'responsa aut Themidis priora Delphis.' *Dempst.*

Cecinit] Vaticinata est. De Themidos vetustissimo oraculo notatum jam et aliis. *Barth.*

218 *Rem peragit tempus*] Si tempus perageret rem, quo pacto non sine

pudore hortaretur ad effectum ejus in opportunitate alius alium? Omnino ita scribendum et hoc loco: *Rem peragi tempus.* Sic apud Maronem, lib. v. Æneidos: 'nunc tempus agi res.' *Idem.*

Rem peragit tempus] Aldus et Moreti codex *peragi*, ut Barthius conjecerat. Bello Gild. 'promissa minasque Tempus agi.' Virg. Æn. v. 'nunc tempus agi res.' Statius, Theb. v. 'dum tempus agi rem:' ut quidem illis locis videtur corrigendum. *D. Heins.*

219 *Illudere campis*] Ludere in campis, eleganter. *Barth.*

220 *Crastina puniceos*] Toto versu crastinum edixit.

222 *Cur ultima regna quiescunt*] Ex Ovidii verbis, ubi Venus Cupidinem affatur, Metamorph. v. 'Tartara quid cessant? cur non matrisque, tuumque Imperium profers?' *Barth.*

223 *Nullumque*] Neminem non mortalium subjacere regno Veneris arbitrabantur veteres. *Idem.*

224 *Pectus inaccessum*] Imo *inaccensum* cum melioribus: male vulgatum tuetur Claverius. Apud Silium bene etiam lib. I. veteres libri, 'inaccensi flagrant altaribus ignes.' *D. Heins.*

225 *Ditisque severi*] Et hunc enim domuit amor. *Barth.*

226 *Mollescant*] Frangantur in delicias et res Amoris. Glossæ, *mollis* μαλακὸς, ἁπαλός. Hinc *mollescere* effœminari. Et *molles*, qui deliciis insepulti. *Idem.*

227 *Jussuque parentis*] Non aliter Venerem comitaturæ virgines. Et has latebat tamen machinatio. Minervam autem et Dianam comites Proserpinæ dant et Valerius Flaccus, lib. v. et Papinius II. Achill. *Idem.*

228 *Pallas et inflexo, &c.*] Scaliger carpit Poëtam, quod Virgines det Veneri comites: nescius id ingenio summo factum, 'ne Veneris dolos persentisceret rapiendo:' quod si culpatur in nostro, falsi et alii, inter quos est Flaccus Argon. l. v. 'Aut Sicula sub rupe choros, hinc gressibus hærens Pallados, hinc caræ Proserpina juncta Dianæ; Altior, ac nulla comitum certante, priusquam Palluit.' Diod. l. VI. 2. ne tantum id existimasse putes Poëtas. *Dempst.*

Mænala] Mons Arcadiæ. Dianæ sacer. *Barth.*

229 *Divino semita gressu Claruit*] Non ipsas Divas suas comparavit truci astro, sed semitam earum, per quam cœlo se deportant. Sic *Lacteum tramitem Deorum* in cœlum iter facit Ovidius Metamorphosi prima. *Idem.*

230 *Claruit*] Malo *Canduit* cum Isingrini codice. Mox *augurium iniquum* ex scriptis alii jam legendum viderunt. *D. Heins.*

231 *Præceps sanguineo*] Omnes fere libri *præpes;* et *dilabitur* Moreti codex; recte: non enim delabitur cometa, sed scintillans dilabi ac dispergi videtur: de stellis, quæ delabi quandoque videntur, alia res est; ut jam tutus sit a censura viri magni Claudianus. *Idem.*

Dilabitur] Poëtice id quidem, sed pulchre, mea sententia: ita enim sublimi aëris regioni adfixus est cometa, ut jam jam lapsurus videatur. *Claver.*

235 *Quæ tecta virebant*] Ita multi ex nostris; nec dubito, quin vere: vulgo *nitebant:* alii *manebant* vel *micabant*, vel *latebant:* sic *florere* infra lib. III. 'florebat tranquilla domus:' quod ex illo Statii hausit: 'Florebant hilares inconcussique Penates.' Ovidius Athenas vocat, lib. II. Met. 'Ingenuis opibus et festa pace virentes.' Apud nostrum libro II. in Rufinum, 187. 'virent oppida,' ut libri veteres illic agnoscunt. *D. Heins.*

236 *Cyclopum firmata manu*] Deorum Dearumque ædes ferro plerumque factæ finguntur.

Cyclopum firmata manu] Prim. Vatican. *fabricata:* ut apud Virgil. Æn.

IX. ‘ mœnia Trojæ Neptuni fabricata manu:’ et nostrum infra l. II. ‘ Cur non torsisti manibus fabricata Cyclopum In nos tela, pater?’ Quatuor scripti *formata:* ut VI. Cons. Hon. ‘ quæ terra metallo Nascentes informat equos?’ Virgilius, Æn. VIII. ‘ His informatum manibus jam parte polita Fulmen erat:’ mox, ‘ Ingentem clypeum informant:’ et apud Statium: ‘ Siculis an conformata caminis Effigies:’ de quo verbo plura l. III. Parrhasii codices *fundata.* D. Heins.

Stant] Horrent, permanent. *Barth.*

238 *Sudore Pyracmon*] Famuli Vulcani: *Brontes* a tonitru: *Steropes* a fulgetra: *Pyracmon* ab incendio: Serv. ad finem VIII. Æneid. *Dempst.*

239 *Nec Steropes construxit opus*] Vossianus *committit* pro *commisit;* quod elegans verbum. Prudentius Psychom. ‘ Induerat thoraca humeris, squamosaque ferri Texta per intortos commiserat undique nervos.’ Mox *flumine tanto* pro *flamine* cum scriptis legendum; quicquid alii obstant. Virgilius Æn. VIII. ubi antrum Cyclopum describitur: ‘ fluit æs rivis aurique metallum, Vulnificusque chalybs vasta fornace liquescit.’ Lib. III. in Stilich. ‘ Argenti potuere lacus et flumina mitti.’ Silius, l. XII. ‘ summa liquefacta est cuspis in hasta, Et fluxit ceu correptus fornacibus ensis.’ Rutilius Itinerario: ‘ Non Biturix largo potior strictura camino, Nec quæ Sardoo cespite massa fluit.’ Vide notas l. II. in Stilich. 177. *Lassa* etiam *fornace,* non *cervice,* cum Isingr. et Claverii libris legendum. Virgil. Æn. VIII. ‘ striduntque cavernis Stricturæ Chalybum, et fornacibus ignis anhelat.’ Cæterum quod præcessit paulo ante, ‘ spiravere notis animæ,’ pro ventis capiendum. Ita et Vulcanus de follibus apud Maronem: ‘ Quicquid in arte mea possum promittere curæ, Quantum ignes animæque valent:’ hinc *exanimare folles,* pro ventum ex follibus exprimere apud Severum in Ætna. *D. Heins.*

240 *Notis*] Ingentibus follium flatibus, quos possis ipsis Notis æquiparare. *Barth.*

Notis] Indiciis. ut Celsus: salutis et morbi notæ. *Claver.*

Animæ] Flamina ventorum. *Animas,* pro ventis capi, ubertim notatum doctis.

Fulmine] At haud dubio vera est lectio *flumine,* quæ liquefacti vi follium inspiratorum metalli ingentem copiam indicat. *Barth.*

242 *Atria vestit ebur*] Sic Moreti codex, non *cingit.* Lucani hemistichium est l. X. ‘ ebur atria vestit, Et suffecta manu foribus testudinis Indæ Terga sedent:’ ita pro *suffixa* legendum ex antiquis codicibus; quomodo et Statius Equo Domitiani de marmore Lunensi, ‘ Lunaque portandis tantum suffecta columnis.’ *D. Heins.*

244 *Mulcens cantu*] Inter opus, ut fiat facilior, hilaritate animi cantu excitata, labor. *Barth.*

245 *Irrita texebat*] Puellarum matronarumque laus in textrina et lanificiis: Tiraq. in XI. connub. abundantissime. Adde Ovid. l. I. Amor. El. 13. l. XII. Metam. Fab. 5. Auson. parent. 5. et 13. nostrum de phaleris equi regii. Tull. VI. Verr. variis in locis. *Dempst.*

247 *Tumultum*] Confusum Chaos illud. *Barth.*

248 *Semina*] Elementa dicit. *Idem.*

Semina justis] *Jussis* prim. Vatican. utrumque bene. Mox pro *egit* Claverius *legit;* quomodo et quintus Vaticanus: vulgatum de vertigine poli assidua intelligendum. Deinde pro *graviora cadunt,* Delrii codex et duo ex nostris *ruunt:* ut l. I. in Rufin. ‘ tolluntur in altum, Ut lapsu graviore ruant.’ *D. Heins.*

250 *Incanduit æther*] Ætherem pro aëre dixisse purissimo videtur. Et sane aëris regiones longe altiores, quam quibus avium volatus aut oculorum visus locis censetur. *Barth.*

Æther] *Aër* legit Gronovius. quatuor enim elementa hic describuntur.

251 *Egit flamma polum*] Claverius 'Legit flamma polum' ex Ovid. 'Ignis Emicuit summaque locum sibi legit in arce.' Tamen nec altera lectio inepta, ad actum sive rotationem poli pertinens.

Egit] Claver. legendum censet *legit:* ut Ovid. ignea vis 'Emicuit, summaque locum sibi legit in arce.'

252 *Nec color unus erat*] *Inest* scripti duo et vetustæ editiones. Ovid. 'Jam rebus color unus inest, tenebrisque teguntur Omnia.' Noster infra l. II. 'nihilumne paternæ Mentis inest?' sic et alibi. *D. Heins.*

253 *Ostro fundit aquas*] Quia mare purpureum Poëtis, ἅλα πορφυροειδέα dixit Euripides Troadibus. *Barth.*

254 *Subter cælantia fluctus*] Libri veteres *jam jam cælantia.* Isingr. *curvantia:* 'curvatæ nudæ' apud Silium. Forte *jam jamque levantia. Levare fluctus* elegans et Latinum. Merito locum suspectum habuit Barthius. Vulgata tamen scriptura ex illis Virgiliani Culicis defendi potest: 'Tmolia pampineo subter coma cælat amictu.' *D. Heins.*

Subter cælantia fluctus] Quomodo fila cælaverint fluctus, aut quomodo fluctus in mari cælari possint, ego prorsus non adsequor: latere aliquid aliud semper suspicatus sum. Noster liber cum omnibus Belgicis: *jam jam cælantia:* hoc est, quos modo extulerant, jam revocantia velut et reducentia. *Barth.*

256 *Raucum bibulis inserpere murmur arenis*] Artificiosissimus versus, qui mirifice inserpentem arenis rivum exprimit ipso murmure literarum. *Idem.*

257 *Addit quinque plagas*] Plagæ terræ, Zonæ cœli dicuntur. Isid. l. I. c. 43. *circulos* vocat; Plin. l. II. c. 68. *partes;* Homerus in Achillis clypeo πτύχας Iliad. XVIII.; eas ex Heraclide Pontico, lib. de Allegoriis Homericis describit; Maro, I. Georg. Ovid. I. Metam. Tibull. l. IV. ad Messallam et alii: sed quod inhabitabiles aliquas credidit antiquitas, falsum est. *Dempst.*

258 *Squallebat adustus*] *Inustus,* et *tum fine* scripti. *D. Heins.*

261 *Viris*] Hominibus, quibus quandoque non accensentur fœminæ. *Barth.*

263 *Constringit frigore telas*] *Contristat* recte Claverius et meliores nostri; quod verbum usitatum Poëtis. Mimesis Maroniana, Georg. III. de austro: 'pluvio contristat frigore cœlum.' Lib. X. Æneidos: 'lævo contristat lumine cœlum.' *D. Heins.*

264 *Pingit sacraria ditis*] Isingr. et tertius Ambros. *fingit;* de quo verbo Cons. Olybrii diximus: sed *acu pingere* usitatum bonis scriptoribus. Mox *castæque,* non *castique,* scripti. *Idem.*

Sacraria] Loca remota, et mage sacra cæteris. *Barth.*

266 *Subitis maduerunt fletibus*] Tamquam præsagientia luctum. *Idem.*

268 *Vitreis vadis*] A splendore et perspicuitate aquæ perpetuum Epitheton.

Cardine verso] Veterum enim cardines ita facti erant, ut cum verterentur, januis apertis, ederent clarum sonitum. Metallo enim erant facti cardines, marmore limina. *Barth.*

269 *Sensit adesse deas*] Sic meliores, non *cernit:* quintus Vaticanus *sentit;* quod verum opinor. Idem mox *imperfectumque laborem Desinit,* non *deserit:* de quo loquendi modo copiose ad Nasonem egi Artis Am. l. II. 725. *D. Heins.*

270 *Purpura*] Colos purpureus. *Barth.*

273 *Quod fœmina tinxerit ostro*] Vatic. et Moreti codex aliique quidam *texuit;* sed frustra. Homerica comparatio, Iliad. Δ. Ὡς δ' ὅτε τίς τ' ἐλέφαντα γυνὴ φοίνικι μιήνῃ Μῃονὶς ἠὲ Κάειρα. *Tinctum* etiam *ebur* Ovidio dic-

tum Met. IV. ‘ Hic color aprica pendentibus arbore pomis Aut ebori tincto est.’ Apud eundem in Amorib. de Psittaco, ‘ Tincta gerens rubro punica rostra croco.’ Sed apposite, idem in simili comparatione Amor. II. ‘ Quale rosæ fulgent inter sua lilia mixtæ, Aut ubi cantatis luna laborat equis; Aut quod, ne longis flavescere possit ab annis, Mæonis Assyrium fœmina tinxit ebur.’ *Violare ebur ostro* dixerat Maro; *corrumpere* Statius in Achilleide. *D. Heins.*

274 *Diem*] Solem.

Nox humida] A rore nocturno. *Barth.*

275 *Cæruleis*] Nigris. Papinius: ‘ Et jam cærula nox obibat Orbem.’ *Idem.*

276 *Pluton*] Ultima litera non fuit adeo necessaria, ut in illo versu Virgilii: ‘ Odit et ipse pater Pluton, odere sorores.’ Sed fortius cadit, estque magis rotundum. *Claver.*

Superas molitur ad auras] Sic ex Claverii et Isingrini codice legendum: confirmant quatuor ex nostris. *Superas auras* pro cælo frequenter ponunt Poëtæ; reliqui scripti cum Aldo *superas arces*: vulgo *Siculas arces*: supra 99. *superum lumen* ex vetustis codicibus habuimus. *D. Heins.*

277 *Torvos invisa jugales*] Plutonis equi a natura terræ nomen habent: ipse enim nihil aliud est quam terra: *ὀρφναῖος*, *tenebrosus*, moriendi necessitatem potest significare; cæterorum nomina pœnas animarum: nam *αἴθων*, *vim habens adurendi*: *νύκτιος*, *nocturnus*: *ἀλάστωρ*, *ultor*, qui punit *ἄλαστα*, *non obliviscenda*: pro dæmone malo legitur apud Plut. lib. de def. Orac. pro furia apud eundem in Cic. est et nomen ducis apud Homerum Iliad. XIII. 421. *Dempst.*

279 *Pratisque Erebi nigrantibus errant*] *Spatiisque* primæ editiones ac scripti aliquot. placet. Apposite Seneca de inferis Herc. Fur. ‘ Hinc ampla vacuis spatia laxantur locis, In quæ omne mersum pereat humanum genus.’ Silius, lib. III. ‘ medio tenduntur ab orbe Squallentes campi: tumulum natura negavit Immensis spatiis.’ Sic et *spatia campi* Virgilio Statioque: *spatia circi* apud Lampridium Heliogab. noster lib. II. in Rufin. ‘ Nec multo spatii distantibus æquore vallis:’ quasi dixisset *campi æquore:* quod Barthius suspectum habere non debuit. *D. Heins.*

281 *Soporatis*] Tinctis vi quadam soporifera. *Barth.*

Spumant oblivia] *Spirant* quintus Vaticanus. *D. Heins.*

284 *Nota signatus Alastor*] Id est Π, litera Græca, quæ Plutona indicat. Priscos, ut hodie quoque moris, pecora notis insignivisse testis Festus in *Signare.* Barth.

286 *Spectantes*] Id est, Exspectantes. *Claver.*

XXXIV.

DE RAPTU PROSERP. LIB. II. PRÆFAT.

Præfatio hæc alieno loco inserta videtur: ad rem certe non facit, ut tollenda fortasse sit. Nam sic Regius ac Oxoniensis libri jubent, quorum margini hæc adscripta: 'Illud totum ab hoc versu, usque illum locum, Impulit Ionios, vitiosum insertum est. quia non est de hoc opere, sed Præfatio cujusdam alterius, ejusdem tamen auctoris.' *D. Heins.*

Præfatio hæc scripta est ad Florentinum, virum pacis bellique artibus nobilem, ut discimus ex epistolis Symmachi. Fuit vero Præfectus Urbi, Anno 397. Cæsario et Attico Coss. quo tempore videtur Poëta opus intermissum ipsius hortatu persecutus esse. *Claver.*

1 *Orpheus*] Palmam Musicorum cantuum huic adscribit Antiquitas, effectu ipso eorum probanti præstantiam, formatione nimirum et institutione hominum ad meliorem vitam. *Barth.*

2 *Seposuisset opus*] Non *deposuisset*, Claverii codex: *ebur* etiam Vossianus alter. *D. Heins.*

Opus] Quo clarebat, quod ei erat velut proprium. *Barth.*

4 *Lugebant dulces*] *Luctum* fluminibus assignat, toti regioni communem attestari volens, ut sæpius Poëtæ. *Idem.*

Quærebant dulces] Ita Raphelengius cum scriptis nostris: vetustæ editiones *lugebant;* quæ repetitio non est ingrata. Male mox scripti *leonem.* D. Heins.

7 *Illius eduri*] Sic Claverii codex; vulgo *et duri;* quod non ausim mutare. *Idem.*

8 *Bistoniam*] Thraciam. *Bistonum genti* imperasse Orpheum, auctor est qui sub nomine ejus Argonauticon librum scripsit. Tyrannorum autem vecordia interruptos Orphei cantus, tandem, vindice malorum morum Hercule superveniente, restitutos ait Claudianus, tempora sua notans. *Barth.*

9 *Inachiis*] Inacho conditis et rectis. Missus autem Junonis imperio a Rege Eurystheo. *Idem.*

Inachiis ab Argis] *Oris* ex suo libro Delrius: ut apud Statium, Thebaid. VIII. 'Externi Inachiis huc adventamus ab oris:' nostri quidam *arvis.* Frustra Virg. VII. 'Ecce autem Inachiis sese referebat ab Argis.' Statius, Theb. I. 'Pallidus Inachiis qui desuper imminet Argis.' Val. Flaccus, lib. I. 'Advolat Inachiis ultro Tirynthius Argis:' et lib. III. 'Atque iterum Inachiis jam nuncius urget ab Argis.' Sic et alii Poëtæ. *D. Heins.*

10 *Pacifero*] Herculis enim omnis labor pacare orbem, subvenire per vim oppressis, monstrosa facinora ulcisci. *Barth.*

11 *Vertit*] Alii libri *venit.* Quod mihi quidem magis placet. Simili modo dictus Hercules Augiæ stabulum expurgasse.

12 *Gramine pavit equos*] In aliis codicibus *sanguine:* quod oscitanter nimis eruditi probant. Hunc errorem etiam castigatissima Raphelengii editio erravit. Veram lectionem vi-

dit Claverius. Mansuefactos Diomedis equos gramine pavit Hercules, qui sanguine et humanis carnibus ante pascebantur. Ita Bacchi tigres introducit Statius, Theb. XII. 'Sanguinis oblitas atque Indum gramen olentes.' Video a Barthio veram quoque scripturam curis secundis deprehensam esse. Gebhardus *Diomedeo sanguine*, ut ipse Diomedes equis suis objectus designetur; sed veram scripturam nos exhibuimus. *D. Heins.*

Diomedæos sanguine pavit equos] Alii leg. *Diomedæos gramine pavit equos.* Nam adsuetos ante hominum cadaveribus pasci, vivos etiam pro pabulo habere, dicit ab Hercule redactos in pastum equinum, gramini nimirum vescendo. *Barth.*

14 *Desuetæ repetit*] *Reparat* Isingrin. rectius: ut dictum bello Getic. 438. *D. Heins.*

15 *Et resides leni*] *Lævi* Aldus et ad Statium Gronovius, c. 9. qui sequentem etiam versum legit, ut a nobis expressus est, et in membranis præstantioribus exhibetur. Vulgo *festivo* et *nobile*. Petronius: 'Calculus in tabula mobile ducit opus.' *Idem.*

17 *Venti sternuntur et undæ*] *Frænantur* scripti fere omnes cum Raphelengio; probe, quicquid obluctetur vir doctus. Respexit illa: 'Luctantes ventos tempestatesque sonoras Imperio premit, ac vinclis et carcere frænat.' Sed et alibi idem: 'glacie cursus frænaret aquarum.' *Id.*

18 *Pigrior adstrictis*] *Adfectis* ex veteri editione Claverius, quam ego quidem quæ sit nescio; hoc scio, vulgatam lectionem non esse sollicitandam. Apposite Germanicus Cæsar in Epigrammate: 'Thrax puer adstricto glacie dum ludit in Hebro.' Ovidius: 'Et coit adstrictis barbarus Ister aquis.' Rutilius Itinerario: 'glacie riget horridus Ister, Grandiaque adstricto flumine plaustra vehit.' Lucanus, lib. I. 'Et qua bruma rigens ac nescia vere remitti Adstringit Scythicum glaciali frigore pontum.' Lib. V. 'Sic stat iners Scythicas adstringens Bosporos undas.' Statius, Theb. IX. 'Protinus adstrictos didici reptare per amnes.' Quare cum in Hexamero Dracontii legatur: 'Non glacies districta damat, non grandinis ictus;' opinor legendum, *adstricta.* Naso, Met. l. I. 'ventis glacies adstricta pependit.' Tristium lib. II. 'Longius hac nihil est, nisi tantum frigus et hostis, Et maris adstricto quæ coit unda gelu:' sic et alii. Noster bello Getico, 'flaventes adstringit stiria setas.' Sequenti versu *rupes* non *montes* cum scriptis fere omnibus legendum. Paulo post male Raphelengius cum membranis quibusdam *Cirrhæique. Cirrhæas artes* cantum vocat. Idem mox bene *acta venit;* et confirmant veteres: vulgo *apta.* Idem.

Adstrictis] Admiratione. *Barth.*

22 *Pinus amica*] Quercui amicam dicit pinum silvestrem, propter conditionem eandem utriusque arboris, scilicet quia neutra amittit folia. *Idem.*

23 *Despexerit artes*] *Daphne*, antequam lauru puella mutaretur. *Idem.*

29 *Actus Herculis*] Gesta magnifica et Heroica. *Idem.*

31 *Ostenderit angues*] Malim *ostenderis* et *riseris;* ut hinc incipiat apostrophe ad Herculem. *D. Heins.*

32 *Fero riserit ore puer*] *Feros* Barthius: angues videlicet. *Idem.*

Fero ore] Scribam *feros;* angues videlicet. *Barth.*

35 *Rediturus*] Venisse enim e Luna præcipitem in terras hunc leonem fabulabantur. *Idem.*

Leo rediturus] Quidam vir doctus *Rediturum* dici putat pro *iturum*, ut sit compositum pro simplici: sic apud Statium *regemunt* pro *gemunt.* Claver.

39 *Dejicis*] Magnum opus infert

hæc vox. Maro: 'Dejicit Herminium.'

Numerosos dejicis artus] Vir summus in ora libri sui *numero tot:* codices quidam *nervosos* et *immensos.* frustra. Sic 'sæva Lernæ monstra numerosum malum,' hydra Senecæ dicta Hercule Furenti. *D. Heins.*

42 *Non cervam*] Alii *Nessum;* sed Nessus inter Herculis labores non numerandus. Pro *rubuit* mox cum membranis quibusdam *maduit* Raphelengius: mihi non inconcinna hæc visa repetitio, cui similem initio hujus elegiæ ex scriptis libris jam notavimus: aliter tamen Barthius. *Idem.*

44 *Maduit*] Nubigenas Centauros fictos notissima res, ut et eorum fabulæ. *Barth.*

45 *Te Libyci timuere sinus*] *Stupuere* meliores membranæ. *Maxima Tethys* non *maximus Atlas* iisdem auctoribus legendum, quamvis utrumque ferri possit; ut apud Ovidium, Met. II. 'Ne ferar in præceps Tethys solet ipsa vereri.' *Maxima* etiam *Tethys* Statio, Theb. IV. 'ubi primum maxima Tethys Impulit Eoo cunctantem Hyperiona ponto:' et Achill. 'Gurgite Atlanteo quos illi maxima Tethys Nutrierat:' ubi Tethys cum gurgite Atlanteo conjungitur, ut hic cum Libyco sinu. noster Consul. Olybrii pari modo, 'Tethyos ambages Atlanteosque recessus,' dixit. *D. Heins.*

47 *Mundus*] Cœlum. *Barth.*

50 *Tu mea plectra*] Non *nam,* scripti: et sic curis secundis Barthius. *D. Heins.*

52 *Placidos ducis in orbe choros*] Sic potiores; alii *placido;* vulgati *placidos ducis ab ore sonos:* unde Claverius et Raphelengius *placito ore* fecerunt; frustra. Similis locus est Præfatione in nuptias Honor. ubi 'Terpsichore molles ducit in antra choros.' De Musarum choris passim Poëtæ. *Ducere choros* elegans. Horat. 'Jam Cytherea choros ducit Venus.' Ovid. 'Et Niobe festos ducat ut orba choros;' sic et alii: immerito hanc lectionem curis secundis damnavit Barthius, qui *placito ab ore,* vel *placitos ab ore* malit. Avienus descriptione orbis terrarum, 'Orgia ludentes et pectora nebride cincti Deduxere choros Nysæi ludicra ritus;' et mox: 'Mæonis hic etiam deducit turba choreas.' *Idem.*

Placito ducis ab ore] Vulgo, et Camers Aldusque, *placidos ducis ab ore sonos.* Non inepta lectione, quam nescio an non præferam cæteris, Poëtam leniter et suaviter commendantem. *Barth.*

Placidos] Claverius ex antiquo libro legit *placito:* quasi indicaret, Florentinum a se, qui antea libro primo placuerit, alios libros efflagitare vel allicere. *Clav.*

XXXV.

DE RAPTU PROSERPINÆ LIB. II.

1 *Impulit*] Vi velut quadam aperta die. Ductum a janua impulsa. Virgilius, lib. VII. ‘ morantes Impulit ipsa manu portas.’ *Barth.*

Impulit] Excitavit. *Claver.*

Præmisso] Nondum toto suo. *Barth.*

2 *Nondum pura dies*] Mixta adhuc nocte.

Vibravit in undis] Scripti *vibratur;* quod glossema est. Lucanus de mari, lib. v. ‘ Non horrore tremit, non Solis imagine vibrat.’ Ita et Silius frequenter. *D. Heins.*

Vibravit] Vibrata est. *Barth.*

3 *Ludunt*] Sussiliendo velut. *Idem.*

4 *Audax animi*] Statianum Silvis: ‘ laudum festinus, et audax Ingenii.’ *Idem.*

5 *Dionæa*] Veneris. Cum Dione tamen mater fuerit Veneris.

Riguos saltus] Locum ubi rapta Proserpina pulchre describit Julius Firmicus, lib. de Erroribus prof. Relig. *Barth.*

6 *Sic Parcæ jussere*] Alii æque bene *voluere;* unde Claverius *volvere*, ex illo Virgiliano, Æneidos primo, ‘ sic volvere Parcas;’ argute magis quam vere. Statius, Theb. VI. ‘ Sic Jovis imperia et nigræ voluere sorores.’ Idem: ‘ Lachesis sic dira jubebat.’ Apud Nasonem Memnon: ‘ Occidit a forti (sic Di voluistis) Achille.’ *D. Heins.*

Ter cardine verso] Tertii numeri in præsagiis crebra observatio. *Barthius.*

7 *Præsagæ cecinere fores*] Codices plerique *præsagium*. quatuor *præsagum*. optime. Vide notas ad Cons. Olybr. 119. *D. Heins.*

Cecinere] Id est, sonuere. *Claver.*

8 *Mugitibus Henna*] Sic Oxoniensis et Regius: probe, ut libro primo dictum. Sic *Hannibal*, *Hæmonia*, *Helyce*, *Hiberia*, *Hebrus*, *Hammon*, *Hister*, *Hæmus*, *Herebus*, et similia semper in vetustissimis libris. *D. Heins.*

Ætna] Ætnæ motus inter prodigia non proletaria. *Barth.*

9 *Nulloque moretur Prodigio*] *Tenetur* scripti et primæ edd. *D. Heins.*

11 *Et tanti callida voti*] Hæc Claverii lectio. Sic et infra: ‘ voto rediere peracto, Nec mansere Deæ.’ Vulgo *tanti conscia furti*. Scripti *tanto conscia voto*, vel *tanti voti:* sic ‘ arcani conscia voti’ laude Serenæ. Sed τὸ *conscia* minus placet, quia præcesserat: *callida voti*, ut *callidus temporum* et *rei militaris*, apud Tacitum. *Callida* quoque Venus infra dicitur, ‘ vicinos callida flores Ingeminat.’ Sed nondum sanatus locus: *canti* enim *callida voti* scribendum, non *tanti;* sic IV. Cons. Hon. ‘ cantumque dabant exempla sequentem:’ ubi *tantumque* eodem modo legebatur; amat eam vocem noster, sed plerumque mendosa est. Infra lib. III. ‘ cantique per atria ludi.’ Bello Gild. ‘ Ah nimium segnes canta qui mente notatis.’ Lib. III. in Stilich. ‘ Non canta latent, non mole resistunt Fortia:’ ita enim illis locis vetusti codices. Mox *dirum flexura chaos*, non *durum*, multi veteres. *Idem.*

Tanti conscia furti] Omnia quæ clam

fiunt *furta* dicuntur. *Barth.*

12 *Metitur*] Expendit, perpendit, æstimat. Boëthius, III. 2. 'plurimi bonum fructum gaudio lætitiaque metiuntur.' *Idem.*

15 *Orbes*] Comarum rotulas spiras, in orbem flexas et acubus suffixas. Martialis: 'Unus de toto peccaverat orbe comarum Annulus, incerta non bene fixus acu.' *Idem.*

16 *Acu*] Quam comatoriam dicunt, vel discriminalem.

Marito] Vulcano. Notissimæ fabulæ. *Sudatus* ingeniosum et longum laborem nostro sæpissime notat. *Barthius.*

18 *Parrhasii Lycæi*] *Lycæum* et *Parrhasius* montes Arcadiæ ob copiam ferarum Pani et Dianæ sacri. A Parrhasio *Parrhasia* dicta tota Arcadia. *Idem.*

19 *Pandionias*] Minervam dicit Athenarum conditricem et tutricem.

Cuspide] Sceptro. Nam veteribus hastæ pro sceptris.

Arces] Peculiariter arx Athenarum Minervæ consecrata, infinitis testimoniis. Quin omnium civitatum arces hujus Divæ tutelæ imputabantur. *Barth.*

20 *Utraque*] Diodorus lib. v. ait, Dianam, Minervam, et Proserpinam socias in Sicilia flores legisse, atque ex iis vestem Jovi texuisse. Sed hujus loci ratio a me deprehensa, lib. III. nempe ejusmodi comites Veneri additas, ne suspecta foret. Statius, Achill. I. 'quales Siculæ sub rupibus Ætnæ Naiadas Enneas inter Diana feroxque Pallas.' *Claver.*

22 *Summa peremtus*] Summam partem. Sic Horat. 'cætera fulvus.' *Barthius.*

23 *Moriens et parte superstes*] Suspecta hæc sunt. Omnino ignavior quam pro Claudiano locutio. *Idem.*

Moriens et parte superstes] Hæc Barthio suspecta sunt: nonnulli codices *in parte*. Forte *partimque*. D. Heins.

24 *Gyro*] Hic est, rotunditas. Plerique scripti libri *ferro*; nihil muto licet vulgatum. Idem enim ac si dixisset, *hastam terribili orbe surgere*. Barth.

25 *Silvæ*] Ingentis arboris. Nam et singulæ arbores silvæ perhibentur Poëtis. *Instar*, effigiem notat, eoque quid amplius, ipsam nimirum rei dignitatem. *Idem.*

26 *Gorgonis obtentu*] *Gorgonos* Petav. et mox *inumbrant* pro *obumbrant* fere omnes. Respexit illa Virgilii: 'Exstructosque thoros obtentu frondis inumbrant.' *D. Heins.*

Fulgentis] Auro mero factæ ductæque. *Barth.*

27 *Multus in ore Frater*] Apollinis species. *Idem.*

29 *Solusque dabat discrimina sexus*] *Facit* tres libri, ut apud Plin. Nat. Hist. XI. 51. 'Explanatio animi inter homines discrimen æque grande quam a belluis fecit.' Quintil. VII. 2. 'Ætas quoque ejus qui perierit discrimen facit.' Virgilius tamen l. x. 'discrimina costis Per medium qua spina dabat:' et mox; 'At nunc dura dedit vobis discrimina Pallas:' et deinde; 'haud anima una dabit discrimina tanta.' *D. Heins.*

30 *Auris*] Alii leg. *armis*, quod magis arridet: ut Tisiphone I. in Rufinum: 'et obstantes in tergum reppulit angues, Perque humeros errare dedit.'

31 *Indociles*] Comas indociles dabat errare ventis. Non enim sunt indociles errare, quæ plerumque passæ erant, imo semper, ut vix coronatæ per lusum.

Errare] Ut aura et motus corporis jubent. *Barth.*

33 *Gortynia*] Ad Cretensium morem habitumque formata. *Idem.*

34 *Delos Errat*] Alluditur fabula quæ ante Latonæ partum in ea Delum fingit errasse in mari, non fixam radicibus, instar aliarum insularum, a partu autem Latonæ constitisse ut cæteras. *Idem.*

36 *Cereris proles*] Columella, libro x. ubi hujus florum lectionis meminit suavissimis versibus, non tumidis, non ineptis: 'Et quæ Sicanii flores legistis Halesi, Cum Cereris proles vestris intenta Choreis Æquoris Ennæi florentia lilia carpsit, Raptaque, Lethæi conjux mox facta tyranni,' &c. *Barth.*

39 *Pallas, si clypeum*] Sic Oxon. et Reg. cum uno Vaticano; concinne. Paulo post distinctionem etiam cum scriptis mutavimus. *D. Heins.*

40 *Iaspide*] Fibula ex ea gemma. Romanis talis crebro usu.' *Barth.*

42 *Nulli sic consona telæ*] *Nullæ* rectius libri: et *figuras* sequenti versu. *D. Heins.*

44 *Hyperionio*] Hyperion pater Solis. *Barth.*

45 *Forma sed dispare Lunam*] Ita sex scripti. Mox *Auroræ noctisque vices*, non *duces*, in multis. *D. Heins.*

46 *Auroræ*] Pro die Auroram dixit, sive Sole.

Cunabula Tethys] Omnium Deorum nutrix. *Barth.*

47 *Infantes gremio solatur anhelos*] *Anili* mens liber; et placet. Ovid. Met. x. 'gremio lacrymantem tollit anili.' Seneca Hercule Œtæo: 'Anilis heu me cepit Alciden sinus!' Mox *signatur tempora* eleganti Græcismo quatuor codices; vulgo *signantur*. D. Heins.

49 *Titana*] Solem. Petronius de Eclipsi Solis: 'Deformi Titan vultus caligine texit.' *Barth.*

50 *Pubescentibus*] Elegantissime. Capilli enim simul fingebantur Apollinis, et radii erant Solis. *Idem.*

51 *Cristatam radiis*] Talis erat figura Solis in picturis et fictionibus priscorum. Aiebant duodecim esse radios, secundum menses anni, et horas diei. Radii autem isti ab effigie Solis venerunt postea ad statuas et imagines, imo ipsa capita Principum Romanorum nihil non divinitatis affectantium. *Idem.*

53 *Vitrei libamina potat*] Lunam pasci rore seu humore Oceani ait. *Idem.*

54 *Cornu*] Cornuta enim Luna fingitur. *Idem.*

56 *Naides*] Sic scribendum, a Nais. Naiades a Naias quadrisyllabum est. Mox *Crinise* cum membranis legimus, non *Crimnise*, aut *Erusine*, quod alii volunt. Græci quoque variant in hoc nomine: plerisque tamen Κρίμισος est. Et sane Servius l. I. Æneid. Virgilium *Crinisum* pro *Crimiso* licentia poëtica dixisse notat: nec aliter initio Æn. l. v. ubi locus quem respexit, extat, in optimis veterrimisque membranis scribitur: etiam apud Hyginum Fab. 274. Vibio Sequestro *Crunisos* est, mendose, pro *Crimisos* vel *Crinisos*. Certe et in exemplaribus Diodori Siculi nonnullis Κρηνισσὸς legitur lib. XIX. Κριμίσιος pro Κριμίσος exstat apud Antigonum historiæ mirabilis c. 145. Mox *Camerina* non *Camarina* libri antiqui, tam hic quam apud Virgilium ac Ovidium: aliter apud Silium. Græcis quoque Καμαρίνα est. *D. Heins.*

57 *Crimnise*] Verissime hujus fluvii nomen hic restituit vir suo ævo doctissimus Janus Parrhasius. *Barth.*

Crinise] Sic Virgil. Æneid. v. Acesten Siculum Criniso flumine dicit natum. Tamen veteres libri leg. *Crimnise*, qui et fluvius Siciliæ est. *Claver.*

58 *Pantagiam*] Vide Servium, Æn. III. *Barth.*

60 *Advena Alpheus*] Notissima fabula Alphei fluvii Arethusam Siciliæ fontem amantis, et inde intemerato agmine mare perambulantis, ut misceatur undis amasiæ. *Idem.*

61 *Cyane*] Vide Ovidium, lib. v. 'Inter Sicelidas Cyane celeberrima Nymphas.' *Idem.*

62 *Qualis Amazonidum peltis exultat ademptis, &c.*] Frustra reponere tentat Jul. Scaliger: *Qualis Amazonidum positis agit agmina peltis.*

Peltis aduncis] Sic quatuor scripti

cum Raphelengio. Claverius aliud agebat, qui τὸ *ademptis* tuetur. 'Lunatæ peltæ' Virgilio, Silio 'Lunata arma.' *D. Heins.*

Peltis] Clypei Amazonum.

Ademtis] Sunt libri qui *aduncis* referunt. Sane non præter rem. Pallas enim et Diana, quibus componit Amazonas Claudianus, cum fuerint hic suis quæque armis instructæ, quid necesse est illas inermes statuere? Aduncæ autem reapse peltæ illæ Amazonicæ. Hinc *Lunatum agmen* vocat Papinius, l. v. *Barth.*

66 *Thermodontiaca*] Non *Thermodoontica*, recte meliores libri, etiam apud alios Poëtas. Periegetæ, ἐνυάλιος Θερμώδων. Ovidio, 'virgineus Thermodon,' Silio, 'Amazonius Thermodon' in fine versus. Carrio ad Val. Flaccum in contraria abit, sed fallitur. *D. Heins.*

68 *Hermus*] Hermus Lydiæ seu Mæoniæ fluvius. De auro ejus Poëtico omnia notissima. *Barth.*

69 *Percurrunt auro madidæ*] *Circueunt* Moreti liber: alii codices *auro gravidæ;* unde *gravidas* contra scriptos Raphelengius: nihil muta. Cons. Manlii: 'madidoque jubas aspergitur auro.' Ovid. Met. XI. 'Arva rigent auro madidis pallentia glebis.' *D. Heins.*

Auro madidæ] Verissima scriptura, quicquid varient libri. Hermi enim unda tota fingitur ἔγχρυσος. Ut simul auro et aqua ejus fluminis Nymphæ madeant. *Barth.*

71 *Vulgus*] Nymphas cum Ducibus suis. *Vulgus* omnis turba, ut ista sine ordine incedit. *Idem.*

72 *Ætna*] Scribe *Enna*, quota enim pars Ætnæ florida? Et quo pacto tam horribilis maximam partem mons pater florum? Parrhasius etiam *Enna* probat. *Idem.*

Henna parens florum] Ita Oxon. quod et in suis Parrhasius invenit; et curis secundis probat Barthius. Claverius τὸ *Ætna* tuetur, quod *floricoma* Ausonio dicta sit. At Solinus: 'In Sicilia campus Ennensis in floribus semper et omni vernus die.' Arnobius, lib. v. 'In nemore Ennensi flores Proserpina virago quondam lectitabat.' Jul. Firmicus de errore profan. Relig. 'Percus autem lacus in Ennæ civitatis finibus: cujus amœnitas ex florum varietatibus nascitur. Nam per omnem annum sibi vicissim succedentibus floribus coronatur.' Noster infra: 'Perpetui flores, quos nec tua protulit Henna:' et lib. III. 'roseæ convallibus Hennæ,' ut legendum puto. *D. Heins.*

74 *Lascivo volatu*] Prim. Vatic. et tres alii cum vetustis editionibus *meatu;* optime: vulgata lectio merum glossema est. Noster Idyllio de Phœnice: 'Obnubit vario late convexa meatu.' Lucan. IX. 'Persea Phœbeos converti jussit ad ortus Gorgonos averso sulcantem regna meatu.' sic vere vetus liber. Statius, Theb. III. 'Amphiaraë vides, cursus ut nulla serenos Ales agat, liquidoque polum complexa meatu Pendeat?' Idem lib. II. de Mercurio volante: 'Arva super populosque meat.' Silius, l. XII. de Dædalo: 'Hic pro nubivago gratus pia templa meatu Instituit Phœbo, atque audaces exsuit alas.' Manilius, lib. v. 'Et medios inter volucrem prensare meatus.' Plinius, X. 38. 'aves vario meatu feruntur et in aëre et in terra.' Prudentius Hymno in Eulalium: 'vidit et ipse satelles avem Fæminæ ab ore meare palam.' Marcianus Capella, l. I. 'Per aërios etiam tractus, quibus formare solitus et volucrum diversos meatus, et oscinum linguas, et præpetis omina pennæ, frustra incassumque disquiritur:' et lib. II. 'Ejus, meante penna Qui solus astra mundi Prætervolans peregit:' et mox: 'Non enim de humilitate aëris illius quæro qui volucribus permeatur.' Symposius Ænigmate LX. de Sagitta: 'Aëra per medium volucri contendo meatu.' Hæc

diffusius. *D. Heins.*

75 *Assiduis*] Locum enim eum semper floribus comtum credebant, nunquam deficiente successione. *Barth.*

79 *Pubescant*] Quæ novo germine luxuriant *pubescere* dicuntur.

Pubescant virgulta velis, ut] Vaticanus unus melioris notæ: *Pubescant virgulta novo: nunc fertilis Hybla.* Idem mox *large blanditur*, non *longe*. D. Heins.

Hybla] Amœnissimus Siciliæ locus. *Barth.*

81 *Quicquid thuriferis*] Alter Vossianus *roriferis* vel *floriferis*, utrumque vulgato nihilo deterius. Ovid. 'Non Arabo noster rore capillus olet.' Idem alibi: 'Thura ferat floresque alios Panchaia tellus:' quomodo et *Sabæi flores* Statio Pietate Abascantii. *D. Heins.*

82 *Quicquid*] Quocunque. *Barth.*

83 *Externis*] Scribe cum Claverio aliisque melioribus libris *extremis;* ultimos enim terræ colonos loquitur. Quidam et *Sabæis* habent pro *Colonis*. *Idem.*

Ales longæva colonis] Isingrin. *Sabæis:* placet. Unus Petav. et Med. *ales longævus arenis*, in quo veræ lectionis vestigia apparent. *D. Heins.*

84 *Optato repetens exordia sæclo*] Sic quidam codices: alii, *partu* vel *fato:* Isingr. *busto;* bene: ut alibi de Phœnice Noster: 'gaudetque mori festinus in ortum.' Vulgo, *optati referens exordia sæcli.* Oxoniens. non male *exacto repetens ex. sæclo.* Posset et *aptato busto* legi, vel *optato letho*. Idem.

86 *Ut merear*] Meliores libri τὸ *ut* omittunt. *Idem.*

87 *Et nostris cupiant*] Petav. optimæ notæ *foveant;* puto pro *voveant* aut *faveant:* quomodo Ennius: 'Matronæ muros complent spectare faventes.' Ovid. Epist. Hyps. 'Adde quod adscribi factis procerumque tuisque Se favet:' ut in vetustioribus membranis legitur. Vulgo *Se facit*. Idem.

88 *Madidantes*] Probum et rei præsenti aptissimum verbum. *Madidari* dicebant veteres quod madore continuo quopiam impletur. Sic *latitans* pro latente, et *viridans* pro virente efferunt Lucr. et Virg. *Barth.*

89 *Maritat*] Fœcundat, velut conjugio amabili homo masculus fœmellam. Horatius: 'adulta vitium propagine Altas maritat populos. *Idem.*

90 *Vernus sequitur color*] Scripti *rubor;* ut Nupt. Celerinæ: 'tum vere rubentes Desuper invertunt calathos.' *D. Heins.*

91 *Medioque patent*] Totum quod inter cœlum et terram est serenari dicit. *Barth.*

Medioque patent convexa sereno] Argute Puteaneus *madidoque*. Noster de Nilo: 'Ægyptus sine nube ferax imbresque serenos Sola tenet.' Ennodius, Epigr. CXLIX. 'En sine nube pluit sub tectis imbre sereno, Et cœli facies pura ministrat aquas.' Statius Saturnalibus: 'Qualis per cuneos hyems Latinos Plebem grandine concutit serena:' sic omnino scribendum, non *serenam:* agit de sparsione theatrali. Ludunt in hisce poëtæ. Idem Statius Lacrymis Etrusci: 'tu messes Cilicumque Arabumque superbis Merge rogis. ferat ignis opes hæredis, et alto Aggere missuri nitido pia nubila cœlo Stipentur cineres.' *D. Heins.*

92 *Vaccinia nigro Imbuit*] *Induit* unus Ambros. et vetustæ editiones; recte. Cons. Olybr. 'te messibus æstas Induat:' et lib. I. in Stilich. 'Cum floribus æquora vernis Bosphorus indueret.' Pentadius de vere, 'foliis sese induit arbor.' Avienus Prognosticis: 'Induit immodicis cum semet floribus ilex;' quod ex illo Virgilii sumtum: 'cum se nux plurima silvis Induet in florem.' Idem Georg. IV. 'Quotque in flore novo pomis se fertilis arbos Induerat, totidem au-

tumno matura tenebat.' Sic *induere arenas* de fluctibus eleganter Statius, Theb. XII. ex antiquo codice: ' ceu gurgite cano Nunc retegit bibulas nunc induit æstus arenas:' ubi vulgo *obruit*. D. Heins.

94 *Cingula gemmis*] Parthorum cingula gemmis conspicua describit pulchre, ut solet, Tertullianus, c. 7. *Barth.*

95 *Regales junctura sinus*] Imo *vinctura* cum scriptis. *D. Heins.*

96 *Spumis fuscantur aëni*] *Fucantur* lego. quod Parrhasii codices confirmant. Virgilius Georg. II. ' Alba nec Assyrio fucatur lana veneno.' Georg. IV. ' Milesia vellera nymphæ Carpebant hyali saturo fucata colore.' Gratius: ' Interdum Libyco fucantur sandice pinnæ.' Silius lib. VIII. ' Stat fucare colus nec Sidone vilior Ancon:' et lib. VI. ' Gætulisve magis fucaret vellus ahenis.' Statius Achill. ' Lactea Massagetæ veluti cum pocula fucant:' ita enim legendum. Sidonius Epithalamio Polemii: ' Palla Jovis rutilat, cujus bis coctus aheno Serica Sidonius fucabat stamina murex.' Sed hæc jam nota. De fuco diximus plura lib. I. in Rufin. ' fucandæ purpuræ ministri' apud Ammianum Marcellinum libro XIV. *Idem.*

97 *Volucer Junonius*] Pro pavone. *Claver.*

98 *Arcu*] Pluvio. *Barth.*

99 *Hyems*] Imminens imber, re ex densitate nubium perspicabili, quas discernit semita illa versicolor. *Idem.*

102 *Parvo planities*] Alter Junianus *prono*. Mox *rivo de pumice*, non *niveo*, Aldus et scripti quidam: bene. Ovid. Fast. ' Antra subit tophis laqueataque pumice vivo.' Pro vulgata tamen scriptura stat Barthius curis secundis. *D. Heins.*

Mollibus edita clivis] Minutis, qui facili pressu scandi possunt. Virgilius, Eclog. IX. ' qua se subducere colles Incipiunt, mollique jugum demittere clivo.' *Barth.*

103 *Niveo de pumice*] *Niveum pumicem* dat lætis fontibus, ut nigrum spiraculis Ditis. *Idem.*

104 *Mobilibus*] Celeribus, præcipitibus. *Idem.*

105 *Torrentes soles*] Tam de rapiditate quam torrente aut adurente vi intelligere potes. *Idem.*

106 *Modico æstu*] *Medio* Isingr. et plerique nostri. IV. Cons. Hon. ' Qui medios Libyæ sub casside pertulit æstus.' Bello Gild. ' Solis medios objecerit æstus.' Epithal. Palladii: ' Quid medio tecum modularis in æstu?' *D. Heins.*

107 *Apta fretis abies*] *Abies* pro navi II. Georg. princ. VIII. Æneïd. pr. Ovid. Epist. Œnones. Petron. ' Pulsumque marmor abiete imposita gemit.' Pontanus, lib. I. Uranies: ' Ioniumque abies versura profundum.' *Dempst.*

Cornus] Hastis aptissima. Virgil. II. Georg. ' At myrtus validis hastilibus, et bona bello Cornus.' *Barth.*

108 *Tumulos tectura cupressus*] Proserpinæ consecrata speciatim arbor. *Idem.*

109 *Plena favis*] Imitatus est Ovid. lib. I. Metam. Fab. 3. ' Flavaque de viridi stillabant ilice mella.'

Venturi præscia laurus] Hanc nimirum ab Apolline sortita virtutem, ut coronentur ea vaticinantes, ipsaque eos juvet. *Barth.*

111 *Pampinus induit ulmos*] Ulmis enim junguntur et eriguntur vites. Virgilius: ' ulmisque adjungere vites.' *Idem.*

114 *Pallescit*] Viridescit. *Idem.*

118 *Elapsa*] Elegantissime, ut aves ex custodia. *Idem.*

Elapsa cohors gaudet] *Gaudent* Puteanea excerpta: sic mox ' cætera saltus Invasere cohors.' *D. Heins.*

120 *Præsudat*] Roris matutini descriptio. *Barth.*

121 *Meus*] Stella enim illa Veneri

sacra, cujus et titulum ipsum aliquando gerit. *Parrh.*

Meus Lucifer] Eadem stella Venus, mane est Lucifer, seu φώσφορος, noctu Hesperus seu Vesperugo. Isid. lib. III. c. 70. dubie tamen Plin. lib. II. cap. 8. Silius lib. XII. *ignem* vocat *Cythereïum:* et tamen distinguit. lib. VII. 'renovatus Lucifer unda Laudatur Veneri.' Ut et Flacc. Argon. lib. VI. 'qualis roseis it Lucifer alis, Quem Venus illustri gaudet producere cœlo.' Noster in Epithal. Hon. 'Dilectus Veneri nascitur Hesperus.' *Dempst.*

122 *Roranti provectus equo*] *Prævectus* bene scripti. Frequenter id verbum in Livio occurrit, etsi quandoque corruptum. Virgilius, Æn. VII. 'Cum prævectus equo longævi Regis ad aures Nuncius ingentes ignota in veste reportat Advenisse viros.' Ita scripti omnes, quos ego ac Pierius Valerianus magno numero evolvimus. Statius, Theb. VII. de Marte: 'ut vero amentibus ipse Incidit, et sacræ circum fastigia vallis Turbine prævectus rapido ter sustulit hastam, Ter contorsit equos.' Silius, lib. V. 'Hinc prævectus equo postquam inter prælia notam Accepit vocem.' Lib. VII. 'Ac prævectus equo nunc dextra provocat hostem.' Lib. IX. 'Nam prævectus equo stimulis majoribus ire.' Lib. XII. 'Dux Dardanus instat Attonito prægressus equo.' Lib. XVII. 'Ante omnes prævectus equo trahit agmina voce:' sic versus illi ex optimo codice scribendi. Lucan. lib. VII. 'totumque per agmen Sublimi prævectus equo:' ubi vulgo etiam peccatur. *D. Heins.*

Fata doloris Carpit signa sui] Alii codices *cruoris.* Minimum refert. Videantur hoc loco Barthii curæ secundæ. *Idem.*

Doloris Carpit signa sui] Alii libri habent *cruoris.* *Rosæ* sane de Veneris cruore nactæ finguntur colorem eum, qui plerumque nunc *Roseus* appellatur. *Barth.*

Doloris sui] Alii leg. *cruoris.* De cruore Veneris in rosam mutato, fabulam lege apud Politian. cap. 11. Miscell. *Dempst.*

127 *Mellifer electis*] Versus artificiosus. Sonus enim verborum apum herbis obstrepentium sonum imitatur. *Barth.*

129 *Hanc mollis, &c.*] Hos versus de Hyacintho et Narcisso, præsertim cum Ovid. IV. Fast. et V. Metam. confert Scalig. poët. lib. V. c. 16. sub finem: 'uterque,' ait, 'speciose; tamen laxior Ovidius, compositior Claudian. neque enim prata floribus, sed et flores pingit coloribus fabularum.' Fabulas pete ex Ovid. Metam. lib. III. Fab. 6. et lib. X. Fab. 5.

130 *Stellata*] Fulgens, radians, nitens. *Barth.*

132 *Germina vitis*] Non *gramina*, ex libris: et mox *fronte retusa* scribendum alibi jam dixi. *D. Heins.*

133 *Tu natus Amyclis*] Vide elegantissimum libellum Coluthi de Raptu Helenæ. *Barth.*

136 *Cephissus*] Bœotiæ fluvius Delphos præterlabens. *Idem.*

Cephissus] Codex Bartholinianus *Cephisos.* D. Heins.

137 *Ante alias*] Ovidius: 'quo dum Proserpina luco Ludit, et aut violas aut candida lilia carpit, Dumque puellari studio calathosque sinumque Implet, et æquales certat superare legendo, Pene simul visa est, dilectaque, raptaque Diti.' *Barth.*

138 *Vimine textos*] *Texto* scripti. bene. *D. Heins.*

139 *Spoliis agrestibus*] Et hoc scriptorum est. Vulgati *foliis.* Prudent. Cathem. Hymn. IV. 'Hic mihi nulla rosæ spolia.' Noster supra: 'Pratorum spoliatur honos;' quod hemistichium et apud Corippum, libro III. occurrit: sic et 'foliis spoliare nemus' Luc. VI. ita enim libri. *Idem.*

141 *Augurium fatale tori*] Novi enim nupti coronis solenni ritu orna-

bantur, nunc etiam superstite nostris moribus. Claudianus thalami serta exinde vocat. Hinc Veneris conscia nuptialia. *Barth.*

Quin ipsa tubarum] Non *quippe*, libri cum Aldo: et mox *qua mœnia* unus Petav. *D. Heins.*

147 *Placato fulgure vernant*] *Pacato* Aldus et scripti: similiter apud Statium Achill. legendum, ubi de Pallade agit: 'exempta pacetur casside vultus.' Noster alibi: 'pudeat, Gradive, secures Pacata gestare manu.' *Idem.*

148 *Parthenium canibus scrutatur odorem*] Revocavimus antiquam lectionem. Vulgati *odoris*. *Parthenium odorem* dixit, ut *pratum odoratum* Nemesianus: 'Namque et odorato noscunt vestigia prato:' et *olidum cubile* Rutilius Itinerario: 'Instrumenta parat venandi villicus hospes, Atque olidum doctas nosse cubile canes.' Notum Lævii μελουρον. 'Dirige odorisequos ad certa cubilia canes.' *Odoris* in venatione etiam meminit Virgil. VII. 'canibus rabiem Cocytia virgo Objicit, et noto nares contingit odore.' Silius lib. X. 'conceptum sectatus odorem, Deprendit spissis arcana cubilia dumis.' Seneca Thyeste, act. III. 'Sic cum feras vestigat et longo sagax Loro tenetur Umber, ac presso vias Scrutatur ore, dum procul lento suem Odore sentit.' Maronianum illud 'odora canum vis' pro vulgata facere scriptura possit videri. sed vetustos codices hic sequor. *Idem.*

150 *Injecta tandem*] Imo *tantum* cum scriptis. *Idem.*

152 *Repens*] Subitus, improvisus. *Barth.*

163 *Velut occultus*] Cuniculum actum subter mœnia, et in obsessam urbem irrumpentem, describit. *Idem.*

Prodit in hostem] *Pergit* scripti; quomodo et Virgilius dixerat, 'pergere in hostem.' Mox *elusos* non *inclusos* recte iidem scripti: aliis jam visum. *D. Heins.*

168 *Saturni tenebrosa*] Membranæ *latebrosa*. *Idem.*

171 *Duraque deum compage tenebant*] Multi *Siculaque*, perperam: nam *Siculæ* sequitur. Isingr. *solitaque*; lego *solidaque*. Lucan. lib. IX. 'Si solida Libye compage et pondere duro Clauderet exesis Austrum scopulosa cavernis.' *Idem.*

172 *Trabali*] Ingenti. *Barth.*

173 *Siculæ sonuere cavernæ*] Scripti nonnulli *tonuere*; rectius. Virgil. Æn. III. 'horrificis juxta tonat Ætna ruinis.' De eadem Silius XIV. 'per cæcos tonat irrequieta fragores.' Statius, Theb. III. 'procul igneus antris Mons tonat, exundant apices:' quod noster imitatus infra: 'Compresso mons igne tonat.' Val. Flaccus IV. 'Sic ubi prærupti tonuit cum forte Vesevi Hesperiæ lethalis apex.' *D. Heins.*

177 *Et qui te latis*] Duo Juniani et unus Ambros. *Latiis*, ut puer olim conjeceram: sic *Latios triumphos* dixit VI. Cons. Hon. 'Candida qui Latiis præbent armenta triumphis.' Pari modo peccatur apud Silium, libro XII. illo versu: 'resonare docebit Hic Latiis Helicona modis:' frequentissime hic error a librariis supinis commissus. Vidit hoc curis secundis Barthius: similes nævos Nasoni multis in locis detersimus. Sequentia ex illis Maronianis expressa sunt: 'undam levis innatat alnus Missa Pado.' *Idem.*

179 *Sic, cum, &c.*] Stagnavit olim Thessalia (ut ait Strabo) sed post terræ motum abrupti montes, atque datus aquis exitus. At Diodorus et Seneca id Herculi, non etiam Neptuno tribuunt. *Claver.*

180 *Peneo stagnante*] Alioquin grandis hic fluvius, utpote in cujus nomen veniant quatuor, aut duodecim adeo ipsi, alii. *Barth.*

Et mersa negaret Arva coli] *Negarent* septem libri pro *recusarent*, quod verum: lib. I. in Eutrop. 'cædere ligna culinæ Membra negant.' Silius,

lib. XVI. ‘ impius ignis Dissiluit, cineresque simul jacuisse negarunt.’ Statius, Theb. VIII. de fluviis : ‘ sibi quisque superbus Ire cupit, pontoque negant descendere mixti :’ sic et alii passim. *D. Heins.*

182 *Tunc forti saucius ictu*] *Ter* unus Med. et Puteanea excerpta. *Idem.*

184 *Fractoque meatu*] Cave audias membranas, in quibus *facto*. Severus in Ætna : ‘ Quicquid in obliquum est, frangunt iter.’ *Idem.*

185 *Redduntur fluviusque*] Non *fluviique*, codices. *Idem.*

186 *Manu*] Vi, robore, potentia. *Barth.*

187 *Hiatu*] Cicero ait circa Ennam speluncam tradi infinita altitudine ad Aquilonem conversam, qua Ditem ferunt cum curru ascendisse, ita ut subito non longe a Syracusis sub terras penetrarit. *Claver.*

189 *Mutavere fidem : vetito se proluit Arctos Æquore*] Hoc est, tanta rerum mutatio facta, ut illa sidera polaria, quæ prius æquore tingi metuebant, affatim maris aqua se laverint. idem poëta in Serenæ laudatione Hispaniam ἐγκωμιάζων : ‘ primo lavat æquore Solem India : tu fessos exacta luce jugales Proluis,’ &c. India *lavat*, sed Hispania *proluit*, quod longe majus. *Casaub.*

190 *Pigrum*] A moribus plaustrariorum. *Barth.*

193 *Caligine pasci*] *Ferrugine* unus Petav. *D. Heins.*

196 *Pugnant temone reverti*] Sic primæ edd. et meus liber : alii *certant* vel *tentant*. Ovid. Met. V. ‘ Nititur ille quidem pugnatque resurgere sæpe :’ quæ vera lectio. Fast. II. ‘ Et solida ramos figere pugnat humo.’ Statius Theb. VI. ‘ pugnant exire paventque :’ et apposite, Theb. IV. ‘ Ipse quidem mallet terras, pugnatque reverti.’ *Idem.*

198 *Torrentius amne Hiberno*] Statius lib. VI. ‘ Amnibus hibernis minor est, minor impetus igni.’ *Barth.*

Torrentius amne] Conferam summos Poëtas de palma certantes in celeritate describenda. Stat. VI. Theb. ‘ quæ tantum nubila cœlo, Quæ bello sic pila volant, quæ carbasa ponto ? Amnibus hibernis minor est, minor impetus igni, Tardius astra cadunt,’ &c. Sed illum premit Ovid. Metam. X. Fab. 11. hunc Maro Æneid. VII. in fine, quem noster longis parasangis, etiam iisdem verbis exsuperat de III. Honorii Consul. fine. Confer, et me impudentiæ argue, ni ita sit. *Dempster.*

201 *Sollicitæ mentis*] Cogitationum celeritatem rem omnium velocissimam scivit Thales, teste Laërtio lib. I. Idem Claud. ‘ Pro telo geritur quicquid suggesserit ira :’ Apud Hom. sunt ἔπεα πτερόεντα. *Barth.*

Discurrit acumen] Malim *discurrat*. D. Heins.

202 *Sanguine*] Quia reluctandum est impetuosis fræno, sanguineis spumis dicit fræna decolorata fuisse. *Barthius.*

204 *Diffugiunt Nymphæ*] Versus rem mirifice exprimens. *Idem.*

205 *Gorgonis*] *Gorgonos* scripti. *D. Heins.*

206 *Cornu*] Arcu. *Barth.*

209 *Ille velut*] Præ cæteris excellens. *Idem.*

210 *Nudataque viscera*] *Pectora* vulgati : paulo ante frustra vetusti codices *telo* pro *cornu ;* supra lib. I. ‘ Pallas et inflexo quæ terret Mænala cornu.’ Ovid. Epist. Phædræ : ‘ Jam mihi prima dea est cornu præsignis adunco Delia :’ sic vetus liber, non *arcu*. D. Heins.

213 *Viles iras*] Velut viliores, quam quas attendere possit. *Barth.*

Pastorum despicit iras] Putean. *despuit*. IV. Cons. Hon. ‘ Torquati despue mores.’ *Respuere* et *despuere* a Poëtis videntur confundi : sic *respuere preces* et *despuere*, similiaque. IV. Cons. Hon. ‘ alter præcepta vocantis Respuit.’ Cons. Manlii, ‘ quis insig-

nem tanto sub principe curam Respuat;' sic sæpe noster: diximus jam nonnihil libro primo. *D. Heins.*

214 *Ignavi domitor mundi*] *Vulgi* editiones nonnullæ et plerique scripti: sic supra, 'vacui famulantur Averni Vulgus iners:' et apud Statium 'inane vulgus,' 'vulgus cava sub nocte repostum,' 'vulgus exsangue,' et similia, pro inferis. *Idem.*

216 *Eumenides movere*] Simillime Juvenalis. Sat. vi. 'Dic qua Tisiphone, quibus exagitare colubris?' *Barth.*

217 *Cœlum incestare*] Sic Statius, lib. xi. 'Illas ut summo vidit Pater altus Olympo Incestare diem.' *Idem.*

Cœlum incestare quadrigis] Alii *mundum;* quod minus placet, quia mox sequitur. Gyraldinus etiam cum Vaticano aliisque *infestare;* perperam. Statius, Theb. xi. 'Illas ut summo vidit pater altus Olympo Incestare diem.' Noster ii. in Eutrop. 'cunctas hoc ore laborant Incestare vias.' Bello Get. 'patriis lunare venenis Incestare jubar.' Cons. Manlii: 'Latios incestant nomina festos:' sic et alii Poëtæ. *D. Heins.*

218 *Sunt altera Lethes Numina*] Nihil verius hac scriptorum lectione, quicquid vir doctus dissentit. *Lethen* pro toto inferno posuit, ut Stygem, Acherontem, Cocyton, Tænara Poëtæ passim. *Lethæum Janitorem* ita Cerberum vocat Statius. Vulgo *Flumina:* quod et Barthio improbatum. *Idem.*

Altera Lethes numina] Alia quæ apud vos, in vestro illo egregio mundo, habentur pro numinibus. Lethes vocabulum generale est, et numina ejus omnia inferorum denotant. *Barth.*

221 *Nocte tua*] Tua parte sortito tibi oblata. *Nox* omne quod inter vivos non est. *Idem.*

226 *Prætentasque aperit cristas*] Quibus illam horrendam figuram dedita opera contexerat. *Idem.*

Prætentaque operit crista] Hic denuo vetustam lectionem damus omnium librorum, ut Claverium mirer in contraria euntem. Quid enim est *prætentas aperire cristas? Velare* libro iii. in Stilich. dixit, ut hic *operire,* 'Hanc tota Tritonia Gorgone velat.' Si quid mutandum, legam cum uno Florent. et Putean. excerpt. *Prætentaque operit palla;* quomodo supra: 'tantum stridentia colla Gorgonos obtentu pallæ fulgentis inumbrat;' quod ex illo Maroniano hausit: 'Exstructosque toros obtentu frondis inumbrant.' *Obtentum togæ* habes apud Gellium, xi. 18. Seneca, Hercule Furenti: 'Namque ipsa tristi vestis obtentu caput Velatur.' *D. Heins.*

227 *Nigros illuminat*] Splendore hastæ. *Barth.*

228 *Ni Jupiter æthere summo*] Unus *jusso:* alius *lapsus:* tertius *celso.* Moreti codex *vulso;* quod placet. Statius, Theb. iii. 'Nubilaque et vulso terrarum sordida fundo Tempestas.' Noster supra lib. i. 'nunc insula fundo Vellitur.' Seneca Phœnissis: 'Non si revulso Jupiter mundo tonet.' Mox bene Raphelengius *fulminis* pro *luminis,* et *confessus socerum* pro *generum;* quod scripti meliores confirmant. *D. Heins.*

229 *Pacificas rubri torsisset fulminis alas*] Non dubito ex disciplina fulminum dignoscendorum hæc dicta, uti nimirum rubrum illud consecratum fuerit Paci, et hæc per illud cognita. Sic Jovis autem jaculari rubra fulmina. Sic ad congressum Didus et Æneæ ait Virgilius lib. iv. 'fulsere ignes et conscius æther Connubii.' Fœdera fulmine sanciri erat prosperitatis indicium. Deorum conjugiis auctor erat Jupiter, suo quodam privilegio. *Barth.*

230 *Nimbis Hymenæus hiulcis*] Mirum est Hymenæum intonare, et Jovis τοῦ βροντῶντος officio fungi: quare *Hymenæon* legendum puto, ut ad Jovem referatur. *Hymenæon intonare,* ut *tonare omina* et similia; de quibus Cons. Olybrii dictum. Apuleius, Met.

IV. 'Domus tota lauris obsita, tædis lucida, constrepebat Hymenæum.' Hesychius, Ὑμέναιος, γάμος, ἢ ᾠδὴ ἐπιγάμιος. Nihil frequentius apud Poëtas occurrit hac Hymenæi significatione: *personare Hymenæon*, Statius Genethliaco Lucani: 'Et vestros Hymenæon ante postes Festis cantibus ipsa personabo.' *Canere Hymenæon* Naso Metam. XII. 'Ecce canunt Hymenæon, et ignibus atria fumant.' Senec. Troadib. 'Tritonum ab alto cecinit Hymenæum chorus.' *D. Heinsius.*

Nimbis, flammæ] Duo hæc elementa dicit fœdus nuptiale confirmasse inter Proserpinam et Plutonem, respiciens ad ignem et aquam præferri solitos nubentibus priscis. *Barth.*

Hymenæus Intonat] Hoc contra vulgarem opinionem, nam sponsalia tonitru impediebantur. Serv. ad IV. Æneid. 'Prima et Tellus et pronuba Juno Dant signum:' sed res etiam insueta describitur. *Dempst.*

231 *Testes flammæ*] Quia 'nuptiæ non fiebant, nisi aquam et ignem in limine conjunxissent.' Naso II. de Arte: 'Quos faciunt justos ignis et unda viros.' Serv. ad IV. Æn. 'Fulsere ignes et conscius æther Connubii.' Flaccus Argonaut. lib. VIII. 'Ignem Pollux undamque jugalem Prætulit:' de nuptiis Medeæ et Jasonis. De Stellæ et Violantillæ nuptiis, Stat. lib. I. Silv. 2. princ. Hinc 'aqua et ignis comites Veneris,' ex Varrone, lib. IV. de ling. Lat. Turneb. XX. 26. et apud J. C. *l. Cælia.* 66. *ff. de donat. int. vir. et uxor.* 'excipere conjugem aqua et igni,' hoc est, ducere. Cujac. lib. XI. Observ. cap. 2. rationes varias pete ex Plut. probl. cap. 1. *Idem.*

234 *Sis memor*] Valedicentium vox, miserabilem quodammodo absentiam insinuans. *Barth.*

236 *Imperio vinci majore*] Hic plane comperio Θεοῦ βίαν, quæ major quam cui resisti possit. *Claver.*

239 *Æqualemque chorum*] Rectius quam *Æqualesque choros* libri. Ovid. IV. Fast. in hac fabula: 'At chorus æqualis cumulatis flore canistris, Persephone, clamant:' ubi male nunc legitur *cumulatæ flore ministræ.* D. Heins.

240 *Damnarit sidera luctu*] Meus liber *damnarunt*, ex illorum opinione qui fata astris imputabant. Lucan. lib. V. 'et adhuc dubitantibus astris Pompeii damnare caput.' Mox *pharetras* non *pharetram* scripti. *Idem.*

243 *Sævique fremant leones*] *Sævumque* Moreti liber: optime. Supra lib. I. 'Stabant ante fores juncti, sævumque fremebant.' Plura diximus Cons. Olybrii, vs. 119. Habuimus jam ante hoc libro ex potioribus membranis: *Præsagum cecinere fores.* Idem.

Fremant] Fremere proprium leonum. *Barth.*

244 *Posito*] Amisso. *Idem.*

246 *Delphica quin, &c.*] Oraculorum defectum insinuat, quem Christo nato accidisse Ecclesiastici scriptores produnt: nec ipse impietatis magister Symmachus negare audet, lib. IV. Ep. 33. victus nempe a Prud. Apotheosi: ex quo 'hominis Deus induit artus, Delphica damnatis tacuerunt sortibus antra, Non tripodes cortina tegit,' &c. Sane sub Nerone siluisse oracula habes ex Lucan. lib. V. princ. 'multosque obducta per annos Delphica fatidici reserat penetralia Phœbi.' Nec omiserim ex Eusebio id ultimum oraculorum censeri: 'Me puer Hebræus divos Deus ipse gubernans Cedere sede jubet, tristemque redire sub orcum.' *Dempst.*

Delubra tacebunt] *Silebunt* prim. Vatic. *D. Heins.*

248 *Planctuque lacertos Verberat*] Peculiaris magni planctus et lugendi species, lacertos verberare. Virgilius libro VII. 'palmis percussa lacertos Auxilium vocat.' *Barth.*

249 *Questus ad nubila fundit inanes*] Tres *tendit:* unus *tollit:* plerique omnes *rumpit;* idque vere. Virgil. libro

iv. 'Tantos illa suo rumpebat pectore questus.' Val. Flaccus lib. i. 'meritos fas et mihi rumpere questus.' Lib. iv. 'Tum lacrymis, tum voce sequi, tum rumpere questus.' Virgilius tamen in Ciri: 'Has adeo voces atque hæc lamenta per auras Fluctibus in mediis questu volvebat inani.' *D. Heins.*

251 *Crudelibus umbris Tradere*] Putean. *credere;* quod elegantius, ut dictum alibi: unus etiam Petav. *defendere mundo* pro *depellere;* venuste, quod monui lib. iii. in Stilich. vs. 169. Mox *nihilumne paternæ Mentis* pro *nullumne* tres nostri; quod ex suo codice Claverius jam occupavit. *Idem.*

255 *Non ego, cum rapido*] Lege *rabido:* sic 'rabidi clamores,' 'rabida bella,' et similia. *Idem.*

258 *Cujus conscia noxæ*] Sic duo Vatic. et quinque alii, cujus glossema est τὸ *culpæ,* quod in vulgatis libris extat. Seneca Phœnissis: 'Non video noxæ conscium nostræ diem.' *Idem.*

262 *Cælumque negatur*] Malo *negantur.* Idem.

263 *Eripitur cum luce pudor*] Vulgo *sole;* quod ferri non potest, quia præcesserat *communi sole fruuntur,* ubi *communi* dixit, quia alius apud inferos sol. Virgilius vi. Æn. 'solemque suum, sua sidera norunt.' Noster paulo post: 'lumenque videbis Purius, Elysiumque magis mirabere solem:' quomodo legendum et libri veteres et ratio postulant, non *Elysios campos.* Vetus Epitaphium in Catalectis Pithœi: 'Numina nunc inferna, precor, Patri date lucos, Quis est purpureus perpetuusque dies.' Pindarus Ode ii. Olymp. de inferis: Ἶσον δὲ νυκτεσσὶν αἰεὶ, Ἶσα δ' ἐν ἁμέραις ἅλιον ἔχοντες, ἀπονέστερον ἐσθλοὶ νέμονται βίοτον. *Idem.*

264 *Servitum ducor*] Sic Aldus, et membranæ propemodum omnes: nisi quod in nonnullis *servitium,* corrupte: vulgati *Infelix ducor.* Virgil. 'Graiis servitum matribus ibo.' Silius, lib. xvii. 'potui traducere captam Servitum gentem.' *Idem.*

267 *Mater, io*] Τὸ *io* plangentis et in planctu vociferantis est. Scitissime in solo matris auxilio omnem spem habet simplicissima virguncula. *Barth.*

271 *Exitio*] Extremis miseriis. *Idem.*

273 *Fletuque decoro*] *Planctuque* Vossianus et secundus Vatic. ut supra, 'planctuque lacertos verberat.' Mox *detergit* scripti; et *timorem* pro *dolorem* Moreti codex: *pudorem* prim. Vatic. *D. Heins.*

Fletuque decoro] In virgine. *Barth.*

275 *Lacrimas detersit amictu*] Officio subito, quod ferebat res præsens. *Idem.*

Lacrimas detergit] Claverius miratur Plutonem hic flere. Non certe Plutonis, sed Proserpinæ hæ lacrymæ erant: quare miror, ubi commentatoris mens fuerit, hæc cum scriberet; nam nulla flendi caussa ei erat, sed potius ridendi et triumphandi.

278 *Vexare*] Turbare, affligere. *Barth.*

280 *Ille ego*] Gloriantis. *Idem.*

282 *Altera nobis Sidera*] Vide qui Elysios campos describunt, interque eos Tzetzam Scholiis in Hesiodum.

286 *Aurea progenies habitat*] *Habitant* prim. Vatic. bene. *D. Heins.*

287 *Semel*] Aureum seculum dicit. *Barth.*

Nec mollia desunt Prata tibi] Lege *deerunt* vel sine scriptis. Virgil. ii. Georg. 'Non liquidi gregibus fontes, non gramina deerunt:' sic optimus Mediceus. Vulgo pari modo peccatur; ut et apud Lucan. libro i. illo versu: 'Omnia dat, qui justa negat. nec numina deerunt:' ita enim duo codices ex præstantioribus quos vidi: neque aliter scribendum apud Statium, Theb. v. 'Inveni, promitto viam, (nec numina deerunt) Qua renovan-

da Venus:' ubi pari modo peccatur. Valerius Flaccus, libro VII. 'nec semina deerunt Quæ prius ipse dabam.' Rursus Maro, Æn. VII. 'non vobis rege Latino Divitis uber agri Trojæve opulentia deerit.' *D. Heins.*

289 *Quos*] Quales. *Barth.*

Quos nec tua protulit Henna] Sic Bononiensis liber; quod et in suis videtur invenisse Parrhasius: dictum supra. *D. Heins.*

290 *Lucis arbor prædives opacis*] *Amœnis* sec. Vatic. Isingr. *Averni*: lego, *Avernis.* Virgil. VI. 'nec te Nequicquam lucis Hecate præfecit Avernis.' Et mox: 'Sed me cum lucis Hecate præfecit Avernis.' Silius, lib. VI. 'Lethalem ripam et lucos habitabat Avernos.' Sic et 'tenebræ Avernæ,' 'valles Avernæ,' et similia passim apud poëtas. *Averna Juno* eidem Silio, libro XIII. apud Virgilium, Georg. IV. ex optimis membranis, 'terque fragor stagnis auditus Avernis:' ubi *Averni* perperam est in vulgatis. *Averna loca* bis terve apud Lucretium, libro sexto occurrunt. *Idem.*

291 *Fulgentes viridi*] *Gravido* pri. Vaticanus: nil muta. *Viride metallum* ramum aureum vocat: sic lib. I. in veteri codice Moreti: 'pingunt maculosa virentes Terga notæ, rutilum squamis interviret aurum.' *Idem.*

292 *Hæc tibi sacra datur*] Sacer est ramus aureus Proserpinæ, quod avaritia in infernum ducat. Serv. ad illud VI. Æneid. *ferri Proserpina munus Instituit.* Seu quod sapientia mortem, ipsosque manes vincat: ideo Æneas ad sapientissimam Dearum Proserpinam penetravit hoc duce. Plato in Cratylo. *Dempst.*

293 *Autumnum*] Proventum autumnalem. *Barth.*

Ditabere pomis] Junianus *dotabere:* sic lib. I. in Eutrop. 'juvenum flammis Ephyreia Lais Et gemino dotata mari:' quomodo vetus liber IV. Cons. Honor. 'veniet nurus omnibus arvis Et toto dotata mari.' Laude Serenæ: 'Seque minus jactet Libycis dotata trophæis.' Nupt. Hon. 'toto pariter dotabere mundo.' *D. Heins.*

295 *Salis æquora verrunt*] Sic Claverii codex; non *maris.* Idem.

297 *Animalia regnis*] *Animantia* Junianus. *Idem.*

298 *Septimus auras Ambit, et æternis*] Vide Macrobium doctissimis Commentariis in somnium Scipionis. *Barth.*

300 *Vestigia*] Pedes. Inconcinnior tamen lectio, et suspicor *fastigia* Claudianum scripsisse potius, quo indicatur sublimitas regia, de qua hic sermo est.

Vestigia reges] *Fastigia* Barthius: sed vestigia pro pedibus posuit. Epist. ad Serenam: 'Sub pedibus regitur terra fretumque tuis:' ubi vide quæ noto. *D. Heins.*

Purpurei Reges] Ovidius lib. VII. 'medio Rex ipse resedit Agmine purpureus.' Purpurei dicuntur Reges a purpura, colore eorum vestimentis dato, ad eminentiam præ omnibus aliis potestatibus, nisi quæ Regias æmulatæ sunt aut vicerunt. Sic purpureis utebantur cingulis, quale gestandi jus instar regii insignis datur Judæorum Principi a Romanis. Sic purpureis iidem calceis amiciebantur. Regum quoque filii purpureo utebantur habitu. *Barth.*

306 *Sit fatum*] Q. d. sit fixum et immutabile quod statueris. Inepte alii *factum.* Istud enim divinitatis est, cujus jam ante compos erat Proserpina. *Idem.*

Sit fatum, quodcunque voles] Ut in illo Lucani: 'Sive canit fatum, seu, quod jubet ille, canendo Fit fatum:' duo scripti *sitque ratum,* etiam non male. Claverius et quatuor e nostris *sit factum.* Forte *sanctum* vel *pactum.* nam *fata* paulo post sequuntur. *Voles* etiam non *velis* scripti. Forte, *sitque ratum, quodcunque voves.* D. Heins.

311 *Stipantur*] Densantur, opplentur. *Barth.*

Stipantur Tartara cursu] *Sæcula* Aldus et plerique scripti. Glossa Oxon. 'sæcula, animas omnium sæculorum' interpretatur; et recte. Statius Theb. XI. similiter de inferis: 'Crescat opus, totisque expectent sæcula ripis.' Noster lib. II. in Rufin. 'Huc post emeritam mortalia sæcula vitam Deveniunt.' Cicero Somnio Scipionis: 'Ille vere vertens annus appellari potest, in quo vix dicere audeo quam multa sæcula hominum teneantur.' Mox *Tænara* pro *Tartara* bene cum scriptis Raphelengius. *D. Heins.*

313 *Passus mollescere*] Sese videlicet. *Barth.*

314 *Dissimilisque sui*] Erat quippe alioqnin severus aspectu, torva fronte. *Idem.*

315 *Assurgit Phlegethon*] Assurgere est honore afficere: apud Plut. in Pompeio, Sylla ei assurgebat. Serv. in II. Georg. 'assurgit quibus et rex ipse Phanæus.' Suet. Aug. c. 56. Tiber. c. 31. Gell. l. VI. c. 9. Valer. l. III. c. 7. de Accio Poëta. Auson. Ep. VI. 'Assurgit Musæ nostra Camœna tuæ.' Noster de laudib. Stilichonis, lib. III. princ. 'visoque assurgere semper Pulvere.' *Dempst.*

316 *Fluunt incendia*] Igne namque fluere hunc torrentem Stygium fecerunt Poëtæ. *Barth.*

317 *Occurrunt properi*] Non *propere* libri. *D. Heins.*

Lecta de plebe] Huic officio destinata. *Barth.*

320 *Aulæa tenent*] Ad ornandam regiam nuptialem, quod fiebat intus et foris: publicum præterea gaudium, ad qualia hæc usurpabantur. *Idem.*

321 *Limina, et in thalamum*] Vulgo *thalamis*. sec. Vatic. *thalamos* non male. *D. Heins.*

In thalamis vestes] Et hic mos nuptialis. *Idem.*

323 *Teneroque levant sermone timorem*] Sic Moreti liber: prim. Vaticanus cum aliis plerisque *tenero timores:* nonnulli cum Isingrino *teneros timores.* Vulgo *teneros dolores.* Ex illis Statii hæc adumbrata Theb. II. 'Castæ matres cinxere corona Argolides: pars virginibus circum undique fusa Fœdera conciliant nova, solanturque timorem.' Ovid. Met. X. 'Accipit obscæno genitor sua viscera lecto, Virgineosque metus levat, hortaturque timentem.' Noster supra, ut idem Moreti codex: 'Et placida mœstum solatur voce timorem.' Isingrinianum illud *teneros dolores* non displicet. Pari modo apud Statium habes Thebaïdos secundo de Polynice: 'tenerumque dolorem Conjugis amplexu solatur.' *D. Heins.*

324 *Vultibus addunt Flammea*] Ne a quoquam prius nupta conspiceretur quam a marito, velato capite ad eum ducebatur. Fast. III. 'Anna tegens vultus ut nova nupta suos.' Velamen hoc flammeum, Martial. libro XI. Ep. 79. lib. XII. Ep. 42. Sueton. Neron. c. 27. Isid. l. IX. 8. Catull. Epithal. 'Flammeum videor videre.' Noster Epithal. Honorii: 'Jam produnt lacrimas flammea simplices.' Gemmis ornabatur; idem de laudib. Stilichon. Paneg. I. 'gravibus subnectens flammea gemmis:' color ei luteus: Lucan. l. II. 'Lutea demissos velarunt flammea vultus:' a lutea herba, quam Græci *Isatitidem*, Latini *Glastum* vocant. Plin. lib. XXI. 8.

325 *Flammea*] Vide Festum. *Velatura* autem pudorem dicit innuens colorem hujus veli, qui erat croceus, ne pudor in vultu puellæ cerneretur præ ejus splendore. *Barth.*

Prævelatura pudorem] *Prævellatura* ed. Vicet. *prævallatura* Florent. S. Marc. *D. Heins.*

328 *Coronati Manes*] Ex ritu Romano. Nuptiis enim Principum coronas sumebat populus. Zosimus, libro V. Faciebant hoc indicandæ hilaritatis gratia, cum coronatio sit

lætorum nunciorum indicium. *Barth.*

331 *Rarescere noctem*] Per facium nuptialium et genialium conviviorum splendorem. *Idem.*

332 *Urna*] More Atheniensium judicare inferorum Judices finguntur, sortibus in urnam acceptis. Virgilius: 'Quæsitor Minos urnam movet.' *Idem.*

Urna Minoïa] In judiciis usus urnæ frequens, in quam nomina citandorum conjiciebantur. Noster lib. II. in Rufin. fine: 'nigrique trahunt ad judicis urnam.' Horat. lib. III. od. I. Stat. lib. II. Sylv. fine. Senec. Herc. Fur. act. III. scen. II. 'Judicia trepidis fera sortitur reis.' Serv. ad Æn. VI. Sortiri judicem. Plin. in Præfatione operis sui, *l. Judæi. C. de Judæis. l. denunciasse. ff. de adult. l. quoties. §. ult. C. de privil. Schol. lib.* XII. qui ritus ab Atheniensibus fluxit, ob idque reprehensus Solon apud Aristot. lib. II. Polit. c. 10. *Dempster.*

334 *Impia*] Crudelia, immania. *Barth.*

337 *Solvitur Ixion*] Versus hic ex duobus superioribus conflatus, ac proinde vel invitis libris expungendus est: quod eruditos interpretes fugisse miror. *Tantaleis* pro *Tantalicis* paulo ante legendum: sic Poëtæ. Virgilius in Culice: 'Hic et Tantalei generis decus altus Atrides.' Stat. 'Tantaleis considere tectis' Theb. I. ubi *consistere* perperam nunc legitur. Idem lib. XI. 'funera mensæ Tantaleæ.' Propert. II. El. I. 'Tantalea poterit radere poma manu:' ita omnino scribendum, non *tradere.* Sic et 'radere littus,' 'radere metam,' et similia. *D. Heins.*

338 *Et Tityus*] *Tityos* duo; bene. *Idem.*

340 *Tantus erat*] Tantus in arma patet. *Barth.*

342 *Abreptasque fibras*] Malim *abruptasque:* ut apud Statium in Sylvis: 'abruptis debile venis Vulnus hiat.' *D. Heins.*

343 *Formidatique furoris*] *Formidandique* excerpt. Put. cum duobus Vaticanis, et Bartholiniano: et mox *læta canentes* non *lene* unus Petav. *Idem.*

344 *Cratera parant*] Crater ingens vas erat vinarium, quod in medio statuebatur, unde haurirent minutioribus poculis circumagendum vinum. *Barth.*

347 *Festas alio succendunt lumine tædas*] Magna in hoc etiam genere erat superstitio veterum, ne de igne funesto accenderentur faces nuptiales, quod omen tristissimum habebatur. *Idem.*

348 *Pestiferi*] Unde morbi et clades ad superos ibant, cujus halitu decidebant aves. *Idem.*

Pacatum flumen Averni] Sic Aldus et scripti, non *limen.* Apud Virgilium eadem habes et Aristotelem περὶ θαυμασίων ἀκουσμάτων: qui tamen de avibus falsum hoc adfirmat, cum multi illic cygni inveniantur. *D. Heins.*

349 *Innocuæ*] Illæsæ, non obvio usu. Egesippus, l. III. 32. 'Cum soli innocui fuerint qui prælia gererent.' *Barth.*

Innocuæ] Eleganter: sic bell. Get. 'Navis innocua,' id est, illæsa. *Clav.*

350 *Amsanctus*] Lacus Lucaniæ, cujus halitus aves necat. *Barth.*

351 *Mutato gurgite*] Qui alioquin lacrymis fluebat. *Idem.*

352 *Lacte*] Ex sacris literis. Ovidius de aureo Sæculo: 'Flumina jam lactis, jam flumina nectaris ibant.' *Idem.*

353 *Undasse Lyæo*] Sic scripti; vulgo *stagnasse:* noster infra, 'Undaret neu silva favis.' Parum refert. Mox *stamina non rumpit,* pro *rupit* meliores. *D. Heins.*

357 *Moritur fluctu*] Pessimum genus mortis in undis perire censebat antiquitas; animam rata simul cum corpore interire eo modo. *Barth.*

358 *Oppida*] Civitatum incolæ. *Idem.*

359 *Impexosque senex*] Virgilius: 'Terribili squalore Charon cui plurima mento Canicies inculta jacet.' Auctor nuptiarum infelicium, ut Jupiter prosperarum. *Barth.*

Impexam frontem] Ita libri fere omnes, nisi quod in quibusdam *implexam;* quod doctissimus Gronovius diatribes Statianæ cap. 17. amplexus est. Vulgo *impexos crines. impexam frontem* dixit, quomodo Virgilius 'Canitiem incultam' de eodem Charonte: cui et *impexam barbam* Seneca dedit Hercule Furente: 'Pavidosque manes squallidus vectat senex. Impexa pendet barba.' *D. Heins.*

361 *Processerat Hesperus*] Ante visum enim hoc sidus nefas putabant sponsum potiri sponsa. *Barth.*

Suus Hesperus] Noctu tantum nuptæ olim ducebantur ad maritum: hinc poëtarum in Epithalamiis preces, ut nox properet. Plutarch. probl. c. 65. ex Varrone Serv. ad Ecl. VIII. *Dempst.*

362 *Ducitur*] Nuptiale verbum; nefas enim solam ire. *Barth.*

363 *Tangensque cubile*] Nota morem non satis observatum. *Idem.*

364 *Omina perpetuo genitalia fœdere sanxit*] Quis enim nescit solemnia in nuptiis omina adhibita? *Dempst.*

Fœdere sancit] Non, *sanxit.* D. Heins.

365 *Cum voce*] Supra etiam dixit, *cum carmine.* Quasi non satis fuerit umbris exultare, nisi et linguis faveant. In hanc rem Virgil. 'Pars pedibus plaudunt, choreas et carmina dicunt.'

Pii] Felices. *Claver.*'

366 *Talia exordia*] Intrantem domum *nucibus jactis* salutabant sponsam pueri; quas, dum concederet cubitum, movebant cursus, *ne audirentur puellæ voces,* nec minus cantionem iterabant, quæ *Fescenninus* dictus, ex Catull. in Epithal. Mallii et Julii, et nostro in Odis ad Epithal. Honorii, et in Epithal. Palladii et Serenæ, fine. *Dempster.*

Sumunt exordia] Sic iidem scripti. Vulgatum *ducunt* minus placet. III. Cons. Hon. 'Tertia Romulei sumant exordia fasces.' VI. Cons. 'Grataque patratis exordia sumere bellis.' Lib. II. Eutrop. 'aliis exordia sume rapinis.' Virgil. lib. IV. 'quæ prima exordia sumat?' *D. Heins.*

Exordia] Cantus. *Barth.*

367 *Nostra parens*] *Potens* Aldus et membranæ potiores. Forte *Nocte potens Juno:* quomodo Virgilius 'Hecaten cæloque Ereboque potentem' dixit. Mox *consortia discite* Isingrinus et quinque nostri; bene, non *ducite.* Sic Epithal. Celer. 'Vivite concordes et nostrum discite munus.' Et lib. II. in Stilich. 'Hinc fuit ut primos in conjuge disceret ignes.' Denique *vota* pro *colla* idem Isingrinus et ex nostris plerique. *D. Heins.*

368 *Ducite*] Votum nuptiale aut matrimoniale, qualibus adornabantur Epithalamia. *Barth.*

372 *Proferte*] Producite, in æternum protendite. Hoc enim verbum longam seriem notat. Votum autem nuptialium summum productio liberorum. *Idem.*

XXXVI.

DE RAPTU PROSERPINÆ LIB. III.

Præfationem, quæ in nonnullis libris hoc loco legebatur, sexto Honorii Consulatui præfigendum jam alii monuerunt. *D. Heins.*

Descripsere concilium Deorum Poëtæ, Maro simpliciter x. Æneid. Ovid. 1. Metam. Stat. lib. i. Theb. quibus præponit Claudianum Scaliger poët. lib. v. cap. 16. quod magis mirum est, cum versus elegantissimos voluisse mutare: viderint docti. *Dempst.*

Quæritur, an non sit procemium in tertium librum? Imperiti quidam homines ausi fuerunt Præfationem inserere ex Manuscripto quidem; sed non bonæ fidei. *Claver.*

1 *Jupiter*] A quo consilium rapiendæ filiæ ducebatur. *Barth.*

Jupiter interea, &c.] Iris nuncia Junonis frequenter dicta, ix. Æneid. pr. i. Metam. Fab. 7. noster Gygantom. tamen a Jove mitti sueta. ix. Æneid. fine, ad Junonem legatur, ut ad Palladem apud Silium Punicor. ix. idem fecit Homer. Iliad. ii. 786. Iliad. viii. 400. Iliad. xv. 158. utque Mercurius *ad pacem conciliandam* mittitur; ita hæc *ad fœdera discutienda. Thaumantias* autem a θαυμάζω admiror, ob admirandam colorum varietatem. Plin. lib. ii. cap. 59. Senec. lib. i. nat. qu. cap. 3. et utroque posterior Rhodig. lib. xxii. cap. 24. ad 32. *Dempst.*

Cinctum nimbis] Indicium nimborum, et nonnisi nimbosis nubibus apparentem.

Thaumantida] Irin, quæ nuncia Deorum omnibus Poëtis. *Barth.*

2 *Totoque Deos*] Concilium Deorum, qualia describuntur a Marone et Homero, aliis. *Idem.*

3 *Zephyros prælapsa*] Sic unus Petavianus: alii *Zephyros illapsa, elapsa, prægressa, Zephyris illapsa, illata*, et similia. Vulgo *Zephyros transgressa.* Opinor veram scripturam esse, *Zephyros illapsa*: apud Statium, Theb. vii. Jupiter ad Mercurium pari modo: 'I, medium rapido Borean illabere saltu.' Raphelengius *Zephyris illapsa.* D. Heins.

10 *Proceres*] Dii majores, majoribus officiis præfecti. *Barth.*

11 *Lucida Phorci Canities*] Ipse canus. *Idem.*

Cærula Phorci Canities] Isingrini lectionem expressimus. Moreti et Petavian. unus *lurida*; alter *lubrica*: duo *candida*: duo alii *reverendaque*: unus *pallida.* Vulgo *lucida*; quod Barthio probatur, non mihi. In Epicedio Drusi: 'Illi Cæruleum Panope matertera crinem Solvit, et immensis fletibus auxit aquas.' *D. Heins.*

13 *Mansurum Protea*] Dæmonum mutabilitatem in alias atque alias formas intellexerunt hoc figmento Poëtæ. *Barth.*

14 *Senibus fluviis*] Nam minutiores et juveniores illi non tangebant hoc honoris. *Idem.*

15 *Stat cætera more juventus*] Lege *stant*: male etiam hæc distinguebantur. *D. Heins.*

Plebeio] Minores Deos dicit. *Barth.*

17 *Taciti Fauni*] Mirum Scalig. tantum virum velle reponere, *stupidi:*

quum *taciti* melius admirationem exprimat. Apul. Metam. lib. II. 'digitum a pollice proximum ori admovens, et in stuporem versus, Tace, tace, inquit, et sane taciturnitas admirationis comes est.' Ex Aristot. in Problem. *Dempst.*

Sidera] Claverius legit *numina*, quæ per excellentiam sic dicuntur, ut Poëta pro Homero. Sunt enim et Fauni numina, sed rustica, seu plebs Deorum. *Claver.*

18 *Gravis*] Venerabilis, qualis majestatem habet. Maro: 'Pietate gravem et meritis si forte virum quem Conspexere.'

Alto] Præsidium enim talibus actibus sedes altiores cæteris. *Barth.*

19 *Abduxere*] Non *Adduxere* cum aliis. Lucan. VII. 'Dii quorum curas abduxit ab æthere tellus.' Cicero Tusculan. Quæst. lib. IV. 'Sic igitur adfecto hæc adhibenda curatio est. Abducendus etiam nonnunquam ad alia studia, sollicitudines, curas, negotia.' Mox *stimulis* pro *stimulos* recte veteres libri. . *Heins.*

Abduxere] Id est, A curis cœlestibus ad mortalia rursus attraxere. *Clar.*

20 *Saturnia Otia*] Sub Saturno rege, placido fuerant torpore omnia. *Barth.*

21 *Ignavi*] Nihil inhonestum infert ista vox, sed placidum et in se torpentem torporem, sive tu *quietem* dicere mavis, exsortem curarum omnium et mœroris. Jupiter autem inito imperio non amaverat illud otium patris Saturni.

Senium] Placidam et minime impetuosam ætatem. *Barth.*

22 *Sopitos*] Somnum et torporem ut excuterent, coacti rebus suis et victui parando invigilare. *Idem.*

24 *Seges grandesceret arvis*] Plin. l. XVIII. 'Crescente luna frumenta grandescunt:' vide et Festum in *sementinis feriis.* Columella etiam sic frequenter: scripti tamen alii *granesceret* vel *canesceret;* ut apud Ovid. 'Nec renovatus ager gravidis canebat aristis.' *D. Heins.*

26 *Fremerent*] Hæc satis inflata videantur alicui; sed Poëtæ non deest ratio. supra dixit, *tumere vina;* figuram huc usque voluit producere. Neque *fluerent* ab eo scriptum mihi quis facile persuaserit. *Claver.*

28 *Sed quod dissuasor honesti*] *Quid* recte unus Petavianus. Mox pro *provocet ut*, meus liber *aut.* Puto *haud segnes.* Deinceps *atque artes* Bononiensis. *D. Heins.*

29 *Oblimat*] Atterit, debilitat, impedit, attenuat. Virgilius: 'sulcos oblimat inertes.' Junius Pilargurus: 'obturet, et occludat.' *Barth.*

Oblimat mentes] Id est, transversas agit: vel deprimit seu affigit humo. Sublimare est contrarium Ennio. *Clar.*

30 *Rerum vias*] Modos aggrediundarum et expediundarum. *Barth.*

31 *Ingeniosa egestas*] Necessitate ipsa subacta ad invenienda et excogitanda quibus opus habeat homo. *Idem.*

32 *Nutriat usus*] Virgilius: 'Ut varias usus meditando extunderet artes.' *Idem.*

33 *Natura*] Monitrix Jovis, et ejus consilia facessens. *Idem.*

34 *Humanum relevare genus*] Melius absit totus hic versus. *Idem.*

Humanum relevare genus] Nescio quid sibi velit vir eruditus, qui versum hunc expungendum censet. *D. Heins.*

38 *Nullisque exornem*] Ita scripti potiores. *Idem.*

40 *Mores novercæ*] Noti illi velut proverbio. *Barth.*

42 *Erexisse caput*] Sapientium virorum argumentum, sequendam homini cœlum intuentis capitis nobilitatem, quæ nihil moretur scilicet jacentium rerum sordes, sed cœlum adspirare debent cognatum. *Idem.*

47 *Chaonio*] Epirum glandibus abundantem pro querceetis quibusvis dicunt Poëtæ. *Idem.*

48 *Atque adeo*] Non *ideo* meliores cum Aldo. *D. Heins.*

52 *Currusque feratur Arius*] Scripti magna ex parte *nubibus;* et præstat. *Idem.*

54 *Actæa*] Attica. *Barth.*

56 *Imperii molem*] Parum circumspecte equidem hic fuit Claudianus noster: scilicet post factum jam vi Plutonis, et minis ejus extusum ipsi fatum, ipse sancit demum quid velit fieri, et cum Terrarum Orbis concussus fuerit, omnesque fluvii, Fauni etiam cum Nymphis in concilium terra, cœlo, marique convocati, indicium raptus vetat bonus Jupiter ad Cererem deferri, quæ sola scilicet cum matre Deorum tam alte sterterit dum hæc fiunt, ut nihil eorum animadverterent. *Idem.*

59 *Se licet illa meo*] Nobilissimam omnium Dearum, utpote non alio loco patris, quam ex meditullio ipso cerebri proditam, Palladem præ cæteris indicat, ne quæ alia possit amori ejus confidere. *Idem.*

Se licet ille meo conceptum] Sic scribendum præcedentia sequentiaque jubent, et membranæ confirmant. Nimis manifeste Pallas tangatur, si cum vulgatis legas, *Se licet illa meo conceptam.* D. Heins.

60 *Sentiet iratum, procul ægide*] Vulgo *iratam procul ægida,* minus bene. Hoc vult, non profuturam Palladi ægida. Notum illud Virgilii: ‘ Ægidaque horriferam turbatæ Palladis arma.’ Sic et Jupiter apud Silium l. IX. ‘ Ægide præcellant quantum horrida fulmina disces:’ meliores scriptos secuti sumus. *Idem.*

61 *Genitum divina sorte pigebit*] Quasi possit in divinitatem cadere ulla mortalitatis cupiditas. *Barth.*

63 *Passurus*] Id est, luiturus. Horat. ‘ Quicquid delirant reges, plectuntur Achivi.’ eadem structura. *Claver.*

64 *An propriæ conspirent Tartara caussæ*] Hoc est, sentiet non deesse injuriæ suæ ulciscendæ, et caussæ vindicandæ Tartara. *Barth.*

66 *Concussit sidera*] Perpetuum documentum rei constitutæ apud Jovem. *Idem.*

Sidera motu] Vatic. melioris notæ, Bonon. et unus Petav. *nutu:* placet. Naso Fast. de Jove: ‘ nutu tremefactus uterque Est polus:’ et sic passim Poëtæ. *D. Heins.*

71 *Adversis invadi viscera telis*] Ita scripti; vulgo *immissis.* Mox *quæ quondam,* non *olim quæ,* iidem. *Idem.*

72 *Nigrescere*] Signum Luctus. *Barth.*

74 *Luco dilectior omni*] Unde translata erat. *Idem.*

75 *Virgineos Umbrabat thalamos*] Cum ipsa Ceres adhuc a Jove violata non esset. *Idem.*

76 *Ima stirpe recisam*] Sic Isingrinus; vulgati *imo stipite cæsam,* quod frustra quidam tuentur. Virgil. ‘ ima de stirpe recisum Matre caret.’ Noster lib. I. in Rufin. ‘ vitiis a stirpe recisis.’ Mox *quærentique* idem Isingrinus bene: ex Statii IX. hæc adumbrata, ubi inter cætera: ‘ quærenti Nympha cruentas Mænadas atque hostem dixit sævisse Lyæum.’ *D. Heins.*

79 *Debellarisse*] Ad furorem Dirarum commodissimum verbum. *Barth.*

80 *Sed tunc ipsa sui*] Puteam. *sed tamen.* Puto *sed tandem.* D. Heins.

81 *Inserta*] Cum ad eum talis non pertineret. Est pulchra de re Rustica aut arboraria, hortensive adeo, translatio, qua ad omnem rem utitur docta Antiquitas, quæ non ingenua est, sed diversæ naturæ, et aliunde ita insita. Sic *insititius somnus* Varroni lib. I. de R. R. est meridianus, de nocte translatus in diem, ad quam non pertinebat. *Barth.*

Inserta sopori] Aldus et meliores scripti *ingesta.* Lucan. VII. ‘ Quod Styga, quod Manes ingestaque Tartara somnis Pompeio vivente videt;’ quomodo optimæ membranæ: utitur

et eo verbo de somniis Macrobius sæpe. Corippus Africanus: 'Tempore quo dulcem nox intempesta quietem Ingerit.' Statius Theb. VII. ubi de nocte: 'bacchatur utrisque Tisiphone castris. fratrem huic fratrem ingerit illi.' Pro vulgata scriptura pugnat infeliciter Barthius. *D. Heins.*

83 *Sævis Proserpina vincta catenis*] *Duris* Florent. S. Marci, quod perpetuum catenarum apud Poëtas epitheton. *Idem.*

86 *Pulchrior auro Cæsaries*] Flavum capillitium commendatissimum veteribus. *Barth.*

87 *Ignes*] Faces oculorum. *Idem.*

88 *Exhaustusque gelu pallet rubor*] *Exustusque* Claudianum puto scripsisse: *uri gelu* aut *frigore* eleganter dicitur. *D. Heins.*

91 *Agnoscere risu*] Non *vultu* scripti: sic sæpe noster. *Idem.*

93 *Cui tanta potestas*] Rectius Delrii codex *facultas*: deinde *sævitiæ*, non *sævitiæ est* potiores scripti. *Idem.*

97 *Dira parens*] *Dura* potiores scripti. *Idem.*

Natæque peremtæ] Signat extremam calamitatem, licet citra interitum. *Barth.*

100 *Unica despicior*] Unica, et ob id magis diligenda. Tull. Philipp. IX. 'ut nemo unquam unici filii mortem magis doluerit, quam ille sit mœror patris.' Pro Sexto Roscio Amerino: 'Quæ tamen vitia fuerunt in unico filio, cur is patri displicuerit.' Plaut. Asin. princ. noster I. de Raptu: 'proles optata virebat Unica.' Homer. Odyss. XVI. princ. et Phœnix Iliad IX. Καί με φίλησ', ὥσει τε πατὴρ ὃν παῖδα φιλήσῃ, Μοῦνον, τηλύγετον: *et me dilexit, ut pater suum filium diligit, solum, unicum.* Dempst.

102 *Suppliciis inclusa feror*] *Teror* Aldus et meliores scripti. *Teri* dicitur recte, quia ferreis catenis vincta. Sic digitus puellæ annulo teri Ovidio dictus. Statius Theb. IV. 'latus omne sub armis Ferrea scuta terunt.' Theb. VII. 'Invisamque teris ferrato pectore matrem.' Ibid. 'ferro atra teruntur Limina.' *D. Heins.*

Feror] Ferri enim inviti est quem sanum credebant omnes, suique compotem. *Barth.*

104 *Si te non*] Alii *me non*. Inepte: quid enim hoc ad luctum movendum matri, aut auxilium quærendum?

Matrem] Maternum affectum. *Barth.*

105 *Si tu nota Ceres, et non me*] Hoc quoque scriptis debetur. Unus Ambros. *Si tua nata, Ceres.* Vulgo, *Si tu sancta Ceres, et non te.* Mox *cavernis* pro *catenis* iidem: 'Recessum tenebrosi carceris' et 'hiatum' supra vocat, quod hic *cavernas*. *Catenæ* mox sequuntur. *D. Heins.*

Caspia tigris Edidit] Ex Virgiliano illo: 'sed duris genuit te in cautibus horrens Caucasus, Hyrcanæque admorunt ubera tigres.' *Barth.*

109 *Tendere conatur palmas*] More supplicum. Virgilius: 'Ad cœlum infelix ardentia lumina tollens: Lumina; nam teneras arcebant vincula palmas.' Cæterum in manu Antiquis fidei sedes. Ovidius l. VI. 'Et pignus fidei dextras utrasque poposcit.' Hinc dextra manus ipsa fides. Hospitii insigne dexteram vocat Tacitus Hist. I. Abhinc descendit vetustissima religio jurandi, manu alicujus tacta. *Idem.*

116 *Cunctis objecti fraudibus anni*] *Certis* duo Ambrosiani; de qua voce Cons. Olybrii dictum: unus Petav. *cautis;* ut auctor Herculis Œtæi, 'Intrant fraudes cautique doli:' amat et eam vocem noster, ut alibi notamus. *D. Heins.*

120 *Depositum*] Imitatio Papinii, apud quem Achilles deponi dicitur, quem mater Thetis virgineo habitu abscondit. Achilleide I. et l. II. 'Et Thetidis mandata movent, prodique veretur Depositum tam grande Deæ. *Barth.*

125 *Sæpe monent*] Perperam alii

morent: noster alibi; 'Aut monitos certa dignantur imagine somnos.' Plura de eo verbo ad Nasonem Metam. lib. XIII. *D. Heins.*

127 *Exundat ab ubere sanguis*] Melius sic scripti, quam quod in vulgatis *exsudat.* Silius lib. v. 'Pulmone exundat per hiantia vulnera sanguis.' Lib. IX. 'Sanguinis exundat toriens:' sic et 'undare sanguine' et 'unda sanguinis' passim apud Poëtas. *Idem.*

129 *Mirantia*] Vet. lectio non reproba, quamvis etiam legatur *mœrentia;* sed minus argute: mœstum quidem pectus dici queat. At animus miratur qui fiat ut manus, se inconsulto vel inopino, pectus concutiant. *Claver.*

130 *Si buxos*] Instrumentum quale fuerit notat Lutatius ad Theb. VII. Buxa, 'tibia vel scabellum, quod in sacris tibicines pede sonare consueverunt.' Buxos tamen aliud puto. *Barth.*

133 *Heu longæ*] Scripti plerique *Ne.* Forte *Næ.* D. Heins.

Procul irrita venti] Hoc est, obliterentur, et ex memoria omni penitus auferantur. *Barth.*

134 *Subicit Cybele*] Septem *subiit:* sic alibi; 'dicturum plura parentem Voce subit.' *D. Heins.*

136 *I tamen, et nullo*] Formula voventium felix iter. *Barth.*

137 *Sed nulla ruenti Mobilitas*] Ita et veteres: opinor tamen *sat nulla ruenti Mobilitas.* Nulla satis est mobilitas, utcunque multum festinanti. Superiori versu pro *turbata* membranæ nonnullæ *tardata.* D. Heins.

140 *Absconderit*] Decrescentem per longinquitatem spatii crescentem. *Barth.*

Absconderit] Sic in Vet. libro et figurate dicitur: sic apud Virgilium: 'terræque urbesque recedunt.' Sic quasi diceret, se abscondunt, vel oculos effugiunt: qui enim Idam ascendat Ceres, cum jam ex Idæ fastigio evaserit? In alio codice est, *ascenderit,* quod non est a fide veri alienum nimis. *Claver.*

Absconderit Idem] Pro absconditerit; quomodo veteres locutos testis Nonius. Vulgo *adscenderit Idam:* meliores scriptos secutus sum. Virgil. III. Æneid. 'Protinus aërias Phæacum abscondimus oras, Littoraque Epiri legimus.' *D. Heins.*

141 *Sic æstuat ales*] Horatius Epodo I. *Barth.*

144 *Ne gracilem ventus*] Pulmanni codex, et ex nostris Regius cum Oxoniensi *fragilem;* eleganter: de qua voce amicissimus noster Gronovius ad Statium. Mox *decusserit* etiam rertius excerpta Puteanea, quam *discusserit:* sic supra: 'violentior Auster Decutit arboribus frondes.' *fragilis culcitra* Martialis Apophoretis, Epig. 160. 'Fraudata tumeat fragilis tibi culcitra mula.' Ita veterrimæ membranæ: vulgo *facilis tibi culcitra pluma,* sine sensu; culcitram stramineam innuit. Nam in plumea culcitra dormire divitum erat et delicatorum. Cicero Tuscul. Quæst. l. III. 'Eripiamus huic ægritudinem. quomodo? Collocemus in culcitra plumea, psaltriam adducamus, cedrum incendamus, demus scutellam dulciculæ potionis, aliquid provideamus et cibi.' *D. Heins.*

146 *Excubiis*] Virginalibus excubiis. *Barth.*

148 *Aulæ*] Omnis Regia domus *aula.* Idem.

149 *Non expectato*] Malim *expectatæ:* quomodo editio Claverii, haud dubie ex vetustis membranis. *D. Heins.*

Amictus Conscidit] In vestimento conscisso significatio est luctus. *Barthius.*

151 *Hæserunt lachrimæ*] Quod solent in enormi luctu.

Nec vox] Indicium summæ confusionis apud animum. *Barth.*

Non vox, aut spiritus oris] *Non spiritus* Florent. S. Marci et Pulmanni

unus; *ori* etiam Regius: utrumque placet. *D. Heins.*

153 *Succidui*] *Succiduus*, jamjam in casum pronus. Ovidius: 'Poplite succiduo genua intremuere.' Tremorem autem ante omnia aiunt *genua infestare*, et proinde gressui esse inimicum. *Barth.*

158 *Sacrilego*] Impio. Diu autem post raptum venisse eo Cererem, indicat araneæ textus. *Idem.*

159 *Tamen oscula telæ*] *Tantum* Isingr. et tres ex nostris. *D. Heins.*

162 *Virgineo ludo*] Ludus gratus annis tenerioribus. Senec. Epist. 115. Tull. Orat. pro Cluentio. Sidon. l. VII. Ep. 2. 'Nunc ludo apta virgineo scruta donaret.' Lactant. l. II. c. 1. 'non a virginibus, quarum venia lusibus dari potest.' Plin. Jun. l. IX. Ep. 33. 'maxime pueri, quos otium lususque sollicitant.' *Dempst.*

164 *Sicubi sederat olim*] Non potest enarrari emphasis hujus tanti doloris. *Barth.*

170 *Atque ibi*] Forsan rectius *ubi.* D. Heins.

172 *Priscas*] Senes, seniores. *Barthius.*

175 *Paternis*] Jovis, cujus ex Cerere filia erat. *Idem.*

176 *Hæc comes*] Comes seu custos in re Romana idem nobilibus et patriciis ex J. C. *l.* 15. §. *comitem. ff. de injur. et lib. fam.* Valer. l. VIII. c. 12. de Alexandro, et aperte utrumque conjunxit. Martial. l. XI. Epig. 40. 'Cunarum fueras motor, Charideme, mearum, Et pueri custos assiduusque comes.' At custos pro *ministra*, Macrob. l. III. Sat. c. 6. *Dempst.*

Proxima mater] Partu remoto. *Barthius.*

Proxima mater haberi] *Proxima semper* tertius Vaticanus. *D. Heins.*

177 *Tum laceras effusa comas*] *Diffusa* duo Pulmanniani; ut supra l. II. 'dederatque comam diffundere ventis:' et de Proserpina: 'Cæsariem diffusa noto.' Alcimus Avitus l. III. de ficu: 'Frondentes diffusa comas.' Isingr. tamen et plerique nostri *effusa genas:* ut *affusa* legendum videatur aut *suffusa*, pulvere scilicet: vel etiam *lacrymis offusa genas;* nam in secundo Vaticano, *lacrymas effusa genas.* De *offundendi* verbo pluribus ad Val. Flacci lib. IV. 48. egimus. Pro *canos sordida* perperam *cano* Claverius: quia noster *canum pulverem* ante jam dixerat; quod et perperam Raphelengius secutus. Virgil. l. X. 'Canitiem immundam deformat pulvere.' Et l. XII. 'Canitiem immundo perfusam pulvere turpans:' quæ D. Hieronymus respexit Epist. ad Innocentium: 'Canitiem immundam perfuso pulvere deturpans.' Ovid. l. VIII. Met. 'Pulvere canitiem genitor fœdatus.' Prudent. Psychomach. 'fertur resupina reductis Nequicquam loris auriga, comamque madentem Pulvere fœdatur:' sic optimus liber. Silius X. 'Pulvere canities atro squallebat:' quibus vulgata lectio abunde confirmatur. *Idem.*

Pulvere cano] Scribendum *canos.* Auget enim hoc spectaculi miseriam. *Barth.*

181 *Maritus*] Non enim hoc regnante tale aliquid timuerim. Maritum appellat Jovem: 'hoc prævelans nomine culpam.' *Idem.*

181 *Inarimen*] Antiquiores videntur legisse apud Homerum, Iliad. B. γαῖαν Εἰναρίμης, non εἰν Ἀρίμοις. Quis enim ignorantiæ aut oscitantiæ arguat divinos illos Musarum interpretes? Sic forte παναθηναῖα, et παναχαιοὶ, ex duabus dictionibus in unam coaluere. *Claver.*

185 *Alcioneus*] Gigas quem sub Vesevo latere memorant. *Barth.*

188 *Appetiit*] Alter Vossianus *arripuit:* quomodo et pro diversa lectione secundus Vatic. *D. Heins.*

189 *Heu ubi nunc, ubi, nata, mihi*] Sic venuste Florent. S. Marci. Vulgo *ubi nunc est nata.* Unde *ubi nunc es* olim legebam; quod unus Petav.

cum Regio et Oxoniensi adstruunt. Ovid. IV. Fast. in hac fabula: 'Nec mora: me miseram, filia, dixit, ubi es?' *D. Heins.*

192 *Mærorque timori cessit*] *Pudori cedit* in scriptis nonnullis. *Idem.*

194 *Emptum morte, &c.*] Imitatur Maronem X. Æneid. 'magno cum optaverit emptum Intactum Pallanta.' Æneid. II. 'magno mercentur Atreidæ.' Sidon. lib. VII. Ep. 14. 'Emptum maximo velim.' Atque ita loquitur J. C. Paulus, *l. si servus.* 33. *ff. ad leg. Aquil.* 'veluti filium naturalem occiderit, quem tu magno emptum velles.' *Dempst.*

195 *Funus*] Luctum funebrem. *Barth.*

197 *Levius communia tangunt*] Puto *tangant.* D. Heins.

Levius communia tangunt] Siquidem clades hæc fuerit ea ratione nobis cum Divis cæteris communis. Seneca: 'Ferre quam sortem patiuntur omnes Nemo recusat.' *Barth.*

200 *Cognataque vulnera*] *Cognatæ* Putean. et Florent. S. Marci; bene. Mox *infensior* cum scriptis legendum; vulgo *incensior:* quod Latinum non est. Noster II. in Eutrop. 'Infensos tandem superos et consulis omen Agnovere sui.' Val. Flacc. V. 'quid tantum infensa repente Numina.' Ovid. I. Fast. 'infenso pulsus es urbe Deo.' Vidit et veram scripturam curis secundis Barthius. *D. Heins.*

206 *Castique per atria ludi*] *Cautique* Aldus, Vat. et plerique alii; quod rectum alibi diximus. Quamquam et Cicero de Aruspicum Responsis: 'Quominus castissimos ludos omni flagitio pollueres.' *Idem.*

207 *Latebras Rescierit*] Non *tenebras præscierit* scripti. *Idem.*

209 *Hinc Phœben comites, hinc Palladа junxit*] An *duxit?* quod in nonnullis repperi. *Idem.*

213 *Vetitamque dearum Colloquio*] *Vetitoque* malim, ut Isingrinus et Pettavianus unus. *Idem.*

214 *Patriisque procul mandaverit astris*] Aldum secuti sumus et sex scriptos. Claverii liber *patriis procul amandaverit:* quomodo et Isingrin. cum Vaticano aliisque; etiam editiones quædam, approbante Barthio: qui tamen videtur malle, *procul a patriis damnaverit astris,* oblitus id verbi versu proximo præcessisse. Vulgo *absentaverit:* quod Latinum esse non persuadent nobis interpretes. *Mandare* pro amandare: sic Cicero pro Sulla, 'in extremas oras mandare:' et pro Quint. 'infra mortuos mandari.' *Idem.*

220 *Hennæaque rura maligno*] Sic Parrhasii editio, non *Ætnæaque.* Mox *aflatu* pro *affatu* scripti fere omnes: *afflatum* pro instinctu ponit. *Idem.*

222 *Meritumque loci*] Dignitatem, virtutem, gloriam. *Barth.*

224 *Alieno gramine menses*] Codices vetusti *germine;* idque bene: de floribus enim sermo est; quibus semper abundat campus Hennensis. *Gramina rubere* inepte dicuntur: ut supra quoque scribendum videatur: 'Itur in æterno vestitos germine campos.' *D. Heins.*

226 *Dum flagrat eundi*] Distinguendum puto: *studio dum flagrat eundi, Persuadet: teneris, heu, lubrica moribus ætas!* ut τὸ *persuadet* ad Venerem referatur: neque aliter curis secundis Barthius. Pro *campos* mox *colles* meliores scripti: sic et *vallium Hennensium* subinde meminit. *Idem.*

227 *Persuadet*] Interpunge post hanc vocem: *Persuadet: teneris, heu, lubrica moribus ætas! Ætatem* autem pro juventa dixit. *Barth.*

233 *Albet ager*] Sic Horat. 'Nec prata canis albicant pruinis.' *Claver.*

Albet ager] Sic ex suo codice et Horatio Claverius, cui *prata pruinis albicare* dicuntur. Val. Flaccus libro II. 'Jamque sub Eoæ dubios Atlantidis ignes Albet ager.' Alii *Alget:*

quod Raphelengius et Barthius sequuntur. *D. Heins.*

234 *Sol institit altior axi*] Hæc Isingriniana lectio est: quomodo et Gyrald. et prim. Vatic. et ex nostris plerique. Moreti *altius institit;* non male: alii *extitit axe:* vulgo *adstitit orbe.* Ovid. Epist. Hermiones: 'Cum tamen altus equis Titan radiantibus instat.' Mox legendum cum Aldo et potioribus membranis, *nox fœda: alta* ferri non potest, quia *altior* præcessit. *D. Heins.*

236 *Cornipedum strepitu, pulsuque rotarum*] Sic editiones nonnullæ et scripti plerique: malim tamen *cornipedum pulsu strepituque;* ut apud Martial. 'Et ungularum pulsibus calens Ister.' Statius, Theb. VII. 'Auget et arma virum, pulsusque imitatur equorum:' ubi vulgo *cursusque.* Plura ad Maronianæ Æneidos librum sextum, vs. 591. Sequenti versu *mortifer æstus* pro *ille* ex libro Claverii est. Lucret. lib. VI. 'Hæc ratio quondam morborum et mortifer æstus Finibus Cecropiis funestos reddidit agros:' quibus in versibus nihil mutandum: noster *lethiferum spiritum* paulo ante appellarat. Ovid. Met. VII. 'Lethiferis calidi spirarunt æstibus Austri.' Barthius tamen vulgatam amplectitur. *Idem.*

237 *Seu mortifer æstus*] Pro pestilitate. Vel quomodo potest putare æstum solum fuisse, cum viderit Aurigam? Scribe *seu mortifer ille, Seu mors ipsa fuit.* Sane nihil potest dici aptius simul et facilius. *Barth.*

238 *Livor permanat in herbas*] Hæc scriptorum præstantiorum lectio est: vulgo *livor permansit in herbis;* quod nollem defenderet Barthius. *Lutor* Raphelengii est, contra auctoritatem veterum librorum. *D. Heins.*

Livor permansit in herbis] *Livor* ille venenatus. *Barth.*

240 *Adflatum*] Quod vel aura ejus tangere potuit. *Idem.*

241 *Exspirare rosas*] Omnem amittere odorem. Sic pubescere, senescere, interire rosas dicit Ausonius. *Idem.*

Decrescere lilia vidi] Codex regius *livescere:* ipse olim *arescere* legebam. *D. Heins.*

242 *Rauco*] Inamabili, absono. *Barthius.*

244 *Persephone nusquam*] Ita nostri libri constanter; nisi quod nonnulli verbum substantivum addunt. Claverianum *Persephone nulla est*, a Raphelengio et Barthio probatum, minus ad rem facit: nam illud comicum, *nullus sum* Propertii, minus hic ad rem facit. *Persephone nusquam:* subintellige, *comparuit.* Martialis: 'Dic ubi sit decies, mater quod avara reliquit? Nusquam est: fecisti rem, Line, difficilem.' *D. Heins.*

Persephone nulla est] Hoc est, amissa nobis, periit, ut Comici sæpius.

Voto] Omnibus simul tribuit injuriam suam; enormitas enim tanta est doloris, ut dispicere non possit. *Barthius.*

245 *Invenimus arvis*] *Undis* Moreti et Vossii liber. rectius. Ovid. V. Metam. de Cyane: 'Gurgite quæ medio summa tenus extitit alvo Agnovitque Deam.' *D. Heins.*

248 *Aggredimur subitæ*] Non *subito:* Vossiano libro debetur. Mox *et casus scitamur* Claverianum est: in plerisque scriptis hæc inquinatissima sunt. *Idem.*

Scitamur] Sic opt. liber. Magnam vero huic loco inflixit plagam vel scriptorum incuria, aut perfidia; dum ab iis prima hujus verbi syllaba corripitur. Nam invenias ubique fere: *Casusque scitamur heriles.* Claver.

250 *Tacito sed lapsa veneno*] *Læsa* Aldus cum scriptis plerisque; bene. Statius, Theb. I. 'Atque aliquis cui mens humili læsisse veneno Summa.' Silius lib. XIII. 'fraudum illæsa veneno.' Barthius frustra vulgatum

tuetur. *D. Heins.*

Lapsa] Inter manus velut. *Veneno* dicit velut infectione quadam. *Barth.*

Veneno] Dictio hæc mediæ significationis; ita ut addi oporteat sitne bonum an malum: quare bello Gild. *Noxia venena* dixit: sed hic non opus fuit. *Claver.*

254 *Discedunt aliæ*] Ministræ scilicet: ita hæc et sequentia distinguenda. *D. Heins.*

256 *Accensæque malis*] In vindictam. Mira autem res unde anus ista harum historiam et morem resciverit. *Barth.*

259 *Tractura*] Velut in pœnam mihi. *Idem.*

260 *Demens*] Externata animi. *Idem.*

262 *Vultu ad cœlicolas*] Lege: *Ultro ad cœlicolas furiato pectore fertur.* Τὸ *ultro* inconsultum aliquid sinu perit. *Idem.*

Ultro ad cœlicolas] Ita Delrii liber: quod et in suis invenisse Claverius videtur. Ex nostris Vaticanus unus melioris notæ et Bartholinianus pari modo agnoscunt, probavitque Barthius curis secundis. Vulgo *vultu.* Infra, 'accenditur ultro Relligione loci:' et mox, 'solamque instantibus ultro Hostibus exposui;' atque ita passim. Virgilius Æneid. IV. 'Tandem his Ænean compellat vocibus ultro.' *In cœlicolas* etiam Isingrinus; quod placet: sic *ferri in hostem* sæpe apud poëtas. Pro *ultro* Isingrinus et quidam ex nostris *multum,* non male: alii *vultum.* ut legendum forte sit: *Vultu in cœlicolas furiato et pectore fertur:* præterea *ferri* in uno Mediceo pro *fertur;* venuste: quomodo noster non raro. *D. Heins.*

263 *Hyrcana*] Tigres ab Hyrcania. *Barth.*

Hyrcana matre] Maximus furor tigris rapto fœtu: noster lib. I. in Rufin. 'Aut Hyrcana premens raptorem bellua partus.' Rapitur autem equo maxime veloci, sæpiusque mutato, ne mater consequi possit. Plin. VIII. 18. cui adstipulatur Flaccus Argon. lib. I. 'Venator quum lustra fugit, dominoque timentem Urget equum, teneras complexus pectore tigres.' Martial. lib. VIII. Ep. 26. quod de globo vitreo objecto matri, in quo depicti catuli ad eam remorandam, petitum est ex Æliano in hist. nat. Addit Solin. cap. 31. tantam ejus esse rabiem, 'ut navi impositum prædatorem, etiam per fluctus consequatur, donec mergatur:' quod mirum materni animi affectum in Cerere potest exprimere. *Dempst.*

264 *Achæmenio*] Persico, Partho, quæ tum temporis nomina idem valuerunt. *Barth.*

265 *Fremit illa marito*] Fremere ad velocitatem nihil facit: malim igitur *premit;* ut alibi: 'Aut Hyrcana premens raptorem bellua Parthum.' Præterea pro *avexit* codex V. C. Thomæ Bartholini, *avertit:* eleganter. *D. Heins.*

266 *Mobilior Zephyro*] Hujus animalis tanta est pernicitas, ut e Zephyro marito concipere dicatur. *Claver.*

Virentibus Dispersit maculis] Ut efferatam cognoscere possis ex ipsis maculis, velut horrentibus aut flagrantibus iracundia. *Viridem* pariter noster alibi Pardum appellat. Dispergit autem iram maculis cum crines varii coloris subriguntur. *Barth.*

267 *Jamjamque haustura profundo*] Sic Claverius. Vulgo *nimiumque.* Isingrin. *inhiatque:* quomodo apud Virgil. 'tenuitque inhians tria Cerberus ora.' Vir doctus, qui *mimumque* scribit, mimum agebat: in secundo Vaticano *virumque;* non male: ut apud Statium: 'natis alimenta cruentis Spirantem fert ore virum:' atque ita conjecerat Barthius curis secundis; vel, *primumque:* sed Claveriana lectio vehementer arridet. Sic libro primo: 'Filaque cærulcos jamjamque levantia fluctus Arte tument:' ut illic conjecimus. *D. Heins.*

Haustura profundo Ore virum] Cui

celeritate sua supervenit. *Barth.*

268 *Vitreæ tardatur imagine formæ*] Ambrosius Hexaëmeron lib. VI. cap. 4. 'Ubi Tigris vacuum raptæ sobolis cubile reperit, vestigiis raptoris insistit. At ille, quamvis equo vectus fugaci, videns tamen velocitate feræ se posse præverti, nec evadendi sibi ullum suppetere posse subsidium, technam hujusmodi fraude molitur; ubi se contiguum viderit, sphæram de vitro projicit; at illa imagine sui luditur, et sobolem putat, revocat impetum, colligere fœtum desiderans.' &c. Alii non vitreum talem globum, sed ipsum ex catulis raptis aliquem projici, &c. *Idem.*

270 *Reddite*] Vox juri accommoda.

Non me vagus, &c.] Sensus est; natales non tam obscuri mihi, quam aut Dianæ, quæ Latones rusticæ filia est; aut Veneri, quæ mari nata est. quod lege apud Tiraq. in II. connub. *Dempster.*

273 *Quo leges cecidere poli*] *Abiere* malim cum prim. Vaticano, meo, et Parrhasii editione. Epist. ad Hadrian. 'Quo sensus abiere pii?' Lucan. VII. 'Quo tibi fervor abit?' Statius Theb. VII. 'quo sacra tamen ritusque peremptæ Mater abire jubes?' Sic apud Homer. Iliad. Θ. πῇ ἔβαν εὐχωλαί, ὅτε δὴ φαμὲν εἶναι ἄριστοι; Posset et legi, *Quo leges recidere poli?* de qua locutione supra egimus bello Gildon. vs. 44. vel, quia in *recidere* prima syllaba plerumque producitur, *Quo leges cessere?* ut in Virgiliano, 'fiducia cessit Quo tibi, Diva, mei?' *D. Heins.*

Cecidere] Omnia quæ ab ordine et constantia vacillant aut nutant, *cadere* dicuntur. *Barth.*

274 *Noti pudoris*] Quippe auctrix prostituendi corporis. *Idem.*

275 *Lemnia vincula*] Amor indomita quæque subdit sibi, et ferociores animos mollit; inde data fabulæ occasio, ut 'Venerem Marti concubuisse feratur.' Ovid. Metam. lib. IV. Fab. 5. et κακοτεχνίας lib. II. Martial. lib. V. Ep. 7. Prudent. in Rom. 'Deos catenæ colligant adulteros.' Stat. lib. II. Thebaid. 'ultrices castigavere catenæ.' *Lemnia vincula*, quod Vulcanus ea parasset, qui in Lemno insula colitur. Plin. lib. IV. cap. 12. noster in Epithal. 'Lemnius hæc etiam gemmis exstruxit et auro:' hoc fictum, quod *crebra fulmina in Lemno cadant*, quorum ignis est Vulcanus. Serv. ad VIII. Æneid. vs. 454. et Stat. III. Theb. Sic Venus ad Martem: 'Hoc mihi Lemniacæ de te meruere catenæ.' *Dempst.*

276 *Sopor*] Somnum veteres quandoque pro concubitu dixisse, locis vulgo non animadversis docemus alibi. *Barth.*

282 *Hominem sitientibus aris*] *Hominum* Claudianus scripserat, quicquid libri obstant. Cons. Manlii: 'cædis sitientem differat arcum.' Ovidius libro primo Trist. El. 5. ex veteri codice: 'Utque rapax stimulante fame, sitiensque cruoris Incustoditum captat ovile lupus.' In vulgatis illic libris *cupidusque cruoris.* Silius lib. III. 'Atque ille haud unquam parcus pro laude cruoris, Et semper famæ sitiens.' *D. Heins.*

Hominem sitientibus aris] Notæ aræ Dianæ Tauricæ, ubi immolabantur homines; notæ et Busiridis hospitum mactatrices. *Barth.*

289 *Esset oneri*] Molestiæ. *Idem.*

291 *Nulla potest placare dies*] Imo *quies* cum melioribus; quod vidit curis secundis Barthius: et paulo ante *aut caris*, non *hæc* cum melioribus. *D. Heins.*

Nulla potest placare dies] Inepta lectio; non enim de tempore aut die loquitur, sed de quiete, et latibulo, et modestia filiæ suæ Ceres. Quare cum libris aliquot Belgicis scribendum: *Nulla potest placare quies.* Nulla, inquit, solitudo, nulla latebra, nulla tumultuum et turbarum fuga potest a nocendi proposito invidiam aver-

tere. *Barth.*

292 *Prohibet reverentia patris*] Aldus et Isingr. *sententia;* quomodo et ex suo legit Delrius; nec aliter quinque nostri: frustra; supra lib. II. 'reverentia patris Obstitit auxilio.' Jupiter apud Statium Theb. I. 'nostri reverentia ponderis obstat.' *D. Heins.*

293 *Matri*] Maternos dolores ejus miseratæ. *Barth.*

296 *Intumuit*] Iracundia aut vehementia alia. *Idem.*

297 *Supplex dejectaque vestris*] Vulgo *miserandaque;* quod cum *misera* uno eodemque versu ferri non potest. Claverii et Isingrini codices secutus sum. Noster lib. I. in Rufin. 'dejecerat omnes Occultis odiis terror.' *D. Heins.*

301 *Si nota*] Alii *sit rapta;* forte *sit nota:* malim etiam, si per membranas liceat, *quamcunque daturæ Fortunam, si nota, feram;* vel, *quodcunque dedistis Fortunæ:* nam *Fortunæ* est in secundo Vaticano: *quantamque* quintus præstantis notæ in eadem bibliotheca. *Idem.*

303 *Non repetam: secura manu*] Distinctione locum juvimus, qui Barthium valde exercuit. *Idem.*

Non repetam quæsita manu] Inconcinna hæc sunt. Si sic leg. *Non repetam, quin visa manet: manus* potest violentiam designare. Sed omnino ulcus subest. *Barth.*

304 *Affirmo prædam*] Consentio illi, teneat instar prædæ, non reddat meo juri, quam tenet ut suo. *Adfirmatores* Tertulliano eadem vi, qui testimonio suo negotium ratum habent, et certificant. *Idem.*

Affirmo] Ulpiano *Affirmator* quasi fidejussor est, cum idoneum tutorem dixit: hic vero Ceres adfirmat prædam, ita ut idoneum raptorem præstet. Ovidius: 'decepit idoneus auctor.' *Claver.*

305 *Quod si nos*] Non *vos*, probe unus Mediceus. Deinde *fœdere* pro *munere* potiores scripti: et hoc probe. *D. Heins.*

307 *Quid horror*] Sic quatuor scripti: alii plerique *quis horror:* vulgati *timorque.* Valerius Cato in Diris: 'Luna, dolor nosti quid sit, miserere dolentis.' *Idem.*

309 *Crine fruaris Semper Apollineo*] Perpetua juventus Apollinis hoc modo depingitur; sic enim gaudet intonsa ille coma. *Barth.*

311 *Imbribus*] Lacrimis densis. *Idem.*

312 *Quid tantum dignum fleri*] Malim *quid tandem:* sed cum Claverius testetur in optimo codice non comparuisse, per me licet pro spurio habeatur hic versus. Mox *num bella palam* pro *non* prim. Vatic. *D. Heins.*

313 *Vana*] Decepta, elusa. *Barth.*

314 *Bella cœlestia*] Totius cœli in te conspirationem. *Idem.*

316 *Diem*] Quacunque Sol lucet. Amor vero maternus etiam ipsum Orcum penetrat. *Idem.*

322 *Cunctabitur*] A nobis. Nulla nobis cunctatio erit, etiam objectam Syrtim videntibus. *Idem.*

323 *Fines noti*] Omnem terrarum orbem peragrasse inveniundæ Proserpinæ fabulati sunt Cererem. *Idem.*

324 *Primo*] Supremo. *Idem.*

327 *Exstincta*] Imprudenter; quæ immortalis sit Dea, et δῖα θεάων. Sed Poëtis *exstingui* summum mœrorem, etiam citra mortem, denotat. *Idem.*

331 *Noctivago*] Nec noctu enim famosissima ista quæsitio interrupta est. *Idem.*

Inflammatura labori] *Informatura* Isingrinus, et septem nostri; non displicet: ut apud Virgil. 'His informatum manibus jam parte polita Fulmen erat.' Et mox: 'Ingentem informant clypeum.' Prudentius Psychomach. 'Ærea sed cassis cocto informata metallo:' sic veterrimus liber, nisi quod transpositis vocibus *cocto cassis* exhiberet: plura lib. I. vers. 237. diximus; hic tamen loci

nil mutandum. Cicero Verrina VI. 'Quam cum investigare et conquirere Ceres vellet, dicitur inflammasse tædas iis ignibus qui ex Ætnæ vertice erumpunt:' apposite. *D. Heins.*

332 *Lucus erat prope flumen Acin*] Claverius in antiquissimo codice *flavum Acin* legi notat, quod miror ab eo non receptum; nam vulgata lectio contra prosodiæ leges manifeste pugnat: etsi priorem in *Acis* syllabam vetus epigramma necdum editum corripiat, cujus tamen auctoritas non est magna. De Galatea: 'Diffugiens pontum silvas Galatea peragrat; Custodem ut pecorum cernere possit Acin. Nam teneros gressus infigit sentibus ardens, Nec tamen alta pedum vulnera sentit amor. Ipsa Cupidineæ cedunt elementa pharetræ, Cujus et in mediis flamma suburit aquis.' *Flavos* Poëtis fluvios dici quis nescit? Sic *flavus Tyberis*, *Lycormas*, *Alpheus*, *Simæthus*, alii. Simile mendum infra Eidyllio de Phœnice sustulimus, 'Talis barbaricas fluvio de Tygride turmas Ductor Parthus agit;' ubi *flavo* legendum: ut et apud Propertium lib. II. El. 9. loco vexatissimo: 'Et dominum lavit mœrens captiva cruentum Appositum flavis in Simoënta vadis:' ita enim conjicio corrigendum: vulgo *fluviis vadis*, quod adjective sumi Passeratius contendit, ut *pluvius Auster;* sed non persuadet. Frustra etiam vir maximus distichon hoc, ut spurium, delendum censet. *Idem.*

Acin] Acis fluvius Ætnæorum camporum. *Barth.*

334 *Innexis ramis*] Sibi implicatis. *Idem.*

335 *Qua libet usque premens*] *Quamlibet* opinor scribendum: de qua voce pluribus egi ad Nasonem. *D. Heins.*

337 *Datur*] Narratur, traditur, simplex pro composito. *Barth.*

342 *Tumulis exsanguibus albent*] *Cumulis* lege vel contra scriptos, quod et Scaliger vidit. Noster Cons. Olybrii: 'Crescunt in cumulum strages vallemque profundam Æquavere jugo.' Bello Gild. 'Quid referam morbive luem cumulosve repletos Stragibus?' sic et alibi. *D. Heins.*

343 *Suspirant*] Proprie loquitur: sursum spiritu fulminis inflatæ turgent. *Barth.*

345 *Strictos Ægæonis enses*] *Fractos* malit ex suis libris Parrhasius: quod et mihi placet. Mimesis Statiana est, Theb. II. 'Quercus erat teneræ jam longum oblita juventæ: Huic læves galeas perfossaque vulnere crebro Inserit arma ferens: huic truncos ictibus enses Subligat, et fractas membris spirantibus hastas:' quanquam fortasse rectius illic libri *tractas;* et mox: 'Nunc tibi fracta virum spolia informesque dicamus Exuvias.' *D. Heins.*

Ægæonis enses] Alludit ad trophæa Romanorum, de quibus Serv. ad II. Æneid. princip. et noster de VI. Honorii Consulatu. De Gigantib. lege Gigantom. et de Ægæone Hom. lib. I. Iliad. 403. *Dempst.*

346 *Curvata vix fronde levat*] *Fronte* priscæ editiones; rectius. Arboribus apud Poëtas sua capita, frontes, comæ, brachia; nihil magis obvium. Infra quoque legendum, *frontibus æquis Adstant.* D. Heins.

Fronte] Claverius ex Vet. Cod. legendum censet *fronde:* agit enim de arbore, atque ramos nimium spoliis onustos indicat.

347 *Exsultat Cœi spoliis*] *Caci* in plerisque scriptis: alii alia monstra lectionum suggerunt. Vulgata scriptura optime sese habet nisi *Rhœti* mavis: nam in duobus antiquis est *rati.* Facessat Barthius cum suo *Zanclo*, qui nullus inter gigantas fuit. *D. Heins.*

Cœi spoliis] *Zancli* libri optimi. Et sane ille Gigas, licet nobis ignotior.

Mimantis] Gigantis nomen. Horat. 'et validus Mimas.' *Barth.*

350 *Opima*] Spolia a victore Duce ipsi detracta. *Barth.*

351 *Terrigenum*] Gigantum. *Idem.*

352 *Ni lapsum fulciret proxima quercus*] Alii *lapsam:* sed si lapsa jam erat, non video quo modo fulciri potuerit. Lege igitur *lassam* cum Delrii et Isingrini codice, ac sex nostris. Idyllio de Phœnice: 'ceu lassa procellis Ardua Caucasio nutat de vertice pinus.' Statius Theb. I. 'in plana Cithæron Porrigitur, lassumque inclinat in æquora montem:' sic optimæ membranæ. Sic libro primo in Rufinum v. 276. 'lassa ratis procellis:' et 'lassi pontes' Consulatu Manlii Theodori vs. 237. quomodo castigavimus utrumque locum. *D. Heins.*

353 *Inde timor*] Petronius e Statio: 'Primus in orbe Deos fecit timor.'

Numenque loco] Luci habebant miseris instar quoddam numinum. *Barth.*

355 *Robora lædere*] Religio luci vetat vel sceleratos et immites offendere arbores: tales finxit vetustas Cyclopes. Gell. XXV. cap. 21. De loco natali eorum certamen est; nam continentis terræ, non insulæ fuisse incolas docet Turneb. lib. XXIV. cap. 10. et lib. XXIX. cap. 32. Ex Hom. VI. Odyss. princ. At receptam sententiam sequens noster, ponit eos in Sicilia, I. de Raptu: assentiente Virg. III. Æn. 'Ætnæos fratres cœlo capita alta ferentes.' *Dempst.*

358 *Vibratque incerta securim*] Aldus et scripti quidam *infesta:* non probo. Virgil. II. Æn. de tauro: 'incertam excussit cervice securim.' Silius lib. V. 'pressamque ad colla bipennem Incerta cervice ferens altaria liquit.' Prudent. Apotheos. 'incertum frustratur victima ferrum.' Seneca Medea: 'Incerta, vecors, mente non sana feror Partes in omnes:' et mox: 'Incerta qualis entheos cursus tulit, Cum jam recepto Mænas insanit Deo:' et deinde: 'anceps æstus incertam rapit.' *D. Heins.*

Incerta] Ipsa iracundia. *Barth.*

359 *Ipsum etiam per itura Jovem*] Claveriani codicis scripturam expressimus, quam et Raphelengius secutus: nam sive *petitura* cum vulgatis legas, sive *feritura* cum scriptis nonnullis, claudicabit versus. Barthius *petat ira* non male. *D. Heins.*

Per itura Jovem] Nobis illud *per Jovem ire* longius abire a Claudiano videtur. Scribam: *petat ira Jovem.* Quod dignum Genio auctoris et rei ipsius momentis. *Barth.*

362 *Certo prætentat brachia nisu*] *Percenset* decem libri: tres *præcenset;* quod tantundem noster alibi: 'Relliquias numerare breves parvamque juvabit Percensere manum.' 'Percensere ævi senium' dixit Statius Thebaid. I. Niobe apud eundem lib. IV. 'tumido percenset funera luctu.' Silius lib. XV. 'Dumque ea confuso percenset murmure vulgus.' Gratius: 'tum deinde monebo, Ne matrem indocilis natorum turba fatiget Percensere notis, jamque inde excernere parvos.' Pro *risu* etiam *nisu* lege cum scriptis Raphelengioque, et *malo* pro *clavo,* paulo post. *D. Heins.*

Brachia] Ramos extensiores arborum. *Barth*

363 *Sic, qui vecturam*] Ita Regius et unus Mediceus: vulgo *vecturus.* Mox *cupressi* meliores: et *Miretur* unus ex Mediceis. *D. Heins.*

366 *Rudibus silvis*] Arboribus ut terra prosatæ sunt. *Barth.*

370 *Cupressus*] Tædæ Cereris apud Ovidium sunt pineæ. *Claver.*

373 *Apollinei nemoris nutritor Orontes*] Celeberrimum nemus in suburbiis Antiochiæ, Oronte fluvio prælabente, *Daphnon* nuncupatum a laurorum frequentia. *Barth.*

374 *Frondibus æquis*] *Frontibus* Parrhasii editio et septem ex scriptis nostris. *Socio vertice* mox pari modo dicet: pluribus supra. *Extant* etiam scripti nonnulli: et *alternansque* tres Florentini cum Palatino. *D. Heins.*

376 *Hæ placuere faces*] Sævit hic

quoque more suo Scaliger in Poëtam, quem tamen damnare non audet: at 'infeliciter,' inquit, 'Cupressi naturam expressit, nam ea tædas non dat.' Quæso te, Vir magne, quis nescit funebri officio hanc addi solitam? Serv. ad III. et VI. Æneid. Plin. l. XVI. cap. 33. Ovid. X. Metam. Fab. 3. quam Horat. lib. II. Od. 11. *invisam* vocat, et Epod. Od. 5. *funebrem*. Silius l. X. *mæstam*. Quid? quod ante templum Cereris crescebat frequentius ea arbor. Serv. ad II. Æneid. fine, ad illud: 'juxtaque antiqua cupressus.' Imo et sacra huic Deæ. Stat. IV. Thebaid. 'minor ara profundæ Erigitur Cereri.' Id est, Proserpinæ: nil mirum ergo si præsaga funeris Ceres, et funebrem arborem, et suam, ad illos usus accommodarit. Communiter tamen tædæ nuptiales non ex cupresso, sed ex spina pinuve, Plin. l. XVI. c. 18. ex Massurio. Maro in Cyri: 'Pronuba nec custos accendet pinus odores.' Varro apud Nonium in didasculo, de numero facium, gestatione, aliisque ritibus. Tiraq. in Alex. lib. II. cap. 5. adde Senec. Octav. act. II. scen. 2. act. III. scen. 1. Plaut. Casina, act. I. scen. 1. Nota apud Romanos pueros *patrimos* faces præferre solitos. Plut. Probl. cap. 2. At apud Græcos matrem, ut hic habetur, et accedit Eurip. Phœn. 'Ego autem neque tibi lumen accendi legitimum in nuptiis, sicut decet matrem.' *Dempster*.

380 *Posuere comas*] *Comam* libri. *D. Heins*.

386 *Animare ad limina taxos*] *Armare* prim. Vaticanus: quomodo apud Silium l. XIV. 'Armatam hinc igni pinum et devolvere saxa Certabant.' *Pinum* pro facibus pineis ponit: sic enim liber optimus: vulgo *molem* minus bene. Oxoniensis *animarum*; quomodo et Claverii codex, quod illi placet, ut ruere pro eruere sumatur: subscripsit Claverio Barthius. Vulgata lectio proba est et elegans: *animandi* verbo frequenter utitur Claudianus; libro II. in Rufin. 'Flexilis inductis animatur lamina membris:' ubi perperam cum scriptis nonnullis *hamatur* legunt. Nupt. Honorii: 'subitis animantur frondibus hastæ:' et alibi; 'juga deserit Hæmi Orpheis animata modis:' quod ex Statio imitatus Theb. VIII. 'Tyriam reptantia saxa Ad chelyn, et subitas animantem Amphiona cautes.' Idem Surrentino Pollii: 'Si quid Apellei gaudent animasse liquores.' Idem Pietate Abascantii: 'Si manus aut similes docilis mihi fingere ceras, Aut ebur impressis auroque animare figuris.' Theb. VI. 'Exin magnanimum series antiqua parentum Invehitur miris in vultum animata figuris.' *In vultum animata* ut Sylvarum tertio, Lacrymis Etrusci: 'Quæ divum in vultus igni formata liquescat Machina.' Pentadius de adventu veris ex optimo codice: 'Sentio, fugit hyems, Zephyrisque animantibus orbem Jam tepet Eurus aquis. Sentio, fugit hyems:' vulgo *moventibus orbem*. *Animari* igitur *faces* dictæ quæ accenduntur: sic *lucernæ animam* Varro dixit Bimarco, 'Noctilucam tollo, ad focum fero, inflo: anima reviviscit:' plura hoc loco secundis curis Barthius. Pari modo et 'vivas lucernas' Horatius dixit. Plautus Aulularia, act. I. sc. 2. 'Si vivet ignis, tu extinguere extempulo.' Ovidius VI. Met. 'Cum videt Æsoniden extinctaque flamma revixit:' ita ex membranis scribendum, non *reluxit*: plura ad illum locum. Cæterum *ruit animare* nostro dictum, ut *ruit dicere* Propertio l. IV. El. 1. 'Quo ruis imprudens vaga dicere facta, Properti?' *ruunt scire* Lucano lib. VII. 'Scire ruunt quanta fuerint mercede nocentes:' ut illic optimæ membranæ. Perperam *volunt* in vulgatis. Statius Theb. VI. 'ruit Hæmonium, dum fervidus instat Admetum superare Thoas:' lib. VII. 'novercales ruimus ditare

Mycenas.' Denique totus hic Claudiani locus ex eodem Statio adumbratus Theb. IV. initio, ubi inter alia: 'Sævus honos fluvio, Stygias lustrare severis Eumenidas perhibetur aquis: huc mergere suetæ Ora, et anhelantes poto Phlegethonte cerastas: Seu Thracum vertere domos, seu tecta Mycenes, Cadmeumve larem:' ita illic lege pro *tuto Phlegethonte* cum antiquis membranis. *Idem.*

Animare] Accendere. Ignem enim vivere, spirare, mori, exstingui, aiunt. *Barth.*

387 *Cadmi*] Tragicis decantatas fabulas. *Idem.*

Cadmi seu mœnia] Moreti liber cum tribus aliis, *limina*, ut Statius 'Cadmeumve larem.' *D. Heins.*

390 *Phlegethontis ad undam*] Non *in unda* tres scripti. Mox *excepit* pro *accepit* plerique. Florent. S. Marci *suscepit.* Pro *plantis ferratis* Regius *palmis* vel *portis.* Idem.

393 *Adversa fronte*] Sic plerique veterum, non *aversa;* ut apud Silium: 'sed et obvius hostis Adversa fronte.' Ovidius II. Met. 'adversa prensis a fronte capillis:' quanquam de cupressorum fronte intelligi hoc loco malim. *Idem.*

396 *Compresso mons igne tonat*] Non placent ista. *Barth.*

397 *Nequeunt exire vapores*] *Hærere* meliores scripti: et mox *stridunt* pro *strident;* ut initio libri primi, 'Angues Triptolemi stridunt:' et alibi passim apud Poëtas; præsertim apud Maronem in vetustissimis exemplaribus. Opinor tamen a Claudiani manu esse, *obductique negant hærere vapores:* sic Statius frequenter. *D. Heins.*

403 *Quo Luna juvencos*] Petaviani duo *jugales: juvencas* Claverius ex suo libro, et illo Ausoniano, 'revocavit Luna juvencas;' sed nulla opus mutatione. Idyllio de Phœnice noster: 'nitidos stupefacta juvencos Luna premit.' Tauros etiam Lunæ tribuunt mythologi veteres. *Idem.*

407 *Non tales*] More Græcorum Heroum vetustissimo, quo filiabus sponsis præferebant faces matres. Hæc autem hactenus imperfecti operis duriora sunt, et utique post obitum Scriptoris edita, in quibus laborare etiam velle inanis sit operæ. *Barth.*

409 *Sed thalami*] Ita Oxoniensis, non *et;* quæ repetitio efficax admodum est. IV. Cons. Honorii: 'Marte sed ancipiti, sed multis cladibus empta.' Nupt. Honorii: 'Sed certe mereor princeps, sed principe natus:' quomodo vetus liber. Ovid. VI. Met. 'non est lacrymis hic, inquit, agendum, Sed ferro, sed si quid habes quod vincere ferrum Possit:' ut cum scriptis legendum. *D. Heins.*

417 *Qua sospite nusquam*] Vulgo *nunquam.* Idem.

418 *Squallida, vilis*] Puto *squallida visus;* qui Claudiano non novus est Græcismus. Petavianus certe *vultus.* Idem.

420 *Ademi*] Id est, perdidi, exilio seu relegatione.

421 *Solamque instantibus ultro*] Ita scripti; non *solam quæ:* malim tamen *quæ solam.* D. Heins.

423 *Læta sonantibus arvis*] Non *armis* Reg. et Petav. *Idem.*

428 *Qua te parte poli*] Lucani hemistichium est, l. IX. 'Qua te parte poli, qua te tellure reliqui, Africa?' Mox *ferus ipse* non *ille* scripti. *Idem.*

434 *Efficietne labor*] *Proficietne* Regius et Ambros. Mox *tandem fortasse,* non *talem* primæ edd. cum uno Petaviano. *Idem.*

441 *Pleno rimatur lumine campos*] Hinc natum morem filiifamilias peregre mortui corpus noctu prælucentibus facibus in Cereris fanum inferendi. *Barth.*

Pleno rimatur lumine campos] Id est toto. Livineius tamen ad Propertium *prono* legit; sed perperam. Vulgatam lectionem libri veteres con-

stanter tuentur: noster lib. I. in Eutrop. 'quid fertile terris, Quid plenum sterili possit sub consule nasci?' Trebonius apud Ciceron. lib. XII. Epist. 16. 'Ingressum pleno gradu cohortari non intermittemus.' Statius ad Claudiam Uxorem: 'Sed venient, plenis venient connubia tædis.' Ovid. de Pont. l. II. Ep. VII. 'Sustineas ut onus, nitendum vertice pleno est:' ut recte veterrimus Amplissimi viri Claudii Sarravii liber: vulgo *vertice recto*. D. Heins.

442 *Omnis madet orbita fletu*] *Perit* Vossianus unus; quod malo. Statius, Theb. VI. 'delet sulcos iterata priores Orbita.' Mox pro *Omnibus admugit, quacunque it in æquore silvis*, multi veteres *fulvis:* quintus Vaticanus optimæ notæ *sulcis;* recte: quomodo et curis secundis conjecit Barthius. Cætera inquinatissima sunt, et quibus manum non temere, qui sapit, admoverit. Errores Cereris descripturus cum finiat, facile apparet, quam multa in hoc poëmatio desiderentur. Nonnullis certe codicibus subscripta hæc offendi, 'Finis Claudii Claudiani de raptu Proserpinæ, ejus quod invenitur: nam alterum volumen apud nos non exstat.' *Idem.*

443 *In æthere silvis*] Omnino vitiosa est hæc scriptura. Ait Claudianus ætherem clamore, terram et mare luce funebrium suarum facium Cererem implere. Quare haud dubio vera est lectio, licet intricatior ab auctore ipso relicta: *omnis madet orbita fletu. Omnibus admugit, quacunque it in æthere, sulcis.* Rotarum videlicet, non enim de alio quoquam loquitur. *Barth.*

447 *Scyllæa petit*] Flammæ videlicet fulgor. Porro deesse quartum hujus operis librum possis scire, si Claveriani Codicis Catalogum contemplere, ubi is tamquam amissus desiderari notatur. *Idem.*

Canibusque reductis] Scylla scopulus, a longe formam humanam capite canino refert, inde fabula nata. Isid. lib. XIII. cap. 18. et XI. cap. 3. Serv. ad III. Æneid. fine: 'Prima hominis facies et pulchro pectore virgo.' Lege Fab. plenissime lib. XIV. Metam. Fab. 1. *Dempst.*

XXXVII.

GIGANTOMACHIA.

POEMATIUM hoc, quod mutilum ad nos pervenit, ex Græco Claudiani Latinitate donatum aut ab ipso Claudiano aut ab alio temporum istorum scriptore existimo. Idem quoque mihi persuadeo de Epistola ad Hadrianum, deque Idylliis nonnullis, qualia Phœnix, Hystrix, Torpedo, Nilus, et Magnes: ut enim aliquid Claudianeum in iis facile agnoscas, ita languent numeri plerumque, et raro ad Poëtæ nostri hac in parte felicitatem adsurgunt; nec accesserim iis, qui seni et effœto ista excidisse opinantur. A D. Hieronymo ex Gigantomachia incerti hæc citantur: 'Quo fugis, Encelade? quascunque accesseris oras, Sub Jove semper eris:'

quæ huic poëmatio non vana conjectura accenseri possint. Græce quidem Gigantomachiam scripsisse Claudianum testis omni exceptione major Arsenius in Apophthegmatis, ex quo fragmentum primi edendum curavimus. Noster ipse Præfatione VI. Cons. Hon. ‘Enceladus mihi carmen erat vinctusque Typhoeus.’ Ejus Gigantomachiæ partem in Sicilia suo tempore inventam vir summus Petrus Bembus affirmat Epistola ad Angelum Politianum. Verba ejus apponam: ‘Reddidere mihi Sicilienses negotiatores codicillos tuos, quibus petebas, ut Constantinum convenirem, atque ab eo tibi Claudiani Gigantomachiam, quam habere illum audieras, impetrarem.’ Et mox: ‘Verum quam habet Constantinus Gigantomachiam, ea potius blattomachia est. Etenim annis superioribus, dum inter vetustos ac jam prope defletos libros, quos ei non doctus homo quidam dono dederat, singula ipse (ut sui moris est) diligenter inspiceret, cum Hesiodi fragmentis in charta extremæ paginæ proxima, Claudiani Gigantomachiæ titulum reperit, et pauculos tantummodo hexametros; tum alteram iterum chartam, in qua opus desinebat. cætera tineæ depopulaverant, ita ut legi non possent: hæc quoque ipsa corrupta et infida satis, ut quæ ab indoctis librariis describuntur. Igitur quæ habui, ita ut erant, huic epistolæ subtexui: quanquam in illis ipsis, quæ desiderantur, non valde multum amisimus. Nam ex versuum numero, quem eo in libro eique operi librarius supputavit, Gigantomachiam omnem carminibus CXLV. constare tumet videbis: ut credibile plane sit, Claudianum eo in poëmate conscribendo lusisse potius, quam ullum Poëtæ sibi nomen quæsivisse.’ Hæc Bembus. quæ curis quoque secundis a Barthio observata, uti et de fragmento Gigantomachiæ apud Arsenium exstante, serus deprehendi. *D. Heins.*

Politum satis Carmen, dignumque feliciore exitu, sed materia vulgaris. Ideoque nulla diligentia comparabilis cæteris.

1 *Terra parens*] Πηλήγονοι Gigantes.

Cœlestibus invida regnis] Ex Terra et Tartaro natos Gigantas notat Hyginus, consensu nostri. Gigantum autem bellum, minime Diis facile profligari, ut etiam præcipuorum inter eos aliqui interierint. *Barth.*

2 *Titanumque simul*] Jam enim vincti erant apud inferos. Ubi perpetuo servari fingebantur. *Idem.*

Miserata dolores] *Labores* Rottendorphianus pro diversa lectione. *D. Heins.*

3 *Tartara fatu*] Non *cœtu* meliores scripti: vidit Raphelengius, in contraria eunte Barthio. *Idem.*

Cœtu] *Cœtus*, concubitus, quem dextre hic poni docet vox *genitura* quæ statim imminet, absurde enim genitura dicitur mater, fœtu jam, eoque tam vario, nominato. Sententia est, per totum Tartarum monstris gignundis conditiones quæsivisse Tellurem. *Barth.*

4 *Nefas*] Impiam sobolem in Deos.

Phlegramque retexit] Imo fundamine eruit, producendis Gigantibus. *Barth.*

5 *Hostes*] Ætheris, in quem proferebantur. *Idem.*

6 *Fit sonus*] Repentini tumultus indicium.

Erumpunt Crebri] Adrianus Behotius legere mavult *erumpunt Erebo:* minime male, cum paullo ante *crebri* vox usurpata sit. *Eruptio* autem congrua tumultui monstrorum. *Barth.*

Erumpunt crebri] *Crebro* veteres nonnulli, cum primo Vaticano; lege *Erebo;* nam in Buslidiano *Erebi;* quomodo in Apophoretis Behotium castigasse serus agnovi. Deinde *necdum-*

que creati meliores. *D. Heins.*

8 *Gemino lapsu*] Singuli enim angues pro singulis pedibus erant. *Barth.*

9 *Pallescunt subito stellæ*] Ut solent contuitu inferarum rerum. *Idem.*

10 *Docuitque timor*] Numquam alias docilem aut volentem. *Idem.*

Docuitque timor revocare meatus] Forte *cogitque.* D. Heins.

12 *Occasum volvere pati*] *Didicere* prim. Vatic. et sex alii; recte: ut infra; 'Et didicit cum morte Deam.' Barthius *Occasum optarere pati*, ex membranis: nescio autem quas designet membranas; nam Palatinus et Pulmanniani pro vulgata stant scriptura. Deinde multi veteres *cum fervida*, non *tum.* Idem.

14 *Pubes domitura Deos*] Omen belli prosperi arripit. *Barth.*

15 *Mundum*] Cœlum, terram, aërem. *Mundus τὸ πᾶν. Idem.*

16 *Sentiat*] *Sentiet* prim. Vatic. idem mox pro *agnoscat* cum aliis plerisque *cognoscet:* nonnulli *cognoscat:* Barthius *cognoscat quod terra potest.* D. Heins.

Ille] Quem dicere detestor. Nec dicendus; quod extremi odii. *Barth.*

17 *Agnoscat, quid Terra*] Lege: *Cognoscat, quod terra potest, sic viribus ullis Vincor? cur nobis Cybele meliora creavit?* Idem.

Si viribus ullis] Opt. Ambros. et quatuor alii, *si curribus illis: si curribus ullis* tert. Vatic. et Rottendorph. Puto *cur viribus illi Vincor?* Barthius *sic viribus ullis Vincor?* Mox pro *nobis*, Florent. S. Marci *vobis;* quod præstat. *D. Heins.*

19 *Qui semper acerbis*] *Cur* Lucens. et prior Moreti; bene: plurimi alii *quæ.* Forte *ut.* Paulo ante *Cui nullus telluris honos* prim. Vatic. non *Cur.* Idem.

21 *Vivo sub pectore pascit*] *Nullo* Palatinus: cæteri pro vulgata stant scriptura. Barthius *volucrem recidivo pectore pascit*, quæ conjectura utcunque arridet: ut *recidivum pectus* dicat pro eo quod assidue repullulat. Adeantur quæ notamus ad Idyllium de Phœnice, vs. 66. Putabam aliquando, *Volucrem fibroso pectore pascit:* ut illa Virgiliana respexerit de Tityo, 'nec fibris requies datur ulla renatis:' *firroso* vel *virroso* primo exaratum fuerat; *fibrosus*, ut *venosus* a venis: ita 'venosum librum' dixit Persius. *Idem.*

22 *Prometheus*] Titanes suos loquitur, quos vinclis solvere studet. *Barth.*

23 *Atlantis apex*] Dux Titanum eam pœnam sceleris retulit, ut immensum cœli onus semper portaret. Ita vero Typhœus contra Jovem prælium initurus Atlantem se liberaturum clamat, ut Dii cogantur sua opera cœlum sustinere, in Dionys. II.

Flammantia pondera] Cum laberentur sidera, malleo ea refigere dicebatur. *Barth.*

24 *Et per canitiem*] Aberat hic versus ab opt. Ambros. et sine dubio mendosus est: *flammantia* quoque *sidera*, non *pondera* Rottendorph. *D. Heins.*

Glacies asperrima] Descriptionem Atlantis plenam habes in Africa Joannis Leonis Afri. *Barth.*

25 *Tityon*] Fabulæ notissimæ. *Idem.*

28 *Solvite Titanas vinclis*] Sane vero si cruciabiliter extincti morte solvi poterunt. *Idem.*

Defendite matrem] Post hæc in Lucensi hiatus unius versus. Paulo ante *exercitus ultro*, non *ultor* in prim. Vat. *D. Heins.*

29 *Vestris nec parcite membris*] *Nostris ne* scripti; et placet. Freta et montes membra sua vocat eleganter: sic mox 'tellus In natos divisa suos.' *Idem.*

Vestris nec parcite membris] Veram lectionem defendunt membranæ. *nostris ne parc. m.* Terræ enim membra,

non gigantum. *Barth.*

31 *Miscete polum*] Agite, forte.

Rescindite turres] *Restinguite turbas* prim. Vat. et duo alii; male. Virgil. 'magnum manibus rescindere cœlum Aggressi.' *D. Heins.*

Turres Sidereas] Munimenta. Turres enim amplæ etiam arces dicuntur. *Barth.*

33 *Alter habenas*] Dicas in voce alter, nomen latere. *Idem.*

35 *Porphyrion*] Celebris inter Gigantes. *Idem.*

Cirrhæaque templa tenebis] Alii *tenebris*, vel *tenebit*, vel *tenebo*. Lege *teneto* cum sex scriptis aliis et quatuor Vaticanis: *tenebunt* Barthius. *Porfurio* etiam prim. Vatic. Et mox Viennensis, *Neptunum traxisse vadis*, non *fretis*. D. Heins.

39 *Devellere crines*] *Divellere* cum libris. *Idem.*

40 *Speratque Dianæ conjugium*] *Spiratque* prim. Vatic. a manu prima; eleganter: de quo verbo plura curis secundis ad librum v. Met. Nasonis, 348. et supra iv. Cons. Honorii August. 563. Noster vi. Cons. Honor. 'Et ruptas animis spirans immanibus Alpes.' *Idem.*

41 *Violare Minervam*] Contemerare. *Barth.*

42 *Prænuncia Iris*] Superos convocat, quia superi Nationibus aër, æther, cœlum, sol, sidera: hæc descendere numina dicebant in terram, cum plueret, tempestates, fulmina, fulgura ferrentur. Ista autem pleraque prænunciat Iris, itaque Deos convocare, Deorum nuncia esse dicitur. *Idem.*

43 *Qui stagna colunt*] Incaute. Non enim hi superi, quamvis numinum loco, quamvis Dii, non tamen superi.

Cinguntur] In Militiam prodeunt. *Barth.*

45 *Rex ille silentum*] *Ipse* malit Barthius: sed obstant libri nostri, et jam præcesserat *ipsi manes*. Adeantur notata nostra ad Æneidos septimum, 110. Mox malim *Lethæo invehitur curru*, pro *vehitur*, si liceat per membranas. *D. Heins.*

46 *Lethæo vehitur*] Membranæ *Lethen evehitur*. Transvehitur nimirum, quem fluvium alioquin non transibat. *Barth.*

49 *Machina terruit urbem*] Forte *proruit*, vel *verberat*: ut de Magnete, 'Mavors sanguinea qui cuspide verberat urbes:' *terruit* enim non videtur sufficere. *D. Heins.*

51 *Numina turmis*] *Formis* Gyrald. et Lucens. vere: notum enim Deos contra Gigantas pugnaturos variis formis processisse spectandos. *Idem.*

52 *Ad patrias*] Πλατωνικῶς. Unum enim numen statuit, ex quo origo omnibus cæteris. *Barth.*

53 *Numquam peritura cohors*] Consilio Regis Jovis. *Idem.*

54 *Nullis obnoxia fatis*] Id est, abolitionibus; nam alioquin Jupiter ipse communi Poëtarum sententia subjectus fatis. *Idem.*

55 *Nostrum orbem*] Tres Orbes statuunt Poëtæ: Cœlestem, Terreunm, Plutonium. *Idem.*

57 *Dederit*] Pepererit. *Idem.*

58 *Per singula luctu*] *Per sæcula* cum membranis scribendum viderat Raphelengius, quem frustra carpit Barthius curis primis. Prim. Vatic. *per sæcula ductu:* secundus *cursu.* D. Heins.

60 *Jam tuba nimborum sonuit*] Jovis classica, tempestatum fragores, unde *sonoras* vocat Maro. *Barth.*

61 *Bis æther, bis terra dedit*] Peccat in prosodiam versus. Lege igitur cum prim. Vatic. et decem aliis, *his æther, his terra.* Diis scilicet et gigantibus. *D. Heins.*

Confusaque rursus] Animi dubia, mœsta atque perculsa. *Barth.*

62 *Natura*] Ordo rerum, quem Jovem mundo imposuisse dicit Sidonius. *Idem.*

63 *Miscet*] Conturbat rerum ordinem. *Idem.*

64 *Nunc scopuli latuere mari*] Puto

nec scopuli. Sequenti versu *terras* pro *ripas* prim. Vatican. et Ambros. *D. Heins.*

Littora Nuda] Scopulis et munimentis naturalibus. Potest et flumina intelligere, quæ cum scopulis et montibus evulsa mox ait. *Barth.*

66 *Æmonium præduris viribus Œten*] *Rupibus* Buslid. bene. *Æmoniam* prim. Vatican. et alii nonnulli; quod perperam secutus Raphelengius. Græcis enim tam Οἴτης quam Οἴτη. Stephanus, Οἴτης ὄρος περὶ Τραχῖνα. Ovid. Met. IX. 'Implevitque suis nemorosum vocibus Œten:' et mox: 'perque altum saucius Œten Haud aliter graditur.' Sic enim utroque loco antiquissimus codex. Seneca Hercule Furente: 'Titan summum prospicit Œtan.' Ubi Moguntinus codex: *summo prospicit Œta.* D. Heins.

67 *Hic juga connixis*] Rectius alii *connexis: connixus* prim. Vatican. nonnulli *convexis.* Idem.

69 *Hebri cum fonte*] Nomina locorum fluviorumque nemini sunt ignota. *Barth.*

Cum ponte revellit] Bene Pulmannus *fonte.* Palatinus *sponte:* in Oiseliano a manu secunda *cum parte.* D. Heins.

70 *Socias*] Uno amne defluentes interrupit, evulso medio loco. *Barth.*

Summaque levatus] *Volutus* cum Patavino malim. *D. Heins.*

72 *Subsedit*] *Subsidit* cum Aldo et scriptis quibusdam. *Idem.*

Sine culmine] Montibus undique vorsis, evulsis, et abstractis. *Barth.*

74 *It fragor*] Lego *fit:* sic supra 'fit sonus.' Ovid. Met. I. 'Fit fragor, et densi funduntur ab æthere nimbi.' Val. Flaccus lib. I. 'Fit fragor. irrumpunt sonitu qui sacra ferebant Imperla.' Lib. v. 'Fit fragor, æthereas ceu Jupiter arduus arces Impulerit.' Mox malim *disterminat aër,* pro *discriminat.* D. Heins.

Pugnæ spacium discriminat aër] Dicat, puto, non tangere Gigantes Deorum sedes, ob interfusum aërem. *Barth.*

80 *Qua parte volutus*] Lege *fine* cum Aldo et melioribus scriptis: et adi quæ curis secundis ad Nasonis Metamorphoses notamus, x. 536. Pro *ternas* mox *trinas* aliquot antiqui. *D. Heins.*

82 *Ternas animas*] Duorum anguium: unius gigantis. *Barth.*

83 *Tunc puer insultans*] Concinnius modo legam: *Tunc superinsultans avido languentia curru Membra terit. Avidos* dicit Martis equos, ut præsagos Plutonis, in Raptu. *Idem.*

Tunc superinsultans avidus languentia curru Membra terit] Legam, si per libros veteres liceat, *Dum superinsultans rapido curru:* prim. Vatic. *cursu:* Barthius, *Dum superinsultans avido curru,* ut referatur ad subsequentia, 'occurrit pro fratre Mimas:' ubi malim *Accurrit.* D. Heins.

84 *Multumque rotæ sparsere cruoris*] Sic prim. Vaticanus: *cruorem* cæteri; frustra. Lucan. IV. 'multumque cruoris Infudere mari:' posset et legi: *sulcumque rotæ sparsere cruoris.* Idem.

85 *Mimas*] *Gigas* non incelebris Poëtis. *Barth.*

Lemnumque calentem] *Cadentem* Lucens. et prim. Vatic. *D. Heins.*

86 *Lare Volcani*] Aliquot ejus officinas notavimus supra. Relevatum os dicit vultum Gigantis, nudatum elevatione in jactum insulæ. Fluvios, insulas, montes, jactabant anguipedes isti. *Barth.*

88 *Ante revelato*] Alii *relerato* cum Aldo et Lucens. duo *revelatum:* prim Vatic. *velut tuto:* duo alii ejusdem bibliothecæ, *relaturo:* unus Medicens *celebrato.* Lego *terebrato.* Virgil. 'telo lumen terebramus acuto.' Buslid. *fudisset ab ore cerebrum:* rectius. *D. Heins.*

91 *Victorem post fata petit*] *Ferit* prim. Vat. Ambr. et Patav. *Idem.*

92 *Ostendens rutila cum Gorgone pectus*] Scribe *oblendens:* sic et Pal-

las Raptu Proserpinæ: 'clypeique retardat Objice, Gorgoneisque premens assibilat hydris, Prætentaque operit crista.' Et paulo ante: 'tantum stridentia colla Gorgonos obtentu pallæ fulgentis inumbrat.' Vide quæ notamus vs. 226. libri secundi de Raptu. *D. Heins.*

94 *Furentem Longius*] Puto *ruentem*; vel *furentem Cominus:* multi veteres *ferentem:* sec. Vatican. *frementem.* Forte *frementem Anguibus.* Deinde *formam* pro *faciem* plerique scripti. *Idem.*

96 *Nodis*] Saxea induratione: induratione in saxum. *Barth.*

99 *Qui serpit per membra silex*] *Quæ* prim. Vatic. Lucens. et multi alii. Infra de crystallo, 'Torpuit et maduit prodigiosa silex:' et mox, 'Mira silex mirusque latex:' de Apono, 'Luxuriat gramine cocta silex:' de magnete, 'Flagrat anhela silex:' de quadriga, 'Una silex tot membra ligat.' *D. Heins.*

101 *Sævusque Damastor*] *Adamastor* est Sidonio Apollinari, qui multa imitatur hujus Gigantomachiæ carm. xv. In scriptis nonnullis *Jamastor* vel *Jemaster:* *sævitque* etiam pro *sævusque* in primo Vaticano. *Idem.*

104 *Miratur Echion*] Lege *miratus:* et sic opt. Ambros. neque aliter curis sec. Barth. *Idem.*

106 *Te, Dea, respexit*] Malim *Ægida respexit.* Idem.

Nulli Bis licuit] Noster ad saxificum clypeum respicit. *Barth.*

107 *Sublata audacia*] Una cum auctore suo, dicere vult. *Idem.*

108 *Et didicit cum morte Deam*] Agnovit divinam numinis intemerabilemque majestatem.

Sed turbidus Idam] Scribe, *turbidus ira.* Barth.

Sed turbidus Idam Palleneus] Alii *Ida* vel *Idas* vel *Idan.* Scribe *ira* cum Gyrald. quomodo et Barthius curis secundis reponendum censuit. *Iram* prim. Vatic. in nonnullis *Idam:* et *Palladiis* pro *Palleneus* plerique: prim. Vatic. *Pallaneus.* D. Heins.

109 *Pallaneus*] Notus Gigas. *Barth.*

110 *Ingreditur*] Malo *Aggreditur.*

114 *Spiris*] Anguibus, quibus ibat loco pedum. *Barth.*

115 *Porphyrion*] Immanis inter Gigantes, et ductor velut cæterorum. *Idem.*

Conatur vellere Delon] *Vincere* prior Moreti: *rumpere* Lucens. Isingr. prim. Vatic. et cæteri omnes. *D. Heins.*

117 *Ægæus*] Mare Ægæum. Ab Ægeo, Neptuni filio, patre Thesei, dictum. *Barth.*

118 *Longævo cum patre Thetis*] Oceano, qui Deorum hominumque Pater. *Idem.*

120 *Placido cunctæ de vertice Nymphæ*] Alii *placidæ cuncto:* unus *placidæ cunctæ.* Lege *placidæ Cynthi* cum duobus opt. Ambros. et Rhemensi libro. *D. Heins.*

Vertice] Vortice, pelago nimirum. Vel verticem Deli innuit, Cynthum nimirum. *Barth.*

122 *Primumque gementi*] Puerperio vicino. In Delo enim peperit geminos suos Latona. *Idem.*

123 *Lumina cœli*] Solem et Lunam. *Idem.*

125 *Implorat*] Abest hic versus a Gyrald. Lucens. et duobus aliis. *D. Heins.*

Pæana] Quod monstris domitis nomen est nactus; ad quæ domanda et natus. *Barth.*

126 *Auxiliumque rogat*] *Rogant* scripti aliquot. Lege *rogans.* Mox *nostro sinu* prim. Vatic. et Ambros. *D. Heins.*

128 *En iterum convulsa feror*] Cætera hujus poëmatii in scriptis desiderantur: quod vulgati addunt *succurre roganti,* ex superiori versu insulse repetitum. *Idem.*

XXXIX.

EPISTOLÆ.

1. *Deprecatio ad Hadrianum, Præfectum Prætorio.*

Ad Hadrianum] *Deprecatio ad Hadrianum* Lucens. antiquæ editiones *Ad Hadrianum Præf. Præt.* recte. Nam in Codice Theodosiano *Hadriani Præfecti Prætorio* mentio fit. In primo Vaticano et Oiseliano sub finem hujus Epistolæ legebatur, *Cl. Claudiani satisfactio pro se apud Stilichonem:* et initio epistolæ, *Incipit excusatio pro se;* quomodo et Viennensis. *D. Heins.*

In veteribus editis titulus est: *Epigramma satisfactionis apud Hadrianum Pratorio Præfectum.* Nonnemo Præfationem; Epistolam major pars inscripsit. Quos merito sequimur, cum in nostro Codice nullus exstet apex inscriptionis; compellat enim hominem, ut ignoscat iracundia ipsius afflicto. *Barth.*

1 *Usque adeone tuæ*] Delictum fatetur, ut eliciat clementiam.

Impetus iræ] Nihil crudelius quam impetum, quæ summa est violentia, producere; rationem scilicet audire nolentem. Tacitus l. III. Histor. 'Omnia inconsulti impetus cœpta, initiis valida, spatio languescunt.' *Barth.*

2 *Nullus erit*] *Erat* Lucens. Patavin. *Nullus tot finis lacrymis;* probe: nisi quod opinor a Claudiani manu esse, *Nullane tot finis lacrymis?* ut numeri nonnihil erigantur. Mox *subitisne* cum Barthio. Pro *permutas* octo scripti *permittas.* D. Heins.

Subitisne] Subita autem odia, ex improviso casuque incidentia. *Barth.*

3 *Mens ignara nocendi*] Heroica plane in summa fortuna. *Idem.*

4 *Quo sensus abicre pii*] Ingenium dicat. At melior meo animo scripti nostri Codicis lectio: *Quo sensus abiere tui?* Ut mentem nocendi ignaram, et mite ingenium natura viro datum intelligat. *Idem.*

5 *Invidiæ*] Calumniam dicit: per quam sibi amicum abalienatum clare testatur infra.

Strepitus maligni] Rumores. Ita excusat sese homo ingeniosus. Utique enim malorum horum caussa ipsi fuit Epigramma virulentum in Adrianum istum, quem Alexandrinum secum facit hac Epistola. Pharii autem nomine sacrilegum latronemque incessit, inscripto insuper titulo Epigr. 36. cujus hæc verba sunt: DE THEODORO ET HADRIANO: 'Mallius indulget somno noctesque diesque, Insomnis Pharius, sacra, profana, rapit. Omnibus hoc, Itala gentes, exposcite votis, Mallius ut vigilet, dormiat ut Pharius.' Nihil verius quam hos rumores istic dicere. Quia et sub finem carminis ipsemet caussam infortuniorum adscribit Musis infelicibus, cum ait: 'Eripe calcatis non prospera cingula Musis, Scilicet insigni de paupere vate triumpho.' Est autem pulchra satisfactio per confessionem, qua ulterior et melior nec sperari poterat. *Barth.*

6 *Me dolor incautus*] Unus Med. *decor. Incautum* excerpta Put. Forte *calor incautum.* D. Heins.

Dolor incautus] Ob raptas res sa-

cras et profanas. Crudelitatem Adriani hujus indicant sequentes Poëtæ illatæ pœnæ: 'Gratia defluxit, sequitur feralis egestas, Desolata domus, caris spoliamur amicis:' et finis Epistolæ.

Lubrica ætas] Juvenilis utique; vate nostro nondum Stilichoni, Honorio, Serenæ, tantopere commendato. Errant ergo qui *in senecta ætate* egestate pressum Claudianum hinc colligere voluisse videntur. *Barth.*

7 *Me timor impulerit*] *Tumor* octo scripti; optime; nam tumor idem quod ira: utrumque conjunxit lib. II. in Rufinum: 'Et quamvis præsens tumor et civilia nuper Classica, bellatrixque etiam nunc ira caleret.' Infra de Hystrice: 'additur armis Calliditas, parcusque sui tumor iraque nunquam Prodiga telorum:' sic legendum. Virgil. VIII. 'tumor iraque longe Concessere Deum:' quæ ibi vera lectio. Capitolin. in Pertinace, 'sed cum Tausius quidam in iram et tumorem milites adduxisset.' Seneca Thyeste: 'Ponatur omnis ira, et ex animo tumor Erasus abeat:' hinc et *tumida ira* Nasoni libro VIII. Met. 'tumida frendens Mavortius ira,' de Meleagro. Et apud Maronem: 'tumida ex ira tunc corda residunt.' 'Tumet animus ira' in Senecæ Tragœdiis non semel. Pro *ardor* Patav. *error.* D. Heins.

Timor impulerit] Ne et mea cum cæteris raperentur.

Devius egerit ardor] Iracundam dicit arrogantiam. Ira temeraria ardoris. *Barth.*

8 *Te tamen haud decuit*] Ex Eunucho Terentiana: 'non te dignum, Chærea, Fecisti; nam si ego digna hac contumelia, Sum maxime; at tu indignus, qui faceres tamen.'

Concurrere telis] Majorem nempe. *Barth.*

9 *Humanæ Superos*] Imperturbabilem animum, clementiamque suadet homini exemplo Deorum, qui convicia mortalium irrideant potius, quam ut iis percellantur. *Idem.*

10 *Securum cœlum*] Licet, ait, occinant superis mortales pessima verba; ipsi tamen securi, quod volunt facessunt, neque curant miserorum iracundiam. *Idem.*

11 *Concede jacenti*] Summum enim pœnæ genus, quod alibi ait, vidisse precantem. *Concedere*, ignoscere. *Id.*

12 *En adsum*] Oblatio sui est ex Marone: 'Me, me, adsum qui feci,' &c. *Idem.*

Et veniam] Raphelengius et scripti delent τὸ *et* præter prim. Vatican. Palatinus *adsum en*: leg. *adsum en, en veniam, &c.* D. Heins.

13 *Manibus*] Heroum exempla proponit, mox Deorum subditurus. Achillem quamlibet iracundiæ pertinacem, ignovisse tamen jacenti hosti.

Atrox Achilles] Ante inexorabilis. Horatius: 'forte reponis Achillem, Impiger, iracundus, inexorabilis, acer.' *Barth.*

14 *Victrices Furias*] Imo *Ultrices* cum Aldo et scriptis: sic 'Diræ ultrices' apud Virgilium et Statium. *D. Heins.*

Ultrices Furias matris] Matricidis imminentes. Interfecta matre sceleris conscientiam ferre non potuit: sæpe confessus exagitari se materna specie, verberibus Furiarum ac tædis ardentibus.

Orestes] Matris occisæ Furiis Clitemnestræ per omnes scenas exagitatus. *Barth.*

15 *Reddidit Alcides Priamo*] Prior enim Agamemnone et Menelao Hercules cepit Trojam. *Idem.*

16 *Pellæum juvenem*] Alexandri humanitatem laudat. *Idem.*

17 *Darium*] De sepulchro regali Darii, ab hoste dato, Arrianus l. III. *Idem.*

Darium famulis manibus] *Et Darium* Gyrald. Lucens. et unus Petav. Cæterum frustra Raphelengius ex conjectura viri maximi reponit *famuli.*

Silius l. x. ‘pro libertatis honore Vel famulas armare manus.’ Noster Laude Serenæ: ‘famulas exercet læta choreas:’ ubi *choreis* male quidam reponunt. Eidyllio de Phœnice: ‘Celsa per famulas acies ditione superbit:’ quomodo ex scriptis legendum. Sic *famulos greges, famulos cœtus, famulam cohortem* Statius. Noster *famulos reges, famulam Carthaginem, famulum Araxen et Hydaspen, et famulas Gangis ripas:* quomodo *famulum Rhenum* Ovid. l. I. Fast. ‘Tradiderat famulas jam tibi Rhenus aquas:’ sic enim scripti constanter; ubi plura dicimus. *D. Heins.*

18 *Solatus fata*] Mortis solatium scriptoribus ultimum, quod morienti aut mortuo aliquis gratificatur. *Barthius.*

20 *Conditor hic patriæ*] Alexandriæ, unde oriundus uterque; supplex Poëta, et ultor nimius Poëticarum injuriarum, Adrianus. *Idem.*

21 *Virtus tua digna sequi*] Ultione Diis relinquenda. Ita enim magnanimi principes castigabant noxios, ne sanguine pœnisve eorum pasci viderentur, sed leniter punitorum delictorum ultionem diis rescribebant. *Idem.*

22 *Læsimus*] Occulta et ingeniosa ad veritatem provocatio.

Pascatque] Mali, inquit, vindicesque Dæmones, si merui, excrucient me; tu modo manum abstineto. *Barthius.*

23 *Gratia defluxit*] Malim *diffluxit:* ut apud Ennodium Epig. 118. ‘In tantum prisci diffluxit fama Maronis.’ ‘In rugas totus diffluxit aniles’ libro primo in Eutropium: quomodo et illic scribendum. *D. Heins.*

Gratia defluxit] Dum tibi fuimus accepti, grati fuimus omnibus. Te adversario nemo nos non prosequitur odio. Damnare omnes, qui Principibus viris jam non sit acceptus, infinita seges exemplorum docet.

Egestas] Omnibus velut sacrum fugientibus, omnium ope retro relata. *Barth.*

24 *Spoliamur amicis*] In quibus fortunarum magna portio. *Idem.*

25 *Hunc tormenta necant*] Insanis igitur modis insaniit isthic peculator. Patet fugitivum, aut alicubi latitantem scripsisse Epistolam Claudianum.

Truditur exsul] Trudendi verbum peculiare ei rei. *Barth.*

26 *Quæ sæva pericula restant*] Opinor *piacula.* D. Heins.

27 *Prætereunt subjecta feræ*] Generosæ nempe. Deorum hominumque inductioni subjicit meliorum ferarum exemplum, ut immite pectus vel sic persuadeat. Ait generosas etiam feras animi victoria contentas, hostilibus corporibus nihil damni dare. Muliebre est furere in ira: ferarum vero, nec generosarum quidem, præmordere et urgere projectos. *Barth.*

28 *Emollit rabiem prædæ*] Ex Claveriano codice hæc transposuimus, cui et Barthius subscribit curis secundis. *D. Heins.*

29 *Quæ stravisse valent*] Prim. Vatic. et quatuor alii *calent;* quomodo et in Palatino codice legi, testis in Adversariis Barthius. Nuptiis Honorii: ‘calet obvius ire Jam Princeps.’ Statius Thebaidos quarto: ‘Arma, tubas audire calens, et pulvere belli Flaventem sordere comam.’ Sic *ardet, flagrat, æstuat,* et similia passim apud nostrum; de quibus alibi. Paulo post *eadem prostrata,* non *ea mox* libri meliores præter prim. Vatic. et Palat. et Oisel. *Idem.*

Quæ stravisse valent] Fervor enim ingens contra repugnantes, subsidit in subditos. *Barth.*

30 *Gaudet cervice juvenci Nobiliore fames*] Ita ex novem libris legendum. Statius in simili comparatione Theb. II. ‘ubi sanguine multo Luxuriata fames:’ et l. VII. ‘Quippe nihil grassata fames,’ de tigribus. *D. Heins.*

31 *Nobiliore fames*] Quam ut pas-

catur subjicientibus sese.

Secuit] Interrupit, irrupit.

Nascentia vota] *Vota* sunt votivæ dignitates, optata gaudia. *Barth.*

Nascentia vota] *Fata* quatuor scripti, pro nascenti fortuna. Infra: 'Quæ per te cecidit, per te fortuna resurgat.' *D. Heins.*

33 *Serenus Respice*] Ut Sol videlicet, in tenebris enim afflicti et mœsti. *Serenus*, clemens. Valerius Flaccus ad Domitianum: 'nunc nostra serenus Orsa juves.' *Barth.*

34 *Quid tanta dignaris morte clientem*] *Mole* Lucens. et quatuor alii cum Aldo. Optime: dictum l. II. in Eutrop. 101. Pro *Jam jam suppliciis*, unus Med. *Lumina suppliciis.* Pro *Despice*, Lucens. et octo alii ex melioribus *Respice* præter prim. Vatic. duo *Aspice.* Puto: *Lumine suppliciis fessos humilesque sereno Respice.* D. Heins.

Tanta morte] Tam ambitiosa: Morte aut eversione tot circumstantiis quæsita. Clientem se vocat, prisco usu. Patronorum enim amplum jus, et imperium imperiosum in clientes. Medio ævo *Vasallos* hodiernos ita dictos observamus. *Barth.*

35 *In brevibus*] Magnificis Heroibus magnos hostes deligendos, quibus suam insumant iracundiam autumat, exemplo ventorum, eorumque moderatoris.

Sese probat] Vires suas experitur. *Barth.*

Æolus undis] *Antris* Aldus et excerpta Puteanea; bene: ut apud Juvenal. 'Æoliis inclusum rupibus antrum.' Statius Theb. x. 'Non aliter moto quam si pater Æolus antro Claudat iter.' Antri Æolii luculenta descriptio apud Homerum in Odyss. *D. Heins.*

36 *Boreæ certamina*] Confligere enim ventos, furentibus tempestatibus, aiunt Poëtæ. *Barth.*

37 *Culmina quassat*] Lucensis et tredecim alii *lassat*; bene: vide notas l. I. in Rufin. 276. *D. Heins.*

38 *Cœlestis flamma*] Fulmini vim potentis viri comparat. *Barth.*

41 *Ramis fronde*] Frondosum olivæ ramum intelligit a supplicibus prætendi consuetum.

Fronde Minervæ] Qua oblata Dea belligerans leniebatur. Et bellum enim ideo et olea in tutela ejusdem Divæ. *Barth.*

42 *Pro ture damus*] Cultum divinum homini offert, quo ampliorem non possit. *Idem.*

43 *Me redde mihi*] Omnibus spoliatus, nec se ipsum habere dicit. Sic odisse se ipsos dicuntur, qui in summo sunt mœrore. *Idem.*

44 *Vulneribus*] Læsionibus quibuscunque.

Vitamque jube famamque reverti] Paria enim hæc, imo potior etiam fama. *Barth.*

46 *Sanus Achilleis remeavit Telephus herbis*] *Achillea hasta* Gyraldinus; probe: unus Mediceus *Achilleis hastis;* proxime verum. Ferrugine Achilleæ hastæ sanatum Telephum veteres prodiderunt. Apuleius de herbis fere solus pro vulgata stat lectione: 'Achilleam herbam Achilles invenit. Unde vulnera ferro facta sanabat: hac sanasse Telephum dicitur.' De hasta Ovidius non uno loco, Propertius, Hyginus, alii. Pentadius in Catalectis Pithœi et Scaligeri: 'Pelias hasta fuit, vulnus grave quæ dedit hosti, Et quæ sanavit, Pelias hasta fuit.' Ipse Achilles apud Nasonem: 'ego Telephon hasta Pugnantem domui, victum orantemque refeci.' Serenus Sammonicus c. 47. de serpente: 'sanat, quem sauciat ipsa. Ut Larissæa curatus Telephus hasta.' Perperam, et contra legem metricam *utque* ibi legitur. *D. Heins.*

Remeavit Telephus herbis] Oraculum Telepho suaserat, cum de vulnere ab Achille in Mysia inflicto convalere non posset, ipsum Achillem adiret; ei ille obtemperans navigat Argos, et ab Achille, tum ibi rem gerente, cu-

ratur. Alii immissa in vulnus hasta, qua factum id erat, curatum scripsere. *Barth.*

48 *Placidamque*] Mitem, qualis Medicorum. *Idem.*

49 *Pepulit, quos fecerat ipse*] Mirum nisi vera lectio unius codicis Belgæ *quos fecerat hasta.* Hac enim curatum vulnus, scriptorum consensus habet.

50 *Flecteris ullo*] Prim. Vatic. et Ambros. *frangeris*, cum editione Parmensi: sic supra laude Serenæ: 'tu sola frementem Frangere, tu blando poteras sermone morari.' Cons. Manlii: 'quæ dissona ritu Barbaries, medii quem non reverentia frangat.' Ovid. l. II. Amor. El. 18. 'Frangor, et ingenium sumptis revocatur ab armis:' sic vetus liber, non *Vincor.* Epist. Penelop. 'Ille tamen pietate mea precibusque pudicis Frangitur:' ita et Statius sæpe. *D. Heins.*

51 *Calcatis Musis*] Extremo modo adflictis, pedibus subjectis.

Non prospera cingula Musis] Militaria omnia privilegia, ipsamque dignitatem. Militiam vero notat, ut dictum, speciatim, quia milites accincti semper. Cingulum autem sumtum cum aliqua solemnitate, invexit morem nunc Nobilitati nostræ usitatum, ensis jus sumendi accinctione alicujus Principis aut Magnatis. *Barth.*

52 *Comitem me pelle sodali*] *Sodalis* Raphelengius contra veteres libros. *D. Heins.*

53 *Insigni de paupere vate triumpho*] *Insignes triumphos* Lucensis et decem alii cum Parmensi editione; recte; abruptum dicendi genus. Sic alibi: 'Quam similes hæc aula viros?' ubi verbum aliquod subintelligitur: sic et 'Quo mihi fortunam?' et 'Unde tam faciles Deos?' similiaque apud Ovidium; de quibus suo loco. Buslidianus, *egregios triumphos*: prior Moreti *ingentes*: excerpta Put. *insignis triumphus*: Scalig. *insignis triumpha.* Idem.

54 *Scilicet egregiis*] *Et spoliis* Lucens. *Idem.*

Opimis] Congressus velut ipsi, ita magnam rem molitus. *Barth.*

55 *Sæviat in miseros*] *Irruat* prim. Vatic. et sex alii. *Serviat* sec. Vatic. pro *Audiat hoc*, meliores *hæc. Longisque carinis* prim. Vatic. et alii nonnulli, non *longeque.* D. Heins.

56 *Longeque carinis Nota Pharos*] In eos usus exstructa turris. *Barth.*

57 *Flentemque vultum*] Ob vatis periculum atque infortunium. Ægyptii enim omnis census eo tempore Poëseos studiosissimi, et tantum non insanientes in eam. *Idem.*

58 *Nostra gemat Nilus*] Fluminibus luctus adscribitur, illustri aliquo homine oris ejus afflictato. *Idem.*

XL.

2. *Ad Serenam.*

Hæc Epistola in nostro codice præfixa visitur libro de Laudibus Serenæ, ut et in editione Aldina; cum tamen ad eam laudandam parum faciat. In uno Belgarum inscriptio fuit: EPISTOLA AD SERENAM REGINAM, UXOREM DUCIS STILICONIS. *Barth.*

1 *Orphea cum primæ sociarent lumina tædæ*] At ubi secundæ tædæ Orphei? Nos vulgatam scripturam cum Bentini, Belgis, nostro codice, Aldo, aliisque mordicus tuemur: *Orphea cum primum sociarent numina tædæ.* Hoc est, cum primum rumor increbuisset auspiciis Deorum immortalium conjugio

sese commissurum vatem. Nihil planius meliusque hac lectione. *Barth.*

Orphea cum primum sociarent numina tædæ, Ruraque compleret Threcia Festus Hymen] Sic enim legendum, non *tertia*, ut vulgo. Θράκη enim et Θρήκη dicunt Græci. *Torrent.*

Primæ sociarent lumina tædæ] Sic ex veteri libro Claverius, quod secutus Raphelengius; amplexus quoque Diatribes Statianæ cap. 45. Gronovius. *primæ numina tædæ* Lucens. Patav. et editio Parmensis, et prim. Vat. quod verum est: vulgo *primum numina tædæ:* scripti alii *primo numine*, vel *primum munere*. Barthius negat τὸ *primæ tædæ* posse ferri, quod non nisi unicam Eurydicen duxisse Orpheus legatur: atqui *sociarent numina primæ tædæ Orphea*, dictum pro primum sociarent: sic passim loquuntur poëtæ præstantiores. *D. Heins.*

2 *Festus Hymen*] Fausti ominis ergo, ut felix adesset invocatus, licet non advenerit propitius, vel favere potens, ut fatis arcentibus. *Barth.*

4 *Dona suo vati*] Delectatus enim silvis fuerat Orpheus. Mythologiam, quod homines ferino victu et contubernio abstraxerit, habes apud Horatium. Potuit tamen et ea esse, quod de visceribus ferarum futura prædicere instituit. *Idem.*

5 *Quippe antri memores, cantus*] Ipsas enim cautes sive petras adauxerat Orpheus, ut scenam quandam facerent, umbramque præstarent cantaturo. Ergo umbram sive antrum umbrosum canere exorsus, sibi fecisse cauendo Orpheus perhibetur. Et paulo post in medio nemore consedisse ait, quod ipse fecisset. *Sonoras cautes* dixit, quod paradoxum corrumpendo loco fuit, ob redditam vocem. *Idem.*

Cantus ubi sæpe sonoræ] Alii *sonore: canore* Moreti liber: a quibusdam absunt illa *sæpe sonoræ* hiatu relicto: *sæpe sonore Præbuerat dulcis* ex manuscripto Claverius: Lucens. *cantu subis.* Excerpta Put. *cantu subiisse feruntur:* Buslid. *cantus ubique ante sonoro.* Ampliss. Gevartius ex conjectura, ut mihi quidem videtur, certa, *cautes ubi sæpe sonoræ;* et sic in Apophoretis Behotius: aliter curis prioribus Barthius. *D. Heins.*

6 *Mira theatra*] Naturalia, constipata silva, coacta rupibus, in modum formamque theatri. *Barth.*

7 *Caucaseo crystalla*] Eorum enim incunabula in præaltis perpetuique frigoris montibus, qualis Caucasus. *Idem.*

8 *Gryphes hyperborei pondera fulva soli*] Aurum quod custodire finguntur illa dubiæ fidei animantia. *Idem.*

9 *Furatæ Veneris prato*] *Furato prata* tertius Vatic. *Purgato* Rottendorph. Forte *Pæstano.* D. Heins.

Veneris prato] Quod describitur Epithalamio Honorii: 'Intus prata micant, manibus quæ subdita nullis Perpetuum florent, Zephyro contenta colono.' Columbas ei Deæ sacras non attinet ostendere, et Mythologiam ipsæ ostendunt. *Barth.*

11 *Fractaque nobilium ramis electra sororum*] *Mobilium* Buslid. Forte *Lapsaque flebilium sororum;* vel, *Fletaque nobilium:* ut apud Martialem libro IV. Ep. 59. 'Flentibus Heliadum ramis dum vipera repit.' Statius, Theb. XII. 'Sic Hyperionium tepido Phaëthonta sorores Fumantem lavere Pado. vixdum ille sepulchro Conditus, et flentes stant circum flumina silvæ.' Val. Flaccus, libro I. 'veteris sat conscia luctus Silva Padi, et viso flentes genitore sorores:' sic, 'Fletifer truncus Myrrhæ' apud Ausonium Cupidine crucifixo, loco non satis integro, ubi tamen *lacrymis lucentibus* malim, quam *lugentibus.* D. Heins.

Nobilium sororum] Quippe de progenie Solis, qui in omnium oculis. *Barth.*

14 *Germina cara maris*] Quidquid, ait, pretiosum, in rubro mari nasci-

tur. Ejus gemmas commendavit Panegyricorum supra non uno loco. *Barth.*

Germina cara maris] *Cana* pri. Vatic. et quatuor alii cum editione Parmensi. ut uniones intelligat. Cana germina rubro mari argute respondent; nihil tamen muto: vide notas Nupt. Honor. vers. 165. Noster alibi: 'baccis onerat candentibus aures.' *D. Heins.*

16 *Cinnama rara*] Sic castigatiores membranæ: aliæ magno numero *cinnama mira.* Martialis lib. IV. Epigramm. 13. 'Tam bene rara suo miscentur cinnama nardo.' Prudentius Cathemerin. hymno V. 'Illic et gracili balsama surculo Desudata fluunt, raraque cinnama.' Statius libro IV. Sylv. ad Severum: 'jam feret Indicas Messes, odoratisque rara Cinnama præripiet Sabæis.' Et Epicedio Patris: 'dites non si tibi rara Sabæi Cinnama, odoratas nec Arabs decerpsit aristas.' *Idem.*

Cinnama rara] Non qualia ad nos veniunt, nobisque, ait, nota sunt. *Barth.*

18 *Vectigal connubiale*] Donum debitum. Vectigal alioquin quod debetur, quo non soluto, merx ipsa aut possessio perdebatur antiquissimo more. *Idem.*

19 *Heliconis regno*] Ut pronuba socrus. Ornamentorum talium novæ nuptæ collatorum mentio in Epithalamiis Honorii et Palladii. *Heliconis regnum*, ipseque Helicon, immortalitatem memoriamque perennem meritorum denotat. *Idem.*

20 *Propriam*] Suam sibi. Horatius: 'Archilochum proprio rabies armavit iambo,' &c. *Idem.*

21 *Dominam Olympi*] Magni matronam tonantis: Junonis peculiaris titulus. Dominam peculiari titulo *Dianam* Græci dixisse videntur ex Pausaniæ Arcadicis. *Idem.*

23 *Nec sprevit Regina Deum*] Concinnius leges *Deam;* Calliopeam nempe. *Barth.*

24 *Ducta favore pii*] *Victa* Patav. et pro *honore* unus Med. *amore.* D. Heins.

25 *Carminibus toties lustraverat aras*] Chorum cantans circa aram Junonis duxerat. *Lustrare*, celeriter obire, aut præterire notat. Vel ad *lustrationes* pertinet, quas carmine peregerit Orpheus, ambiens aut emundans aras Junonis, numenque propitians, talium artifex. *Barth.*

28 *Titanum fractas*] Malim *fractis minis.* D. Heins.

29 *Noctem dignata jugalem*] *Montem* Oxon. *Idem.*

30 *Augendis toris*] Ditandis, honestandis. *Barth.*

32 *Solos fas habuisse Deos*] Et hic malim *solas Deas.* D. Heins.

33 *Placabilis Orpheo*] *Orphei* rectius Aldus et opt. Ambros. cum duobus Vaticanis et Rottendorph. et Oisel. ut apud Virgil. 'Orphei Calliopea, Lino formosus Apollo.' *Idem.*

35 *Illius expectant*] *Explent illius* quindecim: tres *illius explent:* Lucens. et prim. Vatic. *illius expectent;* bene: Moreti *illius expellent*, proxime verum. *Idem.*

36 *Sub pedibus tegitur*] *Regitur* Lucens. prim. Vatican. et sedecim alii cum Aldo: unus Petav. *teritur:* sed *regitur* probum est. Apud Maronem Æneïdos septimo: 'Externi veniunt generi, qui sanguine nostrum Nomen in astra ferant, quorumque ab stirpe nepotes Omnia sub pedibus, qua sol utrumque recurrens Aspicit Oceanum, vertique regique videbunt.' Corippus: 'Augustis solis hoc cultu competit uti, Sub quorum pedibus regum cruor.' Idem Præfatione operis: 'Deus omnia regna Sub pedibus dedit esse tuis.' Ibidem: 'Regnaque sub vestris venient fortissima plantis.' Raptu Proserp. libro II. 'Sub tua purpurei venient vestigia reges:' ubi perperam Barthius *fastigia* reponi jubet. *Idem.*

Sub pedibus tegitur] Immensitatem summo proximi conjunctissimique numinis terreni prædicat. *Barth.*

38 *Gregibus pascua plena meis*] *Læta* sec. Vatic. et *tuis* Rottendorph. Puto, *gregibus pascua plena suis.* D. Heins.

42 *Auratæque trabes*] Splendida ædificia, *auratis trabibus*, circumloquitur. *Barth.*

43 *Suffecit mandasse Deam*] Scripserat ad puellæ parentes pro Claudiano Serena. Non opus fuit ultra ambiri puellam, quam amabat. Cesserunt parentes, consensit ipsa. Matrimonium confectum est.

Mandasse Deam] Blando imperio, cujus vis tamen præsens erat. *Barth.*

44 *Et pecus*] Excerpta, quæ V. Cl. Isaacus Vossius mecum communicavit, *penus;* quomodo et tertius Vaticanus: codex Rottendorph. *nemus.* D. Heins.

46 *Nominis umbra tui*] Palat. *numinis;* ut a Barthio jam monitum. *Idem.*

47 *Quid non perficeret*] *Perfecit* duodecim libri: duo Florentini totidemque alii *suffecit:* Thuan. *sed quid non faceret:* Lucens. *sed quid non perfert:* puto, *præstet:* unus Vatic. *perficiet:* Palat. *proficeret.* Idem.

48 *Genius regni*] Principis felicitatem, Imperiique totius Divinitatem dicit, cujus particeps erat Serena, tantis vinculis Augustæ domui innexa.

Vel pietatis amor] Pietas clementiam, amor favorem in Poëtam denotat. *Barth.*

49 *Sub luce tui oris*] Divinam omnino facit, ut quæ vultu lucem exspiret. *Idem.*

50 *Conjugis in castris*] *Et castris* nonnulli: rectius. *D. Heins.*

Conjugis in castris] Scripti omnes et editi *et solio generi:* Imperatorem enim dicit Honorium; Magistrum militiæ Stilichonem. Scitius etiam videntur membranæ scribere *Conjugis et castris, et solio generi.* Ut vocula sua ista omnia respiciat. Et dura alioquin locutio; in solio generi celebrare diem optatum. *Barth.*

51 *Auspex Purpura*] Summa honorati nominis felicissimo omine. Auspices adhibitos veterum nuptiis docuerunt pridem viri eruditissimi. Vide nos ad Sat. x. Juvenalis in finem. *Idem.*

52 *Sancto cingeret aula toro*] *Choro* legendum cum opt. Ambros. quod et Scaliger vidit; malim et *sacro:* nam Buslid. et sec. Vatic. *socero;* mendose. Præfat. in vi. Cons. Hon. 'plaudebant numina dictis Et circumfusi sacra corona chori:' nisi *socio choro* mavis. *D. Heins.*

53 *Desponderat ante*] Desponderi fecerat. Serenam suam dicit. *Barth.*

54 *Conjugis ejusdem*] *Conjugis eadem* sex scripti: *Conjugis hæc eadem* quinque. Gyrald. Lucens. prim. Vatic. et duodecim alii, *Conjugiis eadem;* bene. Scaliger *Conjugio ejusdem.* Barthius *Augustæ pronuba dextra daret:* sed non persuadet Augustam posse dici Serenam, quanquam patre Augusto natam. *D. Heins.*

Conjugis ejusdem] In Belgico *Conjugiis eadem.* Scripsisse arbitror: *Ut mihi quam scriptis desponderat ante puellam Conjugis, Augustæ pronuba dextra daret.* Augustam dicit Serenam, quam toties ante et postea Reginam, eodem sensu. Scripto et intercessione conjugis Stilichonis desponderat Claudiano puellam Serena. Vovet nunc sponsus, ipsius ejusdem manu Reginæ, quod pronubæ faciebant, sibi eandem in matrimonium tradi. *Barth.*

56 *Libycæ dissidet ora plagæ*] *Libyæ* quindecim: ut *Africa terra* et similia, de quibus supra. *D. Heins.*

58 *Sidereo supercilio*] Exemplo Jovis Homerici. *Barth.*

XLI.

3. *Ad Olybrium.*

1 *Affatus*] Epistolas, quibus missitandis solenne verbum *dirigere* abusu sequentium seculorum corruptum est. *Barth.*

2 *Nec redit*] Mutuam vicem loquitur. Res vero clara familiarissimum his summæ et Nobilitatis et dignitatis inter proceres Romanos viris fuisse Claudianum, quare admiranda res de paupertate adeo queri. Sed scitum illud observasse magnates videntur isti, πενία τὰς τέχνας ἐγείρει. ne locupletatus obverteret Musis cornua.

Alterno pollice] Poëticum; cum pollice nemo scribat, manum intelligit.

Salus] Caput Epistolæ *Salutatio* omni ævo, quam pro ipsa posuit, vertunt tamen mores hodierni et istum Antiquitatis. *Barth.*

3 *Sed quæ tam prona facultas*] Lego *cui tam prona:* lib. III. de Rapt. 'cui tanta facultas In me sævitiæ?' Primus quoque Vaticanus, *scribendi labor est:* forte *scribendi an labor est?* sed nil mutandum temere. *D. Heins.*

4 *Seu Cicerone tonas*] Consulatu Olybrii 208. *Cicerona* videri scribendum dixi: et sic Lucensis. Sic *Platona* pro *Platonem* dixit Petronius initio Satyrici. *Idem.*

Seu Cicerone tonas] Fulmen eloquentiæ illud incomparabile dicit. Sidonius non semel expressit. Idem sensit Petronius: 'Grandiaque indomiti Ciceronis verba minentur.' Ductum a Pericle, qui concionans fulgurare et tonare dicebatur. Sic torrenti æquatur Demosthenes. *Barth.*

5 *Divitiis animi*] Opulentia eloquentiæ artiumque instructi. *Idem.*

7 *Qui scripta ferat*] *Ferri* autem peculiariter epistolis addicitur, et est *perferri* isthic: ut *perlatores* latores Sidonio et aliis. *Idem.*

8 *Pulverulenta*] Nunquam, ait, pulvis sedatur, tanta commeantium turba est. *Idem.*

9 *Fluat ingenium*] Uberet, quomodo *abundantiam* Tullianam idem Sidonius dixit.

Reportet] Sollicitatum jam non rescribere queritur. *Barth.*

12 *Spatio debilitatur amor*] Quo crescere debebat atque augeri. *Idem.*

13 *Lucem jam condat Hydaspes*] Exclamatio admirationis et obtestationis ab rebus impossibilibus Ovidio usitatissima. *Idem.*

Condat Hydaspes] *Condet* prim. Vatic. Lucens. et plerique alii. Iidem mox *oriere*, *candescet*, et *proluet*. D. Heins.

15 *Candescet Geticis Meroë conversa pruinis*] Malim *canescet: cana* enim *pruina* passim Poëtis dicitur. Raphelengianum *conspersa* contra libros veteres est. *Idem.*

19 *Remoraturusque sodalem*] *Moraturusque* Lucens. et quinque alii. Claverii codex et sex ex nostris *remoraturusque:* alter ejusdem cum prim. Vaticano et tredecim aliis *solaturusque*, commodo sensu. Forte tamen legendum *resalutatumque sodalem:* unus Medic. *memoraturusque:* opt. Ambros. *miraturusque:* Barthius, *recreaturusque.* Familiarius cum Olybrio agit, qui se sodalem ejus appellet. Putabam olim scribendum *exoratusque salutem.* Si *solaturusque sodalem* retinemus, sequenti versu *fove* pro *doce* legendum videtur: atque ita opinor a Claudiano relictum. *Idem.*

21 *Crebraque facundo*] *Facundo* tres libri: opt. Ambros. *fæcundos cursus*, quod placet: sic 'festinare fugam' apud Virgil. et 'festinare vestes' Ovidio. *Fæcundos cursus*, ut *fertilius alloquium* superiori versu. *D. Heins.*

22 *Digna tuis animis*] *Libris atque animis* prim. Vatican. et tredecim alii; recte, nisi quod *labris* malim: et sane *digna tuis* ex *dignatus*, quod sequitur, videtur promanasse: opinor tamen a Claudiani manu esse: *Auribus atque animis insinuanda meis.* Barthius conjectando operam hic perdidit. *Idem.*

Digna tuis animis] Etiam istuc non esse sanum, tuentibus licet Cujacianis, libri, noster et Belgæ, autumant. Simpliciter scribas: *Digna tuis animos insinuando meos.* Ipso studio tibi gratificandi dignos ait animos suos qui insinuentur Olybrianis. *Barth.*

23 *Cæsar scripsisse Maroni*] Exstiterunt ergo Epistolæ tum quoque, quas laudat auctor Dialogi de corrupta Eloquentia. *Idem.*

24 *Et tibi dedecori*] Variant etiam hic libri. Citra controversiam vera est Scriptura conservata a nostro: *Et tibi dedecori jam mea Musa? Vale.* Et tibi jam, inquit, post tot experimenta Poëseos nostræ, dedecori sit celeberrima illa, et Principibus commendatissima nostra Musa? Vale. *Idem.*

Et tibi dedecori scribere? Musa vale] Tò *scribere* in tribus omissum erat: prim. Vatican. et duo ex nostris cum Claverii libro: *Nec tibi dedecori Musa futura. vale:* quomodo et Lucens. cum Gyraldino, nisi quod in iis *et tibi:* alii undecim, *Et tibi dedecori non mea Musa; vale:* prior Moreti *jam mea:* opt. Ambros. *ni mea.* Puto, *Et tibi dedecori nil mea Musa:* vel, *Nec tibi dedecori sit mea Musa; vale:* quomodo Helmæstadiensis a secunda manu. Faceti sunt, qui Olybrium Musam dictum arbitrantur. *D. Heins.*

XLII.

4. *Ad Probinum.*

1 *Quem, precor, inter nos habitura*] Opt. Ambros. *Quem, precor, hæc, quem sunt:* quod efficacius. *D. Heins.*

2 *Gratas litera nostra vices*] *Caras litera grata* Aldus et scripti meliores: alii *gratas litera grata.* Idem.

4 *Utrumque tenet*] Reum nempe. *Barth.*

5 *Transfluxere dies*] Præstituti nimirum. Vel quia affectio mutua cis paucos venturas Epistolas sibi spondebat, etiam non consponsas. *Idem.*

Transfluxere dies] *Ter fluxere* duo Vaticani. Lego *tot fluxere dies;* quod Barthius in membranis a se inventum affirmat: sed nec Pulmanniani libri nec Palatinus tale quid agnoscunt. Posset et refingi, *tres fluxere dies.* D. Heins.

6 *Pœnitet*] Piget. Horatius Epodo XI. 'conviviorum et pœnitet,' &c. Hoc est, piget pudetque. *Barth.*

9 *Prisci sententia vatis*] Scaligero visum *Cei sententia vatis.* Ea enim insula patria Simonidis. Horatius: 'Ceæ retractes munera Næniæ. *Idem.*

Chii sententia vatis] Aldus et alii nonnulli cum Isingr. et prim. Vatic. *prisci;* quomodo et Claverius: quod de Ennio intelligi volunt. Lucens. *socii:* opt. Ambros. *Cei:* quod et Scaligero in mentem venerat, secutusque est Raphelengius. Vir. Cl. Leo Allatius vulgatam lectionem tuetur, et

Homerum intelligi contendit. Sed cum illum noster laude Serenæ Smyrnæum faciat, cur Chiam hic ei patriam assignet non video. Posset et *Coi* reponi, ut Philetas subintelligatur: *Chium Mæoniumque vatem* Homerum appellavit Constantinus Maximus epistola ad P. Optatianum Porphyrium: 'Si tantum pondus et gravitas expectarentur in carmine Græco post Chium Mæoniumque vatem, et Latina post rusticum Mantuanum eloquentia vilesceret.' *D. Heins.*

11 *Audax, aut si quid penitus*] In Manuscriptis Cujacianis fuit: *Audax ut, si quid vates peccasse videtur, &c.* Si vates, inquit ille, quem sequor, peccasse videtur, audax ut arguar, minime ingratitudinis probrum subiturus. *Barth.*

Audax, aut si quid penitus peccasse videbor] Τὸ *videbor* Raphelengianæ conjecturæ est, quod opt. Ambros. et quatuor alii confirmant; ut et Aldus: sex cum prim. Vaticano *audax, aut si quid vates: ut si quid* ex Ms. Claverius, et ex conjectura Barthius, quomodo et editio Parmensis. Pro *videbor* unus Ambr. *fatebor.* Buslid. *aut siquidem.* Barthius τὸ *videtur* censet non esse sollicitandum, ut ad versum superiorem de *vate Ceo* referatur. *D. Heins.*

14 *Et Latiæ cessit*] *Accessit* prim. Vatic. et opt. Ambros. *Idem.*

15 *Affatibus omnia cepi*] *A fastibus omina cepi* felici conjectura Raphelengius. Aldus sane et quatuor scripti manifeste *fastibus* cum prim. Vatic. et Palatino; de qua voce alibi dictum a nobis: et hoc loco videndus Barthius. Lucens. et unus Mediceus, *fascibus omina.* Recte Ovidius I. Fast. 'Omina principiis, inquit, inesse solent.' Silius lib. I. 'Nonne pudet cœpti? pudet ominis? en bona virtus Primitiæque ducis:' sic enim ex veterrima editione scribendum: vulgo *omnes.* Idem.

16 *Fataque debebo posteriora tibi*] Male contra scriptos meliores *delebo* ante legebatur: sed scriptum a Claudiano ipso arbitror: *Fataque se debent prosperiora tibi.* Τὸ *se* exciderat omissum a supinis librariis ob cognationem præcedentis proxime ac subsequentis syllabarum. *Fata prosperiora:* vide notas in Aponum, 94. et bello Gild. 103. Barthius: *Votaque debebo posteriora tibi.* Idem.

18 *Et patria florens sorte, Probine, vale*] Opinor *patria florens arte* a Claudiano relictum esse. Nam et Probinus egregie literatus fuit, et facundus. Apud Nasonem Penelope: 'Est tibi, sitque precor, natus; qui mollibus annis In patrias artes erudiendus erat.' Barthius hic se frustra fatigavit. *Idem.*

XLIII.

5. *Ad Gennadium ex Proconsule.*

Ad Gennadium Proconsulem] *Exproconsulem* Gyraldin. *ex proconsule* Lucens. et tres alii; idque vere: quomodo et Cujacianus. Auson. 'Hujus ego et natum et generum ex proconsule vidi.' Rutilius lib. I. Itiner. 'Rexerat ante puer populos proconsule Pœnos:' sic *pro milite* apud Sallustium, citante Servio ad 157. libri II. Æneid. 'Neu quis miles, neve pro milite,' hoc est, vicem militis gerens. *D. Heins.*

1 *Rubiconis amæni Incola*] Barthius *Accola*, me non obnitente. Idem versu

7. *pinnis* pro *pennis* ex Aldino codice et membranis. *D. Heins.*

2 *Fama secunda*] Sic de nobilissimis loquebantur, unum aliquem dementes. Martialis lib. VII. Ep. 26. ' Tuscæ glandis, aper, populator, et ilice multa Jam piger, Ætolæ fama secunda feræ.' *Barth.*

4 *Horret, amatque*] Metuit et diligit, quæ sunt Gubernatoris summi. *Idem.*

7 *Pennis confisa*] Eædem *pinnis* optime. Ut primum pinnæ enatæ, non exspectantes pennarum perfectionem. Eandem lectionem edidit Aldus. Indicat autem hic simul Claudianus ingenium suum promtum atque alacre odisse curam: Poëmata sibi nasci, non excludi: natura vatem esse se, non cura. *Idem.*

XLIV.

EIDYLLIA.

1. *Phœnix.*

Phœnix] Nomen cum palma commune habet ales omnium Princeps, nec superabilis tempore, aut ullo casu, indicium vincentis omnia cœlestis animi, sese per virtutem propriam, divinumque aspectum, omni caducitate vindicantis. Plinius XIII. 12. *Barth.*

1 *Oceani summo circumfluus æquore lucus*] Qua ipse, inquit, Oceanus finem habet; ut removeat habitationem Phœnicis omni contubernio humanitatis: nemo enim tum in illo Orientis Oceano quicquam cognitum, necdum ut fines ejus fuerint. Ignotum ejus habitaculum sentit Antiquitas; nec enim cognitum cupiam unde veniat, cum in Ægyptum venit. Orientis avem alii appellant: Assyriæ Martialis lib. v. Epigr. 7. Sunt tamen, qui ut Arabem, ita de busto renatum in Arabiam redire autumant plures. Cautius Claudianus loco, ut dictum, non nominato, Philostratum secutus qui ipsam Indiam supervolare in Ægyptum contendentem dicit, III. 14.

Oceani æquore] Ipso Oceano, vel *Oceani lucum* intelligas ut sacer sit illi omnium Deorum hominumque, secundum Homerum, prosatori.

Circumfluus] Περίῤῥυτος. Aliter Ovidius circumfluum humorem, qui Orbem circumambiat. *Barth.*

2 *Trans Indos Eurumque*] Ovid. ' Eurus ad Auroram Nabathæaque regna recessit.' *Idem.*

3 *Sollicitatur*] Tangitur, quovis modo attingitur, tentatur.

Verbera sentit] Scita fictio. Verberat, quicquid etiam jucunde tangit, præcipue cum flagello aut ferulæ res adsimilatur. *Barth.*

4 *Humida roranti*] Oiselianus *virida*, id est, *uvida*. D. Heins.

Cum limina curru] Prodeunte Solis quadriga. *Barth.*

5 *Unde rubet ventura dies*] Flamma nimirum rore suo aut noctis abactæ pasta: oriens Sol ardet, currens ra-

diat. *Barth.*

6 *Afflata rotis*] Percussa velut vi venti, nam ea vis et Solis. Virgilius: 'Sed me sævus equis Oriens afflavit anhelis.'

Refugo amictu] Quem super omnia extendere Poëtis nox perhibetur. Eodem respexit Maro cum de nocte cecinit: 'Involvens umbra magna terramque polumque.' Ab amplexu videlicet et circuitu. *Barth.*

7 *Fortunatus nimium*] Ad miraculum usque.

Titanius ales] Soli sacer Phœnix. Plinius x. 2. ex Manilio Senatore: Sacrum in Arabia Soli esse, vivere annis 660. *Barth.*

8 *Regna colit*] Regna cujusque ubi ei bene propritimque vivitur. Virgilius: 'Post aliquot (mea regna) videns,' &c.

Solusque plaga defensus iniqua] Alii, quos inter Lucensis, rectius *Solisque.* Proximo versu *ægris animantibus*, non *animalibus*, tres codices; etiam probe. *D. Heins.*

Defensus] Servatus ab ea, assertus, ne illi se committere opus habuerit.

Plaga iniqua] Humani laboris, qui noctu diuque universos mortales exagitat, iniquitate Fortunæ omnia volvente. *Barth.*

9 *Intactas ægris animalibus*] Venit tamen in humanum mundum, consensu scriptorum, velut cum Saresburiensis supra positis verbis exscripsit visum cum Byzantium fieret Constantinopolis, idque bono omine. Contra, malum ejus conspectus fuit, Tiberio morituro, ut eum inter alia portenta connumerarit Dio Cassius libro LVIII. *Idem.*

11 *Par Superis*] Ultra hominum genus, quod cum maxime laudat, Diis proximum commendat doctissimus vates.

Stellas] Omnia corpora ultra Lunam dicit immortalia: mors enim infra Lunam. *Barth.*

12 *Durando*] Verbum quod summum robur et velut extraordinarium notat.

Terit ævum] Quod omnia ipsum solet. Translatio a saxo aut alia re attrita tempore et usu.

Redeuntibus] E morte in vitam. *Barth.*

13 *Non epulis saturare famem*] Nemo edentem vidit Phœnicem. Plinius x. 2. *Idem.*

14 *Purior Solis fervor*] Non ille qui humano orbi necessarius; in mortis enim regnum tum primum venit Phœnix, cum senectutem positurus. *Idem.*

15 *Pabula libat*] *Potat* Aldus, Lucens. et plurimi alii. nihil muto. primus Vaticanus pro vulgata scriptura stat, et Oiselianus. *D. Heins.*

17 *Arcanum radiant oculi jubar*] Radios emittere totum Phœnicem scribit Philostratus. Noster oculos soli suo æmulos cautius proponit. *Barth.*

Igneus ora Cingit honos] Plinius x. 2. 'Aquilæ narratur magnitudine, auri fulgore circa colla, cætera purpureus, cæruleam roseis caudam pennis distinguentibus, cristis faciem caputque plumeo apice cohonestante.' *Idem.*

18 *Honos*] Gravis quidem et masculus decor. *Idem.*

19 *Cristatus apex*] Perperam nonnulli codices *crispatus:* de hac crista Phœnicis Dracontius Hexamero: 'Igne vago rutulatur apex: fax æthera lambit, et cœlum repetens erecto crine vagatur:' ubi perperam *cætera lambit* legebatur: male etiam *fax cerea* Barthius. In Epicedio Drusi: 'Æthera subrectis lambit et astra comis.' *D. Heins.*

Cristatus apex] Talem Phœnici adscribunt. *Barth.*

20 *Luce secat*] Radiis instar solarium.

Tyrio pinguntur crura veneno] Purpureos pedes dat Phœnici suo. *Barth.*

21 *Antevolant Zephyros pennæ*] Sum-

ma velocitas Phœnicis. Nec decebat aliter regem volucrum.

Quas cærulus ambit Rore color] *Ore* in nonnullis. Barthius emendat, *quas circulus ambit Floricolor :* cui castigationi subscribo. *Flores colorum* habes in Epigrammatis : ' te zona liget variata colorum Floribus.' Mox *sparsoque simul*, non *super* pri. Vaticanus et Oiselianus. *D. Heins.*

Cærulus ambit Flore] Scripsit Claudianus : *Anterolant Zephyros pennæ, quos circulus ambit Floricolor, sparsoque super ditescit in auro.* Circulus floricolor alas Phœnicis ambit. *Barth.*

22 *Ditescit*] A pretio metalli cujus color inest. *Idem.*

23 *Hic neque concepto fœtu*] *Concipitur* Barthius. Forte *conceptus.* D. Heins.

Hic neque concepto fœtu] Nullo parente alio, nisi qui ex busto fiat superstes in novam avem, sic plerique. Aliter tamen alii, nam et nasci in Arabia Phœnicem ait Solinus, et Herodotum secuti alii. In Claudiano etiam nævus est. Scribe : *Hic neque concipitur fœtu, nec semine surgit ; Sed pater est prolesque sui. Surgere*, oriri, ultimam originem denotat. *Barth.*

24 *Pater est prolesque sui*] *Sibi* Ald. et multi ex scriptis, quod probatur Barthio: aliter tamen prim. Vatic. *D. Heins.*

Prolesque sui] Scitius scripsisset *sibi.*

Nulloque creante] Generante. *Barth.*

27 *Namque ubi mille vias*] Ætas Phœnici unius curriculi constituta dubia est in scriptoribus. Mille asserit Claudianus. Cum eo non pauci sentiunt. Martial. lib. v. Epig. 7. ' Qualiter Assyrios renovant incendia nidos Una decem quoties secula vixit avis.' Pomponius Mela ; ubi ' quingentorum annorum ævo perpetua duravit, sibi ipsa incubat, solviturque.' Auctor Epistolæ ad Præsidiam : ' Phœnix avis est Indiæ, et per quingentos annos de Libano se implet aromatibus, post accenditur.' Ovidius : ' Hæ ubi quinque suæ complevit secula vitæ, Unguibus et duro nidum sibi construit ore.' Isidorus Origin. libro XII. ' Hæc quingentis ultra annis vivens, iterum de cineribus resurgit.' *Idem.*

Namque ubi mille vias longinqua retorserit æstas] *Longæva* Vaticanus chartaceus : *ætas* etiam primus ejusdem bibliothecæ ; sed frustra utrumque. quanquam Orientius in Commonitorio : ' Et quod nunc ætas sensim longæva resolvit.' Scribe : *Jamque ubi mille vices longinqua retorserit æstas : longinqua* pro *longæva ;* ut in illo Virgiliano Æneidos III. ' Tantum ævi longinqua valet mutare vetustas.' *D. Heins.*

28 *Tot fuerint hyemes*] *Torruerint* decem codices. *Corruerint* Putean. Florent. S. Marci, et duo Vatt. *Horruerint.* Lege *tot ruerint* cum Aldo, Lucensi, Vaticano chartaceo, qui ex veterrimo descriptus est, et quatuor aliis. mox *totidem* quam *toties* malo. *Idem.*

30 *Tandem subjungitur*] Subditur, vincitur ; quasi perpetuo cum ætate certamine, eatenus indomabilis. *Barthius.*

Subjungitur annis] Ita scripti constanter, quamquam mendose, uti Scaligero visum : nisi quod Vaticanus chartaceus *subducitur*, quod verum opinor. Vulgatum ex illo Maroniano tuetur Barthius : ' Nulli fas Italo tantam subjungere gentem.' *D. Heins.*

31 *Lustrorum numero victus*] Non domitus in universum in abolitionem, sed superatus, ut decederet statione et repararetur. Sic senectam vincere Phœnicem scriptores aiunt. *Barth.*

32 *Vertice pinus*] *Culmine* Ald. Lucens. et sedecim alii. *D. Heins.*

36 *Jam breve*] *Jamque ubi* Gyrald. et Lucens. cum Vaticano chartaceo : forte *jam sibi.* Pro *stilla* mox *stella* quidam libri ; ut stellam oculos vocet : chartaceus Hafniensis *stela ;* sed *stel-*

la etiam Barthio curis secundis probatum. *D. Heins.*

Languetque senili Segnis stella gelu] Ita libri Cujaciani et Belgici. Stellam intelligit vigorem Sole oriundum, nam cognatum sidus in verticem volucri etiam ante collocavit: 'rutilo cognatum vertice sidus Attollit cristatus Apex.' Hunc cum sidere suo apicem senio paulatim consenescere dicit. Potest et oculorum fulgorem ipsum intelligere. *Barth.*

40 *Conscius ævi*] Exacte enim novit tempus suum effluxisse, adeoque ut nemo Sacerdotum Ægyptiorum æque, excepto uno, quem in eam rem afflatu divino instrui tradebatur. Ælianus pulchre lib. VI. Animal. cap. 58. *Idem.*

41 *Exordia formæ*] *Vitæ* Petav. *D. Heins.*

43 *Cumulum texens*] Struem vocat Mela III. 9. 'super exaggeratam variis odoribus struem sibi ipsa incubat.' *Barth.*

44 *Bustumque sibi partumque*] Omnia huc congruunt eorum scita qui ipsum se Phœnicem exurere dicunt. *Idem.*

45 *Hic sedet*] Incubat sibi. *Idem.*

Blando Solem] *Magno solem* Lucens. et plerique alii: vulgatam lectionem prim. Vatic. recte tuetur. *D. Heins.*

Clangore salutat] Quod singulis horis facere auctor Elegiæ convenienti figmento comminiscitur. *Barth.*

46 *Ex supplice cantu*] Clemens Constit. Apost. v. 8. 'Ibique conversam ad adspectum Solis, ei, ut aiunt, supplicem, sponte conflagrare.' *Idem.*

47 *Præstatura*] *Præstitura* ex usu et regula erat. Sic *constatura* legimus apud Lucanum. *Idem.*

48 *Phœbus habenis*] Primo ortu Solis res geritur. *Idem.*

49 *Stat subito*] Sensus est: Quem cum procul vidit Phœbus, subito stat adductis habenis.

Alumnum] Alumnus Solis, avis Solis Phœnix. *Barth.*

50 *Falsisque sepulchris*] Inefficaci busto. Nihil enim ad Phœnicem sepultura. *Idem.*

51 *Natales habiture vices*] Reparabilis ex ipsa morte. Reparabilis ales Ausonio Eidyl. XVIII. *Idem.*

52 *Proprioque soles*] Malo *patrioque:* ut infra: 'patriam de more reponit Congeriem.' Lib. II. in Stilich. 'Et patrios idem cineres collectaque portat Unguibus ossa piis.' Ovid. XV. Met. 'Corpore de patrio memorant Phœnica renasci.' Pari modo Herodotus, Achilles Tatius, alii, quos piget describere. *D. Heins.*

53 *Corpusque coactum*] Natura cogente id secedere et renovari. *Barth.*

Corpusque coactum Desere] *Corpusque caducum* opinor. *D. Heins.*

54 *Mutata melior procede figura*] *Mutatam figuram* prim. Vaticanus, non ineleganti Græcismo. *Idem.*

55 *Flavis e crinibus*] Mythologia radiorum Solis. Macrobius lib. I. Saturnal. c. 17. *Barth.*

57 *Vitali fulgore ferit*] Soli hunc tribuit Claudianus. Ipsi avi, occulta vi Naturæ, alii. *Idem.*

Nam sponte crematur] *Jam* opt. Ambros. et Moreti. *D. Heins.*

59 *Telis cælestibus*] Vera hæc lectio, et quis sagittas Apollinis nescit, quisque eas ignorat tela Diei?

Stellis cælestibus agger] *Telis* bene Raphelengius ex Isingrini libro; et sic prim. Vatic. et unus Mediceus ac Ambros. quomodo radios solis 'lucida tela diei' Lucretius vocat. Frequenter in antiquis membranis hunc errorem commissum deprehendi, ut *stellis* pro *telis* legatur. *D. Heins.*

Agger] Struem Mela dixit: noster supra cumulum. *Barth.*

60 *Juvencos Luna premit*] Ne qua in re officiatur videlicet tanto operi. *Idem.*

62 *Parturiente rogo*] Quod miraculum summum maximumque. *Idem.*

Parturiente rogo curis] Aut fallor, aut *cunas* legendum. Ovid. de Phœ-

nice: 'Fertque pius cunasque suas patriumque sepulchrum.' Suboluit et idem Barthio: qui tamen vulgatam præfert. *D. Heins.*

63 *Ne perdat avem*] Ambrosius lib. v. Hexamer. c. 23. 'Deus avem unicam perire non passus, eam sui semine voluit reparari.'

Flammasque fideles admonet] Fidem flammis tribuit. *Barth.*

64 *Admonet*] *Amoret* cum Isingrini codice Raphelengius. Nihil mutandum videtur, potioribus scriptis pro vulgata scriptura stantibus. *D. Heins.*

66 *Venis redivivus sanguis inundat*] *Venas* scripti meliores, præter prim. Vaticanum et Oiselianum; utrumque probum. Cæterum *recidivus sanguis* legendum jam olim animadverti; quod prim. Vatic. et unus Medic. cum Oiseliano confirmant. Corippus l. I. 'Ales ubi expositos cum Phœnix innovat artus A busto recidiva suo.' Idem eadem voce jam ante usus erat: 'Successorque boni recidivaque gloria Petri.' Vetus Poëta in laudem Solis in catalectis Pithœi: 'Idque docet Phœnix, istis reparata favillis Omnia Phœbeo vivescere corpora tactu. Hæc vitam de morte petit, post fata vigorem. Nascitur ut pereat, perit ut nascatur ab igni. Una cadit toties, surgitque ac deficit una. Rupe sedet, capitur radiis et lumine Phœbi: Suscipit immensum recidiva morte calorem.' Plusculos versus adscripsi, quod ad rem omnino faciunt. Primo versu videtur scribendum, *busti reparata favillis: recidivum*, quod post casum resurgit, aut renascitur. Servius Æneid. IV. ad illa Maronis: 'Et recidiva manu posuissem Pergama victis.' 'Recidiva, post casum restituta: alii recidivum proprie dicunt, quod excisum denuo nascitur.' Sic *recidiva semina* apud Prudent. lib. II. in Symmachum: 'Gignit, alit, reparat, recidivaque semina servat.' Idem Psychomach. 'victorem placidum recidiva in prælia poscat:' cum optimis membranis. Vetus auctor de gestis Berengarii ineditus: 'desertus amicis Stat rationis inops, utrumne inglorius armis Abscedat, recidivo animam servare duello Redditus, an pulchram properet per vulnera mortem.' Juvenal. Sat. VI. 'Ac velut exhausta recidivus pullulat arca Nummus:' ita enim priscæ editiones. Noster Gigantomachia: 'hinc volucrem recidivo pectore pascit Infelix Scythica fixus convalle Prometheus:' quomodo ingeniose scribendum conjicit doctissimus Barthius, cum *vivo sub pectore* illic circumferatur: quamquam *fibroso pectore* videtur præferendum, ut suo loco diximus. Serenus Sammonicus cap. v. 'Lumbrici quoque terrestres miscentur olivo, Et juvenem præstant recidivo flore capillum:' sic et ibi lego, ut et c. 36. 'recidiva obducere tela,' et c. 51. 'alternis febris recidiva diebus.' De *febri recidiva* omnia jam nota sunt. Maximianus Elegia v. 'recidivam voluptatem' dixit. Paulinus carmine Sapphico ad Nicetam, 'Invidus Cain, recidivus Abel:' licet illic vulgati nonnulli et veterrima Isaaci Vossii membrana *redivivus* agnoscant. *Recidiva Pergama* apud Virgilium bis terve. Silio l. I. 'Gens recidiva Phrygum:' quomodo recte in Crepundiis conjecit parens meus, et confirmant veteres libri. Ovid. Fast. III. 'Ille dedit captæ recidiva vocabula Trojæ,' non *repetita*, ut nunc legitur. Auctor Moreti: 'Hortus erat junctus casulæ, quem vimina pauca Et calamo recidiva levi munibat arundo:' ita enim scripti et primæ editiones, inter quas Aldina, ex fide optimi codicis expressa; non *redimita* vel *rediviva:* quod in scriptis nonnullis libris exstat *recidiva*, a viro maximo explodi non debuerat. Idem perperam *minuebat* pro *munibat* reponit: *munibat* pro *sæpiebat*. *Arundinem* eleganter *recidivam* vocat, quæ demessa in se-

pem denuo erecta erat. Sedulius lib. IV. Mirabilium Divinorum, ut quidem illi libri in antiquis codicibus inscribuntur: 'Nec poterat famulus domino clamante tacere, Nec vita præsente mori: mox agmine verso Deponens trepidum recidivo tramite luctum Candida felicem revocavit turba parentem.' Vulgo et illic perperam *redivivo*. Apud Dracontium Hexamero: 'Et recidiva salus reduci per membra vapore Nascitur, et calidus repetit vitalia sanguis:' ita enim opinor scribendum esse, cum *redivivo lumine* paulo post sequatur. Idem eodem poëmate: 'Vita gravis hominum subducitur impete mortis Quæ recidiva magis vivaci corde resurgit.' 'Recidiva feritas' de rebellibus Mediolanensibus Gunthero Ligurini libro IX. 'Injuria recidiva' apud Symmachum. Apud Sidonium Apollinarem, 'recidiva cinnama.' Ennodius Itinerario Padi: 'Perfunctus primis recidiva pericula vidi.' Idem alibi: 'Tunc recidiva serit quæ portat germina Phœnix:' ita et illic scribendum esse censeo. Plura de hoc verbo ad Senecæ Troadas Gronovius vs. 472. *D. Heins.*

67 *Victuri cineres*] Non amplius vivo alite, unde et alius et idem dicitur.

Nullo cogente] Propria vi. *Barth.*

68 *Plumaque rudem vestire favillam*] Traditio tamen communis vermem prius oriri, mox fieri, deinde interjecto dierum certorum spatio, fieri volucrem. *Idem.*

70 *Succeditque novus*] Suus sibi hæres, et nova eademque avis. *Idem.*

72 *Protinus ad Nilum*] Prima hæc cura cum parem se sentit labori.

Sacrare] Consecrare, velut rem debitam. Mela: 'Cum adolevit, ossa pristini corporis inclusa myrrha Ægyptum exportat, atque in urbem, quam Solis appellant, fragrantibus nardo bustis inferens, memorando funere consecrat.' *Barth.*

73 *Auctoremque globum*] Genitorem sibi. *Idem.*

74 *Alienum tendit in orbem*] A Patria. Omnia late loca pervolitare Phœnicem, nullibi sistere, nec perspici clare hominibus, alia fabulatio est. *Idem.*

Pergit in orbem] *Tendit* recte cum Aldo et scriptis Raphelengius. vide notas lib. II. in Stilich. 416. *pergit* tamen in primo Vat. et Oiseliano. *D. Heins.*

75 *Clausum velamine funus*] Isingr. *clarum*, pro *carum*. Idem.

Funus] Cadaver ipsum. *Barth.*

76 *Innumeræ comitantur aves*] Regem nimirum, quem mox appellat. Tacitus: 'Multo cæterarum avium comitatu, novam faciem mirantium.' *Idem.*

Innumeræ comitantur aves] *Glomerantur* Moreti codex. placet. Virgil. 'Quam multæ glomerantur aves, quas frigidus annus Trans Pontum fugat.' Lib. II. in Entrop. 'Innumeri glomerantur heri:' et lib. II. in Rufin. 'Commotæ glomerantur apes.' Mox *stipantque* Bononiensis, et *stupefacta* pro *suspensa* opt. Ambros. *D. Heins.*

79 *Audet*] Metum a reverentia agnoscit et Ezechiel. *Barth.*

80 *Flagrantis adorant*] *Fragrantis* cum Opt. Ambr. et Hafniensi. *D. Heins.*

81 *Non ferus accipiter, non armiger ipse Tonantis*] Ait utcunque raptores atque crudeles volucres desinere bellandi cum vident Phœnicem.

Armiger Tonantis] Hic Aquilæ titulus accessit, quod fulmine non percutiatur. *Barth.*

83 *Fluvio de Tigride*] Elegantiæ gratia, exque more Romano addita vox *fluvii*, cum alioquin perspicua de eo locutio. *Idem.*

Fluvio de Tigride turmas] *Flavo* olim conjeceram; quod opt. Ambros. confirmat, et Hafniensis liber. Dictum lib. III. de Rapt. vs. 333. mox lego

gemmisque. D. Heins.

86 *Auro frenat equum*] Assyria acus texturam Babylonicam notat. *Tumidus* regendo est ille Maronianus: 'tumidus novo præcordia regno.' *Famulæ acies*, Dominium Parthorum Regum denotant, quibus pro servis omnes subditi. *Barth.*

88 *Celsa per Tyrias acies*] Quid duci Partho cum Tyriis? scripti plerique *famulas;* recte: dictum supra; atque ita curis secundis Barthius. *D. Heins.*

90 *Urbs Titana colit*] Heliopolin dicere clara res est. *Barth.*

Centumque immane columnis] *Fultumque* Gyrald. et Lucens. at prim. Vatic. et duo alii *centumque accline* cum Oiseliano. Virgil. Æn. VII. 'Tectum, augustum, ingens, centum sublime columnis.' Et Statius illa imitatus Sylvarum IV. Epulis Domitiani: 'Tectum, augustum, ingens, non centum insigne columnis.' *Nixa columnis templa* apud Avienum ora maritima, ut ex veteri codice corrigendi versus: 'Hic inter densas late surgentia nubes Templa Sinopei Jovis adstant nixa columnis.' *D. Heins.*

91 *Thebano monte revulsis*] Thebas Ægyptiacas dicit, marmoris feraces. *Barth.*

Thebano monte revulsis] *Thabeo* opt. Ambros. et Hafn. Lege *Thebæo;* hinc et Thebæi populi. Vetus inscriptio obelisci Constantiani: 'Hoc decus ornatum genitor cognominis urbis Esse volens, cæsa Thebis de rupe revellit.' Hinc et *Thebæa legio*, cujus Ammianus, Notitia Imperii, alii meminerunt. *D. Heins.*

95 *Mirata relucent Limina*] Scripti plerique *lumina:* puto *culmina. Myrrhata* etiam legendum Claverius et Raphelengius jam viderunt. Mox pro *divino fumo* malim *divinos spirant altaria fumos:* vide notas IV. Cons. Hon. 591. Barthius tamen ex Belgico codice, *mirata relucent Lumina* tuetur. *Idem.*

Myrrhata limina] Inferiores partes Templi limina vocat. Quæ myrrhæ odore adflata autumet. Verissima codicis Belgici scriptura: *mirata relucent Lumina: divino spirant altaria fumo.* Ipsum ignem, ipsum Vulcanum miratum res tantas, et pleniore luce illuxisse autumat. *Barth.*

98 *Pervenit Indus odor, penetrat*] *Indus odor penetrat nares* prim. Vatic. et quatuor alii: pro *penetrat* Claverius *penitus* ex suo codice; frustra: lib. II. in Eutrop. 'Contexit varius penetrans Chalcedona nidor.' Barthius: *Pervenit Indus odor Blemyas, completque salubri Tempestate Phylas.* Sed hæc audacissima conjectura est. Puto: *Indus odor penetrat nares, completque salubri Tempestate viros.* D. Heins.

Penitus completque] Scribe: *Et, Pelusiacas productus adusque paludes, Pervenit Indus odor Blemias, completque salubri Tempestate Philas.* Philæ urbs, sive Phylæ, Ægyptiaca, Straboni lib. XVII. aliis. *Blemyes* noti populi. Longe ergo lateque dispersum vaporem tam magni nobilisque busti dicere voluit, indicatis diversi situs populis et urbibus. *Pelusium* situm in paludibus, et a luto ipsum dictum. Strabo lib. XVII. *Barth.*

99 *Tempestate*] Id est, temperie odorata: alibi dixit, 'tempestatem oris,' pro vultu bene composito. *Claverius.*

Nectare dulcior aura] A gustu ad odorem Nectaris suavitas transfertur. *Barth.*

100 *Ostia nigrantis Nili*] Nihil mutandum: *nigras arenas* Nilo assignat Alcimus Avitus lib. I. 'perrumpit flumine ripas Alveus, et nigris campos perfundit arenis.' *D. Heins.*

Nigrantis Nili] A pingui luto quod vehit, unde et pinguissimus fluviorum perhibetur.

Vaporat] Adolet quodammodo, vapore velut tingit. *Barth.*

101 *Hæresque tui*] Auctor Elegiæ:

'Ipsa sibi proles, suus est pater, et suus hæres.'

Solvimur] Obimus. Mors enim solutio formæ. *Barth.*

106 *Scopulis stagnantibus*] Stagnante aqua allusis. *Idem.*

109 *Edomita tellure*] Terræ omni lege, quæ abscondit et in se recipit omnia quæ eam tetigerunt, tangunt, tangentque, sola hac avi demta. *Idem.*

110 *Nec jus habuere nocendi*] *Habet hora nocendi* Barthius, qui huic poëmatio multa arbitratur deesse. Conjecturam non probo: si quid mutandum sit, reponam, *non jus habuere nocentes. Nocentes Parcæ: jus habere in aliquem*, eleganter dicitur; de quo ad Nasonem initio Amorum multa congessimus. *D. Heins.*

Nec jus habuere nocendi] Omnino scribendum: *nec jus habet hora nocendi.* Id est, mors, mortis articulus. Hunc enim fatalem horam, et simpliciter horam dicunt scriptores. *Barth.*

XLV.

2. *Hystrix.*

De hoc animante vise Aristotelem, Plinium, &c. In Regno Taicam, civitate Scassem, copiam venatoribus offerri, et agmine facto, jaculisque confertim emissis, multum canibus nocere, auctor Paulus Venetus I. 33. *Barth.*

De hystrice] Excerpta Puteanea, 'De hystrice quem porcum spinum dicimus:' lege *spineum.* In primo Vaticano desiderabatur hoc carmen. *D. Heins.*

1 *Memorande Stymphale*] Malim *memoranda:* est enim Στυμφάλος fœminini generis apud Græcos. *Idem.*

Stymphale] Stymphalis palus Arcadiæ, Stymphalos ejusdem oppidum, ubi aves illas fatales domuit Hercules. *Barth.*

2 *Spicula vulnifico*] Ea monstrositas harum avium. Hyginus c. 20. Argonautæ cum ad insulam Diam venissent, et aves ex pennis suis eos conficerent pro sagittis, cum multitudini avium resistere non possent, ex Phinei monitu clypeos et hastas sumserunt, exque more Curetum sonitu eas fugarunt. *Idem.*

3 *Credibilis fabula*] Narratio. *Idem.*

5 *Affirmat*] Confirmat, probat, fidem iis facit.

Os longius illi Assimilat porcum] Qui in his oris visuntur capite leporem referunt potius. *Barth.*

6 *Assimilat porcum*] Nonnulli *assimulat.* D. Heins.

9 *Hanc tamen*] Præstet *attamen.* Idem.

Exiguam] Lupi tamen magnitudine facit Oppianus Cyneg. III. *Barth.*

12 *Quorum cute fixa tenaci Altera succrescit*] Sic cum vulgatis alter Gyraldi codex, quæ corruptissima sunt: prior Gyrald. et Lucens. *Alba sub attraxit.* Aldus cum excerptis Puteanis *Albas ubi traxit:* quatuordecim alii *Altera subtraxit.* Bononiensis *Alvo subtraxit:* unus Ambros. *Ardua subtraxit:* optimus cum secund. Vaticano *Alvum subtraxit.* Lege, *Picturata sepes dorsum, cute fixa tenaci, Ceu vallo, obtexit;* vel *obtexens*, ut vitetur cæsura. Naso de apro: 'Stantque, velut vallum, velut alta hastilia, setæ.' Sic et 'vallum pectinis' eidem. Barthius cum *cute mixta* in veteri codice inve-

nisset, emendat, *quæ cum cute missa tenaci, Altera succrescit :* sed et *crescit* jam superiori versu præcesserat, ut ferri hic τὸ *succrescit* non possit; et tela hæc cute emitti mox subjunget, ut bis idem dixerit, si *cute missa* admittamus: quod cum videret ipse, mutata sententia rescribit: *quorum cute fixa tenaci Alba subit radix.* Sed cur non *Alta radix?* Nostram lectionem nemo sanus damnabit. *D. Heins.*

14 *Cincta vices*] *Tincta* cum Lovaniensi scribendum: et *internigrantibus* non *intus nigrantibus*, ut præstantiores agnoscunt. Scripti complures *Cuncta vices.* Opinor *Picta vices.* Idem.

15 *Tenuataque furtim*] Sensim, occulte, ut decrescere spissitudinem vix sentias. *Barth.*

In solidæ speciem pinnæ] Perperam vulgo *pugnæ:* nos scriptos secuti sumus. *D. Heins.*

16 *Lævis in extremum*] Extremum acumen, acutissimum, summum: ut acutius fieri non possit. *Barth.*

18 *Propugnat jactibus ultro*] Scribendum *oppugnat.* D. Heins.

19 *Longe sua membra regit*] Emacula *longe sua membra tegit. Protegit,* inquit, e longinquo corpus, emissis eminus hastilibus sive jaculis suis. *Barth.*

Sua membra regit] Lucens. opt. Ambros. et alii nonnulli *tegit:* quod Barthio arrisit. Tamen infra: 'certique regit conamina nisus.' *D. Heins.*

23 *Mucronem verberat unda*] *Mucronum* Lucens. forte *densam mucronum everberat undam:* vel, *Terrifici densam mucronis verberat undam.* Idem.

25 *Vibrataque rauco*] *Virgataque* Barthius: nil mutandum. *Idem.*

26 *Stimulisque accensa tubarum*] Maronianum: 'Ære ciere viros, Martemque accendere cantu.' *Barth.*

Stimulis accensa tubarum] Male hæc distinguebantur. Mox *telis* pro *signis* unus Medic. *D. Heins.*

29 *Parcusque sui timor*] *Tumor* vel sine libris legendum supra Epist. ad Hadrianum monui. *Idem.*

Partusque sui tremor] Id ingenium habere feram prædicat. *Barth.*

32 *Error abest*] Ita quidem testantur et Neoterici, et Oppianus scribit ob certitudinem ictuum canes non admoveri feræ a venatoribus. *Idem.*

33 *Nil spatio fallente*] Non fallente prorsus. *Idem.*

Servatque tenorem Muta cutis] Scribo *Mota* etiam ex conjectura; quod Oiselianus a manu secunda postmodum confirmavit. Lucani illa respexit lib. VI. 'Gætulus densis elephas oppressus ab armis Omne repercussum squallenti missile tergo Frangit, et hærentes mota cute discutit hastas.' Quæ Sidonius Apollinaris carm. XXII. sic expressit: 'riget hispida dorso Vix ferrum passura cutis: quippe improba cratem Nativam nec tela forant: contracta vicissim Tensaque terga feris crepitant, usuque cavendi Pellunt excussis impactum missile rugis.' Lucanus Virgilii illa respiciebat Æneidos X. de apro: 'Dentibus infrendens et tergo decutit hastas.' *D. Heins.*

34 *Doctique tegit*] Scaliger *regit.* Visum miraculo dirigi a cutis certitudine ait. *Barth.*

Conamina visus] Imò *nisus* cum scriptis plerisque. *D. Heins.*

35 *Quis labor humanus*] *Quid* recte Aldus et veteres nonnulli. *Idem.*

38 *Taurinos viscere*] Omnino scripsit Claudianus *taurino viscere.* Nervos arcuum dicit e taurino viscere intendi. *Barth.*

Taurinos mittere nervos] *Taurino viscere* Lucens. et excerpta Puteanea: vidit Raphelengius, et probat Barthius. *Laqueos* ex cervino nervo fieri solitos docet Gratius Cynegetico. *D. Heins.*

40 *Brevis bestia*] Exigua, minuta. *Barth.*

Bestia telis] *Bellua* rectius unus Medic. et Petav. *D. Heins.*

44 *Industria vitæ Fluxit ab exemplis*] Manilius: 'Per varios usus artem experientia fecit, Exemplo monstrante viam.' Paullatim dicit utendo venisse rerum usum in vigorem. *Barth.*

46 *Cydonas*] Cretenses, jaculis sagittisque celeberrimos. *Idem.*

XLVI.

3. *Torpedo.*

Epigramma acutum pulcrumque, γνήσιον τοῦ πατρὸς παιδίον. Sunt de recentioribus, qui scribant, magnam ejus piscis copiam in Nilo reperiri, cui constet experientia tale inesse ingenium, ut si ab aliquo manu teneatur, si immotus maneat, nihil efficiat, sin autem se paullulum moveat, adeo tenentis corpus eo motu torqueat, ut nervi, arteriæ, et quotquot habet in corpore membra, cum stupore ingentem sentiant cruciatum: ubi e manu dimittitur, omnis illico dolor et stupor recedat. Feruntque esse exploratum, si inter mortuos pisces Torpedo viva ponatur, et inibidem se moveat, eos quos tetigerit, interno quodam et arcano motu ita cieri, ut vivere videantur. *Barth.*

1 *Diræ torpedinis artem*] Sic Isingr. et prim. Vatic. cæteri *miræ*. D. Heins.

2 *Audiit, et merito*] Ita scripti potiores: vulgo *audit et emerito*. Idem.

3 *Mollis*] Cartilaginem pro spina habens. Plinius l. IX. c. 24.

Segnique obnixa natatu] Isingrini codex, prim. Vatic. et multi ex nostris *obnoxia tactu:* unus Ambros. *obnoxia tractu:* sic 'serpentum tractus:' duo Medicei *obnoxia natu*. Pro *mollis* malo *molli:* in cæteris nil ausim mutare. *D. Heins.*

Obnixa natatu] An dicat facilem comprehendi, ob torpidum natatum manu prehendi obviam? *Barth.*

4 *Serpit arenis*] Oppianus Halieutic. II. Unde hæc omnia. *Idem.*

6 *Animata, medullis*] Sic Raphelengius. Claverii editio et unus Ambros. *armenta:* cæteri cum vulgatis *animata*. D. Heins.

8 *Naturam juvat ipsa dolis*] Plin. l. IX. c. 42. 'Novit torpedo vim suam, ipsa non torpens: mersaque in limo se occultat, piscium, qui securi supernatantes obtorpuere, corripiens.' *Barth.*

10 *Hac confisa jacet: successu læta resurgit*] Hæc corruptissima sunt: undecim libri, *Attactu confisa jacet: successu læta resurgit:* duo *Ac tactu:* unus item cum Palatino *Tactu*. Editio Claverii, *Hac confisa jacet: successu læta resurgit*, ex veteri libro: idem ex Cujaciano codice notat: *Attactu confisa suo. Quæ tetigere jacent: successu læta resurgit:* et sic editio Parmensis cum primo Vaticano et uno Ambrosiano, nisi quod in iis *A tactu confixa;* et *nocent* pro *jacent* Ambrosianus: prim. Vatic. *Qui tetigere jacent: successu læta resurgunt:* Gyraldinus: *Qui tetigere jacens: successu læta resurgens Attactu confisa suo immobilis hæret:* atque ita Lucensis, nisi quod in eo *jacent* et *resurgit*, versusque transponuntur: opt. Ambros. et Hafn. et sec. Vatican. *Tactu fixa jacet: successu læta resurgit:* unus Medic. *Attactu confixa jacet et læta resurgit*. Petav. *Attactu confisa suo tum læta resurgit:* pro *attactu* legendum videtur *Ac tractu*, ut supra, vel *Ac natu*. D. Heins.

14 *Non fugit*] Quindecim *furit*,

quod Barthio probatur; nil muto: Lucens. *fuit.* Pro *propius* nonnulli *potius:* et pro *undas, herbas.* D. Heins.

17 *Flamina*] Ipsam auram torpore inficere, auctor Plinius l. xxxii. 1. *Barth.*

18 *Setam*] Seta funiculus cui hamus adfixus. Martialis: 'Et piscem tremula salientem ducere seta.'

Vis alta meat] Mira sane efficacia torporis. *Barth.*

Vis alta meat] *Atra* opt. Ambros. *D. Heins.*

19 *Absentem vinctura virum*] Sic Claverii et Raphelengii editio, et Vaticanus unus cum duobus aliis. Vulgo *victura:* sex *ventura:* duo *nectura*, pro *nexura.* Lucens. et Gyrald. *tentura*, a teneo; quod placet: *vectura* Rottend. prim. Vatican. et cæteri scripti *victura.* An *nectura* pro *necatura?* Idem.

21 *Arcano frigore*] Aëre ipso infecto. Vide Cassiodorum Var. lib. i. Epist. 35. *Barth.*

24 *Redit exarmatus*] Abjecto pisce abire ejus effectum, auctore ex præsente supra retulimus. *Idem.*

Exarmatus habena] *Arena* Aldus et multi scripti. bene. *arundinem* supra vocavit. *D. Heins.*

XLVII.

4. *Nilus.*

In Lucensi recte *Nilus*, non *de Nilo*, inscribitur hoc Idyllium, ut et *Phœnix*, *Torpedo*, *Magnes*, *Aponus*, et similia. In primo Vat. *Nilus incipit.* D. Heins.

2 *Non sperat*] Præstolatur, exoptat, invocat, postulat. Non enim *metuit* sonat hoc loco. Observandum quod dicant auctores, omnium fluviorum solum Nilum vapores nullos exspirare. *Barth.*

3 *Pluviali frigore Coros*] Occiduus ventus, contra Aquilonem flans. Gellius ii. 22. *Idem.*

4 *Invocat*] Tibullus eadem re: 'Arida nec pluvio supplicat herba Jovi.' *Idem.*

5 *Ægyptus*] *Ægyptos* quinque libri: bene. Sequenti versu malo *tenens* quam *tenet.* D. Heins.

6 *Secura poli*] Plinius Panegyrico: 'Ægyptus augendis alendisque seminibus ita gloriata est, ut nihil imbribus cœloque deberet.' *Barth.*

7 *Gaudet aquis, quas ipsa vehit, Niloque redundat*] Nilus omnium omnino bonorum dator celebratur scriptoribus, quorum nemo non sanctius et venerabilius aliquid de eo dicere contendit. Eo profluere bonorum omne genus velut proverbium erat. *Idem.*

8 *Mediis ab Austris*] Vide Scortiam i. 3. Sane indigena fluvius minime est, undecunque veniat. *Idem.*

Mediis elapsus ab Austris] *Elatus ab antris* scripti plerique. Statius Thebaid. iv. 'Sic ubi se magnis refluus suppressit in antris Nilus:' sed vulgata scriptura non est sollicitanda. Lucretius lib. vi. de Nilo: 'Ille ex æstifera parti venit amnis ab Austro Inter nigra virum percoctaque sæcla calore Exoriens.' A Meridie enim fluere hunc amnem scriptores constanter asseverant. Paulo ante *redundant* non *redundat* lego; aquæ scilicet: atque ita unus Ambrosianus. *D. Heins.*

9 *Cancrique calentis*] Æthiopum ducis. Manilius l. v. 'colit India Cancrum: Ardent Æthiopes Cancro.' *Barth.*

10 *Fluctibus ignotis*] *Flexibus* ex Palatino Barthius; quod ego in illo

codice non observavi; nescio an oculis male usus. *D. Heins.*

Fluctibus ignotis] Scriptus noster *fluxibus;* quod melius. Non enim fluctus, sed profluxus, ipsumque iter fluminis indicat. *Procurrit* ad impetum pertinet. *Barth.*

11 *Secreto de fonte cadens*] Ita ignotus hic omni Antiquitati fuit, ut et proverbium fecerint inde. *Idem.*

13 *Hoc vidisse caput*] Origines fluviorum *capita.* Lucanus, l. x. 'Arcanum Natura caput non prodidit ulli.' *Idem.*

16 *Per mille ruit*] *Means* Buslid. Sic lib. I. in Rufin. de eodem Nilo: 'Par semper similisque meat.' Et l. I. in Entrop. 'Nilusne meatu Devius.' *D. Heins.*

20 *Hunc bibit effrenis Garamas*] *Infrenis* prim. Vatican. et sex alii; bene. Virgil. 'Hinc Numidæ infreni cingunt.' Silio: 'Numidæ gens inscia freni.' Alio significatu Ausonius Idyllio v. de Thracibus: 'Gens infrena virum, quibus in scelus omne ruit fas:' nisi *effrena* illic reponi placet. *Idem.*

21 *Cyrthæus*] Claverius *Carræus:* prim. Vatic. et excerpta Put. *Gyrreus:* alius *Guareus:* Lucens. et Rottend. et Hafn. *Cyareus:* sex *Giareus:* duo *Cirreus:* tres *Girreus;* recte: atque ita doctissimus Sirmondus ad Sidonium, et in Adversariis Barthius XI. 24. *Idem.*

23 *Compositis crinem sagittis*] *Nubianos* aut Meroës incolas dicit, quorum alibi nec semel meminit, cum suis sibi crinalibus sagittis. *Barth.*

Velata sagittis] Legendum *vallata* cum Scaligero et sec. Vatican. Patavinus certe *vellata.* Buslid. *religata.* Ovid. 'Quod sit avus radiis frontem vallatus acutis.' *D. Heins.*

25 *Ut tempus*] Lege *aut* ex scriptis. *Idem.*

Ut torrens meruit] Lege *aut tempus meruit.* Neque caussas similes, neque tempus habet augmentis aliorum fluminum: neque enim soluta glacie, neque hiemali aut pluvio tempore increscit. *Barth.*

27 *Produxerit*] Auxerit, locupletaverit. Autumno abundare Nilum, Jordanem æstate, tradit Jesus Syracides c. 24. *Idem.*

29 *Mutato jure tumescit*] *Rure* Lucens. *rite* sec. Vatic. *more* Buslid. eleganter. Lucan. lib. x. ut legendum alii jam viderunt: 'Hinc montes natura vagis circumdedit undis, Qui Libyæ te, Nile, negent: quos inter in alta It convalle tacens jam moribus unda receptis:' quomodo vir summus Hugo Grotius primus illum locum castigavit; nec aliter in optimis membranis exaratum offendi. *D. Heins.*

Tumescit] Augetur undis. *Barth.*

32 *Revocantur in amnem*] *Agmen* duo Medic. et Palatinus: *agmen aquarum* innuit. *D. Heins.*

33 *Quoque die Titana Canis*] Canis exortu increscere Nilum, res confessa. Lucanus l. x. 'Nilus neque suscitat undas Ante Canis radios.' *Armare diem*, id est, calorem. Titane Canem flagrantiorem dixit Claudianus, quod eo astro nullum sit ferventius, augeatque id geminetque Solis calorem. *Barth.*

Quoque die Titana Canis flagrantior armat] Barthius emendat Advers. lib. XI. 21. 'Cumque diem Titane canis flagrantior armat:' nec dissentimus. *Cumque* certe non *quoque* prim. Vat. aliique complures. *D. Heins.*

34 *Et rapit humores madidos*] *Madidus* duo Medicei et Palatinus: *rabidus* non male Barthius: curis tamen secundis vel *madidis* vel *sidus* reponit. Quid si legas, *et rapit humores avidus?* Pro *renasque calore* iidem libri *calorem:* decem *ranosque calores:* Oxon. *Canosque calores:* opt. Ambros. et Hafn. *varioque calore:* latet aliquid. *Idem.*

Rapit humores madidos] Inscitum madidos dici, quasi essent et aridi. *Barth.*

36 *Nilo bruma venit*] Ut excrescat et effundatur, alioquin ἀχείμων, quod frigus hiemale nunquam senserit. *Barth.*

Nilo bruma venit] Lege *vehit* cum Gyrald. *D. Heins.*

37 *Defectis solitum referens*] *Solitumque ferens* Lucens. cum Puteani excerptis et Aldo: quindecim alii *defectum solitumque ferens.* Vaticanus pro vulgatis stat. Forte *defectum solitis repetens:* ut *æquor* pro campis ponat, *cultores* pro colonis. *Idem.*

Defectis] Languentibus. *Barth.*

39 *Patentibus arvis*] Cave Palatini codicis scripturam audias cum Barthio, *potentibus arvis:* nam 'radii potentes' jam præcesserant. *Idem.*

40 *Remis sonuere novales*] Inventam esse Geometriam Ægyptii dicunt pro necessitate terminorum terræ, quos Nilus inundationis tempore effundebat. Nam a Nilo labefactatos terminos eos dicere vult. *Barth.*

41 *Æstivo jaceat*] *Jacuit* Raphelengius contra scriptos. Pro *sopore* sec. Vatic. *vapore:* quidam *sapore.* D. Heins.

XLVIII.

5. *Magnes.*

1 *Mundum ratione secutus*] Arcana ejus, velut fugientia hominem, nisi ratione inquirantur. Usum quem hodie lapis iste in re nautica habet, veteribus non incognitum fuisse, ipsis olim Tyriis, Chinensibusque nunc et ante nostra secula perspectum, docere vult Nicolaus Fullerius Miscellan. IV. 19. *Barth.*

6 *Commoveat motus*] Lege *concutiat* ex scriptis. Mox pro *quæ origo*, prim. Vatican. et quatuor alii *quis hiatus;* probe: hiatum nubium intelligit, cum colliduntur. *D. Heins.*

8 *Si quid deprendere verum*] *Veri* potiores libri: et *hoc mihi quærenti*, non *hæc*. Idem.

9 *Mens valet, expediat*] Duo *expediam.* Virgilius sic sæpe. Posset et legi *experiar.* Idem.

Cognomine Magnes] A populis, Lucretio auctore l. VI. *Barth.*

10 *Decolor, obscurus, vilis*] Candidus tamen etiam invenitur, sed raro. *Idem.*

12 *Fibula morsu*] Virginalis habitus cum præcipuis ornamentum fibula ex gemma. *Idem.*

14 *Tunc pulchros superat cultus*] *Superet* cum primo Vaticano. Pro *tunc* multi veteres *tum;* utrumque Barthio suspectum, et merito. Censeo Claudianum ipsum nobis dedisse, *purpureos superet cultus.* D. Heins.

15 *Indus scrutatur*] *Indi scrutantur* Luc. et septem alii. Mox *nam ferro*, non *ex ferro* prim. Vatic. cum tribus nostris. *Idem.*

Rubra in alga] Erythræo mari. *Alga* autem et viridis et rubra. *Barth.*

16 *Ferrique rigore Vescitur*] Pabulo suo quopiam. *Idem.*

17 *Has epulas, hæc pabula*] *Hoc* utroque loco Aldus et meliores scripti: vide notas lib. I. in Rufin. 266. *D. Heins.*

Dulces epulas] Amatorias quasdam. *Barth.*

18 *Hinc renovat vires*] Famulatu ferri uti Magnetem aiunt alii. *Idem.*

Hinc fusa per artus] *Infusa* unus Ambros. cum primo Vaticano et Oi-

seliano: ut apud Virgil. 'totamque infusa per artus Mens agitat molem.' *D. Heins.*

19 *Aspera secretum s. alimenta*] Aspera alimenta, rigidi ferri scobs, sine qua perire aiunt magneti vires. *Barth.*

Vigorem] *Vaporem* Moreti liber. *D. Heins.*

20 *Morientia torpent Membra fame*] Thaletis doctrina, magneti esse animam. Est vero et species magnetis, quæ ferrum repellit, cum altera retraxerit. Michaël Psellus. *Barth.*

22 *Mavors*] Complexu horum simulacrorum conjugium Martis et Veneris lusisse sacerdotes in eo Templo autumat, ut infinitis talibus Veneris fabulas spectandas exhibebant populo. Magnete autem ferroque alia hujus generis olim pro prodigiis facta. Isidorus Orig. lib. XVI. cap. 20. ex aliis. Augustinus lib. XXI. cap. 6. de Civit. Dei: 'Unde factum est, ut in quodam Templo lapidibus magnetibus in solo et in camera proportione magnitudinis positis, simulacrum ferreum aëris illius medio inter utrumque lapidem, ignorantibus quid sursum esset et deorsum, quasi numinis potestate penderet.' *Idem.*

24 *Communia templi*] Conjugium Martis et Veneris tam Planetarum illorum suavioris naturæ prolem denotat, quam robur ipsum, strenuitatem, fortitudinem, temperari oportere otio, voluptate, clementia. Indidem præ Amore stellam Martis Veneris sidus sequi dicunt.

Aurati templi] Ex Fastu Romanæ superstitionis. *Barth.*

26 *Magnetica gemma figurat*] Tornatili materia. *Idem.*

Magnetica gemma figurat] Unus Med. et Hafniens. *magnetia*: alii nonnulli *magnetida* Forte *magnesia;* quomodo Lucret. lib. VI. 'Magnesi flamina saxi;' sic enim legendum, vel *magnesia flamine saxa*, non *flumine*, vel *semina.* Noster supra: 'Pectora lascivo flatu Mavortia nectit.' Mox *auram* quoque *tenacem* et *spiramen* vocat noster. Cicero Arateis: 'Nam quorum stirpes tellus amplexa prehendit, Hæc augens anima vitali flamine mulcet.' Ausonius in Mosella de Dinochare architecto: 'Jussus ob incesti qui quondam fœdus amoris Arsinoën Pharii suspendit in aëre templi: Spirat enim tecti testudine chorus Achates, Adflatamque trahit ferrato crine puellam:' ubi Achaten pro magnete videtur posuisse; sed legendum *Eous Achates:* ut apud Statium: 'Jaspide clarus Eoa.' *Chorus* iste *Achates* quid sibi velit, nemo nos docuit. Barthius reponebat *torrus Achates.* Verius nos, ut opinor: ex India quippe omnium præstantissimas ejusmodi generis adferri gemmas in confesso est. *D. Heins.*

28 *Ducit flamma choros*] Fax nuptialis. Non enim committebantur antiquitus nuptiæ citra prælatas faces, aut alioquin ignis ministerium.

Myrto Limina cinguntur] Ut solitum nuptialibus festis. *Barth.*

30 *Floribus et thalamos*] *Thalamum* meliores præter prim. Vaticanum. *D. Heins.*

Dotalis] Dotalia, Latinis etiam, quæ maritus aut sponsus sponsæ uxorive confert.

Purpura velat] Exstructus purpura thalamus. *Barth.*

32 *Sponte rapit*] Attrahit violenter. Augustinus de Civit. lib. XXI. cap. 4.

Cælique thoros] Ubi a Vulcano Marti annexa reperta et affixa. *Barthius.*

35 *Viris*] Vivos maxime referentibus. *Idem.*

36 *Spiraminis actu*] *Ictu* olim legebam; nunc *æstu:* quomodo Lucretius sæpe, ubi de magnete agit. Τὸ *ictu* a Buslidiano codice confirmatur. *D. Heins.*

37 *Gemma de conjuge*] Amat enim Magnes ferrum. *Barth.*

39 *Aura tenax*] Spiritus, exhalatio. Plinius lib. XXXII. cap. 1. *Barth.*

40 *Quis calor infundit*] *Infudit* pri. Vatic. rectius. Oisel. *insudet*. Forte pro *insudat*. D. Heins.

Geminis metallis] Metallorum late significat appellatio; nam et marmora et speciatim sic dicta hoc nomine comprehenduntur. *Barth.*

41 *Duras jungit concordia mentes*] Mea opinione scripsit Claudianus: *Quis calor infundit geminis alterna metallis Fœdera? quæ duros jungit concordia montes?* Lapidem nimirum et ferrum utrumque monte avulsum montis ipsius nomine Poëtice censet. *Idem.*

Duras jungit concordia mentes] *Duros montes* Barthius, cum saxo et ferro mentem posse adscribi neget: is adeatur hoc loco. Sic et *gelidas rupes* paulo post vocaturus eosdem noster, et *saxa* et *lapides*. Infra de quadriga marmorea: ‘Una silex tot membra ligat, ductusque per artem Mons patiens ferri varios animatur in usus.’ *D. Heins.*

43 *Cognoscit amores*] *Ignoscit* Vatican. Forte, *placidoque chalybs ignescit amore:* sed excerpta Pomponii Læti, *placitosque amores;* quomodo apud Maronem: ‘placitone etiam pugnabis amori?’ *Idem.*

45 *Et vultum mollire solet*] Lege *vultu*, cum decem scriptis: τὸ *in* male geminatum erat. Infra de Perdicca similiter peccatum: ‘Sanguinis affectum mater amare timet:’ cum *affectu* sit legendum. *Idem.*

46 *Æstuat, et strictis*] *Tristes* Lucens. opt. Ambros. et quindecim alii; perperam. Noster bello Getico: ‘Ira furens strictis odium mucronibus explet.’ *Idem.*

47 *Mollitque tumorem*] Idem verbum jam præcesserat. Recte igitur Aldus et scripti plerique *solvitque:* solvere, enim, idem quod mollire. *Idem.*

52 *Tu magnum superas fulmen*] *Numen* nonnulli veteres. *Idem.*

54 *Viro carentia sensu Membra*] Statuas ferreas et lapideas. *Barth.*

XLIX.

6. *Aponus.*

Aponi apud plurimos mentio, Cassiodorum imprimis Var. lib. II. Ep. 39. Vetus epigramma ineditum: ‘Exsultent Apono Veneti, Campania Baiis, Græcia Thermopylis; his ego balneolis.’ *D. Heins.*

1 *Fons*] In Cujaciano inscriptio fuit *de Aponi Fonte.* Ennodius de eodem lib. v. Epist. 8. ‘Infuso crepitat fons sacer inde rogo.’

Antenoreæ] Antenoreus gurges Ennodio dicta Epistola. Distat Patavio non integros quinque lapides, imo vix quatuor, ut nos mensi sumus.

Porrigis] Extendis. *Barth.*

4 *Cum tibi plebeius*] Imo *Phœbeius;* quomodo puer olim emendavi: confirmat Gyraldinus, Barthol. et sec. Vatic. In Lucensi *Phœbus* mendose pro diversa lectione notatum: *Phœbeus honos* ut alibi *patricius honos:* ‘Oraque patricius nostra dicavit honos.’ Et de Piis fratribus: ‘Siculus templa dicavit honos.’ *D. Heins.*

6 *Memores notæ*] *Veteres* prim. Vatic. Mox pro *Nymphisque tenebor*, nonnulli *videbor*. Idem.

Memores notæ] Memoriæ ergo relictæ. *Barth.*

7 *Nymphisque*] Fontium undarum-

que præsidibus, ut et antrorum. *Barth.*

9 *Indictum neque enim fas est tacitumque relinqui*] Aldus, Lucens. et quatuordecim præterea ex nostris: *Ludibrium quid enim fas est a vate relinqui.* Gyrald. et duo alii *Indictum quid enim fas est a vate relinqui.* Forte: *Ludibrium sit enim, nec fas a vate relinqui.* D. Heins.

10 *Hunc, qui tot populi provocat ora, locum*] Sic ex veteri libro Claverius, quod et Raphelengius secutus, et probat Barthius. Vulgo *populis provocat ore loqui:* atque ita multi etiam ex scriptis, quorum plerique tamen *ora* cum prim. Vaticano. Aldus cum Lucensi et Excerpt. Put. *populis provolat ore locum.* Gyrald. *provolat ore loqui.* Buslid. *provocat omne loqui.* Florent. S. Marci, tert. Vatic. et Rottendorph. *pervolat omne locum:* unus Medic. *pervolat ecce locum:* opt. Ambros. alterque ejusdem Bibliothecæ cum aliis duobus *pervolat ore locum:* duo *orbe.* Lego: *Hunc, qui tot populi pervolat ora, locum.* Virgil. Georg. III. 'tentanda via est, qua me quoque possim Tollere humo, victorque virum volitare per ora.' Palladius Epitaphio Ciceronis: 'Vivus in æternum docta per ora volat.' Ennius: 'volito vivu' per ora virum.' Vide notas IV. Cons. Honor. 270. Apud Apuleium l. I. Miles. 'quod ibidem passim sermo per ora populi jactetur.' Lib. VI. 'Per omnium ora populorum discurrens.' Lib. VIII. 'Quæ infamia per ora populi facile dilapsa.' Ammianus l. XX. 'Juliani virtutes per ora gentium diversarum fama celebrior effundebat.' Ovidius Tristium V. El. 7. 'profugi nomen in ora refert.' *Idem.*

11 *Alto colle minor*] Non erectum, sed suaviter acclivem dicit colliculum. *Barth.*

Parvis erectior arvis] Legendum videtur *patulis.* Lucan. VI. 'Effusam patulis aciem committeret arvis.' Lib. VIII. 'patuloque jacens sine mœnibus arvo Fulginea.' Sic et *patulos campos* noster dixit l. II. de Raptu. et Avienus in descriptione Orbis: 'Flumen et extento patulos premit æquore campos.' Et mox: 'Hic jacet in patulos projecta Calabria campos.' Postea: 'Et Locris, et patuli sulcator Thessalus agri.' *Patentibus arvis* Idyllio de Nilo: 'seseque patentibus explicat arvis.' De eodem Statius Theb. VIII. 'Qualis ubi aversi secretus pabula cœli Nilus, et Eoas magno bibit ore pruinas: Scindit fontis opes, septemque patentibus arvis In mare fert hyemes:' quod in *alveis* haud temere mutandum. Posset et *planis* legi. Hæc ego olim, cum posteriorem tandem conjecturam a duobus Ambrosianis et excerptis Puteaneis confirmatam deprehendi, etiam a secundo Vaticano: *planos campos* habes apud Avienum fab. XXVII. *D. Heins.*

12 *Conspicuo clivus*] *Clivis* quatuor libri. *Idem.*

Molliter orbe tumet] Non, ait, prærupto, sed molliter clemente jacenteque clivo. Contra *iniquus mons,* non facilis adscensu.

Tumet] Non erigitur, sed proturget quodammodo. Ita tumores terræ tumuli, minores collibus. *Barth.*

16 *Perforat unda vias*] Puto *perfurit;* nam *perforat* præcessit; vel *perluit.* Præterea *rimosas vias* scribendum pro *limosas,* quod membranæ veteres confirmant. *D. Heins.*

18 *Ubera*] Loca terræ fœcundiora. *Barth.*

19 *Quis sterilem non credat humum*] Hæc duo disticha Claudiano sublegit Luxorius, cujus epigrammata inedita vidi apud V. Cl. Petrum Scriverium. Epigramma integrum adscribam: 'De Aquis Calidis Cernensibus. 'Ardua montanos inter splendentia lucos Culmina et indigenis nunc metuenda feris, Qua deserta prius solum nemus antra tenebant, Tetraque inaccessam fecerat umbra viam; Qua vos laude canam, quantoque in car-

mine tollam? In quibus exstructa est atque locata salus. Hic etiam ignotas stupet ad prætoria fervor Plenior, et calidas terra ministrat aquas. Quis sterilem non credat humum? fumantia vernant Pascua: luxuriat gramine cocta silex. Innocuos fotus membris parit intima tellus, Naturamque pio temperat igne calor. Et cum sic rigidæ cautes fervore liquescant, Contemptis audax ignibus herba viret.' Versu tertio vetus codex mendosissime, *Quo d. p. solo nemos tutra tenebat.* Versu quarto, *sederat umbra vem.* Versu sexto, *In quibus exstruco est.* Versu undecimo lege, *Innocuos fotus.* D. Heins.

21 *Et cum sic rigido*] *Rigidæ* prim. Vatic. et quatuor alii; ut Luxorius. Iidem *contemtis* bene pro *contentis.* Idem.

23 *Effossi marmore sulci*] *Effosso* recte cum scriptis Aldus et Barthius. Pro *longinquo limite* putabam aliquando *continuo limite*, vel *contiguo saucia saxa*, quomodo alibi: 'Saucia dividuis rarescunt nubila sulcis.' *Idem.*

26 *Semita; vel casus*] *Nec casus* Patav. *ni casus* puto, vel *seu casus.* Male vir doctus *Cacum* hic nobis venditat, etiam secundis curis mira pertinacia. Fortuitam illam semitam vult esse. Statius, 'Casus agit virtutis opus.' Virgilius Culice: 'Namque illi dederitne viam casusne Deusne Prodere sit dubium.' In Ciri: 'Nam nisi te nobis, malus, o malus optima Charme, Ante hunc conspectum casusve Deusve tulisset.' *Idem.*

Vel casus vomeris egit opus] Certa res emaculandum, ut nos olim conjecimus: *Herculei, sic fama refert, monstratur aratri Semita, vel Cacus vomeris egit opus.* Ille Vulcani filius, ignem ore spuens, solo Hercule viribus inferior, huc, inquit, fertur vomerem agere solitus. *Barth.*

27 *Pelagi late flagrantis imago*] *Stagnantis* opinabar: sed nil necesse. 'Ardentem aquam' supra dixerat. *D. Heins.*

30 *Arcanæ rupis*] *Arcatæ* malim: vide notas VI. Cons. Hon. vs. 518. nihil tamen temere mutem, cum meminerim horum Statianorum Theb. IX. 'At pater arcano residens Ismenos in antro.' *Arcadiæ* Palatinus. *Idem.*

31 *Densus nube sua*] *Mersus* duo Florentini, tert. Vat. et Rottendorph. et tum paulo post pro *mersa, tota* legendum, ut scripti nonnulli et priscæ editiones cum prim. Vat. *Idem.*

33 *Ne tota niteret*] Corrige, *ne tota lateret.* Ait, *ne tota vis sua*, et lacus lateret ipse, instar non subsistentis, consuluisse sibi naturam, et oculis spectandum dedisse qua pedibus adiri non posset. *Barth.*

35 *Turbidus impulsu venti cum spargitur aër*] Puto *impulsu Zephyri.* Non enim omnis ventus nubila cœlo dispellit. Fuit etiam cum scribendum opinarer, *cum tergitur aër:* nam in nonnullis scriptis *conspergitur.* Horat. 'Albus ut obscuro deterget nubila cœlo Sæpe Notus.' Noster ipse alibi: 'Principis et solis radiis detersa removit Nubila.' *D. Heins.*

36 *Glaucaque fumiferæ*] Prim. Vatic. Mediol. Patav. *claraque.* Idem.

Terga aquæ] Superficiem, supernam partem. Sic terga terræ pro planitie. *Barth.*

38 *Veteres hastæ regia dona patent*] Conjiciebam aliquando *veteres tali.* Suetonius in Tiberio c. 14. 'Mox cum Illyricum petens juxta Patavium adiisset Geryonis oraculum, sorte tracta, qua monebatur, ut de consultationibus in Aponi fontem talos aureos jaceret; evenit, ut summum numerum jacti ab eo ostenderent; hodieque sub aqua visuntur ii tali.' Cæterum sortes ex Apono petitas patet ex Pollionis Claudio. ubi *in Apono* pro *Apennino* legendum. Vopiscus quoque in Firmo *Aponinarum sortium* meminit. Lucanus: 'Euganeo (si

vera fides memorantibus) augur Colle sedens; Aponus terris ubi fumifer exit, Venit summa dies: geritur res maxima dixit.' *D. Heins.*

Veteres hastæ regia dona] Ob memoriam regum ibi a morbis curatorum. Hastæ, regia donaria, quia olim pro sceptris. *Barth.*

39 *Tenebras obscurus*] *Tenebris* Aldus et scripti. *D. Heins.*

41 *Apparent intra latebræ*] *Infra* iidem scripti. *Idem.*

45 *Coronatos*] Incinctos, inclusos, circulo naturali clausos.

Vira scena] Theatrum velut quoddam. Virgilius: ' silvis scena coruscis Desuper,' &c. *Barth.*

46 *Exili cortice*] Non crassa, ait; tamen gradientes ferens. Tales apparent insulæ. *Idem.*

Cortice terra natat] Puto *fornice:* vel quod præstat, *cespite;* nisi mavis: *Ceu levis exili cortice terra natet.* Mox malo *nusquam cessura*, quam *nunquam.* D. Heins.

48 *Fida ruina*] Locus declivis, firmus tamen. Pariter de rotundo mundi sive terræ globo dixit Ovidius: ' fecitque cadendo Undique ne caderet.' *Barth.*

49 *Leves circuit oras Ambitus, et tenuis perpetuusque riget*] Lege *læves;* male alii *lenes.* Forte legendum: *sic læves circuit oras Alveus, et tenuis perspicuusque rigat.* vel, *ambitus, ligat.* D. Heins.

51 *Hærent stagna loco*] *Lacu* Gyrald. Lucens. prim. Vatic. et quinque alii: lege deinde *planas ripas* vel contra libros. *Arent stagna* prim. Vatic. Cæterum hoc distichon superiori præponendum esse contendit Barthius. *Idem.*

52 *Transiluisse modum*] *Exiluisse* meliores; et sic Raphelengius. *Idem.*

55 *Nativo spuma meatu*] *Spina* Aldus et scripti potiores: at Barthius *sigma*, quod aqua in formam ejus literæ feratur. In tertio Vaticano mendose *vicino spuma recurvo.* Opinor *nativo spira meatu*, pro gyro. *Idem.*

56 *In patulas plumbi labitur inde vias*] Scribendum videtur *in patulos tubos.* Idem.

Plumbi] Metallum hoc, ut nostris moribus, ita etiam olim usitatum ad fistulas. *Barth.*

57 *Nullo cum strepitu*] *Tum* Vatic. bene: et pro *madidis*, scripti *madidisque.* D. Heins.

Madidis favillis] Ferventissimæ aquæ ejectamentis. Pulchre dictum, sed contra vim sensus: favillæ enim cum madent jam non favillæ sunt. *Barth.*

59 *Artemque secutus*] Non magno labore opus fuisse autumat. *Idem.*

61 *Subtermeat æstu*] *Subtervehit* veteres, uno Mediceo excepto, in quo *prætervehit:* vulgata tamen in pr. Vatic. et Palatino exstat. Pro *pontes*, Moreti codex *fontes:* unus Med. *montes.* Forte *pontes subterluit.* D. Heins.

62 *Tholos*] Impendentes pontium velut cameras. *Barth.*

63 *Acrius interius*] *Acrior* libri meliores: unus Med. *interea.* D. Heins.

65 *Hinc pigras*] Quæ sunt illæ *pigræ lacunæ?* In duobus Florentinis *pinguis;* quomodo et tert. Vatican. et Rottend. An *rigidas lacunas*, pro frigidis? an *nigras lacunas*, pro specubus? vid. vs. 39. *Idem.*

Lacunas] Lacus. *Barth.*

66 *Frigora quis longæ damna dedere moræ*] *Frigore* Lucens. Buslid. et tres alii cum Aldo. Lege ex opt. Ambros. et duobus Florentinis, ac aliis tribus: *Frigora aquis longæ blanda dedere moræ:* nisi quod *quis* præstat. *D. Heins.*

Damna moræ] Amisso calore quem attulerant aquæ cum lacum ingrederentur. *Barth.*

67 *Salve Pæoniæ*] Usum jam Medicum commendat. *Idem.*

68 *Dardanii*] Ab Antenore Trojano. *Idem.*

70 *Auxilium*] Buslid. et Putean. *subsidium.* D. Heins.

Præsens numen] Eo ipso in loco quo

colitur, opitulans. *Barth.*

72 *Orbe calet*] *Latet* Gyrald. prim. Vatic. et sex alii. *D. Heins.*

74 *Accensusque fluit*] Sedecim *ruit.* Idem.

75 *Sive pares flammas*] Scripti septem *parens:* lege *pari* cum duobus Ambrosianis. *Idem.*

Pares flammas] Concordia disparium Elementorum. *Barth.*

79 *Remitteris ortu*] Aldus et scripti multi *emitteris.* Buslid. *emergitis;* puto, *emerseris.* Mox pro *currere* Lucens. *currito.* Pro *erit,* malo *erat,* vel *inest.* Deinde *ausit* et *neget* malo quam *audet* et *negat.* D. Heins.

80 *Consilio*] Certa numinis seu providentiæ auctoritate et cura. Sapienter ista contraque temeritatem et vulgi et multorum Philosophorum. *Barth.*

84 *Inter prima poli te quoque sacra dedit*] Vitiosa scriptura, quam pepererunt *astra* modo nominata, et telluris sequens mentio. Recte libri Cujaciani, noster, Belgicus: *Inter prima coli te quoque sacra dedit.* Prima coli, primo cultu digna. Sacri omnes autem fontes. *Idem.*

Poli te quoque sacra dedit] *Sacra colit* sex libri. Forte *coli te quoque sacra dedit;* atque ita curis secundis Barthius. *D. Heins.*

86 *Telluri medicas*] *Tellurem* rectius Hafniensis. *Idem.*

90 *Fas quibus est Aponum*] *Aponon* Aldus et scripti plerique. *Idem.*

91 *Corrupta nec Austri Flamina*] Unde pestilentiæ. *Barth.*

92 *Flamina, nec sævo*] *Lævo* quatuordecim libri. *D. Heins.*

94 *Inde sibi fata*] *Fati* legendum quis non videt? atque ita Patavinus codex: sic ‘prospera fati’ bello Gildon. vers. 103. ubi plura. Vaticanus tamen *undæ fata sibi.* Lucens. *inde fata sibi;* ut legendum forte sit, *undis sibi:* opt. Ambros. *inde sibi fato: fatis* Barthius. *Idem.*

96 *Viscera felle rubent*] *Virent* septem libri; idque recte. Ovid. lib. II. Met. ‘livent rubigine dentes; Pectora felle virent.’ Et lib. II. Art. Amat. ex veteri libro: ‘Quæ patimur multo spicula felle virent.’ *Idem.*

97 *Non venas reserant*] *Reseeant* multi ex scriptis. *Idem.*

98 *Tristi gramine*] Austero succo herbarum. *Barth.*

99 *Amissum lymphis*] *Nymphis* prim. et tert. Vatic. *D. Heins.*

Impune] Sine tormentis Medicorum. *Barth.*

L.

7. *De Piis Fratribus, et eorum Statuis quæ sunt apud Catinam.*

Idyllium hoc in Lucensi codice et excerptis Puteaneis inscribitur: *De piis fratribus et eorum statuis quæ sunt apud Catinam.* In primo Vaticano desiderabatur totum id carmen: in Claverii libro: *De Siculis fratribus,* quod ille ex Martiali nititur probare, qui *Siculos fratres* eos vocet. Sic et *Siculos Juvene* Seneca vocavit lib. III. de Benef. *Pii fratres* tamen per excellentiam dicti. Silius lib. XIV. ‘Et Catane generasse pios celeberrima fratres.’ Cornel. Severus in Ætna: ‘Erubuere pios juvenes attingere flammæ.’ Et paulo ante: ‘nullis parsura incendia pascunt, Vel solis parsura piis:’ quid quod locus, ubi sepulti, teste Solino, *Piorum campus*

dictus? Græcis τῶν Εὐσεβῶν χῶρος· quomodo enim vocat Lycurgus oratione in Leocraten. Εὐσεβεῖς etiam Strabo vocat lib. VI. Pausanias in Phocaicis: Περὶ πλείστου γὰρ δὴ ἐποιοῦντο οἱ πάλαι γονέας, ὥσπερ ἐστὶν ἄλλοις τε τεκμήρασθαι καὶ ἐν Κατάνῃ τοῖς καλουμένοις Εὐσεβέσιν· qui locus etiam τὸ *apud Catinam* Lucensis libri confirmat. Catinenses enim fuisse constat, etsi Solinus testatur Syracusanos etiam sibi hos fratres vindicasse: præter locum ex Silio jam supra adductum Ausonius id abunde evincat carmine X. de claris civitatibus: 'Quis Catinam sileat, quis quadruplices Syracusas, Hanc ambustorum fratrum pietate celebrem, Illam complexam miracula fontis et amnis?' Videatur et Aristoteles περὶ θαυμασίων ἀκουσμάτων. *D. Heins.*

1 *Fratres*] Historia hæc memorabilis omni ævo, et Æneæ magni pietati æquabilis, mutatis nominibus reperitur in multis scriptoribus. *Barth.*

2 *Honore coli*] Solinus: 'Juvenes duo sublatos parentes evexerunt inter flammas illæsi ignibus. Horum memoriam ita posteritas munerata est, ut sepulchri locus nominaretur Campus Piorum.' *Idem.*

4 *Reppulit faces*] *Rettulit* forte rectius: retro egit. *D. Heins.*

6 *Attollant*] Malim *ut tollant*. Lucensis et decem alii *attollunt, accelerantque;* etiam bene: quod et Barthio deprehensum. *Idem.*

10 *Invocet ore Deos*] Pro liberis tam piis. *Barth.*

11 *Erexit formido comam*] Rectius videatur *arrexit*, si per codices scriptos liceat, ut in illo, 'Arrectæque horrore comæ.' Val. Flaccus lib. II. 'taboque sinus perfusa recenti Arrectasque comas.' *D. Heins.*

12 *Palluit ore color*] Isingr. *ære timor:* duodecim ex nostris *ore tremor:* Gyrald. *ære color:* Lucens. et tres alii cum Aldo et sec. Vatic. *ære tremor;* recte; quod et Barthio visum: vide notas VI. Cons. Hon. 379. *Idem.*

15 *Dextram erigit ille*] Vatic. Lucens. et plurimi alii *egerit:* unde *exerit* conjiciebam, quod Gyraldinus confirmat. *Erexit* jam præcesserat. Cons. Olybr. 'Dextrum nuda latus, niveos exserta lacertos.' *Idem.*

21 *Consanguineos*] Vide maximum Cujacium Observat. libro XI. capite 26. *Barth.*

23 *Dissimiles annos*] Ut in senibus juvenum, in his senum vultus compareat. *Idem.*

Dissimiles annos] *Animos* Isingrin. Buslid. et duo Medicei cum Barthio. *D. Heins.*

25 *Discrimina præbens*] *Quærens* prim. Vatic. et Lovan. *Idem.*

28 *Juvenum numina*] Posset et scribi *lumina:* sic *lumina Senatus* et similia passim apud nostrum. *Idem.*

Juvenum numina] Pro talibus ad exemplum colendi. *Barth.*

29 *Medios properastis in ignes*] Melius membranæ: *medio properastis in igne.* Non enim redierunt in ignem tollere parentes. *Idem.*

Medios properastis in ignes] Cave mutes cum Barthio, cum hanc scripturam codices omnes præter unum Palatinum tueantur. *D. Heins.*

33 *Redundantem*] Undis, fluctibus, flumine flammarum. *Barth.*

34 *Exempli monumenta pii*] Rem cujus memoria futura pro pietatis exemplo omnibus posteris. *Exemplum,* res imitatione dignissima. *Idem.*

35 *Elementa fidem*] Fidelia fidelibus quasi ex compacto. *Idem.*

Pater affuit æther] Legebam olim *patri,* sed vix opus: ex Lucretii primo hæc deprompta: 'Postremo pereunt imbres, ubi eos pater æther In gremium matris terrai præcipitavit.' Quæ et Virgilius respexit Georg. II. 'Tum pater omnipotens fæcundis imbribus æther Conjugis in gremium lætæ descendit.' *D. Heins.*

37 *Lacones*] *Laconas* cum scriptis. *Idem.*

39 *Vetus Argolicos*] Cleobis et Biton. Vide Historiam apud Herodotum lib. I. Valerium Maximum lib. v. cap. 4. &c. *Barth.*

41 *Cur non Amphinomo, cur non tibi fortis Anapi*] ὦ Ἄναπι in στυλοπινακίοις templi Apolloniadis Eumenis et Attali regum matris, quod apud Cyzicum fuit, tabula etiam Anapis et Amphinomi insculpta erat cum epigrammate, cujus hoc lemma exstat in antiquissimis membranis. *Salmas.*

Fortis Anapi] Contemtu mortis, obsequio pietatis. *Barth.*

Fortis Anapi] *Anape* Gyraldinus et sec. Vat. Valerio certe Maximo lib. v. *Anapus* est. Sic fluvius Anapus in antiquissimis membranis Anapis nonnunquam appellatur. Strabo Ἀναπίαν alterum ex piis fratribus vocat; ut et Conon apud Photium in Bibliotheca. Solino quoque *Anapias* est. Sed in veterrimo codice epigrammatum Græcorum, qui Palatinæ olim bibliothecæ erat, nunc est Vaticanæ, lemma tale exstat: Ἐν δὲ τῷ δεκάτῳ ἑβδόμῳ Ἄναπις καὶ Ἀμφινόμος, οἵ, ἐκραγέντων τῶν κατὰ Σικελίαν κρατήρων διὰ τοῦ πυρὸς, οὐδὲν ἕτερον ἢ τοὺς ἑαυτῶν γονεῖς βαστάσαντες ἔσωσαν· et in margine adscriptum, περὶ Ἀνάπεως καὶ Ἀμφινόμου τῶν Σικελιωτῶν· ζήτει τὸ λεῖπον ἐπίγραμμα. Ælianus in Variis Φιλονόμον καὶ Καλλίαν vocat, etiam apud Stobæum. *D. Heins.*

42 *Dicavit honos*] *Dicabit* vel *dicarit* malo. *Idem.*

45 *Devius ardor*] Late sparsus. A fluminibus cursu suo aberrantibus. *Barth.*

LI.

EPIGRAMMATA.

1. *De Mulabus Gallicis.*

Satyricum esse hoc Epigramma satis patet ex Ennodii Epigram. 124. quod huic opponitur. Prim. Vaticanus inscribit, *De mulabus Gallis.* D. Heins.

Mirifice me venustas hujus Epigrammatis afficit, atque adeo quidem, ut quoties istud contemplor, audire mihi videar aut cominus videre agasonem quempiam sive mulionem Sequanicum, qui Lemani lacus piscem per Rhodani ripas Lugdunum vehat. Inter nempe equas mulasque suas ille non tam stimulis aut verberibus sævit, quam murmure quodam et vario stridore imperat. *Barth.*

1 *Morigeras*] Dicto velut audientes.

Rhodani torrentis] Proprium hoc rapidissimi amnis epitheton, et ita Ennodius. *Barth.*

2 *Imperio*] Jussu herili. Mulis ad rhedas et esseda usos Romanos constat. *Idem.*

3 *Dissona quam*] Ut unaquæque nimirum suas proprias voces intelligeret. Aut ut ad varios flexus cursusve

variis mutatisque vocibus adigeretur. *Barth.*

Ad murmura cursus] *Munera* Lucens. et Gyrald. alii *mœnia* et *numina:* nil mutandum. Lege tantum *currus*, quod sequentia evincunt. *D. Heins.*

5 *Nullis discurrat habenis*] Prim. Vatic. et quinque alii *longis;* quod sequor. *Idem.*

7 *Patiensque laborum*] *Luporum* pro *lupatorum* puto. Pro *servit* codex Rottendorp. *serum.* Forte *constricta frenis:* sed et vulgatum commode se habet; sic *vinclis famulas* post vocabit. *Idem.*

8 *Barbaricos sonos*] Gallicos, quæ gens proxima Romanis. *Barth.*

9 *Absentis*] Male Raphelengius *absenti.* Pro *longinqua* prim. Vat. *Absentis doctique valent.* Mox *vicem* pro *vices* scripti, præter prim. Vatican. *D. Heins.*

Absentis] Non enim in tergo alicujus mulæ, sed in essedo, longius ab illis, considet. Agebantur enim jumenta longis habenis, quæ etiam implicari poterant, iis in alienum locum vertentibus. *Barth.*

10 *Lingua virilis*] Gravis, iracunda, horrida. *Idem.*

11 *Angustat sparsas*] Contrahit.

12 *Hæc sistit rapidas; hæc properare facit*] *Hæc properat resides* Barthius, invitis membranis et me nolente. *D. Heins.*

Properare] *Properare aliquid* pro propere expedire, summi auctores usurpant, etiam pro *incitare.*

13 *Lævo deducunt ordine currum*] *Limite gressum* Raphelengius cum Isingrini codice et Claverii editione: *limite currum* plerique nostri: duo tamen Medicei *ordine gressum*, cum editione Parmensi, prim. Vat. et Palatino: unus *limite cursum.* D. Heins.

14 *Strepitum*] Vocem quidem, sed non concinnam. *Barth.*

15 *Vinclis famulæ*] Coactæ servire per vincula et parere jubenti. *Idem.*

16 *Ditione*] Imperio. *Idem.*

17 *Consensuque pares*] *Concordes* tamen consensu et corporum colore similes dicit. *Idem.*

18 *Esseda*] Gallica vehicula.

Multisonora] A vario stridore rotarum et clangore ferramentorum. *Barth.*

LII.

2. *De Sene Veronensi qui suburbium nunquam egressus est.*

Alii *De Senatore.* Gyrald. et Lucens. *De Senatore Veronensi, qui suburbium nunquam egressus est;* quomodo et Puteanea excerpta, nisi quod *De Sene* in iis. prim. Vatic. et Oiselianus: *Epigramma de sene, qui juxta Veronam consistens, nec civitatem norat, nec villam unquam egressus est.* In Palatino: *De sene, qui villa sua, quam juxta Veronam habuit, nunquam egressus est.* D. Heins.

Unius agelli Dominus, contemtis omnium rerum humanarum ex fastu et abundantia ludibriis, in eo consenuerat, nescius insidiarum, tumultuum, versutiarum, fraudum, scelerum, universæ denique amentiæ et malitiæ, quæ aliam omnem vitam versant, istam solam nec tangunt. *Barth.*

1 *Felix, qui propriis*] Pertinet enim ad felicitatem istam hæreditario agro insenuisse. Et inter ea quæ vitam felicem faciunt, Martialis lib. x.

epigr. 47. 'Vitam quæ faciunt beatiorem, Jucundissime Martialis, hæc sunt: Res non parta labore, sed relicta, Non ingratus ager, focus perennis.' Hasque opes agnoscit Hesiodus χρήματα θεόσδοτα omnibus præferens. *Barth.*

Felix, qui propriis] *Patriis* lege cum scriptis plerisque et Barthio. Lucens. opt. Ambros. et quinque alii cum Aldo *agris*, non *arvis;* ut apud Horat. 'Gaudentem patrios findere sarculo Agros.' Seneca Hercule Œtæo: 'patrioque sedens ales in agro.' Ovid. Met. lib. XIV. 'patriis sed rursus ab agris Pellor.' Propertius libro III. Eleg. 7. 'Quod si contentus patrios bove verteret agros:' ita scribe, non *patrio bove,* ex illo Horatiano: 'Paterna rura bubus exercet suis.' *Arvis* tamen in prim. Vatican. aliisque nonnullis; quomodo libro I. in Rufin. 'ævi Consumis florem patriis inglorius arvis.' Statius Theb. II. 'at si patriis Parthaonis arvis Inferar.' Virgilius Æneid. VII. 'patriis sed non et filius arvis Contentus.' Seneca Medea: 'sua quisque piger litora tangens Patrioque senex factus in arvo:' ita illic veterrimus liber Mediceus. Ausonius ludo septem sapientum; ubi Solon: 'inveni Aglaum, Fines qui agelli patrii nunquam excesserat.' Ita videtur scribendum, non *proprii:* quanquam Val. Maximus VII. 1. de hoc ipso Aglao: 'fines agelli sui nunquam excesserat.' Scholiastes Juvenalis Sat. XIV. vs. 118. 'Aglaus Arcas qui nunquam patrium agellum excesserat.' Solinus cap. I. 'Solum certe beatum Cortina Aglaum judicavit, qui in angustissimo Arcadiæ angulo pauperis soli dominus, nunquam egressus paterni cespitis terminos invenitur.' *D. Heins.*

2 *Ipsa domus puerum quem videt, ipsa senem*] Jucunda autem memoria locorum in quibus transacta prima pueritia. *Barth.*

3 *Baculo nitens*] Tripedis jam senectæ subsidio. *Idem.*

4 *Unius numerat*] Buslid. *et numerat.* Lege *enumerat.* Mox pro *vario tumultu* possit et *vano* legi. *D. Heins.*

Unius numerat sæcula longa casæ] Sæcula, ποιητικῶς longas ætates, multos annos indicant; sed et vere tamen dicantur. Jucundissimum autem illud *unius casæ.* Et quanta voluptate putes tale tugurium aspecturum senem, tantæ secum ætatis! Deinde etiam τὸ *numerat* peculiarem delectationem infert, est enim in eo exactio ad numerum prorsus digna senili curiositate et sollicitudine. Comparato etiam baculo cum reptatione, videbis speciem utriusque ætatis gratissimam. Ut enim decrepitæ niti baculo, sic est infantilis, reptare. *Barth.*

5 *Illum non vario traxit fortuna tumultu*] Ignotam, ait, habet fortunam omnem, ignotos ejus tumultus, quæ levat et deprimit absque ratione omnia vota ipsi se addicentium mortalium. *Tumultus,* omne quod extra citraque ordinem fit et contingit. *Idem.*

7 *Non freta mercator timuit*] *Tremuit* Aldus et nonnulli scripti; quo de verbo alibi. *D. Heins.*

Non freta mercator timuit] Summum mercaturæ periculum, quod mare metuere habent. Horatius: 'Luctantem Icariis fluctibus Africum Mercator metuens otium,' &c. *Barth.*

8 *Non rauci lites pertulit ille fori*] Caussidicinam dicit, monstrum tranquillitati adversissimum. Martialis inter vitæ beatæ requisita: 'Lis nunquam, toga rara, mens quieta.' *Rauci* a perpetuis concertationibus. *Idem.*

9 *Indocilis rerum*] Negotiorum, turbarum. Noster omnem usum vitæ civilis rusticulo suo ignotum dicit.

Vicinæ nescius urbis] Nec ipsam novisse curans. *Barth.*

10 *Adspectu fruitur liberiore poli*] Quem quidem omnibus Regiis palatiis et laquearibus opponas et præponas unum. Quanti enim censeas semper intueri posse cœlum ex quo ori-

nudus sis, cuique natales tuos debeas? unde spiritum duxeris? *Barth.*

11 *Frugibus æternis, non Consule, computat annos*] Simplicitatem rusticam cum innocenti ad rem attentione secundum naturalem temporum observationem innuit. Consulibus notare annos hominum cæterorum est. Tranquilli hujus et incuriosi negotiorum alia ratio est. *Idem.*

13 *Idem condit ager*] Nec cœlestium corporum aut spatiorum mundi curam animo admittit, quæ res alioquin agnata quodammodo agriculturæ est. *Idem.*

15 *Parvo gramine*] Meminit ingentem insignemque quercum parvum fuisse gramen. Hyperbole est; tarde enim crescit quercus. *Idem.*

Gramine quercum] *Germine* cum membranis integrioribus bene Raphelengius, dissentiente licet Barthio. *D. Heins.*

17 *Verona remotior Indis*] Incurioso sermonum: neque enim alios populos, *urbes, lacus,* animo admisit unquam. *Barth.*

20 *Robustum avum*] Procul deliciis, procul etiam morbis urbanis et turbæ humanæ, secundum naturam vixerat; itaque tertiam ætatem valente florenteque corpore tenebat, crudus senecta, integerque viribus. *Idem.*

22 *Plus habet hic vitæ*] Clausula elegantissima, et tali carmine digna. Vita, quæ sibi vivit, κατ' ἐξοχὴν, velut sola eo nomine digna.

Vitæ, viæ] *Vita, via,* velut proficiscentis transitus. *Barth.*

LIII.

3. *De Apro et Leone.*

1 *Torvus aper*] Id ei feræ perpetuum epitheton.

Superbis Viribus] Confisos enim pro se quemque ait summis suis inter feras viribus. Argumentum Epigrammatis est de Principatu certasse has belluas, sed utramque cecidisse. *Barth.*

2 *Hic setis*] *Seta* membranæ præter prim. Vaticanum. Mox pro *uterque* perperam ex veteri libro Claverius *utrique.* Versu primo Barthius *coiere superbi Viribus,* non *superbis;* qui et finem epigrammati deesse arbitratur. *D. Heins.*

Hic setis sævior, ille juba] Intelligit autem iracundiæ et crudelitatis conceptæ notam, in leone jubæ, in apro setarum surrectionem. *Barth.*

3 *Hunc Mars*] Aprum videlicet. Qui Marti consecratus, in cujus is effigie rivalem etiam suum occidit.

Dominatur uterque Montibus] Principium, ait, ferarum montanarum uterque habet. *Barth.*

4 *Herculeus sudor uterque fuit*] Id est, inter Herculis certamina Aper et Leo domiti referuntur. *Idem.*

LIV.

4. *Descriptio Armenti: Fragmentum.*

3 *In gurgite*] Quem facit ibi fons. Plinius Cæcilius lib. VIII. Epist. 8.

4 *Pia vota Jovi*] Votivæ pecudes ibi lotæ, propter miraculum; fiebant enim albæ exinde. *Barth.*

5 *Non tales*] Jovi ipsi in taurum mutato speciem sui armenti præfert Poëta. *Idem.*

Non tales] *Talis* cum scriptis. atque ita Barthius quoque. Versu secundo malim *tergemino Gerionæ*, quam *Gerioni;* sic enim loquebantur veteres: apud Maronem in optimis membranis *Tergemini nece Gerionæ.* D. Heins.

6 *Revexit*] Avexit potius. *Barth.*

7 *Non Cretæus*] Fabula Pasiphaës formosum taurum amantis intelligitur. *Idem.*

8 *Similes paverit Ida feras*] *Feros* Rottendorphii codex, et Palatinus cum Oiseliano; rectius: de quo ad Nasonem: monuit et Barthius. *D. Heins.*

Feros] *Feri tauri*, velut speciatim, licet sæpius *equi.* Barth.

9 *Monstro diffisus in artus*] Sic Raphelengius; vulgo *diffusus:* unus ex nostris *confusus:* reliqui *commissus;* optime. Epithal. Hon. 'Qua Pristis commissa viro.' Manilius lib. I. 'duplici Centaurus imagine fulget Pars hominis, tergo pectus commissus equino.' Lib. II. de eodem Centauro: 'Quoi commissus homo est,' ut bene legit Scaliger. Germanicus Cæsar Arateis: 'Sunt etiam flammis commissi immania membra Centauri:' male vulgo *commissa.* Sic et 'equos hominibus implexos' Centauros Minucius Felix Octavio. Ausonius: 'Scylla triplex, commissa tribus, cane, virgine, pisce.' Virgil. 'Delphinum caudas utero commissa luporum.' Deprehendit Barthius quoque veram scripturam ex Palatino. *D. Heins.*

10 *Condidit ore novo*] Claverius *prodidit* ex veteri libro. confirmant Lucens. et Lovan. ex nostris. Miror pro vulgata scriptura digladiari Barthium. *Idem.*

Ore novo] Inusitata illa figura Minotauri. *Barth.*

12 *Portassent*] Lege *præstarent* cum Claverii codice. *D. Heins.*

Portarent totum] Omnino vera est scriptura Cujacianorum Codicum *præstarent totum.* Formositatem armenti talem facit, ut etiam ex Pasiphaë perfectus Taurus prodiens minime potuerit eam exæquare. *Barth.*

LV.

5. *Concha Serenæ.*

CONCHÆ vero in supellectili fœminarum alioquin, et generatim quicquid ad lotionem, fucum, aut talia spectat, designare videntur. Juvenalis Sat. VI. de Imperiosa matrona: 'conchas et castra moveri Nocte jubet.' Unde omne hoc genus Veneri dedicatum a nubentibus puellis uno

sub nomine. Vide notata doctissimo Casaubono ad Athenæum libro VII. Concha Mariæ Stilichoniæ Honorii conjugis, in sepulchro ejus inventa, celebratur oculatis testibus, ex Achate elaborata. Pertinere huc videtur, nimirum tales in usu conchas fuisse, ut totis inibi corporibus lavari potuerint fœminæ. Exemplo nimirum Veneris cum concha sua in mari celeberrimæ.

1 *Heliconia Naïs*] Castalium fontem dicit, nomine eam colentis Nymphæ. *Barth.*

2 *Conchæ divitis*] Argenteam dicit, unde lavaretur Regina. *Idem.*

3 *Doctæ Serenæ*] Omnes suas Heroinas eruditionis laudat et commendat. *Idem.*

LVI.

6. *De Crystallo, cui aqua inerat.*

De crystallo, cui aqua inerat] Lucens. et prim. Vatic. *De crystallo lapide, in quo ingelata latebat aqua.* Claverius et Raphelengius recte hoc carmen in septem epigrammata diviserunt; quod confirmat pri. Vaticanus, qui distinguit manifeste epigrammata, interjecto singulis *Aliter.* D. Heins.

1 *Possedit glacies*] Scriptum in semiperfectam crystallum, quæ continuerit in se aquam nondum in gemmam redactam. Glaciem in ea agnoscunt omnes.

Naturæ signa prioris] Ut non sit ea amplius, et videatur tamen instar aquæ pellucida; nec enim resolvitur in aquam aut nivem ista glacies. *Barth.*

2 *Quæ fit*] *Et fit* scripti, præter tertium Vatican. et Rottendorph. *D. Heins.*

3 *Sollers lusit hiems*] Per ludum adstrinxit. Ludo scilicet Naturæ insigni. *Barth.*

4 *Nobilior, miris*] *Mixtis* Claverius ex veteri libro et Raphelengius: nostri omnes, excepto uno *mitis* præferente, *vivis;* ut infra in iisdem scriptis: 'Et refluos ducunt pocula viva sinus.' *D. Heins.*

Mistis gemma tumescit] *Tumescit*, uterum velut fert, prægnans sua sibi aqua. *Barth.*

LVII.

7. *Aliter.*

1 *Lymphæ*] *Nymphæ* et *Nymphas* alii, ut ex veteri libro Claverius et Raphelengius. Sic infra: 'Vidi perspicuo deprensas marmore nymphas:' ubi tamen *lymphas* scripti. Pro *corpore* unus Moreti *pectore:* duo Medicei et unus Ambros. cum Palatino, *carcere;* eleganter: confirmat primus Vaticanus. *D. Heins.*

2 *Quæ nunc estis*] Forma, colore, frigore. *Barth.*

3 *Quod vos ingenium junxit*] Scali-

ger *vinxit:* et sic tres Florentini cum Hafniensi chartaceo : potest nihilominus et vulgata lectio admitti. Martialis de vipera crystallo inclusa: ‘ Concreto riguit vincta repente gelu.’ Priap. LXIII. ‘ Rigetque duro barba vincta crystallo :’ sic lego. Ovid. Pont. III. El. 1. ‘ Tu glacie freta vincta tenes.’ Et lib. II. 2. ‘ Terraque pacis inops, undaque vincta gelu.’ Horat. ‘ Hebrusque nivali compede vinctus.’ Petronius de bello civili: ‘ Prima quidem glacies et cana vincta pruina Non pugnavit humus :’ sic lego ; quod sequentia confirmant, ubi *nimbos ligatos*, et *undarum vincula* habes, et *vincta flumina*. Paulinus carmine Sapphico ad Nicetam *alligare* dixit : ‘ Quaque Riphæis Boreas in oris Alligat densis fluvios pruinis.’ Rutilius lib. I. Itiner. ‘ Vincta fluenta gelu conspecto sole rigescunt.’ *D. Heins.*

5 *Securas vindicat undas*] Forte *secretas ;* quanquam et vulgatum commode potest ferri. *Idem.*

8 *Vel concreta fuit, vel resoluta gelu*] Acutius reddideris epigramma, si scribas: *Vel concreta fluit, vel resoluta gelu est ?* Idem.

LVIII.

8. *Aliter.*

2 *Nimio jam pretiosa gelu*] Quod miraculum nempe faciebat. Non tamen e gelu Crystallum oriri ex aliorum opinione supra indicatum. Vide Solinum capite 20. fine. *Barth.*

4 *Latex*] Hoc est summum miraculum horum Epigrammatum. Crystallum Indicum omnibus præfert Plinius; ‘ Crystallo,’ inquiens, ‘ Indicæ nulla præfertur.’ *Idem.*

5 *Liquidi saxi*] Pars enim crystalli etiam aquæ reliquiæ. *Idem.*

LIX.

9. *Aliter.*

1 *Aspice correptam*] Malo *collectam:* nam unus liber *correctam :* pri. Vatic. et Ambros. *porrectam ;* non male. Sed posset et castigari *concretam venam ;* ut Epigr. 7. ‘ Gemma quibus claustris arcano mobilis æstu Vel concreta fluit, vel resoluta gelu est ?’ Pro *fragmine* duo Medicei *sanguine ;* ut et Palatinus : at Hafniensis et Buslid. *flamine.* Fuit cum legerem *conseptam splendenti tegmine venam.* Mox *Borean* prim. Vaticanus. Barthius *splendenti fornice*, vel *margine.* D. Heins.

5 *Non Sirius axis*] *Ardens* prim. Vat. et sex alii : noster libro I. in Rufin. ‘ non illum Sirius ardens Brumave Riphæo stridens Aquilone retardat.’ Tamen *Sirius ardor* apud Maronem occurrit. Apud eundem : ‘ sitientes Sirius Indos Ardebat.’ Pro *axis*, *arsit* opinor scribi debere, ut opponatur *τῷ constrinxit.* Idem.

6 *Ætatis spatium non tenuarit edax*] *Tenuabit* omnino legendum quomodo Barthius quoque curis secundis. *Idem.*

Non tenuavit edax] Cum jam dixerit, nec ventos timere, nec constringi ca-

lore aut frigore, de perennitate utique in posterum hic loquatur, scribe: *Ætatis spatium nec tenuabit edax.* Barth.

LX.

10. *Aliter.*

1 *Immunis*] Nullius rei officio aut munere impeditus, quia sui semper sit similis. Immunis, qui nihil patitur. *Barth.*

3 *Nonne vides*] Digito certam et oculis subjectam rem commonstrantis, increpato velut visu.

Nonne vides propriis] Scribe *properis:* sic et *mobilem gemmam* vocavit. Proximo versu malim, *Ut refluos ducant.* Barthius ex Palatino codice: *Nonne vides, propriis cum spumet gemma lacunis, Ut refluos ducant pocula viva sinus:* sed nihil opus ista mutatione, præsertim cæteris codicibus in contraria euntibus, si *properis* supponatur τῷ *propriis.* D. Heins.

Spumet] Infuso latice, vino puta. Sed de nativa intus aqua loquitur. In nostris membranis ita legitur: *Nonne vides propriis cum spumet gemma lacunis Ut refluos ducant pocula viva sinus.* Quæ ipsa omnino veritas est. *Viva pocula,* non manu facta, non arte expolita. *Pocula* vocat, quia humorem intus habent, vel et quod infundi nativæ cavitati possit. *Barth.*

4 *Pocula bina sinus*] *Viva* ex scriptis: paulo ante monui. *D. Heins.*

7 *Qui flumina vincit, Nec lapis est merito*] Hæc Raphel. conjectura. *Et lapis* cum Aldo scripti fere omnes: duo *et lapides merito:* prim. Vatic. *et flumina vincit Sed lapides.* Locus corruptus. *Estque silex* Claverii liber: *et lapides merito* Palatin. Pulmannus codici suo adscripsit, *Estque latex merito,* nescio an ex conjectura: nam Belgicum codicem, quo ille usus, quod opinatur Barthius sic exhibuisse, frustra est; nec conjectura ejus mihi arridet. Forte: *Mira silex, mirusque latex! quod flumina vinxit, Fert lapidis merito: quod fluit, est laticis.* Idem.

LXI.

11. *Aliter.*

1 *Crystalla lubrica*] Prim. Vatic. *lurida.* Puta *lucida;* quanquam nil temere mutandum. Mox versu 3 vulgatum *Nymphas* non movendum loco satis evincunt, quæ de osculis sequuntur; quanquam scripti potiores *lymphas.* Versu ultimo Epigr. XII. quod sollicitavit illa Barthius, *sed rarus inter habetur opes,* injurius est; cum scripti omnes pro recepta lectione stent; ut audiendus non sit Palatinus, omnium recentissimus ac mendosissimus, quanquam subinde scripturas castigatiores referat, sed raro. *D. Heins.*

2 *Onus*] Vides magnam molem fuisse, ut supra suspicabamur. *Barth.*

LXII.

12. *Aliter.*

1 *Marmoreum*] Hi versus in prim. Vaticano supra legebantur post *Auctus honos.* Græca quæ sequuntur, ex Anthologia deprompsit Raphelengius: cætera ex Vaticano codice descripta mecum communicavit Vir Cl. Leo Allatius. *D. Heins.*

2 *Rubro mari*] Omnibus gemmis inde oriundis. *Barth.*

4 *Sed raras inter habetur opes*] Ita plerique omnes libri, neque de immanissimo crystalli pretio ignota sunt quæ Plinius aliique tradunt. *Idem.*

LXIII.

13. Ἔτι περὶ αὐτοῦ.

Hoc ita interpretabamur adolescentuli: 'Crystallus nive nata, manu fabrefacta virili, Æternum in varia tibi monstrat imagine mundum, Cœlum amplexum intus sævi fera marmora ponti.' *Barth.*

LXIV.

14. Ἔτι περὶ αὐτοῦ.

Eadem opera ita istud transtulimus: 'Dic, age, mi Crystalle, latex lapidescere jussus: Quis strinxit? Boreas. Cui resoluta? Noto.' *Barth.*

LXVIII.

18. *In Sphæram Archimedis.*

Celebris Sphæra hæc Archimedis, ut res tum nova. Cujus usus reique fuerit indicat Lactantius lib. II. c. 5. *Barth.*

Alibi Claud. *In Archimedis sphæram, quæ fuit vitrea.* Per vitrum enim facile perspici poterat terra in medio globi librata ac suspensa. In cæteris solidis sphæris, quæ ex alia materia concinnantur, supervacaneum est terram in medio globo fingere, quia non conspicitur. Hodie globi seorsim cœlestes fiunt et terrestres; in sphæris κρικωταῖς terra instar puncti ex grano aliquo rotunde effigiata, in ipso centro collocatur. Sed hic non stetit miraculum Archimedeæ sphæræ. Nec enim circulos tantum et

sidera, et quicquid in cœlo est, habuit imitatione expressum; sed etiam motus ipsos cœlestes, siderum ortus et occasus pari lege ac disciplina repræsentavit: quid enim illis verbis disertius? 'Inclusus variis famulatur spiritus astris, Et vivum certis motibus urget opus,' &c. *Salmas.* Plin. exercit.

1 *Vitro*] Mirum si vitro facta ea sphæra. Ligneam memorat Sextus Empiricus contra Mathematicos libro IX. *Barth.*

5 *Rerumque fidem*] Constantiam.

Legesque virorum] Alii *legemque.* Aldus et tres ex nostris *legesque Deorum:* quomodo et Claverius, atque illum secutus Raphelengius, profante Barthio. Posset nihilominus et scribi *legemque dierum;* quamvis apud Plinium de Mathematicis: 'Viri ingentes, supraque mortalium naturam tantorum numinum lege deprehensa.' Mox *Syracosius senex:* nam *Syracusius* peccat in metrum. *D. Heins.*

Legesque Deorum] Quibus ipsi Dii adstringuntur. Hi enim gentilium ab astrorum et mundi legibus pendere fingebantur. *Barth.*

6 *Syracusius senex*] Notum senum nomine censeri disciplinarum sectarumque Conditores. Sic *Magistrum Syracusium* eundem Archimedem appellat Priscianus. *Idem.*

7 *Famulatur spiritus astris*] Hoc omni ævo inimitabile Archimedi ingenium commentum fuisse tradit antiquitas. *Idem.*

9 *Proprium annum*] An *properum?* D. Heins.

12 *Humana mente*] Quæ divina alioquin regebantur. Deus enim mens mundi. *Barth.*

LXIX.

19. *De Polycaste et Perdicca.*

Sic meliores libri. Illustravit fabulam ex Fulgentio Barthius. Pro *munere cogit*, e Ms. Claverius *numine cogat*, ut et Gyraldin. et alii melioris notæ: *nomine* Rottend. pro vulgata scriptura stat Barthius. Martialis illa respexit libro v. Epigr. 49. 'Quid non cogit amor?' Pro *affectum, affectu* videri legendum supra monui. *Sanguinis affectum* pro materno affectu ponit; nec vulgata tamen scriptura incommoda; de qua videatur hoc loco Barthius: sed nostra omnino præstat. Non enim hoc vult, matrem timuisse amare filium, sed timuisse eum amare affectu materno, cum amaret libidinose. Male *amara* pro *amare* Claverius. *D. Heins.*

Fabulam vide apud Fulgentium Mytholog. l. III. c. 2. *Barth.*

1 *Flammarum numine*] Nos *numine flammarum*, totum enim numen, tota vis amoris in flammis, quibus omnia illius arma constant. *Idem.*

Quid non sævus Amor flammarum munere cogat? Sanguinis affectum mater amare timet, &c.] Fabulam tangit hic, quæ talis est: Perdicca initio venator fuit, cui cum cruentum institutum et solitudo displicere cœpisset, et continuum currendi studium: et cum videret Actæona, Adonium, Hippolytum, alios ejus rei studiosos pessime interiisse; venatione spreta, agriculturæ se dedisse; quo nomine terram quasi matrem fertur adamasse, quo labore consumptus, macie est confectus: matrem quippe *Polycasten* vocitant, quæ *Polycarpe* a fructuum copia est interpretata: terra

mater omnium est, quæ in mortalium usus suos producit fructus. *Gyrald.*

2 *Sanguinis affectum mater amare timet*] Ratione incestæ libidini pugnante. Caritatem maternam, libidinoso amore mutare timet. *Affectum sanguinis* filium ipse intellige, hunc enim amare horret mater, incensa incesti cupidinis facibus: et sic loquuntur integræ et inclinatæ Romanæ rei scriptores, *affectus* cognationem agnationemque omnem perhibentes. *Barth.*

3 *Pectore dum niveo miserum*] *Puerum* Thuaneus, et ex suo codice Claverius; nec dissentio: probatum et Barthio. *D. Heins.*

Anxia nutrix] Mater eadem et nutrix, quæ mammam dedit, dum pectori suo miserum applicat, amore ejus percutitur. *Barth.*

6 *Et ipsa dolet*] Tui amore incesto. Parce, ait, talibus facinoribus, ne exemplo tuo incitata tui quoque impio amore mater Venus incendatur. *Dolet*, amat. Amor enim infinitorum dolorum caussa et principium. *Idem.*

LXX.

20. *De Zona Equi regii missa Honorio Aug. a Serena.*

Lucens. *De pheris equi a Serena missis.* lege *phaleris* cum Moretano et Bononiensi. Vaticanus primus, *De zona equi regii missa Honorio Augusto a Serena:* probe. *D. Heins.*

1 *Princeps venerande*] *Memorande* scripti plerique; nil muta tamen. vi. Cons. Hon. 'Agnoscisne tuos, Princeps venerande, penates?' *Idem.*

6 *Turbidus*] *Turgidus* placebat Livineio. quod et mihi olim in mentem venerat. Horat. l. iv. Od. 12. 'nec fluvii strepunt Hiberna nive turgidi.' *Idem.*

7 *Morsu versare smaragdos*] Hujus gemmæ in ornamentis equorum tanta post dignitas, ut præter Principes eis uti nemini licuerit. *Barth.*

Versare smaragdos] Cl. Gronovius in Observationib. *vexare* legit ex illo Lucani lib. iv. 'rigidos vexantia frenos Ora terens:' quod scripti fere omnes confirmant; et vidit veram lectionem curis secundis Barthius. Silius lib. v. 'Stat sonipes vexatque ferox humentia frena.' Hypsipyle de Archemoro apud Statium Theb. v. 'modo te digressa reliqui Lascivum, et prono vexantem gramina cursu.' *D. Heins.*

8 *Tyrio terga rubere croco*] Membranæ potiores *toro:* ut apud Catull. 'Vir tuus Tyrio in toro totus immineat tibi.' Tibullus lib. i. Eleg. 2. 'Quid Tyrio recubare toro sine amore secundo Prodest?' *Torum* tamen hic pro stratis tergo equi impositis sumit. *Idem.*

Tyrio croco] Purpura, flagrante instar crocearum flammarum. *Croceum* omne quod pulchrum veteribus. *Barth.*

10 *Spargit et excussis*] Puto *Spargit ut;* admirantis est, nec uno alibi loco corrupta vocula, ut jam monuimus. *D. Heins.*

11 *Brevitas doni*] Exiguitas. *Barth.*

LXXI.

21. *De Zona ab eadem missa Arcadio Aug.*

1 *Stamine resplendens*] Novum hic epigramma incipit in prim. Vaticano et Ed. Parmensi. Vat. addit inscriptionem: *Idem de zona missa ab eadem Arcadio Augusto:* quod et nos sequimur. A cæteris libris abest hoc epigramma. Vs. 2. pro *ligat* Vatic. *liget.* D. Heins.

3 *Decus Eoo fratri*] Clare vides ad Arcadium hæc pertinere. *Barth.*

LXXII.

22. *De Chlamyde et Frænis.*

Vatic. primus, *De chlamyde et frenis:* primus Med. *De chlamyde.* D. Heins.

Vitiosum titulum indicavit Claverius, cum de chlamyde sola argumentum habeat Epigramma. Commendat autem donum Serenæ, quo ornarat Honorium, ut non minus quam a Stilichone exuviis hostilibus bellicus ejus cultus poliretur, uxor ejusdem pacificum Herois, pacificum Principis habitum excolere æquum bonumque duxerit. *Barth.*

1 *Non semper*] Remissiores curas exemplo Deorum inducto probat. Ita solent Poëtæ.

Metuendum gentibus] Barbaricis, quas circa Ilium plurimas subegisse Achillem Homerus aliique memorant. *Barth.*

3 *Ardentis Antra Dei*] Vulcanus ipse ignis. Idem autem numen et igni et ferro a veteribus præficiebatur. *Idem.*

4 *Galeam factura comantem*] *Fractura* tres Florentini et tertius Vatic. et sane Thetis galeam non fecit, sed Vulcanus: forte *pactura* legendum; præcessit tamen et *clypeum fabricabat.* Pro *mitia* quatuor libri *nuncia.* Patav. *inania:* forte *inermia.* D. Heins.

10 *Onerabat*] Infert veterum morem, adeo magnis molibus gemmarum vestimenta operire solitorum, ut etiam oneri essent gestantibus. *Barth.*

Onerabat sedula gemmis] Sic Lucensis cum primo Vaticano: alii fere omnes *ornabat;* quod minus placet, quia *ornamenta* præcesserant. *D. Heins.*

12 *Obsequiis: socer en Stilicho*] *Soceri Stilicho* veteres fere omnes. Distingue *obsequiis soceri. Soceros* vocat Stilichonem et Serenam: sic Epist. ad Serenam, 'Inflexit soceros,' pro parentibus sponsæ. Statius Theb. VIII. 'Quamvis Cirrha domus, soceros nec tristibus actis Aversatus erat.' Id est, Œdipum et Jocastam. Thebaid. XII. 'nec surda feræ pulsabimus urbis Limina, sunt illic soceri mihi, suntque sorores Conjugis.' Barthio codex Palatinus hic imposuit, ut mendosissimam lectionem amplecteretur. Apud Maronem: 'Qua sese ad soceros ferre incomitata solebat Andromache:' *ad soceros,* ad Priamum et Hecubam. Seneca Medea: 'Nunc primum soceris sponte volen-

tibus Concesso juvenes ludite jurgio.' *D. Heins.*

15 *Sollicitas urgens*] *Urget* scripti. aliis jam visum. *Idem.*

LXXIII.

23. *De Fræno, Phaleris, et Cingulo Equi Honorii a Serena missis.*

De equo dono dato prim. Vatic. et Medic. *D. Heins.*

2 *Numinis*] Ne mira hæc appellatio Christiani Principis videri possit, faciunt infinita loca utriusque Codicis, aliæque Principum posteriorum Constitutiones. *Barth.*

6 *Perstringere*] Non conculcare. Notæ Hyperbolæ Poëtarum, equos per aristas non inflexas currere. *Idem.*

Pascua saltu] *Cursu* scripti omnes. *D. Heins.*

9 *Gemmata monilia*] Notanda equis dari solita. *Barth.*

12 *Manibus sudata*] Elaborata. Durior tamen locutio, nisi quod impensum studium elaborantis denotat. *Idem.*

13 *Persarum gentile decus*] Ad morem Persarum. Mille locis barbara pompa et superbia vestitus phalerarumque Persicarum auctoribus celebratur. *Idem.*

14 *Maternis studiis*] Jam marito igitur Honorio hæc scripta. *Idem.*

LXXIV.

24. *Deprecatio ad Alethium Quæstorem.*

Deprecatio ad Alethium Quæstorem, Lucens. at prim. Vaticanus, *Incipit excusatio apud Alethium Quæstorem dum objiceretur ei, quod epigramma ejus deprehendisset.* Barthius Manlium Theodorum hoc epigrammate tangi arbitratur: cum vide pag. 1063. *D. Heins.*

Illudi hic summo viro, qui ex magistratus dignitate Poëticam etiam præstantiam æstimabat, nemini obscurum. Palinodia hic est simulata Alethio Quæstori cani, cujus carmina inscitiæ notaverat. Hunc εἰρωνικῶς deprecatur, ut Horatius Canidiam, seque deinceps plausurum ejus ingenio prædicat, interibi doctis modis hominis fastum traducens. *Barth.*

1 *Sic non Æthiopum*] Attestatio ironica damnorum aut miseriarum sustinendarum, si mentiatur. Si consideres tamen, ambigua sunt omnia; potest enim facile carere omnibus his periculis, locis periculosis abstinendo, quæ adire nemo illum cogat; nec tanti crimen istud ut propterea exilium metuere potuerit. *Idem.*

2 *Scythico sub Jove*] Ubi perpetuum frigus, hieme vero internecinum. *Idem.*

3 *Sic non imbriferam*] Scripti *imbriferis*, excepto prim. Vatic. et Ambros. malim *nubem ducentibus.* D. Heins.

Noctem ducentibus hædis] Hœdi pluviale sidus. *Barth.*

5 *Furiarum verbere pulsus*] Grammatici infestam iracundiam æquiparat furiarum flagellis.

Verbere pulsus] Qualibus furiis fremunt Grammatici. *Barth.*

6 *Irati relegam*] *Lædam* prim. Vatic. et Ambr. rectius. *D. Heins.*

Carmina] Vel laboriosissimos et bonæ mentis inanissimos versus. *Barth.*

7 *Nulla meos traxit*] Intellige ex reipsa judicasse, non petulantia. *Idem.*

8 *Liberior justo*] *Solito* scripti, exceptis prim.Vat. et Ambros. nil muta. Avienus fabula IX. 'Liberior justo qui fuit ante fugax.' *D. Heins.*

9 *Voce notavi*] *Mente* unus Ambros. et sec. Vatic. Proximus versus, ne adulterinus sit, metuo. *Idem.*

11 *Orpheos alii libros*] Forte *Ascræos alii libros*; ut tres summos poëtas conjungat, Homerum, Hesiodum, et Maronem. *Idem.*

12 *Nec tua securum*] Magno etiam judicio Virgilium Homero præponit. Ille vero usque adeo non securus famæ fuit, ut neque vivo neque mortuo defuerint Zoïli et Mastiges. *Barth.*

13 *Ipse parens*] Hoc distichon ab Ennodio citatur. *D. Heins.*

16 *Pauper uterque fuit*] *Pastor* Lucens. *Idem.*

17 *Et pallidus omnia laudo*] *En pallidus* meliores scripti; et cum iis Barthius. Sequenti etiam versu malim *En clarum.* Idem.

18 *Sophos*] Acclamantium favoris vox, et laus summa. Martialis lib. I. 'Audieris cum grande Sophos dum basia captas.' *Barth.*

19 *Ignoscat placidus*] Puto scribendum *ignoscas* et *remittas* et *recites*, ut Alethium alloquatur. *D. Heins.*

20 *Et tuto*] Plerique ex scriptis *toto*; recte: quod et Barthio curis secundis monitum: posset etiam refingi *tota urbe* pro *quodlibet ore.* Prim. Vatican. Ambros. et edit. Parm. *quicquid ab ore*; lege *quidlibet*: *quicquid ab ore pluit*, vel *fluit*, Claverii liber. Forte *ignoscas* et *remittas* et *recites* legendum: ut Alethium alloquatur. *Idem.*

Et tuto] Scribe: *Et toto recitet quodlibet ore*: *placet.* Toties illis inflatis buccis licet utatur, inquit, et fremat, tonet, clamet, vociferetur, baubetur quicquid volet, nos parati sumus *placet* hoc nostrum ubique illi offerre; ne videlicet tanti ponderis hominem cum tanto suo fastu nobis incumbentem ferre cogamur. *Barth.*

LXXV.

25. *In Curetium.*

Primus Vaticanus, *Incipit jocus de Curetio.* Pro *Fallaces vitreo stellas* Oiselianus, *Palantes vitreo stellas.* D. Heins.

1 *Fallaces*] Omnem genethliacen contemnit, more verorum Philosophorum. Ob plurimum abusum, usum fere nullum, male audivisse apud veteres, uti artem vanam et quæstus gratia dicacem. *Barth.*

2 *Vaga Saturni*] Obesse Saturni inconstantiam, superventurum autem Jovem. Qualibus sententiis sperantibus, quod ait Tacitus, fallacias isti homines nectebant. Saturno autem adversatur Jupiter. *Idem.*

5 *Perjuria*] Senecæ in Apocolocynthosi pro miraculo est Mathematicum vel semel verum dicere. *Idem.*

7 *Nam spurcos avide*] *Avidæ*, Ald. et

Ambr. Mox *refundit* opt. Ambros. pro *refudit*. D. Heins.

8 *Flagitiis*] Criminibus quæ nec dicere velis. *Barth.*

10 *Has eadem*] *Eandem* linguam pro eodem membro duorum corporum dixit. *Idem.*

LXXVI.

26. *In Eundem.*

Sane et nos cum viro docto vellemus neutiquam os illud fatale eximiorum virorum præconiis, et rerum magnarum doctrina spurcitatibus duorum Carminum contaminasse castissimum alioquin vatem, neque posteritati se tradnxisse talibus vulgarium Poëtarum næniis. Tamen non ideo bona cætera contemnemus, et ista ipsa non aliis adspiciemus, quam iis oculis, quibus Satyricorum scripta nudioribus verbis vitia incessentia solemus. *Barth.*

2 *Patre tuo*] Talium notitiam professo, et inde victitante. *Idem.*

3 *Dedit inclementia Martis*] Militem et militari animo sanguineum hominem creans, furibundum. *Idem.*

4 *Debilis Arcas erat*] Nascenti videlicet; Mercurii enim sidus omnibus ingenii orisque dotibus præses. Quibus debilitate hujus astri excludit Curetium Claudianus. *Idem.*

5 *Morbum*] Obscœnam prurriginem, quæ tanta infectione contaminarat genus humanum, ut medici viros curare cogerentur, ne virilitatem vulgo projicerent. Sic *morbum* vocat noster, exemplo Juvenal. Sat. II. 'hunc ego fatis Imputo, qui vultu morbum incessuque fatetur.' *Idem.*

6 *Luna Venusque*] Lunæ naturalia, hoc est, libidinis partes in corpore humano adscribit. *Idem.*

7 *Attrivit Saturnus opes*] Mendicatores facere Saturnum idem auctor inter tristes cæteros ejus astri effectus memorat. *Idem.*

8 *Lambere causa facit*] *Cura fuit* Patav. opt. Ambr. et duo alii. Patav. *causa fuit*. D. Heins.

LXXVII.

27. *In Jacobum Magistrum Equitum.*

Epigramma utique ab homine Idololatra scriptum ironice in Christianum Ducem, ridens sanctorum in bellicis rebus aliisque invocationes, tum suborientes, hominis simul bibacitatem, et Poëticarum rerum inscitiam. *Barth.*

1 *Per cani limina Petri*] *Per sancti* scripti potiores: pro vulgato tamen stat prim. Vat. et recte; nam *sancta Susanna* post sequitur. *D. Heins.*

2 *Dux Iacobe*] Metitur nomen ut debet, *o* enim extentum sit. Moschopulus, Ἰάκωβος scribendum proponit. *Barth.*

3 *Sic tua pro clypeo defendat*] *Per clypeum* Ambros. Pro *defendat* scripti omnes *sustentet*, præter prim. Vati-

can. quo verbo et alibi non raro utitur. *D. Heins.*

5 *Sic ope sanctorum non barbarus irruat Alpes*] Puto *ne barbarus.* Pro *ope sanctorum* cum Barthius in veteri libro invenisset *ope iunthodi*, opinatur a Claudiano esse, *ope Judithæ*, quod sequatur proxime Susanna: hoc distichon in primo Vaticano non exstabat. Mox pro *ferox* idem *ferus.* Idem.

9 *Feriat*] Percutiat velut cœlitus. Alludit Historiam qua Angelus Assyriorum centum octoginta quinque millia una nocte perimit. 4. Regum XIX.

Rhomphæa] Notat *Rhomphæa* omnem vim bellicam, et majorem gladium. *Barth.*

10 *Romanasque regant*] Tela regant manus, quod contra solet. Divinam opem intelligit, qualis celebratur III. Cons. Honorii: 'Obruit adversas acies, revolutaque tela Vertit in auctores, et turbine reppulit hastas.' Sal Epigrammatis in eo est, ut dicat, Parce carminum nostrorum notationi, sic agant pro te omnia Sancti omnes Sanctæque, dum tu potas et pergræcaris strenue, adeoque ut crapula et vino interficias in convivio homines, et sic non de funesto Martis opere, sed Comi et Bacchi triumphum strenuitate tua dignum ducas. *Idem.*

Romanasque regant prospera tela manus] *Regat teda* quatuor libri: duo *tegat teda:* Lucens. *regat theda:* quinque *regat tela:* duo Gallici cum Rottendorphiano *regat Tecla:* Thuan. *tegat Tecla.* Lego *regat Thecla*, cujus nominis non una martyr fuit: occurrit èt id nomen frequenter in Inscriptionibus antiquis. Scaliger *Romanæque regant* ex Claverii libro, in quo *Romanæque gerant. Regere tela*, ut apud Statium Theb. VIII. 'Sterneret adversos etiamnum Ismenius heros Inachidas: nam tela regit viresque ministrat Amphitryoniades.' Virgilius ad Phœbum: 'Dardana qui Paridis direxti tela manusque Corpus in Æacidæ.' *D. Heins.*

11 *Magnos convivæ triumphos*] *Magnum triumphum* scripti: *moriens magnos triumphos* prim. Vat. *Idem.*

12 *Atque tuam vincant dolia fusa sitim*] *Et tua perpetuo dolia vina fluant*, Claverii liber, et septem ex nostris, cum primo Vaticano; nec dissentit Palatinus: nisi quod in illo *sic tibi;* rectius, quam *tua. Vina fluere* Græcismus; sic apud Homerum Odyss. IX. ῥέει ἀγλαὸν ὕδωρ κρήνη. Noster lib. II. in Stilich. 'palmite largo Vina fluens.' Cons. Olybr. 'Quantum stagna Tagi rudibus stillantia venis Effluxere decus.' Florus in Epigrammatis: 'Bacche vitium repertor, plenus adsis vitibus, Effluas dulcem liquorem comparandum nectari.' Venantius Fortunatus in navigatione Mosellana: 'Nec vacat hic rigidis sine fructibus esse lapillis; Denique parturiunt, saxaque vina fluunt:' ut forsan et supra de crystallo legendum sit, *quod flumina vinxit, Quodque fluit lapides*, fuit cum *dolia vina pluant* legendum opinatus sum, ut *pluere poma, pluere glandes:* de quo loquendi modo dictum Notis ad Metamorphoses Nasonis lib. I. Vetus Glossarium, Αἱμοῤῥοῶ, *sanguinem fluo.* Idem.

13 *Nunquam*] Nunquam tibi contingat tantum infortunium, ut commacules illam tuam delicatam urbanamque manum hostili sanguine. *Barthius.*

Quæ sequuntur post Epigrammata in Theodorum et Hadrianum, Claudiani non videntur: quare et a cæteris separanda curavimus. *D. Heins.*

LXXVIII.

28. *Rimanti Telum Ira facit.*

Rimanti telum ira facit] Sic scripti plerique. bene. Thema est ex VII. Virgilii desumptum: 'quod cuique repertum Rimanti, telum ira facit.' *D. Heins.*

1 *Gerit, dementia mutat*] Hæc corrupta: alii codices *ferit*. Scribendum opinor: *In jaculum quodcunque rei dementia mutat*; pro, *quamcunque rem*: deinde distingue et scribe: *Omnibus armatur rabies; pro cuspide ferri Cuncta volant; dum dextra ferox in vulnera sævit, Pro telo ingeritur, quicquid suggesserit ira.* Versu ultimo *ingeritur* pro *geritur* reposui, quod meminerim frequenter apud poëtas occurrere, *telum ingerit*: ut in illo, 'crebras morientibus ingerit hastas.' *Idem.*

4 *Pro telo geritur*] Lego *ingeritur*, ut apud Silium: 'crebras fugientibus ingerit hastas:' et Virgil. 'raptas fugientibus ingerit hastas;' sic et alii. *Idem.*

LXXIX.

29. *In Podagrum.*

In Podagrum] Oiselianus, *In podagrum qui carmina culpabat, non stare dicebat.* Dele τὸ *culpabat.* D. Heins.

Videtur in Iacobum vibratum Epigramma, cum lacerandi verbo pariter utatur, et perpetuo helluone dignum sit præmium Podagra. *Barth.*

1 *Pedibus*] Pedestris tamen sermo Poëtico oppositus. *Idem.*

2 *Scandere qui nescis*] *Quos* sec. Vaticanus; versiculos nempe laceras; et interrogationis notam addit. Deinde *inquis* et *putas*, non *inquit* et *putat*, idem secundus Vaticanus. *D. Heins.*

Laceras] Conviciis proscindis, extreme vituperas. *Barth.*

4 *Podager*] Podagricus. *Idem.*

LXXX.

30. *De Theodoro et Hadriano.*

Suspicamur hoc illud esse Epigramma, quod ut expiaretur, Epistola ad Hadrianum deprecatoria opus habuit Claudianus. Nimis vero Poëtice viros illustres traducit, nebulas forte inimicitiarum Stilichoniarum secutus. Cum quo et concidisse videtur. *Barth.*

LXXXI.

31. *Ad Æternalem.*

3 *Carmina sunt*] Male vulgo *carmina fert.* Deinde lego *et verba negant.* Barthius ex Palatino, *non verba ferunt communia Musæ.* D. Heins.

4 *Sic me meus implet*] *Smyrnæus* Lucens. *Idem.*

LXXXIII.

33. *De Locusta : Fragmentum.*

2 *Durescit amictus*] Lego *succrescit:* opt. Ambr. *decrescit.* Versu primo *lumina surgit*, non *surgunt* Palatinus. Pro *medio fera lumina surgunt Vertice*, fors scribendum, *medio duo cornua surgunt Vertice.* D. Heins.

3 *Dumique*] Scripti plerique *dubiisque:* Lucens. *dubique:* nonnulli *dubiisque rubentem.* Idem.

4 *Parvis multis acuere rubores*] *Multos* alii; idque rectius: Buslid. *parum multos:* liber Claverii, *pariunt multos ac vere colores.* Lege, *dumique rubentis Cuspidibus pariunt multos ac vepre dolores.* Barthius conjicit: *dubiisque rubentem Cuspidibus variant, Milto victore, colores;* quod non intelligo, nisi error subsit librarii. Huic epigrammati præfigebatur in Vaticano illud, DE DULCIO: 'Nectareo muro dulces cinguntur arenæ.' In eodem codice duo alia epigrammatia legebantur sub finem, quæ in vulgatis non extant. INCIPIT DE HIPPOPOTAMO: 'Utraque fæcundo nutritur bellua Nilo, Quæque vorat morsu, quæque sub ore fremit.' Mox una linea vacua relicta, QUÆ IN MENSA DE SARDONYCHE LAPIDE: 'Mensa coloratis aquilæ sinuatur in alis, Quam floris distinguit honos, similisque figuræ Texitur: implumem mentitur gemma volatum.' Qualia plura in illo occurrebant non magnæ rei. In titulo Epigrammatis pro QUÆ legendum AQUILA. Invenerat hæc epigrammata in Cujacianis quoque schedis Claverius: in quibus *similique figura.* Idem.

LXXXV.

35. *Descriptio Portus Smyrnensis.*

ITA scripti. Insulse *portus Zarinensis* ante legebatur, pro quo Barthius *Saronensis.* Cæterum primo versu opinor esse scribendum: *Urbis conspectum montana cacumina velant;* pro quo vulgati: *Urbs in conspectu montana cacumina velat:* inter montes enim sita Smyrna, et deinde *sic exarmatum* non *hic.* D. Heins.

2 *Prætenta*] Παθητικῶς. Cui mare obtenditur. Illustrant exempla alibi data. *Barth.*

3 *Removent aquilonibus*] Ab iis abscondunt, tutantur. *Idem.*

LXXXVI.

36. *Est in Conspectu longe Locus.*

Est longe spatii locus] Moretanus. Lucens. *est in conspectu longo locus;* optime; nisi quod *longe* scribendum. Thema rursus est Virgilianum, quale supra habuimus, 'Rimanti telum ira facit.' Exstat autem hemistichion Æneidos primo: hujus notæ versus multi legebantur in antiquissimo Epigrammatum Latinorum codice, quem apud V. Cl. Petrum Scriverium vidi. etiam in vulgatis a Scaligero et Pithœo veterum poëtarum catalectis ejusmodi nonnulla occurrunt. Cæterum versus primi sic videntur constituendi: *Est procul ingenti regio summota recessu, Insula qua reduces fluctus mitescere cogit Tranquillo prætenta mari.* Video et Barthium curis secundis id occupasse; ante legebatur, *recessu Insula, quæ.* D. Heins.

2 *Insula quæ*] Curvam in portum insulam describit eodem cum superiore carmine argumento. *Barth.*

3 *Fractasque per undas*] Molem earum retusam. Horatius: 'Fractisque rauci fluctibus Adriæ.' *Idem.*

LXXXVII.

37. *De Quadriga marmorea.*

MENDOSISSIMUM est hoc epigramma, quod in primo Vaticano non comparet. Illustratum non inscite a Barthio Advers. XIV. 20. qui adeundus. *D. Heins.*

In quadrigis tantum studium veterum, ut etiam fuerint qui Magicas artes adhibuerint, tanta existimatio, tantum desiderium aurigationis dextræ inerat. Nam et illo fine tales effictas arbitror, qualis hoc carmine describitur. *Barth.*

1 *Innumeros*] Varios, inexspectatos. *Idem.*

2 *Surgit in aurigam currus*] Qui ante incedebat velut, ex curru fit currui imminens auriga. *Tortilis* et mutabilis in varios vultus machina ex curru pariebat aurigam, ex auriga denuo currum. *Idem.*

Surgit in aurigam currus] Forte *vergit;* ut aurigam curru excussum designet, atque illi currum illapsum. Mox *Vir redit in currum* pro *Vix* bene Rosweidus teste Barthio: confirmant ex scriptis nonnulli. *D. Heins.*

5 *Vix redit in currum*] Ex viro denuo fit currus. *Barth.*

6 *Ex alio se quisque facit*] *Ex alto se quisque jacit* codex Claverii. *D. Heins.*

Ex alio se quisque facit] Claverius *ex alto se quisque jacit.* Non inepte, nec tamen vere. Suo velut motu se ex aliena figura, ea mutata, quisque facit. *Barth.*

7 *Ductusque per artem*] Per varium artificium in non unum os deductus. *Montem* pro frusto lapidis dictum jam supra notabamus ad Magnetem. *Idem.*

LXXXVIII.

38. *Fragmentum.*

Sordidus] *Incipit de lanario* prim. Vatic. *D. Heins.*

2 *Colla comantia*] Alludit forte eo quod Philosophastri illi et pallio tenus Sophi comam vulgo nutriebant longissimam, uti ex Luciano, Gellio, aliisque notum. Argumentum igitur hujus fragmenti sive Epigrammatii tale fingi poterit, quale est principii Satyræ secundæ penes Juvenalem. Videlicet ore tenus et pallio philosophari istos nebulones, aut scientiam rerum præferre memorabilium, postmodum cum soli sint, facere paria Cybeles. *Barth.*

LXXXIX.

39. *De paupere Amante.*

Scripta duo Epigrammata ad demonstrandas ærumnas infelicitatemque amantis, qui extremo malo humanitatis, paupertate nimirum, pejora ferat, dum non potest amoris flammæ resistere. *Barth.*

1 *Dirusque Cupido*] De amoris intolerabili cruciatu pleni omnes omnium amatorum utriusque et linguæ et stili libri. *Idem.*

2 *Toleranda*] Tolerabilis aliquo modo, comparata illa diritate. Alioquin fames jam inde ab Homeri testimonio omnium crudelissima pestis.

XC.

40. *De Eodem.*

2 *Deligo*] Summa autem nota miseriæ amori, paupertate pejorem esse, quæ summum alioquin et tale malum, ut et auditu sit gravis. *Barth.*

XCI.

41. *In Sepulcrum Speciosæ.*

1 *Pulchris stare diu*] Effictum ad illud Lucani: 'summisque negatum Stare diu.'

Parcarum lege] Hæc ut immineat omnibus, vitas fortunasque humanas Aranearum instar telis tenuissimis sustinens, nemo melius dixerit salsissimo Philosophorum, Luciano. *Barth.*

3 *Veneris sortita figuram*] Quæ Dea fingitur nihil pariter invita pati, quam formæ suæ aliam quamcunque componi. Ejus ergo zelotypiæ interisse vult istam Claudianus. Summa autem formæ commendatio parem haberi Venereæ. *Barth.*

4 *Egregiumque decus*] Cujaciana exemplaria: *Egregiumque decus, invidiamque tulit.* Simul scilicet, unde et formosissima fuit, et cito periit. *Idem.*

Egregiumque decus, invidiamque tulit] Non *invidiam meruit*, Claverianus liber, probante Barthio. *D. Heins.*

XCII.

42. *De Birro Castoreo.*

Vilem vestem quæ pretiosæ nomen ferat, incessit. Birrum enim Bibrum Castoreum haberi dicit, se vero pro tali nescire agnoscere, tum quod materiem videat, tum quod viliori pretio emta sit quam tanta nomina ferant. Scio quod Birrus fuerit pretiosa vestis, utcunque tralatitia. *Birrum*, vestem crassam, Bibrum dicebant nonnulli. Isidorus xix. 24. Hoc est, quod ferre non poterat Claudianus, 'Castoream nimirum vestem, pretiosissimam illam, et tenerrimam, vili et crasso birro nomen suum tradere.' Idem enim animal bibrus sive fiber, aut biber et Castor. Scholiastes Juvenalis ad Sat. xii. 34. *Barth.*

1 *Umbra manet*] Nequaquam res ipsa, sed vile simulacrum. *Idem.*

2 *Si Castor niteat*] Omnino scribendum, *Ni Castor niteat*, nisi nitorem Castoris præferat, neque enim dicere Castoreum. Sententia sic est plana. *Idem.*

Si Castor niteat] Hæc inquinatissima sunt. Lucens. et excerpt. Put. *juret:* Aldus *viret:* novem scripti *vitet:* Bonon. *incret:* duo opt. Ambros. *nitet:* Gyrald. cum vulgatis *niteat*, et mox *non dicere* pro *nam*. Barthius cum Claverianis libris, *Ni Castor niteat:* Scaliger, *Si textura vetat.* Forte, *Si Castor vivit* vel *vivat.* Pro *dicere birrum* in multis veterum *discere:* et *Nomen verba manet* sec. Vatic. mendose. Sed tanti hæc non sunt, in quibus diu hæreamus. Videantur tamen, quæ ad illustrationem hujus epigrammatis contulit Barthius p. 1061. Pro *potestis* Aldus *potestur:* sed aliter nostri codices. *D. Heins.*

XCV.

45. *Carmen Paschale.*

Hoc carmen, quanquam elegans, Claudiani esse non persuadeor ut credam; sed nec Græcum: primus Vaticanus, *Incipit de Salvatore.* D. Heinsius.

1 *Redeuntis ævi*] Imitatio Pollionis Maroniani: 'Jam redit et virgo, redeunt Saturnia regna.' *Barth.*

Conditor ævi] *Orbis* prim. Vatic. et quinque alii. Gyrald. *anni.* D. Heins.

2 *Quem fudit ab alta*] Indicat occulte τὸν ἄχρονον χρόνον, æternitatem. *Semper* enim *fuderat.* Barth.

Fudit ab alta] *Fuderat alta* duo Florentini et Palatinus. *D. Heins.*

4 *Impia tu nostræ*] *Qui nostræ* Gyraldinus et secund. Vaticanus: et mox *mundi* pro *mundum* idem Gyral-

dinus. Barthius *Dominum*. Pro *crimina vitæ* prim. Vatic. *sæcula terræ*. Idem.

6 *Hominemque fateri*] Humanam naturam. Sic in Laude Christi: 'corporis hujus Dissimiles perferre modos, hominemque subire.' *Barth.*

7 *Quemque utero inclusum*] *Quem verbo* excerpta Put. et Aldus et Lucens. et Pomponii Læti schedæ: forte *Tene utero*. Pro *numine viso*, *lumine*, Gyrald. Lucens. *angele viso* corrupte; quomodo et Pomponii Læti excerpta: alii nonnulli *angelo*. A primo Vaticano, et quibusdam præterea hic versus aberat; quem Barthius quoque censet tollendum esse. *D. Heins.*

8 *Virginei tumuere*] *Timuere* Raphelengius, ut Lucens. et duo alii. Oxon. *tenuere;* forte pro *tremuere:* opt. Ambros. *intumuere:* Prieæi *patuere*. Idem.

10 *Mortalia corda*] *Membra* Gyrald. *Idem.*

11 *Artificem texere*] *Fudere* Isingr. et sex ex nostris. Oxon. *cepere*. Idem.

Mundi repertor] *Opifex*, Excogitator. *Barth.*

12 *Latuitque sub imo*] *Uno* Aldus et scripti; bene: vide Notas lib. II. in Eutrop. 285. quomodo et Delrius ad Senecam et Barthius curis secundis. *D. Heins.*

15 *Nec capitur*] *Non* duo Florentini; quod efficacius. *Idem.*

16 *Quin et supplicii nomen*] *Supplicium numen* unus Florent. *supplicium nomen* Buslid. *supplicium mortis* Pricæanus: *mancipii nomen* ex veteri libro Claverius. Pro *nexusque* forte *noxasque*, si τὸ *mancipii* non admittis. Pro *surriperes* scripti plerique *eriperes*. Idem.

19 *Purgata repetens lætum tellure parentem*] *Repetis tellure* ex veteri codice Claverius, quod et Raphelengius secutus: nostri codices aliter: unus *læta te luce*. Mox *Augustos foveas* ex Palatino Barthius, et *celebrent*. Post hunc versum margini in uno Petaviano sequentia adscripta legebantur: EUGLERIUS COMES. *O pater omnipotens celsi dominator Olympi, O terræ pelagique sator, qui sedibus olim Missus ab ætheris, humano corpore nasci Non indignatus, cædis cruciatibus atræ Mortales aridi rapuisti e faucibus orci. Dirige vela precor: curvo diducere rectum, Densaque Romulei dignoscere jura Senatus Ingenio permitte meo: qua luce reperta Fas mihi sit populis reserata resolvere jura, Atque inter nebulas legum dignoscere causas.* Cæteri versus, ut Laus et Miracula Christi, Laus Herculis, et in Sirenas, nullis in membranis, quas inspexerim, extant, nec tanti sunt, ut cum cura exeuti ac examinari debeant. Opinor ea omnia ex Camertis vetusto codice prodiisse. *Idem.*

XCVIII.

48. *Laus Christi.*

NEQUE istud neque sequens de Miraculis comparet in membranis nostris. Istud tamen ex antiquissimo codice se Claudiano asserere testatur Joan. Camers in vita Poëtæ, cujus editionem his Opusculis comparare nequivimus. Pariter neque Belgæ libri, nec Aldini hoc carmen agnoscunt. Utique tamen Claudiani est, par genio, acumine, eloquio, superiori. *Barthius.*

3 *Ante tuæ*] *Nate* Barthius in Adversariis: posset et legi *Ante tuam*, lucem scilicet. *D. Heins.*

24 *Nocte refusa*] Lego *reclusa*, aut etiam *retusa:* de quo verbo alibi multis actum. *Idem.*

29 *Quid, nisi pro cunctis*] Hæc corrupta. Scaliger notarat multa deesse. Miracula Christi in disticha dividenda contendit Claverius. *Idem.*

XCIX.

49. *Miracula Christi.*

Nec istud, ut jam monitum, agnoscunt nostræ membranæ. Neque ulla inest vel rebus vel sermoni difficultas. Claudiano non indignum, cujus æquabilitatem, facilitatem, amœnitatemque egregie exhibet. *Barth.*

2 *Salvata virginitate*] Vide Augustin. de Civ. Dei. lib. XXII. c. 8. *Idem.*

18 *Portitor*] Gestator, bajulus. *Idem.*

C.

50. *In Sirenas.*

1 *Dulce malum pelago*] Nautis imminens.

Volucres puellæ] Hæc earum forma pingebatur et scribebatur, ut pulchræ inter speciosissimas puellas, cantu gratæ inter aves maxime canoras haberentur. Ælianus lib. XVII. Animal. cap. 23. *Barth.*

3 *Dulcia monstra*] Initio 'dulce malum' appellavit. Boëthius 'usque in exitium dulces.' *Monstra*, quia omnia marina animantia hoc censebantur, ut supra monitum: vel et ob figuram. Gallinaceis enim subtus similes erant. Hyginus Fab. 125. *Idem.*

6 *Venti ferentes*] *Ferentes* manibus velut aut corpore supposito. Omnis adjuvandi conatus sic indicatur. *Idem.*

7 *Figebat vox una*] Obstupefaciens nempe.

Vox una] Concors plurium. *Barth.*

Tendere certum iter] Lege, *cœptum.* D. Heins.

8 *Odiumque juvabat*] Reditus putat, ut nihil dulce esset propter mortiferas illas voces. Vel et Sirenum, in cædem usque odia prosequentium. *Barth.*

9 *Mortem dabat ipsa voluptas*] Sirenes genus serpentium prius mortem inferunt quam dolorem, inquit B. Isidorus. *Idem.*

LAUDES HERCULIS.

6 *Namque tuam non nunc novus advena turbam Ingredior*] *Ingredi turbam*, an satis sit Latinum dubitare possis. Quid si castigemus *Cyrrham ingredior?* Malim etiam paulo ante *Hippocrenæos victorem insistere fontes:* vel *Hippocrenæo fonti Me fas*, non *fac.* D. Heins.

8 *Tempora vincta tuis*] Puto *suis.* Ita Naso frequenter: si ad laurum refers, bis idem dixerit. *Idem.*

12 *Roboris æstus*] *Artus* aut *actus* prætulerim. *Idem.*

16 *Ludis adhuc Cyrrhæa modis*] Puto *Cyrrhæe;* nam Phœbum alloquitur. *Idem.*

18 *Quo mollis amas*] Cum proximo versu sequatur *molli tauro*, alterutrum corruptum est. Gronovius Diatribes Statianæ cap. 50. *miti lauro* reponit. *Idem.*

21 *Quam ventris tempora vellent*] An *ferrent?* Idem.

27 *Odiis augmenta ministrans*] Malim *alimenta:* sic in distichis Catonis: ‘ Vitiis alimenta ministrare.’ *Idem.*

31 *Tractu Tardantur spiris*] *Tractu spiræ.* Idem.

35 *Levat ira venenum*] An *pluit?* Idem.

36 *Invictis fraudes innectere fatis*] *Invitis fatis* scribendum. *Idem.*

43 *Miseroque furore*] Putabam *versoque.* Idem.

52 *Natum quæ exemplar habebas*] Malim, *natumque exemplar habeto:* et sic Claverius. *Idem.*

55 *De genitore tenes*] *Tenens* puto, et *lumine recto. nam lumine recto Ridebas tu, Dice, truces, animosque superbos De genitore tenens.* Sic *recta oculorum acies* apud Nasonem libro Metam. II. *Idem.*

58 *Et quamvis teneris cogens in brachia nodis Corripis*] *Corripis* jam præcesserat. Puto: *Et quamvis crebris cogunt se in brachia nodis, Porrigis.* vel, *Projicis.* De nodis serpentum dixi ad Nasonem curis secundis Ep. 9. *Idem.*

66 *Totis imbribus*] Forte *motis:* et *Dive, tibi*, non *Dica;* quomodo et jam ante. *Idem.*

74 *Param fractis bibis amnibus undam*] Puto *crudam.* Idem.

80 *Quam multos stravit cum gentibus apros*] Inepte. Quid si legas *quam multos stravit sementibus agros?* vel, *constravit messibus.* Idem.

81 *Viduatis montibus urbes*] Imo *mœnibus:* et sic ex veteri libro Claverius. *Idem.*

94 *Solisque lacertis*] Opinor *solidisque.* Dixi ad Nasonem Met. XV. *Idem.*

95 *Eliso guttura morsu*] Malim *eluso.* Idem.

107 *Fundebat ornos*] An *findebat?* puto etiam, *solidoque tremendus Robore.* Idem.

109 *Horrebant trifidis nigrantia corpora setis*] Inepte. Lego *rigidis setis horrebat*, ut cum sequentibus hæc melius cohæreant, usitato Græcismo. Etiam *tutosque per artus* scribendum. Tum malim *nigrantia tergora.* Idem.

112 *Clavato pondere robur*] Sic scribendum cum Pulmanno et And. Schotto: perperam *gravato* legebatur: *gravidato* Claverius. Apud Maronem de Hercule: ‘ rapit arma manu nodisque gravatum Robur.’ *Idem.*

Elegantissimus est usus secundi casus apud optimum quemque ex melioris sæculi scriptoribus: sed quia nonnunquam ab inscitis librariis huic elegantiæ manus violenta illata est, reddemus eam, hac oblata occasione, ac revocabimus nonnullis locis male etiamnum affectis post magnam ho-

minum literatorum sollertiam. Ac primum se nobis offert Apuleius, qui delicias hujusmodi cum passim ostentet, non licuit tamen per odiosas librariorum manus, ut ubique sui similis esset. Libro Milesiorum VIII. non longe ab initio, de Thrasyllo Charites proco: ‘ Hic, cum primum Charite nubendo maturuisset, inter præcipuos procos, summo studio petitionis ejus [dele τὸ *ejus*] munus obierat: et quanquam cæteris omnibus is genere viris antistaret, eximiisque muneribus parentes invitaret, judicio morum tamen improbatus, repulsæ contumelia fuerat aspersus.’ At quanto rectius optimæ membranæ Florentinæ ac prima editio Romana ac Aldina, quæ penes me exstant, *et quanquam cæteris omnibus id genus viris antistaret, eximiisque muneribus parentum invitaret judicium: morum tamen improbatus, repulsæ contumelia fuerat aspersus.* Nihil poterat elegantius, aut magis perspicuum. Atque ita Beroaldus etiam agnoscebat. Desinamus igitur de barbarie et inscitia queri superiorum seculorum, quibus hic locus integer relictus, contaminari cœpit postquam bonæ literæ emerserunt. *Id genus;* nam de splendidis Thrasylli natalibus ac divitiis jam egerat. Sic apud eundem Apuleium libro I. ‘ esuriens alicujus rei.’ Libro II. ‘ saucius fatigationis et fatigatus cædis.’ Libro IV. ‘ madidus nectaris’ et ‘ fatigatus spei’ et ‘ trepidus regionis et certus erroris.’

DE PHŒNICE.

Qua patet æterni janua celsa poli] Scripti codices constanter non *janua celsa*, sed *maxima porta:* etiam editio prima Romana, quod minime mutatum oportuit. Enniana quippe illa cogitabat Lactantius, quæ et Divinis Institutionibus intexuit: ‘ Si fas endo plagas cœlesteis scandere quoiquam est, Mi solei cœli maxima porta patet:’ ita enim versus illi corrigendi. Apud Maronem habemus, ‘ quem super ingens Porta tonat cœli:’ ubi observant Grammatici veteres Homericam esse imitationem, apud quem et πύλαι οὐρανοῦ occurrant. Locus est Iliados E. Αὐτόμαται δὲ πύλαι μύκον οὐρανοῦ. Apud Silium Italicum, libro XV. ‘ At quis ætherii servatur seminis ortus, Cæli porta patet.’ Lactantium Venantius Fortunatus æmulatur carmine in pascha: ‘ Tempora florigero rutilant distincta sereno, Et majore poli lumine porta patet.’ Tullius, libro III. de Legibus: ‘ nam et Herculi eadem ipsa porta patuit.’ De cœlo Noster infra: ‘ Namque ubi Sol pepulit fulgentis limina portæ.’ Macrobius Somnio Scipionis duo Tropica signa *Solis portas* appellat. Non inconcinne præterea in hoc Lactantii loco *ætherii poli* corrigas, licet et vulgatum ferri omnino possit.

7 *Sed nostros montes eminet iste locus*] Nescio an satis Latine τὸ *eminere* cum quarto casu hic conjungatur. Quare minimum abest, quin *præminet* a Lactantiana manu esse contendam, etsi membranis pro scriptura stantibus vulgata: *imminet* Bodleianus et alii duo.

10 *Frondis honore viret*] *Virens* in scriptis omnibus, ut præcedente proxime versu scribendum videatur, *stat consitus arbore multa Lucus.* Mox pro *Phaëthonteis ignibus*, seni codices *Phaëthontiadis:* unde faciebam *Phaë-*

thontiacis ignibus, quod Vaticanus unus postea confirmavit. Sic apud Nasonem, Metam. IV. in optimis membranis: 'Nil illo fertur volucrum moderator equorum Post Phaëthontiacos vidisse dolentius ignes.' Dicitur et *Phaëthontius.*

15 *Non huc exsangues morbi*] *Exsanguis morbus* in Vossiano. Mox 18. pro *aut Mars* scripti mira pertinacia mendose *aut metus*, cum *metus* jam præcesserit.

25 *Sed fons in medio est*] Τὸ *est* non exhibetur a melioribus libris.

39 *Consedit*] Rectius *considit* legamus, et sic Hafniensis; in nonnullis *conscendit.*

46 *Et mira lucem voce ciere novam*] Metuo ne quid clandestini nævi obrepserit. Vossianus: *Et mira luce voce referre nova.* Oxonius, *vociferare.* In multis *movere* vel *monere*, pro *ciere.* Opinor *lucem voce fovere; referre* tamen pro loqui, canere, nunciare; quomodo 'lucis prænuncius ales' frequenter apud poëtas occurrit.

47 *Quam nec Iüleæ voces*] Mirum quantas turbas excitaverint inter interpretes hæ *voces Iüleæ.* Magnus Turnebus Adversariorum XVII. 9. explosis aliorum commentis, ad canoras musicorum voces hoc refert, quæ in Capitolino audiebantur certamine. Sed certamen istud Capitolinum ætate Lactantii jam abiisse in desuetudinem quis nescit? Cælius Rhodiginus ad Simonidem trahebat, qui natus Iülide Ceæ insulæ civitate. Sed hoc jam ante observarat Janus Parrhasius ad Claudiani Raptum Proserpinæ. Betuleius Ἴουλον cantilenam fuisse ex Apollodoro monet. Nonnulli aviculam intelligunt. Alii alia comminiscuntur. At quantilli laboris erat ad membranas veteres confugisse, quarum nulla *Iüleas voces* agnoscit! Vulgus codicum *Idoneas voces* exhibet promiscue, nisi quod in Lincolniensi libro *Idææ*, in Bartholiniano *Idioneæ voces*, occurrunt. Quapropter mihi jam olim adolescentulo suboluit *aëdonias voces* huc esse revocandas, hoc est, lusciniæ cantum tantopere celebratum, quod meminissem *Æ* et *I* vetustis exemplaribus frequenter confundi. Confirmatus sum nonnihil in hac sententia, inspectis Bodleianis membranis, quæ *Ydoneas voces* ostentabant: magis autem excusso Vossiano codice pervetusto illo, qui *aidoniæ voces* manifeste scriptum exhibebat. Sic apud poëtas Græcos frequenter occurrit ἀηδόνειος ᾠδὴ, καὶ ἀηδόνειον μέλος. Nec sane rationis quicquam erat in promtu, cur Lactantius in numero hoc avium canorarum non recenseret lusciniam. Auctor carminis panegyrici ad Pisonem, quod Lucano adscribitur: 'Sic et aëdonia superantur voce cicadæ.' Respexisse Lactantius videtur ad illud veteris poëtæ de Sirenum cantu: 'Illarum voces, illarum Musa movebat Omnia quæ Thymele carmina dulcis amat: Quod tuba, quod litui, quod cornua rauca queruntur, Quodque foraminibus tibia mille sonat: Quodque leves calami, quod suavis cantat aëdon, Quod lyra, quod citharæ, quod moribundus olor.' Calpurnius in Bucolicis: 'Vocalem superat sic dirus aëdona bubo.' Apud Theocritum, Idyll. η'. αἶπερ ὁμοῖον Μουσίσδοι Δάφνης ταῖσιν ἀηδονίσι· ut propemodum lusciniæ vox canora in proverbium abierit. Corruptum etiam aëdonis nomen in Petronio, apud quem *silvester iasdon*, pro *silvestris aëdon* circumfertur. Atque ita nitor pristinus loco pessime adfecto plurimumque vexato per me jam olim est restitutus, applaudente Gronovio tum nostro, cui eam restitutionem acceptam referre maluit, quam mihi, nuperus Lactantii editor. Nec multum aberravit a scopo, quo collineare debebat, qui Mercurium pro Sosia amplexus est, ac partem mei potiorem, hoc est, virum longe amicissimum pro me ipso mihi ostentavit. Versu proxime subsequenti rectius

Oxonienses membranæ et quatuor alii codices *assimulare*, quam *assimilare* cum vulgatis, quod minus Latinum est.

49 *Imitari posse putatur*] *Putetur* Vossianus liber, quod præcedentia requirunt. Mox pro *refudit* sex scripti *refundit:* unus Vaticanus *fundit:* Vossianus *diffundit:* opinor, *in aperta effundit Olympi.*

54 *Non errabilibus nocte dieque sonis*] *Enarrabilibus* Oxoniensis codex. *Non enarrabilibus* unus Vaticanus. Scribe cum Vossiano exemplari, *Innarrabilibus sonis;* sic *inenarrabilis* apud Plinium occurrit Historiæ Naturalis XXXVII. 4. et alibi non semel apud eundem: *munus* etiam *inenarrabile* habes apud Martialem. Præterea hic versus in illius locum substitui debet: *Igniferumque caput ter venerata silet:* idque ex auctoritate scriptorum exemplarium.

57 *Antistes nemorum et luci veneranda sacerdos*] Τὸ *et* tollatur jubentibus membranis. Vossianus: *Antistes luci, nemorum veneranda sacerdos.*

61 *Ut reparet lapsum spatiis urgentibus ævum*] *Lapsum ævum* in scriptis, et recte. Præterea *spatiis vergentibus* Hafniensis et Bartholinianus cum Mæranio: sed recte Vossianus atque unus meorum, *fatis vergentibus.* Sic ‘anni vergentes in senium’ Lucano, et ‘vergere annis’ Tacito, similiaque passim apud optimos Latinitatis auctores. Mox *Assuetum nemoris* scripti, nisi quod in Oxonio *assuetum nemus et dulce cubile:* nil mutandum.

64 *Mors ubi regna tenet*] *Mox*, in scriptis, non placet.

66 *Phœnices nomen cui dedit ipsa Venus*] *Phœnicis* Vossianus cum editione Romana. In cæteris scriptis *Phœnicem;* haud dubie castigandum, *Phœnices nomen cui dedit ipsa Venus.* Confirmant conjecturam Vaticanus unus cum Bartholiniano. Syrophœnicum regionem designat, quæ Phœnice vel Phœnicia dicebatur. Hujus numen tutelare Venus, inde Deæ Syriæ adepta cognomen. Hoc ergo vult: Phœnicas non a Phœnice Agenoris sive filio sive patre, sed ab ave Phœnice nominatos, contra receptam opinionem. Venus Phœniciæ præses, ut diximus. Hinc Phœnicia Veneris terram Æschylus in Supplicibus dixit: τᾶς Ἀφροδίτας πολύπυρον αἶαν: ubi Scholiastes, Φοινίκην, ἣν ἱερὰν Ἀφροδίτης φησὶ διὰ Βύβλον καὶ Λίβανον. Heliopoli autem in Syria Phœnicem senium sibi exsuisse crediderunt veteres; in qua civitate et Veneris celebratissimum templum, quod a Constantino Magno fuisse eversum Sozomenus testatur. Auctor vitæ Constantini, et Zosimus, et Socrates Veneris quoque Aphacitidis templum memorarunt medio inter Heliopolim et Byblum itineris spatio. Aliud a Luciano laudatur libello de Dea Syria, quod Cinyras Veneri in monte Libano dedicarat: hinc Ἀφροδίτη Λιβανῖτις Nonno in Dionysiacis frequenter appellata.

70 *Quæ gratum Phœnix ex ave nomen habet*] *Graium* opinor *nomen* reliquerat nobis hoc loco Lactantius: nam Φοῖνιξ Græcis arbor ea, quæ Latinis palma. Solemnis Librariorum error, *Graium* et *gratum* promiscue confundentium, de quo ad Fastos Nasonis egi libro v. vs. 8. Plinius arborem hanc avi dedisse nomen, non avem arbori contendit.

71 *Quam nec dente nocens animal perrumpere possit*] *Prorumpere* Oxonius. *In quam nulla nocens animans perrumpere possit* Vossianus liber. *Et quam nulla nocens animans* septem alii; quorum unus *erumpere*, alter *prorumpere;* ut de Oxonio testabamur. Nos Vossiano codici subscribimus: sic ‘perrumpere in arces’ Silius, ‘perrumpere in vestibulum templi’ Livius dixerunt. Mox *pendentibus antris* interpretare concavis, fornicatis.

75 *Neu concreta Noto*] *Notus* in Vossiano, pro *Notis*, ni fallor.

81 *Quos aut Pygmææ gentes*] Pygmæos alii in Æthiopia, alii in India aut Caria aut Thracia collocarunt; sed eorum regionem plantis odoratis abundasse qui dicat, auctorem etiamnum quæro. Persuasum ea propter habeo *Panchæas gentes* huc esse revocandas. Panchaia enim, quæcumque tandem sit hæc terra, cinnami, myrrhæ, costi feracissima passim a poëtis commemoratur. Quid quod Plinius, in Naturali Historia, avem phœnicem prope Panchaiam in Solis urbe solere nidum deponere asseverat? Certe codex Bartholinius *Panchaias gentes* pro diversa lectione exhibebat *Pygmææ gentes*, vel *Panchaiæ:* in uno Vaticano *Pygineæ gentes.* Pro *India* quinque codices *Indica ;* ut ad terram, quod mox subsequitur, referatur.

83 *Cinnama dehinc auramque procul spirantis amomi*] Vossianus, *Cinnamoum hic.* Cæteri plerique *Cinnamum hinc*, vel, *Cinnamomum hinc.* Legendum *Cinnamon hinc* cum Bartholinio. Proxime verum etiam unus Vaticanus *Cinnamon hic.* Pro *aura amomi* quod Salmasius ad Solinum *uram amomi* hic debere reponi contendit, neutiquam persuadet. *Aura amomi* nihil aliud, quam odor amomi. Lucanus, lib. x. 'multumque madenti Infudere comæ, cui nondum evanuit aura, Cinnamon, externæ nec perdidit aëra terræ:' sic castigandum videtur. Nam nunc minus eleganter circumfertur, *quod nondum evanuit aurâ Cinnamon.* Priscianus Periegesi: 'Cinnama præterea jucundæ naribus auræ.' Apud Maronem Georgicon quarto: 'at olli Dulcis compositis spiravit crinibus aura.' De quo vocabulo hujus significationis ad Nasonem jam nonnihil diximus Met. xv. 394. Perperam membranæ Vossianæ, *spumantis amomi.*

88 *Et sociat myrrhæ pascua grata nimis*] Ineptissimus profecto versus, sed nulla Lactantii nostri culpa. Vossianus: *Et sociat myrrhæ vini panachea ture.* Oxonius: *Et sociam mirre vim panacea thuris.* Mæranius: *Et sociat mirræ vim bachania tuæ.* Mediceus: *Et sociam mirre cum bacchurea thure.* tres alii: *Et socia mire vim* (vel *cum*) *bachanea thure.* Bartholinius: *Et sociam mirre vim bachanea tuam.* Quis dubitet recte a nobis castigatum esse: *Et sociam myrrhæ vim, panacea, tuam;* vel, *sociat?* Notum illud Maronis, 'Ambrosiæ succos et odoriferam panaceam.' Cæterum vel ex hoc unico loco eruditionem scriptoris nostri exquisitam æstimes ac venereris licet. Πάναξ καὶ πάνακες καὶ πάνακις καὶ πανάκεια hic frutex a Græcis nuncupatur, tanta medendi facultate, quod et nomen satis evincit ἀπὸ τοῦ πᾶν ἀκεῖσθαι deductum, ut uni ex filiabus Æsculapius Πανακείας nomen indiderit, quæ quaternæ numero fuere, ut Plinius adfirmat l. xxxv. c. 11. Ex iis Hippocrates in Juramento solas recenset duas, hanc videlicet nostram et Hygiam: Ὄμνυμι Ἀπόλλωνα ἰητρὸν, καὶ Ἀσκληπιὸν, καὶ Ὑγείαν, καὶ Πανάκειαν, καὶ Θεοὺς πάντας, καὶ πάσας, ἵστορας ποιούμενος· binæ reliquæ Iasus et Ægles nomen præ se ferebant. Pausanias in Atticis Æglen omittit, ubi aram hisce Deabus ab Atheniensibus dedicatam describit, τετάρτη δέ ἐστι τοῦ βωμοῦ μοῖρα Ἀφροδίτης καὶ Πανακείας· ἔστι δὲ Ἰάσους καὶ Ὑγείας καὶ Ἀθηνᾶς Παιωνίας. Meminit Panaceæ etiam Deæ Aristophanes in Pluto. Porro hujusce plantæ species complures. Nam Πάνακες Ἡράκλειον, et πάνακες Ἀσκληπίου, et πάνακες Χειρώνειον a Dioscoride ubertim describuntur. Addit Plinius, l. xxv. c. 4. Pharnaceum Pharnacis regis inventum, et Heracleon siderion, et Chironium Centaureum. ut falsus fuisse Lucanus videatur, dum panaceam a centaureis distinguit, 'Et panacea potens et Thessala centaurea.' Nam Virgilius, cum 'grave olentia centaurea' dixit, panaceam innuisse existimandus est, seu Ligusticam, quam in Apennino

plurimam provenire Plinius testatur. Certe Scholiastes Nicandri *χειρωνείαν καὶ κενταυρείαν καὶ πανάκειαν* easdem plantas manifeste facit: sed cum panaceæ nomen diversi generis plantis, nec vi ac potestate medendi nec forma sibi invicem satis respondentibus sit inditum, quarum etiam in numero, ut jam vidimus, centaureum, excusari Lucanus potest, defendi vix potest, qui speciem a genere distinguat: nam et Plinius cum Nicandro *centaureum* panaceæ speciebus accenset. Ut autem botanicis hæc discutienda relinquamus, quod maxime ad propositum et rem præsentem facit, Theophrastus Historiæ Plantarum l. ix. c. 12. quatuor panaceæ species recensens, primam omnium enumerat panaceam Syriacam, de qua Lactantius quoque noster nunc agit, ut et Plinius, l. xii. c. 26. ubi is immerito reprehenditur a Dalecampio, quod unguentis panacen annumeravit, ingrati odoris, si quid illi credimus, plantam. Atqui Theophrastus Hist. Plant. l. ix. c. 10. de panace: *χρήσιμοι δὲ καὶ πρὸς τὸ ἰρινὸν μύρον, διὰ τὴν εὐωδίαν· ἰσχυρότερον δὲ τὸ σπέρμα τῆς ῥίζης· γίνεται δὲ περὶ Συρίαν.* Vides Theophrastum cum Plinio sentire. Agere autem Plinium de Syriaca Panacea, vel inde liquidum fit, quod plantas Syriæ odoratas eo ipso ac proxime præcedenti capite describat. Nec dubitandum, quin et Maronis locus jam a me in medium prolatus, de Syriaca panacea intelligendus sit, quod *odoriferam* eam illic appellet. Syriacam aut nihil aut minimum differre ab Heraclea facile agnoscet, qui utriusque descriptionem in Dioscoride Plinioque accuratius paullo perpendet. Certe opopanax sive lacryma suavissimi odoris ex hac et illa colligebatur. De oleo panacite agit idem Plinius, l. xiii. c. 7. Scite igitur Lactantius Phœnici in Syria nidificanti panaceæ plantæ Syriacæ, et quidem, ut jam vidimus, odoratissimæ copiam inter cæteras herbas suaveolentes jam recensitas facit. Videor alicubi legisse panaceæ cum myrrha vim nonnihil fuisse communem, sed locus nunc quidem non succurrit aut in promptu est. Gaudeat interim Lactantius fœdissimo nævo liberatus. Nunc ad reliqua pergamus.

89 *Protinus in strato corpus mutabile nido*] *Instructis corpus mobile* Vossianus, et *Nidalique toro:* sed *vitalem torum* argute *mortuali toro*, in quem cadavera componebantur, opponit *corpus indutabile* Hafniensis. Lincolniensis *corpus mortabile*, ut et Mediceus: unus Vaticanus, *stratis corpus mirabile.* forsan pro *reparabile.* Viderint sagaciores an vulgata scriptura loco sit movenda.

96 *Flammas parturit ipse calor*] *Flammam* scripti, et *Ætherioque* pro *Aërioque;* recte.

99 *Hos velut in massam cineres in morte coactos*] Codices nostri, *Quos velut.* Præterea Vossianus *cineres in more coactus:* unus Vaticanus *cineres de more;* alter, *cælesti rore coactos: in monte* Oxonius. Forte, *in massam cineres sine more coactos;* hoc est, in massam inconditam atque indigestam: sic *sine more furere, currere,* similiaque. Possis etiam *in massam cineres orbemque,* vel *cumulumque coactos:* sed *sine more* propius respondet Vossianæ scripturæ. Sic apud Maronem, 'Tempestas sine more furit.' Mox corrigendum, *et effectum seminis instar habent;* cineres nempe; quod codex Hafniensis et Bartholinius confirmant, *habet* in vulgatis perperam circumfertur.

102 *Sed fertur vermis*] *Vermi* in priscis exemplaribus. concinne.

103 *Crevit in immensum*] *Creverit immensum* Vossianus, cum editione Romana, cum quatuor codicibus: quo alludit et Oxoniensis libri illud, *Creverit in massam. Crescere immensum,* et *in immensum* dicitur. Naso Fastorum l. v. 'Creverat immensum; co-

mitem sibi Delia sumpsit.' Idem 'in immensum crescere' Metamorphoseon IV. dixerat: 'ardere immensum,' et 'immensum vivere' in Tacito occurrit: cum idem Naso Metamorph. II. alterum sit secutus: 'Ardet in immensum geminatis ignibus Ætne.' Recte igitur *Creverit immensum*, libri veteres. Sed tunc versu proximo reponendum *Sese ovi teretis colligit in speciem;* quamquam scripti cum vulgatis, *seque* agnoscant.

105 *Qualis fuit ante figura*] *Quali figura* scribendum, vel *qualis figuræ*.

107 *Ac velut agrestes, cum filo ad saxa tenentur*] *Cum solo* Vossianus; mendose, si quid video. Nec bene homines eruditi, *ad taxa tenentur: taxus* enim non *taxum* dicitur. Mox bene iidem *tineas* pro *pennis* reposuere, quod scripti editique codices perperam amplectuntur. Est enim Nasonem hic imitatus Lactantius, ut alii jam monuere.

112 *Stellifero teneri*] *Tenues* Vossianus et Oxonius; bene. Mox ex scriptis, *his aliter mediis in odoribus ales.*

116 *Evolrat ad primas jam reditura domos*] *Ad patrias domos* cum scriptis potioribus et prima editione. Mox *thure soluta* non *soluto* Oxonius. Pro *ponit in æde sacra*, codices scripti, *promit*. Pro *contendit Solis ad ortus*, Hafniensis, *intendit;* venuste: ut τὸ *iter* subintelligatur.

123 *Mirandam sese præstat, præbetque videnti*] Pro *videnti* Vossianus *vehementis* cum Mediceo: *vehementem* Hafniensis: *vehentis* Oxonius: editio Romana *vehenti:* unus Vaticanus *volucris.* Locus mendosus; nam aut *præbet* aut *præstat* erat dicendum, alterutro omisso: aut hoc aut illud ex scriptura codicum variante videtur obrepsisse huic loco, ac alius nescio quid vocabuli excidisse: puto *tuenti* pro *videnti* legendum. Præterea *Mirandum sese præstat* Vossianus, et alii nonnulli; nil muto. Versu proxime subsequenti corrigendum, *Tantus avi decor est. abi* scriptum fuerat antiquitus, hinc *ibi* factum. Faciunt tamen cum vulgatis scripti codices; nisi quod unus Vaticanus *ei.*

125 *Principio color est, qualis sub sidere cæli Mitia quem croceo Punica grana tegunt*] Hæc quoque sunt inquinatissima. Proponam primo diversas veterum exemplarium lectiones, si harum fortassis adjumento ad pristinum nitorem hic locus revocari possit. Pro *Mitia quem*, Vossianus et tres alii *qui. legit* Bartholinius: Hafniensis, *sub fœdere cæli Mitia cum:* unus Vaticanus, *Mitia sub.* Scribendum utique, ni conjectura me fallit: *Principio color est, qualis sub cortice lævi Mitia quem croceum Punica grana tegunt:* possis et *sub cortice lento;* quomodo apud Nasonem sub finem Met. lib. X. 'Qualem quæ lento celant se cortice grana Punica ferre solent:' qui locus etiam mendosus circumferebatur; ubi plura ad rem curis secundis proferemus. Per *Mitia grana Punica*, matura intellige.

128 *Cum pendens vestit Sole rubente polus*] Ne hæc quidem præcedentibus sunt saniora. Vossianus: *Cum pandit vestes flore rubente cælo.* Oxonius: *Cum pandit vestes flore rubente polo:* quomodo et Hafniensis cum Bartholinio, duobus Vaticanis et uno meo. Nimirum scripserat Lactantius: *Cum pandit vestes Flora rubente solo.* Quam conjecturam cum ex meo codice transcripsisset in suum vir eximius Isaacus Vossius, ac cum nupero hujus elegiæ editore communicasset, is conjecturam hanc nostram sibi vindicavit parum ingenue, nisi quod pro *polo* scribendum esse *solo* monere neglexit. Per vestes Floræ intelligit flores, quibus solum vernum vestitur. Credibile autem est tunicam Floræ ex floribus fuisse contextam. Horis certe Floræ satellitibus florea vestis dabatur, qua de re copiose egimus ad Fastos Nasonianos l. v. vs. 217. hinc Orpheo dicuntur Πέπλους ἐννύμεναι

δροσεροὺς ἀνθῶν πολυτρέπτων. Flore etiam vestiti Sileni in theatra inducebantur dramate Satyrico. 'Vestiti floribus agri' apud poëtas frequenter occurrunt, et 'vestiti messibus,' similiaque. Hinc corrigendus auctor Pervigilii Veneris loco penitus conclamato. Quem post Pithœum ex membranis longe veterrimis Petrus Scriverius sic edendum curavit: 'Hybla totos funde flores, quotquot annus attulit. Hybla florum * superestem, quantus Etnæ campus est.' Priori versu maluerim, *totus funde flores*, quotquot totus annus attulit; certe in optimis membranis *totus*, sed omisso τῷ *flores*. Posteriori versu quantillæ erat mutationis, *Hybla florum sume vestem;* vel etiam *prome vestem:* nam in Pithœano codice *florum rumpereste*. Male Scriverius *subde messem*, vel, *funde messem*. Mox *velamine fulget* Vossianus et alii complures. Oxonius, *humerus velamine fulget*.

131 *Fulvo distincta metallo*] Bene *distenta* Vossianus; ne bis eadem locutione usum esse Lactantium culpemus. Subjunguntur enim mox *crura flavo distincta metallo*.

133 *Clarum inter pennas insigne est desuper, Iris*] Vossianus mutilato versu, *Harum pennas insigne superaris:* tres alii etiam codices *Harum* pro *clarum:* totidem *insigneque desuper*. Hafniensis, *Has inter pennas insignes desuper*. Deinde pro *alta solet*, Vossianus et Oxonius *aura solet*. Mediceus *axa:* Hafniensis *archa:* tres alii *ara:* in uno Vaticano, *atra*. Totus locus sic videtur constituendus: *At varium pennas insigne interviret, Iris Pingere ceu nubem desuper acta solet*. Possis etiam: *Aërium pennas insigne super nitet*. Iridis nomen Statio reddendum opinor Sylvarum IV. via Domitiana: 'Hujus janua prosperumque limen Arcus belligeri Ducis tropæis Et totis Ligurum nitet metallis: Quantus nubila quo coronat Iris. Illic flectitur exitus viarum. Illic Appia se dolet relinqui.' Nam nunc minus concinne circumfertur: *Quantus nubila qui coronat arcus. Illic flectitur excitus viator:* parum concinne; arcus enim imbre non coronat nubila, sed Iris arcu. *Aris* pro *iris* in Statio exaratum primo fuerat, ut in hoc Lactantii loco codex Vossianus, inde *arcus* prognatus.

136 *Et puro cornu*] *Et patulo cornu gemmea cuspis hiat*, opinor ab auctoris manu fuisse.

137 *Ingentes oculos credas geminosque hyacinthos*] Recte omnino Vossianus: *Ingentes oculi: credas geminos hyacinthos*.

139 *Æquatur toto capiti radiata corona*] *Æquataque notho* Vossianus et quatuor alii: Oxonius *Æquataque nota:* unus Vaticanus, *Æquataque notho:* alius, *Æquaturque rotco;* etiam *capitis*. Videtur dedisse Lactantius: *Æquaturque rotæ capitis radiata corona;* vel *Æquatura rotam*.

141 *Flavo distincta metallo*] *Fulvo* Vossianus et tres alii, quomodo et supra. Mox codices prisci, *roseo pingit honore color*, non *roseus*.

144 *Et mistam Phasidis inter avem*] Scribendum *pictam avem* ex Vossiano; nec Oxonius abludit, in quo *picta*. Certat nimirum cum pavone ipso phasianus pennarum versicolorium mira pulchritudine; et jam τὸ *mista* proxime præcesserat.

145 *Magnitiem terris Arabum quæ gignitur ales*] *Magnitiem* (ita enim scripti codices fere, nisi quod in Bartholiniano *Magniem*) nomen avis Arabicæ esse contendunt interpretes, nec tamen de qua ave locus hic intelligendus sit, nobis palam faciunt; imo id se prorsus ignorare non diffitentur. *Magnitiem* a Lactantio poni pro magnitudine sum certus, vocabulum insolens fateor nec usitatum, quomodo et *magnitatem* pro magnitudine Nonius Marcellus ex vetusto scriptore. Fuit cum arbitrarer exaratum primo hic loci fuisse *Mole etiam;* cui voca-

bulo cum semibarbarus litterator interpretamentum adjecisset interlineare *magnitie*, id Lactantiano carmini postea temere inculcatum fuisse. Potuit etiam *magnitie* contracte pro *magnitudine* adscriptum fuisse τὸ *Moli*. Cæterum per avem hanc Arabicam nihil aliud intelligebat Lactantius, quam struthiocamelum, sive passerem marinum. Qui licet in Africæ desertis frequentissimus occurrat, ut propterea etiam *Libyca avis* poëtis Latinis, et Græcis ὄρνις Λίβυσσα passim dicatur, quomodo apud Julium Capitolinum *struthiones Mauros* habes, tamen horum venatus haud rarus et in Arabia, præsertim in Arabia deserta, occurrebat. Certe apud Xenophontem, libro primo de expeditione Cyri in descriptione Arabiæ, πλεῖστοι μὲν οἱ ἄγριοι ὄνοι, οὐκ ὀλίγοι δὲ στρουθοὶ αἱ μεγάλαι. Hinc Herodoto στρουθὸς ὁ Ἀράβιος. Athenæus, l. IV. ubi agit de Persarum conviviis et luxu: πολλοὶ δὲ καὶ ὄρνιθες ἀναλίσκονται, οἵ τε στρουθοὶ οἱ Ἀράβιοι, καὶ χῆνες. Pollux in Onomastico: Ἄραβες δὲ καὶ στρουθῶν δοραῖς ἀντὶ θωράκων καὶ ἀσπίδων ἐφράττοντο. Struthiocameli igitur tam Arabiæ quam Libyæ communes. In India quoque Struthios inveniri Ælianus IV. 37. Historiæ Animalium testatur, et Philostratus de vita Apollonii. In Æthiopia esse complures Strabo et Diodorus Siculus adfirmant, unde Struthiophagi, gens in illo terrarum tractu haud ignota, nomen sint mutuati. Garamantibus dat Struthiones Lucianus, Herodotus Macis. Illud autem egregie sententiam nostram confirmat, quod a Lactantio subjungitur, *seu fera, seu sit avis*. Rerum quippe naturalium scriptores ad unum omnes, qui de Struthiocamelo egerunt, dubitant vehementer, nec satis in comperto habent, ferisne terrestribus an avibus id animal sit accensendum, uti et de vespertilione ab iisdem ambigitur. Hæc cum ita sese habeant, nec de alio animali quam de passere marino locus, de quo nunc agimus, Lactantii possit intelligi, persuadeor omnino pro vocabulo nihili, pro τῷ, inquam, *magnitiem*, scribi oportere: *Magna etiam terris Arabum quæ gignitur ales*. Nam et apud Græcos ὄρνις μεγάλη, vel etiam στρουθὸς ἡ μεγάλη, ut ex loco Xenophontis jam quodammodo vidimus. Neque aliter Aristophanes in Avibus, Ælianus historiæ animalium locis compluribus, Philes in Iambis, alii; nimirum, ut a strutho minore sive passere distinguant. *Vastam alitem* Claudianus l. II. in Eutropium dixit, quomodo *magnam alitem* noster: 'Vasta velut Libyes venantum vocibus ales Cum premitur:' et hæc hactenus.

147 *Non tamen est tarda*] Male Vossianus et alii complures, *parva*.

150 *Talis in adspectu se exhibet usque hominum*] Versus paullo durior. nonnulli codices *in adspectum: in adspectu se tenet* Vossianus cum Oxonio, quod præstat. *Se præbet* editio Romana cum tribus scriptis; quod est *se probat*; quomodo Hafniensis et Bartholinius: ex Vaticanis unus *se dedit*.

151 *Convenit Ægyptus*] *Hic venit* Vossianus et Mediceus: sex alii *Huc venit*. Pro *salutat* Vossianus *resultat*.

153 *Protinus insculpunt*] *Exsculpunt* Vossianus, Oxonius, cæterique magna ex parte, nisi quod in quibusdam *insculpunt*: diximus ad Epist. XIV. Heroidum Nasonis, 128.

156 *Ulla, nec ulla metus*] *Nec memor ulla metus* Bartholinius et Vaticanus unus. Paulo ante ex Vossiano *Contrahit in cœtus*.

158 *Munere læta pio*] Ita et scripti; corrigendum nihilominus *murmure pio*.

160 *Mox redit ista, suis conditur ille locis*] Castigatius omnino scripti: *Mox redit illa; suis conditur inde locis*; nisi quod *unde* codices nonnulli. mendose.

161 *Hæc fortunatæ sortis fatique vo-*

lucris] *At fortunatæ sortis* Vossianus et cæterorum pars major. Deinde Vossianus idem *filisque volucrum: filiisque volucrum* Mediceus cum Hafniensi: *natisque volucris* editio Romana: *felixque volucris* Mæranius: *felixque volucrum* duo Vaticani cum Bartholinio. Scribe: *At fortunatæ sortis filique volucrem!* et refer ad Parcarum filum. Vide annotata ad Nasonis Heroïda XII. 3.

163 *Fœmina vel mas hæc vel neutrum sit mage felix*] Locus mirifice interpolatus. Versum mutilum sic exhibet Vossianus, *Fæmina seu masculus est seu neutrum.* Oxonius, *Fœmina sit aut masculus seu forte neutrum;* neque aliter Mærianus et Mediceus; nisi quod in illis, *vel masculus;* etiam Hafniensis et alter ex meis: sed ille *neutrumque*, hic *utrumve:* unde editio Romana, *Fœmina sit vel masculus hæc seu forteque neutrum:* unus ex meis, *Fœmina sit seu masculus seu sit forte neutrum:* Vaticanus prior, *Fœmina sit vel sit masculus seu forte neutrum:* alter Vaticanus, *Forma sit vel masculus est aut nescio neutrum:* Bartholinius, *Masculus an hæc sit vel fœmina forteve neutrum.* Omnia mendose et ab interpolari manu. Ut propius Vossiani omnium veterrimi vestigiis insistamus, excidisse post τὸ *neutrum* ob cognationem syllabarum *utrumque* existimo; ut scripserit Lactantius, *Fœmina, seu mas hæc, seu neutrum, seu sit utrumque.* Prorsus eodem modo, quo apud Nasonem de Hermaphrodito Metamorph. IV. 'nec fæmina dici Nec puer ut possit: neutrumque et utrumque videtur.' In catalectis Pithœanis antiquus poëta nescio quis de Juliano, dum puellas muliebri veste induta venatur, castrato: 'Fæmina virque prius, nec vir nec fæmina nunc est. Fit neutrum credi fœmina dum voluit.' Sic et Epitaphio culicis in iisdem catalectis. Ausonius Mosella: 'Teque inter geminas species neutrumque et utrumque.' Nec abludunt illa Nasonis: 'Et quanquam neuter, mixtus uterque color.' Nec dubito cognationem litterarum in utroque hoc vocabulo occasionem dedisse corrumpendo apud Lucretium loco, qui libro quinto mendosissimus nunc circumfertur, sive is ipsius est Lucretii, sive ab alio quoquam inculcatus, uti Lambinus non immerito censebat, qui sic edidit ex vestigiis membranarum: *Androgynum neutrum, inter utrumque, ab utroque remotum.* Giphanius: *Androgynum inter utras nec utraque utrimque remotum.* Codex membraneus: *Androgynem inter utras nec utrumque utrumque remoti.* Alii aliter. Forte: *Androgynen inter neutra atque ab utroque remotum:* dicitur enim Ἀνδρογύνης καὶ ἀνδρόγυνος; et certe membranæ etiam Vossianæ in hoc Lucretii loco *Androgynem.* Huc refer, quæ in veteri inscriptione de Ælia Lælia Crispi, quæque apud Claudianum de Eutropio occurrunt.

166 *Ut possit nasci, hæc appetit usque mori*] Τὸ *hæc* abest a scriptis omnibus; unus Vaticanus ejus loco, *quæ, quæ appetit:* alter Vaticanus cum Bartholinio *ut nasci possit, appetit:* sed hujusmodi hiatus poëtis fuisse familiares, præsertim sub posteriora tempora, ignorare nemo equidem potest, qui Christianæ poësios conditores diligenter evolvit: possis nihilominus, *percupit usque mori.* Paulo post etiam malim, *Nutrix ipsa sui semper, alumna sui*, pro, *alumna sibi.*

167 *Quia et ipsa nec ipsa est*] *Quæ nec ipsa est* mutilato versu Vossianus, cum uno ex meis. Bartholinius, *quæ est ipsa nec ipsa est.* Proximo pentametro vel invitis codicibus antiquis rescripserim, *mortis adepta loco*, non *bono.*

HABES, politissime Walli, quæ ad concinnum ac venustum Lactantii poëmatium jam olim mihi observata huic chartæ illinenda duxi. In ple-

risque operosior fui fortasse, ac liberalius mihi tibique indulsi, quam par erat. Sed et tecum homine amicissimo colloquenti nihil nimium videri solet, et die hoc feriato rerum otiosarum plus satis actum, quam nil actum, malui. Vale. Scribebam Holmiæ Succorum, Ann. cIↃ IↃc LXIV. a. d. XX. Quinctilis mensis.

FINIS NOTARUM VARIORUM.

RECENSUS EDITIONUM

CL. CLAUDIANI,

A DOCT. NICOLAO NICLAS CONSCRIPTUS, ET A CLAR. JO. MATTH. GESNERO ILLUSTRATUS, NUNC IPSO FABRICIANO AUCTIOR ET IN IV. ÆTATES DIGESTUS.

[EX ED. BIPONT. 1784.]

ÆTAS I. an. 1470—1510.

Post primam Venetam, uni Dempstero memoratam, Barnabas Celsanus Vicentinam 1. curavit, quem superavit critica cura Thadæus Ugoletus; unde ejus prima editio Parmensis *vere princeps* habetur, et aliquoties repetita est. Poëma de Raptu Proserpinæ commentario illustravit Janus Parrhasius.

1470 Ed. Princeps 1. s. Veneta 1. Memoratur hæc passim a Thoma Dempstero in notis ad Corippum; dubitatur autem an vere, cum a nemine præterea visa aut memorata sit. Etiam Heinsius se negat vidisse, et fide Dempsteri eam commemorat: nec habent Catalogi nobiliores.

1482 Vicentina 1. Celsani: Cl. Claudiani opera fol.—Finis operum Cl. Claudiani, quæ non minus eleganter quam diligenter impressit Jacobus Dusensis Milesimo quadringentesimo octogesimo secundo sex. Cal. Jun. Habet Bibl. Gœtting. Præfatio est Barnabæ Celsani ad Barth. Pajellum Equitem Vicentinum, quem

excitat, ut sua carmina velit edere, quæ Claudiano adjecturum se fuisse ait, si exorari Pajellus potuisset. De Claudiano nihil. In hac edit. desiderantur Carmina majora omnia, quorum nihil in suis libris habuit Celsanus. Libro de Bello Gildonico hic titulus ponitur: ' In Rufinum liber III.'

[149..Ludovicus Ponticus Virunius circa finem sæculi xv. in urbe Regiensi (Reggio) explicavit et primum quasi propinavit Italis Claudianum. Hinc forte est, quod passim editi ab illo Claudiani mentionem faciunt viri docti, Gesnerus in Bibliotheca, Barthius, Heinsius. Sed nemo se vidisse dicit opus, nemo locum, annum, typographum indicat. Verbo, videtur omnis ea memoria deberi Catalogo scriptorum viri, maximam partem ineditorum, quem vitæ illius intexuit Andreas Ubaldus, cum cujus sorore vixit Ponticus: unde sua repetiit iceronus T. VIII. p. 39. Hæc Gesnerus.]

1493 Princeps altera, Parmensis I., emendata per Thadæum Ugoletum, impressa per Angelum Ugoletum, 4. Memorant Cat. Bibl. reg. Paris. et Maittaire, cet. Hæc est prima recensio Critica. Usus scil. est Codd. antiquis, inprimis vetustissimo e Germania ad corrigendum et explendum. Addidit et alia carmina, quæ in superiori ed. non erant. Est igitur hæc vere princeps editio. Volebat Ugoletus et alterius Claudiani opera addere: sed ad Regem Hung. Matthiam vocatus abjicere consilium coactus est.

1495 Veneta II. Ugoleti, impressit Jo. de Tridino, alias Tacuinus, 4. Laudatur in Catal. Bibl. Harles.

1496 Vicentina II. Celsani, fol. Laudatur Maittario; sed a Fabricio in ed. vet. falso ad an. 1498. refertur.

1500 Veneta III. Ugoleti, impressa per Christoph. de Pensis, 4. Cujus exemplum habuit clar. J. A. Ernesti, et laudat Catal. Bibl. Harles.

— Mediolan. I. Parrhasii: Cl. Claudiani Raptus Proserpinæ c. n. Jani Parrhasii. fol. (vid. Jos. Ant. Saxii hist. literario-typogr. Mediol. pag. 608—612.) Habet hæc ed. epistolam A. Jani Prarhasii ad C. Catullianum Cottam Mediolanensem patricium, Mediolani VII. Kalend. Januarias scriptam.

1505 Mediol. II. Parrhasii auctior, fol. De raptu Proserpinæ c. J. Parrhasii Commentar. Sequitur: Apologia Jani contra obtrectatores per Furium Vallum Echinatum ejus auditorem. impr. per Jo. Angel. Scinzenzeler, sub impensis Jo. Jacobi et fratrum de

Lignano. Epistola dedicatoria data est ad amplissimum virum Jafredum Carolum, humani divinique juris consultissimum, Delphinatus præsidem, sanctissimique Senatus Insubrum principem—Mediolani pridie eidus Decembris.

Subjungimus huic ætati duas carminis de R. Pros. edd. s. a. Niclasio memoratas:

s. a. Lipsiæ, 4. Cl. opusculum de raptu Pros. quale invenitur, nam ultimum volumen apud nos non extat. Vid. Jo. H. Leichium de orig. et increm. typogr. Lipsiensis.

s. a. et l. fol. Claudiani Siculi viri inprimis doctissimi, de raptu Pros. Tragœdiæ duæ heroicæ. De cujus libri charactere Maittario Ann. typ. T. I. p. 753. conjiciente, characterem Joannis de Westphalen (typographi Alostani in Flandria) ferme refert. Quamvis autem tres libri de R. P. in duas tragœdias, constantes tribus actibus singulas artificiose distributi sint, poëtæ tamen verba integra servantur ordoque inviolatus.

ÆTAS II. 1510—1571.

A Jo. Camerte ordiens, per Juntinam s. ejus curatorem Ant. Franc. Varchiensem, et Aldinam, cui præfuit Franc. Asulanus, ornata; præter quos Mich. Isingrinius cum Mich. Bentino et Jo. Hontero Basileensi I. operam navavit. Laudem vero etiam habent Parisiensis Colinæi, ut curatissima, et Gryphianæ, a Petro Crinito curatæ. Parrhasii Comm. in L. de raptu Pros. repetitus, sed mox cessit ille notis in Claudianum a M. Ant. Delrio an. 1538. edi cœptis.

1510 Camertina I. Viennæ, 4. Claudiani opera novissime per D. Jo. Camertem accuratissime recognita. In fine: Elimatissimum hoc Claudiani opus elaboratum est Viennæ Austriæ, Hieronymi Victoris Philovallis Calcographi: Et Joannis Singrenii sociorum solertia: Expensis vero Leonharti Alantse Bibliopolæ Viennensis. Anno MDX. pridie Nonas Octobris.—Charta candida, literæ Jensonianæ pulcherrimæ, versus per denaria intervalla dinumerati.

Fuit tum Jo. Camers, ut intelligitur ex versiculis a Joachimo Vadiano adjectis, sacræ Theologiæ simul et optimarum literarum Professor, ordinis Divi Francisci. Ponamus majorem præfationis partem: ‘Jo. Camers lectoribus felicitatem. Claudianum

poetam candidissimum: sed mendis innumeris denigratum, his paucis diebus ea qua potuimus diligentia in pristinam redegimus majestatem: eumque suo (ut possibile fuit) candori restitutum ad studiosorum commodum imprimendum curavimus.—Edidimus præterea in hunc ipsum poëtam locorum difficilium commentariolum: quod propediem eodem moti fine favente Deo maximo publicabimus.' *Edidimus* credo ita interpretandum, dictavimus auditoribus nostris: *publicabimus,* typis curabimus vulgandum. Hoc posterius utrum factum sit, non habeo dicere. Per temporum rationem fieri potuit: diu enim supervixit. Testante Gesnero, neque Barthius neque Nicolaus Heinsius hac usi sunt editione, sed laudarunt eam Isingrinius Basileensis editionis curator, et Claverius Parisinæ editor. Ipse Gesn. varietatem lectionis Viennensis diligenter enotavit, fatetur tamen ingenue spicilegio locum esse relictum. Camers vero ad Victoriam Stil. contra Alaricum scribit: 'Correximus ex vetusto exemplari toto: in alio vetustissimo Codice, quem apud Aldum Ro. reliquimus Tomari.' Unde huic editioni a Camerte addita sunt antehac nondum impressa:

Claudiani laus Christi. Proles.
. . . . miracula Christi. Angelus.
. . . . laudes Herculis. Pieridum.
Claudianus in Sirenas. Dulce.

1511 Parisina I. Cl. Claudiani Proserpinæ raptus cum Jani Parrhasii commentariis ab eo castigatis et auctis accessione multarum rerum cognitu dignarum.—In imo insigni typographi inscriptum est ejus nomen: Ponset Le Preux. tum additum: 'Venundantur a Pontio probo Bibliopola in ædibus Potistannei commorante.' In fine: 'Impressum Parisiis per Antonium Bonnemere Impensis Pontii le Preux. Anno Domini MCCCCCXI.' Die vero XVIII. Decembris. Est in bibl. Gymn. Bip.

1514 Erphurdiæ: Claud. de R. Pros.—in officina Industrii Joannis Cnappii, 4. quam penes ampl. Duvium Hannoveræ esse refert Gesnerus.

1517 Paris. II. de R. Pros. c. Comment. Parrhasii per Jo. Gourmontium, 4. ex Cat. Bibl. Bunav.

1518 Lips. de R. Pr. 4. Memoratur in Cat. Bibl. clar. Ernestii, forsan eadem cum illa s. a sub finem ætatis I.

— Vindobonæ. 4. In Rufinum libri II. Est in Bibl. Gœtting.
— Noribergæ. 4.—de raptu Proserpinæ, ed. Philomusi, per Frid. Peyp.
1519 Juntina. 8. Per hæredes Philippi Juntæ. Florentiæ, MDXIX. Leone decimo Pontifice. Habet Bibl. Gœtting. Præfatur Ant. Franciscus Varchiensis ad Franc. Spinellum, eruditissimum juvenem :—'Florentiam reversus statim Bernardo Juntæ nostro—persuadeo—Collatis ergo in unum antiquissimis exemplaribus, quæ potuimus vulnera Claudiano sanavimus, ad hoc acri Daxii judicio usi, adeo ut compertum habeam, te non amplius eum Claudum nuncupaturum.' Non usum esse Juntam Camertis editione, apparet, quod non habet quatuor illa carmina ab illo primum edita.
1523 Aldina. 8. Cl. Claudiani opera quam diligentissime castigata. In fine: Venetiis in ædibus Aldi et Andreæ Asulani soceri, mense Martio MDXXIII. Præfatur Franc. Asulanus ad Nicol. de Guttis Florentinum, Episcopum Firmen: 'Non solum multa, quæ perverse legebantur, curavimus restituenda: sed totum plane opus diffusum antea ita disposuimus: ut summam possit legentibus jucunditatem afferre. Huc adde, quod in Herculem carmen non inelegans, et de Sirenis epigramma nos primi ex fragmento quodam vetustissimo in medium protulimus, nec tamen negamus, hæc omnia meliora melioribus exemplaribus effici posse.' Ex eo, quod a se primum carmen in Herculem et de Sirenibus epigramma prolatum ait, colligitur, ipsi Camertis edit. non esse visam.
— Veneta Opp. 4.
1530 Paris. 8. Cl. Claudiani Alexandrini, quotquot nostra hac tempestate extant, Opuscula ap. Simon. Colinæum. (In Catal. Bibl. Sarrazianæ editio summopere accurata dicitur.)
1534 Basileæ. 8. Cl. Claudiani poetæ celeberrimi omnia, quæ quidem extant, opera ad veterum exemplarium fidem quam fieri potuit emendatissime excusa, versibus etiam aliquot, eorundem beneficio, super omnes hactenus editiones sparsim locupletata, ex æd. Jo. Bebelii.—Michael Isingrinius præfatus est, laudataque Viennensi ed. Jo. Camertis, emendatorem Mich. Bentinum, qui exemplar a Capitone suppeditatum contulerat, ejusque Claudiano immortui successorem Jo. Honterum huic editioni præfuisse memorat. Bentinus Erasmo non laudatur. Plura

Gesnerus de hac ed. refert, ex quibus haud adeo contemnenda videtur, atque Heinsius in præf. ad Claud. suum posteriorem.

1535 Gryphiana I. Lugd. 8. ap. Seb. Gryphium. (per Pet. Crinitum et R. M. Volaterranum, qui Basileensem fecere basin.) Est in Bibl. Cassellana. Vid. et Catal. Bibl. Schwarz. in coll. ed. Gryph. n. 2860. p. 153.

1536 Busciducis, 4. de raptu Proserpinæ. Ex Cat. Bibl. Hulsianæ. Leidæ 1730.

1538 Cl. Opp. Lugd. 8. c. n. M. Ant. Delrio. Ex Cat. Bibl. Bodlei. Oxon. 1738.

1539 Basil. 4. Jan. Parrhasii in Claudiani de raptu Proserpinæ libros Commentarius cum textu: accessit Claudiani vita ab eodem scripta, in officina Roberti Winter. Est in Bibl. reg. Paris.

1548 Gryphiana II. Lugd. 12. ap. Seb. Gryphium; repetitio primæ 1535.

1551 Lugd. 8. Opp. c. n. M. A. Delrio, ap. Beringos fratres.

1561 Gryphiana III. Lugd. ap. hæred. Seb. Gryphii. 12.

ÆTAS III. 1571—1650.

Cum Theod. Pulmanno illuxit, cujus recensionem Plantiniana officina protulit junctam Delrii notis. Lumen etiam majus attulere Claudiano Steph. Claverius, qui eum ex fide Codd. vett. Bibl. Cujacianæ collatum emendavit, suisque et aliorum, ut Parrhasii et Delrii, selectis annotationibus ornavit; unde editio ejus Parisina 1602. princeps habenda est; cujus textum Jos. Scaliger prætulisse fertur, prouti in ed. Raphelengiana ab an. 1603. mox expressus legitur. Quare hanc basin fecit Casp. Barthius deserto Pulmanniano exemplo, quod in priori sua ed. 1612. unice secutus erat, excussis denuo XVII. Mss. et edd. prioribus, maxime Claveriana, commentarioque locupletiori alterius suæ ed. majoris an. 1650. Præterea commendationem quoque suam habet Janssoniana an. 1620. bis dein repetita, quæ passim a Raphelengiana discedit. Th. Dempsteri curis in Claud. parum tribuit Nic. Heinsius.

1571 et 72 Plantiniana, Pulmanni I. Cl. Claudianus, Theod. Pulmanni Craneburgii diligentia et fide summa e vetustis codicibus restitutus. Antverpiæ ex officina Christoph. Plantini 1571. 16. Prima hæc Pulmanni editio, quod docet epistola præfixa, cui dies

ascriptus VI. Kal. Jan. A. CIↃ IↃ LXX. Privilegii tenor habet 22. Nov. MDLXXI: ultima pagina CIↃ IↃ LXXII. Ad Claudiani V. C. opera Martini Antonii Delrio notæ, ibid. 1572. Epistolæ, qua auctor patri dedicavit libellum, subscriptum Lovanii A. D. IV. Nonas Martias CIↃ IↃ LXXII. Hic auctor est ordinis carminum majorum historici, cujus rationem reddit in præfatione: qui in eo tantum ab Heinsiano differt, quod de laudibus vel Consulatu Stilichonis tertium, vocat ‘in Consulatum secundum Stilichonis,’ et subjicit sexto Consulatui Honorii.

1585 Plantiniana, Pulmanni II. c. n. M. Ant. Delrio. 16. Repetitio primæ.

1589 Gryphiana IV. ap. Anton. Gryphium. 12. Hæc et 1598. sunt meræ repetitiones primæ illius; nam et in ultima Petro Crinito tribuitur cura textus.

1590 Paris. 8. ap. S. Colinæum. Repetitio primæ Colinæi an. 1530. Ex Cat. Bibl. Huls.

1596 Plantiniana, Pulmanni III. c. n. Delrio, ex offic. Plantin. apud vid. et Joh. Moretum Antv. 12. Hæc recensio tum fuit accuratissima.

1598 Gryphiana V. ap. Ant. Gryphium. 12.

1602 Paris. 4. Cl. Claudiani, poëtæ in suo genere principis, opera serio emendata, neque non aucta, ex fide vett. Codicum, qui olim in Bibliotheca Cujaciana. Cum annotationibus perpetuis St. Claverii in suprema Curia (Biturigis) Advocati. Ad Sereniss. divinæque originis principem Franciæ Delphinum. Adjecta est coronis miscella, J. Parrhasii selecta, et M. Antonii Delrii notæ, ne quid huic editioni deesse videatur. Parisiis, ap. Nicol. Buon, in monte D. Hilarii sub signo D. Claudii MDCII. c. priv. regis. Habet Biblioth. Gœtting. De præfatione hæc delibat Gesnerus: ‘Quis Jo. Camertem digne laudaverit, e cujus epomide [sic, puto, vocat cucullam S. Francisci] quod rarum simul ac præclarum est, hic poëta quantus quantus mira luce et candore, quantumvis senili conspicuus se mihi vel in transitu exeruit!’ Deinde Parrhasium, Delrium, Pulmannum suis mactat elogiis, sed nihil singulare aut ignotum habentibus. De Cujacio quid dicat, cum rarus jam olim fuerit liber, ponamus: ‘Cum præsertim apud Jacobum Cujacium, virum omni modo illustrem, agenti duo Claudiani exemplaria, antiqua manu exarata, se obtulerint, unde

poëta, quem in osculis habebat, convaluerit jam plane, aut certe multo minus æger sit præstitus. tum vero adeo gratia valebam, ut diceret, suos poëtas mihi vel possessione vel usu brevi datum iri. Sed non ego illi nimium credulus, quippe noveram ipsum, me etiam id ætatis. Ut ut sit, ejus benignitate vel opera, contextum nostri auctoris in mundum redegimus : usi insuper codice Gryphiano, in cujus ora varias lectiones aliunde expresserat. At triduo post repetiit, aliquando enim de suis vigiliis erat anxius, ad usque umbram suspicionis : quod minime mirum : nam et in his amoribus magnum sæpe a rivali aliquo periculum. Itaque ante lustrum, aut plus eo, ut rescivi eundem librum esse in Museo V. C. H. Picaultii splendide eruditi et faventiæ pleni, ad eum volavi curriculo, voti mei, ut reapse paruit, compos futurus. Exinde profecto pleraque olim festinando prætereita non sine voluptate collegi.—P. Gnosii judicis optimi, nec parvi inter literatos nominis, Schedia ut placitum inspexi : e quibus auctarium satis amplum repræsentare potui—omnes etiam editiones fere delibavimus, nec ulla freti conjectura.' De hac editione ita Casp. Barthius in præfatione secundæ suæ : ' Laudem præcipuam meretur, quæ ex Cujacianis libris et observationibus a Stephano Claverio Parisiis edita in satis ampla et splendida, paulo post a Scaligero in minutissimam formam, solo tamen, ut vocamus, textu, redacta, et a Plantinianis est sæpius recusa. Totam hanc corrigendam, probandam, examinandam, in nostra hac promulgatione reponendam, duximus.' Gesnerus addit : Est qui Claverianæ huic editioni adjectum etiam memoret Jo. Tornorupæi Commentarium ad carmen de III. et IV. consulatu Honorii. In nostro quidem exemplo nullum ejus rei vestigium deprehendebam. Floruit autem eo tempore et in Persium notas edidit Tornorupæus Paris. 1601. 4.

— Plantiniana, Pulmanni IV. c. n. M. A. Delrio, ap. Moretum. Antv. 12.

1603 Lugd. 4. in Corpore omnium veterum poëtarum Latinorum secundum seriem temporum, II. vol.

— Paris. 4. ap. Vid. Guil. Chaudiere.

— Raphelengii I. ex emendat. virorum doctorum, ex offic. Plant. Raphelengii. 24. de qua Heinsius in præf. ' Raphelengianam omnium quot vidi optimam, quam Scaligerum recensuisse volunt,

exprimendam curavi, sublatis tantum hic illic conjecturis viri maximi nonnullis, quas in contextum temere admiserat typographus.

— Lugd. 8.

1606 Aurel. Allobr. 12. ex recensione Pulmanni.

— Lugd. B. 12.

— Lugd. 16. sumtibus Jacobi Roussin.

1607 Flexiæ. 8. cum Annotatt. Thom. Dempsteri. non magnæ rei, Heinsio judice.

— Raphelengii II. 16. ex officina Plantin. Raphelengii.

1608 Antv. 16. ap. Moretum. (Forsan eadem cum antecedente.)

1611. Plantiniana, Pulmanni V. cum M. Ant. Delrio notis. Antv. 12.

— Genevæ. 4. cum varietate lectionis. in Corpore omnium veterum poëtarum Latinorum secundum seriem temporum, II. vol. p. 512-612.

1612 Barthii I. Hanoviæ. 8. cum animadversionibus C. Barthii, in bibliopolio Willieriano. De qua ipse in præf. Animadversionum: 'Solam Pulmanni editionem an. 1596. recusam secuti in emendando auctore sumus, quam et cum omnibus vitiis et virtutibus in textu exprimendam jussimus, ut constaret lectori potius ex animadversionibus, quam cum periculo scriptoris, quid corrigendum et mutandum censeremus—Pulmanni fidem in Mss. librorum lectionibus proponendis secuti sumus—Msstos alios conferre non lubuit. Nam si tot illi nihil potuerunt melioris notæ afferre, unde Claudiani insignes nævi emacularentur, supervacuum arbitratus sum, bonas horas in unius alicujus Msti collatione corrumpere.' Aliter post XXXVIII. annos et judicavit et egit in ed. II. sua an. 1650. Barthius.

— eadem editio recusa Bremæ. 8. ap. Heusman. (novus titulus.)

— Genevæ. 8.

— Col. Allobr. 8. a Pulmanno.

1613 Colon. 12. diligentia Theod. Pulmanni, ap. Casp. Bellerum. (Hæc et præcedens una eademque esse videntur.)

1616 12. ap. Plantin.

— Paris. 24. ex emendatione virorum doctorum, ap. Sanlecque. Expressa videtur ex Raphelengiana.

1617 Antv. 8. Theod. Pulmanni diligentia restitutus, et a Marc. Ant. Delrio notis illustratus. Ap. Hieron. Verdusen et Plantin.

1618 Cl. Claudiani Poëtæ opera omnia et Avieni Æsopicarum fabul. liber. Duaci. 8.

1619 Claudiani Phœnix, de Phaleris Equi Honorii, de Mulabus gallicis, histrix, de Crystallo, torpedo et Magnes, extant in Casp. Dornavii Amphitheatro sapientiæ Socraticæ jocoseriæ. Tom. I. et II. Hanoviæ. fol.

1620 Basil. 16. Jul. Cæs. Scaligeri, Adriani Turnebi, et Marc. Ant. Delrio observatt. illustrata. Aug. Munat. apud Ludov. Kœnig.

— Janssoniana I. Amstel. 24. ex optimorum codicum fide. apud Guil. Janssonium. Sequitur maxime Raphelengianam, nonnunquam ab ea discedit.

— eadem editio repetita Aug. Munat.

— Colon. 4. de raptu Proserpinæ.

1622 Genevæ. 12. ap. Sam. Crispin.

— e rec. Pulmanni, Antverp. 12.

1628 Janssoniana II. Amstel. 16. ap. Jo. Janssonium.

1630 Amstel. 16. ex optimorum codd. fide. ap. Guil. Cæsium (Blæuw.)

1632 Antv. c. n. Delrio. 8.

1639 Janssoniana III. Amstel. 16. ex optimorum codd. fide. ap. Jo. Janssonium.

1640 Aurel. Allobr. 4. in Corpore omnium veterum poëtarum Latinorum secundum seriem temporum.

[1641 Lugd. Bat. 12. c. n. Nicolai Heinsii. Hanc ed. commentitiam esse probat præf. ed. 1650. pluribusque evincit Gesnerus in proleg. ad Claudianum p. XXXV.]

1650 Francof. 4. Claudii Claudiani, Principum Heroumque Poëtæ prægloriosissimi, quæ extant. Caspar Barthius ope septemdecim manuscriptorum exemplarium restituit: Commentario multo locupletiore, Grammatico, Critico, Philologico, Historico, Philosophico, Politicoque, ita illustravit, ut auctor pretiosissimus omni ætati, Scholasticæ, Academicæ, Aulicæ, Politicæque esse debeat ex commendato commendatissimus. Francofurti apud Jo. Naumannum, Bibliop. Hamburgensem. Basin textus sui fecerat Barthius Raphelengianam editionem, omnium tum emendatissimam, a Josepho Scaligero, ut persuasum esse ait viris eruditis, castigatam. In præf. de sua priore ita, nec falso prædicat; 'Primi velut penitius arcana ejus sumus ingressi, tali certe opera, quæ vel sola eum totum nobis et communi mortalitati reddere potuit explicatiorem, castigatiorem, et per omnia commendabiliorem. Ab

eo tempore plus subsidiorum adeptis resumere eandem operam, et quicquid in eodem præstitissent alii examinare, itaque pretiosissimum scriptorem excipere, ut primum, quoad ejus fieri posset, redderemus emaculatissimum, deinde et clarissimum.—Conquisitis itaque veteribus libris, adhibitis doctorum hominum commentationibus, et omni genere veteris Philosophiæ Philologiæque, nullumque fere veræ legitimæque Antiquitatis auctorem intactum relinquentes, eum confecimus, nostro solum Marte, satis amplum liberumque commentarium, quem hac editione exhibemus.' Ceterum hæc edit. mendis scatet, præsertim in Græcis, quod ipse Barthius non semel et publice et privatim conquestus est teste Daumio in præf. Statii a Barthio illustrati an. 1664. Index quoque Claudiani, quem idem Daumius epist. XX. ad Thom. Reinesium a se concinnari dicit, in hac certe ed. deest.

1654 Hunc annum præferunt alia exempla Barthianæ ed. qua de re vide Gesnerum p. XXXIV. sq.

ÆTAS IV. HEINSIANA.

A Nic. Heinsio, celebri poëtarum Latinorum sospitatore, qui etiam Claudiani textum collatione XXVIII. Mss. veterumque edd. emendavit in ed. I. 1650. a Jo. Frid. Gronovio curata, dein ex nova aliorum Mss. collatione in Schreveliana II. an. 1665. notis auctiore. Heinsii curis tandem post sæculum suas junxere duumviri Musarum sacerdotes Jo. Matth. Gesnerus, et Petr. Burmannus, quas ad an. 1759. et 1760. recensemus.

1650 Lugd. Bat. 12. c. n. Nic. Heinsii: ap. Elzevir. Heinsiana prior. Ad quam Gesnerus: 'Ita confessa sunt,' inquit, 'Nicolai Heinsii de poëtis merita, ita supra omnem ingenii doctrinæque aleam posita, quæ ad Virgilium, Ovidium, Valerium Flaccum, Silium Italicum emendandos ornandosque contulit, ut laudare volenti ne occinatur metus sit, Quis enim vituperat? Ea porro habuerat rei bene gerendæ, ab ipsa familiaritate cum his quos Claudianus imitatus est, a Msstis, quorum XXVIII. recenset, et collationibus veterum librorum, jam hoc tempore præsidia, ut egregia omnia vel hinc suspicari liceat. Curavit editionem per ipsius absentiam Jo. Frid. Gronovius, quo viro nihil erat accuratius, oculatius, honoris amici studiosius. Itaque hæc prior edi-

tio alteri, (1665.) quantum ad emendationis ἀκρίβειαν, etiam præferenda mihi videbatur.'

— Amstel. ex emend. vir. doct. 24. In Schwarzianæ bibl. Catal. P. I. n. 2349. memoratur; quæ Raphelengianæ repetitio videtur formæ minoris.

1653 Mediol. 16. optimorum codicum fide restituta, ap. Jo. Pet. Cardum.

1659 Amstel. 8. c. n. var. per. C. Schrevelium, ap. Elzev.

1665 Amstel. 8. c. n. variorum accurante Corn. Schrevelio, ex offic. Elzevir. Nova doctrinæ suæ incrementa, et decem novorum codicum subsidia cum Heinsius attulerit, quantum ea res profuerit Claudiano, facile est ad intelligendum. Videtur non satis fecisse Heinsio diligentia ejus, qui typis præfuit, sive is Schrevelius fuit, qui Variorum, Barthii præcipue notas attexuit, sive alius. Scribit enim ad Gronovium To. 3. Sylloges Burm. pag. 514. ' Invitus deprehendo, mendas complures huic operi irrepsisse.' Circa orthographiam etiam sæpiuscule discessum ab Heinsiana ratione cuivis videre licet.—Hæc edit. a notis præstat, quæ altera fere parte auctiores sunt. Observavit tamen Gesnerus, in libris de Raptu Pros. remisisse aliquantum summi, dum viveret, viri diligentiam.

1668 Schreveliana III. Amstel. 8. c. n. Varior.

1675 Lipsiæ. 8. Panegyris in tertium Consulatum Honorii Augusti, c. n. Vorstii.

1677 Paris. 4. Cl. Claudiani opera, quæ extant, interpretatione et annotationibus illustravit Guil. Pyrrho. Jussu Christianissimi Regis, in usum Seren. Delphini. Parisiis. Frid. Leonard.

— Amstel. 12. ex emendatione Nic. Heinsii, ap. Dan. Elzevir.

1678 Francof. 8.

1684 Mediol. fol. In Cl. Claudiani libros de raptu Proserpinæ commentaria Nic. Biffii, addita textus in Italicos versus translatione, ex typogr. Lud. Montiæ.

1688 Amstel. 12. ex emendatione Heinsii.

1691 Lubecæ. 8. Claverii, Dempsteri et Barthii scriptis, maximam vero partem notis Dan. Hartnaccii, illustrata.

1701 Lubecæ. 12. ap. Jo. Wiedemeyerum. Repetitio præcedentis.

1705 Diss. Acad. ad Paneg. Claudiani in IV. Honorii Cons. præside Jo. Casp. Khunio, hist. et eloq. P. P. resp. Jo. Strinz, Ar-

gentor. d. 30. Dec. 1705. defensa. Cui sq. anno novus titulus præfixus est: Cl. Claudiani de IV. Consulatu Honorii Aug. panegyricus cum notis brevibus Rhetoricis et politicis Joh. Casp. Khunii.

1706 Argent. 4. Epigrammata selecta c. n. Jo. Casp. Khunii.

1713 Londini: fol. in collectione opp. et fragment. veter. Poëtar. Latinor. Profanor. et Ecclesiasticor. ap. Jo. Nicholson, B. Tooke, et J. Tonson. II. vol. (edidit Maittaire.)

1715 Lips. 12. c. n. ad modum Minellii, ap. Weidm.

1729 Patavii 12. ex optimorum codicum fide.

1731 Mediol. in corpore Poët. Lat. cum Italica versione Nic. Berengani. 4. To. XI. XII. XIII.

1734 Patavii. 8. Cl. quæ extant, Nic. Heinsius D. fil. recensuit, ac notas addidit, quibus accedunt variorum Commentarii; addita sunt ad calcem poëmata incerti auctoris. II. tomi.

s. a. et fol. in Claud. Hermann. Buschius. Coloniæ.

1759 Cl. Claudiani quæ extant, varietate lectionis et perpetua annotatione illustrata a Jo. Matth. Gesnero. Accedit Index ubérrimus. Lips. in off. Fritschia. 8. Textum sequitur Heins. et quidem ex ipsius exemplo prioris editionis (quod emendatius sub oculis Gronovii excusum), mutatis modo illis locis quos ipse in secundis curis mutari jusserat Heinsius, aut in quibus ab illo discedendi justas se causas habere putaret V. C. quas annotavit. Inter textum et notas (egregias quidem illas et doctas, et ad bene intelligendum poëtam comparatas) interpositam habet varietatem lectionis meliorem, insertis judiciis criticis, etiam conjecturis quibusdam Criticorum. Præmissa sunt Prolegomena copiosa et erudita de rebus omnibus ad Claudianum ipsum, ejus carmina, et editiones pertinentibus.

1760 Cl. Claudiani Opera quæ extant, omnia ad membranarum fidem castigata, cum notis integris Delrii, Claverii, Demsteri, auctioribus Nic. Heinsii, et ineditis Petr. Burmanni. Accedit sylloge varr. lectt. ex ingenti numero Mss. a Nic. Heinsio collatorum digesta: subjungitur Lactantii elegia de Phœnice, vulgo Claudiano ascripta, cum curis secundis Nic. Heinsii et annott. Petr. Burmanni sec. Amst. 4. Petr. Burmannus, tot poëtis et aliis scriptoribus editis clarus, etiam Claudianum edere voluit cum suis et Heinsii et ceterorum notis: quo ante opus editum mortuo, rem suscepit e fratre nepos, qui et ipse addidit multa,

quibus Claudiano prodesset: inprimis illam syllogen Varr. Lectt. et notas ad Phœnicen, quibus et Oudendorpianæ insertæ sunt.

VERSIONES.

HISPANICA.

1628 El Robo de Proserpina de Claudiano, traduzido en verso Castellano por D. Francisco de Faria. En Madrid. 8.

GALLICÆ.

1586 Lettres missives de Mesdames Des-Roches, avec le ravissement de Proserpine, pris du Latin de Clodian, &c. à Paris. Abel l'Angelier.

1658 Claudien Proserpine, Poëme par Nicole. à Par.

1681 Les Œuvres du Président Nicole, contenant diverses pieces choisies, traduites en vers François de Martial, d'Horace, Ovide, Seneque, Claudien, Catulle, &c. à Paris, chés de Servy. 12.

ITALICÆ.

1553 Il ratto di Proserpina, tradotto in versi sciolti da Livio Sanuto (senza luogo e nome di Stampatore) 8.

1556 La Fenice tradotta in versi da Tito Giovanni Scandianese. Venezia, per Gabr. Giolito. 4.

1586 Il ratto di Proserpina tradotto in ottava rima da Gio. Domenico Bevilacqua, &c. in Palermo per Gio. Franc. Carrara. 4.

1608 Il ratto di Pros. tradotto in versi da Marc. Ant. Cinuzzi. Venezia. 8.

1622 La Fenice tradotta da Ignatio Bracci, con alcune considerazioni. Macerata per P. Salvioni. 8.

1684 Cum Comm. Nic. Biffii edita etiam raptus Proserp. in Italicos versus translatio. Vide. ed. h. a.

1714 Il rapimento di Proserpina tradotto (in versi sciolti) da Marcantonio Cinuzzi. Siena, per il Bonetti. 8.

1715 Eadem repetita Senis. 8.

1716 Le Opere di Claudiano tradotte in versi sciolti, ed arricchite di erudite Annotazioni da Nicola Beregani. Venezia. 8. Eadem comparet

1731 In corpore Poët. Lat. cum vers. Ital. Mediol. T. XI. XII. XIII.
1751 Il rapimento di Proserpina, cum Comm. Nic. Biffii rep. Lucæ. fol.
s. a. Dell ratto di Proserpina in versi sciolti del Barbo. Padov. 4.

GERMANICÆ.

1756 Gedicht wider den Rufinus, mit einiger Freiheit in teutsche Verse übersetzt, und nebst verschiedenen eigenen Sinngedichten ans Licht gestellt von Myriander. Nürnberg. 8.
1760 Desselben zwote Ausgabe. ibid. 8.
— De Cons. Prob. et Olybr. III. et IV. Cons. Honor. Epithal. Bellum Gildon. Bellum Getic. germanice vertit J. J. Dusch, Prof. Alton. vid. Briefe zur Bildung des Geschmaks T. III. 8. 9. 13. IV. 13. 14. 15.

ANGLICÆ.

1628 Claudian, translated by L. Digges. Lond. 4.
1715 De raptu Proserpinæ Libros III. Anglice reddidit Hughesius. Lond.
1730 In Rufinum Lib. II. et in Eutropium Lib. II. Anglica metaphrasi donavit interpres doctus William King, præmissa præfatione isagogica ad poëtam nobilem Alexandrum Pope. Lond. Cui jungenda ejusdem W. Kingii de Rufino commentatio Anglice edita, obviaque in ejus *Remains* sive reliquiis posthumis, editis Lond. 1732. ' Critique upon a favourite Ministry, particularly that of Rufinus, favourite of the Emperor Theodosius, and his character rendered into verse from Claudian.'
1741 Claudian's history of Rufinus, with several select pieces of other Authors; translated by Mr. Hughes. 8.

GRÆCA.

1619 Cl. Claudiani de Amphionii et Anapii fratrum statuis, et in Sphæram Archimedis Epigrammata, metaphrasi metrica Græca Fed. Morelli Prof. Reg. Decan. reddita. Paris. ex typogr. J. Libert, 4.

Editiones sæculi xv. satis exacte et copiose, ut nobis videtur, jam denarraverunt Bipontini; nihil saltem a nostra qualicumque opera suppeditandum manet. Quod ad Aldinas editiones spectat, sæculi xvi. nempe Venet. 1523. duas, ni fallimur, commemorant, Venet. 8vo. 1523. et ibid. et eodem anno 4to. de quibus audi Ant. Aug. Renouard: 'Heinsius dans la préface de la sienne de 1665. en 8vo. dit s'être servi de deux éditions Aldines, Aldina prior, Aldina posterior. Ce seroit deux éditions sous la même date. J'ai cependant examiné à dessein plusieurs exemplaires, sans pouvoir trouver entr' eux aucune différence.'

Varia Claudiani poëmata Runico versu donavit Anglice Thomas Randolph, 1652. (vid. Cibber's Lives, lib. i. p. 219.) cui forsan adjicere liceat versus Claudiani de Sene Veronensi. Breve hoc, sed pulchrum, poëma, vel potius longum epigramma, metro Anglico compositum, extat in Operibus Johannis Beaumont, equitis aurati, quæ vulgata sunt Lond. 8vo. 1771. Eosdem etiam Claudiani versus poëta celeberrimus, Abrahamus Cowley, Anglice vertit, non vero, ut nobis videtur, nitide satis aut terse compactos, sed potius paraphrasticωs dilatatos, quemadmodum dedit odas multas Anacreontis.

Notant Bipontini Panegyrim in tertium Consulatum Honorii cum notis Vorstii, 8vo. Lips. 1675. Hæc in Bibliotheca Bodleiana, et etiam separatim editio Claudiani Epigrammatum cum notis ab eodem Vorstio, ibid.

Raptus Proserpinæ in versu Runico Anglicano editus fuit, sed non felicissime, a Jacobo Hughes, in 8vo. 1714. repetitus cum notis inter ejusdem Opera a. 1723. vulgata. Idem vir interpretationem metricam duorum librorum contra Rufinum edidit. Extat in Operibus ejus Londini vulgatis 8vo. 1787.

Versiones poëticæ quorundam Claudiani poëmatum sunt

in miscellaneis interpretationibus, pedestri et Runico sermone, a Gulielmo Warburton. In eodem volumine sunt etiam aliorum Latinorum poëmatum versiones. 12mo. Lond. 1724.

L'enlèvement de Proserpine, poëme de Claudien, traduit en prose Françoise, avec un Discours sur ce poëte, et des remarques. Berlin. 1767.

Gigantomachiæ, poëmatis Claudiani, fragmentum e codice vulgavit, et notis illustravit, et de eodem carmine Lascarisque codice feliciter disseruit Iriarte in Catal. Codd. Græcorum Biblioth. Regiæ Madrit. pp. 215. 216. Vid. Harlesii Breviorem Notitiam Literariam, &c. vol. I. pp. 729. 730. Erudita est, ait idem Harlesius, commentatio de Claudiano ejusque meritis, virtutibus, vitiisque poëticis, in opere cui titulus est, Uberioris commentationis de Claudiani carmine, de Raptu Proserpinæ inscripto, Specimen. 4to. Gotting. 1770.

Librorum contra Rufinum poëticam versionem (Runicam) publici juris fecit Gulielmus King, quæ videnda sit in ejus 'Remains,' cum præfatione ad amicum suum Alexandrum Pope, poëtam, dicata. 8vo. Lond. 1782. Hanc versionem, et notatu digna erat, notant Bipontini; sed non ludicram illam ab eodem auctore, imitatoris more, nec quidem notatu dignam.

Explicit Bipontinus Editionum Recensus anno 1760. Sequitur, nempe a. 1784. ipsa Bipontinorum, quæ *eclectica* vocata est, editio. Textus est Heinsianus; editores vero Bipontini in memoria tenentes quod Gesnerus dixerat de Jo. Janssonii exemplari, nempe 'illo non multum esse usum, vix credibile putantem primo relictum esse quicquam post Barthium et Heinsium, at tamen postea multum discriminis notasse, quod accurate persequi neque otium neque studium parcendi oculis patiebatur'—Bipontini, hæc recolentes, textum Heinsii cum Janssonii exemplari contulere, et exinde multum eorum profecit editio. E Mss. variæ lectiones exhibentur, et notitia Literaria bene compacta et accurata præfigitur.

De Walchii Versione Germanica scribit Harlesius: In vertendo melius versatus est Walchius quam auctor Versionis metricæ, Claudian Raub der Proserpina, de qua Harles. alibi. Hamb. 1784.

Claudians Raub der Proserpina; in 3. Buchern. Hamb. 1784. 8vo. Versio est metrica; at, ait Klügling, languet.

Versionem Raptus Proserpinæ edidit vir Rev. Ricardus Polwhele, Devoniensis: extat in ejusdem Operibus, 8vo. Lond. 1790.

Carl. Fried. Kretschmann Literarischer Briefwechsel an eine Frindin. 8vo. Zittav. et Lips. 1797. Præter Vitæ Claudiani brevem illustrationem continet hoc volumen metricam carminis contra Rufinum interpretationem aliorumque Claudiani poëmatum. Repetita est 8vo. Lips. 1811.

Les Œuvres de Cl. Claudien, par Lateur, 2. tom. 8vo. Paris. 1799. Hæc volumina omnia Claudiani Opera complectuntur, et textus comitatur Latinus.

Gedicht wider den Rufin. Per J. F. Ratschky. 8vo. Vind. 1801. Hæc est versio Germanica, textu Latino juxta posito. Habet etiam illustrationes ab editore Germanico.

Cl. Claudiani Opera: recensuit, et perpetuis annotationibus illustravit G. L. Kœnig. 2. vol. 8vo. Gottingen. 1808. Hæc editio omnium Claudiani poëmatum est novissima, a peregrinis edita, quam nobis contigit vidisse; et bene audit. Lectoribus quippe præbet textum correctum, Prolegomena satis ampla, et seriem Rerum Gestarum a Valente usque ad Arcadium et Honorium ex Claudiani Carminibus adornatam et per annos digestam; argumenta uberrima Libris præfiguntur, et Commentarii lucidi et eruditi textui subjunguntur.

The Rape of Proserpine and the two books against Rufinus, with others, from Claudian. Hæc Anglicana versione donavit J. G. Strutt. Interpres audacem majestatem et vividas picturas poëtæ non satis audacter refingit, laudem tamen meretur versio, quippe poëtica, et elegantiæ sapiens. Præfatorius discursus brevis, occasioni aptus, præfigitur, et paucæ subjunguntur annotationes. Minora

Claudiani poëmata metro Runico induuntur; majora in eo quod vulgo vocatur *blank verse*. 8vo. Lond. 1814.

The Works of Claudian in English verse, 2. voll. 8vo. ab A. Hawkins, eq. aur. Versionem textus comitatur in pagina opposita pæne ad finem primi voluminis, atque ibi explicit. Versio ipsa in numeris Runicis procedens, etsi pro certo non digna Claudiano, hanc tamen laudem meretur, nempe, eam solam omnium Claudiani interpretationum, Anglicanarum saltem, cuncta quæ Claudiani sint, et etiam quæ Claudiano ascripta fuerint, complecti. Lond. 1817.

Cl. Claudiani Opera, 'ex editione Petri Burmanni secundi, sedula recensione accurata,' nitidis et claris typis expressa. Textus purus, sine notis. 12mo. Lond. 1819.

De pauculis Claudiani portionibus et imitationibus memorabilibus supra dictum est. Addi forsan possint aliæ paucæ. Tales sunt, apud Gallos; Le commencement du Ravissement de Proserpine, trad. en vers François par l'Abbé Michel Marolles: extat in Gallica ejus versione Statii Achilleidos, quæ omnium Marollesii versionum, qualicunque modo compactarum, est rarissima:[1]—apud Italos; in Prolusionibus Famiani Stradæ, Concertatio illa Philomelæ et Citharœdi,[2] omnium Stradæ elegantiarum elegantissima, et non ipso Claudiano indigna:—apud Anglos; a Description of the Phœnix, a Thoma Tickell, eq. aur. in Operibus ejus apud Minores Poëtas, vol. II. editis: The Court of Venus, a viro Rev. Lawrence Eusden, poëta Laureato, feliciter concinnata: The Court of Venus, a juvene infelicis memoriæ, olim Sidn. Coll. Cantab. alumno, Gul. Pattison. Lond. 1723. Et nuperrime (Lond. 1820) inter poëmata fictitii nominis Poëtæ, Barry Cornwall, Raptus Proserpinæ dramatice exhibetur. At quidem, variæ hujuscemodi portiones vel imitationes annumerarentur: immo ne nostrum ipsum Shakspeare Claudianum sequi dedignatum esse qui-

NOTÆ

1 Si quis de viro ipso et variis ejus Latinorum Classicorum versionibus plura velit, adeat Nouveau Dictionnaire Critique, sub *Marolles*.

2 Famiani Stradæ Prolusiones Academicæ, lib. II. prolusio sexta.

busdam visum est; comparatione facta inter illius Perditam et hujus Proserpinam flores colligentes. At pro certo Claudianum sequitur Miltonus in Latinis suis poëmatibus, præcipue in eo de quinto Novembris, nec minus plane in Paradiso Amisso, ubi hortum Paradisi depingit et Satana obumbrat. Hic lector sagax discernat quid Miltonus debuerit libris Claudiani de Rufino, et pulchro ejusdem poëmati de Raptu Proserpinæ.

Et hæc de Claudiano, scriptore tam diviti varietate sermonis quam mira novitate rerum insigni, cujus omnia raptim comprobare temeritatis esset, multa non admirari dementiæ; quippe qui, si sæpe descriptionibus luxuriet, et μειρακιώδης fiat, et sæpe, multum inter principes et proceres versatus, adulationibus tumescat, et leviter se gerat, magnam tamen apud veteres, nec minus apud hodiernos, criticos laudem obtinuerit; nec immerito; namque hic idem elegantia nitet, majestate incedit, fabulis fœcundis et picturis pulcherrimis splendet: omnia ut in uno verbo dicamus, ubi poëta, aulici ambitione fastuque summotis, loquitur, poëticis deliciis, vix ulli secundus, sæpius abundat Claudianus.

RECENSUS CODICUM MSS.

CL. CLAUDIANI

QUI IN BIBLIOTHECIS BRITANNICIS ASSERVANTUR.

Cl. Claudiani Codices in Museo Britannico.

In *Bibliotheca Regia* 15. A. VII. 6. codex, inter alia varia, continet Claudiani de Raptu Proserpinæ tres libros. Sæc. XIII.

In *Bibliotheca Harleiana* cod. 2753. continet Claudiani Opera in hoc ordine: 1. In Rufinum Lib. duos. 2. De Bello Gildonico Librum. 3. In Eutropium Lib. duos. 4. De Nuptiis Honorii Augusti et Mariæ: Fescennina. 5. In ejusdem Nuptias carmen. 6. De tertio et quarto Consulatu Honorii Augusti Panegyrim. 7. De Mallii Theodori Consulatu Panegyrim. 8. De Laudibus Stilichonis Lib. tres. 9. De sexto Honorii Consulatu Panegyrim. 10. De Bello Getico Librum. 11. Eidyllia, Epigrammata, promiscue. 12. Laudes Serenæ reginæ, uxoris Stilichonis. 13. Epithalamium Palladii et Celerinæ. 14. Gigantomachiam. 15. De Raptu Proserpinæ Lib. tres. Desideratur finis.—Cod. membran. sæc. XV. sine notis, argumentis, et capitum titulis.

Cod. 5198. inter alia multa poëtica exhibet Claudiani de Raptu Proserpinæ Lib. III. Chartac. sine notis, sæc. XV.

Cod. 3520. in tomis duobus. Continentur, inter alia, in tomo primo Inscriptiones, Epigrammata, quorum nonnulla (art. 3.) sunt Claudiani.

Inter *Codices Burneienses,* Claudiani Opera, membran. circa sæc. XIV. cum variis collationibus ad paginas editionis P. Burmanni secundi, Amstel. MDLX. Quæ sequuntur transcribimus ex folio raso sub initio codicis: ' Ms. très

précieux par son antiquité, ainsi qu'à raison des changements qu'on trouve qui ont été faits très mal à propos dans presque toutes les éditions qu'on a données de Claudien. La première et la seconde sont les plus exactes. Celles-ci même ne sont pas toujours bien conformes à notre manuscrit.'

Codices Oxonienses.

In *Biblioth. Bodleiana* F. 2. 16. Claudiani Opera, cod. membran. illumin. cujus fere dimidium habet notas marginales. Continet de Raptu Proserpinæ tres Libros: In Rufinum Libros duos: In Eutropium Libros duos: De Bello Gildonico Libros septem: De consulatu Honorii Libros tres: De Laudibus Stilichonis: Fescennina in Nuptias Honorii et Mariæ. Desiderantur plurima.

Claudianus de Raptu Proserpinæ, membran.

Claudianus de Raptu Proserpinæ, cum aliis. Incipit Claudianus in fol. 58. Sub finem: Explicit Claudianus, cujus opus est laudabile.

Hos notamus Bodleianos, ut ordinem quem in Codicibus Oxoniensibus adhuc secuti sumus hic etiam sequamur; et nil obstantibus iis quæ Heinsius de duobus Claudiani Codicibus Bodleianis jam prædicaverat.

Nicolaus Heinsius ait: 'Proximas partes [n. Isaaci Vossii Codici quem ante descripserat] facile sibi vindicabit Bodleianus Oxoniæ in Britannia Codex, qui annorum ætatem quingentorum præ se ferre nobis est visus.' Prodiit Claudianus ab Heinsio editus primum a. 1641. Stet igitur opinio viri docti qui ex officio, ideoque proculdubio magis severe, hunc codicem inspexerat.

Idem vir doctus abjudicat a Claudiano elegiam de Phœnice (in fine Claudiani operum a nobis impressam), Lactantioque mallet assignare, quippe quod, inter alias causas, in quibusdam codicibus antiquis nomen ejus in titulo præferat. Argumenta Heinsii, ut alia taceamus, vix satis valida nobis videntur. In antiquis, immo antiquissimis, codicibus, tam

Græcis quam Latinis, tractatus et poëmata auctorum diversorum sæpe commiscentur; et cuique suum dare artis est criticæ. Lactantii editio optima, Lugd. Bat. carmen hoc operibus Lactantii subjungit, sed a Lactantio abjudicat, atque auctori incerti nominis assignat. Non tamen Claudiano nostro hoc poëmation adjudicare cupimus. Carmina duo sunt, ut bene notum est, de Phœnice, ejusdem argumenti, œconomiæ, spiritusque poëtici, redolentia. Cum vero non possimus opinari, Claudianum duo carmina de eadem fabula, et ejusdem materiæ, composuisse, cum Gesnero putandum est, unum alterius imitationem fuisse. Rhythmus elegiæ, ne nimis simus, non videtur esse Claudiani. Dum hæc sub prælo sunt, rogat vir amicus, an talem prosodiam sub initio pentametri exhibuisset Claudianus:

'Duodecies undis irrigat omne nemus.' vs. 28.

Codices D'Orvilliani. x. 1. 6. 13. cum aliis collationem continet Claudiani in Rufinum cum Ms. Parmensi, pp. 5. et Raptum Proserpinæ cum Codice Mediolanensi pp. 5.

x. 2. 2. 1. Claudianus in usum Delphini 1677. cum variis lectionibus Mss.

Claudianus apud Colinæum, Parisiis 1530. 8vo. cum notis Thomæ Marcyllii, e codice, ut videtur, Lugdunensi præcipue ductis.

Codices Cantabrigienses.

In Bibliotheca Domus *S. Petri* Codex 1666. (ut denotatur in Catal. Mss. Angliæ et Hib.) continet, inter alia, Claudiani de Raptu Proserpinæ, art 4. et 1687., unum Librum. Idem Catalogus notat (in num. 6106. 272.) inter Codices Thomæ Gale Claudianum poëtam, in membranis antiquis. Hic idem nunc asservatur in Bibliotheca Collegii *Sanctæ Trinitatis*, cui, ut jam diximus, T. Gale moriturus codices suos legavit.

Extat in Bibliotheca librorum quos Matthæus Parker, Archiep. Cantuar. sub regno Elizabethæ, Collegio Corporis Christi et B. Mariæ Virginis, nunc *Bene't College*, legavit,

codex in 8vo. oblongæ formæ, Claudiani Operum, sæc. XIV.[1] Olim fuit apud Danielem Rogerium.

Hactenus de Codicibus Cantabrigiensibus; publica enim Universitatis Bibliotheca Claudiani nullum possidet Codicem, et si in una vel altera Collegiorum Bibliotheca unus vel alter lateat, quod non opinamur, nos effugit.

Codex Edinensis.

In Bibliotheca publica apud Edinenses, quæ vocatur *The Advocate's Library*, est Codex in Pergam. in 8vo. qui continet Claudiani Opera, superadditis Ovidii Fastis.

Codices in Biblioth. Archiepiscopal. Lambeth.

In Bibliotheca Palatii Lambethini, nempe Archiepiscopi Cantuariensis, est Codex Ms. 421. 6. qui, inter alia, continet Florilegium ex Claudiano, Horatio, et Ovidio. Membran. sæc. XIV.

In eadem Bibliotheca, si de contrariis dicere fas sit, extat poëma illud celeberrimum, quod inter delicias fuit sæc. XIII. Anti-Claudianum, auctore Alano de Insulis. Ad hoc poëma quæ Chaucerus noster dicit referenda sunt:[2]

And then thought I of Marian,
And eke of Anti-Claudian,
That sothe was their description
Of all the heven's region.
Temple of Fame, B. II. vs. 478.

Codex Greshamensis.

Catal. Mss. Angl. et Hib. assignat 3135. 236. Claudianum poëtam Libris Mss. Bibliothecæ Norfolcensis in Col-

NOTÆ

1 In Catalogo Nasmith. CCXXVIII.

2 Vid. Catal. Mss. Palatii Lambethini a viro docto, H. I. Todd, Librario.

legio Greshamensi apud Londinenses. Isti Codices, numero quam plurimi, quorum multi pretiosi et classici, ab hoc cimelio longo jam tempore, ut jam indicatum est, sejuncti, libris tantum impressis ibidem reservatis, in Musco Britannico nunc restant: et eundem in suo loco inter Musei Britannici Codices supra descripsimus.

Codex Vigorniensis.

Bibliotheca Ecclesiæ Cathedralis apud Vigornienses Codicem antiquum tenet, qui, cum aliis, multa classica complectitur, inter quæ Claudiani carmen memorari debet de Raptu Proserpinæ, et propterea hic loci iterum notandus est codex; quippe eundem antehac indicavimus.

Hactenus de Claudiani Codicibus in Bibliothecis Britannicis: lectores autem oramus in memoria tenere quod, ni fallimur, eos jam olim submonuimus, nempe observationes quæ præsenti vel alio tempore de Codicibus Britannicis inquirentibus oblatæ sunt, publicis tantum librariis esse referendas. Quippe publicæ, ut quæ bono publico destinatæ, doctorum usui, ut opus sit, et loci vel temporis opportunitates se præbeant, sunt accommodandæ. Privatæ privati sunt juris; non quibuslibet literarum privilegiis subjiciendæ, nec ad libitum adeundæ, aut temere consulendæ. Si quis igitur doctus tales vel legendo norit vel ipse possideat, ne nos, talibus, nempe privatis, sub silentio præteritis, incuset aut negligentiæ vel ignorantiæ. Quæ non nostri sit investigare, non culpæ est ignorare, et in iis perscrutandis quæ forsan inveniri non possunt, imprudentis foret animum nimis solicitare. His vero dictis, nil prohibet, si quid momenti vel curiosius, etiam privati juris, liberalitate virorum doctorum inopinato se nobis offerat, quominus cum lectoribus nostris rem communicemus.

Et dum Claudianus sub prælo currit, redit occasio in memoriam ea revocandi quæ in alio Recensu jam ex parte dicta sunt de publicis bibliothecis: non omnes enim et singulos eorum codicum qui contineantur in illis nos dedisse putandum est; pro certo Catalogum Mss. Angliæ et Hiberniæ, cui tamen quædam debemus, non ducem sequimur, nec tuto quidem sequi potuissemus. Ne quis temere credat quam defecerit, etiam ab initio, hic catalogus, consulat viros qui in hoc Marte multum laboraverunt, multumque perfecerunt.[5] Novus ordo in Biblioth. Bodl. ortus est, innumeris pæne Codicibus[6] adjectis, quotidie etiam crescentibus. Privatæ Collectiones, Vossianæ, Cottonianæ, Sloanianæ, et ceteræ, varios casus subierunt, vel publici juris factæ sunt,[7] vel in aliorum privatorum possessionem transiere. Nonnullarum publici nominis, et Mss. refertarum, nulla est mentio:[8] et dum multi codices ex una publica in aliam migraverunt, alii multi, notati in isto Catalogo, nunc omnino delitescunt. Exinde res huc redit, multos codices, de quibus ille silet index, nos descripsisse, et alios, quos ille notat, nos omisisse.

NOTÆ

5 A Casleio de duobus Catalogis Codicum in Biblioth. Reg. quos Catal. Mss. Angl. et Hibern. memorat, observatum est, indignissimos esse qui vulgarentur (vid. Casleii præfat. libri sui): et in præfatione Catalogi Librr. Mss. in Corp. Christi Cantab. de hoc Catalogo Nasmith iratus pæne loquitur: 'plusquam centum codices omittuntur, et reliqui nulla fere diligentia describuntur.'

6 Nonnullis, qui nostris Recensibus jam materiam suppeditaverunt, adjicere debemus Mss. a cl. E. D. Clarke comparatos, et in Biblioth. Bodl. nunc asservatos, si modo causa addendi, suo loco omissum, Codicem membranaceum in 4to. J. Cæsaris et A. Hirtii aut Oppii Commentarios continentem. Inter Clarkianos Codd. 26.

7 Simili modo Codd. Bibliothecæ Norfolcensis, olim in Collegio Greshamensi, nunc in Museo Britannico asservantur; Mori Episcopi Norvicensis in Biblioth. Publ. Cantab. et Thomæ Galei in S. Trin. Cantab.

8 Scoticarum nempe: S. Trinitatis Dubliniensis Bibliothecæ, ne dicamus de splendidis Fagellianis Librr. impressorum additamentis, adjecti fuerunt multi Codd. Mssti. Et satis sit in alio loco dixisse, prius Catal. Mss. Angl. et Hibern. exaratum fuisse, quam Museum Brit. constitutum esset.

Levia quidem hæc, ut quibusdam videatur, sed notatu digna, non solum ut alii de nostris recte judicent, sed ut de suis caveant; ne ipsi, quod nos sæpissime, post inquisitionem factam, elaborasse frustra se deprehenderint. Et etiam intra spatiolum hujusce de Claudiano Notitiæ orta sunt nonnulla, quæ observationum hujuscemodi suppeditarunt argumenta.

INDEX

IN

CLAUDIANUM.

Numerus prior Carmen, posterior Versum designat.

B

E

G

L

N

S

U, V

X

Z

INDEX

VOCABULORUM OMNIUM GRÆCORUM,

QUÆ IN

CLAUDIANI

OPERIBUS LEGUNTUR.

Prior numerus carmen, posterior versum designat.

FINIS OPERUM CL. CLAUDIANI.